

Департамент освіти і науки Донецької обласної
державної адміністрації

Донецький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

МАТЕРІАЛИ

VIII обласної науково-практичної
конференції

«Досягнення та виклики
національно-патріотичного
виховання в регіоні»

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДОНЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

**МАТЕРІАЛИ VIII ОБЛАСНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ В РЕГІОНІ»**

10 листопада 2022 року

Київ

2022

УДК: 37.035.6
ББК: 74.200.50
Д 31

Затверджено на засіданні Вченої ради Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол № 4 від 30.09.2022 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Бурицева Ю. О., в.о. ректора ДОНОБЛППО, кандидат педагогічних наук
Дубяга А. П., завідувач відділу національного виховання ДОНОБЛППО
Золотар О. В., методист відділу національного виховання ДОНОБЛППО
Рибалка Л. Д., методист відділу суспільних дисциплін ДОНОБЛППО

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РЕДАКЦІЯ

Алфімов В. М., професор кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, доктор педагогічних наук, професор
Лаврут О. О., доцент кафедри суспільно-гуманітарної освіти ДОНОБЛППО, доктор історичних наук, доцент
Ціко І. Г., завідувач кафедри суспільно-гуманітарної освіти ДОНОБЛППО, кандидат педагогічних наук

ТЕХНІЧНА РЕДАКЦІЯ

Лик І. А., технічний редактор відділу інформаційно-видавничої діяльності ДОНОБЛППО

Д 31 Досягнення та виклики національно-патріотичного виховання в регіоні [Текст]: матеріали VIII обласної науково-практичної конференції (Київ, 10 листопада 2022 р.). – Київ: Донецький ОБЛППО, 2022. – 610 с.

До збірника увійшли тези виступів учасників VIII обласної науково-практичної конференції «Досягнення та виклики національно-патріотичного виховання в регіоні», яка відбулася 10 листопада 2022 року.

У матеріалах розглянуто проблеми національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в регіоні та запропоновані шляхи їх розв'язання через розкриття таких питань: «Вплив історико-культурної спадщини на формування національної ідентичності», «Система наступності та розбудова національного виховного простору в освітній системі», «Формування соціально-громадянської компетенції дошкільника», «Медіаграмотність як чинник формування національної ідентичності», «Патріотизм як ціннісний орієнтир Нової української школи», «Управлінський аспект національно-патріотичного виховання в ЗЗСО».

Тексти надруковані в авторській редакції. За точність наведених фактів, статистичних та інших даних відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	16
Секція 1. ВПЛИВ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	
<i>Алтухов В.М.</i> МОВА – ВАГОМИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ Й КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	19
<i>Дудник С. В.</i> НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....	23
<i>Легуцька А.М.</i> ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ТА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ ЧЕРЕЗ РОБОТУ ШКІЛЬНОГО МУЗЕЮ	30
<i>Льошин В. Р.</i> МІФ ПРО «БРАТНІ» УКРАЇНСЬКИЙ І РОСІЙСЬКИЙ НАРОДИ	37
<i>Макогон Л. Г.</i> РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ПАТРІОТИЗМУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ	38
<i>Маммабутаєва С. В.</i> ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО СВИТОГЛЯДУ СУЧАСНИХ ДОШКІЛЬНЯТ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА.....	44
<i>Молодика І. А.</i> ДІАЛЕКТИ У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ.....	50

Мороз Н. М.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
ЗАСОБАМИ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ----- 57

Пашкевич В. М.

ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В УЧНІВ
ЯК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ ----- 64

Реуцька Т. Є.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ
НА СУЧАСНОМУ УРОЦІ ІСТОРІЇ ----- 71

Свільонок О. М.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
ЧЕРЕЗ УЧАСТЬ У ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ----- 77

Соколова Г. І.

ІСТОРИЧНА РОЛЬ ДОНЕЧЧАН В БОРОТЬБІ
ЗА УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВНІСТЬ НАПРИКІНЦІ ХХ –
ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ – ПРИКЛАД МУЖНОСТІ І
САМОПОЖЕРТВИ ----- 81

Солод Л. С.,

ІДЕЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ
ВИДАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ ----- 89

Секція 2. СИСТЕМА НАСТУПНОСТІ ТА РОЗБУДОВА
НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ
В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ

Білик Н. О.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ
НА УРОЦІ ФІЗИКИ ----- 96

Білоконь О. О.

ЗНАЧУЩІСТЬ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА
У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ----- 101

<i>Боднарчук І. О.</i>	
РОЗБУДОВА НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ІДЕЙ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО -----	106
<i>Бондаренко Н. О.</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА СУЧАСНОМУ УРОЦІ ХІМІЇ-----	109
<i>Висицька С. М.</i>	
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ НАЦІЇ-----	116
<i>Гетт Л. В.</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЗМІСТУ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ НУШ-----	123
<i>Градець С. О.</i>	
ПРОЄКТ «СОКІЛ» ЯК МОДЕЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ПРИКЛАДІ ОДНОГО КЛАСНОГО КОЛЕКТИВУ -----	132
<i>Гречка В. С.</i>	
ВІДЗНАЧЕННЯ ПАМ'ЯТНИХ ТА ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ (ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ)-----	140
<i>Денисенко Д. А.</i>	
ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА -----	146
<i>Донцова О., Маркова О.</i>	
ВИХОВНА РОБОТА ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ, ПІДХОДИ, РЕЗУЛЬТАТ-----	151
<i>Дубяга А. П.</i>	
КОНЦЕПЦІЯ ГІБРИДНОГО ВИХОВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ УПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ-----	155

Єрмоєнко Ж. С.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ
НА СУЧАСНОМУ УРОЦІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ ДЛЯ
5 КЛАСУ «ПІЗНАЄМО ПРИРОДУ».
НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА -----158

Золотар О. В.

ПЕРЕМИКАННЯ УВАГИ УЧНІВ ЯК ПРИЙОМ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ
КОНЦЕПТУ НАСКРІЗНОГО ВИХОВАННЯ -----164

Колган Т. В.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ
ОСВІТИ В УКРАЇНІ В ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДОНЕЧЧИНИ -----168

Количева Л. М.

МОЖЛИВОСТІ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У
РОЗБУДОВІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ
В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ -----176

Котович А. Є.

ВИХОВНІ НАРАТИВИ ДНЯ ЗАХИСНИКІВ
І ЗАХИСНИЦЬ УКРАЇНИ -----179

Лисенко Т. О.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ
РОБОТИ «НАРОДНОГО ХУДОЖНЬОГО КОЛЕКТИВУ»
СТУДІЇ ТБ І ПРЕСИ «РОЖЕВИЙ СЛОН» -----184

Майорчикова В. В.

СИСТЕМА НАСТУПНОСТІ ТА НАПРЯМИ РОЗБУДОВИ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В
ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ -----192

Малікова К. О.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ У
СУЧАСНІЙ ШКОЛІ -----201

Ольховська К. Р.

ООНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

В УМОВАХ РОЗБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ -----	206
<i>Остапчук О. Г., Шуминська В. О.</i>	
ІНТЕГРАЦІЯ НАСКРІЗНОГО ВИХОВАННЯ В ОСВІТЬОМУ ПРОЦЕСІ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ПОКРОВСЬКОЇ ГРОМАДИ) -----	212
<i>Охтир'яко А. В.</i>	
НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИХОВНИЙ ПРОСТІР ОСВІТЬОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ -----	216
<i>Рибалка Л. Д.</i>	
ГРОМАДЯНСЬКО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ--	221
<i>Савіна В. В.</i>	
МІСІЯ ВЧИТЕЛЯ-УКРАЇНІСТА – ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ-----	228
<i>Тімошіна Е. В.</i>	
ЮНІСТЬ В ОБІЙМАХ УКРАЇНИ»: ДОСВІД РОБОТИ КЗ «ДОНЕЦЬКИЙ ПАЛАЦ МОЛОДІ «ЮНІСТЬ» З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ -----	235
<i>Хандога К. В.</i>	
ІННОВАЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ -----	243
<i>Чаплик Н. В.</i>	
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГІДНОСТІ І САМОСВІДОМОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ-----	249
Секція 3. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА	
<i>Андруняк А. І., Баликіна О. Є., Руріч Л. О.</i>	
УКРАЇНСЬКА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА	

ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ -----	253
<i>Бондаревська Н. В.</i>	
ПРОЕКТ: «СЛАВНЕ МІСТО ШАХТАРІВ – ГІРНИК»-----	259
<i>Засипка Г. С.</i>	
ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ ЯК БАЗОВОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ-----	265
<i>Клініна М. В.</i>	
ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ГЕОКЕШИНГ -----	269
<i>Максименко О. В.</i>	
ПРОФЕСІЙНО - ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПЕДАГОГІКИ З ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА -----	277
<i>Мозукало О. О.</i>	
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ -----	282
<i>Налівкіна О. В.</i>	
РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ДОШКІЛЬНИКІВ ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ ЇХ ДО ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ -----	288
<i>Омельченко Ю. С.</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ-----	293
<i>Поліщук І. В.</i>	
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА -----	299

<i>Профатілова С. В.</i>	
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ ШЛЯХОМ ВИКОСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО -----	303
<i>Решетняк М. В.</i>	
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ---	306
<i>Сопільник А.</i>	
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА В УМОВАХ ВОЕННОГО СТАНУ-----	313
<i>Халабузарь С. Д.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКА-----	318
<i>Хромихіна І. М.</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ – ПРОВІДНА ВІЗІЯ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ -----	324
<i>Шинк М.А., Казаріна І.Г.</i>	
ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В ДИТЯЧОМУ САДКУ ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ -----	331
<i>Янковенко В. Л.</i>	
УКРАЇНСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ -----	335
Секція 4. МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	343
<i>Васильчук І. Ю.</i>	
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЧЕРЕЗ МЕДІА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ -----	343

<i>Голуб І. В.</i>	
ДІЄВИ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ -----	347
<i>Гончар Т. Р.</i>	
МЕДІАШКОЛА, ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОГО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ -----	352
<i>Григоренко Т. Г., 354</i>	
МЕДІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ – КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНЦІЯ У ВИХОВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА	354
<i>Долга А. Г.</i>	
РОЛЬ МЕДІА У ФОРМУВАННІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ АКТИВНОГО ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ -----	360
<i>Іващенко Н. В.</i>	
НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ – ЗБРОЯ ПРОТИ ПРОПАГАНДИ -----	366
<i>Катюжинська О. М.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАОСВІТНИХ ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ -----	370
<i>Ключова М. О.</i>	
МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ -----	374
<i>Кулініч О.</i>	
ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ МОДИФІКОВАНОГО ВАРІАНТУ МЕТОДИКИ МЕТЬЮ ЛІПМАНА «ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ» У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ -----	378
<i>Кутня В. О.</i>	
МЕДІАОСВІТНІ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ	

ІДЕНТИЧНОСТІ ВЧИТЕЛЯ Й УЧНЯ: З ДОСВІДУ РОБОТИ ДОБРОПІЛЬСЬКОГО ЦПРПП -----	384
<i>Лавріщева Т. М.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ -----	388
<i>Раскова Г. В.</i>	
МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ -----	392
<i>Стецюк Т. М.</i>	
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МЕДІАГРАМОТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ -----	398
<i>Ткаченко Н. В.</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА СУЧАСНОМУ УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ -----	405
<i>Фадєєва О. Ю.</i>	
МЕДІАГРАМОТНІСТЬ, ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ З ООП -----	407
<i>Шафорост М. М.</i>	
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗАСОБАМИ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ ----	412
Секція 5. ПАТРІОТИЗМ ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	
<i>Артюхова С. Г.</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ -----	418
<i>Байдаченко Т. С.</i>	
САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ФІЛОЛОГІВ-УКРАЇНІСТІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ ЯК ВИЯВ ПАТРІОТИЗМУ -----	423

- Барабаш Л. М.*
 ВПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
 ВИХОВАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ-----427
- Бараненко І. О.*
 КЛУБ «ГОЛОС МИРОТВОРЦІВ»
 ЯК ОСЕРЕДОК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
 ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ-----436
- Беліменко Л. В.*
 ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ
 СВІДОМОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ---443
- Борульник В.Г.*
 ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВИЯВ ПАТРІОТИЗМУ
 ТА ЗАСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ -----447
- Булатецька Ю. О.*
 НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ
 МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ (НУШ) -----451
- Вакал Т. В.*
 ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ
 ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ-----455
- Верещака І. В.*
 НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ
 ШКОЛІ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» -----461
- Гатеж Т. В.*
 ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ –
 ШЛЯХ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ -----465
- Гоменюк Є. Г.*
 ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ –
 ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ --469
- Горічева О. В.*
 МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО
 У ВИХОВАННІ ПАТРІОТИЗМУ ШКОЛЯРІВ-----472

- Жуковська О.О.*
 ПАТРІОТИЗМ ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР
 НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ----- 477
- Зальвовська О. О.*
 ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
 У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ ----- 484
- Кілко О. Ю.*
 РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
 ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ 491
- Легуцька Ю. М.*
 РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ
 ЗАСОБАМИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ – ПРІОРИТЕТНЕ
 ЗАВДАННЯ ВЧИТЕЛЯ З РУЙНУВАННЯ СТЕРЕОТИПУ
 НЕПОВНОЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ----- 497
- Лозинська О. Ю.*
 ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ НА УРОКАХ
 ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ПІЗНАЄМО ПРИРОДУ»
 В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ----- 500
- Малахінська О. В.*
 ПАТРІОТИЗМ ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР
 У ВИХОВНІЙ РОБОТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ----- 506
- Матвеева Н. І.*
 ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ
 ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НУШ ----- 511
- Мірошниченко О.А.*
 ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОГО
 ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ ДЕКОРАТИВНО-
 УЖИТКОВОГО ТА ТУРИСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ----- 515
- Михайліченко Т. В.*
 МОЖЛИВОСТІ МОДЕЛІ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ
 «КОТИГОРОШКО» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ
 ПАТРІОТИЗМУ ЯК ЦІННІСНОГО ОРІЄНТИРУ НУШ ----- 520

<i>Онiщенко І. В.</i>	
ВИХОВАННЯ ПАТРІОТА – МІСІЯ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ -----	525
<i>Петрікова Т. А.</i>	
СТВОРЕННЯ ФЛІПБУК-ПОРТФОЛІО «МИ – ТВОЄ МАЙБУТНЄ, УКРАЇНО!» В РАМКАХ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ НУШ-----	529
<i>Русінова О. Ю.</i>	
КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДИТИНИ -----	534
<i>Ступак Л. М.</i>	
ВІД МАЛЕНЬКОГО ПАТРІОТА ДО СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ -----	541
<i>Тимохіна І. В.</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ -----	550
<i>Тоїчкіна О. Р.</i>	
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ РОСІЙСЬКОМОВНИХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НУШ-----	558
<i>Трубчаніна О. М.</i>	
ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ ПОЗИЦІЇ ЗАСОБАМИ YOUTUBE КАНАЛУ «ОЛЕНА ТРУБЧАНІНА ЗРОЗУМІТИ ХІМІЮ» -----	564
<i>Тулінова О. Д.</i>	
ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, БАТЬКІВЩИНИ -----	570
<i>Шовкопляс Т. І.</i>	
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ-----	574

Щербак О. В.

**ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ
ТА ІНФОРМАТИКИ У 5 КЛАСІ НУШ ----- 582**

**Секція 6. УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗЗСО**

Бондаренко Т. М.

**УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ----- 588**

Носова О. О.

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ
ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ --- 594**

Орлова Н. В.

**УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ В ЗЗСО: ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ
ПАРАСКОВІЇВСЬКОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ № 40
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ ----- 597**

Чопенко М. М.

ПАТРІОТИЗМ – ІДЕАЛ МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНЦЯ ----- 604

ПЕРЕДМОВА

Реалії сьогодення, у яких опинилася наша країна, диктують нові правила життя. В умовах повномасштабної війни питання національно-патріотичного виховання молодого покоління набуває ще більшої актуальності. Одночасно виникає ціла низка питань: якою має бути робота педагога з організації виховного процесу в умовах війни? Як усе організувати та зробити це правильно? Безсумнівним є те, що підходи до освітнього та виховного процесів мають змінитися. Необхідно шукати нові ідеї та рішення.

Щорічна обласна науково-практична конференція «Досягнення та виклики національно-патріотичного виховання в регіоні» є саме тією платформою, що дозволяє освітянам Донеччини знаходити шляхи вирішення нагальних питань, обмінюватись досвідом і взаємодіяти.

На сучасному етапі розвитку держави постає питання переосмислення зробленого, вжиття системних заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527, серед найбільш актуальних виховних напрямів визначає громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне й екологічне виховання. Реалізація цих напрямів можлива тільки за умови системного підходу до організації виховного процесу, його наскрізності. Імплементация наскрізного компонента передбачає повсякденне виховання поваги до Конституції держави, законодавства, державних символів – Герба, Прапора, Гімну; налаштованість на осмислення моральних і культурних цінностей, історії; вивчення та популяризацію історії українського козацтва, збереження і пропаганду історико-культурної спадщини українського народу; виховання поваги та любові до державної мови;

формування моральних якостей особистості, культури поведінки, виховання бережливого ставлення до природи.

Організація цьогорічної конференції вимагала гнучкості, адже умови, у яких сьогодні опинилась країна, стимулюють до адаптивності. Уперше за багато років було змінено напрями роботи конференції, збільшено чисельність категорій, залучених до неї. Це є одночасно викликом для організації заходу та реакцією на ті процеси, що відбуваються в системі освіти. Повномасштабна війна, яку було розв'язано проти нашої країни, мобілізувала все суспільство. І сьогодні фронт боротьби Українського народу вимірюється не лише кілометрами, а й глибиною та залученістю кожного громадянина до наближення нашої Перемоги. Звичайно, основний тягар війни несуть на собі військові. Проте кожен з нас на своєму робочому місці щодня плекає нашу Перемогу, докладаючи зусиль у національно-патріотичне виховання. Не будемо цитувати всім відомий вислів залізного канцлера Німеччини Отто фон Бісмарка про роль педагога у війні, але акцентуємо увагу на тому, що участь у сьогоднішньому заході – це не тільки внесок до розбудови системи національно-патріотичного виховання, а ще й чіткий вияв громадянської позиції та сигнал, що українське суспільство, зокрема Донеччини, є консолідованим навколо біди, яка спіткала наш народ.

Сьогоднішня вимагає від кожної ланки освіти не просто виконання своїх функціональних обов'язків, а творчості, наполегливості, інноватики й адаптації передового закордонного досвіду до наших реалій. Тому щорічна конференція, яка об'єднує педагогічну спільноту області для поглиблення та вдосконалення національно-патріотичного виховання, має розумітись у якості плацдарму для творення нашого майбутнього. Кожен з нас має усвідомити свою значимість, озирнутись на свій досвід і досвід своїх колег, і вже сьогодні бачити перспективи та можливості для подальшого вдосконалення цієї системи. Головним є розуміння того, що без національного виховання неможливе існування

держави. Це безліч викликів щодня. І тільки разом ми зможемо їх подолати.

Поява нових нормативно-правових актів, створення нових програм свідчить про актуалізацію національного виховання на всіх рівнях. Цьогорічна Концепція НПВ, що згадувалась раніше, дещо розширює межі національно-патріотичного виховання і тому реалізація зазначених компонентів стає можливою завдяки наполегливій праці не тільки організаторів виховної роботи в закладах освіти, а й роботі вчителів-предметників. Цього року ми отримали майже на три десятки матеріалів більше, ніж минулого. Коли вся країна працює на Перемогу, навіть у важких умовах війни, педагоги нашої області задають тон у вихованні молодого покоління. Нам є, чим пишатись, але разом з тим усі ми відчуваємо тягар відповідальності. Тому інноваційні ідеї, підходи, які будуть запропоновані та пролунають під час виступів, стануть тим зерном, яке дасть сходи вільної зміцненої Української нації.

З повагою
в.о. ректора Донецького обласного
інституту післядипломної педагогічної освіти
Юлія БУРЦЕВА

Секція 1

ВПЛИВ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Алтухов В. М.,

м. Покровськ

Донецький національний технічний університет

МОВА – ВАГОМИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ Й КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Мова народу є одним з вагомих чинників формування нації, її культури й історії. Тому природно, що у процесі утворення, функціонування та зміцнення національної держави вона не лише активно служить досягненням цієї мети, але і є засобом формування в суспільстві базових цінностей його існування.

Сьогодні українська мова як суттєва ознака нації, національної ідеї, національної ідентичності має важливе значення у державотворенні й консолідації нашого суспільства.

Розвиток і функціонування української мови, її націє- і державотворчий потенціал, правовий захист мови і мовців, вивчення, збереження, поширення, механізм денационалізації на мовному ґрунті, шляхи вироблення мовного світогляду й національно-патріотичного ставлення до рідної мови є предметом активного обговорення в наукових працях Б. Ажнюка, Г. Бурячка, Ю. Гнаткевича, І.Дзюби, І. Драча, В. Заблоцького, А.Загнітка, В. Захарченка, В. Іванишина, П. Кононенка, Л. Костенко, М. Косіва, О. Куця, В. Лизанчука, Л. Масенко, В. Панченка, Я. Радевич-Винницького, В. Радчука, М. Рябчука, Є. Сверстюка, І.Фаріон та ін.

Народ – носій мови, традицій, свідомості, належності до нації. У слові концентрується історична воля нації. «Завдяки мові нормально функціонує її організм як

політично, так і економічно, і культурно. Мова – найголовніший чинник консолідації нації, її основна ознака... Втрачаючи мову, людина тим самим перестає бути членом мовної, а отже, етнічної спільноти... Рівень розвитку рідної мови відображає рівень духовного розвитку нації», – зазначає Г.А. Бурячок. [1, с. 275].

Рідна мова – це основа всенародного «МИ». Усі надбання свого духовного й інтелектуального життя український народ дбайливо зберігає в рідній мові, у якій яскраво проявляється етнонаціональне буття. Саме мова, за словами І.Я. Франка, Каменяра українського Духу і Слова, є визначальною ознакою нації, «репрезентанткою національної єдності».

Аби досягти прогресу в державотворенні, у формуванні національної ідентичності необхідно повною мірою реалізувати невичерпний потенціал української мови, її багатющі ресурси. Так, Б. Гаврилишин зазначав, що більшість країн досягла прогресу саме тому, що вони були «культурно, мовно однорідні», що полегшувало управління народногосподарським комплексом. Чи не тому Радянський Союз, «розпався з багатьох причин, але не останню роль у його «розвалі» відіграли культурна, етнічна і мовна неоднорідність» [2, с. 134].

Безперечно, як і раніше, сьогодні мовне питання неминуче перестає бути тільки лінгвістичним питанням, чи, краще сказати, безпосередньо лінгвістичним, а стає також – і то часто насамперед, питанням політичним, соціальним і культурним. Воно тісно пов'язано з національно-визвольним рухом, формуванням національної ідентичності та утвердженням незалежної держави. Цю ж думку висловлював і І. Огієнко: «Мова наша – це національна ознака, в мові – наша культура, ступінь нашої свідомості... і коли живе мова – житиме й народ як національність. Не стане мови – не стане й національності: вона геть розпорошиться під чужим народом» [3, с. 239-240].

Усвідомлюючи невичерпну творчу енергію і потужний націє- і державотворчий потенціал української мови, в

обороні української мови завжди стояли визначні письменники, поети, діячі культури, які були «мовними стратегами», бо «перо набагато могутніше за меч» [11, с. 344].

З метою розвою націє- і державотворчого потенціалу української мови в сучасній мовній політиці України важливо акцентувати увагу на формуванні національної ідентичності, подоланні силоміць нав'язаних російсько-радянських імперських стереотипів погляду на українську націю і її мову, які беруть початок від часів поневолення українського народу у другій половині XVII ст.

Для колишніх і нинішніх московських імпершівіністів визнати українську мову означало й означає визнати націю, її самобутність, державність українського народу. А це не входило й не входить до амбіційних імперських планів ординського північного сусіда.

Тож захистити свою національну ідентичність, свої національні права, у тому числі й мовні, ми можемо лише об'єднавшись. Так, Василь Стефак – письменник, автор роману “По той бік ночі”, з боєм у душі нагадує, що випробування українців на живучість триває. Тому українцям щодня варто нагадувати про тих, хто в минулому високо піднімав рідні прапори, освітивши їх власними світлими душами. Його роман “По той бік ночі” – це розповідь про долю вояка УПА, вдала спроба художнього осмислення недавніх подій національної історії в самоідентифікації сучасного українця. «Подумати тільки, – говорить В. Стефак, – армія, яка воює лише трофейною зброєю, протистоїть не лише гітлерівській армادі, а й понад десятиліття – такій потузі, як російська імперія... Маємо лише за одне десятиліття стільки взірців подвигів, що могли б ними поділитись із цілим світом» [4, с. 10].

Отже, з огляду на викладене вище, зазначимо, що українська мова, будучи мовою найчисельнішого корінного етносу України і маючи невичерпний державотворчий потенціал, є невід'ємною базовою ознакою його ідентичності протягом багатьох століть. Українська мова створила і розширює той мовний простір,

який є природним середовищем буття української нації, збереження і зміцнення якого є неодмінною умовою самого існування і базовою матеріальною гарантією забезпечення й реалізації мовних прав як українців так й інших національностей.

Мовний чинник важко переоцінити в аспекті формування національної самосвідомості і суверенної української держави, а тому запорукою успішної мовної політики є ефективне використання націє- і державотворчого потенціалу української мови.

Сьогодні, як ніколи, державні органи, мовознавці і громадськість повинні об'єднати зусилля, оскільки захистити державну мову, а тим самим і територіальну цілісність України, ми зможемо лише згуртувавшись. «Російською мовою можна любити Українську державу, проте зберегти й зміцнити її можна лише державною українською мовою» [5]. Сильна українська держава – це запорука нашої незалежності та динамічного розвитку, це спільна справа всього українського народу.

Список використаних джерел

1. Бурячок Г.А. «Просвіта»: історія та сучасність (1868–1998). – К.: Веселка, 1993. – 308 с.
2. Гаврилишин В. Рівнобедрений трикутник, або ідея слов'янського союзу // Віче. – 1977. – № 5. – С. 132–338.
3. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. З малюнками і портретами українських культурних діячів : курс, читаний в Українськiм Народнiм Унiверситетi [Текст] / І.І. Огієнко. – Репр. відтворення вид. 1918 р. – К. : Абрис, 1991. – 272 с.
4. Стефак Василь. Випробування українців на живучість триває // Слово Просвіти, ч. 7, 14–20 лютого 2013 р., с. 10.
5. Масенко Л. Українська мова як чинник національної безпеки [Електронний ресурс Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27433474.html>

Дудник С. В.,

м. Полтава,

КЗ «ДОСФКСП ім. С. БУБКИ»

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Якщо подивитися на розбір словосполучення «національно-патріотичне виховання», то хочу виділити три ключові вектори:

- **національне** – плем'я, народ, тобто спільнота, у якій ми проживаємо і яка нас об'єднує;
- **патріотичне** – це про громадянську свідомість, людину, яка усвідомлює свої обов'язки та права в межах цієї держави;
- **виховання** – інструмент формування цінностей, спосіб усвідомити, зрозуміти та прийняти цінності, що стосуються громадянської свідомості.

Будучи якістю синтетичною, «патріотизм включає в себе емоційно-моральне і дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної природи, до своєї нації, до матеріальних та духовних надбань суспільства» [1, с. 52].

У наш час основна увага патріотичному вихованню надається саме «як вихованню національному, тобто вихованню в душі ментальності українського народу, потягу до прекрасного і прагнення до гармонії» [1, с. 16-17].

Важливим чинником національно-патріотичного виховання є феномен Майдану – промовистого свідчення жертвовності заради безумовного дотримання прав людини та поваги до людської гідності, відстоювання загальнонаціональних інтересів відмовою учасників від особистого заради досягнення спільної мети;

багатомовністю, полірелігійністю. Зміст виховних заходів має позиціонувати Майдан як форму небаченого дотепер у світовій історії мирного колективного протесту українців у відповідь на порушення базових прав людини і громадянина з боку недемократичного політичного режиму в країні.

Актуальним є організація збирання та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів у ході російсько-української війни, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України.

Героїчні й водночас драматичні й навіть трагічні події останнього часу спонукають до оновлення експозицій шкільних музеїв, заповідників та кімнат бойової слави, зокрема щодо інформації про учасників АТО та волонтерів з даної території; необхідно взяти шефство над родинами учасників АТО, які цього потребують. Загалом важливим є формування засобами змісту навчальних предметів якостей особистості, що характеризуються ціннісним ставленням до суспільства, держави, самої себе та інших, природи, праці, мистецтва.

Для реалізації цих глобальних завдань необхідна системна робота, яка передбачає забезпечення гармонійного співвідношення різних напрямів, засобів, методів виховання дітей у процесі навчання і позакласної діяльності.

Українська педагогіка в перші роки нашої незалежності дала помітні сонцелюбні пагони, бо вона почала орієнтуватися на вічні цінності й відповідати ментальності українського народу, його національному характеру і світогляду. На мою думку, дуже цінними під цим оглядом є праці академіка АПН України М. Стельмаховича, професора О. Вишневського, які розвивають педагогіку серця, педагогіку віри у вічні цінності, високі національні ідеали. Історія вітчизняної і зарубіжної педагогічної думки переконливо свідчить про те, що вагомі результати у вихованні підлітків

досягаються тоді, коли в ньому домінують найвищі моральні цінності - любов до Бога, Батьківщини і рідного народу. Творчо відроджуючи вітчизняні виховні традиції, багато педагогів успішно використовують ідеї, принципи, засоби козацької педагогіки з метою поліпшення героїко-патріотичного виховання учнів, формування у них високої шляхетності, політичної культури, сили волі і сили духу, відчуття володаря становища, усвідомлення прав і обов'язків перед Батьківщиною, відповідальності перед рідним народом.

У навчально-виховний процес мають впроваджуватися форми і методи виховної роботи, що лежать в основі козацької педагогіки. Великий вплив на патріотичне виховання мала козацька педагогіка. Українці єдина у світі козацька нація. Козацтво є дисциплінованою організацією самого українського народу, споконвічною формою його самоорганізації і самозахисту в лихоліття на засадах стародавнього Звичаю – Волі як від кристалізованого етнічного розуму. У козацькі часи нашому народові були приманними високий рівень шляхетності, моральності, духовності, доблесті і звитяги, знання і бездоганне дотримання національних традицій і звичаїв. У козацькій державі не було такого ганебного явища як бездомні діти. Виховувати в людині патріота своєї Батьківщини, любов до рідного краю, любов до своєї України варто починати з раннього дитинства.

Досягнення Україною в багатьох галузях життя світового рівня неможливе без пізнання і творчого відродження національно-духовних скарбів минулого, зокрема великої Козацької доби. Кожен педагог покликаний глибоко усвідомити особливо важливу для нашого народу культурно-патріотичну місію українського козацтва. Висока козацька духовність, яка за своєю суттю, змістом і характером у кращих своїх виявах була справді лицарською, забезпечувала бурхливий розвиток усіх сфер життя України в епоху великого відродження нашого народу.

Закономірно, що за умов незалежної України почалося

творче відродження багатогранних козацько-лицарських традицій нашого народу.

Починаючи з 1995 р. на загальнодержавному рівні реалізуються укази Президента України «Про відродження історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва» (1995), «Про День Українського козацтва» (1999), «Про Координаційну раду з питань розвитку Українського козацтва» (1999). В указах, дорученнях і розпорядженнях Президента України мають місце положення про відродження і розвиток історико-культурних традицій українського козацтва, залучення сучасних козацьких товариств до військово-патріотичного виховання, організації фізкультурно-спортивної, туристсько-краєзнавчої та культурно-просвітницької роботи серед молоді. У цих важливих державних документах ставляться завдання творчо розвивати козацько-лицарські традиції у сферах військово-патріотичної роботи.

Кожному педагогу необхідно ґрунтовно продумати і систематично реалізувати в щоденній навчально-виховній роботі з дітьми цілісну систему пізнання ними національних пріоритетів українського козацтва, пробудження в них глибокого інтересу до вітчизняного лицарства.

Усі педагоги повинні усвідомлювати, що українська педагогіка має підтвердити свою глибоку самотність, свої вищі досягнення перед усім світом, що він визнав її оригінальний, національно-неповторний і потужний виховний потенціал, вона покликана створювати високий імідж нашої нації у світовому масштабі. Ми, педагоги, маємо зробити великий внесок у формування «Гуманітарної аури нації», яка повинна світитися змістом «свого неповторного національного варіанту», «Могутньою силою мистецтва і науки», енергією «ідеї історичного безсмертя нації». (Ліна Костенко).

Назвавши свою наукову працю «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала», Ліна Костенко порушила одну з найважливіших проблем, наукове

розв'язання якої сприяє піднесенню на вищий рівень національної свідомості і самосвідомості нашого народу, формуванню його привабливого іміджу серед інших народів. Ліна Костенко говорить, що впродовж століть, коли ворожі імперські сили знищили нашу державність, вони «умисно спотворювали обличчя нації. Тому й живемо в постійному відбутті негараздів, психологічного дискомфорту, викривленої істини». Треба протиставити дезінформації про наш народ, національний характер, ментальність українців про «націю, що стоять на колінах», «трьох гетьманів на двох українців».

Також освітні заклади мають проводити інформаційно-просвітницьку роботу з батьками, спрямовану на формування толерантності, поваги до культури, історії, мови, звичаїв та традицій як українців так і представників різних національностей за участю психологів, істориків, працівників кримінальної міліції.

Водночас необхідно активізувати співпрацю педагогічних колективів з органами учнівського, студентського та батьківського самоврядування щодо формування у дітей та молоді духовності, моральної культури, толерантної поведінки, уміння жити в громадянському суспільстві.

Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується (В. О. Сухомлинський [10, с. 23]).

Важливе місце у патріотичному вихованні посідає виховання поваги до Конституції держави, законодавства, державних символів [5.с. 42] (Герба, Прапора, Гімну), державної мови. Українська національна символіка вперше за багатомісячну історію одержала статус державної і сьогодні символізує єдність держави і нації, політичну, економічну і національну незалежність України [9, с. 12]. Використання державних символів у навчально-виховному процесі активізує почуття захищеності, юридичної, моральної і політичної дієздатності, гордості за єдину суверенну державу.

Ефективність патріотичного виховання школярів забезпечується неухильним дотриманням таких провідних принципів: науковості, національної свідомості й українського патріотизму, етнізації, історизму, народності, гуманності й демократизму, природовідповідності, культуровідповідності, працьовитості, самодіяльності, активності й ініціативи учнів, гармонії родинно-громадсько-шкільної педагогічної взаємодії [2, с.6–7].

Фундамент етнізації закладається в сім'ї, і вона повинна знайти своє органічне продовження в дитсадку, школі, виші. Тому завдання виховної роботи полягає в тому, щоб максимально сприяти входженню школярів у життя, побут, виробничу й культурну сферу свого етносу. Це означає, що педагог має подбати, аби його учні сформувалися як справжні українці.

Тому у нашому навчальному закладі функціонує продумана система організації виховної роботи здобувача освіти. Національно-патріотичне виховання є складовою виховного процесу учнів і студентів, головною метою якого є набуття молодими громадянами готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування особистісних рис громадянина України.

У зв'язку з вшануванням пам'яті «Трагедії Бабиного Яру» були проведені класні години «Біль Бабиного Яру», перегляд документального фільму «Цей день в історії» та тематичні хвилини «Голокост, масове знищення євреїв під час Другої світової війни». Виховання почуття єдності власної долі з долею Батьківщини, в коледжі проведено урочистий патріотичний захід присвячений Дню захисника України, свята Покрови Пресвятої Богородиці та Дню українського козацтва – «В єдності наша сила». Проведено зустріч з ветеранами АТО та ООС. Прийняли участь в акція «Мої побажання Україні» до Дня Гідності та Свободи; проведено свято «У родинному колі» до Дня Збройних Сил України, зустріч з батьками – учасниками

ООС(АТО), ветеранами ООС(АТО); уроки Мужності «Український солдат – миротворець»; дистанційні уроки «Пам'ятаємо та шануємо»; традиційний конкурс творів «Лист невідомому герою»; традиційний флешмоб «Вишиванка – Фест-2022» онлайн.

Педагогічний колектив працює над створенням закладу освіти, який би виховував молодь, здатну успішно жити в оновленому суспільстві, забезпечив би виховання національної свідомості дітей різних вікових груп. Ми прагнемо, щоб у закладі панував національний дух, виховувалося нове покоління, українських громадян, навчаємо бережливого, шанобливого ставлення до державної символіки, національних традицій. Найважливіша умова національно-патріотичного виховання – єдність навчання та виховання, що відображено в програмі виховної роботи нашого коледжу.

Система національно-патріотичного виховання, створена в коледжі, реально допомагає керувати процесом виховання у молоді почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції, надає всій проведеній роботі системності, послідовності й цілеспрямованості, забезпечує спадкоємність в організації та розвитку національно-патріотичної діяльності школярів. Діти добре засвоїли головне: любов до Батьківщини – це прояв патріотизму, а захист Вітчизни – це священний обов'язок кожного патріота.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д Виховання особистості: Сходження до духовності / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2006. – 271 с.
2. Вишневський О. Ще раз про народження громадянина: національне і громадське у сучасному українському вихованні // Освіта. – 2002. – №8-9. – С.6–7.
3. Власова Н.Ф. Концептуальні ідеї патріотичного виховання в системі освіти./ Електронний збірник наукових праць Запорізької обласної академії післядипломної педагогічної освіти, Випуск № 4: Загальна, педагогічна та вікова психологія. //

- [Електронний ресурс].
4. Гнатюк В. Управління системою національного виховання учнів початкових класів // Початкова школа. – 2000. – № 4. – С.1-3.
 5. Громадянин. Держава. Громадянське виховання. Антологія. / Упор. М.П. Рагозін і О.В. Сухомлинська. – Донецьк: Донбас, 2001. – 262 с.
 6. Концепція національно-патріотичного виховання молоді. Затверджено спільним наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України та Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 року № 641 (зі змінами).
 7. Кловак Г., Ткаченко В. Формування етнічної самосвідомості школярів – важлива проблема сучасної національної школи України // Учитель. – 2000. – № 1–3. – С.38–40.
 8. Ляшко Л. Виховання патріотичних почуттів молодших школярів у творчій спадщині В. О. Сухомлинського // Школа першого ступеня: теорія і практика: Зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький, 2002. – Вип. 4. – С.204–218.
 9. Пащенко Д. Патріотичне і національне виховання – складові становлення громадянина // Шлях освіти. – 2002. – № 1. – С. 9–14.
 10. Сухомлинский В.А. Воспитание советского патриотизма у школьников. М., Учпедгиз, 1959.

Легуцька А. М.,

*с. Верхньокам'янське, Бахмутський район
Верхньокам'янська ЗОШ І–ІІ ст.
Бахмутської райради Донецької області*

ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ТА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ ЧЕРЕЗ РОБОТУ ШКІЛЬНОГО МУЗЕЮ

Сьогодні Україна переживає найбільше випробування в своїй новітній історії – збройну боротьбу за незалежність та територіальну цілісність. У цій війні ми

вже маємо загиблих і поранених, проте маємо і першу історичну перемогу – згуртовану націю, яка готова боротися за свої національні та політичні права. Відтак, перед державою відкриваються унікальні можливості для швидкого згуртування громадян довкола ідеї збереження державності, примноження її сил, матеріальних та духовних багатств.

Музей – відкритий лист із минулого в майбутнє. Шкільна музей-кімната Верхньокам'янської ЗОШ I–II ст. – є осередком освіти виховання, який сприяє збереженню історичної пам'яті та формуванню української національної ідентичності у молодого покоління у сфері освіти, вихованню в молодого покоління національної свідомості, патріотизму, любові до рідного краю, свого народу, забезпечення духовної єдності поколінь і призначений збереженню та вивченню матеріальної і духовної культури. Музей історії школи має історичні джерела, які допомагають дітям не лише дізнатися історію створення рідної школи, історію свого села, але й зрозуміти, яким повинно бути відношення до навчання, дорученої справи, до батьків, учителів, однокласників, щоб досягти високих результатів у своєму житті, збереження державності. Адже зрозумілішим для підростаючої дитини є те, що її оточує, той простір, в якому вона перебуває більшу частину свого часу.

Створюючи сучасні оновлені експозиції музею, ми намагались не тільки відтворити інформацію про минуле школи, але й акцентувати увагу відвідувачів на найкращих прикладах самовідданості своїй справі учителів минулих років, показати, що навчальний заклад користувався великою прихильністю жителів та завдяки їхнім зусиллям постійно підтримувався та оновлювався. Сьогодні музей нараховує 5 експозицій: історія школи, бабусина світлиця, переселення 1951 р., герої-односельці, історія колгоспу, АТО 2014.

Таким чином, головною метою нашого музею є виховання у підростаючого покоління шанобливого ставлення до своєї історії, прагнення бути гідними тих,

хто не зрадив своїй совісті, тих, хто все своє життя віддано служив своєму народові, виховання дітей на прикладах випускників, які стали відомими завдяки своїм досягненням не тільки в нашому місті, але й далеко за його межами. Перше знайомство з музеєм, звичайно, починається з екскурсії.

Звичаї, традиції, побут – це все чим живе народ.

І з плином часу вони змінюються.

Але для збереження нації ми повинні їх зберегати

К. Білозерський.

Перша експозиція – «Історія освіти села», дає можливість, не обминути історію свого навчального закладу. Так виник новий напрямок – історія школи. За останні роки ми зібрали багато фотознімків різних років, які відтворюють життєпис навчального закладу. Він відтворює досягнення навчального закладу, учителів та його вихованців. Тут пишеться літопис школи, зберігаються спогади про педагогів, які колись працювали в ній, колективні фото випускників, зразки учнівської форми. Музей підтримує зв'язок з випускниками різних років.

Наша школа не завжди була такою, як зараз. Перша школа в селі побудована 1924 році Школа стала культурно-освітнянським центром села.

З 1999 р. школа працює за напрямком «Виховання національної гідності», у школі заснована Козацька паланка.

Це найбільшою і найцікавішою експозицією музею є друга експозиція – «Бабусина світлиця» Не один рік збирали старовинні експонати, фотографії, реставрували їх і знайшли відповідне місце в експозиціях музею.

Тут представлений керамічний посуд, серп, коса часів панування на карпатських теренах австріяків; вишиваний кептар, куделя, прядка, стародавні ікони, праска, столітні горшки. Дивимося на ці, здавалося б буденні, давно знайомі речі, предмети і наче бачимо засмагли руки відомих і невідомих хліборобів, ткачів, столярів, шевців.

Усі речі зберігають дух минулих поколінь і нетлінну пам'ять народу. Від усього, що представлено в експозиції віє добрим українським духом, батьківським і материнським теплом. Час не стоїть на місці. З плином часу, речі які називають старожитностями, що десятиліттями слугували людям набувають особливої цінності і не як антикварні, а як речі, що зберігають у собі дух попередників, живу пам'ять про дідусів і бабусь, батьків, братів, сестер.

У музеї відвідувачі можуть ознайомитися з історичними подіями, які відбувалися на території села, оглянути історичні та краєзнавчі матеріали, тут часто влаштовуємо виставки майстрів народного мистецтва, художників нашого краю. Експозиція налічує більше 250 експонатів предмети побуту селян минулого століття: глечики та макітри, прялки та рогачі, коромисла, праски різних форм та різних часів. Але найулюбленішою для учнів є колекція вишиванок, рушників, доріжок, мережива, серветок. Дивлячись на них, діти уявляють, як у минулому дівчата вишивають ці вироби, або плетуть мережива. Світить свічка, лунає пісня...

Важким періодом у житті села було переселення. В історію цей державний злочин увійшов під назвою «Акція 1951». Це третя експозиція музею.

«Далеко-далеко звідси у мальовничому краї на Західній Україні, у селі Лісковате, жили люди. Вони обробляли землю, виховували дітей, молились Богу і не знали, що їх чекає біда. Навесні 1951 року їм повідомили, що треба все залишити і виїхати у чужу землю – малозаселений край – Донбас. Часу відвели два місяці. Люди спочатку не вірили. Надіялись - все минеться, але настав час переселення. Моя прабабуся, залишаючи рідну хату вимила підлогу, помолилась, обійшла на колінах хату, маючи надію повернутися. Довго шукали кішку, але так і не знайшли, щоб нагодувати. Котів заборонялось брати з собою....»

Списки переселенців, книжка переселенця та книжка колгоспника. Це - найголовніші документи селян у той

час. Паспортів селянам не давали.

За всіх часів у всіх народів родина була найбільшим вихователем молодого покоління. Саме вона закладає фундамент духовності кожної людини, використовуючи великі природні можливості виховання: приклад батьків чи інших родичів, сімейні традиції, реліквії, моральні цінності родини

- здобувати інформацію та досліджувати історію свого роду, сімейні традиції та реліквії;
- набуваючи навичок створення родинного дерева, герба та девізу сім'ї;
- вчать розуміти у чому цінність сім'ї для кожної людини.

У рамках загальношкільної програми «Я – українець» учні беруть активну участь у дослідженнях «Мое родовідне дерево», «Ордени та медалі в моїй родині», «Моя родина в роки Великого Голоду», «Переселення», «Шкільні династії».

Розпочали роботу над довготривалим проектом «Повсякденне життя моєї сім'ї на тлі історичної епохи». Мета проекту – залучити учнів до активного вивчення історії повсякденності на прикладі власної сім'ї та сприяти позитивному ставленню до історії родини як органічної складової історії країни. Завдання проекту:

- залучити членів сімей учнів до спільної пошукової діяльності, сприяти формуванню спільної історичної пам'яті та ідентичності; підготувати матеріали для презентації;
- зібрати інформацію для використання на уроках історії України за темами: «Моя родина в роки Великого Голоду», «Переселення 1951р.»

Роками йшов процес об'єднання переселенців та місцевих жителів. Важко було всім. Зуміли зберегти багато традицій. Одна з них – це Вертеп. Сценарії якого і досі зберігаємо з любов'ю. Сценарій вертепу – 1938 р., «Книжка колгоспника» 1951. Кожного року учні школи ходять з вертепом по селу на Різдвяні свята.

Багато учнів та учителів нашої школи стали на захист

свої Батьківщини від німецько-фашистських загарбників. Про це розповідають стенди, присвячені героїчним рокам періоду Великої Вітчизняної війни. Вивчаючи різноманітні писемні джерела, в результаті пошукової роботи був встановлений факт, що серед наших випускників двоє удостоєні високого бойового звання Героя Радянського Союзу. Це – Новодран Павло Федорович та Жученко Григорій Прокопович

З метою увічнення пам'яті Героїв, у 2010 році на фасаді школи урочисто відкрита меморіальні дошки, до яких учні покладають квіти під час урочистих свят та виховних годин. Землянов Олександр Петрович – Герой Радянського Союзу, старший лейтенант, командир 1 батареї 12 армії Південного фронту. Загинув у 1941 році поблизу села Івано-Дар'ївка. Центральна вулиця нашого села названа у його честь вулиця ім. Землянова.

Музейна кімната широко використовується у виховній роботі з учнями школи. Класні керівники включають екскурсії до музею школи, з метою ознайомлення учнів з елементами народознавства, історією рідної країни та села, переселення, творчими роботами майстринь. Екскурсії у музей допомагають учням зануритися в дух минулого, виховують справжніх патріотів нашої Країни.

Члени Ради музейної кімнати та вчителі школи постійно працюють над поповненням фондів новими експонатами.

Проведені екскурсії в музей:

- Історія села (1–4 класи);
- Історія школи (1–9 класи);
- Переселення (1–9 класи);
- Події АТО 2014 р. (1–9 класи).

Зміст матеріалу екскурсій активно сприяє не тільки засвоєнню знань, а й підвищенню інтересу до історії. Учні, наочно ознайомившись зі справжніми пам'ятками історії, глибше починають розуміти закономірності історичного розвитку суспільства. У них пробуджується й розвивається почуття любові до свого краю, до героїчного минулого Батьківщини збереження історичної пам'яті та

формування української національної ідентичності у молодого покоління у сфері освіти. Використання краєзнавчого матеріалу на уроках не тільки не викликає перевантаження учнів, а навпаки, значно полегшує засвоєння курсу історії, робить знання учнів більш міцними і глибокими, виховує в учнів любов до рідного краю. Адже завжди потрібно поважати ту місцевість і народ, де Всевишній надав тобі можливість жити.

Шкільний музей є осередком національно-патріотичного виховання школярів. На сучасному етапі національно-духовного відродження України акцент спрямований на проблему формування у школярів патріотизму, національної свідомості, високих особистих якостей, розширення знань з історії та культури України. Виняткову роль у цьому відіграє шкільний музей як матеріалізована пам'ять народу. Пам'ять – сила. Завдяки історичній пам'яті людина стає особистістю, народ – державою

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
2. Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 "Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді" - [/konceptcija.doc](#)
3. Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 "Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах" – [/metodichni rekomendaciji.docx](#)
4. Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 "Заходи щодо реалізації концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді" – [/plan_zakhodiv.doc](#)

Льошин В. Р.,

Маріупольський машинобудівний коледж ДВНЗ ПДТУ

МІФ ПРО «БРАТНІ» УКРАЇНСЬКИЙ І РОСІЙСЬКИЙ НАРОДИ

Постановка проблеми. Українці й росіяни – не братні народи й тим більше не “адін народ” . Це, здавалося б, очевидне твердження, утім іноді його доводиться пояснювати, оперуючи елементарною аргументацією. Наприклад, що в кожного з цих народів своя окрема історія становлення та соціокультурного розвитку. До того ж у багатьох аспектах різниця разюче кардинальна. Так українці та росіяни протягом своєї історії неодноразово воювали, і це були далеко не “братні” війни, а битви між двома народами, один з яких – російський – постійно хоче знищити інший – український.

Актуальність дослідження. Вагомий внесок у подолання міфу про “братськість” українського і російського народів внесли українські вчені, журналісти, громадські діячі. У книгах, статтях, виступах відомих українських дослідників Я. Грицака, П. Кралука, О. Ніколенка, М. Рябчука, С. Бутко та інших проведений ґрунтовний аналіз, який показує різницю між цими народами. Особливої актуальності ця тема набуває під час українсько-російської війни 2014–2022 рр., яка ще й досі триває.

Метою даної статті ще раз наголосити на небезпеці російського імперіалізму для України, що й досі не розуміють багато людей як за кордоном (промова президента Франції Е. Макрона), так і деякі наші співвітчизники.

Виклад основного змісту. Етнічне походження. Українці походять від слов'янських племен, російський народ утворився шляхом змішання та ослов'янення угро-фінських племен: муроми, мері, мешчери, нарови та інших. Історія. Комуністичною пропагандою були сформовані чіткі шаблони для розгляду історії України. Передусім вона мала бути додатком російської історії. Історичні події в

Україні мали дублювати російські процеси. При цьому були менш масштабними і другорядними. Але ця пропаганда не мала нічого спільного з реальністю. Мова. Російська мова часто змінювалася, особливо після Петра Першого під впливом германізмів. Нинішня російська мова містить дуже багато ознак німецької граматики, тому що вищі верстви суспільства говорили спочатку німецькою, а потім французькою. Нариклад, назви місяців. В Україні та Білорусії вони слов'янські, а в російській мові – латинські. Цінності. Для українців важлива воля, життя без примусу й тиску. Український гімн має слова “душу й тіло ми положим за нашу свободу”. Тобто волелюбність в народі України є чи не найпершому місці. Натомість росіяни перекладають відповідальність за своє життя на когось іншого, дозволяючи керувати собою своїй владі. Українсько-російські війни. **1.** Зруйнування Києва військами володимиро-суздальського князя Андрія Боголюбського 8-12 березня 1169 р. **2.** Похід козацьких військ гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного на Москву у 1618 р. **3.** Розгром козацько-татарськими військами московського війська під Конотопом 7–9 липня 1659 р. **4.** Розгром московськими військами гетьманської столиці у Батурина 2 листопада 1708 р. **5.** Зруйнування російськими військами Запорізької Січі 15 червня 1775 р. тощо.

Висновок. Тож “братерство” українського і російського народів – це плід хворої уяви. Не існує жодного братерства між цими народами: вони різні на всіх рівнях.

Макогон Л. Г.,

м. Бахмут, КЗ «Бахмутський педагогічний фаховий коледж»

**РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
У ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ
ТА ПАТРІОТИЗМУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ**

Проблема національно-патріотичного виховання

сьогодні набуває особливого значення, оскільки від її вирішення багато в чому залежить майбутнє нашої нації.

У новій редакції «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України» зазначено: «У період війни, яку російська федерація розв'язала і веде проти України, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей» [1, с. 1].

Основоположними, стрижневими складовими національно-патріотичного виховання сьогодні виступають громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне, екологічне, які відповідають нагальним вимогам і викликам сучасності.

Процеси, що відбуваються в Україні - пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу.

Пріоритетними напрямками педагогічної науки і освіти стають розробки теоретичних основ та нових технологій формування національної свідомості, духовності сучасної молоді на засадах культурних традицій українського народу. Виокремлюються головні завдання: збереження етнічної пам'яті, яка відтворює досвід поколінь на міфологічному, фольклорному й історичному рівнях; набуття вмінь розкривати перспективи подальшого розвитку рідної культури в сучасних умовах.

Нові реалії ставлять перед нами, викладачами педагогічного коледжу, абсолютно конкретні завдання щодо підготовки майбутніх педагогів, а саме: віддати пріоритети вихованню патріотизму, як складнику світогляду студента; формувати національну

самосвідомість, любов до рідної землі, свого народу, бути готовим працювати в ім'я України.

Незаперечним є те, що у вирішенні цих завдань чільне місце відводиться українській музиці, яка несе в собі величезний етичний та естетичний заряд. Важливим фактором глибокого сприйняття та засвоєння матеріалу є його емоційне переживання. Ця психологічна закономірність природно включається в процес національного виховання. Пізнання скарбів української художньої творчості з метою вироблення умінь розуміти, цінувати, свідомо вивчати кращі зразки музичного мистецтва, залучення до національних традицій – важливий аспект процесу становлення педагогічної культури майбутнього вчителя.

Музичне мистецтво є одним з найважливіших інструментів визначення духовно-ціннісної спрямованості особистості. Набуваючи у спілкуванні з мистецтвом, людина починає оцінювати свої помисли і дії по критеріям прекрасного і, тим самим, одержує стимул до морального самовдосконалення. Значення музичної творчості – виконання або сприйняття – унікально: ніякими лекціями або проповідями неможливо замінити його благодію, очищаючу дію на душу людини. Видатний педагог В.О. Сухомлинський неодноразово підкреслював, що музика, її мелодика, краса та задушевність здатні перевиховувати, змінювати на краще маленькі серця. Музика є першочерговим засобом морального та розумового виховання людини, джерелом благородства серця та чистоти душі [3]. Отже, залучення до музичної творчості веде до того, що почуття, смаки, потреби студентів набувають нового змісту, відповідної естетичної форми, формується естетичне ставлення до дійсності.

Низка педагогічних досліджень сучасних педагогів-музикантів: О. Апраксіної, Л. Масол, С. Мельничук, В. Ражникової, Л. Хлебнікової та ін. підтверджує особливу роль музичного мистецтва в духовному, національному та естетичному становленні учнівської та студентської молоді. Вони стверджують, що музичне мистецтво в змозі

глибоко торкнутися душевного внутрішнього світу людини, визвати сильний емоційний відгук, переживання, співчуття, розуміння, що стає дієвим засобом у формуванні національної свідомості і патріотизму [2, с. 4].

Найважливішою та необхіднішою опорою у вихованні національної свідомості студентів є знайомство й засвоєння унікального феномену, своєрідного конденсату духовної історії народу – музичного фольклору.

Вивчаючи український фольклор, проникаючи у зміст творів, студенти розкривають традиційний український ідеал – людину високих моральних якостей, якій притаманні кращі риси національного характеру, яка любить і шанує рідну землю, духовні надбання свого народу, його мову.

В.О. Сухомлинський писав: «Через музику, а саме через українські народні пісні, танці, можна навчити любити рідний край, його природу, відчувати її красу, навчити поважати її історію, звичаї, традиції, виховувати повагу до тих, хто захищав її свободу і незалежність...» [3].

Кожна українська пісня патріотичного складу – це символ незламності духу нашого народу та засіб виховання молоді в дусі патріотизму. В історичних піснях студенти знайомляться з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного шляху.

Значне місце у репертуарах студентів займають жартівливі та сатиричні пісні. Сатира і гумор – невід’ємні риси українців. Вони допомагали їм переборювати найприкріші життєві ситуації, виживати у періоди жорстокого протистояння іноземним загарбникам. Ці риси завжди засвідчували ознаки життєздатності, здорової моралі народу, який навіть у найскрутніші моменти не впадав у відчай, а сміявся зі свого лиха.

Серед пісенної творчості найголовніше місце в репертуарах студентів займає Державний гімн України. Вивчення і виконання Гімну нашої держави – одного з головних її символів, формує у студентів громадянську гідність. У ньому відображені головні ідеї – єдності,

непорушності, свободи нашого народу.

Формуванню національної свідомості та патріотизму сприяють виконання творів, пов'язаних з народними святами, традиціями; творів, що оспівують красу рідної природи й землі. Вагоме місце у програмах студентів займає вивчення українських колядок та щедрівок. З перших занять студенти знайомляться з поняттями слів «колядування» та «щедрування», зі звичаями українського народу, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками.

Але, художньо-естетичне та національно-патріотичне виховання майбутніх педагогів-музикантів неможливе поза глибоким вивченням музичного надбання українських композиторів-класиків М. Лисенка, Я. Степового, К. Стеценка, В. Косенка, М. Леонтовича, М. Колеси, наших сучасників – М. Скорика, І. Шамо, О. Білаша, Б. Фільц, Л. Дичко та інших митців, які увійшли в основу повсякденного музичного розвитку наших студентів. Засвоєння творів цих композиторів підіймає особистість над дійсністю, допомагає краще розуміти та сприймати навколишній світ з позиції мудрості, краси, людяності. Кожний музичний твір збуджує глибокі почуття, спонукає до активного мислення, викликає естетичний інтерес, який має суспільний характер, а тому виконує досить важливу функцію у формуванні світогляду студентів.

Важливо зазначити, що вивчення й пропаганда музичного спадку народу здійснюється не епізодично, а систематично з першого курсу навчання до останнього.

Особливу роль у цьому процесі відіграє особистість викладача, який, по-перше, сам повинен бути патріотом, по-друге: вміти вибірково-творчо обирати й поєднувати педагогічні технології й репертуар і спрямовувати їх у вектор виховання патріотизму та національної свідомості майбутніх педагогів-музикантів.

Однією з ефективних форм у процесі формування національної свідомості та патріотизму є концертна діяльність студентів.

Відомо, що формування ціннісного ставлення у студентів виявляється у трьох сферах: раціональній (знання), емоційній (емоції, почуття) та діяльнісній (дія, вчинок). Будь-який педагогічний вплив, будь-яка форма діяльності будуть ефективними лише тоді, коли впливатимуть відразу на три сфери ставлення, а результатом виховання стане триканальна сфера: я – знаю, я – відчуваю, я – дію. Тобто через знання, емоції та діяльність у студента формується ціннісне ставлення до родини, оточуючої дійсності, Батьківщини та ін.

Під час участі студентів у позааудиторних заходах, концертах, благодійних акціях, тощо, ця діяльність стає його потребою. А музика, що звучить на таких заходах, виховує і глядачів, і студентів-артистів.

Одним із дієвих шляхів підготовки наших студентів до майбутньої просвітницької діяльності в школах та закладах дошкільної освіти є участь у створенні творчих проєктів, сценаріїв, доповідей, написанні статей з патріотичного спрямування. Зі своїми творчими роботами вони активно беруть участь у конкурсах, семінарах, науково-практичних конференціях тощо.

Особливо хочеться відмітити такі заходи, як: «Козаччина – символ свободи», «Обереги рідної землі»; тематичні конкурси, присвячені ювілейним датам видатних українських композиторів (М.Лисенка, Я.Степового, В.Косенка, І.Шамо); конкурси на краще виконання творів українських композиторів («Барви рідної землі»); звітні концерти («О, музико, у душу увійди», «Композитори Бахмутського краю», «Наша творчість – тобі, Україно!») та інші.

Такі заходи сприяють популяризації українського музичного мистецтва, прищепленню шанобливого ставлення до українського фольклору, пропаганді серед молоді творів патріотичної тематики, формуванню національної свідомості, моральних та духовних цінностей студентів.

З досвіду своєї роботи хочу відмітити, що виховання справжньому патріотизму має відбуватися «від серця до

серця». Бесіди зі студентом повинні бути чуйними, захопливими, емоційними, з яскравими прикладами, наочністю. А музичний репертуар – повинен бути не тільки патріотично спрямованим, але й, обов’язково, високохудожнім.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що музичне мистецтво, а саме українська музична творчість – є найважливішим засобом виховання духовно-моральних якостей особистості. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість молоді. Розуміння студентами процесу повернення до рідних коренів, витоків національної культури, національного самоствердження вже є проявом патріотизму.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06. 06. 2022 р. № 527.
2. Кусь О. Педагогічні умови та методика національного виховання майбутніх учителів музики засобами народнопісенної творчості. Молоді ринки. 2020. № 2/181.
3. Новожилова І. Г. Виховання громадянина-патріота засобами музики в педагогіці В.О.Сухомлинського та в сучасній освітній практиці.[Електронний ресурс] Режим доступу: msps.edukit.kr.ua/Files/downloads/Новожилова.doc.

Маммабутаєва С. В.,

*Новодонецька селищна рада
Донецької області, ЗДО №31 «Малютко»*

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ СУЧАСНИХ ДОШКІЛЬНЯТ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА

*Без будь-кого з нас Батьківщина може обійтися,
але будь-хто з нас без Батьківщини – ніщо.*

Василь Сухомлинський

Одним із найсуттєвіших показників моральності

людини є патріотизм. Патріотизм (грецьк. *patris* – батьківщина) – любов до Батьківщини, відданість їй і своєму народові. Протягом останніх років відбуваються значні зміни у вітчизняній освіті. Існує тенденція до пошуку нових підходів до виховання та навчання реалізації інноваційних напрямків у діяльності освітніх закладів. Наприклад, у Коментарі до «Базового компонента дошкільної освіти в Україні» окреслені оновлена мета і пріоритети розвитку дошкільної освіти, а саме: «Інноваційний характер освітньої діяльності, використання сучасних та навчальних технологій».

До проблем виховання молодого покоління на засадах патріотизму в різні часи зверталися такі класики педагогічної науки, як К. Ушинський, С. Русова, Г. Сковорода, О. Огієнко, В. Сухомлинський, А. Макаренко, Г. Ващенко та інші видатні вчені. Особливо цінною являється педагогічна спадщина талановитого українського педагога-гуманіста-новатора і філософа В. Сухомлинського. Запропоновані ним форми і методи освітнього впливу на дитячу особистість актуальні й тепер. Він вбачав пріоритет у формуванні нового покоління свідомої молоді, вихованні патріотів, які по-справжньому люблять Батьківщину, горді за свій народ та його історичне минуле, відповідальні за його майбутнє.

Багато що змінилося у житті нашої країни. Те, що рідше відкидалося, у наш час відновлюється. Із давнини відроджується багато народних свят, обрядів, традицій, звичаїв. Таке ставлення до рідної культури, її джерел благотворно позначається на духовній атмосфері нашого суспільства. Родина та дитячий садок являються першими у системі освіти, хто виконує важливу функцію у формуванні свідомої соціальної особистості з патріотичними поглядами. Тому, однією з важливих педагогічних задач, визначених Законом України «про дошкільну освіту» є виховання у дітей любові до України, шанобливе ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших

націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля. Саме діти дошкільного віку (середнього та старшого) свідомо та із задоволенням беруть участь у народних святах та розвагах, при цьому розвиваючи художні здібності, навички взаємодії в колективі. У народі кажуть: «Батьківщина, як і матір одна». Порівняння Батьківщини з матір'ю дозволяє зрозуміти, що виховання любові та поваги до Батьківщини неможливе без сформованого почуття любові та поваги до матері, сім'ї, сімейних традицій. Тому вже з самого раннього віку дорослі формують у малят повагу до мами, бабусі та інших членів сім'ї; намагаються через малі фольклорні форми народної творчості сприяти формуванню в дітей позитивного ставлення до рідної мови, до народних ігор, традицій.

Народознавство є невичерпним джерелом духовної краси – історична наука, що вивчає культуру й побут народів світу, їх походження, розселення та культурно-побутові взаємини; етнографія. Народознавство розвиває у наших малят моральні, патріотичні, естетичні, творчі задатки. Самий талановитіший вихователь – рідна земля та її народ. Значну роль у вихованні дошкільників мають народні традиції – досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, що передавалися з покоління в покоління (піклуватися про дітей, поважати та шанувати старших, святкувати пам'ятні дати тощо). З традиціями тісно пов'язані народні звичаї – усталені правила поведінки; те, що стало звичним, визнаним, необхідним; форма виявлення народної традиції (як вітатися, як ходити в гості та інше). Коли діти пізнають традиції, народну мудрість, творчість (пісні, прислів'я, приказки, казки, ігри, загадки тощо), розширюють уявлення про народні промисли (вишиванку, опішнянський, петриківський, косівський розпис, яворівську іграшку), вони поступово отримують більш-менш цілісне уявлення про втілену в художній і предметній творчості своєрідність українського народу. Водночас у дошкільнят розширюються знання про характерні для рідного краю

професії людей, про конкретних представників.

Народні звичаї охоплюють усі сфери громадського, родинного й особистого життя людей. Це ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших національних справах. Звичаї, а також мова, – це ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю. На заняттях з народознавства малюк уперше пізнає державні символи (Герб, Прапор, Гімн) та народні національні обереги (калина, рушник, соняшник, верба, лелека тощо).

За допомогою етнографії можна закласти в майбутнє покоління чемність, відповідальність, доброзичливість.

Починати роботу у дошкільному закладі потрібно зі створення для дітей теплої, затишної атмосфери, кожний день дитини в дитячому садку має бути наповнений радістю, усмішками, добрими друзями, веселими іграми. Адже з виховання почуття прихильності до рідного дитсадка, рідної вулиці, рідної сім'ї починається формування основи, на якій і буде рости складне почуття любові та поваги до Батьківщини. Обов'язковою умовою формування патріотичного світогляду є опора на власний досвід дітей. Перед вихователем постає завдання не просто сприяти накопиченню інформації, а подбати про її творче засвоєння на основі почуттів дитини.

За роки незалежності України педагоги все глибше переконуються в тому, що засоби народної педагогіки є природними, вони найбільшою мірою відповідають задаткам дітей, можливостям і перспективам їх розвитку. Засоби народної педагогіки якнайповніше втілюють у собі особливості національного способу життя, специфіку національного характеру і світогляду.

Вихователі, у роботі з дошкільниками по народознавству, повинні у комплексі розв'язувати пізнавальні, навчальні, виховні та мовленнєві завдання (А. Богуш).

Пізнавальні завдання передбачають розширення знань про Україну, її історію, культуру, природні багатства.

Упродовж перебування дітей у дитячому садочку

потрібно ознайомити їх з побутом нашого народу як у минулому, так і на сучасному етапі. Діти повинні знати (впізнавати, розрізняти) українські національні іграшки, національний (традиційний та регіональний) одяг, взуття, посуд, предмети побуту та хатнього інтер'єру, подвір'я. Треба розвивати у дітей цікавість до української національної обрядовості, народних свят, ігор, народних прикмет, творчості, промислів, національного мистецтва. Не можна обійти увагою й українську національну кухню.

Пізнавальні завдання реалізуються й у пізнаванні дітьми природи рідного краю (ліси, степи, моря, гори тощо).

Навчальні завдання передбачають формування перших наукових народознавчих та історичних понять, у майбутньому – основи наукового мислення, національної свідомості та психології.

Вихователь повинен:

- розвивати пізнавальну активність дітей, прагнення якнайглибше пізнати свій народ, свої національні корені;
- формувати стійкий інтерес до народознавчого матеріалу, бажання пізнати його глибше, навчити використовувати його в побуті, у своєму дитячому житті, запам'ятовувати вірші, прислів'я, приказки, казки, загадки;
- прищеплювати дітям елементарні трудові навички, пов'язані з народними ремеслами. Вчити малюків вишивати, витинати, розписувати за українськими мотивами писанки, іграшки, посуд, виготовляти різні вироби: іграшки, глиняний посуд, вибійки, витинанки, аплікації тощо.

Розвивальні завдання передбачають розвиток усіх психічних процесів у дитини: запам'ятовування, уважності, зосередженості, логічного мислення, уяви. Діти повинні вміти самостійно аналізувати, зіставляти, порівнювати народознавчі поняття, звичаї минулого та сучасного, відокремлювати місцеве, регіональне від загальнотрадиційного, національного.

Мовленнєві завдання є супутніми на кожному народознавчому занятті. Наприклад, мандруючі до української оселі прадідів, діти вперше чують слова *стріха, тин, перелаз, долівка, коралі, мазанка*. Словник дітей також поповнюється образними виразами, коли вони слухають фольклорні твори та твори українських письменників. Діти згадують знайомі прислів'я, приказки, примовки. Кожне заняття супроводжується розповідями дітей про побачене, почуте, пережите.

Виховні завдання мають на меті прищепити дітям насамперед любов до рідного краю, до землі своїх предків, до рідної мови, оселі, до батьківщини, почуття гордості за свій народ, повагу до національної культури, національних звичаїв та обсергів.

Природними національними рисами характеру українців вважаються щирість, гостинність, доброта, мудрість, щедрість, добре почуття гумору. Отож ці риси особистості потрібно виховувати у дитини, використовуючи для цього багатий народознавчий матеріал.

Тож можна зробити висновок, що, внаслідок формування патріотичного світогляду сучасних дошкільнят засобами народознавства в освітньо-виховну систему роботи дошкільного закладу, педагоги сприяють гармонійному розвитку особистості дитини, підготовці дітей до успішного навчання в школі, формуванню усвідомленого уявлення про себе як про повноправного громадянина України, який має не лише права, а й обов'язки перед близькими людьми та іншими громадянами своєї держави.

Список використаних джерел

1. Народознавство в дошкільному навчальному закладі. 2-6 років / В. М. Ніколаєнко. 4-те видання, перероблене. Харків: Основа, 2013.
2. Патріотичне виховання в ДНЗ / М.Л. Кривоніс, О.Л. Дроботій. – Харків: Ранок, 2017.
3. Формування національної самосвідомості дітей. – Х.: Основа, 2009.

4. Патріотичне виховання в ДНЗ. <Текст> / уклад. І.І. Логвіненко, О. С. Тарасова, О. О. Христин, Л. А. Швайка. – Х.: Основа, 2017.
5. У рідному краї і серце співає...Українознавство як основа національного виховання дошкільників. Середня група. – Х. : Основа, 2018.

Молодика І. А.,

м. Краматорськ

ДПТНЗ «Краматорський центр професійно-технічної освіти»

ДІАЛЕКТИ У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Загалом об'єкти культурної спадщини поділяються на: нерухомі об'єкти матеріальної спадщини, культурні цінності, об'єкти нематеріальної культурної спадщини. До нематеріальних культурних цінностей відносимо мови та діалекти. Говорячи про вплив історико-культурної спадщини на формування національної ідентичності, слід зазначити, що діалектна мова займає вагоме місце.

В основі загальнонаціональної літературної мови завжди лежить жива народна мова, яка включає в себе не тільки літературну мову, а й різні територіальні діалекти. Тому варто вивчати діалекти та досліджувати їх, бо вони є однією із складових національної ідентичності.

Як зазначав С. Я. Єрмоленко в енциклопедії «Українська мова»: літературна мова – «унормована мова суспільного спілкування, загальноприйнята в писемній та усній практиці», що існує поряд з іншими її формами – діалектами (територіальними, соціальними), просторіччям, мовою фольклору [6, с. 318] .

Тема українських діалектів є доволі гарно вивченою. Цю тему досліджували С. П. Бевзенко, І. Г. Матвіяс, П. Ю. Гриценко, О. Шафонський, О. Павловський та інші.

Діалектна мова – різновид національної мови, який побутує в усній формі. Це цілісна система, яка характеризується єдністю лексичних, фонетичних і граматичних ознак. Має ієрархічну побудову, до неї входять споріднені структурно й суміжні територіально діалектні підсистеми – говірка, говір, наріччя. Діалектна мова є основою літературної мови, джерелом її норм і законів [7, с. 98].

Існує загальний поділ діалектної мови на три основні наріччя.

Північне наріччя охоплює територію Чернігівської обл., північні райони Сумської, Київської, Житомирської, Рівненської та Волинської обл.

Південно-західне наріччя поширене на території Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької, Закарпатської обл., у південних районах Житомирської, Рівненської, Волинської обл., у деяких районах Черкаської, Кіровоградської, Миколаївської, Одеської обл., частково в Польщі, Словаччині, Румунії.

Південно-східне наріччя охоплює територію Полтавської, Дніпропетровської, Запорізької, Херсонської, Донецької, Луганської, Харківської обл., більше частину Черкаської, Кіровоградської, Миколаївської, Одеської обл., південні райони Київської і Сумської обл.

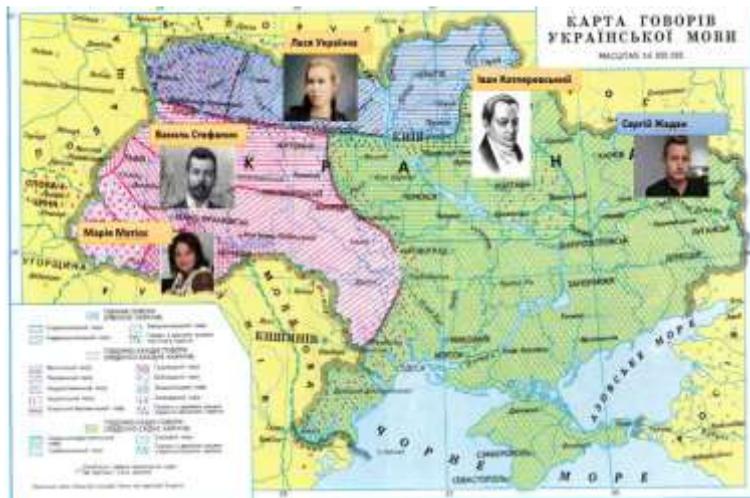
Вивчення діалектів, як складової частини історико-культурної спадщини, нерозривно пов'язане з творами українських письменників на уроках української літератури.

Діалектизми в літературному творі – то не випадковість, а скоріше закономірність мовного процесу. Письменники, зростаючи в певному мовному середовищі, несли у своїх творах мовний колорит своєї місцевості.

Слід зазначити, що діалекти були в моді завжди. Письменники, що творили в XIX столітті використовували їх у своїх працях, говорячи про літераторів сучасності (постмодерністів), то теж відстежуємо використання діалектичної мови різних наріч.

Пропоную відстежити вживання діалектів у творах

українських письменників (сучасників та попередників) відповідно до поділу діалектів на три наріччя (північне, південно-західне, південно-східне).

Використання діалектів південно-східного наріччя відстежимо у творах Івана Котляревського та поета-постмодерніста Сергія Жадана.

Автор «Енеїди», «Наталки Полтавки» Іван Котляревський народився і життя провів у Полтаві, жив серед селян, вивчав живу мову й фольклор. Говірки Полтавщини поряд з іншими говірками середньонадніпрянського говору належать до центральних у найбільшому південно-східному наріччі української мови.

Відображення особливостей південно-східного наріччя, яке використовував Іван Котляревський, пропоную відстежити на прикладі мови героя Тетервакоського з п'єси Івана Котляревського «Наталка Полтавка».

«малійшая проволочка ілі прижимочка просителю, як водилось перше, починається за уголовное преступленіє, а взяточок, сиріч – винужденний подарочок, весьма – очень искусно у істця ілі ответчика треба виканочити» [3, с. 20].

«Єжелі виграєш... любов ко мні Наталки» [3, с. 31].

«Я – возний і признаюсь, **что от** рожденія моего расположен к добрим ділам, но, за недосужністю по должности і за другими клопатами, доселі ні одного не зділал. Поступок Петра, толіко усердний і без примісу ухищрення, подвигаєть мене нанижеслідующес...» [3, с. 45].

«Я одказуюсь **од** Наталки і уступаю її Петру **во** вічноє і потомственное владініє з тим, щоб зробив її благополучною» [3, с. 50].

У мові возного Тетерваковського простежується ряд фонетичних (вживання фонем [о] на місці [у]) та синтаксичних (вживання прийменників ілі, от, к, од, во) ознак, які характерні для південно-східного наріччя.

Сучасний постмодерніст Сергій Жадан, який народився на Луганщині та зараз проживає в Харкові у своїх творах використовує діалекти південно-східного наріччя, зокрема це яскраво виражено на лексичному рівні. Використання соціолектів у творах Сергія Жадана дає уявлення про ті реалії матеріального і духовного світу, які були (і є) актуальними.

Пропоную розглянути діалекти у творі Сергія Жадана «Інтернат».

– **То кенти** наші! – кричить йому босць [1, с. 127].

«**Та** він йому так в **табло** дав, що той аж копита....» [1, с. 236].

«– Дай свою **мобілу!**– кричить водій Гансу» [1, с. 72].

«– Ідем щось **похаваємо**. Я знаю кафе недалеко тут ...» [1, с. 87].

«...котрась **стрьомна** жінка махнула водієві, мовляв, під'їдь, незручно добиратись водою...» [1, с. 165].

Говорячи про північне наріччя діалектної мови, слід згадати Лесю Українку, яка у своїх творах використовувала західнополіські слова (північний говір – західнопольське наріччя), часто їх називаючи волинськими. Живучи у селі Колодяжному (в Колодяжні) в самому центрі Західного Полісся, спілкуючись із селянськими дітьми та подорожуючи по навколишніх селах, Леся Українка полубила простий люд, його звичай

та пісні, але насамперед – його мову.

Вершиною творчості поетеси по праву вважають драму-феєрію «Лісова пісня». Тому пропоную розглянути використання діалектної мови саме в ній.

*«Галява скраю переходить в **куп'я** та очерети, а в одному місці в яро-зелену **драговину** – то береги лісового озера, що утворилося з лісового струмки» [2, с. 65].*

(куп'я – купина, драговина – болотисте місце)

*«Лев уже старий чоловік, поважний і дуже добрий з виду: по-поліському довге волосся білими хвилями спускається на плечі з-під повстяної шапки- **рогатки**...на ногах **постоли**, в руках **кловня** (малий ятірець), коло пояса на ремінці ніжик, через плече виплетений з лика **кошіль** (торба) , на широкому ремені» [2, с. 32].*

(рогатки – головний убір, пастоли – взуття)

*«На куцах стримлять **горицики**, **гладиики**.... По лісі калатають **клокічки** - десь пасеться **товар**» [2, с. 148].*

(клокічки – дерев'яний дзвіночок, товар – худоба)

Як бачимо з прикладів, відображення діалектної мови в поданому творі більш простежується на лексичному рівні.

Представниками, які використовували діалектну мову південно-західного наріччя є Василь Стефаник та Марія Матіос.

Покутсько-буковинський діалект, який у своїх творах використовував Стефаник, входить до південно-західної діалектної групи української мови. Він поширений в Івано-Франківський (південно-східні райони) і в Чернівецькій областях.

Пропоную розглянути використання діалектів у новелі « Камінний хрест» Василя Стефаніка, яка є в шкільній програмі.

*«Відколи Івана Дідуха запам'ятали в селі **газдою**, відтоді він мав усе лиш одного коня і малий візок із дубовим дишлем» [5, с.49].*

(газда – господар)

*«– Та **цу** ногу сапов шкребчи, не ти її слинов промивай, – говорив Іван ісперсердя» [5, с.50].*

(цу – цю)

«– Діду Іване, а **батюгов** того борозного, **най** біжить, коли овес поїдає...» [5, с.60].

(батюг – батіг, най – хай)

«– Не **біси**, вігниєш та й сам віпадеш, а я не маю чєсу з тобою панькатися...» [5, с.51].

«А на горі такий вітрець дунув на мене, але такий **легонький**, що аж! А підіть же, як мене за мінуту в попереці **зачєло** ножами **шпикати** — **гадав-сми**, що минуси!» [5, с.60]

Із наведених цитат робимо висновок про те, що у творах Стефаніка можливо відслідкувати особливості південно-західного наріччя на всіх рівнях : фонетичному ([о], замість [і] та [у]), морфологічному (дієслівні форми минулого часу із залишками давнього перфекта: **гадав-сми**; частка -си у зворотних дієсловах відповідно до літературної -ся: **біси**), словотвірному (утворення із суфіксом -оньк- відповідно до літературного -еньк-: **легонький**), лексичному (**газда** – господар, **най** – хай, **цу** – цю).

Сучасна письменниця Марія Матіос у своїх творах використовує діалектну мову південно-західного наріччя, а саме галицько-буковинську групу говірок.

Для прикладу розглянемо діалектизми, використані у творі Марії Матіос « Солодка Даруся» . Загалом їх можна розділити на чотири групи: словотвірні, граматичні, лексичні, фонетичні. Зважаючи на те, що серед цих чотирьох груп найбільше у творі лексичних, пропоную їх розглянути.

«Зверху на вовняну кацавейку накинута половинку **тертого-перетертого**, давно вицвілого **ліжника**.» [4, с.25].

(ліжник – кустарний килим, коц)

«Хай тато краще питає, чого її так довго не було, ніж має кривитися, що донька ходить, як **фіра** без дишла.» [4, с.27].

(фіра - віз, підвода)

«– На добре, **газдиньки**, бо скільки того життя?»

Кавальчик!» [4, с.83].

(кавалок – иматок)

«Розбуджені зі сну сусіди знизували плечима: увесь день Матронка

чипіла в городі...» [4, с.93].

(чипіти - бути нахиленим)

«Та й якої дідьчої мами було **п'їланитися** на дамбу, коли корови пасуться ближче до скалистого берега, на лузі...» [4, с.114].

(п'їланитися – лізти, дертися)

Отже, мова – це основа національної ідентичності. Говорячи про мову не можна не розглядати діалекту мову, бо нова українська літературна мова виникла на основах діалектної мови. Більшість мовознавців доводять те, що літературна мова основана на середньонадніпрянських говірках, які входять до південно-східного наріччя. Діалекти у творах українських письменників є однією із гілок історико-культурної спадщини, їх вивчення сприяє формуванню національної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Жадан.С.В. Інтернат [Текст]: роман. – Чернівці : Меридіан Чернівці, 2017. – 336 с.
2. Косач Л.П., Лісова пісня. – Харків: Фоліо, 2022. – 224 с.
3. Котляревський І.П. Наталка Полтавка. Москаль-чарівник (Шкільна серія). – Київ : Book Chef, 2022. – 100 с.
4. Магіос М.В. Солодка Даруся. – Львів : Піраміда, 2004. – 176 с.
5. Стефаник В.С. Камінний хрест. Новели. – Харків: Фоліо, 2021. – 254 с.
6. Українська мова. Енциклопедія. [упоряд.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін.]. – Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2007. – 856 с.
7. Українська мова: Словник-довідник. [упоряд.: А.П. Загнітко, В. Д. Познанська, З. Л. Омельченко, В. В. Мозгунов та ін.]. – Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 1998. – 144 с.

Мороз Н. М.,

*Родинська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 8
Покровської міської ради Донецької області*

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
ЗАСОБАМИ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ**

Сьогодні, як ніколи, важливо, щоб учні ідентифікували себе з Україною, прагнули жити в Україні; розуміли необхідність дотримання конституційних та правових норм, володіння державною мовою; сприймали регіональну історію як частину загальної історії України, відчували власну причетність до майбутньої долі рідного краю як невід’ємної складової єдиної країни [6].

Козацька педагогіка – феноменальне явище і складова української етнопедагогіки: в усній формі вона зберегла, передаючи з покоління до покоління найкращі духовні цінності народу, досвід виховання, формування і навчання особистості, не зафіксовані письмово прогресивні й результативні форми допологового виховання, батьківського опікування немовлят і дітей дошкільного віку, роботи з отроками, підлітками і юнаками та побудови взаємин між дорослими [7].

Так виникли неписані закони кодексу лицарської честі, що передбачали:

- любов до батьків, рідної мови, вірність у коханні, дружбі, побратимстві, ставленні до Батьківщини-України;
- готовність захищати слабших, молодших, зокрема дітей;
- шляхетне ставлення до дівчини, жінки, бабусі;
- непохитна відданість ідеям, принципам народної моралі, духовності (правдивість і справедливість, скромність і працьовитість тощо);
- відстоювання повної свободи і незалежності особистості, народу, держави;
- турбота про розвиток національних традицій, звичаїв

- і обрядів, бережливе ставлення до рідної природи, землі;
- прагнення робити пожертви на будівництво храмів, навчально-виховних і культурних закладів;
- цілеспрямований розвиток власних фізичних і духовних сил, волі, можливостей свого організму;
- уміння скрізь і всюди чинити шляхетно, виявляти інші чесноти.

Сучасна українська школа, безперечно, повинна орієнтуватися на виховання поваги і любові до України, її народу, мови, звичаїв, традицій, української вишиванки, пісні, історичного минулого [6].

Уроки української мови та літератури мають не лише освітнє, а й виховне значення. Вплив слова на юну душу величезний. Духовна спадщина нашого народу зберігає характерні риси українського виховного ідеалу, якому має підпорядковуватися формування національної самосвідомості підрастаючого покоління.

Національний тип особистості виростає на ідеях національної філософії, народних ідеалах, традиціях, звичаях і обрядах, морально – етичних цінностях, на культурно – історичному досвіді, здобутках народу впродовж багатьох епох. Єдиним живильним джерелом розвитку національної духовності є рідна мова, мова – це код нації. У мові нація закодує свою духовність, історію, багатовіковий досвід, світогляд, здобутки культури, свою неповторність. Як справедливо зазначає академік Іван Дзюба: „У мові концентрується сама сутність людського буття людини, історичного буття народу”. Мова – основа самоідентифікації людини і народу. Мова може розвиватися повноцінно лише тоді, коли є відповідне мовне середовище. А це середовище повинні створювати ми самі.

Готуючись до уроків мови та літератури, треба підібрати такий матеріал, який був би не тільки пізнавальним, але й реалізував виховний потенціал. Так, приміром, враховуючи особливості віку, навантаження, можна сформувати підбір диктантів, текстів для переказів

чи аудіювання, які б складалася з розповідей біографічного чи пригодницького характеру про таких знакових постатей в історії українського козацтва – носіїв неабияких визначальних рис справжнього патріота і мужнього сина України, як Петра Конашевича-Сагайдачного, Івана Мазепу, Богдана Хмельницького.

Ставлення до рідної мови – це яскраве свідчення національної свідомості і рівня культури, цивілізованості людини, її патріотизму. У навчальних і виховних закладах, повинен панувати культ рідної мови як вияв патріотизму і віри в своє майбутнє, у свою державу. Саме тому я на своїх уроках використовую такі вправи, які здатні викликати в учнів інтерес до історичного минулого, спонукати до відновлення національних традицій, їх збереження і впровадження в життя, тому природно, просто, закономірно, без нав'язування в учнів формується почуття приналежності до свого народу, національної гідності, любові до батьківщини, і водночас вдосконалюється їхня українська мова. Наприклад:

1. Закінчити народні прислів'я .

1. Той не козак, (що боїться собак). 2. Козак наче (орел). 3. Козак вкраїнську любить мову, додержить завжди (свого слова). 4. Україна – це козацька (мати). 5. Ми з такого роду, що (любим свободу). 6. Козак не боїться (ні тучі, ні грому). 7. Козак усім народам друг, міцний у нього (дух). 8. Козак – слабому (захисник).

2. Фізкультхвилинка. Гра "Показуха".

Показую картинки з написами. Покажіть:

1. Оселедець козака.
2. Козак скаче на коні.
3. Козак б'ється з ворогами.
4. Підкрадається, щоб захопити ворога.
5. Козак у дорозі.

3. Лист козаку (творча робота)

Козаки жили дуже давно, а ми давайте уявимо, що у вас заявила можливість написати листа козакові. Що б ви хотіли йому сказати, за що подякувати? (Діти пишуть в зошиті лист козаку). Зачитування листів.

4. Складіть словничок слів, пов'язаних з козацькою добою.

«Що означає козацьке слово?»

Булава ... (дерев'яна палиця з кулею угорі, яка може бути оздоблена коштовним металом та камінням, ознака влади).

Писар ... (перший помічник кошового, перекладач).

Жупан ... (верхній одяг козаків).

Китайка... (різновид тканини).

Оселедець... (пасмо волосся на голові у козака).

Курінь... (приміщення, де жили козаки, військова одиниця).

5. Назвіть топоніми, які пов'язані з відомими вам подіями козацької доби. Пригадайте ті події.

6. Поясніть, як розумієте прислів'я: Де байрак там і козак; Козак з бідою, як риба з водою; Козак, як голуб: куди не прилетить, там і пристане; Козацькому роду нема переводу.

7. Доберіть якнайбільше прикметників, якими можна схарактеризувати українського козака.

(Вільний, незалежний, озброєний, спритний, мужній, відданий своїй землі...)

8. Дослідження етимології слова «козак»

Козак (від тюркського «вільна людина»). Спробуйте, дорогі діти, замислитись над словом "козак". Що воно будить у ваших душах? Так, образи сильних, мужніх, відданих своїй землі людей. Вважають, що слово "козак" пішло від слова "коса". Люди, які йшли в бій із татарами, мали на озброєнні коси і серпи. За іншою версією слово "козак" походить від слова "коза". Козаки, спритні як кози, вдягалися в козячі кожухи, говорили гучним голосом.

9. При вивченні наказового способу дієслова, як приклад, використовую...

Заповіді козаків

1. Бережи честь і добре ім'я, бо вони для козака дорожчі за життя.
2. Поводь себе гідно, тому що по тобі судять про все

- козацтво і народ твій.
3. Козаки всі рівні у правах. Пам'ятай: «Немає ні князя, ні раба, але всі раби Божії!»
 4. Будь працьовитий, не ледарюй.
 5. Служи вірно своєму народу, а не керманичам.
 6. Дотримуй слова. Слово козака багато важить.
 7. Поважай старших, шануй старість.
 8. Тримайся віри предків, живи за звичаями свого народу.
 9. Загинь, а товариша виручай.
 10. Бережи свою сім'ю, служи їй прикладом.

Літературній освіті також відводиться вагома роль у формуванні соціального й морального обличчя юних громадян, оскільки література є могутнім джерелом національної духовності, своєрідним генетичним кодом, пам'яттю народу. У художній літературі знаходять своє вираження його історія, моральні цінності, ідеали, традиції, ментальність, національний характер. Оволодіння національною літературою – це шлях до досконалого оволодіння українською мовою, адже першоелементом літератури є мова в її різноманітних стильових вираженнях.

Українські думи та історичні пісні – одна з найважливіших складових української народної творчості. За змістом історичні пісні є яскравим виявом світогляду волелюбного народу. В них уславлюються героїчні подвиги кращих його синів, їх патріотизм, беззавітне служіння батьківщині, боротьба з ворогами-загарбниками і гнобителями. Найбільше українських пісень – про славне українське козацтво.

Широким полем для вивчення особливостей життя козацтва, його традицій є твір. Так, вивчаючи у 7–9 класі народну лірику: козацькі пісні, історичні пісні, народні балади, обов'язково звертаюся разом із учнями до додаткового матеріалу: образи славетних козацьких ватажків у піснях, розповіді про боротьбу народу проти іноземних загарбників, осмислення козацьких заповідей, лицарських чеснот.

У 9 класі під час вивчення літератури доби Ренесансу та бароко звертаю увагу учнів на роль Запорізької Січі у розвитку освіти на Україні, на культурну діяльність братств.

Вивчаючи в 11 класі роман І. Багряного «Тигролови», вважаю, що на останньому уроці варто провести узагальнюючу бесіду:

- Чому на Далекому Сході, за тисячі кілометрів від України, звучить українська пісня, зберігаються народні традиції?
- Чи можна стару Сірчиху, якій удалося відродити та зберегти духовні національні цінності, назвати Берегинею роду?

Під час дистанційної освіти потенціал Інтернету є просто невичерпний. Вважаю доцільним на уроках української літератури використання віртуальних екскурсій. Саме вони дозволяють:

- створити ефект присутності користувача в певному місці;
- у деталях оцінити панораму («наближаючись» до певних об'єктів);
- з'ясувати, за необхідності, додаткову інформацію про об'єкт дослідження і таке інше.

Мета таких уроків – відчувати пригодницький дух, романтику мандрів, здійснити уявну подорож за заданим маршрутом; спонукати учнів до пошуку нової інформації, розширювати, поглиблювати, інтегрувати знання, отримані з інформаційних джерел; встановити зв'язок між теорією і практикою, між подіями і явищами.

Щоразу, викладаючи літературу в 6 класі, під час вивчення твору «Джури козака Швайки» В. Рутківського, користуюсь цією формою роботи.

Вихованці краще можуть уявити місце розгортання подій, побут козаків, їхні закони, одяг тощо. Особливе зацікавлення викликає у шестикласників козацьке бойове мистецтво : бойовий гопак, спас, триглав, хорс та ін.

У 5 класі під час вивчення народних казок проводжу урок позакласного читання «Характерні козацькі казки –

закарбований світогляд українського воїна». Діти дізнаються, що казка “Котигорошко” — це казка-методика виховання козака-воїна.

Впровадження козацьких ідей у систему навчання і виховання у Новій школі – довгий і складний процес формування особистості, яка любитиме Україну, захищатиме її, ототожнюватиме себе з народом.

Часто Україну за кордоном знають як колиску козацтва. Тому справою честі для молоді є вивчення і продовження козацьких традицій, що відповідає національним інтересам. Робота в цьому напрямку є актуальною і перспективною [4].

Список використаних джерел

1. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. – Львів: Львівський обласний науково-методичний інститут освіти; Львівське обласне педагогічне товариство Г. Ващенко, 1996.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. – Дрогобич: Коло, 2003.
3. 3. Козацька педагогіка і навчально-виховний процес у закладах освіти: науково-методичний збірник / Укладачі: В.Є. Берега, І.К. Гіджеліцький, Н.М. Орловська. – Кам’янець-Подільський :Видавць ПП Зволейко Д.Г., 2018. – 472 с., іл.
4. Мебонія М.Я., Батуліна О.Я. Педагогіка козацького виховання у КЗ «ЗСЗШСП» ЗОР
5. Руденко, Юрій Українська козацька педагогіка: витоки, духовні цінності, сучасність / Ю. Руденко, О. Губко. – К. : МАУП, 2007. – 384 с.: іл.
6. Сучасний погляд на використання змісту, методів і форм козацької педагогіки у контексті Нової української школи за матеріалами науково-методичного Інтернет-семінару. / навчально-методичний посібник. Упор. Наталія Бугайчук. – Черкаси :Видавництво КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2018. – 111 с.
7. URL: <http://surl.li/dpwhu> (дата звернення: 20.10.2022).

Пашкевич В. М.,

м. Лиман

Лиманський НВК «гімназія – ЗОШ I ступеня»

**ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В УЧНІВ
ЯК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ**

Психологічні дослідження свідчать, що становлення національної ідентичності як складової концепції особистості підпорядковується певним закономірностям і проходить низку фаз у своєму розвитку. Її пробудження відбувається у дитячому віці під впливом сімейного середовища, друзів, знайомих, ровесників. Пізніше в цей процес включаються інші осередки соціалізації – дошкільні заклади, школа, позашкільні установи, вищі навчальні заклади тощо. Під впливом зазначених змін, новим змістом наповнюється «Я-образ» особистості, в якому все більшої ваги набувають національні складові.

Українська школа справді національна тоді, коли ґрунтується на етнопедагогіці, національній системі впливу на формування особистості, а за орієнтир має народні чесноти, норми християнської моралі, гармонію родинного виховання. Цієї думки дотримувалися провідні українські педагоги, а саме: К. Ушинський, І. Огієнко, В. Сухомлинський та інші [6]. Такі погляди науковців на освіту та виховання дітей, на мою думку, знайшли своє віддзеркалення в чинній модельній програмі з української мови в 5 класі (автори Голуб Н.Б., Горошкіна О.М.): «Мета навчання української мови – розвиток особистості здобувача освіти засобами предмета, а саме: пізнання мови як цілісної системи, що забезпечує розвиток людини (мислення, пізнання світу, комунікацію, самовираження й самовдосконалення, емоційний світ тощо) і функціонування суспільства; формування компетентного мовця, носія духовності, культури й традицій українського народу» [4]

Вивчаючи з учнями 5 класу теми «Лексикологія» та «Фразеологія», учитель має допомогти виробити в

п'ятикласників систему знань про народ, особливості його побуту та трудової діяльності, національний характер, світогляд, історико-культурний досвід, родовід, спосіб життя та виховання через запропонований лексичний матеріал. Значну увагу на уроках української мови приділяю роботі зі словом, що сприяє поповненню словникового запасу школярів, розширенню кругозору дітей та формуванню життєвих цінностей.

У психологопедагогічних та лінгводидактичних працях розкрито поняття «цінності» й «сімейні цінності» та визначено підходи їх формування в учнів. Сімейні цінності – це визнана суспільством сукупність світоглядних уявлень і моральних настанов про сім'ю, заснованих на традиційному розумінні інституту сім'ї, подружніх та батьківсько-дитячих взаємин у ній, що впливає на вибір сімейних цілей, способів організації життєдіяльності сім'ї та взаємодії її членів і забезпечує культурне та демографічне відтворення українського суспільства. Сімейні цінності, як складова фундаменту всієї культури людства, в ідеалі мають бути сформовані відповідно до загальнолюдських цінностей і цінностей суспільства, в якому живе сім'я. У нашому розумінні, це такі цінності, як любов, турбота, взаєморозуміння, терпіння, вірність, повага, співчуття, взаємопідтримка, щирість, довіра та ін.[8]

В ієрархії цінностей (за О. Вишневським, Н. Голуб) визначено сімейні цінності: пошана до предків, піклування про батьків і старших у сім'ї, спільність духовних інтересів членів сім'ї тощо. О. Вишневський виділяє демократизм стосунків, який формується через риси української ментальності (розуміння інших, сприйняття світу серцем, гостинність до чужинців тощо). Педагог виділяє і таку цінність, як здатність до опіки, яка виявляється в родині через повагу до старших членів сім'ї, готовністю допомагати хворим та немічним, що сягає своїм корінням ще часів Середньовіччя, Запорізької Січі, коли козаки, будуючи Січ, у першу чергу споруджували шпиталь та школу [2]. Здавна українські предки цінували таку чесноту,

як працьовитість, яка пояснюється осілим способом життя українців. Саме тому дитину змалечку привчали допомагати батькам по господарству, годувати домашніх тварин. Крім того, хлопчиків готували з дитинства до охорони рідної землі, тому вони вчилися їздити на конях, володіти зброєю. Таким чином, праця виконувала ще й здоров'язбережувальну функцію. Життя української родини будувалося також на основі природовідповідності, що виявлялося в прагненні до щастя й злагоди в родині, бажання мати міцний шлюб. У цьому контексті в практиці родинного життя втілювалося бажання вести здоровий спосіб життя та мати багато дітей [2]. Цим принципом педагоги О. Вишневський, В. Сухомлинський пояснюють також і те, що в багатьох сім'ях батьки тяжко працювали й часто не займалися вихованням дітей, тому «діти виховувалися самим життям» [2]. В. Сухомлинський назвав це системою педагогічних поглядів людей праці: «Працюємо разом із ними, з дітьми, – ось, мабуть, і все виховання» [7]. Любов до рідної культури, народної пісні, казки, мови К. Ушинський, О. Вишневський теж пояснюють природовідповідністю. Тобто дитина вбирала в себе все те, що чула вдома. Таким чином, сім'я слугувала осередком практичного засвоєння таких цінностей, як любов до батьків, родинна злагода, згуртованість усіх членів родини, потяг до рідного дому, любов до рідної мови й культури, потреба створювати сім'ю, аналогічну до тієї, із якої вийшла дитина тощо [2]. Таким чином, О. Вишневський акцентує на тому, що основи виховання, поведінки дитини, її ставлення до соціуму розвивається в родині, де дитина на прикладі батьків учиться шанувати рідну мову, культуру, історію рідного народу, засвоює традиції, звичаї та обряди. Саме тому, на думку педагога, одним із важливих завдань національного виховання є збереження основ сімейної моралі. Цієї думки дотримується й автор підручника «Українська мова» для п'ятикласників Ніна Борисівна Голуб, яка має певні дослідження із зазначеного питання.

Однією з найголовніших сімейних чеснот є рівновага

батьківського та материнського початків, переважання впливу матері на характер дитини, що позначилося й на ліризмі та лагідності всієї нації. Проаналізувавши праці педагогів, робимо висновок, що вони виділяють такі сімейні цінності: відповідальність за інших членів сім'ї, гостинність, злагода та довір'я між членами родини, піклування про батьків і старших у сім'ї, пошана до предків, взаємна любов батьків, гармонія стосунків поколінь у родині, повага до прав дитини й старших тощо [2].

Щоб формувати сімейні цінності, педагогам радять повертатися до традицій родинного виховання: національно-етнічне відродження (через пісню, мову, відвідування музеїв, читання книг українських письменників про свій родовід, рідний край), демократизацію родинного життя (формування в дитині почуття самовпевненості, самовідповідальності, рівноправності з іншими членами родини, здатності долати труднощі, ощадливо ставитися до витрат у сім'ї, брати участь у розподілі коштів та витрат, знати ціну зароблених коштів, берегти особисті речі та інших членів сім'ї; уникати гіперопіки над дітьми, деспотизму з боку батьків, сприяти розширенню прав дитини на власний вибір тощо), виховання працьовитості (чергування розумової та фізичної праці, занять спортом тощо), виховання національного характеру (підтримання організму в рівновазі, контролю над ним, увага до фізичної культури, прогулянок на свіжому повітрі, праці; збалансованість батьківського й чоловічого начал, баланс соціальних ролей тощо) [2].

Програма Голуб Н., Горошкіної та підручник цих авторів дає можливість учителю при вивченні лексикології та фразеології розвивати практичні вміння дітей:

- формування лексикологічних і фразеологічних мовних і мовленнєвих умінь та навичок;
- збагачення словникового запасу школярів;
- спрямування роботи з лексикології й фразеології на удосконалення правописних і граматичних умінь і

- навичок;
- організація навчання лексикології й фразеології як підгрунтя для роботи з формування комунікативної компетентності;
- удосконалення лексико-стилістичної нормативності мовлення учнів;
- попередження лексичних, лексико-стилістичних помилок.

Використовуючи можливості підручника, учителі формують цінності вихованців, зокрема сімейні.

Учні засвоюють поняття родинної лексики, види діяльності членів сім'ї, їхні захоплення тощо. Наведу в приклад завдання з підручника для 5 класу «Українська мова». За вправою 40 знайшли синоніми, антоніми, омоніми, слова з переносним значенням, а також поговорили про дорогу до бабусі, пройшлися стежинкою, що веде до рідної людини, відчули аромат трав та квітів, які ведуть до неї, пояснили, чому дорога до бабусі названа «подарунком». У праві 41 знайшли застарілі слова й омоніми, які спонукали поцікавитися речами родинного побуту (*нід, ночви, скрині, квач*). За вправою 44 працювали з синонімами, а також виконали завдання II: *Поцікавтеся у ваших бабусь (прабабусь) і дідусів (прадідусів) або інших літніх людей, яким було їхнє дитинство. Підготуйте розповідь, використайте в ній антоніми*. Вивчаючи пароніми, діти створили колаж, куди внесли слова *адресат – адресант, дружний – дружній, віра – вірність, усмішка – посмішка, їда – їжа, ціна – цінність та інші.*, вживали їх у реченнях, що відображали сімейні традиції й вартості. За параграфом 7 «Словники антонімів, синонімів, омонімів, паронімів» при мовленнєвій темі, визначеній авторами підручника «Здоров'я і здоровий спосіб життя – важливі людські цінності», учні разом із членами родини працюють із різними словниками, обговорюють питання здоров'язбереження, загартовування організму, діти цікавляться здоров'ям старших, проявляють турботу про них і навпаки. Вивчаючи слова обмеженого вживання (діалектні, просторічні, сленг, професійні), виконали

вправи на складання міні – словничків та колажів із діалектами, які вживаються родичами, що проживають в інших куточках України, словнички термінів і професійних слів батьківських професій (діти цікавилися життям власних батьків, їхньою професійною діяльністю, прогнозувати подальше своє майбутнє). Родзинкою уроку про запозичені слова була вправа «Запропонуй сімейне меню зі словом – іноземцем»: діти згадали *суші, рагу, лате, мюслі...*), також поділилися інформацією, як і з ким із рідних вони готували чи вживали продукти. П'ятикласники усвідомлювати, що вживання просторічних слів (вульгаризмів, росіянізмів тощо) є виявом низького рівня мовленнєвої та загальнолюдської культури особистості. Вивчаючи застарілі слова, згадали сімейні історії, у яких вживалися історизми та архаїзми, повторили слова, якими називали предмети родинного вжитку. Значні можливості для роботи над формуванням сімейних цінностей надає й фразеологія. Учитель вчить усвідомлювати роль фразеологізмів у мовленні; аналізувати зміст фразеологізмів, джерела походження, національні традиції, якості людей (наприклад, *з молоком матері, стати на рушник, дати гарбуза, біла ворона, бити байдики, вітер у голові, вітер у кишенях свистить, точити яси, золоті руки та інші*.) та надавати висновки щодо виявлених у них спостережливості та мудрості народу; оцінювати здібності, уміння, вдачу членів сім'ї за допомогою фразеологізмів. Підкреслили цінність власного дому й родини: *без сім'ї нема щастя на землі; де сім — щастя всім*. Зробили висновок, що символом родини, її найважливішою цінністю споконвіку є батьки: *за гроші не купиш ні батька, ні матері, ні родини; матір ні купити, ні заслужити; без матері і сонце не гріє; на світі знайдеш усе, крім рідної матері; за гроші тільки рідного батька не купиш; нема такого краму, аби купив тата й маму; добре тому, хто має батька, бо в батька найтепліша хатка; своя хата – своя стріха, свій батько – своя втіха*. Водночас родина не мислиться без дітей: *діти – найбільша радість у світі; горе з дітьми, а без них ще гірше; нема смерті без причини*,

нема щастя без дитини[5] .

Серед обраних учнями для вивчення напам'ять прислів'їв та приказок були й на тему сімейних відносин (відчувається, що дітям ця тема дуже цікава):

Добрі діти – батькам вінець, а злі діти – кінець.

Не вчи дитину штурханцями, а хорошими слівцями.

Нещасні ті діти, яких не вчать ні батько ні мати.

П'ять пальців на руці, котрого не обріж, все рівно болітиме.

Яблучко від яблуні недалеко відкотиться.

Який дуб, такий тин; який батько, такий син.

Лад в родині – мир в країні.

Обговорюючи мудрі прислів'я та приказки про родину, переконуємося, що злагода й гармонія у стосунках важливіші будь-якого багатства. Вважаю, що формувати сімейні цінності як засоби національної ідентичності, є важливою задачею, і треба над цим питанням працювати й під час вивчення інших тем. Пам'ятаймо: міцна сім'я – міцна держава.

Список використаних джерел

1. Вишневський О. Сучасне українське виховання: Педагогічні нариси. Львів: Львівський обласний науково-методичний інститут освіти і Львівське обласне товариство імені Г. Ващенка, 1996. 238 с.
2. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. Вид. 2-ге, доопрац. і доп. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.].
3. Голуб Н. Б., Новосьолова В. І., Шелехова Г. Т., Ярмолук А. В. Навчання української мови учнів 5 класу на засадах компетентнісного підходу : посібник. К. : Видавничий дім «Сам», 2017. 144 с.].
4. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Голуб Н.Б., Горошкіна О.М.),2021.
5. Морська Т. В. Урок «Фразеологізми» 6 клас. URL : <https://naurok.com.ua/urok-frazeologizmi-6-klas-177871.html> 37.
6. Муляр Н. Особливості соціалізації учня початкової школи на уроках "Я у світі" / Н. Муляр // Актуальні питання

- гуманітарних наук. - 2014. - Вип. 10. - С. 253-258. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2014_10_42.
7. Навчальні програми для загальноосвіт. навч. закл. України + опис ключових змін. 5–9 класи. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2017. 184 с.
 8. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. – К. ІЗМН, 1997. – 232 с.
 9. Сухомлинський В. О. Т. 5 : Статті. - Київ : Рад. шк., – 1977. – 639 с.
 10. Формування сімейних цінностей в учнів загальноосвітніх навчальних закладів : посібник/ Л. В. Гончар, І. М. Мачуська, К. М. Павицька, А. В. Хижняк ; за заг. ред. Л. В. Гончар. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. – 176 с.

Реуцька Т. Є.,

м. Білозерське

Білозерська міська рада

ЗОШ I–III ст. № 13

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА СУЧАСНОМУ УРОЦІ ІСТОРІЇ

Мета: виховання почуття гордості й приналежності до незламного українського народу, який героїчно боронить власну державу, і як наслідок – готовності до посиленої участі у справі захисту суверенітету України та відновлення її територіальної цілісності; глибокої пошани до загиблих героїв і вшанування їх світлої пам'яті; поваги до Збройних сил України й усіх причетних до справи захисту нашої Вітчизни.

Піднесення національної самосвідомості та самоідентичності, що згуртувало українську націю у вирі подій, а саме військової агресії 2013–2022 років, стало історією. На хвилі революційних та військових подій, перед загрозою втрати незалежності держави, національно-патріотичне виховання було визнано державним пріоритетом. Для українців боротьба проти російської навали – це боротьба за майбутнє самого

українського народу.

Зараз нам надано такий урок, який важко буде забути все своє подальше життя. Навряд чи його забудуть ті, на чийх очах гинули їхні родичі, або ті, хто отримував скорботні звістки про загибель близьких під час бойових дій, хто шукав притулок від бомбардування та обстрілу, інстинктивно здригався, почувши віддалений вибух чи рокіт літака, їхав зі своїми дітьми з рідного місця в невідому далечінь чужих країн як біженець.

І все це відбувалося (точніше, відбувається зараз) не в кіно або в книжках «про війну», не в комп'ютерній грі, а в реальності, в житті, яке до того здавалося таким звичайним, спокійним і нескінченним. Ніхто з наших сучасників та співвітчизників не зможе забути цього!

Окупанти, посягнувши на українські землі, сподівались захопити вільний народ за декілька днів, забувши про те, що століттями чужинці дивувалися неповторній звитягі українського воїна. Так і сьогодні, коли за короткий термін, за підтримки потужного всеохоплюючого волонтерського руху, Збройні Сили України перетворилися на одну з найбільш боєздатних та дієвих армій, а український народ не припиняє дивувати світову спільноту своєю злагожденістю та звитягою. Дякуючи незламному духу наших воїнів, ми з вами маємо змогу розпочати навчання, проводити вільний час із користю, спілкуватись тощо.

В українському суспільстві патріотизм – одне з багатогранних і багатоаспектних явищ. Патріотизм – одне з найбільш глибоких людських почуттів. Зокрема, за Академічним тлумачним словником української мови, патріотизм – це любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народові, готовність для них на жертви й подвиги [1]. Це почуття є одним із найважливіших духовних надбань особистості. Воно характеризує вищий рівень розвитку особистості.

Невід'ємною складовою патріотизму є національна свідомість. Національна свідомість – сукупність соціальних, економічних, політичних, моральних,

етичних, філософських, релігійних поглядів, норм поведінки, звичаїв і традицій, ціннісних орієнтацій та ідеалів, в яких виявляються особливості життєдіяльності націй та етносів. Основними складовими національної свідомості виступають:

- сприйняття оточуючого світу та ставлення до нього;
- усвідомлення національно-етнічної належності;
- ставлення до історії та культури своєї національно-етнічної спільноти;
- ставлення до представників інших націй і національностей;
- патріотичні почуття та патріотична самосвідомість;
- усвідомлення національно-державної спільності.

В основу патріотичного виховання мають бути покладені історичні й культурні цінності, традиції і звичаї народу, значення яких зростає в умовах європейської інтеграції України. У зв'язку з цим патріотичне виховання є важливим державним завданням.

Уже більше як пів року наша держава живе в умовах найжорстокішої війни, яка була розв'язана країною-агресором і триває з 2014 року.

З початку повномасштабного вторгнення росії в Україну звання Герой України отримали багато бійців ЗСУ. Це нове покоління є відображенням сучасної української армії, яка загартовується не в кабінетах, а в бою.

Серед усіх героїв, які захищали і захищають нас, мені хочеться розказати про українців, які навчалися у нашій школі. Вони здійснили багато подвигів для того, щоб ми жили під мирним небом.

Щодня Україна втрачає найкращих своїх синів та дочок, які мужньо і хоробро боронять землю від рашистських загарбників.

Ми живемо у стані війни, не знаємо, що нас чекає завтра... Зараз наші серця сповнюють два почуття: почуття смутку і вдячності. Вдячності тим, хто воює за волю. Ці люди гідні називатися героями. Сміливі, рішучі, вони не бояться ворога, а йдуть до мети! Жоден з них не знає, чи повернеться додому, до рідних, який бій стане для

нього останнім.

Хто ці люди? Герої? Вони так не вважають. Але кожен українець може сказати, що це дійсно Герої! Сила волі, мужність, стійкість, бажання відстояти кожен сантиметр землі – це складові тих характерів, котрі сьогодні зі зброєю в руках боронять Україну.

Подивіться в очі наших воїнів. У них написано: «Ми переможемо! Україна переможе!» І таких Героїв – сотні тисяч! Нам є ким пишатися! Дякуємо вам за мужність, незламні Герої України!

Коровякін Валерій Євгенович, народився 25 жовтня 1976 року. Закінчив Білозерську ЗОШ І-ІІІ ст. № 13 у 1994 році. Працював на шахті «Новодонецька» заступником начальника дільниці УПР – 1. Був мобілізований на підставі Закону України «Про військовий обов'язок і військову мобілізацію». Військове звання – старший сержант. Проходив військову службу в Донецькій області (точного місця на повідомлялося, приблизно біля Волновахи, Мар'янки) у 4 військовій частині АО693 командиром батареї взводу управління 2 мінометної батареї і механізованого батальйону, військова частина АО693. 31 березня 2022 року отримав поранення, не сумісне з життям (вибухова травма).

Наші герої-воїни, перегородивши шлях «дикій орді», захищають кожного з нас ціною власного життя, доводячи всьому світові, що вони – патріоти рідної Батьківщини.

Кабанець Антон Вікторович 29 квітня 1985 року народження. Закінчив Білозерську ЗОШ І-ІІІ ст. № 13 у 2002 році. Працював на шахті «Новодонецька». Захищаючи незалежність і територіальну цілісність України у протистоянні ворожій агресії, наш герой у жовтні 2022 року віддав життя.

Війна – це сотні подвигів, що здійснюються щоденно. Зараз на війні обороняють рідну землю справжні патріоти України. Для них є справою честі і гідності виконати поставлені завдання.

Сичевський Денис Олександрович народився 22 травня 1994 року. До першого класу пішов в

Білозерську ЗОШ № 12. А вже в другому навчався в Білозерській ЗОШ I–III ст. № 13. Закінчив 11 класів у 2012 році. У тому ж році поступив в Олександрівське професіональне училище. Вступив до служби в армії України. Проходив службу в зенітно-ракетних військах м. Бориспіль. Потім працював на шахті «Святопокровська», а згодом на шахті «Білозерська». 24 лютого змінило життя Дениса. Він не зміг не стати на захист своєї держави. І 8 березня 2022 року пішов на фронт добровольцем. Брав участь у бойових діях під Авдіївкою. Звання – солдат. А 13 липня 2022 року прийшла сумна звістка: наш герой загинув.

Вони готові боротися, рішуче захищати Україну, жертвуючи найдорожчим – життям. За кожною історією – справжній герой, на прикладі якого виховуватимуться прийдешні покоління українців.

Шубніков Юрій Сергійович 07 вересня 1996 року народження. Випускник Білозерської ЗОШ I–III ст. № 13 2013 року. Після закінчення школи вступив до Білозерського гірничого ліцею. Потім навчався в Національному технічному університеті «Дніпровська Політехніка» за спеціальністю « Шахтне підземне будівництво». Закінчив академію в 2019 році і відразу вступив до лав ВСУ. Брав участь в обороні Миколаєва, Запоріжжя, Кривого Рогу. Старший навідник, старший солдат, «Ураган». Його, який пройшов через важкі бої, важко чимось налякати. Про таких кажуть: характер формувався та загартовувався на війні. Має медаль за військову службу Україні.

Українські воїни щодня боронять нашу країну, ризикуючи власним життям. Вони - наче щит між ворогом та простими українцями. Наші Герої - це найкращі сини та доньки українського народу, які віддають життя, щоб ми мали мирне небо над головою.

Наумчик Сергій Олександрович народився 26 листопада 1988 року. Закінчив Білозерську ЗОШ I–III ст. № 13 у 2006 році. Ранок 24 лютого зустрів на одному з полігонів. Тоді він побачив перші клуби диму від вибухів

рашистських ракет. Навіть він, уже досвідчений і загартований війною старший солдат, зізнається, що такого шквального вогню ворожої артилерії, що майже безперервно тривав, він ніколи не чув і не бачив. Від вибухів мін і снарядів буквально здригалася і стогнала земля. Проходить службу у 92 окремій механізованій бригаді. Сапер, старший солдат.

Всі сучасні герої різні за віком, професією, з різних куточків країни. Багато з них, коли ворог прийшов на поріг нашого спільного дому, не чекаючи повістки, прийшли до військкомату, залишивши сім'ї, роботу, рідні міста, дехто повернувся з-за кордону, і стали на захист своїх батьків і дітей. Бо майбутнє України для них понад усе.

Літвіненко Владислав Андрійович 20 листопада 2002 року народження. Навчався в Білозерській ЗОШ І–ІІІ ступенів №13. Закінчив 11 клас в 2020 році. Після школи проходив службу в армії в зенітно-ракетних військах м. Чугуїв. Після служби в армії вступив до лав ЗСУ. Брав участь в обороні міста Харків. 6 жовтня 2022 року підірвався на міні. Військові медики ампутували стопу лівої ноги. Місяць провів на госпітальному ліжку та ще місяць проходив курс реабілітації... Був нагороджений медаллю «Незламним героям російсько-Української війни».

Герої сьогоднішньої війни дуже близькі і дуже реальні, вони із нашого міста, з однієї вулиці чи двору... Коли запитували, чому вони ризикували власним життям, перебуваючи в самому пеклі війни, у кожного з них була своя відповідь, та лейтмотив один: заради майбутнього своєї країни. Імена наших героїв, подвиги українських оборонців будуть збережені й відомі не лише нашому народові, а й усім у світі, хто цінує свободу і хто ніколи не підкориться будь-яким загарбникам.

Наші герої сьогодні пишуть нову історію України, в якій більше не буде місця великоросам та іншим ворогам, що захочуть йти війною на нашу українську землю! Пройде час – і знову настане мир в нашій країні, загояться рани та пам'ять про Героїв-захисників Вітчизни

залишитися назавжди.

Список використаних джерел

1. Словник української мови в 11 томах. Укладений колективом працівників Інституту мовознавства АН УРСР під керівництвом академіка Івана Білодіда. Виданий у 1970–1980 роках видавництвом «Наукова думка» (Київ).
2. Афанасьєв А. Проблема формування ідеалів патріотичного виховання та ціннісних орієнтацій на сучасному етапі / А. Афанасьєв, Н. Ішук – Київ, -2009. – С.19–21.
3. Боришевський, М. Й. Національна самосвідомість у громадянському становленні особистості. Київ: Беркут. с. 63.
4. Чернега П. М., Луцкай В. І., Телегуз А. В. Українська етнопедагогіка – наука про зміст, принципи й методи народної педагогіки українців // Основні напрямки формування професійних якостей фахівців виховної роботи у збройних силах України. – К., 2012.
5. Зубченко С. П. Проблеми і перспективи національного виховання студентської молоді // Українська освіта у світовому часопросторі. Наукове видання. – К., 2009.

Свільонок О. М.,

м.Костянтинівка

Новодмитрівський ліцей

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЧЕРЕЗ УЧАСТЬ У ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні громадяни нашої держави стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті.

Національна ідентичність – це насамперед уявлення про себе, як про національну спільноту, про націю.

Одним з принципів національно – патріотичного виховання є принцип історичної та соціальної пам'яті

спрямований на збереження духовно-моральної та культурно-історичної спадщини українців та відтворює її у реконструйованих та осучаснених формах і методах діяльності [1].

Найважливішим у становленні національної ідентичності є підлітковий вік. Саме він є початком свідомого формування особистості, періодом соціалізації, вростання у світ суспільних відносин, вироблення самостійних поглядів, оцінок, суджень, про навколишній світ і про своє місце в ньому. Підлітки прагнуть до самоствердження, до дорослості, у них підвищена емоційність, присутній так званий юнацький максималізм, намагання виявити самостійність у різних галузях суспільного життя.

Коли особистість вважає себе частиною національної спільноти й усвідомлює особливі відмінні риси даної спільноти, можна стверджувати факт існування національної ідентичності. До того ж діти сьогодні зростають у цифровому світі, для них цілком природним є цифрове середовище, яке вони використовують для отримання та обміну інформацією.

Головним у вихованні є направити бурхливу підліткову енергію у позитивне русло. Дуже важливо побачити у кожного учня креативне мислення, неординарний підхід до вирішення певних проблем, можливість реалізації власних ідей. Звичайно, когось необхідно направляти у правильне русло, когось іноді навіть підштовхувати та вмовляти. Але коли учнівська команда заряджається певною метою, то тут вже її не зупинити.

Зараз в підлітковому віці, згідно з дослідженнями Н. Хоу та У. Штрауса, знаходяться діти покоління «зумерів». Теорія поколінь називає їх «цифровими дітьми». Технології виступають частиною їхнього повсякденного життя. Покоління «зумерів» вже не цікавлять підручники і довгі лекції. Все одно вони не можуть продуктивно сприймати інформацію довше, ніж 8–10 хв. Ці діти надзвичайно активні та водночас занурені

в інформаційні технології. Їм нудно слухати вступні частини і доводити теорію, вони прагнуть до реальних знань, які можна використовувати на практиці. Тому я і вирішила використовувати для навчання, виховання, формування національної ідентичності саме проєктну діяльність.

Останні роки на долю дітей та учителів випали не аби які випробування – дистанційне навчання. І якщо при роботі над проєктами ми могли зустрічатися і обговорювати всі моменти, то з весни 2020 року виникли певні труднощі. Прийшлося шукати нові підходи, принципи роботи. Але у підлітків стільки ідей, енергії і певного досвіду роботи в Інтернеті, що заряджає вчителя, надає певне натхнення в роботі.

Багато було створено проєктів, але працюючи над одним із них, я зрозуміла, що саме за цими дітьми наше майбутнє. Це було таке енергетичне піднесення!

У нашому регіоні дуже гостро стоїть питання занепаду сільської місцевості. Молодь покидає села, закриваються школи, як результат – квітучі села перетворюються у руїни.

Тож у рамках Тижня громадської активності команда учнів школи вирішила розробити проєкт "Green Travel"(Зелена мандрівка), який зможе вирішити проблему зайнятості, відпочинку жителів нашої громади, дасть змогу отримувати реальні доходи для розвитку громади.

Метою проєкту було ознайомитися з поняттям зелений (сільський) туризм. Описати й систематизувати наявні природні та культурно-історичні об'єкти, які можна було б використовувати з метою зацікавлення туристів у сільській місцевості. З'ясувати перспективи та проаналізувати ефективність різних напрямків та видів діяльності для подальшої розбудови туристичної інфраструктури громади.

Зелений туризм або сільський туризм – це відносно новий для України тип відпочинку в сільській місцевості, під час якого відпочиваючі мають змогу пізнавати природу, культуру та історію краю, займатися активним

відпочинком. Але щоб запропонувати щось туристам, необхідно самим знати історію рідного краю, її самобутність. Тож робота була кропітка та об'ємна. Одна група працювала з «Червоною книгою України», друга - опрацювала та систематизувала історико-краєзнавчий матеріал, третя – створювала рекламу, логотип, презентацію проєкту.

Нам багато що вдалося зробити. Створили туристичні маршрути: туристично-краєзнавчі екскурсії (Балка Марківська (ботанічний заказник), Страшний ліс і Страшна балка (ботанічний заказник), Балка Майська з лісом Рукавець (ландшафтний заказник), знак найвищої точки Донецького кряжу, Білокузьминівська скеля) та історично-краєзнавчі екскурсії: музей с. Віролюбівки “Пам'ять серця”, екскурсія по с. Маркове, Стара каменоломня с. Маркове. Свій проєкт ми представили мешканцям та звернулися, щоб залучитися підтримкою та допомогою для свого проєкту до старости Марківського старостинського округу. Отримали від старости згоду в підтримці реалізації проєкту.

Всю роботу над проєктом команда учнів висвітлювала на сторінках школи в соціальній мережі Фейсбук

Інший проєкт над яким працювали учні школи - створення муралу на будівлі школи в українському стилі. Метою поставили зробити будівлю школи привабливою, цікавою, сучасною. На жаль, встигли створити тільки макет. Але знову ж таки проводили опитування місцевих жителів, учнів, батьків. Опрацювали історичний матеріал, визначилися з колоритом місцевості. І лише після цього створили рисунки макета, які винесли на обговорення громади.

Кожна людина хоче бачити результат своєї роботи. На сьогодні частина учнів, які брали участь у проєктах, – випускники. Деякі з них, у зв'язку з війною, евакуювалися. Мені дуже приємно, коли на сторінках в соціальних мережах я зустрічаю своїх учнів, які створюють свої проєкти та реалізують їх. І нехай це міні проєкти, для своєї сім'ї. Але за цими міні проєктами і

стоїть наше майбутнє, розвиток держави, розквіт України.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS24863>

Соколова Г. І.,
сmt. Черкаське
Черкаська гімназія

**ІСТОРИЧНА РОЛЬ ДОНЕЧЧАН В БОРОТЬБІ
ЗА УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВНІСТЬ НАПРИКІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ
ХХІ СТОЛІТТЯ – ПРИКЛАД МУЖНОСТІ І САМОПОЖЕРТВИ**

Ми живемо в таку історико-культурну епоху, коли кожен другий українець – Герой. Поняття героя і героїзму прийшло до нас із античності. В Давній Греції Герой – напівбог, славетна людина, захисник, особа, що проявляє вищу форму мужності, розв'язує суспільно значущі конфлікти. Герой береться за розв'язання, як правило, виключних за своїми масштабами і труднощами завдань. Він бере на себе підвищені обов'язки і більшу відповідальність, ніж люди, які керуються загальноприйнятими нормами поведінки.

Сьогодні, в умовах широкомасштабної російської агресії проти України, почуття героїзму притаманне і воїнам Збройних Сил України, і волонтерам, і пожежникам, і лікарям, і аграріям, і дітям, і людям похилого віку – всім, хто став на захист своєї держави. Ціною неймовірних зусиль наші громадяни ведуть боротьбу з тоталітарним минулим і нинішнім режимом в сусідній державі. Ця боротьба почалася не в лютому 2022 року, а значно раніше, коли вільні люди не захотіли миритися з рабською ідеологією та жорстокою анексією сусідньої держави, які вона поширювала на сусідні території. На цьому шляху боротьби завжди вставали першими найсміливіші і найвідважніші із нас. Їхній приклад надихав і надихає все

нові і нові покоління українців. Саме про таких сміливців ми повинні згадувати і говорити, працюючи з підростаючим поколінням. Їх багато на Донеччині і вони є нашими орієнтирами у національно-патріотичному вихованні. Хочеться згадати Александрова Ігоря Олександровича, тележурналіста і телеведучого зі Слов'янська; Володимира Рибак, депутата із Горлівки; Олександра Добровольського, історика і публіциста зі Слов'янщини. Їх об'єднує величезне прагнення до свободи і соціальної справедливості; відстоювання історичної пам'яті і історичного майбутнього незалежної України. Хоча Україна і здобула державну незалежність у 1991 році, ментальної свободи тоді не отримала. Знадобилося тридцять років, щоб зрозуміти істину: свобода і суверенітет так не просто не даються, за них треба боротися. Наш народ зараз це доводить на полі бою. І якщо ми зараз підемо на переговори з агресором і на якісь поступки, ми війну передамо нашим дітям.

Постання суверенної України відіграло вирішальну роль у розпаді СРСР, остаточному руйнуванні комуністичної тоталітарної системи. Це стало початком відліку нового етапу розвитку демократичної сучасної Української держави. І саме в цей час почали свою діяльність вихідці з Донеччини і Александров, і Рибак, і Добровольський.

Ігор Александров народився у 1956 році в Іркутській області в Росії. Там же почав свою трудову діяльність як співробітник місцевого відділення ВЛКСМ і керівник одного із промислових підприємств м. Тайшет. У 1988 році переїхав до м. Слов'янська Донецької області. Через два роки Ігор Олександрович став секретарем Слов'янського міського комітету КПРС. Тоді ж він створює телеканал «Тор». Назва телеканалу – це історична назва міста Слов'янська. Засновниками даного телеканалу виступили підприємства міста. У 1994 році був кандидатом у народні депутати на позачергових виборах до Верховної Ради України. Через рік Александров очолив Слов'янську організацію Ліберальної партії Це був мужній

крок, так як в регіоні домінувала комуністична партія України.

Десять років, з 1991 по 2001, працював головним редактором, керівником і телеведучим Слов'янської телерадіокомпанії «Гор». Репортажі Ігоря Александрова були гострими і актуальними. Його телепрограми дивилися і багато що починали розуміти мешканці регіону. Такі акценти, звичайно не подобалися владним структурам, які контролювалися лівими прокомуністичними силами і московськими кураторами (тепер ми це не тільки розуміємо, а й достеменно знаємо до чого призвела легковажність у виборі ідеології).

Маючи намір зупинити критичні виступи Ігоря Олександровича по телебаченню, донецькі бізнесмени (в тому числі і Олександр Лещинський) при підтримці донецької влади і окремих судей наприкінці 90-х років минулого століття розв'язали кампанію цькування журналіста. Саме Лещинський, після загибелі Ігоря Александрова став власником телерадіокомпанії «Гор». 27 липня 1998 року за вироком суду м. Слов'янська Ігорю Олександровичу було заборонено займатися журналістською діяльністю впродовж п'яти років і накладено штраф у розмірі двох з половиною тисяч гривень за нібито наклепи. Згодом це рішення було скасовано судом вищої інстанції.

Третього липня 2001 року в приміщенні телекомпанії «Гор» невідомі нападники бейсбольними битами завдали Ігорю Александрову множинні смертельні поранення. Постраждалого доставили до травматологічного відділення Слов'янської міської лікарні з відкритою черепно-мозковою травмою, пошкодженням головного мозку та відкритим багатокільчастим переломом у лобно-височно-тім'яній області з переходом на основу черепа. Було проведено декілька операцій місцевими слов'янським хірургами так і нейро-хірургами з Донецька. Через декілька днів Александров, не приходячи до тями, помер. Перед загибеллю журналіст готував до ефіру матеріал про зв'язки керівництва Донецької області з

криміналітетом. Журналіст вів програму на телерадіокомпанії «Без ретуші», де колишні працівники Донецького УБОЗу свідчили про корумпованість обласної міліції та її зв'язки з кримінальними колами. Головою Донецької обласної державної адміністрації в той час був Віктор Янукович (1997–2002 рр.). Як же треба було боятися журналіста і телеведучого, щоб так підло і по-звір'ячому розправитися з опонентом.

У той же час, навіть у незалежній Україні таке розслідування – це подвиг. Не формувалися нові наративи, необхідні для функціонування громадянського суспільства, незалежного від державних структур. Більшості людям тоді здавалося, що нічого не потрібно вже робити: незалежність вже проголосували, а все інше якось само собою з'явиться. Так не буває. І мабуть тоді було закладено міну уповільненої дії, яка вибухнула у 2014 році, коли росія спробувала відібрати у нас наше майбутнє.

Самопожертва – це вищий прояв благородства. Це ще раз доводить, що у світі досі існує не тільки запит на активну життєву позицію, заради справедливості, доброти, людяності, безкорисливості, а й існують люди готові до самопожертви. Одним із таких людей, який у перші дні російської агресії 2014 року, не побоявся виступити проти окупантів, був Володимир Рибак з м. Горлівка Донецької області.

З 2009 року Володимир Рибак розпочав свою активну політичну діяльність – став членом політичної партії ВО «Батьківщина», а вже наступного 2010 року його було обрано головою Горлівської міської організації партії. Цього ж року в листопаді місяці він став депутатом Горлівської міської ради.

У 2012 році під час парламентських перегонів Володимира Рибак висунули кандидатом в народні депутати України від виборчого округу № 52. Володимир в своєму місті завжди мав репутацію борця за справедливість, який неодноразово критикував управління міської ради, звинувачуючи його у корупційних діяннях.

Володимир Рибак завжди був принциповою і небайдужою людиною. Він ніколи б не зміг промовчати чи пройти мимо, якби десь зустрів яку-небудь несправедливість, що діється на його очах. Він по своїй людській сутності був борцем за справедливість і в цій боротьбі за правду готовий був пожертвувати навіть власним життям. Це був його життєвий вибір, як і вибір тих Героїв Революції гідності, поряд з котрими на Майдані в Києві стояв і Володимир. Був він там і в ті страшні лютневі дні, коли кров вбитих і поранених патріотів окропила бруківку київських вулиць. Тоді він вижив і сказав друзям по Майдану: «...якщо я вижив в ці дні, то буду жити довго». Але склалось по-іншому...

17 квітня 2014 в місті Горлівці зібрався мітинг, який організували проросійські сепаратисти на підтримку міського голови Євгена Клепа. Під час цього мітингу Володимир Рибак намагався зняти з фасаду міськради прапор сепаратистської, так званої, «Донецької народної республіки» та повернути на його місце прапор України. Також неодноразово пробував прорватись до мікрофона, щоб звернутись до присутніх на мітингу. Але проросійські бандити завадили йому це зробити. Після мітингу чоловік пішов вулицею пішки. Друзі Володимира помітили червоне авто, яке рушило слідом за ним, а в самій машині вони впізнали тих самих осіб, котрі декілька годин тому зупиняли Володю на східцях міськради. Тетяна зателефонувала Рибаку: «За тобою їдуть. Сідай з нами!» Але він відповів, що помітив цей супровід і що спробує піти дворами та загубитись в натовпі. Коли друзі Володимира під'їхали до перехрестя поряд із концертним комплексом, вони знову побачили той самий червоний автомобіль: всі двері в машині були розкриті, а всередині перебував лише водій. Поруч було багато людей, котрі зібрались на концерт, але помітити Володимира ніде не вдавалось. Після цього телефонний зв'язок з ним обірвався. 19 квітня понівечене тіло Героя було виявлене місцевими рибалками в річці Казенний Торець поблизу смт. Райгородок. Дружина Володимира опізнала тіло

свого чоловіка 22 квітня 2014 року. Наступного дня дружина вивезла тіло вбитого чоловіка з міста Слов'янська до його рідного міста Горлівки Донецької області. 24 квітня міському цвинтарі поховали Героя. У нього залишилася дружина Олена та двоє дітей – дочка Марія та син Юрій. Володимиру Рибаку було 42 роки... Депутат загинув за те, що не хотів, щоб його місто потрапило під владу терористів, не зрадив символів України. Єдиний зі всіх жителів 270-тисячного донбаського міста. Останнє, що сказав Володимир Рибак своїй дружині: «Крім тебе, мене ніхто не підтримає».

За громадянську мужність, патріотизм, героїчне відстоювання конституційних засад демократії, прав і свобод людини, самовіддане служіння Українському народу, виявлені під час Революції гідності, Указом Президента України № 94/2015 від 20 лютого 2015 року Володимир Рибаку було присвоєно звання Герой України з удостоєнням ордена “Золота Зірка” (помертно).

Серед борців за істинний суверенітет України, історичну пам'ять і історичну справедливість був ще один вихідець зі Слов'янщини – Олександр Борисович Добровольський, 1970 року народження. З дитинства цікавився історією, збирав місцеві перекази про козаків та гайдамаків у с. Билбасівка, пізніше зацікавився повстанським рухом Нестора Махна. У 1988 році вступив на історичний факультет Донецького національного університету. На другому курсі у 1990 році написав курсову роботу «Українська повстанська армія (короткий нарис-розвідка)». Не був допущений до захисту курсової роботи і виключений із списку студентів Донецького національного університету з ініціативи професора Володимира Нікольського. Саме цей професор у 2014 році стане прислужувати російським окупантам в Донецьку.

У 1992 році Сашко став одним із фундаторів та командиром Донецької Крайової команди УНА-УНСО і автором проукраїнських листівок, зокрема «Українці Донбасу». Тексти листівок не втратили актуальності і сьогодні. Тоді СБУ завело на Олександра кримінальну

справу «За розпалювання міжнаціональної ворожнечі». Це була перша кримінальна справа на Донеччині за такою статтею. 6 вересня 1993 року Добровольський став учасником Маяцьких подій. В с. Маяки (тоді Слов'янського району) Крайова команда УНСО мала вшанувати пам'ять загиблих козаків, які у 1668 році під проводом Івана Сірка підняли повстання проти московських воєвод. Тоді у 1668 році через три місяці в Маяцьку фортецю з каральною експедицією прибув воєвода Баратинський і повністю вирізав мешканців фортеці. Через триста років ми бачимо подібні факти знову. Учасники вшанування разом зі священниками УГКЦ та Української автокефальної православної церкви встановили пам'ятний хрест, священники відслужили панихиду. На ці події в той же день відреагували представники Російської православної церкви в Україні. Вони почали підбурювати місцеве населення, підтягнули релігійних фанатиків і прагнули спровокувати бійку з учасниками вшанування загиблих козаків у 1668 році. Представники силових структур та СБУ зайняли позицію не втручання. Учасники вшанування не піддалися на провокацію. Але після цих подій Сашко був виключений із УНСО Корчинським.

Олександр був членом організації «Тризуб». У 1996 році притягувався до відповідальності за участь у цій організації. З 1998 року Добровольський працював в архівах Донецької області, досліджував український рух на Донеччині з 1917 року. В 2000 році мав зустріч з Євгеном Стахієвим, членом ОУН в роки Другої світової війни. Стахієв передав 5000 доларів на подальший викуп справ тоталітарної агентури з архівів СБУ.

У 2014 році, під час окупації м. Слов'янська Олександр був номером один в розстрільному списку російських терористів із наступним формулюванням: «1. Добровольський Олександр (Сашко). г. Славянск, глава «Просвितы», журналист и писатель, восхваляет деятельность ОУН и УПА в Донбассе в период 1941–1943 г. Автор книги «Просвита под багнетом», сотрудничает с СБУ, имеет

доступ к архивам, очень опасный и идейный враг». Прошло вісім років і весь сві став бандерівським з ідеологією «Україна понад усе!».

Тоді він вимушений був закопати свій архів і виїхати на територію, контрольовану українською владою до Дніпра.

У 2020 році Олександр Добровольський випустив друком другий том своєї праці «Від УНР до ОУН: український рух на Донеччині 1917–1959 роки». Весь час допрацьовував перший том. Шостого серпня стався інсульт. Через два дні він помер. Похований на цвинтарі в смт. Билбасівка Слов'янської ТГ. Відкрите цькування владою, навіть і в роки незалежної України, невизнання наукових досліджень призвели до передчасної смерті людини, яка лише хотіла донести суспільству історичну правду і зберегти пам'ять про минуле своєї держави, а не чужої, наративи якої штучно нав'язували і в перші роки нашої незалежності.

Сьогодні українці виборюють своє право на свободу зі зброєю в руках. Наш суверенітет – запорука вільного розвитку держав і народів Європи і головна перешкода для російського імперіалізму, який намагається політично, шляхом відкритої експансії, економічно та духовно поглинути Україну. Тож попереду – велика робота. Українська громада має об'єднати зусилля для подальшої розбудови держави, розвитку громадянського суспільства та консолідації нації, відстоювання територіальної цілісності держави. І в цій роботі нашими орієнтирами повинні бути такі особистості як І. Александров, В. Рибак, О. Добровольський і сотні тисячі інших наших громадян, які не побоялися вступити в двобій з імперськими амбіціями сусідньої держави, що стала не добрим сусідом, а терористом. Їхній подвиг заради майбутнього. А майбутнє – це наші діти – вільні громадяни.

Список використаних джерел

1. Александров Ігор Олександрович [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/dpwdfl>
2. Інформаційні матеріали до Дня Незалежності України 16.08.2021 05.10.2022 [Електронний ресурс]. Режим

- доступу: <http://surl.li/dpwwrhttps://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-dnya-nezalezhnosti-ukrayiny1>
3. Добровольський Олександр Борисович [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/dpwwv4>.Донецькани-державотворці. Олександр Добровольський [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dn.gov.ua/news/donechchani-derzhavotvorci-oleksandr-dobrovolskij>
 4. Рибак Володимир Іванович [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/dpwec>

Солод Л. С.,

*м. Слов'янськ
ВСП ДАФК ЛНАУ*

ІДЕЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ ВИДАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ

Національно-патріотичне виховання завжди відіграло важливу роль у системі освіти в Україні. В сучасних умовах воно набуло особливої актуальності на всіх рівнях – державному, науковому, громадському. З огляду на це осмислення ідей українських педагогів щодо національних традицій у вихованні, шляхів формування свідомого громадянина, патріота своєї країни є доцільним та сприятиме їх впровадженню в освітній процес.

З 2017 року у ВСП «Донбаський аграрний фаховий коледж ЛНАУ» щорічно проводяться жовтневі педагогічні читання, присвячені науковій спадщині видатних українських педагогів – Григорія Сковороди, Василя Сухомлинського, Костянтина Ушинського, Миколи Пирогова, Софії Русової. Знайомство з їхнім життям, науковою та педагогічною діяльністю дозволяє зробити висновок про те, що всі вони надавали великого значення вихованню громадської свідомості, патріотизму у молодого покоління. У жовтні 2022 року у коледжі

відбулися ювілейні педагогічні читання, присвячені питанням національного та громадянського виховання у працях відомих українських просвітителів. Учасники читань не тільки висвітили ідеї провідних педагогів з цієї тематики, але і поділилися власним досвідом національно-патріотичного виховання студентської молоді.

Важливо відзначити, що століття розділяють мандрівного філософа Григорія Сковороду і директора сільської школи Василя Сухомлинського, до різних світів належать всесвітньо відомий лікар Микола Пирогов і українська просвітниця Софія Русова. Але вивчення їх спадщини дозволяє зробити висновок, що виховання громадянської свідомості, любові до Батьківщини є наскрізною ідеєю української педагогіки.

Григорій Сковорода – український філософ, просвітитель-гуманіст XVIII сторіччя, 300-річний ювілей якого в цьому році буде відзначати не тільки українська, а й світова спільнота. За словами Івана Франка постать Григорія Сковорода «вельми замітна в історії розвою українського народу, мабуть, чи не найзамітніша з усіх діячів XVIII віку». Найпоширеніший образ Сковорода – мандрівний філософ-поет, але є сенс зауважити, що багато років він присвятив педагогічній діяльності.

З 1751 до 1769 р. Григорій Савич з деякими перервами викладав етику, поетику, мови в Переяславському колеґіумі і навіть розробив курс поетики. У 1754–1759 рр. працював домашнім учителем у селі Коврай. У 1759–1764 рр. викладав поетику в Харківському колеґіумі, у 1768 р. його запросили в цей самий колеґіум читати курс лекцій з катехізису. Церковне керівництво не схвалювало його неортодоксальні погляди та педагогічні методи, що змусило Григорія Сковороду залишити викладання й розпочати життя мандрівного філософа, яке тривало 25 останніх років його життя.

Суттєві моменти його педагогічної теорії і практики, викладені у віршах, байках та у філософських творах, не втрачають актуальності і в наш час. Одним із засобів виховання Григорій Савич вважав рідне слово, народну

творчість. Він засуджував механічне засвоєння чужоземних педагогічних теорій, стверджував, що люди простого звання здатні до самостійної педагогічної діяльності. Григорій Сковорода зауважував, що природа, вільні нахили, а не штучна муштра, є основою виховання. Він підкреслював важливу роль батьків як природних вихователів своїх дітей, підносив принцип гармонійного виховання розуму, серця і тіла, обстоював трудове виховання. У його педагогічних поглядах відбилися основні напрями передової педагогіки: гуманізм, демократизм, висока моральність, любов до батьківщини і народу.

Сковорода не вірив у можливість служіння людям поза своєю Батьківщиною. На цьому принципі зростав його полум'яний патріотизм: «Я не покину Батьківщини. Мені моя сопілка і вівця дорожчі царського вінця». Григорій Сковорода сам був патріотом, прищеплював і виховував у людей священне почуття любові до своєї Батьківщини.

Костянтин Дмитрович Ушинський – найавторитетніший педагог ХІХ ст., основоположник наукової педагогіки й народної школи, автор праць з теорії та історії педагогіки, який першим поставив виховання на наукове підґрунтя, поєднавши педагогіку з психологією та іншими науками про людину. Дитячі й ранні юнацькі роки К. Ушинський провів в Україні, у маєтку батька, на мальовничому березі ріки Десни, поблизу міста Новгород-Сіверського Чернігівської губернії. Україна увійшла в розум, плоть, душу та серце майбутнього педагога.

Основою педагогічної системи Ушинського є принцип народності, який ґрунтується на думці, що народ має право на школу рідною мовою, побудовану на власних національних засадах, й повинен її мати. З'ясуванню цього педагогічного принципу він присвятив одну з найвизначніших праць – «Про народність у громадському вихованні».

Під народністю Костянтин Дмитрович розумів своєрідність кожного народу, нації, зумовлену їх історичним розвитком, географічними, природними

умовами. Виховання, коли воно не хоче бути безсилим, має бути народним. Особливого значення Ушинський надавав мові: «Мова – найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що зв'язує віджилі, живущі і майбутні покоління народу в одне велике, історичне живе ціле... Відберіть у народу все – і він усе може повернути; але відберіть мову – і він ніколи більше вже не створить її; нову батьківщину навіть може створити народ, але мови – ніколи; вимерла мова в устах народу – вимер і народ».

Народна педагогіка, як і вся народна виховна мудрість, одержала в трактуванні К. Ушинського найвищу оцінку. Він писав, що «виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої нема в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу».

Сучасником Ушинського був Микола Іванович Пирогов, не тільки всесвітньо відомий хірург і анатом, але і талановитий вихователь та педагог, про якого К. Ушинський писав: «Якщо внаслідок нещасливих обставин педагогічна діяльність М. І. Пирогова зупинилася б на тому, що він уже зробив, то й тоді шановане ім'я його не помре в історії освіти».

Багато років свого життя учений присвятив педагогічній діяльності і зробив неоціненний внесок у педагогічну науку, в історію якої увійшов як реформатор народної освіти. У липні 1856 року в журналі «Морской сборник» з'явилася стаття Миколи Пирогова «Питання життя», в якій автор виклав своє педагогічне кредо: школа повинна формувати справжню людину, гармонійно розвинену особистість, патріота, громадянина, мислителя.

Очолюючи Одеський та Київський навчальні округи (1856–1861 рр.), керуючи за кордоном підготовкою молодих вітчизняних учених до професорської діяльності (1862–1866 рр.), М. І. Пирогов проявив себе як педагог-новатор, який наполягав на прогресивних формах навчання, на поліпшенні навчального процесу та вихованні молоді в школах і університетах.

Особливої уваги заслуговує підтримка Пироговим ідеї

створення недільних шкіл. Саме він забезпечив офіційний дозвіл на відкриття і надав практичну допомогу для їх створення. Перша недільна школа була відкрита у Києві у 1859 році, у ній навчалося понад сто учнів віком од семи до тридцяти років. Вчителями в основному були студенти Київського університету, в майбутньому велика плеяда відомих учених, письменників, громадських діячів – цвіт української інтелігенції. Серед них: Михайло Петрович Старицький, Михайло Петрович Драгоманов, Анатолій Патрикійович Свидницький, Каленик Васильович Шейковський та ін. Іван Франко про них писав: «Високоосвічені, оживлені найкращими ідеями свого часу... вони внесли всі свої великі духовні засоби, свій запал і енергію в діло розвитку українського народу. Майже всі вони... працювали в недільних школах».

Микола Іванович Пирогов увійшов в українську культуру як класик оригінальної передової педагогічної думки. Його моральний вигляд, вчинки, високі думки про честь, обов'язок, гідність людини, служіння Батьківщині й сьогодні є зразком для молоді.

Софія Федорівна Русова – видатна діячка і українська просвітниця вже ХХ століття. Все своє свідоме життя вона присвятила справі національного відродження України та просвіти молодих поколінь українців. Їй вдавалося пробуджувати любов до Батьківщини навіть у найменших дітей.

Її основна ідея – створення національної системи освіти, функціонування школи й виховання у повній відповідності з особливостями й потребами своєї нації. З утворенням Української Народної Республіки Софія Русова входить до Центральної Ради і Секретаріату освіти, в якому очолила дошкільний і позашкільний відділ. У 1917 р. Русова виступила співзасновником Педагогічної Академії для підготовки вчителів українознавства.

Вона наголошувала, що «доля, щастя нашого народу залежить від того, як ми проведемо в життя дороге, велике гасло: вільна національна школа для виховання вільної свідомої дужої нації» Щоб успішно виконати це своє

призначення, школи в Україні, на думку С. Русової, мають бути різними за змістом, формами, методами і організацією навчання і виховання, але всі вони повинні бути національними за своєю сутністю, передусім навчання в оновленій школі повинно вестися рідною мовою, учні мають глибоко пізнавати рідне фізичне й соціальне оточення. Українознавство має бути обов'язковим для всіх шкіл України. Воно повинно стати основою національного виховання.

Як гасло звучить і сьогодні заклик Софії Русової: «В наші часи бути гарним педагогом – це бути справжнім реформатором майбутнього життя України, бути апостолом Правди й Науки. Тільки великими зусиллями таких апостолів Україна матиме чесних діячів-патріотів, вмілих практичних робітників і соціально об'єднану, інтелектуально розвинену народну масу».

Таким апостолом Правди й Науки був Василь Олександрович Сухомлинський – директор Павлівської середньої школи, видатний український педагог, психолог, дослідник і публіцист, письменник, громадський діяч. Спадщина Василя Сухомлинського надзвичайно багатогранна, але завжди в центрі його уваги – дитина, її духовний світ та моральні цінності.

У своїх працях В. Сухомлинський по-новому осмислює взаємозв'язки родини і школи. Головним у цьому зв'язку виступає глибоке народне підґрунтя. Спираючись на легенди, оповіді, вчений розкриває кращі набутки етнічних засад виховання. Василь Сухомлинський був прихильником ідей гуманізму, він вважав, що людяність проявляється під час творення добра. У праці «Як виховати справжню людину» подається справжній моральний ідеал, який увібрав у себе найкращі риси менталітету українського народу. Він розкриває методику роботи з виховання у дітей любові до Батьківщини, оточуючих, обов'язку, розуміння життя, добра і зла у ньому.

«Патріотичне виховання має безліч граней... Найважливіше – запалювати на життєвому шляху

вихованця вогники, відкривати очі на дороге та рідне... Але саме для цього й треба розпочинати пізнання світу з того, що близьке: з родини, з рідного вогнища, з долі діда, прадіда...» – такий підхід не втратив актуальності у наш час, є складовою сучасних концепцій національно-патріотичного виховання.

Осмилення наукової спадщини видатних українських педагогів дозволяє зробити висновок про пріоритетність принципів гуманізму, народності, високої моральності, патріотизму, громадської свідомості в українській педагогічній думці. Своїми науковими працями та практичною педагогічною діяльністю вони заклали основи сучасної системи національно-патріотичного виховання молоді.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 06 червня 2022 року № 527
2. Бондаренко О. Костянтин Ушинський: "Ні, я українець!" Режим доступу <https://ridna.ua/2019/03/kostyantyn-ushynskiy-ni-ya-ukrajinets/>
3. Єременко О. Софія Русова: жінка, яка зламала систему й побудувала нову. Режим доступу <http://slovopys.kubg.edu.ua/sofiia-rusova-zhinka-i-aka-zlamala-systemu-i-pobuduvala-novu/>
4. Савченко О. Василь Сухомлинський про джерела патріотичного виховання молодших школярів. Режим доступу <https://familytimes.com.ua/osvita/vasil-sukhomlinskiy-pro-dzherela-patriotichnogo-vikhovannya-molodshikh-shkolyariv>
5. Собчук Г.С. Микола Пирогов і недільні школи. Режим доступу http://www.pirogov.com.ua/mikola_pirogov_i_nedilni_shkoli_ua.htm
6. Хрестоматія з української педагогіки: навчально-методичний посібник / упоряд. О.С. Березюк, О.М. Власенко / за ред. О.С. Березюк, О.М. Власенко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 338 с. Режим доступу <http://eprints.zu.edu.ua/25154/1/Хрестоматія.%20Березюк%20О.С.%2С%20Власенко%20О.М..pdf>

Секція 2

СИСТЕМА НАСТУПНОСТІ ТА РОЗБУДОВА НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ

Білик Н.О.,

*м. Дружківка
гімназія «Інтелект»*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОЦІ ФІЗИКИ

Наша держава Україна вступила в ХХІ століття. Освіта нового століття – це освіта, основою якої є розвиваюча, культурно-творча домінанта, виховання особистості, здатної до самоосвіти й саморозвитку, яка вміє застосувати набуті знання, критично мислити, свідомо сприймати різну інформацію, працювати із сучасною технікою, прагне вдосконалювати своє життя та життя своєї країни. Надзвичайно важливим та актуальним завданням сучасної школи України є національно-патріотичне виховання громадянина, спрямоване на розвиток патріотизму – любові до свого народу ту України. З патріотизмом органічно поєднується національна самосвідомість громадянина, яка базується на національній ідентифікації: вбирає в себе віру в духовні сили своєї нації, її майбутнє; волю до праці на користь народу; вміння осмислювати моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, символіку; систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, осмисленням відповідальності перед своєю нацією.

На уроках фізики є можливість застосовувати такі прийоми національно – патріотичного виховання учнів:

- цікаві розповіді про окремі епізоди з життя та діяльності видатних українських учених і винахідників з демонстрацією їхніх портретів;
- звернення до першоджерел фізичної науки України;
- історичні довідки про відкриття фізичних законів;

- оглядово-інформаційні повідомлення про досягнення вітчизняної науки в різних галузях народного господарства;
- демонстрації дослідів, макетів фізичних приладів та установок, які відтворюють видатні фізичні відкриття та винаходи в Україні;
- перегляд фотографій та відеофрагментів з історії фізики в Україні;
- застосування уривків з творів, казок, прислів'їв, загадок, поезій та їх пояснення з фізичної точки зору;
- систематичне проведення інформаційних хвилинки за темами: «Видатний учений України», «Науково-дослідницький заклад України»;
- демонстрація старовинної техніки та пристроїв, які були в побуті наших пращурів;
- складання та розв'язання учнями авторських задач з українознавчим змістом.

Національно-патріотичному вихованню учнів сприяє наявність у кабінеті тематичних стендів, наприклад «Україна – космічна держава», «Перший космонавт незалежної України», «Видатний учений України», «Науково-дослідницький заклад України» та інших.

Надзвичайно важливим завданням сучасної школи України є формування в учнів переконань у тому, що по перше, фізика – наука інтернаціональна, по-друге, її розвиток пов'язаний з іменами таких видатних українських учених: Патона, Корольова, Шаргея, Засядька, Кібальчича, Янгеля, Глушка... Для прикладу згадаємо ХІХ століття яке дало цілу низку славних дослідників науки: Іван Земанчик, Михайло Остроградський, Михайло Авенаріус. Важливим періодом в історії української науки є діяльність у Львові Наукового товариства ім. Т. Шевченка (НТШ). На уроках фізики обов'язково необхідно приділити велику увагу дослідженням Івана Пулюя щодо природи катодних та Х-променів, газорозрядних ламп та досягнень в області теоретичної та практичної електротехніки. Важливим фактором для морального та духовного виховання

підростаючого покоління є епізоди із біографії цього видатного вченого.

Ще одним переконливим аспектом патріотичного виховання на уроках фізики є розповідь учням при вивченні розділу фізики в 11 класі "Електромагнітні коливання" про першу практичну реалізацію електронної системи телебачення Борисом Грабовським.

Велике значення має невтомна подвижницька діяльність українців за кордоном, яка дивовижна їхня доля. "Нашого цвіту – по всьому світу. Одним з таких учених є професор Зенон- Володимир Храпливий. Цікава особистість – Іван Фещенко-Чопівський. Ще одним українським патріотом, що не піддався на чужинецьке лакімство, а прославив Україну своїм дивовижним, просто, божественним обдаруванням був Микола Пильчиков.

Дієвим способом реалізації завдань національно-патріотичного виховання є застосування компетентнісного підходу.

Я впевнена в тому, для формування соціальних компетенцій є ефективними прийоми навчання, які передбачають широке залучення учнів до навчального процесу та доручення їм таких завдань: пояснення нового матеріалу або його частини, перевірка правильності виконання домашнього завдання, підготовка та проведення експерименту, перевірка письмової роботи учнів, проведення опитування, підготовка та захист повідомлень або доповідей.

Я впевнена в тому, що велика роль у формуванні соціальних компетентностей належить учителю, бо саме йому необхідно дібрати завдання, різні за рівнями та формами (графічні, аналітичні, розрахункові, якісні, тестові), продумати диференційовані домашні завдання, запропонувати перелік тем для повідомлень, практикувати самооцінку та взаємоцінку, пропонувати вибір рецензента на власну відповідь тощо.

У напрямку формування полікультурних компетентностей я вважаю достатньо ефективними й

часто застосовую такі прийоми навчання:

У плані формування комунікативних компетентностей, на мій погляд, надзвичайно важливою є робота в парах та в групах багатоцільової спрямованості: взаємоопитування, виконання експериментальних завдань, розв'язування задач, вивчення нового матеріалу. З метою розвитку комунікативних компетентностей застосовую такі прийоми: рецензування відповіді з дотриманням вимог формування повної чіткої лаконічної відповіді на питання; складання різнорівневих питань до текстів підручника або конспекту; зв'язне викладення матеріалу з різних джерел.

На мій погляд, велику роль у формуванні інформаційних компетентностей відіграють відеоматеріали, СД-диски, бібліотечні каталоги та Інтернет. Задача вчителя в цьому зв'язку – підібрати відповідні завдання. Надзвичайно важливим компонентом інформаційної компетентності вважаю вміння учнів схематизувати інформацію. У зв'язку з цим необхідно знайомити учнів з узагальнюючими планами вивчення фізичного явища, поняття/величини/, закону, фізичної теорії, приладу/механізму, машини/ й пропонувати вивчення матеріалу за наведеними вище планами.

Я впевнена в тому, що необхідно вчити учнів самостійно заповнювати частину повторювально-узагальнюючої таблиці – це не тільки навчає учнів орієнтуватися в потоці інформації з теми, але й розвиває такі навички розумової діяльності, як аналіз, синтез, порівняння.

Дуже важливим аспектом розвитку інформаційних компетентностей учнів, я вважаю, є застосування символів та класифікацію інформації на такі групи: 0 – знав раніше, + отримав нову інформацію, * – вивчене суперечить тому, як я міркував раніше; ! – це мене зацікавило, про це я хочу знати більше, ? – цієї інформації я не зрозумів. Застосування такої класифікації спонукає учнів до більш обміркованого сприйняття матеріалу.

Важливою складовою самоосвітньої компетентності є навички організації навчальної праці, які передбачають:

а/контроль стану навчального місця/ все необхідне й нічого зайвого;/ б/виконання вимог гігієни розумової праці/ освітлення, провітрювання, вологе прибирання;/ в/дотримання міри й ритму в роботі.

Навички роботи з книгою й іншими джерелами інформації утворюють другу складову самоосвітніх умінь та навичок і передбачають такі завдання: знайти відповідь на запитання; сформувати головну думку абзацу й записати його у вигляді тез; законспектувати матеріал за запропонованим планом; скласти запитання різних рівнів складності; написати конспект опорний, стислий, розгорнутий за текстом.

Дуже важливою умовою формування компетентності саморозвитку й самоосвіти вважаю наявність у кабінеті фізики банку інформації для учнів.

Компетентність продуктивної творчої діяльності має велике значення. Достатньо повну, на мій погляд, класифікацію творчих навчальних задач навів у своїй книзі “Прийоми педагогічної техніки” А.Гін та охарактеризував такі види творчих задач: винахідницька, дослідницька, конструкторська, прогноуюча, задача з умовою щодо добудовується, та її різновиду – оцінювальних задач. Можливість формування компетентності продуктивної творчої діяльності я бачу і в застосуванні таких прийомів та завдань: ділові та рольові ігри, сократівська бесіда, міні-проекти, складання кросвордів, виготовлення саморобних таблиць і приладів, науково-дослідницька робота у МАН, нестандартне розкриття фактичного матеріалу в формі літературного твору.

Фізика та астрономія має великі виховні можливості українознавчого аспекту, головним завданням якого є формування в учнів національних та загальнолюдських цінностей, особистісних якостей, що притаманні громадянину України.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Ідентифікація у вихованні та розвитку

- особистості / Іван Дмитрович Бех // Педагогіка і психологія. – 2013. – № 4 (81). – С. 42–49.
2. Гелнер Е. Нації та націоналізм / Е. Гелнер // Національна ідентичність: хрестоматія / упоряд.: Т. Воропай. – Харків : Крок, 2002. – 316 с.
 3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВР 28 червня 1996 року. – Київ : Юрінком, 1996. – 80 с.
 4. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі / Василь Григорович Кремень. – Київ : Т-во «Знання» України, 2010. – 520 с.
 5. Сухомлинський В. О. Виховання обов'язку / Василь Олександрович Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – Київ : Радянська школа, 1977. – Т. 5 : Статті. – С. 472–488.
 6. Тернопільська В. І. Соціально-комунікативна культура школяра: шляхи сходження : [монографія] / В. І. Тернопільська. – Житомир : Рута, 2008. – 300 с.
 7. Фізика. 7-9 класи» (програма затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804, розміщена на офіційному сайті МОН України – [<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>]
 8. «Фізика 10-11» (рівень стандарту та профільний рівень), авторського колективу Національної академії наук України під керівництвом Локтева В. М. має рівень стандарту та профільний рівень; розміщено на офіційному веб-сайті Міністерства [<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv/>]

Білоконь О. О.,

м. Краматорськ

Донецький обласний інститут

післядипломної педагогічної освіти

ЗНАЧУЩІСТЬ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ

На сучасному етапі розвитку країни патріотизм в Україні становить особливо значиму духовну цінність. Це

особливе почуття причетності до культури, мистецтва, історії, відповідальності за майбутнє країни.

Засоби мистецтва використовувалися в різні епохи і в різних країнах для різнобічного розвитку особистості. Знайомлячись зі світом мистецтва, дитина вчиться дивитися на світ, пізнавати його красу, набуває певних моральних цінностей та орієнтирів. Відбувається гармонійний розвиток особистості.

Хореографічне мистецтво є результатом еволюції людської культури, соціальних особливостей кожної епохи та має багатовікову історію. Танець має значення як елемент виховання національної свідомості дітей. Здобуття знань про танці різних народів і різних епох необхідне як етап розвитку світової художньої культури та вивчення всесвітньої історії. Кожен народ має свої танці, у яких відбита його душа, історія, звичаї та характер. Основи національного характеру, етнічної самобутності – це і є потреба вивчення танців свого народу, як і вивчення рідної мови, мелодій, пісень, традицій. Це дає можливість виховувати у дітях свідому любов до народного творчості, одночасно розширювати кругозір і розвивати художній смак. Український народний танець формує та розвиває не лише фізичні дані, до активної роботи включаються і внутрішні якості дитини.

Патріотичне виховання дітей через хореографічне мистецтво засноване на традиціях народної культури та формує самосвідомість, любов і відданість Батьківщині, знання історії та культури свого народу. Збереження та вивчення народних традицій – це цінне культурне надбання народів, яке педагог має навчити учнівську молодь любити та берегти.

У Новій українській школі інтеграційна освіта відкрила дорогу мистецтву до багатьох шкільних предметів. Це дає можливість формуванню у дітей абстрактно-логічного й образного мислення, цілісної картини світу. Принципи та методи викладання хореографії у загальноосвітній школі реалізуються

завдяки засобам танцю, що дозволяє виховати та розвинути у дитини патріотичні й естетичні почуття.

Народний український танець, як і інші види народної творчості, упродовж усієї історії збагачувався все новими виражальними засобами. У ньому віддзеркалена життєрадісність, героїзм, гумор та інші риси українського характеру. Навіть ритуальні й обрядові танці мають високу естетичну форму та духовну глибину [2, с. 224].

Народний танець, як один із жанрів музичного фольклору, є результатом колективної творчості широких народних мас. Він не тільки узагальнює факти із життя, але і дає їм об'єктивну оцінку, формує певне ставлення до них. Твори народної танцювальної спадщини за своїм внутрішнім характером є реалістичними, і в цій правдивості полягає їхня виховна сила [4, с. 189].

Фольклорний танець виконується у певному середовищі для даної місцевості та має традиційні рухи, ритми, костюми. Українські народні танці передають побут народу і виконуються під музичний супровід.

Побут і танці посідають значне місце у житті й побуті українського народу. Вони виконуються на сімейних та масових святах, гуляннях, є невід'ємною частиною багатьох обрядів, ритуалів, звичаїв. У них виявляється менталітет українців, героїзм, волелюбність, оптимізм та ін. Особливість українського побутового танцю – життєдайність, емоційність і колективний характер виконання, бурхливий темперамент. Супроводжуються побутовими мелодіями, у яких відтворено емоційний стан виконавців, характерний образно-тематичний та ідейний зміст [3].

Рухи «Гопака» вимагають хорошої фізичної підготовки, бо козаки відточували бойову майстерність на Запорізькій Січі. Бойовий гопак – це елемент козацького бою, який зберігся в українських народних танцях. Він дає можливість фізично розвиватися, виховує повагу до українських традицій, здійснює патріотичний і моральний виховний вплив.

Сам танець відображає у собі всю широту української

душі та давно вже став візитівкою української культури. Гопак змальовує своєрідний діалог, у якому чоловіки демонструють свій характер, силу та мужність, а дівчата – свою витонченість і красу. Це так звана кругова оборона. Коли козаків оточували – вони утворювали коло – хоровод, у якому один міцно тримав інших. Вирвати людину з хороводу практично неможливо. І поки в хороводі двоє по боках тримають одного, той відриває ноги від землі і б'є ворога обома ногами. Така тактика кругової оборони не лише в козацькому гопаку збереглася, але й у гуцульському танці аркан [1].

Необхідно створювати нові композиції на основі народних танців і дбайливо ставитись до стилістичних матеріалів. Стилізація народних танців допомагає зберегти традиції та культуру, музику, костюми, рухи.

Діти часто вибирають сучасну хореографію. Сучасний час народжує нові смаки, але, щоб не відбувалося в житті, кожне покоління має знати своє коріння та пам'ятати рідні витоки, інакше зникнуть духовність, патріотизм. У нашому світі потрібно популяризувати народні танці, оскільки з кожним роком відбувається спад зацікавленості. Танець служить засобом передачі, збереження та поширення традицій і звичаїв українського народу.

Багато сучасних балетмейстерів комбінують сучасний і народний танці, створюючи на цій основі оригінальне та самобутнє розмаїття репертуарів. Це призводить до втрати народних традицій і виходить, що фольклор – це не професійна творчість. Головним завданням сучасних хореографів є вивчення збереженого фольклору та його вміла сценічна інтерпретація з урахуванням неповторного місцевого колориту. Це дасть можливість вивести народний танець на більш якісний рівень.

Сучасне суспільство вимагає від народного танцю новизни сценічних форм, виразних засобів, актуальних тем та естетичної спрямованості. Важливо не забувати про національні джерела характеру рухів. Збереження традиції національного колориту, канонів, культурних стилів сприяє і зміцненню національного характеру та залученню

населення до традицій. Важливо берегти та зберігати найбагатшу спадщину народного танцю.

Керівник хореографічного колективу стикається із завданнями: підготувати учнів до технічних і творчих труднощів у процесі навчання, правильно подати зміст та характер танцювальної композиції. Без аналізу хореографічної постановки з учнями не обійтися, оскільки іде відображення соціальних та естетичних ідеалів, нашої історії, трудової діяльності, звичаїв, характеру. Усе це базується на загальнокультурному архетиповому шарі, який зберігся в танцювальній культурі.

Враховуючи вік дітей потрібний диференційований підхід ведення уроку, що дає ефективність навчання, дозволяє швидше домогтися запам'ятовування необхідних понять і знання різних технік, які розвивають фантазію, уяву дитини, допомагають самореалізуватися.

Український народний танець як предмет мистецького спрямування у закладах освіти сприяє збереженню та передачі зразків народної хореографії. Активне залучення дітей до хореографічної діяльності, удосконалення майстерності забезпечують різноманітний розвиток особистості, спрямований на формування базової культури патріотичного, естетичного виховання.

Список використаних джерел

1. Гопак – бойовий танець, первісно називався “козак”. *ТОЛОКА*. URL: <https://toloka.media/archives/893> (дата звернення: 20.10.2022).
2. Таранцева О. О. Таранцева Олена Олександрівна. Формування фахових умінь майбутніх вчителів хореографії засобами українського народного танцю : дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2002. 224 с.
3. Українські побутові танці. Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10577/> (дата звернення 20.10.2022).
4. Чорнобай В.С. Формування національної самосвідомості молодших підлітків засобами народної музично-пісенної творчості (в умовах взаємодії школи і клубних закладів) : дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 1993. 189 с.

Боднарчук І. О.,

м. Слов'янськ

ЗОШ № 1

**РОЗБУДОВА НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ
В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ІДЕЙ
ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО**

У червні 2022 року Міністерство освіти і науки затвердило Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року.

Метою національно-патріотичного виховання визначено становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності.

Розпочинаючи роботу над реалізацією Концепції національно-патріотичного виховання цікаво та корисно звернутись до педагогічної спадщині Василя Сухомлинського щодо організації патріотичного виховання дітей у школі.

Проблему виховання патріотичних почуттів В.О. Сухомлинський висвітлював у таких своїх працях, як «Серце віддаю дітям», «Як виховати справжню людину», «Народження громадянина», «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості» та ін.

1. Школа – важливий соціальний інститут виховання.

Під патріотизмом великий педагог розумів «сферу духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується». А одним із головних вихователів взагалі та

патріотизму зокрема називав школу. Він зауважував: «Школа як вогнище виховання, як сила морального, ідейного впливу..., як центр багатогранного духовного життя...».

Концепція національно-патріотичного виховання наголошує, що саме система освіти є провідним важелем щодо створення соціально-педагогічних умов для реалізації національно-патріотичного виховання;

2. Виховання на цінностях.

В. Сухомлинський зазначав, що патріотичне виховання школярів доцільно здійснювати на загальнолюдських та національних цінностях, серед яких провідними є: любов до рідної землі, народу й Батьківщини; любов до найбільш рідних людей, членів сім'ї та родини; любов до рідної мови; шанобливе й бережливе ставлення до історії та культури українського народу; праця на благо свого народу й батьківщини.

Його твердження перекликаються з Концепцією НУШ, яка передбачає, що випускники будуть патріотами з активною життєвою позицією, які діють згідно з морально-етичними принципами і здатні приймати відповідальні рішення, поважати гідність і права людини.

Думки В. Сухомлинського також співзвучні з положеннями Програми «Нова українська школа» у поступі до цінностей», яка декларує базові моральні цінності сучасного виховання: любов, повага до інших, гідність, відповідальність, совість, свобода, толерантність, справедливість, рівноправ'я, ініціативність.

3. Роль учителя у формуванні національної ідентичності.

На думку В. Сухомлинського учитель є серцевиною освітнього процесу, його ключовою фігурою. Саме учителю необхідно стати прикладом свідомого громадянина, який займає активну життєву позицію. До найголовніших тверджень відомого педагога належать такі: на вчителя покладається відповідальна місія виховання в учнів любові до рідної землі, українського народу, його традицій і культури. У працях Василя

Олександровича знаходимо такі важливі завдання для вчителя – «відкрити перед кожним вихованцем усі джерела, якими живиться могутнє почуття любові до Батьківщини. Це і природа рідного краю, і мати з батьком, і рідне село, місто, ... і славне минуле Вітчизни, її героїчна історія».

У Програмі «Нова українська школа» у поступі до цінностей» зазначено, що педагогічний працівник – це носій загальнолюдських культурних цінностей, глибоких і різноманітних знань, високих моральних якостей, патріот своєї держави, займає активну громадянську позицію з урахуванням демократичних засад та принципів.

А концепція НУШ підкреслює: «Нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін».

Невеличкий порівняльний аналіз нотатків В. Сухомлинського та сучасних документів, які висвітлюють основні напрямки патріотичного виховання дітей, переконливо доводить єдність позицій. Спадщина видатного українського педагога перевірена часом. І дуже доречно ідеї, думки, погляди, рекомендації, поради В. Сухомлинського, інтерпретувати у сучасних умовах розбудови національного виховного простору в освітній системі.

В усі часи кожна держава світу з моменту свого створення дбала про належний вишкіл підростаючого покоління своїх громадян, адже від його якості залежало її майбутнє. Виховує підростаюче покоління учитель! Тож саме від учителя, його усвідомлення своєї національної ідентичності, його відповідальності, патріотичних почуттів залежить майбутнє України. Виходячи з цього розбудова національного виховного простору надважливе завдання сучасної педагогіки. А педагогічна спадщина Василя Сухомлинського, яка з роками не втрачає своєї актуальності, стане в нагоді у процесі розбудови для кожного вчителя, який прагне виховати громадянина, патріота своєї країни, вона є невичерпною скарбницею пізнання, дослідження таких сучасних і незмінних загальнолюдських та національних цінностей, як любов до

рідної землі, народу, Батьківщини.

Список використаних джерел

1. КОНЦЕПЦІЯ національно-патріотичного виховання в системі освіти України. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
2. Програма «Нова українська школа»у поступі до цінностей: Київ, 2018. – 40 с. Керівник програми: Бех І.Д. – дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання НАПН України. <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/>
3. Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського <https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/3637/>
4. Педагогічна спадщина Василя Сухомлинського в освітньому просторі http://roippo.org.ua/upload/iblock/e7d/roippo_pedagogichna-spadshchyna-vasylyya-sukhomlyns%60kogo.pdf

Бондаренко Н. О.,
Костянтинівська ТГ
с. Іваноїлля
Іваноїльський ліцей

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА СУЧАСНОМУ УРОЦІ ХІМІЇ

Школа – це маленький тест-драйв дорослого життя. Формуючи в ній сучасне суспільство, що базується на цінностях, ми вчимо дітей механізмів, що працюють у державі”, – каже заступник керівника Київського осередку Української Академії Лідерства, чинний пластун, організатор літніх таборів для дітей “Space camp” Дмитро Сиротюк.

У словосполученні “національно-патріотичне виховання”, він виділяє три ключові вектори:

Національне – плем’я, народ, тобто спільнота, у якій ми проживаємо і яка нас об’єднує;

Патріотичне – це про громадянську свідомість,

людину, яка усвідомлює свої обов'язки та права в межах цієї держави;

Виховання – інструмент формування цінностей, спосіб усвідомити, зрозуміти та прийняти цінності, що стосуються громадянської свідомості.

Виховний потенціал уроку хімії можна реалізувати через наступні складові.

Публічна презентація проєкту «Цей всесвітньовідомий хімік – УКРАЇНЕЦЬ»

Мета: розвивати в учнів високий ступінь їх особистої творчості, що є одним з основних акцентів в системі сучасної освіти, формувати вміння публічно презентувати інформацію про талант і працю українських вчених, що збагатили хімію і сприяли розвитку України у різних галузях життя, викликали в учнів гордість за Україну та прагнення досягнути певних успіхів і у своєму житті.

Треба організувати роботу учнів так, щоб створені ними проєкти відповідали наступним вимогам[2]:

- Були прості і доступні за викладом.
- Містили захоплюючу інформацію наукової діяльності вченого, яка потрібна по темі.
- Описували особистісні риси характеру вченого, епізоди його життя, гідні наслідування.
- Були з цікавими ілюстраціями.
- Наводили приклади того, як суспільство вшановує пам'ять видатної особистості, яка своєю науковою та творчою діяльністю сприяла розвитку своєї держави.

При вивченні теми «Застосування сполук неметалічних елементів. Поняття про адсорбцію. Принцип дії вогнегасника» можна заслухати повідомлення учнів про творця першого протигазу – Зелінського Миколи Дмитровича. Коли в Лондоні отримали перші протигазу, англійські хіміки просто не повірили в геніальну простоту їх конструкції. Після випробування вони ретельно дослідили вміст коробок протигазу в пошуках особливого «секрету» Зелінського, проте у всіх випадках в коробках протигазів вони знаходили чисте деревне вугілля. Надалі конструкція вугільного протигазу 1916 року стала

основою для створення всіх подібних іноземних конструкцій, у тому числі й сучасних вугільних фільтрів для сигарет. Винахід Миколи Зелінського міцно увійшов не тільки до воєнної, але й до виробничої практики. Пожежники, гірничорятувальні команди, робочі шкідливих підприємств усього світу користуються цим винаходом.

Гра "Чорна скринька"

Мета: вивчення матеріалу за допомогою міжпредметних зв'язків.

Гра полягає у поєднанні та використанні інтегрованих задач, що містять інформацію міжпредметного характеру. Для розв'язування таких вправ потрібне використання знань із різних предметів: історії, біології, географії, математики, фізики та життєвого досвіду учнів.

Прослухати питання та визначте, яка речовина знаходиться в ящику:

- Без неї не можуть жити люди, не може обійтися металургія, її використовують під час виготовлення кераміки, без неї не було б шкіряних чоботів.
- Україна має великі та унікальні за якістю поклади сировини – природної суміші, в якій дана речовина є основним компонентом. За хімічною чистотою її можна вважати найкращими у світі.
- Перші відомості про видобуток цієї речовини в Україні датуються XII сторіччям.
- Великими є родовища цієї речовини в Донбасі (Бахмутське і Слов'янське) і в Закарпатті (Солотвинське).

Рольова гра «Я – співробітник українського підприємства»

Мета: дати можливість учням спробувати себе в ролях робітників підприємств, дотичних до хімічної промисловості країни, щоби краще зрозуміти свої сильні та слабкі сторони, що стануть підґрунтям для вибору професії в майбутньому, у тому числі й виходячи з потреб розвитку нашої країни, формувати критичне ставлення до наслідків порушень технологічних процесів хімічних

виробництв, навчати правил раціонального і свідомого використання продуктів хімічного виробництва[1].

«Я – співробітник авіазаводу»

Учні, об'єднуючись у групи, здійснюють планування відбудови українського літака-легенди «Мрія», зруйнованого у перший день війни. Їх задача - визначити основні характеристики металів, що є сировиною для авіабудування: магній спільно з алюмінієм і титаном стане основою для створення надлегких сплавів, що можна застосувати при виготовленні корпусу і деяких деталей двигунів. А лопатки газових турбін і інші важливі деталі двигунів можна виконати зі сплавів з додаванням нікелю, що надійно працюють навіть при 1000 °С. У конструкціях повітряно-реактивних двигунів доречно застосувати текстоліт, склопластик та інші композиційні матеріали. Синтетичний бензин з вищим октановим числом, ніж природний, створений завдяки роботам з каталітичного перетворення циклічних вуглеводнів нафти нашого земляка академіка М.Д. Зелінського ще в роки Другої світової війни, дасть можливість різко збільшити потужність моторів і швидкість нового літака.

Аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод)

Мета: навчити учасників ставити питання, відрізняти факти від думок, виявляти важливі обставини, вчитися аналізувати й правильно виносити розв'язання проблем життєзабезпечення, спираючись на ґрунтовні наукові знання.

Метод кейсів є вивчення, аналіз і прийняття рішень по ситуації, яка виникла в результаті подій, що відбулися, реальних ситуацій або може виникнути при певних обставинах в конкретній організації в той чи інший момент часу. Таким чином, розрізняють польові ситуації, засновані на реальному фактичному матеріалі, і крісельні (вигадані) кейси. Ті, що навчаються, повинні проаналізувати ситуацію, розібратися в суті проблем, запропонувати можливі рішення і вибрати найкраще з них [4].

Аналіз ситуації. В умовах війни значна частина українців лишилася можливості централізованого водопостачання. Вода – найцінніший мінерал. Більш ніж

половини маси тіла людини складає вода. Вона є розчинником і реагентом. Людина може прожити без їжі тиждень, а без води близько двох діб.

Суть проблеми, яка стала особливо гострою полягає в очищенні води в умовах її браку.

Пропозиція можливих рішень і вибір найкраще з них. Визначити методи очищення води в польових умовах. Розробити технологічну карту виготовлення фільтра з підручних матеріалів, провести тестування такого виробу.

Цінність цієї роботи полягає в тому, що учень отримує не тільки практичні навички виконання дослідження, а й отримує впевненість у своїй спроможності забезпечити себе та свою родину необхідними для життя умовами.

Кластер

Мета: для графічної організації навчального матеріалу використовують метод кластера, який, дає велику змогу думки учнів унаочнити[3].

Наприклад, посередині класної чи інтерактивної дошки пишемо ключове словосполучення «Метали на службі ВСУ», яке є головним стрижнем теми «Застосування металів» у 10 класі. Навколо пишемо слова або пропозиції учнів, що відтворюють дану тему. У процесі записів поєднуємо слова прямими лініями з основним ключовим словом.

Автомобілі солдатської каски	Магнітні міни	У генераторах для живлення рацій
↑	↑	↑
Ванадій	Кобальт	Германій
↑	↑	↑
Метали на службі ЗСУ		
↓	↓	↓
Магній	Літій гідрид	Алюміній
↓	↓	↓
Сигнальні ракети	Рятувальні засоби	Літаки Ракети

Магній, що горить білим сліпучим полум'ям, використовується в військовій техніці для виготовлення сигнальних і освітлювальних ракет

Без ванадію не може бути автомобіля та солдатської каски.

Германій, здатний перетворити теплову енергію в електричну, використовувався в генераторах для живлення рацій

В сучасній армії таблетки гідриду літію служать льотчикам портативними джерелами водню, якими вони користуються при аваріях над морем: під дією води таблетки моментально розкладаються, наповнюючи воднем рятувальні засоби – надувні човни, жилети, сигнальні кулі-антени.

Сталь з додаванням кобальту не розмагнічується навіть при високих температурах, тому вона служить матеріалом для виготовлення магнітних мін.

Алюміній, використовується в авіабудуванні, ракетобудуванні, з нього виготовляють супутники, тому його називають «крилатим»

Робота з текстом

Мета: знаходити та критично оцінювати факти, що стосуються історії хімічних відкриттів і здобутків, давати характеристику моральному аспекту їх використання і визначати межі безпеки для людського життя, робити матеріал, що вивчається, більш значущий для учня, формувати громадянську компетентність.

Під час вивчення теми «Алюміній» дітям стає цікавим той факт, що попри таку значну поширеність в природі (7,45 % за масою в земній корі), на всесвітній торговельній виставці у Парижі у 1903 році два кілограмових злитки алюмінію охоронялись чи не найпильніше. Вироби з алюмінію вважалися значно дорожчими за золоті та срібні. Причиною такої високої цінності алюмінію в ті роки була відсутність технології його добування із руди. Доки не був відкритий електролітичний спосіб добування алюмінію.

Виробництвом алюмінію вихвалялися в СРСР,

наголошуючи на тому, що даний спосіб – найкращий і найдешевший з відомих, а на теренах Придніпровського економічного району, мовляв, для нього склалися всі передумови – і дешева електроенергія, і сировина, і робоча сила, і споживач (бо ж алюміній незамінний у літакобудуванні!). При цьому скромно не афішувався той факт, що для дешевої електроенергії всю течію Дніпра в межах України загидали, перетворивши в стічну канаву, коли побудували п'ять штучних морів для ГЕС, і ще той, що при цьому «найдешевша електроенергія» в «державі робітників і селян» продається промисловості по 1 копійці за кВт, а населенню – цим же робітникам та селянам – по 4 копійки за кіловат! І ніхто не прорахував при цьому, які наслідки для екології та здоров'я українського народу матиме таке, з дозволу сказати, «господарювання». Осмислення цих обставин сприятиме ще одному крокові на шляху формування у вихованців нетерпимості до тоталітаризму з його нехтуванням екологією та зневаженням цінності людського життя.

Немає межі людського розуму, немає межі його можливості: і діти мають усвідомлювати, що знання людини про хімічні речовини, хімічні реакції, про швидкості хімічних реакцій, їхню залежність від різних факторів відкриває перед нею ще більші необмежені можливості. Адже ці знання можна застосувати й у побуті, й у промислових масштабах. Потрібно тільки вміти побачити, здивуватися, зрозуміти та застосувати на благо всіх і себе.

Список використаних джерел

1. Активні форми та методи навчання хімії / Уклад. К.М. Задорожний. Х.: Вид. група «Основа», 2008.
2. Загнибіда Н.М. Метод проектів на уроках хімії / Н.М. Загнибіда. – Тернопіль-Харків: Ранок, 2011. – 128 с.
3. Пометун О. І. Інтерактивні методики та система навчання / О. І. Пометун. – К.: Шкільний світ, 2007. – 112 с.
4. Ситуаційна методика навчання : теорія і практика / Упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К.: Центр інновацій та розвитку, 2001.

5. <https://bit.ly/3UcibSL>, <https://bit.ly/3gKu0ks>, <https://bit.ly/3gWQYFd>, <https://bit.ly/3DL5Q2o>

Висицька С. М.,

м. Слов'янськ

*ВСП «Донбаський аграрний
фаховий коледж Луганського
національного аграрного університету»*

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ НАЦІЇ

Патріотизм – це національно значуща і об'єктивно необхідна цінність, одне з найбільш глобальних людських почуттів, закріплених віками і тисячоліттями. Національно-патріотичне виховання молоді є одним з найважливіших завдань сучасної національної педагогіки і держави в цілому. У період війни, яку російська федерація розв'язала і веде проти України, надзвичайної актуальності набуває формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей, виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі захисту суверенітету нашої країни, активної громадянської позиції.

У всіх державних документах сучасності звучить тема національної ідеї. Національна ідея – це усвідомлення нацією найбільш актуальної і перспективної мети, на шляху досягнення якої нація спроможна якнайшвидше розкрити і реалізувати свої потенціальні можливості, зробити помітний внесок у розвиток людської цивілізації та посісти гідне місце серед інших національних спільнот. Головними складовими національної ідеї є національна свідомість та самосвідомість. Тому першочерговим завданням сучасної української освіти має бути формування у молодого покоління почуття національної гідності через національну самосвідомість. «Необхідно

завжди пам'ятати, що народ, який не може встановити на своїй землі свою національну владу, традиції та закони, вважають меншовартісним. А без усвідомлення ролі національної ідеї, без постійної роботи над її втіленням Україна не відбудеться як держава» [1, с. 5].

Сьогодення потребує нових підходів і нових шляхів виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. Метою національно-патріотичного виховання, насамперед, є формування свідомого ставлення особистості до суспільства і держави, що проявляється у сформованості потреби бути історично освіченим, поінформованим, свідомо патріотично налаштованим, гідним громадянином своєї країни, готовим до захисту своєї Батьківщини.

ВСП «Донбаський аграрний фаховий коледж Луганського національного аграрного університету» має багатий досвід національно-патріотичного виховання, у закладі освіти створена цілісна система виховання студентської молоді, що передбачає забезпечення гармонійного співвідношення різних напрямів, засобів, методів виховання студентів під час проведення навчальних занять, виховних заходів, гурткової роботи, екскурсій, написання статей, науково-дослідницьких робіт тощо. Куратори академічних груп у своїй роботі керуються Конституцією України, Концепцією національно-патріотичного виховання, нормативними документами, наказами, розпорядженнями Президента України, Міністерства освіти і науки, обласного та міського управління освіти.

Педагогічний колектив постійно працює над урізноманітненням форм та методів роботи, намагається обрати більш сучасні, які давали б можливість залучити студентів до відповідної діяльності, забезпечували процес спілкування з однолітками з питань патріотизму, сприяли вияву інтересу до історії свого народу, своєї родини, залучали родини студентів до участі у виховній роботі навчального закладу. В умовах адаптивного карантину та під час війни виховні проєкти реалізуються в коледжі із

застосуванням дистанційних освітніх технологій.

Національно-патріотична робота у нашому закладі освіти здійснюється за активною участю студентської ради коледжу, яка ініціює та успішно реалізовує актуальні молодіжні проекти національно-патріотичного спрямування, присвячені формуванню патріотизму, національної свідомості студентської молоді, відновленню і збереженню історичної пам'яті. Активізувалася ця діяльність у період відзначення 30-ої річниці незалежності України. Ювілейній даті було присвячено низку патріотичних заходів: інформаційна година «30 років незалежності України: втілення мрії про незалежність», історико-патріотичний вебквест «Ти у мене єдина ...», літературно-музична композиція «3 днем народження, Україно!», усний журнал «Україна, якою я пишаюся», поетичний конкурс «Щоб у серці жила Батьківщина», віртуальна подорож «30 років – 30 уроків» тощо.

Розкриваємо перед здобувачами освіти безмежний світ духовності видатних українців, які віддано любили Батьківщину і своїм полум'яним життям примножили справу боротьби за незалежну Україну: Тарас Шевченко, Іван Франко, Михайло Грушевський, Григорій Сковорода, Василь Стус, Василь Симоненко, В'ячеслав Чорновіл, Ліна Костенко та інші.

Вшанування геніального сина України Т.Г. Шевченка не обмежується одним днем. Сила його слова незбагненна своєю актуальністю в усі часи, адже Шевченко – це Україна, а Україна – це Шевченко. У такій площині щороку проходять Шевченківські дні у ВСП «Донбаський аграрний фаховий коледж ЛНАУ». Цьогоріч до Шевченківських свят у коледжі проводилася вікторина за творами Кобзаря, поетичний конкурс «Читаємо вірші Тараса Шевченка іноземними мовами», конкурс стіннівок та виставка репродукцій «Шевченко-художник».

Українська історія містить багато визначних подій і майже всі вони відбувалися під знаком боротьби за відновлення власної державності та національної ідеї. Ми повинні знати історію боротьби українського народу за

державну незалежність протягом всього історичного шляху і завжди пам'ятати, хто ми, це ідентифікує нас як українців. Цьому сприяють такі заходи, як «Урок звитяги» до Дня українського козацтва та Дня захисників і захисниць України, урок-реквієм «Лиш пам'ять спомин береже» до Дня вшанування пам'яті загиблих у Бабиному Яру, «круглий стіл» до Дня партизанської слави, інформаційна година «Героями не народжуються, героями стають» до Дня українського добровольця, урок громадянськості «День Гідності та Свободи – пам'ятаємо, не забудемо, розповімо», вечір патріотизму «Збройні Сили України – слава, гордість, міць країни», інформаційна година «3 історії українського козацтва», усний журнал «Героїчна Україна: від минулого до сьогодення» тощо.

Колосальне національно-патріотичне навантаження несуть заходи, присвячені подіям під Крутами, вони демонструють подвиг юнаків, ровесників наших здобувачів освіти, які загинули в нерівному бою за незалежність України. Такі заходи – це виховання історичною правдою, вони дають можливість поставити освітньо-виховний процес на світоглядний ґрунт національної культури. «Молодь має збагнути як величні й героїчні етапи в історії своєї Батьківщини, так і причини появи періодів трагічних занепадів та зумовлені з цим страждання народу» [1, с. 32]. І сьогодні, коли історична правда є доступною для всіх, надзвичайно важливо донести цю правду до свідомості студентів і посіяти в серцях молодого покоління любов і повагу до своєї нації, держави, гордість за її героїчне минуле, сподівання на краще майбутнє.

З метою гідного вшанування пам'яті жертв Голодомору цього року у групах були організовані уроки-реквієми «Запали свічку пам'яті!», години історичної правди «Трагедії незнищенної волі», «круглий стіл» під назвою «І мертвим, і живим, і ненародженим... Гірка історія злочинів проти людства». Проведення таких заходів сприяє усвідомленню здобувачами освіти небезпеки будь-яких форм зневаги, спотворення або

придушення демократичних прав і свобод, розвитку громадянської відповідальності. Щоб запобігти геноцидам у майбутньому, ми маємо зберігати пам'ять про трагічні події минулого.

На нашу думку, у формуванні патріотичних поглядів та переконань студентів суттєвим є створення ситуацій, коли здобувачам освіти необхідно відстоювати власну думку, у процесі чого зміцнюється внутрішня позиція, з'являється здатність до утвердження власних адекватних переконань щодо свого народу, своєї держави та світової спільноти. Під час таких заходів, як наприклад, дискусія «Як я розумію поняття «патріот», «круглий стіл» під назвою «Я українець і цим пишаюсь!», «Відкритий мікрофон» на тему «Я хочу будувати майбутнє своєї держави», формується культура мислення й культура мовлення, логіка студентів, виявляються їхні інтелектуальні здібності, відбувається зміна поглядів на суспільні явища, переоцінювання цінностей.

Дуже важливо, щоб молоді люди відчували себе частиною суверенної, демократичної, єдиної України, невід'ємною частиною героїчного українського народу. Цьому сприяє участь у різноманітних всеукраїнських заходах: цьогоріч студенти нашого коледжу долучилися до творчого челенджу «Вишиванка – місток єднання минулого, сьогодення та майбутнього», до Всеукраїнської онлайн-естафети єдності «Ми – нащадки козацької слави», присвяченої Дню українського козацтва та Дню захисників і захисниць України. У цих заходах взяли участь більше 150 освітніх закладів України. Патріотичним піднесенням, творчою наснагою, розмаїттям українського національного вбрання, запальним музичним супроводом відзначався також флешмоб «Україна понад усе!», який проводився у нас до Дня єдності. Це було зворушливо, щемно, пам'ятно.

Як відомо, велике починається з малого. Любов до України починається з любові до рідного дому, рідного краю. Прищепленню любові до своєї малої Батьківщини, збагаченню знань про рідний край, можливості

доторкнутися до джерел історії та культури свого регіону сприяла віртуальна екскурсія «Заповідними стежками Донеччини», під час якої студенти із захопленням презентували відеоролики та мультимедійні презентації, розповідали про історію своїх рідних міст та сіл, переказували історії та легенди, пов'язані з ними, а також знайомили присутніх з відомими людьми краю. Також великий вплив на студентів та гостей справив «поетичний вернісаж» під назвою «Поети Слов'янщини – Тарасу Шевченку», де студенти з натхненням декламували вірші місцевих поетів, присвячені Кобзарю.

Українській мові належить провідна роль у національно-патріотичному вихованні. Вона є духовним стрижнем нації, важливою сферою впливу на національну свідомість молоді. Студенти мають усвідомити, що без володіння державною мовою неможливо стати повноцінним громадянином своєї держави, патріотом України та й просто інтелігентною людиною, кваліфікованим фахівцем будь-якої галузі господарства. В. Сухомлинський зазначав, що в руках педагога слово є могутнім виховним засобом, яке здатне піднести, звеличити людину в її власних очах, утвердити її патріотичну свідомість і громадянську гідність, на все життя відкрити в її серці невичерпні й вічні джерела любові до своїх предків [5, с. 160]. З метою формування поваги до рідної мови викладачами української мови та кураторами груп щороку проводяться тематичні заходи до Дня української мови та писемності, студенти традиційно беруть участь у написанні Всеукраїнського радіодиктанту національної єдності, беруть участь у конкурсі імені Петра Яцика, Міжнародному конкурсі імені Т.Г. Шевченка.

Педагогічний колектив нашого коледжу спрямовує свої зусилля на виховання студентів у дусі патріотичного обов'язку, готовності до військової служби. Патріотизм в Україні традиційно завжди мав духовні корені, насичені православною вірою, яка вчить нас любити Батьківщину як рідну матір, а якщо треба буде, то захищати її до

останньої краплі крові. З метою формування морального фундаменту патріотизму щороку для студентів проводиться військово-спортивний конкурс «Патріот України», виховні заходи, що формують готовність юнаків до строкової військової служби: «Військовий обов'язок – справа честі кожного юнака», «Захист Батьківщини – святий обов'язок громадянина», «Українська армія: історія і сучасність».

Розвитку інтересу до військової професії та служби в Збройних Силах України сприяють також заходи до Дня захисників і захисниць України, Дня українського добровольця, на які запрошуємо учасників бойових дій – випускників коледжу, батьків наших студентів, представників військового комісаріату, волонтерів-патріотів, які допомагають українській армії. Будучи безпосередніми учасниками таких заходів, студенти мають можливість перейнятися «живою» історією, відчути атмосферу тієї чи іншої події. Це сприяє формуванню патріотизму, активної громадянської позиції, передачі молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури нашого народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду, формує моральність студентської молоді, її ставлення до подій, фактів, людей.

Вищезазвані аспекти виховної роботи є лише невеликою часткою широкого спектру заходів, які проводяться педагогічним колективом коледжу з метою належної організації національно-патріотичного виховання та нових підходів для його реалізації. Отже, пріоритетним напрямом у реалізації національно-патріотичного виховання у нашому коледжі є діяльність, спрямована на виховання молодого людини – патріота України, готового самовіддано захищати свою Батьківщину, розбудовувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, шанувати національні традиції, виявляти національну гідність, знати і відстоювати свої громадянські права та виконувати обов'язки.

Список використаних джерел

1. Виховання національної самосвідомості сучасної молоді / упор. В. І. Устенко. Умань, 2010. 43 с
2. Михальченко М. Національна ідея як регулятивна сила в загальнонаціональному та регіональному масштабах. Регіональні версії української національної ідеї: спільне та відмінне: зб. статей. Київ, 2005. С. 9-35
3. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року: Указ Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>
4. Про стратегію національно-патріотичного виховання: Указ Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>
5. Сухомлинський В. О. Слово про слово: Вибрані твори : у 5 т. Київ : Рад. школа, 1977. Т 5. 160 с.

Гетт Л. В.,

*м. Торецьк
ЗЗСО № 16*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЗМІСТУ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ НУШ

Сучасна школа озброює молоде покоління глибокими і різносторонніми знаннями. Разом з тим вона формує і закріплює в учнів патріотичні почуття, необхідні для майбутнього громадянина молодій держави. Адже саме патріотичне виховання покликане готувати патріотів Батьківщини, здатних до творчої діяльності, особистісної самореалізації, свідомого соціального вибору.

Наскрізний процес виховання – це один з восьми компонентів формули нової української школи, який формує такі цінності: гідність, чесність, турботу, повагу до себе, до інших людей, повагу до мови, культури, патріотизм.

Ціннісні орієнтації – це соціально значущі уявлення про добро, справедливість, патріотизм, любов, дружбу,

повагу тощо [5].

Ідея Нової української школи передбачає освіту майбутнього, де навчання ґрунтується в першу чергу на цінностях.

Згідно з класифікацією, цінності поділяють на:

- 1) загальні – правда, чесність, доброта, любов, справедливість, гідність, свобода;
- 2) національні – патріотизм, єдність, національна гідність, історична пам'ять;
- 3) громадянські – повага до закону, обов'язки, права і свободи, соціальна гармонія;
- 4) сімейно-родинні – турбота про дітей, взаєморозуміння і взаємопідтримка в сім'ї, родинна пам'ять;
- 5) особистісні – стриманість, риси характеру, поведінка, стиль життя [3].

Щоб сформувати соціально активну та високоморальну особистість, необхідно весь освітній процес будувати на засадах ціннісних орієнтацій в умовах компетентнісного навчання.

Значну частину свого життя дитина проводить у школі на уроці. Це означає, що вчитель змушений постійно тримати в полі зору аспекти уроку, вивчати їх виховні можливості і на цій основі навчитися впливати на весь виховний процес.

Національно-патріотичне виховання молодших школярів на уроках української мови здійснюється через реалізацію соціокультурної змістової лінії. Засобами інтегрованого курсу з мовно-літературної освітньої галузі розвиваємо здатність дитини спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху. Вчитель плекає здатність учнів спілкуватися рідною мовою, формує шанобливе ставлення до культурної спадщини, збагачує емоційно-чуттєвий досвід дитини.

Аналізуючи зміст типової освітньої програми,

встановлено, що початковому курсі мовно-літературної освіти реалізація ціннісного компонент здійснюється через змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення», «Театралізуємо».

Зокрема, під час вивчення теми «Мова і мовлення» звертаємо увагу учнів на багатство і милозвучність української мови, захоплюємо дітей її красою, пробуджуємо любов до рідного слова та прагнення вивчати українську мову.

У 3-4 класах пояснюємо значення української мови для становлення незалежної самостійної держави України, роль української мови як державної.

Формуючи культуру спілкування, збагачуємо мовлення молодших школярів українськими формами звертання та формулами мовленнєвого етикету, пробуджуємо інтерес до походження цих формул, показуємо їх зв'язок із національними традиціями і звичаями українців.

У процесі опрацювання правила вживання великої літери у власних назвах зосереджуємо увагу учнів на застосуванні цього правила під час запису назви нашої Батьківщини, її столиці, рідного міста чи села, річок, морів, гір та інших географічних назв України. При цьому цінним для патріотичного виховання є опрацювання текстів про походження цих назв, про красу і неповторність визначних місць України, про історичне минуле нашої країни та її відомих людей (письменників, художників, історичних постатей, спортсменів, акторів, артистів тощо).

Велике значення має використання малих фольклорних форм – загадок, лічилок, мирилок, приказок і прислів'їв, народних прикмет, уривків з казок, дитячих пісень, колискових, щедрівок, колядок, веснянок, закличок тощо. Пояснюємо дітям, що багатство і розмаїття народної творчості свідчить про мудрість і талановитість українського народу, а знання і трепетне ставлення до них стане запорукою збереження цього

багатства для майбутніх поколінь.

Через тексти (аналіз їх змісту) виховуємо в молодших школярів любов до рідного краю і своєї Батьківщини, повагу до національних традицій і символів українського народу, повагу до людей інших національностей, їхніх звичаїв і традицій, почуття гордості за відомих людей України, турботливе ставлення до цінностей і надбань нашої країни.

З огляду на зазначене, невід'ємними складниками уроків української мови є виховні бесіди, пізнавальна інформація про Україну, її людей і події, пов'язані з ними, складання усних і письмових текстів на патріотичні теми, підготовка і презентація посильних проєктів патріотичного змісту (наприклад, написання творів про земляків, які прославили рідний край, листів підтримки своїм ровесникам, вітальних листівок захисникам Вітчизни) тощо.

Тому, головною метою національно-патріотичного виховання у початкових класах є вироблення у молодших школярів умінь і навичок вільного користування з комунікативною метою усно й письмово українською мовою.

В 5–6 класах НУШ прослідковується наступність змісту національно-патріотичного виховання. Основна мета навчання української мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості. Одним із завдань є формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень.

Велике значення має послідовне й системне вивчення слів-символів, у яких закарбовано культурний досвід минулих поколінь: *лелека, калина, кладка, чорнобривці, вишиваний рушник* і под. Саме вони сприяють формуванню національної картини світу наших учнів, закорінюють нові покоління в ґрунт духовності. Збагачення учнівського словника колоритними фразеологічними одиницями, що витворені попередніми поколіннями, позитивно позначатиметься на розвиткові образного мислення, розумінні ментальності свого народу.

Важливо навчати любові до рідної мови недеклараціями, а вишуканими зразками української мови – багаті і гнучкої в передаванні найтонших відчуттів людини (мова творів Л. Костенко, В. Симоненка, Є. Гуцала, М. Стельмаха, О. Довженка).

Під час вивчення міфів, легенд, народних переказів і казок, календарно-обрядових й історичних пісень (фольклорних творів) варто звертати увагу на те, що їхні герої – це позитивні й негативні моделі наших пращурів-українців: світлі персонажі Сварог, Берегиня, Білобог протиставляються темним силам Чорнобогові і ящерам. Розмова про героїчні вчинки Хмельницького, Морозенка, Кармалюка має формувати чітке розуміння наступності поколінь, відгомін колишніх перемог у сучасному житті: справжні герої жили не лише в минулому, вони були в нашій недавній історії, є і серед нас, тобто ми, сучасні українці, - нащадки духовно і фізично сильних людей. Вивчаючи літописні оповідання в сучасних перекладах треба унаочнювати виклад літературно-історичного матеріалу через демонстрацію архітектурних пам'яток, які є найкращим свідченням високої обдарованості наших предків: зображення Києво-Печерської лаври, Софії Київської, Золотих воріт, пам'ятників засновникам Києва, княгині Ользі, Ярославові Мудрому.

Мовно-літературна галузь . Англійська мова.

Початкова школа. Патріотизм зароджується разом із формуванням родинних почуттів до своєї сім'ї; матері, батька, бабусі, дідуся, родичів.

Провідною темою у вивченні іноземної мови у початковій школі є, безумовно, тема «Сім'я», упродовж якої учні розповідають про своїх найближчих людей і родинне коло. Під час вивчення матеріалу з теми «Свята і традиції», молодші школярі знайомляться з елементами культури країни, мову якої вивчають. Знання, які учні отримують на уроках іноземної мови подаються через призму знань, сформованих в процесі оволодіння рідною культурою. Тому, знайомлячись із святковими традиціями зарубіжних ровесників, необхідно обговорити сімейні

традиції, традиції святкування у власній родині та у дитячому колективі, в якому перебувають діти.

При вивченні теми «Помешкання» (4 клас) – вчитель звертає увагу учнів на будинки в українському стилі сільської місцевості, що викликає почуття трепетної поваги до домівок батьків і дідів. При вивченні теми «Погода» учням можна дати завдання намалювати карту України і порівняти погоду з мовою країни, яка вивчається.

Основна школа. Це час для виховання любові до своєї малої батьківщини – села, міста, учнівського колективу, місцевих традицій, до історії.

В основній школі учні досягають такого рівня володіння мовою, при якому стає можливим діалог із зарубіжними ровесниками засобами інтернету чи проектною діяльністю, в ході яких відбувається самоідентифікація маленького українця. Також відбувається формування навичок та умінь школярів розповідати про своїх друзів, рідне місто, село, країну, національні свята, столицю своєї Батьківщини, надавати інформацію про основні пам'ятки культури, особливості вітчизняної шкільної освіти тощо. При вивченні теми «Подорож» учням можна запропонувати екскурсії у фортецю Хотин, Подорож у Карпати. При вивченні теми «Україна» учні презентують столицю з метою заохотити іноземних туристів приїхати у Київ. У цьому ж розділі учні вивчають матеріал про Україну та її історичні і пам'ятні місця, описують світлини мальовничих куточків нашої Батьківщини. Виховують почуття патріотизму і матеріали про народні свята (Різдво в Україні, колядки, щедрівки, фото з державною символікою під час святкування Дня Незалежності 24 серпня).

Природнича освітня галузь реалізується засобами навчального перемету «Я досліджую світ» (1-4 класи) та інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» (5 клас), виховні цілі яких пов'язані з ознайомленням з традиціями шанобливого ставлення українського народу до природи, любов до рідного краю і природи, Батьківщини, планети

Земля, шанобливого ставлення до науки, почуття гордості за досягнення українських природодослідників. Через змістові лінії «Я пізнаю природу», «Я у природі», «Я у рукотворному світі» в 1-4 класах та «Вчимося досліджувати природу», «Вивчаємо живу природу Землі», «Вчимося у природі і дбаємо про її збереження» в 5-6 класах НУШ вчитель забезпечує реалізацію її компетентнісного потенціалу.

Інтеграція змісту дозволяє не тільки вивчати природознавчий матеріал, а й опиратися на уже відомі твори, вірші, прислів'я, приказки. Складати правила поведінки в природі, користуватися пам'ятками, чек-листами, які створені учнями на інтегрованих уроках ЯДС/українська мова.

Вивчаючи теми «Корисні копалини та їхнє використання», «Вода», «Повітря», «Грунт», діти навчаються бережливому ставленню до ресурсів рідного краю, охороні довкілля від забруднення, економному використанню води, електрики, газу в побуті. Дізнаються про природоохоронні території України, своєї місцевості – заповідники, національні парки, заказники. Вчитель вміло використовує медіа-ресурси, проводить екскурсії в природу, віртуальні екскурсії.

Розповідає, що на території України є 12 національних природних парків, 17 природних заповідників, створено 4 біосферних заповідники. Особливе місце у здійсненні природоохоронних заходів, а також проведенні освітньо-виховної роботи займають ботанічні сади. Найбільш відомими на території України є Нікітський ботанічний сад у Криму, Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка в Києві, Ботанічний сад ім. О. В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Донецький ботанічний сад та ін. *Використання краєзнавчого матеріалу у викладанні природничих наук* підводить учнів до глибшого розуміння навколишнього середовища і сприяє пробудженню поваги і любові до того місця, де вони народились і вирости. Формуючи в учнів почуття любові до природи, рідного краю,

включаємо у навчально-виховний процес пізнавальні тематичні екскурсії в поле, в ліс, на берег озера чи річки, які збагачують духовне життя учнів, стимулюють бажання більше побачити, більше зробити для збереження природного середовища.

У початкових класах соціальна і громадянська компетентності як ключові є міждисциплінарними та інтегруються через усі освітні галузі і спрямовуються на соціалізацію особистості, набуття громадянських якостей, дотримання соціальних норм і правил.

Громадянська та історична освітня галузь спрямована на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання. Виховні цілі реалізуються оптимальними для кожного елементу змісту та навчальної цілі інтерактивними методами, із використанням інформаційних технологій.

Змістова лінія «Ми – громадяни України. Ми – європейці» дає учневі/учениці елементарні уявлення про національну символіку та державні атрибути України, націю (народ), державу, політику, владу, ключові події в історії України, підводить до прийняття демократичних цінностей та ідей євроатлантичної інтеграції Батьківщини. У межах цієї змістової лінії на прикладівідомих історичних постатей та національних героїв школярі усвідомлюють цінності патріотизму, активної громадянської позиції, самоповаги та ін. Пропонований зміст:

- *Вивчаю культурну спадщину.* Відомі особи культури і мистецтва України та світу з різних історичних періодів. Видатні спортсмени/ спортсменки України.

- *Люблю мандрувати.* Історичні та культурні пам'ятки рідного краю, України, світу. Хто їх створив? Способи мандрування. Як орієнтуватися у просторі? Українські та іноземні мандрівники і першовідкривачі.

- *Я і довкілля.* Походження топонімів рідного краю. Роль наукових та технічних винаходів минулого у нашому житті. Українські та іноземні винахідники.

- *Я – громадянин/ громадянка України.* Якою державою є Україна? Що об'єднує громадян України?

Боротьба українців за державність і незалежність. Що таке демократія? Які ознаки демократії в державі та суспільстві? Борці за демократію та права людини в Україні.

- *Творці Української держави.* Відомості про видатних осіб української історії, які зробили значний внесок у розвиток Української державності (20-21 століття). Українські меценати минулого й сучасного.

- *Я у Європі і світі.* Україна на карті світу. Країни, що мають спільний кордон з Україною. У яких країнах живуть українці? Як і навіщо держави об'єднуються? (ЄС, НАТО тощо). Які проблеми існують у світі? (тероризм, війни, зміни клімату).

Змістова лінія «Моя шкільна та місцева громади» знайомить дітей з поняттям «волонтерство». Вивчаючи тему, учні дізнаються навіщо та як допомагати іншим, що вони можуть зробити, щоб у їх громаді жилося краще.

Змістова лінія «Я серед людей». Пропонований зміст:

- *Вивчаю своє минуле.* Моє минуле, минуле мого роду. Родинне дерево. Традиції та свята. Чому для мене важливі звичаї та свята? Які пам'ятні дати і чому актуальні для сучасників?

- *Взаємодію у спільноті.* Що таке рівність? Що таке справедливість? Що таке дискримінація? Що таке цькування (булінг) та як на нього реагувати?

На уроках історії в 5 класі закладаються підвалини історичних уявлень майбутніх громадян про давнє минуле власне українського народу, його мови, культури, ментальних рис характеру, державно-політичного життя, як невід'ємної складової формування європейської цивілізації. Тут учні отримують базові наукові знання, що слугуватимуть фундаментом формування їх історичної свідомості, патріотизму. Український патріотизм – явище, яке відображає все незаперечно цінне в історії української державності, визнає природну закономірність довготривалого історичного розвитку української нації,

народу аж до створення своєї державності.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Матяж С. В., Березянська А. О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. URL: https://www.file:///C:/Users/User_16/Downloads/Npchdusoc_2018_225_213_7.pdf
3. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: <https://dsru.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01>
4. Нова українська школа URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> .
5. Піддубний М. А. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: https://roippo.org.ua/upload/iblock/db0/veb_nar-16.10.2020.-pos_bnik..pdf

Градець С. О.,
НБК № 1
м. Покровськ

**ПРОЄКТ «СОКІЛ» ЯК МОДЕЛЬ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
НА ПРИКЛАДІ ОДНОГО КЛАСНОГО КОЛЕКТИВУ**

Сьогодні Україна переживає один із найсуворіших періодів свого становлення та розвитку. Піно Пелегріно у педагогічному трактаті «Мистецтво виховання» писав: «Історія держави, немов та людська доля, яка має й часи щастя, і часи смутку» (7, с. 23). Літопис нашого народу має героїчні і трагічні, щасливі і, навпаки, сповнені жахіття сторінки. Але, як і в історіях інших націй, у нас є звершення й герої, які становлять підґрунтя національної гордості. І це – не що інше, як свідчення того, що українці мають свій виховний ідеал, до якого слід прагнути нащадкам. За нинішньої економічної та політичної

нестабільності в Україні, коли виховання дітей відбувається у складних умовах зниження рівня життя і послаблення ролі сім'ї як гаранта безпеки та розвитку дитини, нагальною потребою національної системи виховання є прагнення українського виховного ідеалу.

У зв'язку з цим хотілося б нагадати притчу видатного українця, педагога Василя Сухомлинського «Дідусева заповідь», у якій школяр чує крізь роки настанову свого дідуся, полеглого в роки Другої світової війни:

- Дідусю, – попросив я, – скажіть, будь ласка, ким мені бути? Мені й льотчиком хочеться стати, й агрономом, і лікарем. Ким мені бути?

- Будь патріотом, – почув я голос дідуся. – Це найголовніше» (8, с.16).

Саме патріотизм і все те, що він у собі акумулює: почуття відповідальності, гідності, доброти, моральності, прагнення до самовдосконалення – є тою наскрізною ідеєю, що формує Людську Особистість в найкращому, найвищому розумінні цього слова. Це та високо смислова безумовна якість-цінність, крізь яку проявляється ставлення людини до Батьківщини, народу, держави, до самої себе.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТА

Потреби сьогодення зумовлюють необхідність оновлення змісту національно-патріотичного виховання, підпорядкування його новому сприйняттю дитиною світу та новому її ставленню до нації, суспільства, громади, природи, розумінню себе, матеріальної та духовної спадщини рідного краю.

На сучасному етапі розвитку України одним із найактуальніших питань освітян є питання національної самоідентифікації. «Нас – мільйони, серед яких побачимо активних і помірних патріотів. За ними топчуться «невизначені», далі стоять «байдужі», потім «нишкові нігілісти», «балакучі боягузи», «безмозкі шкідники», «свідомі зловмисники», а в глибині мороку отих «злих сил» зачаївся славнозвісний «таємничий ресурс». Основне

завдання педагога в нинішній непростий час – протистояння бездуховності, руйнації української національної моралі», - підкреслює Іван Бех (1, с. 15).

Сьогоднішній патріот – це не той, хто лише сповідує любов до Батьківщини. Насамперед, це активна і дієва особистість, яка віддана Україні, має почуття власної і національної гідності, цілеспрямовано працює на розбудову держави, дотримується моральних принципів, готова до самопожертви.

Патріотизм – наріжний камінь, який об'єднує і продукує через себе всі найголовніші людські якості.

ПРОВІДНА МЕТА РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Іван Франко в передмові до історичної повісті Захар Беркут писав: « Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіційних кордонів...». І саме в цьому вислові вбачаємо найголовніше завдання педагогічної діяльності – навчити дітей відчувати себе українцями, пишатися тим, що вони – українці.

Мета виховання сьогодні – формування громадянина-патріота, спроможного турбуватися про благо народу, сприяти становленню й утвердженню України як незалежної й успішної європейської держави, створення умов для розвитку творчої високоморальної особистості, здатної реалізувати свій внутрішній потенціал задля розвитку і прогресу.

Образ вихованця – це образ людини-патріота, яка має людську гідність, національну самосвідомість, гуманістичну мораль, знає свої права і свободи, вміє цивілізованим шляхом відстояти їх, сприяє громадянському миру і злагоді в суспільстві та дотримується законів.

ЗАВДАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З КЛАСОМ:

- Виховання в учнів свідомого почуття пошани і любові до Батьківщини, її культурних традицій, мови, історичних надбань;

- Сприяння формуванню комплексу особистісних якостей як патріотична свідомість, відповідальність, національна гідність;
- Сприяння формуванню почуття гордості за свою родину і її досягнень, поваги до сімейних традицій, спадщини предків, заохочення до вивчення родового коріння;
- Виховання гармонійної особистості з міцними моральними переконаннями та потребами учнів поводитись згідно моральних норм;
- Установлення доброзичливих, позитивних взаємин між учнями, відпрацювання навичок поведінки, які базуються на розумінні, терпимості, компромісі, самоповазі та повазі до оточення;
- Виховання в учнів свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян, формування засад здорового способу життя, збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я;
- Сприяння формуванню соціальної активності та громадянської самосвідомості учнів через розвиток учнівського самоврядування, яке повинно діяти на підставі демократичних цінностей.

Стрижневим завданням процесу виховання в класі, насамперед, вбачаю в тому, щоб слова «Україна», «патріотизм» набували для дитини особливого змісту, сприймалися не лише розумом, а й серцем.

ІНОВАЦІЙНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Національно-патріотичне виховання – головна і центральна вісь сучасного виховного процесу в українській школі. Воно, у свою чергу, включає в себе соціальні, функціональні, цільові та інші аспекти. Сьогодні вимагає від нас змінити попередню, побудовану за *лінійним принципом парадигму* виховання:

громадянин – патріот – гуманіст – сім'янин – професіонал – ОСОБИСТІТЬ
на *векторну вертикаль*: **ПАТРІОТ** як

ОСОБИСТІТЬ

– І ТОМУ –

громадянин – гуманіст – сім'янин – професіонал!

Новацією досвіду є комплексно-діяльнісний підхід до створення сприятливих умов для гармонійного розвитку людини-патріота, сформованого на засадах векторної вертикалі: Я – ПАТРІОТ, і тому гідний громадянин, щирий гуманіст, люблячий сім'янин, справжній професіонал!

ТЕХНОЛОГІЯ ДОСВІДУ ПРОЦЕСУ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Формування нового українця, що діє на підставі національних та європейських цінностей, передбачає вибір відповідних технологій та методів виховання, враховуючи наступні підходи:

- 1) проблемний підхід до змісту зосвоєння патріотичних знань, що забезпечує розвиток національно-патріотичних рис, дослідницьких умінь учнів на основі їхньої пізнавально-пошукової діяльності;
- 2) формування практичних умінь, які дають змогу проводити пізнавально-пошукові дослідження з елементами історизму, національної культури, традицій;
- 3) систематичну активізацію пізнавальної діяльності учнів, спрямованої на формування патріотичних рис та самостійне здобування знань і вмінь;
- 4) зміцнення взаємозв'язку інформації на патріотичні теми, що надходить від телебачення, радіо, газет, журналів інших джерел.

У центрі уваги виховної системи класу – особистість учня як суб'єкта виховання, розвиток його внутрішнього «Я», формування парадигми цінностей, стимулювання здорового способу життя і дієвого відповідального ставлення до країни, суспільства, до родини, до себе, до природи.

Розвиток взаємовідносин у дитячому колективі, потреба вихованців у самовдосконаленні, у тому числі і через поглиблення процесів класного самоврядування,

змусили виробити виховну модель класу, що отримала назву «СОКІЛ», і яку на сьогоднішній день ми і будемо спільно з учнями і їх батьками.

Отже, що таке «СОКІЛ»?

Це специфічна побудова виховної роботи класу, розроблена для учнів 7-11 класів із урахуванням їхніх вікових, індивідуальних і психолого-педагогічних особливостей.

Проект передбачає комплексний підхід до виховання молоді людини, спрямований на забезпечення гармонійного та цілісного розвитку особистості-патріота.

Головне завдання – домогтися в учнів свідомої національної самоідентифікації. «З ким ти себе уподібнюєш? – в одному із інтерв'ю питає Іван Бех. І сам дає відповідь, – один із росіянином, інший – ще з кимось. Уподібнювати потрібно із своїм родом. Із древлянським, із полянськими родами, з етносом. Тоді все встане на свої місця. Оце той стрижень, на якому може вирости велике українське дерево, великий цвіт з великими духовними плодами» (1, с. 13).

Кожна дитина повинна пізнати світ і знайти у ньому своє місце, не перестаючи його любити. Вихователю повинен забезпечити простір вільним і природним проявам особистості дитини. Тому головною умовою досягнення мети визначаємо принцип, що – виховання має бути вільним.

Власне, поняття «ВОЛЯ» і стало ключем, своєрідним фундаментом для побудови і розуміння пропонованого виховного проекту «СОКІЛ».

Виховна модель складається із 5 кроків (п'ять вершин трикутника) до головної мети – становлення справжнього патріота Української держави:

КРОК 1 – ВОЛЯ – до Творчості і Дозвілля – «Я – талант» – 7 клас;

– до Праці – «Я – майстер на всі руки» – 7 клас;

КРОК 2 – ВОЛЯ – до Моральності і Духовності – «Я – людина» – 8 клас;

– до Спорту і Здоров'я – «Я – цінитель життя» –

8 клас;

КРОК 3 – ВОЛЯ - до Родинного вогнища – «Я – надія родини» – 9 клас;

КРОК 4 – ВОЛЯ - до Знань – «Я – творець своєї долі» – 10 клас;

КРОК 5 – ВОЛЯ - до Батьківщини – «Я – господар на своїй землі» – 11 клас.

П'ять вершин тризуба – це не лише п'ять кроків до становлення особистості-патріота. Це також п'ять провідних засад виховання гармонійної особистості: родина (як носій традицій і цінностей) – вихователь (як система методів і форм виховання) – інтелектуальний розвиток – духовний розвиток - фізичне здоров'я.

У «Народженні громадянина» В.О. Сухомлинський писав: «Наш вихованець стає громадянином тоді, коли він живе долею Вітчизни, коли він з гордістю, хвилюванням і захопленням читає й перечитує кожний рядок героїчної історії свого народу» (9, с. 297).

Жити долею Вітчизни – єдиний метод, впроваджуючи який вихователь стовідсотково спрямує діяльність учня на свідому роботу із самовиховання і самовдосконалення. Від сходинки до сходинки, від кроку до кроку мої вихованці ростуть і розвиваються, а, отже, наближаються разом зі мною до спільної мети. Бо що таке «СОКІЛ»? Це: «С» – соціально адаптована, «О» – освічена, «К» – креативна і компетентнісна, «І» – ідентифікована національно, «Л» – людина-громадянин своєї держави.

На початку минулого століття В. Липинський пророче писав: «Ніхто нам не збудує держави, коли ми самі її не збудуємо. І ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути» (10, с.56). Цю велику істину, сьогодні повинна розуміти і відчувати кожна людина. Тим не менш, будуючи виховний процес у класі, необхідно уникати перетворення ідеї патріотизму у «шароварщину». Вишиті рушники, сорочки і віночки – все це, звичайно, цікаві і значимі речі, однак злочинно обмежувати виховання дітей та молоді подібним речовим примітивізмом.

Куди важливіше - формування свідомого патріотизму, патріотизму розуму і серця! Адже Вітчизна – це не лише гопак, колядки або щедрівки. Перш за все – це вчинки, осмислені розумом і прийняті серцем!

Виокремлюючи першочергові завдання, встановлюю наступні позиції:

- самоусвідомлення учнів як громадян України;
- самоототожнення вихованців із нащадками героїчних і мужніх предків;
- розуміння себе невід’ємною ланкою цілісного процесу розвитку нації (на прикладі становлення власної родини, рідного міста, рідного краю).

Виховання патріота – це нелегка справа. Але, як писав Піно Пелегріно: «Виховання подібне до навчання їзди на велосипеді: м’яке підтримування, легке підштовхування..., а все для того, щоб за мить залишити дитину саму і дозволити їй самостійно кермувати. Той, хто прагне виховувати, має поводитись, як пасічник, котрий бере мед із вулика: рухи його обережні, робить він усе делікатно, щоб не роздратувати бджіл, які могли б напасти». Тож діймо, як вмілі та мудрі бджолярі.

Список використаних джерел

1. Бех І. Національна самоідентифікація. // «Директор школи». – №8. – 2016. – С. 13-19;
2. Дженіс-Нортон Н. Припиніть карати, кричати, вмовляти. – Харків-Білгород: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. – 384 с.;
3. Коновалова М. Тематичні класні години. 5-11 класи. Національно-патріотичне та громадянське виховання. – Харків: Вид. група «Основа», 2012. – 174с.;
4. Лаврик О., Ткаченко І. Як допомогти дитині стати успішною? Тренінги для батьків. – Харків: Вид. група «Віват», 2016. – 224 с.;
5. Научитель О., Гулій Ю., Фальова О. Організація психологічної служби: методологічні та психолого-педагогічні аспекти. – Харків: Вид. група «Основа», 2016. – 144с.;
6. Остапчук О. Круглий стіл. Перший мікрофон. // «Директор школи». - №1. – 2016. – С. 21–25.

7. Пелегріно П. Мистецтво виховання. Порадник для батьків. – Львів: Вид-во «Свічадо», 2011. – 152 с.;
8. Сухомлинський В. Вічна тополя: Казки. Оповідання. Етюди: Для молод. шк. віку /Упоряд. О. Сухомлинської, заг.ред. Д. Чередниченка. – К.: Вид-во «Генеза», 2003. – 272 с.;
9. Сухомлинський В. Вибрані твори. В 5-ти томах. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – К.: «Рад. школа», 1977. – 670 с..

Гречка В. С.,

м. Маріуполь

*Комунальний заклад «Гімназія зі структурним
підрозділом початкової школи № 17
Маріупольської міської ради Донецької області»*

**ВІДЗНАЧЕННЯ ПАМ'ЯТНИХ ТА ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ
В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ
(ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ)**

Дистанційне навчання у навчальних закладах України, під час призупинення освітнього процесу є великим викликом для кожного педагога. Організація дистанційного навчання – це проблема не вчорашнього дня. Вона постала вже давно. До 2018 р. майже кожного року в українських навчальних закладах призупинявся освітній процес, спричинений різким зростанням хворих здобувачів освіти на респіраторні захворювання. Але призупинення освітнього процесу, пов'язаного з пандемією COVID-19 та повномасштабним вторгнення Російської Федерації в Україну, дав поштовх для пошуків нових педагогічних технологій та прийомів навчання, підштовхнув вчителів до виконання освітніх програм закладів освіти, зокрема шляхом організації освітнього процесу із використанням технологій дистанційного навчання. Отже, і виховна робота, як складова частина освітнього процесу, переходить у площину діджиталізації.

При складанні річного плану виховної роботи

навчального закладу в обов'язковому порядку враховуються заходи з відзначення ювілейних та пам'ятних дат. Тому перед сучасною системою виховної роботи в закладах освіти постало ряд викликів:

1. Знайти нові технології, прийоми та методи проведення виховних, класних та позаурочних заходів з відзначення ювілейних та пам'ятних дат;
2. Урізноманітнити заплановані заходи у річному плані заклад освіти з відзначення ювілейних та пам'ятних дат;
3. Активізувати діяльність здобувачів освіти в дистанційному форматі;
4. Розвиток творчих здібностей здобувачів освіти в період карантинних обмежень.

Вирішення цих викликів можливе тільки при переході на діджиталізацію (цифровізацію) [1] виховного простору у закладах освіти. Під цифровою трансформацією розуміємо процес діджиталізації, що спрощує доступ до інформації. Це поняття науковці тлумачать як способи приведення будь-якого різновиду інформації в цифрову форму з використанням цифрових технологій .

Сутнісними характеристиками цифрових технологій є:

- ✓ мобільність, доступність та безкоштовність,
- ✓ зберігання та використання інформації незалежно від місця знаходження,
- ✓ відсутність необхідності оновлення та встановлення програмного забезпечення так, як технології «стали хмарними» [2; 19].

Застосування сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. У вітчизняних навчальних закладах в останні роки комп'ютерна техніка й інші засоби ІКТ стали все частіше використовуватися при вивченні більшості навчальних предметів та у позаурочній діяльності [3; 13-14].

Щороку Верховна Рада України видає Постанову про відзначення ювілейних та пам'ятних дат. Ця Постанова складається з чотирьох розділів: «Відомі події в Україні»,

«Відомі особистості», «Дні пам'яті» та «Відомості подій світової історії». Відповідно до цих розділів в закладі освіти були сформовані чотири напрямки реалізації Постанови: «Особистість», «Державні свята», «Екологія» та «Право». Ці напрямки були успішно реалізовані в дистанційному форматі на рівні освітнього закладу, міста, області та міжобласних заходах.

Напрямок «Особистість».

У 2019 році в закладі освіти було відзначено 1000-річчя з початку правління Ярослава Мудрого, Великого князя Київської Русі. Формою проведення були онлайн-змагання з історичних ігор (використана платформа <https://wordwall.net>), конкурс онлайн-пазлів (використана платформа <https://www.jigsawplanet.com>) та конкурс лепбуків.

У 2020 році на міжобласному рівні було організовано святкування 1075 років з початку правління княгині Ольги. Було розроблено положення конкурсу, яке є універсальним та можна використовувати для напрямку «Особистість» (Положення конкурсу <https://cutt.ly/fNdZ2kI>). 47 учасників із 10 населених пунктів Донецької та Тернопільської областей стали учасниками цього міжобласного конкурсу. Конкурс, метою якого було поглиблення знання учасників про історію середньовічної України та безпосередньо про життя та діяльність княгині Ольги, проведено за трьома номінаціями: «Ребус», «Вікторина» та «Кросворд».

У 2020 році при святкуванні 330-річчя від часу народження Петра Калнишевського (1680-1803 рр.), останнього кошового отамана Запорозької Січі був проведений урок-вебквест (сайт вебквесту <https://cutt.ly/0NdVD8W>). Під час подорожі здобувачі освіти дізналися історії Нової Січі, продемонстрували картографічні знання, знання із української літератури.

У 2021 році на рівні Донецької області було проведено обласний вебквест до 820-річчя із часу народження князя Данила Романовича (сайт вебквесту <https://cutt.ly/XNdCVbN>). У вебквесті взяли участь 49 команд-учасниць

із 26 населених пунктів Донецької області. Саме вебквест-технології отримали широку популярність під час дистанційного навчання.

Таким чином, при плануванні виховних заходів у дистанційному форматі за напрямком «Особистість» були використані такі форми проведення як: вебквести, онлайн ігри, конкурс онлайн пазлів, лепбуків, ребусів, кросвордів, вікторин.

Напрямок «Державні свята»

У 2021 році у закладі освіти в дистанційному форматі були проведені заходи до 25-річчя із дня ухвалення Верховною Радою України Конституції України. Всі здобувачі освіти освітнього закладу долучилися до онлайн заходів: онлайн вікторина «Моя Україна» (на платформі <https://learningapps.org>), флешмоб та фоточелендж.

24 серпня 2021 року наша країна святкувала своє 30-річчя. До цієї події була створена обласна творча група на базі Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, яка працювала над розробкою обласного вебквесту «30 років: шлях до Незалежності». Захід був розроблений для здобувачів освіти 5-11 класів та охопив 89 команд-учасниць із 21 населеного пункту донецької області (сайт вебквесту <https://cutt.ly/ZNd0zad>).

Таким чином, при плануванні виховних заходів у дистанційному форматі за напрямком «Державні свята» доцільно використовувати: флешмоб, фоточелендж, вебквести, онлайн вікторини.

Напрямок «Екологія»

У вересні 2019 року на рівні Донецької області був проведений учнівський екологічний конкурс «Азовське море: погляд із XXI століття», в рамках святкування 90-річчя із дня утворення Інституту водних проблем Національної Академії аграрних наук та Всесвітнього дня моря. Було розроблено положення конкурсу (Положення конкурсу <https://cutt.ly/BNd9WOW>), яке може бути використаним і для інших виховних заходів, пов'язаних із водної тематикою. В запропонованому заході взяли участь 44 учасника із 14 населених пунктів Донецької області, які

подали роботи за п'ятьма номінаціями: «Фото», «Відео», «Література», «Буклет» та «Емблема».

У лютому 2021 року в стінах освітнього закладу були проведені заходи до 100-річчя із дня заснування державного степового заповідника «Асканія Нова». Здобувачам освіти був запропонований екологічний вебквест «Батарейка, здавайся!» (сайт вебквесту <https://cutt.ly/ONd2hik>). Метою заходу було акцентування уваги учасників освітнього процесу на бережливе відношення до земельних ресурсів, рекреаційного фонду нашої країни.

Таким чином, при плануванні виховних заходів у дистанційному форматі за напрямком «Екологія» доцільно використовувати: вебквести, онлайн ігри, різноманітні екологічні конкурси за різними номінаціями.

Напрямок «Право»

Протягом навчального року в плані виховної роботи освітнього закладу передбачені заходи до Міжнародного дня прав людини, Дня юриста, тижня права, декади правових знань. У дистанційному форматі були проведені у 2020 – 2021 роках два правових вебквести для команд-учасниць Донецької області (сайт вебквесту <https://cutt.ly/2Nd8bEd>), онлайн вікторини, конкурс буклетів, лепбуків.

Для проведення запланованих виховних заходів у дистанційному форматі необхідні онлайн-сервіси та додатки дистанційного навчання.

Google – додатки у виховній роботі. Класними керівниками та заступником директора із виховної роботи широко застосовується додаток Classroom – як помічник у візуалізації. Завдяки ньому на певних сторінках класів висвітлюються презентації, відеоролики, йдуть обговорення зазначених матеріалів. До цього додатку можна прикріпити будь який інформаційний контент (у такому форматі були проведенні вікторини до Дня пам'яті та примирення, до Дня Європи в Україні, Дня захисника України). Для збереження інформації, її систематизації та поширення широким колам здобувачів освіти,

використовуємо Google–диск. Спілкування є невід’ємною складовою виховного процесу. Для цього використовуємо додаток Google – meet – додаток для відеозв’язку. Під час класних годин, виховних заходів у цьому додатку відбувається імітація повноти класу, жвавого обговорення теми, спілкування .

Соціальні мережі – Facebook, Instagram – є незамінними для проведення онлайн-флешмобів та онлайн-челенджів.

Віртуальні дошки Padlet, Genially та Lino It – стали майданчиком для проведення проєктної роботи. В ці проєкти були залучені цілі сім’ї здобувачів освіти, які розробляли екологічні маршрути своєї сім’ї на літо – 2020 та літо – 2021, запроваджували енергоефективні технології у своєму будинку чи квартирі (до тижня енергозбереження), змагалися у найвправнішого озеленювача подвір’я і т.д.

Але, не зважаючи на певні здобутки у цьому напрямку, треба звернути увагу і на труднощі в організації виховного простору в період дистанційного навчання:

1. Певні обмеження у доступі до мережі Інтернет. Не всі здобувачі освіти мають доступ до безлімітного якісного Інтернету;
2. Не всі здобувачі освіти можуть працювати в тій чи іншій програмі чи онлайн-платформі;
3. Є певна байдужість з боку здобувачів освіти, відсутність або низька мотивація до діяльності.

Якщо говорити про вирішення цих труднощів, то це зробити дуже складно, але при великому бажанні можливо. Потрібно попрацювати із мотиваційним компонентом, системою заохочення, розробляти завдання, враховуючи вікові особливості, щоб здобувачі не втомлювалися за комп’ютером. Це буде завдання на майбутнє.

Отже, організація виховної роботи в сучасних умовах вимагає уваги і має багато невирішених питань. Але незважаючи на це, вже сьогодні можна через залучення сучасних цифрових інструментів, платформ та ресурсів на

належному рівні проводити виховні заходи, присвячені ювілейним та пам'ятним датам України. Щодня з'являються десятки нових онлайн-продуктів, тому можливості сучасних технологій безмежні.

Список використаних джерел

1. Концепція цифрової трансформації освіти та науки. [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/koncepciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaproshuye-do-gromadskogo-obgovorennya>
2. Гудзь О.Є., Федюнін С.А. Діджиталізація, як конкурентна перевага підприємств [Електронний ресурс]// Економіка. Менеджмент. Бізнес / О.Є. Гудзь, С.А. Федюнін. – 2019. – № 3. – С. 18-24. – Режим доступу: <file:///C:/Users/grech/Downloads/2215-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-7679-1-10-20191014.pdf>
3. Швачич Г.Г., Толстой В.В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології. [Електронний ресурс]: Навчальний посібник / Г.Г. Швачич, В.В. Толстой. – Дніпро: НМетАУ, 2017.-230 с.-Режим доступу: https://nmetau.edu.ua/file/ikt_tutor.pdf

Денисенко Д. А.,

м. Костянтинівка

КЗ «Донецький Палац молоді «Юність»

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

На сучасному етапі у вихованні дітей актуальним є виховання в народних традиціях. Народне мистецтво нерозривно пов'язане з життям і побутом людства. У яких би умовах не жили люди, вони завжди прикрашали своє житло, предмети побуту, одяг і знаряддя праці. Народному мистецтву властива спільна риса: майстер завжди чудово володіє образною мовою, природним матеріалом, уміє повною мірою розкрити його красу,

тонко відчуває колір і пропорції. Багато поколінь талановитих майстрів закладали духовну силу, гармонію та мудрість наших пращурів у свої роботи. Простоту і змістовність образів пронесли через століття у своїй творчості народні умільці всіх регіонів України.

Краса здавна вважалася могутнім засобом морального вдосконалення особистості. Взаємозв'язок доброго і прекрасного знаходив відображення в різних філософських системах минулого. Педагогічний аспект цієї проблеми знаходить своє відображення в єдності естетичного і морального виховання учнів. Ця єдність «визначається, по-перше, єдністю кінцевої мети кожного з них – формування всебічно розвиненої, гармонійної особистості; по-друге, єдністю духовної сутності людини, яка не може бути розсічена на ізольовані складові частини».

Головне завдання етнокультурного аспекту навчання керівників гуртків з образотворчого мистецтва - розкриття в собі як регенератора звичаїв та традицій нашого народу у процесі вивчення декоративно-прикладного мистецтва.

Духовне відродження, що спостерігається нині в Україні, значно активізує суспільство до вирішення проблеми виховання молодого покоління найкращими зразками світового класичного та народного мистецтва, організовуючи таким чином гармонійну, цілісну, творчу, естетично розвинену особистість.

Декоративно-прикладне мистецтво, що зберігає історичну та духовно-культурну пам'ять українського народу, є проявом його вчинків і відчуттів. Воно є тим могутнім коренем людського зростання та вдосконалення, що живить життєдайною силою минаючої наступні покоління. Споглядання та досконале оволодіння декоративно-прикладним мистецтвом, мотивує у учнів вміння сприймати будь-яку наукову, художню інформацію через призму українознавства, трансформувати її в собі й перетворювати у надбання національного духу, культури, відстоювати свої ідеали,

погляди і переконання.

Саме традиції, звичаї й обряди об'єднують минуле й майбутнє народу, старші й молодші покоління, інтегрують етнічну спільність людей у високорозвинену сучасну націю. Адже традиція – це «мережа (система) зв'язків теперішнього з минулим. Впровадження українського декоративно-прикладного мистецтва розуміється нами як один з важливих способів залучення молоді до спадщини народної педагогіки, як регенеруючий засіб формування національної свідомості керівників гуртків з образотворчого мистецтва. Теоретики та практики мистецької освіти вважають, що ефективним чинником педагогічного впливу на процес професійного становлення є декоративно-прикладне мистецтво.

Причетність молоді особистості до декоративно-прикладного мистецтва є емоційним фундаментом почуття патріотизму. Твори декоративно-прикладного мистецтва є одночасно пам'ятками історії й накопичувачем інформації етнічного розвитку культури. Освоєння їх мистецько-творчого досвіду пронизує розум кожного учня, відкладається й напластовується в його пам'яті, стаючи власним здобутком, керівництвом до дій, вчинків і поведінки особистості.

Декоративно-прикладне мистецтво, що зберігає історичну та духовно-культурну пам'ять українського народу, є проявом його вчинків і відчуттів. Воно є тим могутнім коренем людського зростання та вдосконалення, що живить життєдайною силою минувшини наступні покоління. Споглядання та досконале оволодіння декоративно-прикладним мистецтвом, мотивує в учнів уміння сприймати будь-яку наукову, художню інформацію через призму українознавства, трансформувати її в собі й перетворювати в надбання національного духу, культури, відстоювати свої ідеали, погляди й переконання.

Ґрунтовне вивчення історії, тенденцій розвитку декоративно-прикладного мистецтва, оволодіння техніками творення мистецьких виробів сприяє процесу

переходу знань учнів у їх переконання, впливає на дії та вчинки. Завдяки вивченню декоративно-прикладного мистецтва вмотивовується процес формування загальнокультурної компетентності особистості, формуються глибокі потреби, стимули постійно займатися творчістю. Декоративно-прикладне мистецтво є джерелом енергії, ініціативності, глибоких духовних пошуків, розвитку творчих здібностей.

Під впливом декоративно-прикладного мистецтва в молодого покоління формується також уміння осмислювати історію, культуру, традиції, моральні цінності свого народу й давати їм правильну об'єктивну оцінку. Зазначене впливає в першу чергу на формування когнітивного компонента художньо-педагогічної компетентності керівника гуртка з образотворчого мистецтва.

Концентруючи в собі невичерпний запас знань, систему національного й світового досвіду, декоративно-прикладне мистецтво розширює індивідуальний досвід учня, включаючи особистість у пізнання своєрідного світу художніх образів. Декоративно-прикладне мистецтво формує усвідомлення кожним учнем себе частиною свого народу, впливає на становлення особистісного бачення світу, власної точки зору й переконання, підпорядковуючи їх потребам своєї нації.

Реалізація смислової сутності в предметних фактах відбувається, у першу чергу, у процесі творення виробів декоративно-прикладного мистецтва. Практична діяльність учня відображує прагнення до включення в активні форми образотворчості, у процесі яких реалізуються їх творчі здібності.

Практично залучаючись до відображених у декоративно-прикладному мистецтві традицій, звичаїв, обрядів, керівник гуртка з образотворчого мистецтва вбирає в себе їх філософський, моральний, психологічний та естетичний зміст, поступово розширюючи й зміцнюючи зв'язок із рідним народом. Декоративно-прикладне мистецтво має педагогічний потенціал

формування високої культури творчої праці учнів, стрижнем якої виступають художні здібності, які реалізують у мистецькій діяльності та забезпечують її успішність і неординарну продуктивність.

На практичних заняттях учні вивчають технології декоративно-прикладного мистецтва, прикрашають житлові кімнати, приміщення, робочі місця на Новий рік, Різдво, Великдень, Вербну неділю, Івана Купала та інші дати та свята народного календаря, а також національні свята – День незалежності, День злуки, учнівські вечорниці, свято останнього дзвоника та інші. Участь у проведенні свят пов'язує особистість учня з тим народом, який у своїй могутній творчості створив цей культ релігійно-обрядових та календарних свят.

Залучення учнівської молоді до підготовки та проведення національних свят, застосування творів декоративно-прикладного мистецтва в повсякденному житті сприяє вихованню в учнів поваги до звичаїв, традицій та обрядів своїх предків. Наприклад, із приходом зимових свят учні виготовляють різдвяні символи, павуки, оздоблюють їх, плетуть дідухів; на Великдень виготовляють рушнички для прикривання кошиків, оздоблюють атрибутами християнства, символами весни, виготовляють писанки, крашанки, дряпанки та ін.

У процесі творення виробів декоративно-прикладного мистецтва учні вивчають зразки орнаментів, технік, особливості відображення дійсності через світогляд митця, виявляють зв'язки творів декоративно-прикладного мистецтва з символами та історією народу, досліджують спільні та відмінні риси в художньо-образній системі виробів різних регіонів України. Учні навчаються сприймати ті відчуття, настрої, переживання та ідею, якими був перейнятий майстер, створюючи мистецькі вироби. Різноманітність робіт, тематик, сюжетів, сприяє успішному оволодінню учнями естетичним досвідом українського народу, а також творчому розумінню народного декоративно-прикладного мистецтва.

Використовуючи набуті знання на практичних

заняттях, учні закріплюють отриману інформацію про декоративно-прикладне мистецтво, набувають умінь і навичок щодо виготовлення мистецьких виробів за допомогою різних технік і технологій: обробки дерева, каменю, шкіри, вовни, виготовлення виробів з глини, лози, соломи, вишивки, ткацтва, писанкарства, бісероплетіння, розпису по склу.

Здійснений історіографічний і психолого-педагогічний аналіз даного дослідження не вичерпує всіх теоретичних і практичних аспектів удосконалення системи етнокультурного напрямку викладання декоративно-прикладного мистецтва, що формує національну свідомість майбутніх керівників гуртків з образотворчого мистецтва. Подальшого дослідження потребує розробка системи навчання видових категорій декоративно-прикладного мистецтва, у етнокультурному спрямуванні, виокремлюючи кожен з них.

Донцова О., Маркова О.,

м.Лиман

*Лиманський міський Центр
позашкільної роботи*

**ВИХОВНА РОБОТА ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ВИКЛИКИ, ПІДХОДИ, РЕЗУЛЬТАТ**

*Виховання – це не поєднання заходів і прийомів,
а мудре спілкування дорослого із живою душею дитини*

Василь Сухомлинський

Виховна робота завжди була невід'ємною складовою освітнього процесу, а зараз, в умовах військової агресії рф проти України її важливість складно переоцінити. Усе, що відбувається зараз – виклик для закладів освіти, для педагогів та учнів.

Система виховної робота у закладі позашкільної освіти, виховання особистості на заняттях гуртка є

складовими наскрізного виховання підростаючого покоління. Тому, перед педагогами Лиманського міського Центру позашкільної роботи постали нові виклики у виборі форм проведення масових заходів та засобів залучення здобувачів освіти до виховних заходів у дистанційному режимі організації освітнього процесу.

В незалежності від форми навчання, дистанційної, або коли діти відвідують заклад позашкільної освіти, в основі виховного процесу Лиманського міського Центру позашкільної роботи лежить система виховних відносин, що забезпечує взаємодію педагогів, вихованців та батьків згідно з суспільно заданими цілями виховання – розквіт духовної сутності людини, яка має стати висококваліфікованим спеціалістом, займати чіткі національні позиції, бути активною у громадському житті, відповідальною за моральне становлення себе як особистості. Пріоритетним напрямом організаційно-педагогічної діяльності є індивідуальний підхід у вихованні особистості учнів, стимулювання їхніх внутрішніх сил до саморозвитку і самовиховання, що знайшло своє відображення в планах виховної роботи керівників гуртків. Головне завдання виховної діяльності - створення умов для активної життєвої позиції учнів, громадянського самовираження і самореалізації, максимального задоволення потреб учнів в інтелектуальному, культурному і моральному розвитку.

Педагоги Центру позашкільної роботи продовжують працювати дистанційно в складних умовах воєнного стану, коли переважна більшість вихованців знаходяться в різних місцях України та за кордоном, мають різні технічні можливості для занять, але керівники гуртків створюють для дітей такі умови онлайн-навчання, при яких вихованці виходять із стресової ситуації, отримують позитивні емоції від улюблених занять, накопичують і відтворюють знання та вміння, здобути в мирний час.

Налагоджена щоденна комунікація керівників гуртків із батьками та учнями, які вчасно та оперативного отримують усю необхідну інформацію щодо організації

освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Організація освітнього процесу з використанням дистанційних технологій стала можливою тільки після оволодіння педагогами закладу комп'ютерними технологіями. Вебінари, семінари, спец курси, майстер-класи це ті методичні заходи, які спонукали та дали підґрунття для подальшої роботи.

Із запровадженням дистанційного навчання педагоги Центру опанували технології вільно вести дискусії з іншими користувачами мережі в online режимі і розміщувати інформацію на Інтернет-сайтах, роблячи її доступною для всіх бажаючих. Для висвітлення роботи у дистанційному форматі на сайті ЦПР було створено розділ «Дистанційне навчання», де розміщується інформація для учасників освітнього процесу: розклад занять, тематичне планування, матеріали для опрацювання, матеріали для перегляду та інше. Найдоступнішими та найлегшими засобами зв'язку з користувачами інтернету та вихованцями Центру є спільнота на платформі Facebook, яка існує понад трьох років, має понад 450 підписників, публікації охоплюють понад 2500 користувачів. У спільноті ми висвітлюємо виховні заходи, публікуємо посилання на відео з ютуб каналів з рекламною та цікавою інформацією про роботу гуртків різних напрямів ЦПР. Керівники гуртків не тільки публікують, але й активно поширюють інформацію. Це дає змогу ознайомитись з нашою роботою широкій аудиторії.

Опанувавши сучасні технології, керівники гуртків почали вести свої особисті YouTube-канали. На цей ресурс викладаються відео ролики, створені безпосередньо педагогами. YouTube-канали дають можливість через посилання надавати доступ до відеозанять або ж поширювати вже змонтовані освітні ролики згідно обраної теми, дають можливість переглянути відео декілька раз.

Заняття гуртків проходять в синхронному (Zoom-конференція, Google Meet) та асинхронному режимі. Інструктажі, презентації, відео, майстер-класи та інші необхідні матеріали розміщуються на Google диску, у

батьківських групах Viber.

Під час військової агресії у Центрі позашкільної роботи пропонуються різноманітні форми проведення саме патріотичних масових заходів. Для зацікавлення вихованців гуртків до кожної визначної дати календаря проводиться цикл заходів, з урахуванням вікової категорії здобувачів освіти, емоційного стану та вподобань дітей. Для дітей старшого та середнього шкільного віку розміщуються інформаційні матеріали, історичні довідки, відео, презентації. Для молодших школярів – мультфільми, презентації. Джерелом інформації є матеріали розміщені на сайтах Українського інституту національної пам'яті, Донецького обласного ІІПО (відділ національного виховання), листи Міністерства науки і освіти України тощо. Велике значення при підготовці заходу має власне відношення до події організатора, ведучого, керівника гуртка тому власноруч знятий відеоролик найбільш проникливий та викликає безліч емоцій у учасників заходу. Дуже важливим є зворотній зв'язок, тому діти малюють, знімають відео, роблять колажі та діляться своїми враженнями з оточуючими. Багаточисельною є участь вихованців закладу у челенджах, акціях, марафонах тощо.

Процес виховання переслідує різні завдання та залежить від відповідності мети, змісту і методів. Його ефективність значною мірою залежить від того, наскільки виховання здатне передбачити глибину відчуття дитиною гордості, поваги, жалю, потреби в удосконалення оточення, бажання змінити світ на краще тощо. Цей процес є неперервним і залежить від власного прикладу педагогів та батьків.

Слава Україні! Разом до Перемоги! Все буде Україна!

Дубяга А. П.,

м. Краматорськ

*Донецький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти*

**КОНЦЕПЦІЯ ГІБРИДНОГО ВИХОВАННЯ
ЯК МЕХАНІЗМ УПРОВАДЖЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Національно-патріотичне виховання є ключовим напрямком не тільки виховної роботи, а й освітньої системи в цілому. Саме національна свідомість як мета національно-патріотичного виховання має виступати стрижнем освітньої системи. У більшості країн світу ця аксіома реалізована на практиці давно, але, на жаль, наша держава не може цим похизуватись. Адже після отримання довгоочікуваної незалежності цілеспрямованих і впевнених кроків у цьому напрямку не було зроблено, а ставлення до цього питання було невизначеним.

Аналіз роботи з питань національно-патріотичного виховання часів незалежності України свідчить, що фактично до 2014 року це питання було декларативним. Звичайно, не можна говорити про його відсутність, проте і про дієвість говорити марно. Фактично все виховання зводилось до проведення окремих заходів до державних свят, декількох історичних і пам'ятних. Кількість останніх, до речі, була дуже обмеженою. Така ситуація скоріше за все пов'язана з небажанням владних структур торкатись «болючих тем», які неоднозначно сприймаються в різних регіонах нашої країни. Найбільшим імпульсом для розвитку системи національно-патріотичного виховання стала анексія наших територій і гібридна війна 2014 року, яка, зрештою, через 8 років переросла у повномасштабне вторгнення. Саме з 2014 року починають з'являтися як загальнодержавні (Концепція НПВ, Стратегія НПВ), так і регіональні програми НПВ, які мали чіткі плани й орієнтири для здійснення національно-патріотичного

виховання. Активізація національно-патріотичного виховання відбувалась не тільки за рахунок збільшення заходів, але й змістовно. Почалась активна робота щодо зміни підходів до його здійснення, зокрема активно почали впроваджуватися інтерактивні технології. Задля методичного озброєння педагогічних працівників, які безумовно виступають головними агентами формування національної свідомості, а заклади освіти є первинними осередками національно-патріотичного виховання, почали проводитись тренінги з цього напрямку. До того ж ця робота велась як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Слід зазначити, що Донеччина в цьому питанні посіла провідне місце, адже в регіоні впроваджувалось відразу три авторські тренінгові програми, які відповідали саме місцевим особливостям. Зауважимо, що акцентуація змін у підходах до здійснення національно-патріотичного виховання відбулась із виходом Концепції НУШ, у якій проголошено перехід від дискретних заходів з моралі до процесу наскрізного виховання, що, звичайно, є революцією у методологічному підході до його здійснення. Сміливий заклик до повної реорганізації підходу у вихованні призвів до певного нерозуміння сутності необхідних дій, бо повна відмова від дискретних заходів наразі фактично неможлива, а значна частина освітян виявилась неготовою здійснювати виховання «наскрізно» як морально, так і методологічно. Саме тому на сьогоднішній день національно-патріотичне виховання має бути реалізоване кризь призму концепції гібридного виховання.

Концепція гібридного виховання – це підхід до виховного процесу, під час якого відбуваються переходи від «традиційного», звичного виховного процесу за допомогою дискретних заходів до наскрізного виховання. Саме такий підхід є найбільш життєздатним на сучасному етапі розбудови системи національно-патріотичного виховання та, можливо, буде актуалізованим у майбутньому. У даному випадку треба підкреслити, що мова йде саме про зміну підходів, а не їх поєднання. Вибір

підходу залежить від конкретних обставин. Наскрізне виховання має здійснюватись на постійній основі під час освітньої діяльності. Для цього під час уроків учителем добираються відповідні завдання, або окремі елементи уроку, присвячені проблематиці формування національної самосвідомості учнів. Головним правилом реалізації наскрізного процесу є опосередкований вплив, коли учням безпосередньо не оголошується мета тієї чи іншої вправи, але її змістове наповнення дозволяє досягати необхідного ефекту. Також невід'ємним елементом наскрізного виховання є особистий приклад педагога, який завжди має справляти опосередкований виховний вплив на молоде покоління. Таким елементом, звичайно, є і виховний простір, який дозволяє впливати на учнівську молодь навіть під час перерв чи просто перебування в закладі освіти. Зважаючи на те, що історія нашої країни дуже глибока та різнопланова, вона насичена як героїчними, так і трагічними подіями значного масштабу. У цьому випадку доречно проводити саме масові заходи, які дозволяють занурити учнів у зміст і значення тієї чи іншої дати, створити атмосферу залученості, причетності до великого та значного. Це все в свою чергу значно підвищує ефективність виховного впливу. У такому разі про будь-яку опосередкованість мова не йде, адже кожен з учнів чітко розуміє мету заходу, свідомо бере в ньому участь, відчуває колективний аспект заходу. Тим самим відбувається формування національної свідомості молодого покоління.

Головне завдання на сьогоднішній день – це чітке усвідомлення педагогічними працівниками критеріїв диференціації підходів до виховного процесу, а саме в яких випадках має відбуватись наскрізний, опосередкований процес, а в яких доцільно проведення дискретних заходів. Звичайно не втрачають своєї актуальності форми проведення заходів, адже ми повинні зацікавити молодь. Наразі актуальними є активні методи роботи з учнівською молоддю, системне впровадження тренінгових технологій, квести, елементи роботи із

використанням комп'ютерних технологій (а в умовах дистанційної освіти останнє набуває значної важливості), доповненої реальності тощо.

Виходячи із зазначеного можна зробити висновок, що національно-патріотичне виховання в країні та на Донеччині зокрема має значні досягнення. Наразі можна говорити про повноцінну оформленість дієвої системи, але нова соціально-політична ситуація, яка склалась, а саме стан війни, вимагає від педагогічної спільноти не тільки продовжувати роботу в цьому напрямку, а й докладати значних зусиль щодо її поглиблення, подальшої модернізації та гуртування навколо цього питання. Необхідно створити цілісну систему підготовки фахівців з питань національно-патріотичного виховання головним чином за допомогою практико-орієнтованих методик, у переважній більшості в тренінговій формі, здійснювати систематичний посттренінговий супровід, супервізію, організувати постійно діючі майданчики для обміну досвідом тощо. Тільки в цьому випадку можна розраховувати на успіх і досягнення поставленої мети – розбудови української державності.

Єрмоменко Ж. С.,

м. Білозерське

ЗОШ I-III ст. № 13

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ
НА СУЧАСНОМУ УРОЦІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ
ДЛЯ 5 КЛАСУ «ПІЗНАЄМО ПРИРОДУ».
НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**

Від народження і все життя ми здобуємо досвід (життєвий, професійний, за інтересами і покликанням), і процес навчання іде весь час.

Саме зараз важливо звертати увагу на наступність в освіті, впроваджувати засади Нової школи, приділяти максимум уваги послідовності в умовах безперервної

освіти

Навчально-виховний процес у школі забезпечує організацію системи навчально-виховної діяльності, що формує в учнів загальнолюдські, національні, духовні цінності, забезпечує різнобічний розвиток особистості. При цьому вирішуються завдання розвитку індивідуальної творчої особистості, формування патріотичних почуттів, утвердження національної гідності; виховання та розвитку потреб у здоровому способі життя, збереження і зміцнення фізичного і психічного здоров'я учнів, поєднання індивідуального і колективного виховання.

У найскладніший час випробувань для нашого народу стратегічний розвиток України залежить від інтелектуального ресурсу – науки, освіти й культури. Європейське майбутнє нашої країни забезпечать нові покоління, виховані в єдиній системі моральних і політичних цінностей, що утверджують високу культуру, толерантність, взаєморозуміння й національну ідентичність. Саме освіта (навчання й виховання нових поколінь) має стати в авангарді європейської України – духовної, економічно розвиненої, політично інтегрованої. Революція гідності, подвиг Героїв Небесної Сотні, війна на Сході – продемонстрували готовність молоді відстоювати національні цінності українців та державність. А тому національно-патріотичне виховання має стати однією з головних складових національної безпеки нашої держави.

Національна ідентичність, як сутнісна ознака українського суспільства і держави передбачає дистанціювання України від політичних, економічних, культурних, інформаційних джерел, загроз фундаментальним національним інтересам та здобуття таких позицій у геопросторі, за яких є умови для максимальної реалізації національних інтересів.

В Україні спостерігається суттєва різниця в системі ідентичностей громадян з різних регіонів. Регіональний зріз дає можливість виявити найочевидніші розбіжності в усьому масиві етнічних, мовних, релігійно-конфесійних,

геополітичних, політико-ідеологічних орієнтацій та пріоритетності тих чи інших типів ідентичності громадян. Це дає підстави для виявлення впливу регіональних особливостей на перспективи становлення нації та спільної ідентичності в країні.

Територія і держава, її політико-правова система, соціально-економічні відносини, етнічна, культурна специфіка є компонентами, які закладають фундамент для творення нації. Суспільство, зберігаючи етнічну, культурну, регіональну специфіку, набуває ознак нації у процесі самоусвідомлення єдиною спільнотою та утвердження єдиної ідентичності, визначенням національних інтересів. Регіональна неоднорідність створює унікальність держави.

З огляду на це, до питання регіональної специфіки України звертаються вітчизняні дослідники А. Колодій, О. Маланчук, О. Майборода, С. Макеєв, О. Уткін, Н. Черниш та інші. Водночас відвернення будь-яких загроз існуванню та цілісності держави полягає не в прагненні до однорідності, а в досягненні єдності та ефективної взаємодії між громадянами та спільнотами.

Варто враховувати, що молодші покоління почасти наслідують ідентифікаційні настанови, властиві старшим поколінням, адаптують їх, але здебільш виробляють чи сприймають нові. Отже, для системи соціальних ідентичностей українських громадян молодшого і середнього поколінь (причому різних регіонів) більш властивими є ознаки української національної ідентичності. Це пояснюється тим, що формування їх системи ідентичностей припадає на період після здобуття Україною незалежності.

Європейськість сучасної української освіти означає збереження своїх національних особливостей, культури, мови, способу мислення, ментальності. Сьогодні освітні системи європейських країн перебудовуються на основі європейської моделі освіти, що базується на чотирьох фундаментальних принципах: «учитися, щоб знати; учитися, щоб робити; учитися, щоб жити; учитися, щоб

бути». Отже, йдеться про навчання й виховання як єдиний життєтворчий процес. Сучасні політичні, соціально-економічні та військові виклики вимагають усебічної перебудови виховного процесу. Ми маємо прийняти європейські цінності, але зберегти національну ідентичність – українськість. Ще в XIX ст. Михайло Драгоманов писав: «Стояти ногами й серцем в Україні, свої голови держати в Європі», – ось чому важливою складовою виховної системи є національно-патріотичне виховання.

Реалізація завдання виховання патріотизму можлива через правильно підібраний зміст навчального матеріалу, його українознавчу спрямованість. Одним із основних інструментів ефективного вивчення інтегрованого курсу для 5 класу «Пізнаємо природу» є карта. На сьогоднішній день в умовах дистанційного формату здобуття освіти актуальним постає питання використання інтерактивних карт.

Одним з найбільш популярних є Google Maps, оскільки він має ряд переваг:

- Малювання – дає можливість додавати крапки та малювати фігури.
- Пошук – дозволяє швидко знаходити місця та зберігати їх на своїй карті.
- Імпорт – можливість миттєвого створення карти з електронних таблиць.
- Персоналізація – дозволяє обирати значки та кольорове оформлення собі до смаку, а також додавати до місць фото й відео.
- Публікація в інших ресурсах (дуже легко вставити карти на сайт або в блог).
- Спільна робота над картами.
- Інтеграція з Диском.
- Впорядкування своїх карт разом з іншими документами на Google Диску.

Найпопулярніші способи використання мережових географічних карт:

1. **Як джерело карт і зображень місцевості при**

- вивченні географії, історії та краєзнавства.
2. **Як простір для створення власної карти** з пам'ятками та визначними подіями.
 3. **Як спосіб швидко переміститися з учнями** та переглянути вулиці міста, що розташоване за тисячі кілометрів від класу за допомогою Google Maps.
 4. **Як спосіб переглянути географію учасників** навчального проєкту (заходу), коли кожен з них робить позначку на місці, де проживає та навчається, й пише кілька слів про себе та про своє дослідження.
 5. **Як платформа для вирішення дослідницьких завдань**, пов'язаних з обчисленнями відстаней, підбором найкоротшого шляху, порівнянням особливостей різних місцевостей і т.д.
 6. **Як платформа для креативної діяльності з моделювання** нового вигляду місцевостей з нанесенням різного роду зображень та об'єктів.
 7. **Як інструмент планування маршруту майбутньої подорожі** з учнями, коли діти самостійно прокладають маршрут до цікавих об'єктів, бронюють житло, враховуючи місця для харчування та відпочинку, а вже потім надсилають створену карту на телефони всієї команди.

Практична частина.

Патріотичне виховання на уроках інтегрованого курсу для 5 класу «Пізнаємо природу».

Структура програми представлена п'ятьма розділами.

Розділ 1. «Пізнаємо світ науки» передбачає знайомство дитини з наукою. Окреслюються поняття «наука», «природничі науки», «науковий термін», «науковий факт». Важливе завдання цього розділу – познайомити учнів із видатними українськими вченими світового значення. Обов'язково на цьому етапі потрібно сформувати навички, необхідні впродовж вивчення курсу, а саме познайомити з різноманітними джерелами інформації, зокрема цифровими, навчальними додатками та плануванням інформаційного пошуку. Це завдання

вирішує прийом «Дорожня карта курсу «Пізнаємо природу» (Додаток 1) на якій певними кольорами позначені гео-мітки, що відповідають кожному з п'яти розділів підручника за Модельною навчальною програмою «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Біда Д.Д., Гілберг Т.Г., Колісник Я.І.).

Розділ 2. «Пізнаємо будову речовини» спрямований на формування наукового світогляду й уявлень учнів про навколишнє середовище як джерело речовин, їхнє різноманіття, властивості й застосування для практичних потреб людини. Важливе завдання цього розділу – продовжити знайомити учнів із видатними українськими вченими світового значення.

Розділ 3.   «Пізнаємо природу землі» розширює знання учнів про Землю та її оболонки, які вони отримали в початковій школі. Учні знайомляться з гіпотезами та сучасними уявленнями про виникнення Землі, які досліджували і представники української нації, чим підняли українську науку на високий світовий рівень.

Розділ 4. «Пізнаємо світ організмів» формує екологічне мислення та свідомість, дбайливе ставлення до живого, уміння бачити його красу. Як приклади на «Дорожній карті курсу «Пізнаємо природу» подана інформація про українських всесвітньо відомих діячів мистецтва, дослідників, національні і краєзнавчі музеї.

Розділ 5. «Пізнаємо себе і світ» який є практико-орієнтованим, спрямований на усвідомлення себе та своїх можливостей, розвиток власних здібностей, зокрема дослідницьких, формування в учнів стійкої мотивації та готовності використовувати отримані знання й вміння для корекції свого способу життя з метою зміцнення, покращення здоров'я, формування розуміння важливості біорізноманіття та його збереження, впливу людини на природу, формування системи природничих знань через виконання завдань дослідницького та проєктно-

конструкторського характеру. В цьому розділі «Дорожня карта» містить інформацію про природно-заповідний фонд України.

Виклад матеріалу з використанням різноманітних засобів наочності на кожному уроці, а саме географічних карт, слайдів, відеоматеріалів, комп'ютерних програм, автентичних зразків, фотографій дає можливість учням отримати більш правдиві та повні знання про

навколишній світ, різноманіття природи рідного краю, багату інтелектуальну спадщину України, безцінну надбання українського народу та усвідомити власну приналежність до загальноєвропейської спільноти.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання «Громадянин України III тисячоліття». Сазоненко Г.С., Стрілько В.В.
2. Модельна навчальна програма «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти(авт. Біда Д.Д., Гільберг Т.Г., Колісник Я.І.)
3. Підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Київ «Генеза» 2022.
4. Додаток 1. «Дорожня карта курсу «Пізнаємо природу» <https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1UdauJp6VwCN9FdGZ1Kxu6WOkhB8N9OA&ll=47.80180506245886%2C31.931120983628226&z=6>

Золотар О. В.,

м. Краматорськ

*Донецький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти*

ПЕРЕМИКАННЯ УВАГИ УЧНІВ ЯК ПРИЙОМ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ НАСКРІЗНОГО ВИХОВАННЯ

Нова українська школа – це не просто оновлення матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу, а перш за все зміни в підходах до освіти, у тому числі до

здійснення виховання. Тому успіх реалізації Концепції залежить не стільки від фінансування, скільки від змін у свідомості педагогічного працівника, його готовності до цих змін і фахового рівня.

Концепт наскрізного виховання передбачає поступове зміщення акценту виховного процесу від окремих виховних заходів до наскрізного процесу виховання. Проте на сьогоднішній день вважати цей процес завершеним зарано, адже спостереження за здійсненням виховної роботи в закладах освіти свідчать, що відбувається поєднання наскрізного процесу виховання з дискретними виховними заходами. До того ж наразі можна констатувати факт, що повної відмови від окремих виховних заходів скоріше за все і не відбудеться. Але концепт наскрізного виховання має реалізовуватись системно та постійно, має переважати за своїм обсягом і охопленням над дискретними заходами. Зазначена особливість вимагає від нас розбудови системи підвищення кваліфікації всіх категорій педагогів для здійснення виховної роботи з позиції концепту наскрізності. Розуміючи, що запропонована МОН новація є відносно молодою, а в системі класичної педагогічної освіти ще не сформовано науково-методичний комплекс для навчання фахівців, які реалізовуватимуть виховний процес наскрізно, на інститути післядипломної педагогічної освіти покладається відповідальність не тільки з підвищення кваліфікації, а й з навчання педагогів для здійснення відповідної роботи. Це зумовлює актуальність апробації та впровадження нових чи адаптованих прийомів до освітнього процесу, які безпосередньо несуть виховне навантаження. Одним із таких прийомів є прийом перемикання уваги.

Треба відмітити, що окрім своєрідного циркуляру про необхідність здійснення національно-патріотичного виховання наскрізно інших зважених науково-методичних матеріалів чи цілеспрямованої підготовки фахівців не було. Серед учителів це призвело до тотального плюралізму відносно розуміння «наскрізності», тому

вкрай важливо у черговий раз підкреслити основні положення цього концепту. Це, перш за все, власний приклад, педагогіка партнерства, всеохоплюючий виховний простір і через освітню діяльність. Не маючи на меті проведення глибокого аналізу кожної зі складових, зупинимось на останньому, бо саме він є пріоритетним для цієї статті. Національно-патріотичне виховання в наскрізній інтерпретації головним чином відбувається за рахунок добору відповідних завдань, які несуть смислове навантаження. Наприклад, на уроках української мови це може бути складання кожним учнем «патріотичного словника» з використанням слів і термінів, які відповідають тому чи іншому правилу. Це можна робити як під час уроку, так і в якості пролонгованого протягом року домашнього завдання, тобто своєрідного індивідуального проєкту. Даний приклад є доволі яскравим, адже засобами мовної освіти реалізовано наскрізний процес національного виховання як в урочній діяльності, так і створення всеохоплюючого виховного простору. Але треба погодитись з тим, що не всі дисципліни мають однаковий виховний потенціал, тому доцільно використовувати прийом перемикання уваги, який дозволяє проводити виховну роботу під час будь-якого уроку та будь-якої теми. Він полягає в тому, що під час проведення уроку відбувається повне перемикання уваги учнів на невелику та нетривалу інтерактивну вправу національно-патріотичного виховання, бажано, щоб вона супроводжувалась руховою активністю. У такому разі вона стає своєрідною хвилиною фізичної культури. На перший погляд, це може відволікати від вивчення теми та може мати негативний вплив на продуктивність і ефективність уроку. Але від «відволікання» прийом «перемикання» відрізняється тим, що у другому випадку процес є контрольованим і цілеспрямованим. До того ж давно доведено, що кращим відпочинком є не бездіяльність, а зміна форми активності. Це досягається за рахунок активізації інших ділянок головного мозку, що в свою чергу призводить до тонізації і збільшення

розумової активності та, як наслідок, продуктивності. Для повноцінного застосування прийому перемикання дуже важливим є використання протилежних стимулів. Наприклад, під час вивчення точних наук використовувати словесно-логічні завдання та навпаки. При доборі вправ і завдань для перемикання вкрай важливим є запровадження саме інтерактивних вправ, які мають більший виховний потенціал. Дуже корисним є використання візуальних стимулів, картографічного матеріалу, відео-звукових ефектів. Також посилення ефекту прийому перемикання можна досягти завдяки організації роботи в мікрогрупах. Саме такий підхід спонукає до збільшення комунікативних контактів між дітьми, сприяє нормалізації внутрішньогрупового психологічного клімату та набуттю учнями організаційно-комунікаційних навичок. Оптимальним часом інтерактивних вправ під час використання прийому перемикання є 3-5 хвилин. У такому випадку це не забирає багато часу та не призводить до втрати основного змістовного навантаження уроку. Фактично це стає своєрідним перезавантаженням розумової активності учнів під час уроку. Застосовувати цей прийом недоречно на початку уроку, адже в цьому випадку може зникнути організаційний етап уроку, та в кінці, бо за законами пам'яті, матеріал, який було засвоєно в кінці уроку, найліпше закріплюється. Найбільш прийнятним часом запровадження прийому перемикання є перехід від закріплення та повторення матеріалу до вивчення нового. Саме в цей час не відбувається ненавмисного відволікання учнів. Діти починають відчувати певну втому, і тому «перезавантаження», тонізація розумової активності, і, звісно, сприйняття національно-патріотичного меседжу є найбільш доречними.

Отже, прийом перемикання є доволі потужним засобом імплементації концепту наскрізного виховання в освітній процес. Звичайно, цей прийом потребує апробації на експериментальних майданчиках для підтвердження ефективності як національно-патріотичного виховання,

так і продуктивності щодо вивчення навчальних дисциплін. Тому наразі стосовно прийому перемикання уваги учнів як реалізації концепту наскрізного виховання можна говорити як про перспективний засіб виховання.

Колган Т. В.,

*м. Краматорськ
Донецький облІІПО*

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ В ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДОНЕЧЧИНИ

Освіта відіграє одну із важливих ролей щодо формування та розвитку людського капіталу, забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави, розуміння особистістю громадянина своєї ролі в умовах демократії, відповідального ставлення до своїх прав та обов'язків, формування та розвитку громадянських компетентностей людини у всіх сферах та на всіх рівнях освіти.

Цілями освіти, відповідно до норм міжнародного права, є всебічний розвиток людської особистості, надання всім дієвої можливості бути частиною вільного суспільства. Так, із упровадженням Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, особливо в умовах військової агресії виникла гостра потреба методологічного втілення громадянської освіти до освітнього процесу закладів післядипломної педагогічної освіти.

Питанням змістового забезпечення сучасної громадянської освіти, проблемам якісної перепідготовки кадрів тощо нині активно приділяють свою увагу вчені під керівництвом Н. Протасової, представляючи Швейцарсько-український проєкт «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU».

Орієнтирами для модернізації системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників Донецької області,

що включає коригування змісту навчальних програм, упровадження тренінгів, семінарів, майстер-класів тощо, є окремі положення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, де зазначено: «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства та заклади освіти різних форм власності відповідно до основних змістових напрямів громадянської освіти забезпечують досягнення в освіті таких результатів... за рівнем *формальна освіта*:

- відображення змісту громадянської освіти у стандартах освіти;
- створення освітнього середовища на засадах поваги до прав людини і демократії, відповідальності за власні та колективні рішення, академічної доброчесності та наукової обґрунтованості;
- створення законодавчих підстав та надання гарантій для забезпечення діяльності органів самоврядування в закладах освіти;
- створення та реалізація освітніх програм з громадянської освіти у рамках підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників разом з інститутами громадянського суспільства, які займаються громадянською освітою;
- забезпечення академічного компонента громадянської освіти» [1].

Отже, підвищення кваліфікації освітян області в контексті проблеми, що обговорюється, має здійснюватися у двох напрямах:

- 1) розвиток у них власної громадянської компетентності;
- 2) підготовка педагогів до формування громадянської та соціальної компетентності в учнів та вихованців.

З огляду на актуальність проблеми у політичному контексті, запровадженні Концепції «Нова українська школа», Державних стандартів початкової і базової середньої освіти та інших нормативно-правових актів, які віддзеркалюють Концепцію розвитку громадянської

освіти в Україні, постала необхідність внесення зміни до системи підвищення кваліфікації регіону через призму складових громадянської освіти в Україні.

Модернізуючи нашу роботу в контексті реалізації положень Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, ми зосередились, насамперед, на переформатуванні змістового забезпечення програм підвищення кваліфікації (за програмою підвищення кваліфікації, програмою стажування, програмою участі у тренінгах, вебінарах, семінарах, майстер-класах тощо, програмою додаткових освітніх послуг).

Насамперед, у Дайджесті-2023 для освітян області вже запропоновано близько 45-ти пропозицій підвищення кваліфікації із означеної тематики, деякі із них зазначені в таблиці.

Таблиця

Реалізація Концепції розвитку громадянської освіти в Україні в процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників Донецчини

№з/п	Тема/проблема	Категорія педагогічних працівників	Кількість годин
Підвищення кваліфікації за програмою підвищення кваліфікації			
1.	Сучасні технології розбудови виховного простору закладу освіти в умовах війни та повоєнного відновлення	заступники директорів з виховної роботи	30 год.
2.	Оновлений виховний простір Нової української школи	заступники директорів з виховної роботи, педагогів-організаторів ЗЗСО	30 год.

3.	Організація наскрізного виховання на цінностях в умовах Нової української школи	педагогічні працівники ЗЗСО всіх категорій	30 год
4.	Формування компетентностей демократичної культури через наскрізний/загально-шкільний підхід	керівники ЗЗСО, педагогічні працівники всіх фахів	30 год.
5.	Методологічні аспекти наскрізного виховання крізь призму викладання предметів різного циклу	педагогічні працівники всіх освітніх галузей	30 год.
6.	Інтеграція українознавчого компонента в діяльність учителя-словесника	учителі-філологи, учителі українознавства	30 год
7.	Формування етнокультурної компетентності учня Нової української школи	учителі української мови та літератури	30 год.
8.	Формування патріотичних почуттів на засадах духовного гуманізму	учителі курсів морального спрямування	30 год.
9.	Інноваційні аспекти Європейської мистецької освіти в умовах діджиталізації освітнього процесу НУШ	учителі мистецьких дисциплін, керівники гуртків художньо-естетичного циклу ЗЗСО, ЗПО, усі категорії педагогічних працівників закладів (установ)освіти сфери культури	30 год
10.	Культура добросусідства у просторі НУШ	Заступники директорів з виховної роботи,	30 год.

		педагоги-організатори, бібліотекарі, учителі початкової школи, громадянської, історичної, мовно-літературної, мистецької, здоров'язбережувальної галузей	
11.	Формування навичок «Е-демократії» як умова залученості громадян до державотворчих процесів та життя місцевих громад.	педагогічні працівники закладів освіти усіх спеціальностей та всіх категорій	30 год.
12.	Розвиток ключових компетентностей вихованців ЗПО крізь призму національних традицій	керівники гуртків туристсько-краєзнавчого, еколого-натуралістичного, спортивно-оздоровчого, військово-патріотичного напрямів	30 год
Стажування			
1	Євроінтеграція освітнього закладу	усі категорії педагогічних працівників	30 год.
2	Розвиток громадянської компетентності школярів під час освітнього процесу в Новій українській школі	директори, заступники директорів, учителі-предметники, педагоги-організатори ЗЗСО	30 год.
Участь у вебінарах, тренінгах, спецкурсах, майстер-класах тощо			

1	Українська мова професійного спрямування	учителі природничо-математичного циклу (біології, хімії, фізики, алгебри, геометрії, інформатики, географії)	30 год.
2.	Сучасне українське ділове мовлення як невід'ємна складова спілкування у професійній сфері	для педагогічних працівників усіх категорій	30 год.
3.	Культура добросусідства	заступники директорів з виховної роботи, педагоги-організатори, бібліотекарі, учителі початкової школи, учителі мистецької, здоров'язбережувальної освітньої галузей	30 год.
4.	Засади європейської мистецької освіти. Технології Orff-Schulwerk у мистецькій освіті в умовах освітніх інновацій	музичні керівники ЗДО, вчителі мистецьких дисциплін, акомпаніатори, концертмейстери, керівники гуртків художньо-естетичного циклу ЗЗСО, ЗПО, працівники закладів	30 год.
5.	Сучасні візії розвитку української культури післяколоніальної доби	учителі-філологи, учителі історії, мистецьких	30 год.

Матеріали VIII обласної науково-практичної конференції

		дисциплін	
6.	Формування soft skills - універсальних навичок європейського рівня спілкування засобами ІМГ в умовах діджиталізації освітнього процесу	усі категорії педагогічних працівників	24 год.
7.	Європа в школі (тренінг за матеріалами словацько-українського проекту)	усі категорії педагогічних працівників ЗЗСО	18 год.
8.	Вивчаймо українську мову цікаво	учителі всіх категорій ЗЗСО	18 год.
9.	Ключові навички XXI століття	учителі-філологи	18 год.
10.	Формуємо культуру демократії в НУШ	педагогічні працівники всіх кваліфікаційних категорій	18 год.
11.	Інтерактивні засоби національного виховання	заступники директорів з виховної роботи, педагоги-організатори ЗЗСО, класні керівники	18 год.
12.	Якість дошкільної освіти: європейський вимір	фахівці з дошкільної освіти ЦПРПП/МС, директори/завідувачі ЗДО, вихователі-методисти ЗДО	12 год.
13.	Реалізація інтегрованої змістовної лінії «Громадянська відповідальність» у діяльності вчителя-предметника	заступники директорів із навчально-виховної роботи, учителі-предметники різних фахів	12 год.
14.	Політика історичної пам'яті: вітчизняний і зарубіжний досвід	учителі суспільно-гуманітарного профілю,	12 год.

		предмету «Захист України», заступники директорів з виховної роботи, бібліотекарі	
15.	Роль батьків у формуванні соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку	працівники ЗДО	8 год.
16.	Громадянська освіта як інструмент розвитку громадянської свідомості педагогів та учнів	усі категорії педагогічних працівників	8 год.
17.	Український вимір історії Донеччини	усі категорії педагогічних працівників закладів освіти	6 год.

Отже, система підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти з питань формування в учнів громадянської та соціальної компетентностей повинна відповідати вимогам як Нової української школи, так і Концепції розвитку громадянської освіти в Україні. Ключовими у ній є оновлення програм підвищення кваліфікації, упровадження тренінгових методик з громадянської освіти, наскрізне формування цих компетентностей у слухачів підвищення кваліфікації у процесі самоосвіти, реалізація ними соціально значущих проектів, участь у волонтерській діяльності тощо. Перспективними у даній темі вбачаємо дослідження та реальні дії з обов'язкового запровадження елементів громадянської освіти у всі дисципліни, які забезпечують підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів закладів освіти регіону.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/.../2018/.../1-kontseptsiya-rozvitku-gromosviti-v-ukraini-170120>

Количева Л. М.,

м. Слов'янськ

ЗОШ № 1

МОЖЛИВОСТІ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У РОЗБУДОВІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ

Виховувати чи навчати дитину у школі? Це питання не перший рік турбує освітянську спільноту. Гарну відповідь на нього дає Концепція Нової української школи: завдання сучасної школи не тільки давати знання, а й «формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством». Таким чином єдність навчання, виховання та розвитку молодого покоління основний меседж Концепції НУШ!

Образотворче мистецтво, як шкільний предмет, має унікальні можливості щодо поєднання навчання та наскрізного виховання, розбудови національного виховного простору.

У мистецтві в концентрованому вигляді, естетичній формі навічно матеріалізується непомітний для ока і часто незбагнений для розуму національний дух - вищий вияв творчого генія народу. Саме тому мистецтво є надто цінним для становлення нашої суверенної держави і є могутнім засобом національно-патріотичного виховання молодого покоління.

Серед різних видів мистецтва образотворче мистецтво справляє на людину чи не найефективнішу дію, бо завдяки своїй універсальності впливає на її емоційно-чуттєву сферу. А це у свою чергу сприяє формуванню національної ідентичності та сприйняттю національних цінностей у особисту систему цінностей здобувачів освіти.

Наскрізне виховання на уроках образотворчого мистецтва відіграє важливу роль у формуванні патріотичних почуттів здобувачів освіти. Тематика уроків

різноманітна: ознайомлення з побутом, історією та культурою народу; декоративно-прикладне, народне мистецтво; малювання пейзажів рідного краю, предметів побуту свого регіону; знайомство з творчістю українських художників. На кожному уроці діти мають змогу відчути, що вони є частиною народу великої і багатой країни, що вони – громадяни України, українці.

Як в умовах дистанційного навчання не загубити потенціал уроків образотворчого мистецтва щодо формування патріотичних почуттів здобувачів освіти? Для повноцінного досягнення виховного ефекту уроку, стимуляції творчої діяльності, урізноманітнення навчальної я розробляю відеоуроки.

У створенні відеоуроків я дотримуюсь певних умов. Відеоконтент повинен бути:

1. Цікавим та зрозумілим для учнів.
2. З художнім матеріалом, що є доступним для самостійного відтворення
3. Естетичним.
4. З музичним супроводженням, що створює особливий художній світ – світ високих почуттів, високого емоційного напруження, допомагає створити творчу атмосферу під час малювання.

Конкретним прикладом створеного контенту є ролик для уроку за темою «Природа рідного краю» (переглянути ролик можна за допомогою QR коду).

З чого починається любов до рідного краю? Я вважаю, що витoki любові до рідної землі беруть свій початок від милування її мальовничими пейзажами, милими серцю краєвидами. Якщо людина не помічає краси рідного краю і не пишається його природою, вона нездатна любити Батьківщину – свою країну. Я в цьому твердо переконана.

Ще один приклад контенту спрямованого на наскрізне виховання учнів є ролик для уроку за темою «Сорочка – вишиванка» (переглянути ролик можна за допомогою QR коду). Жінка вишиває з самого дитинства і щиро вірить, що кожен візерунок на вишиванці, рушнику, серветці – це реальний, дієвий оберіг і справжній генетичний код нації. Діти, розмальовуючи вишиванку українським візерунком, власними руками створюють той самий генетичний код, глибше розуміють душу рідного народу.

«Всі види мистецтв служать найбільшому з мистецтв – мистецтву жити на землі», - стверджував Бертольд Брехт. На уроках образотворчого мистецтва, ми разом з учнями вчимося гідно жити на рідній українській землі.

Список використаних джерел

1. Інтерактивні методи на уроках образотворчого мистецтва. // Завуч. – 2004. – № 32. – С.13-20.
2. Коновець С. Образотворче мистецтво як засіб активації дитячої творчості. // Мистецтво та освіта. – № 3. – 1999. – С.15-18.
3. Петренко. Національно-патріотичне виховання. Поч.. школа 2004 № 1 стр.28-29.
4. Апраксина О.А. Позакласна робота в школі, К., Освіта 2007. - 130 с.
5. Бех І. Д. З Україною в серці (тренінг з національно-патріотичного виховання дітей та молоді) : посіб. / І. Д. Бех, В. І. Кириченко, Ж. В. Петрочко. – Харків : «Друкарня Мадрид», 2016. – 140 с. Вид. 2-ге, змінене.

Котович А. Є.,

м. Білозерське

ЦПРПП Білозерської міської ради

ВИХОВНІ НАРАТИВИ ДНЯ ЗАХИСНИКІВ І ЗАХИСНИЦЬ УКРАЇНИ

Цього року особлива увага до національних свят, і вона зрозуміла. 14 жовтня – це день з багатою історією. Українці святкують не лише День захисників і захисниць України, а й День українського козацтва та день заснування Української повстанської армії.

Наразі, серед виховних напрямів в системі освіти, найбільш актуальним є патріотичне виховання, що має відповідати нагальним вимогам і викликам сучасності, бо саме воно водночас закладає підґрунтя для формування свідомості майбутніх поколінь українців. В основі патріотичного виховання лежать ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності й виваженості.

Отже, звернемося до історії цього свята, бо воно має давню традицію.

Ще козаки відзначали Покрову Пресвятої Богородиці, за що свято отримало й другу назву – Козацька Покрова. Козацькі військові традиції зберігало Українське військо в 1917–1921 роках, в назвах військових частин, структурі, прапорах, одностроях тощо.

Дуже символічним є те, що саме 14 жовтня 1942 року була створена Українська повстанська армія.

Починаючи із 2014 року 14 жовтня був Днем захисника України. На жаль, така назва привертала увагу до чоловіків-захисників та лишала невидимими тисячі жінок, які служать у ЗСУ та теж беруть участь у бойових діях. Тому 14 липня 2021 року Верховна Рада України внесла зміни до статті 73 Кодексу законів про працю щодо перейменування Дня захисника України на День захисників і захисниць України.

Це дуже важливе та показове рішення, тому що багато

років поряд із чоловіками на захист українських земель ставали й жінки. Наприклад, відомі імена Христини Сушко та Харитини Пекарчук, які воювали в Армії УНР. Жіноча чота існувала в Легіоні Українських Січових стрільців, співорганізаторкою якої була розвідниця Ольга Басараб. Ще в січні 1939 року у складі Карпатської Січі було утворено окремий структурний підрозділ – «Жіноча Січ», Стефанія Тисовська та Марія Химинець очолювали його. Варто зазначити, що сотні жіночих імен можливо знайти серед героїв Другої світової війни або бійців УПА.

В сучасній українській армії, за загальнодоступними даними служать більше 50 тисяч жінок, 37 тисяч є військовими, а 13 тисяч працюють в армії на цивільних посадах. Вони пліч-о-пліч із чоловіками служать на передовій, освоїли спеціальності снайпера, кулеметника, розвідника, механіка, інструктора, медика. За останні 10 років кількість жінок в українському війську зростає у 15 разів. Саме тому 14 жовтня ми вітаємо захисників і захисниць України.

Під час проведення заходів з учнями варто наголошувати на тому, що 14 жовтня – це не день чоловіків. Важливо звернути увагу на історичний спадок країни: про те, як не так давно ми святкували 23 лютого «день захисника вітчизни», «свято», що лишилося нам від срср. Варто акцентувати увагу учнів на те, що сприйняття цього дня у свідомості мільйонів людей спотворено, що цей день перетворився на свято «шкарпеток та піни для гоління», на банальний привід привітати всіх без виключення чоловіків (і подарувати безсенсовний подарунок), навіть тих, хто не має жодного стосунку до армії, наприклад, школярів. В певній мірі таке сприйняття намагалися перенести і на 14 жовтня.

День захисників і захисниць України – це аж не гендерне свято. Не всі чоловіки є захисниками і не всі захисники чоловічої статі. Надважливо донести до учнів той факт, що захист своєї країни – це не про професію та не про приналежність до певної статі. Насамперед це про людей, які борються за територіальну цілісність,

суверенітет і незалежність України.

Варто звернути увагу на статистичні дані про те скільки жінок зараз служить у ЗСУ, як зростала їхня кількість, які завдання вони виконують тощо. Також розкажіть більше про відомих (і не дуже) жінок, які захищали та захищають Україну. Інформацію про захисниць України легко знайти в інтернеті, чудово було б підготувати тематичну презентацію.

Можна запропонувати учням осмислити образ сучасних воїтельок творчо: намалювати наших бійчинець, написати про них есе чи вірш, скласти справжній сторітелінг або влаштуйте разом із учнями перфоманс.

Отже, не варто додавати гендерну складову у свято. Адже це дає привілеї отримати увагу й подарунки від представників протилежної статі та підміняє істинне розуміння суті святкової дати.

На наших очах зараз твориться історія, ми живемо в непрості часи. Поряд з нами живуть герої та героїнки, які захищають нас, які тримають на своїх плечах незалежність України. Чому б не поговорити про них? Запропонуйте учням зробити доповіді про військових, образ і доля яких запали їм у душу.

Покажіть власний приклад, скажіть щось на кшталт «Ми всі уважно слідкуємо за новинами, дивимося інтерв'ю та стежимо за історіями наших героїв. Мене дуже вразила історія Пташки з Азовсталі. Тільки послухайте, вона...». Розкажіть історію від душі, не читайте з конспекту, спробуйте без офіціозу, тільки те, що пам'ятаєте, що вразило саме вас. Учні охоче будуть наслідувати ваш приклад.

Також можна створити разом з учнями тематичну виставку «Герої. Натхнення» про твори мистецтва, що були створені під впливом подвигів наших захисників. Наприклад, це може бути виставка, присвячена обороні Азовсталі або Донецького аеропорту. Або іншим подіям – на ваш розсуд. Звісно, якщо ви навчаєтеся дистанційно, ця виставка може бути віртуальною.

Ще одна цікава можливість – це організувати виставку

найвідоміших сучасних мемів про війну та героїв (гумор вже тривалий час підтримує моральний дух українців). Але варто зауважити, що цей варіант підходить лише в тому випадку, якщо ваші учні та ви морально готові до такого сприйняття війни.

Володимир Винниченко, відомий політичний діяч та письменник, колись сказав, що українську історію не можна читати без броду, тобто заспокійливого. Ми всі знаємо, що на долю України випало чимало випробувань та страждань. Проте наша держава стала незалежною, в тому числі й завдяки успішним битвам і військовим кампаніям, які точно варто пам'ятати.

Дати, факти, цифри... Їх буває важко сприймати та запам'ятовувати навіть дорослим. То чому б не створити в наочний таймлайн (стрічку часу) українських перемог. Акцент на позитивних сторонах має підбадьорити учнів.

Для початку варто запропонувати учням здійснити пошукову роботу та спробувати самостійно визначити важливі битви і перемоги України, а також – знакових для них особистостей. Звісно, вам теж варто підготувати свій список, адже діти можуть щось забути / не знайти / не знати.

Додатки для створення стрічки часу: Canva, SmartDraw, Sutori, StoryMap JS.

Українська історія і література мають своїх сильних, сміливих та непереможних героїв, але ж чому сучасні діти захоплюються Суперменом або Капітаном Америкою? Можна з дітьми провести мозковий штурм «Хто такий герой»: як виглядає, які риси характеру і суперсили має, чи може здолати ворога самотужки? Запропонуйте дітям назвати своїх улюблених героїв-воїнів із мультфільмів та розказати, чому кожен з них є особливим. Щоб діти знали не лише іноземних героїв, а й українських крутих персонажів перегляньте разом з ними мультфільми.

Наприклад, можна познайомитися з супергероями, що наділені особливими здібностями, персонажами виступають традиційні персонажі українського фольклору (Котигорошко, Крутивус, Вернидуб, Вернигора), в роботі

«Пригоди Котигорошка та його друзів».

Близький для учнів буде герой стрічки «Микита Кожум'яка». Син відомого богатиря Кожум'яки, маленький Микита, вирішив, що теж може здолати дракона, як це колись зробив його тато і тому він вирушає у світ, сповнений пригод.

Варто звернути уваги на екранізацію класичної думи про Марусю Богуславку. Її перегляд буде доречним, тому що діти вивчають цей твір на курсі української літератури.

Переглянувши «Як козаки Хаджибей здобували» учні дізнаються про історію Чорноморського козацтва, хоч вона і не є дуже відомою, але в ній були свої герої.

В анімаційній стрічці «Воїни лісу» розповідається про воїнів Української повстанської армії. Мовою мультфільму розкрита непроста історія з яскравими персонажами.

Героїв минулого можна вивчати не лише за допомогою сторінок підручника, а й переглядаючи історичні фільми. За останні кілька років українське кіно приємно здивувало глядачів. Варто звернути увагу на фільми «Захар Беркут», «Крути 1918», «Чорний ворон». Зрозуміло, що урок обмежений в часі, тому заздалегідь потрібно обрати найкращі або найдраматичніші сцени, щоб обговорити образ «героя». Окремим завданням може бути спіймати кіносценаристів на історичних невідповідностях або порівняти описи події чи бою в фільмі у свідченнях очевидців та документах, такий варіант роботи додасть вашому заходу дослідницький елемент. Учні можуть проаналізувати костюми героїв фільму, зброю та предмети, що використані в екранізації. Важливо зрозуміти наскільки історично правдивими є події зображені в фільмах.

Патріотичне виховання є пріоритетним напрямом роботи в закладах освіти, воно має відповідати нагальним викликам і вимогам сучасності, в основі такого виховання мають бути ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності та виваженості. Саме тому варто з різних сторін показувати національні свята, а

особливо День захисників і захисниць України, тому що воно має давню традицію. Для формування свідомості майбутніх поколінь варто показувати учням історичний спадок нашої країни.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення зміни до статті 73 Кодексу законів про працю України» [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1643-20#Text>
2. Наказ Міністерства освіти України від 6 червня 2022 року № 527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 року № 641» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://cutt.ly/pNsc1oz>
3. Голос українського кіно. Пригоди Котигорошка та його друзів, 25 грудня 2020 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://youtu.be/A5eQmdFz7oI>
4. MED VID. Воїни лісу. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://youtu.be/144bd0pI56Q>
5. PIVDEN ARTBOOK. Як козаки Хаджибей здобували. [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://youtu.be/o_P7j-jqbtC
6. FILM.UA Group. Микита Кожум'яка, 22 серпня 2019 рік [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://youtu.be/iUIblK2zN8Q>

Лисенко Т. О.,

*м. Добропілля
ЦДЮТ*

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ
В СИСТЕМІ РОБОТИ «НАРОДНОГО ХУДОЖНЬОГО
КОЛЕКТИВУ» СТУДІЇ ТБ І ПРЕСИ «РОЖЕВИЙ СЛОН»**

«Народний художній колектив» студія ТБ і преси «Рожевий слон» Центру дитячої та юнацької творчості відділу освіти Добропільської міської ради роботу з основ журналістики підпорядковує комплексному підходу до

формування національно-патріотичних якостей дитини, майбутнього патріота незалежної України.

Національно - патріотичне виховання здійснюється на всіх етапах навчання: це заняття в міській Школі молодого журналіста, в студії ТБ і преси «Рожевий слон»; участь у різних проєктах, акціях, волонтерській роботі, міжнародних, всеукраїнських, обласних конкурсах і фестивалях; співпраця з Донецьким обласним дитячо-молодіжним Центром, дитячо-юнацькою організацією «Мрія, організаційно-масовим відділом ЦДЮТ, міською газетою «Новий шлях», шкільними редакціями міста Добропілля.

Головне в виховній роботі студії – сформувати особистість із стійкими національно-патріотичними якостями, готової брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру і злагоди в суспільстві.

Основні напрямки та форми роботи: відкриті уроки, виховні заходи, просвітницькі години, Уроки мужності, зустрічі за круглим столом, май-стер-класи, тренінги, інтерактивні ігри, диспути, бесіди, конференції, лекції, екскурсії, подорожі, марафони, квести, челенджі, фото-екскурси, акції, волонтерська діяльність, свята тощо.

У студії ТБ і преси «Рожевий слон» заняття, виховні заходи з національно-патріотичного виховання проходять з використанням новітніх технологій, інноваційних методів навчання: «Україна – єдина країна» (презентація), «Люби і знай свій рідний край» (гра-подорож), «Під синьо-жовтими прапорами України» (усний журнал), «Поважаю європейські цінності – будую сучасну Україну» (круглий стіл), «Зростаємо патріотами» (дискусія з елементами тренінгу), «Славетна історія українського козацтва» (ділова гра «Спринт»), «Волонтерство – це поклик серця, чи данина моді» (телепередача), «Майбутні захисники» (мультимедійна презентація), «Служба в

Збройних Силах України та захист Батьківщини – конституційний обов'язок кожного громадянина України» (сократівська бесіда).

Щорічно до Дня захисників і захисниць України юні журналісти готують відеопривітання зі святом; вшановують пам'ять земляків, воїнів АТО, які загинули, відстоюючи територіальну цілісність України.

У цьому році 14 жовтня дистанційно було проведено захід «Цінуємо твій подвиг, солдате». Вихованці запалили свічки у пам'ять Олександра Лі (Сергеева), Кирила Бабія, випускників студії ТБ і преси «Рожевий слон»; Руслана Горбаченка, випускника ансамблю українських народних інструментів «Козаченьки» та ансамблю народного танцю «Непосиди» ЦДЮТ, які «білим лебедем відлетіли назустріч сонцю...», рятуючи нашу країну від російського агресора.

До дня Гідності та Свободи підготували заходи: «Україна неповторна, єдина, свята», «Діти єднають Україну».

Для вихованців студії ТБ і преси «Рожевий слон» рідна українська мова – це не тільки дорога спадщина, яка об'єднує в собі народну мудрість, вироблену десятками й сотнями поколінь. Це їх гордість, бо все, що створено нею, увійшло в скарбницю загальнолюдської культури. Тому щороку до 21 лютого, коли весь світ відзначає Міжнародний день рідної мови, в студії проходять цікаві освітні заходи: «Квітни, рідна наша мово!», «Моє диво калинове, кохана українська мово!» та інші.

Навчаючи – ми виховуємо патріотів, виховуючи – ми навчаємо дітей любити свою країну, захищати інтереси держави, поважати культурну спадщину, сприяти єднанню українського народу.

У студії ТБ і преси «Рожевий слон» – це наскрізний і диференційований процес. Так на заняттях початкового рівня навчання у вихованців формується здатність пізнавати себе як члена сім'ї, родини, дитячого об'єднання, виховується любов до своєї країни, її природи, до рідного слова та державної мови, побуту. На

основному рівні – виховується духовно осмислений, рефлексивний патріотизм, любов до свого народу, нації, Батьківщини, почуття поваги до інших народів, своїх і чужих прав та свобод. На вищому рівні – прагнення жити в Україні, пов'язати з нею свою долю, служити Вітчизні на шляху її національного демократичного відродження; працювати на її благо, захищати її, поважати Конституцію України і дотримуватися законів; володіти рідною та державною мовою, визнавати пріоритети прав людини, поважати свободу, демократію, справедливість.

Студія ТБ і преси «Рожевий слон» є організуючою та об'єднуючою ланкою шкільних медіа. Тісно співпрацює з сайтами міста та міською газетою «Новий шлях», у якій один раз на місяць як додаток виходить дитячо-юнацька газета «Рожевий слон».

Яскраві особистості, з активною громадянською позицією, вмінням спілкуватися й аргументувати – такими зарекомендували себе юні газетярі. Найсвіжіші шкільні новини, про які не повідомляють «дорослі газети», історії однолітків, репортажі з найцікавіших майданчиків, власні розслідування резонансних тем направлені на виховання патріотичних почуттів, відстоювання права на свободу слова.

Це: «Повір у себе! Повір в країну!», «С така професія – захисник Вітчизни», «Знайди своє щастя в рідному місті», «Патріотизм починається з...», «Їх пам'ятає врятований світ», «Майбутнє країни – у мріях дитини», «В наш дім прийшла війна», «Їх долі, опалені війною», «Україна майбутнього... яка вона?», «З любов'ю до рідного краю», «Куди поділося моє дитинство?» «Вільна преса – вільна країна», «Журналісти на захисті країни», «Історія одного життя» тощо.

Студія ТБ і преси «Рожевий слон» є організатором міської Школи молодого журналіста, інноваційні форми й методи роботи якої спрямовані не тільки на створення цілісної системи розвитку шкільних та позашкільних медіа, але й на виховання патріота своєї держави.

У рамках роботи Школи молодого журналіста

проведені диспути, дискусії, зустрічі за круглим столом з тем: «Що я зможу зробити, що я вже зробив для своєї родини, громади, країни?», «А чи усвідомлюєш свою позицію ти?», «Не втрачай свій час – прояви себе!», вільний мікрофон «Що значить бути патріотом своєї країни».

Щорічно проходять міські конкурси «Найрейтинговіший журналіст», «Прес-весна», мета яких: виховання почуття патріотизму, національної гідності, любові та поваги до України, її символів, традицій, обрядів; до рідного краю, міста, родини...

Тематика конкурсних робіт патріотична: «Світ рідинних захоплень», «Нехай завжди квітує дерево рідинне»; «Магія Шевченківського слова...», «У вінок Кобзаря ми влітаємо майбутнє», «Шевченко закликає, Україна перемагає!» «Краса та велич видатних майстринь країни»; «Ангел у військовій формі», «Ми прагнемо миру!» », «Моя мирна Україна», «Сучасний герой».

Одним із найулюбленіших є патріотичний міський фотоконкурс «В об'єктиві – місто блакитних териконів». У номінації «Як тебе не любити, Добропілля моє!» в різних жанрах учні висвітлювали життя та діяльність шахтарів, почесних громадян міста, найкрасивіші та найдорожчі куточки рідного краю.

У рамках інформаційно - молодіжного проєкту «Вирішуй, поки молодий!» пройшли телевізійні тематичні зустрічі старшокласників шкіл міста з представниками громадськості, цікавими і поважними людьми міста. Це: «Трудом шахтаря славиться добропільська земля», «Молодь обирає майбутнє», «Шевченко – маю честь носити це ім'я», «Хочеш змінити світ – почни з себе», «У якій країні ви хотіли б жити?»

Сьогодні багато юних журналістів мріють про телебачення та пов'язують з ним життя, в тому числі і вихованці студії ТБ і преси «Рожевий слон». Кожне їх відео унікальне та неповторне, спрямоване на виховання ціннісних національно-патріотичних орієнтацій через мистецьку творчу діяльність, повагу до теле - та

кіномистецтва.

Відеороботи «Кращий командир», «Музикант під вогнем», «Все залежить від нас», «Добропілля – найкраще місто», «Україна приходить на сповідь», «Люди свободи», «Роздуми над листом з минулого» переможці міжнародних, всеукраїнських, обласних конкурсів та фестивалів з медіа, таких як: «Розстріляна молодість», «Чисті роси», «За нашу свободу», «Я – журналіст» та інших.

А відеопривітання до свят: День Соборності України, День Європи, День прапора, День Незалежності України, День визволення України від фашистських загарбників, День вишиванки, – стали традиційними.

Тісна співпраця студії ТБ і преси «Рожевий слон» з дитячо-юнацькою організацією «Мрія» зорієнтована на те, щоб надійно утвердити виховання учня-патріота, учня – поціновувача національних традицій та загальнолюдських цінностей.

Реалії сьогодення - війна - визначили новий напрям волонтерської роботи – психологічна та моральна підтримка воїнів Збройних Сил України, допомога родинам, що були вимушені покинути свої домівки.

Щоб відволікти дітей-переселенців від страшних подій, зняти значний шар стресу студія «Рожевий слон» проводила з ними журналістські ігри, пригощала смаколиками. Юні журналісти разом з дитячо-юнацькою організацією «Мрія» брали активну участь у флешмобах, благодійних акціях: «Пам'ять», «Від серця до серця», «Даруємо тепло сердець дітям» та інших.

Ще один крок до відродження національних традицій та культурної спадщини українського народу – це участь вихованців студії ТБ і преси «Рожевий слон» у патріотичних заходах та проєктах «Моя Україна красива і вільна», «Щоб у серці жило почуття Батьківщини» організаційно-масового відділу ЦДЮТ.

Моніторинговий супровід проєктів виявив значний рівень досягнення прогнозованих результатів у вихованців позашкільля з національно-патріотичного виховання:

прослідковується сформованість високих моральних цінностей, патріотизму, етнічної та національної свідомості, любові до рідного краю, України, державної символіки; підвищився рівень дисциплінованості, сумлінності та чесності тощо.

Під керівництвом організаційно-масового відділу ЦДЮТ журналісти разом з іншими гуртківцями та учнівською молоддю громади брали активну участь у обласних квестах, челенджах, акціях, марафонах, флешмобах, заходах, які проходили за ініціативою Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості до різних пам'ятних дат і свят. А саме: обласний фото-екскурс «Зв'язок між поколіннями» до Дня визволення України від фашистських загарбників; PR фото-акція «Герої в обличчях», марафон вітальних листівок «Тепло долонь і серця Тобі, мій Герою» до Дня захисників і захисниць України; флешмоб масового формування композиції «Голуб миру» та багато інших.

Презентаційні та просвітницькі заходи, проекти, свята з національно-патріотичного виховання спрямовані на формування позитивного іміджу закладу, успішної, конкурентоспроможної, національно-свідомої особистості з активною громадянською позицією та відповідають завданням, принципам, основним напрямам, визначених у заходах щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року (наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527)

Національно-патріотичне виховання в системі роботи студії ТБ і преси «Рожевий слон» ЦДЮТ Добропілля є пріоритетним.

Тому головна задача педагогів: засобами медіаосвіти формувати у дітей почуття патріотизму, державне мислення, правильне сприйняття світу, здатність співпереживати; виховувати дбайливе ставлення та пошану до народних традицій та історичного минулого рідного краю; націлювати їх на те, що національний патріотизм передбачає обов'язком насамперед історичну

пам'ять.

Сьогодні, у воєнний час, вихованці «Народного художнього колективу» студії ТБ і преси «Рожевий слон» з оптимізмом крокують у невідоме їм доросле життя. Юні журналісти вірять, що зможуть знайти своє місце в ньому і обов'язково будуть корисними своїй єдиній країні. Вони готові вище підіймати прапор України, щоб ніхто у світі не міг зробити вигляд, ніби немає такої держави.

Пам'ятаймо, хто ми, чийх батьків і будьмо великими Українцями!

Список використаних джерел

1. МОН України: Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Наказ, Заходи, Рекомендації від 06.06.2022 № 527
2. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді: навчально-методичний посібник для середніх та вищих навчальних закладів. / [за заг.ред. С.В. Петкова]. – Київ: ОВК, 2016.–150 с.
3. Литвинець М.К. Сценарії для організації дозвілля школярів "З Україною в серці". – с. Гірники: "Загальноосвітня школа І-ІІІ ступеня – дитячий садок", 2017. – 99 с.
4. Вікторія Ворожбіт-Горбатюк. «Духовно-моральне виховання дітей за Концепцією національно-патріотичного виховання в Україні» / Ворожбіт-Горбатюк // Педагогічні інновації та техніки для професійного розвитку: матеріали Всеукр. практич.онлайн конф., [Київ], 26–27 черв. 2022 р.
5. Чепурна, Н. Інноваційна модель патріотичного виховання / Н. Чепурна, Т. Горлач // Освіта України. – 2010. – № 33/34. – С. 7.
6. Коновалова, М. В. Національно-патріотичне виховання в сучасній школі / М. В. Коновалова // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2010. – № 7. – С. 2-3.

Майорчикова В. В.,

м. Мар'їнка

КУ «ЦПРПП» Мар'їнської міської ВА

**СИСТЕМА НАСТУПНОСТІ ТА НАПРЯМИ РОЗБУДОВИ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Одним із головних завдань державної політики в освітній сфері проголошується підвищення якості освіти. Ключове місце у вітчизняній системі освіти та її якості посідає формування української ідентичності, прищеплення учням патріотизму й національної свідомості.

Як наголошено в Національній доктрині розвитку освіти України, пріоритетним напрямком в її реалізації є формування особистості, яка усвідомлює свою приналежність до українського народу, сучасної європейської цивілізації; виховання людини демократичного світогляду, яка поважає громадянські права і свободи, традиції народів і культур світу, національний, релігійний, мовний вибір кожної людини.

Принципи наступності та спадкоємності поколінь, гуманізму, демократизму, єдності сім'ї і школи є основою національного виховного простору. Пріоритетним напрямком виховання молодого покоління в національній системі освіти є патріотичне виховання. Актуальність патріотичного та духовного виховання молоді зумовлюється процесом формування в Україні громадянського суспільства, становлення єдиної нації. Високий рівень патріотизму громадян забезпечить повноцінний гармонійний розвиток як особистості в державі, так і суспільства в цілому.

Розбудова національно-патріотичного виховання дітей упроваджується у відтворенні й поглибленні емоційно-естетичного, художньо-творчого, інтелектуального компоненту свідомості рідного народу, створенні умов для розвитку й розквіту природних задатків і талантів

кожного громадянина України, формуванні духовного потенціалу – найвищої цінності нації та держави.

Виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємин, формування в них потреби та уміння жити в громадському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної культури, розвиток любові до Батьківщини, національної самосвідомості й гідності, дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій, відповідальність за природу рідної країни, потребу зробити свій внесок у долю Батьківщини, інтерес до міжнаціонального спілкування, прагнення праці на благо рідної країни та її народу – основна мета національно-патріотичного виховання.

Національне виховання в школах необхідно спрямовувати на залучення юного покоління до глибинних пластів національної культури й духовності, формування в них національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури.

Національне виховання здійснюється системно на всіх етапах навчання в ЗЗСО, забезпечується всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарованість, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури, виховання громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору й діяльності, спрямованої на процвітання України.

Освітняни розуміють, що патріотичне й духовне виховання молоді забезпечить цілісність народу України, його національне відродження, об'єднання різних етносів і регіонів країни, соціально-економічний і демократичний розвиток України, розбудову та вдосконалення суверенної правової держави, оскільки патріотизм сьогодні є нагальною потребою і для людей, і для держави.

Яким повинен бути юний патріот? Перш за все, йому треба розуміти і сприймати українську ідею розбудови державної незалежності, далі йому треба засвоїти

національні цінності: українську культуру, рідну мову, шанобливе ставлення до історичної пам'яті, героїчного минулого, національних героїв тощо.

Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції.

Виховання дітей та молоді є пріоритетним завданням у роботі освітніх закладів. Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають національно-патріотичне як стрижневе, що відповідає викликам сучасності та закладає підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь. З цією метою, враховуючи вікові особистісні новоутворення дітей, в закладах освіти проводиться робота щодо посилення патріотичного виховання, збагачення духовного потенціалу учнівської молоді, відродження кращих надбань українського народу, його культурних і національних традицій, виховання поваги в молодого покоління до Конституції України, державних символів, любові до рідної землі, української мови, національної культури та традицій.

З цією метою в ЗЗСО систематично проводяться тематичні заходи, присвячені героїчним подвигам українських воїнів, боротьбі за територіальну цілісність і незалежність України:

День захисника України: виставка малюнків «Покрова – свято козацьке»;

патріотичний квест «Ми нащадки козаків»; години спілкування «Захист Вітчизни - обов'язок громадянина»; вікторина «День українського козацтва (свято Покрови) та Дня захисника України».

День Гідності та Свободи: інформаційна хвилина «Вільні творять майбутнє»; флешмоб під хештегом #ГідністьтаСвобода.

День вшанування пам'яті Героїв Небесної сотні: вахта пам'яті «Герої Небесної сотні. Героїчні сторінки боротьби

за незалежність України»; класні години «На варті наших душ – Небесна Сотня»; акція «А сотню вже зустріли небеса»; перегляд фільму «Майдан. Культура домовлення».

День пам'яті Героїв Крут: інтерактивний інформаційно-просвітницький захід «Крути – символ героїзму українського юнацтва»; поетичні читання «Кіборги Крут»; інформаційний дайджест «Герої Крут: «Пам'ять через віки».

День українського добровольця: книжково-ілюстративна онлайн-виставка «Доброволець за покликом серця»; патріотична година «Бійці самооборони Майдану»; виставка малюнків «Листівка добровольцю».

У контексті розбудови національного простору виховні заходи в ЗЗСО здійснюються за такими напрямками:

- державний – базується на забезпеченні державою системи героїко-патріотичного виховання;
- соціальний – ґрунтується на вивченні норм моралі, їх дотриманні, виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови, звичаїв, традицій українського народу;
- військовий – передбачає вивчення військової історії України, основних зразків техніки Збройних Сил України, набуття початкових навичок користування ними, підвищення фізичної загартованості в інтересах підготовки до захисту Вітчизни;
- психолого-педагогічний – ґрунтується на вивченні психологічних особливостей молоді, урахуванні їх у процесі підготовки юнаків до військової служби;
- правовий – передбачає формування глибоких правових знань, розвиток високої правової культури.

Патріотичні заходи в ЗЗСО проводяться за цими напрямками з використанням активних та інтерактивних методів, застосування яких ґрунтується на демократичному стилі взаємодії та сприяє формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.

Виховні заходи національно-патріотичного виховання проводяться з метою формування в учнів національної свідомості, патріотичних почуттів до рідної Батьківщини, свого народу; залучення до збереження національних традицій; пошуку та розкриття обдарувань юних талантів, формування в учнівської молоді активної життєвої позиції, популяризації героїзму військового подвигу, вшанування мужності та героїзму захисників та захисниць України, готовності бути захисником(-цею) України, мотивування їх до участі в суспільному й культурному житті країни, готовності до самовідданої праці в ім'я України.

Для підвищення рівня медійної інформаційної грамотності, патріотичної свідомості та критичного мислення учнівської молоді в закладах освіти успішно впроваджується медіаосвіта. Діти переглядають відеоматеріали, документальні фільми патріотичного спрямування, створюють власні відео сюжети, презентації.

Вихованці активно долучаються до різних видів діяльності відповідно до напрямків виховної роботи.

Державний напрямок: оформлення куточків державної символіки України; відео лекторій до Дня українського політв'язня «Політичні мотиви»; флешмоби під хештегом #Гідністьта свобода; інформаційний дайджест «Гідності хай промінь не згасає»; онлайн-захід «Голодомор: злочин проти гідності народу»; краєзнавчий пошук «Голодомор ХХ століття»; дайджест «Україна – європейська держава», концерти до Дня Соборності України «Україна моя»; уроки мужності до Дня партизанської слави «Ми пам'ятаємо»; історичні уроки пам'яті «Тривалі державницькі традиції України»; лекторій до Дня пам'яті жертв Голокосту «Пам'ятаймо...»; перегляд відеоматеріалів, документальних фільмів «Поводир», 2014 рік, авт. – О.Г. Санін, «1377 спалених заживо», 2009 рік, авт. – Іван Кравчишин; усні журнали «Історії національно-визвольної боротьби українського народу» (на сайтах ЗЗСО); створення відеороликів, презентацій, плакатів, малюнків,

фотоколлажів «День прапора України», «День Незалежності України», «14 жовтня – День захисника і захисниць України», «6 грудня – День Збройних Сил України», «День Соборності України», «День єднання» (на сайтах ЗЗСО); години пам'яті до Дня вшанування учасників бойових дій на території інших держав «Спільна біль»; урочистості до Дня Єднання «Єднайся, рідна Україно!», «Долоньки єднання»; тематичні години до Дня пам'яті Героїв Небесної сотні «Україно пам'ятай, небесну сотню, що летить за небокрай»; онлайн-вернісаж художнього мистецтва «Герої живуть вічно!»; книжкова інсталяція «Слава героям!»; конкурси малюнків «Покрова – свято козацьке»; відеопривітання до Дня Української Державності «Єднаємось!»; відеопривітання до Дня Державного Прапора України «Символ надії»; відеопривітання до Дня Незалежності України «Сильна й непереможна держава» (на сайтах ЗЗСО).

Соціальний напрямок: літературно-музичні композиції «Рідний край, де ми живемо, Україною звемо», «Я і моя родина – казковий дивосвіт», «Віночок української мови», «Збережемо наш скарб – рідну мову!», «Пов'яжи хустину», «І на тім рушничкові...», «Коло братерства великого українського народу»; акція «Мова єднає», «Голуб миру», «Ми разом»; створення соціальних відеороликів, презентацій, плакатів «Ми прагнемо миру», «Діти – за мир!», «Під мирним небом України», оформлення творчого панно «Народні символи України», проведення майстер-класів «Вишиванка – наш оберіг»; просвітницькі години спілкування «Культурна спадщина України: від минулого до сучасності»; аукціон «Народна мудрість у фольклорі»; тематичні вечори «І прадіди в струнах серця оживуть»; оформлення літературної інсталяції «Молитва до мови»; проведення годин єднання «Українська мова – серце наше»; шевченківські читання «Зоре моя вечірняя...»; онлайн-виставка оригамі «Українська вишиванка – оберіг для кожного захисника»; виставка малюнків «Мій рідний край, моя земля», «Мій родовід»; інформаційний огляд «Події, що змінили долю

України»; пізнавальна мандрівка «В океані рідного народу відкривай духовні острови».

Військовий напрямок: оформлення куточків патріотичної слави «Сила нескорених» (на сайтах ЗЗСО); військово-патріотичні ігри «Сокіл», «Джура», квести «Ми – нащадки козаків», участь у конкурсах есе, творів, поезій, нарисів «Одинь день війни», «Війна за СВІЙ шлях»; акції «Подаруй свого ангелика герою»; благодійна акція «Бранці Кремля», «З вірою в серці»; проведення майстер-класів «Оберіг для захисника»; виготовлення серветок для воїнів «Слава Україні! Героям слава!»; години спілкування із залученням волонтерів, бійців ЗСУ «Україна – європейська держава»; інформаційні хвилини «Вільні творять майбутнє»; змагання із військово-прикладних видів спорту: марш-кидок, «Смуга перешкод», «Перетягування канату», «Попади в ціль»; створення відеороликів, презентацій «Честь і слава воїнам-захисникам», «Велика шана всім героям!», «Ми пам'ятаємо всі подвиги захисників», «Сила нескорених», «У єдності наша сила»; літературні читання «Меридіани воєнної правди. Поезії Ліни Костенко, Сергія Жадана, Олесі Вінгреневич, Тетяни Майбороди», «Кіборги Крут»; інтерактивне слайд-шоу «Український козак: загадковий лицар»; зустрічі з полоненими, які перебували у полоні на тимчасово окупованих територіях; фестиваль патріотичної пісні «Славу героям співаємо разом!»; відео журнал «Люди, що змінили хід історії» (на сайтах ЗЗСО); оформлення фотоальбому «Рівняння на військовослужбовців ЗСУ, учасників АТО, ООС, учасників бойових дій російсько-української війни»; оформлення газет, листівок, плакатів, колажів «Слава Героям України»; оформлення художньої композиції «Слава Воїнам України»; проведення інформаційної вікторини «Сторінками героїчного минулого»; конкурс творчих робіт (есе, поезій, етюдів, замальовок) «Захистимо нашу неньку-Україну»; виставки малюнків «Листівка добровольцю», лекція «Навчання доблесті і слави».

Психолого-педагогічний напрямок: оформлення куточків «Психологічна підтримка» (на сайтах ЗЗСО); години спілкування «Твоє майбутнє – в твоїх руках»; анкетування «Моя життєва позиція», «Чи готовий(а) я бути захисником рідної держави?», спілкування «Вирішуємо разом конфліктні ситуації»; позитивно-емоційна гра «Я у віночок вплету...»; пазл «Символи України»; психологічна гра «Ми – справжні патріоти», «Ми – справжні громадяни»; інтерактивна гра «Мікрофон»: «Мій родовід», «Моя земля», «Мое місто», «Моя країна Україна»; декупаж «Оберіг воїну»; кросворди, ребуси, вікторини, загадки «Козацькому роду – нема переводу!».

Правовий напрямок: ситуаційні рольові ігри: «Закон обов'язковий для всіх», «Правила й закони в житті підлітків»; уроки-тренінги «Я – громадянин правової держави»; інтелектуальні аукціони «Маю право»; інформування «Про демократичні принципи та їх дотримання у повсякденному житті»; експрес-години спілкування «Права дитини – права людини»; брейн-ринг «Мої права й обов'язки», «Про Конвенцію прав дитини», виставки плакатів «Права дитини» (За статтями Конвенції прав дитини); заняття «Правова абетка»; правова газета «Точка зору»; вікторина «Знавці права»; лепбук «Я знаю свої права й обов'язки»; телешоу «Конституція моєї держави. Права і свободи твої, дитино».

Патріотичне виховання в ЗЗСО здійснюється через систему позакласних заходів, зокрема організуються табори патріотичного спрямування, екскурсії по «місцях пам'яті», пошукові експедиції «Шляхами честі й подвигу захисників», проводяться військово-патріотичні ігри «Джура», благодійні акції «Допомога ветеранам війни», догляд за пам'ятниками «Вічної слави».

Сьогодні питання національно-патріотичного виховання є актуальним не тільки в системі освіти, а й у держави в цілому. Саме зараз ми повертаємося до споконвічних цінностей: утвердження первинності любові до України й людей, духовності, моральності, бережного

ставлення до природних скарбів і національних надбань нашого народу.

Необхідно активізувати патріотичне виховання юного покоління з метою створення основи міцної майбутньої громадянської позиції членів українського суспільства славної України.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання молоді : наказ М-ва України у справах сім'ї, молоді та спорту, М-ва освіти і науки України, М-ва оборони України, М-ва культури і туризму України від 27.10.2009 № 3754/981/538/49 // Основи захисту Вітчизни. – 2010. – № 1. – С. 9-13.
2. Про затвердження Концепції національного виховання студентської молоді : рішення колегії М-ва освіти і науки від 25.06.2009 р. протокол № 7/2-4 // Управління освітою. – 2009. – № 19. – С. 14-15.
3. Афанасьєв, А. Проблеми формування ідеалів патріотичного виховання та ціннісних орієнтацій студентів на сучасному етапі / А. Афанасьєв, Н. Щук // Рідна школа. – 2009. – № 12. – С. 18-21.
4. Бабич, О. В. У рідному краї серце співає – одна Україна – і двох не буває!: (виховний захід, 9-11 класи) / О. В. Бабич // Виховна робота в школі. – 2012. – № 7. – С. 21-22.
5. Бех, І. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна // Світ виховання. – 2007. – № 1. – С. 23-34.
6. Кіяшко, Л. Сучасні напрями патріотичного виховання учнів / Л. Кіяшко // Школа. – 2011. – № 4. – С. 43-45.
7. Лазор, І. Військово-патріотичне виховання учнівської молоді / І. Лазор, Б. Мисак // Директор школи (Шкільний світ). – 2007. – № 15. – С. 3-15.

Малікова К. О.,

заступник директора

Шандриголівської ЗОШ І–ІІІ ступенів

Лиманської міської ради Донецької області

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз, і водночас, великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері, пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд із забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське та євроатлантичне співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави. [6]

Система сучасного національного виховання зорієнтована, насамперед, на виховання громадянина, спрямована на розвиток патріотизму, національної самосвідомості, політичної культури, дбайливого ставлення до природи, часткою якої є всі ми. Основи цієї проблеми висвітлені у Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття») [2], Концепції розвитку громадянської освіти в Україні [3], Концепції Національно-патріотичного виховання дітей та молоді [4]», проєкті «Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні /2018 р.» [7] та ін.

Мета національно-патріотичної ініціативи – створення середовища, яке б сприяло усвідомленню національної належності та формуванню патріотичного світогляду, а також стимулювало розвиток громадської активності

українських школярів; актуалізувало героїчні сторінки українських визвольних змагань на прикладі сьогодення, поширювало в молодіжному середовищі образи сучасних українських супергероїв – воїнів, волонтерів, медиків, загалом усіх, причетних до захисту вітчизни; плекало шанобливе ставлення до національних цінностей та героїчної жертвовної боротьби українського народу проти жорстокого агресора.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів задля формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Народна мудрість стверджує: «Народ, який думає на один рік – вирощує хліб; народ, який думає на десять років – вирощує сади; народ, який думає на сто років – виховує молоде покоління».

Осмислення екзистенційних цінностей (життя, свобода, істина, справедливість) для молоді – необхідна сходинка на шляху особистісного розвитку, що детермінована потребою у концептуалізації уявлень, власного внутрішнього світу та пошуку ідентичності. Таким чином, для сучасних підлітків і молодих людей характерне глибоке розуміння системи суспільно-політичних понять, що становлять основу громадянської свідомості та самосвідомості. Серед таких понять: Батьківщина, громадянин, громадянство, держава, етнос, нація, національність, державна мова, рідна мова. Більш усвідомленим та особистовіднесеним стає розуміння концептів, у яких відображені характеристики громадянськості: патріотизм, відповідальність, громадянський обов'язок. Розвиток вміння категоризації та об'єктивації спостережень суспільно-політичних явищ і процесів забезпечує здатність не просто сприймати на віру те, що скаже дорослий, викладач, а самостійно віднайти відповіді на складні запитання, використовуючи різні

джерела інформації – пресу, телебачення, Інтернет, думки інших референтних осіб, аналізуючи та узгоджуючи окремі факти й оцінки, виробляючи власну позицію.

У своїй роботі педагоги нашої школи керуються Конституцією України, Концепцією Національно-патріотичного виховання, Національною програмою «Діти України», нормативними документами, наказами, розпорядженнями Президента України, Міністерства освіти і науки, обласного та міського управління освіти.

Національно-патріотичне виховання у закладі здійснюється через систему виховних заходів, під час проведення навчальних занять, екскурсій, написання науково-дослідницьких робіт.

Провідна роль у вихованні молоді належить українській мові як духовному стержню нації. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість молоді. Актуальними сьогодні є думки І. Огієнка та В. Сухомлинського про те, що до найважливіших ознак нації належить рідна мова, а з нею витворена культура, яка стає душею нації, її духом.

Зокрема, В. Сухомлинський зазначав, що в руках педагога слово є могутнім виховним засобом, яке здатне піднести, звеличити людину в її власних очах, утвердити її патріотичну свідомість і громадянську гідність, на все життя відкрити в її серці невичерпні й вічні джерела любові до своїх предків. [1]

Розуміння процесу повернення до рідних коренів, витоків українства, національного самоствердження і саморозвитку вже є проявом патріотизму. Тому під час освітнього процесу велика увага приділяється збереженню та примноженню духовних цінностей, культурних національних традицій, шанобливому ставленню до української мови. Свідченням цього є такі заходи, як літературно-музичні композиції, тематичні вечори вшанування видатних українців, зокрема Т.Г. Шевченка, Лесі Українки, А.Ю. Кримського, участь у Міжнародних та Всеукраїнських конкурсах читців поезії, «Дні української писемності та мови», конкурси знавців рідної

мови імені Петра Яцика, мовно-літературні конкурси учнівської і студентської молоді імені Тараса Шевченка, участь у Всеукраїнських конкурсах есе імені Сергія Кемського до Дня Гідності та Свободи, проведення челенджів, вікторин, веб-квестів.

Великий виховний потенціал також має історія України. Стрижневим моментом системи формування національно-патріотичних якостей повинні стати історичні традиції перемог українського воїнства, самопожертви в ім'я захисту Батьківщини, адже знання та дотримання традицій народу не можливі без правильного усвідомлення історії Вітчизни.

Своєрідним протестом учнів і педагогів закладу на російську агресію стали флешмоби «З Україною в серці», «31 крок до Незалежності», «Ми – незламні», створення альманаху «Щоденник пам'яті. Війна та моя особиста історія», участь та перемоги в онлайн-фестивалях віршів «Якою я бачу свою Україну» до Дня Української державності, Всеукраїнських творчих конкурсів до Дня Незалежності України.

Здобувачі освіти активно підтримують наших захисників листами, малюнками та мотиваційними відео.

Любов до України починається з любові до рідного дому, малої батьківщини. Прищепленню народознавства сприяють виховні години «Українські страви та напої», «Різдвяні дієства», «Пам'яті родоводу», «Шануймо своє – українське».

У навчальному закладі панує національний дух, усі урочисті заходи проводяться з використанням національної і державної символіки, українського традиційного одягу. Класні керівники на виховних годинах відкривають перед молоддю яскраві сторінки історії української держави, вчать учнів розуміння і необхідності дотримання норм і принципів чинного законодавства України, поваги до прав і свобод інших людей, шанобливого ставлення до державних символів. Проводяться виховні заходи «Українська державність: віхи історії», «Я – нащадок великих козаків»,

«Національні святині і символи моєї держави», «І пливе наш синьо-жовтий шлях (історія символів України)», «Символіка України: минуле і сучасне». Цьогоріч учні нашої школи взяли участь та здобули перемогу в обласному бліц-конкурсі українського патріотичного смайлу до Дня українського козацтва.

Аби сформувати у молоді моральний фундамент патріотизму, учні активно беруть участь у різних заходах таких як «Сокіл» («Джура»), еколого-патріотична гра «Паросток», квестах до Дня захисників і захисниць України, Дня козацтва.

Ми глибоко переконані, що робимо добру справу, адже якщо молода людина гарно знає культурні народні традиції, поважає і дотримується їх, дійсно любить свою Батьківщину, готова захищати її, то за характером не може бути зрадником чи вбивцею. Патріотизм і націоналізм складають найважливішу ціннісну основу будь-якого демократичного суспільства і виступають суттєвим внутрішнім мотивом для саморозвитку і розкриття всіх потенціальних можливостей в духовній, економічній і соціальних сферах життя нації.

Тому мета навчального закладу на сучасному етапі – виховати молодь гуманною, творчою, відповідальною, з активною життєвою позицією, яка могла б реалізувати себе. Без пробудження таких моральних феноменів, як патріотизм, повага до традицій, обов'язок, совість, почуття власної гідності, працелюбність, навряд чи можна розраховувати на поліпшення ситуації в країні.

Отже, перед українською педагогічною наукою й освітою постають завдання оновлення виховного змісту, впровадження інноваційних форм, методів та особистісно орієнтованих виховних технологій, що забезпечуватимуть досягнення якісних результатів у формуванні людини як громадянина і патріота. [5]

Список використаних джерел

1. Беззуб Ю.В. Використання технологій національно-патріотичного виховання на уроках української мови та літератури/ [Електронний ресурс]. Режим доступу:

- <https://www.slideshare.net/ipppo-kubg/ss-38286321>
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5252932>
3. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні/ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nus.org.ua/wp>
4. Концепція Національно-патріотичного виховання дітей та молоді/ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahistprav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya>
5. Кремень В.Г. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні// Педагогічна думка. – 2016.– с. 77.
6. Наказ Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527/ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>
7. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні/ 2018 р./ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>

Ольховська К. Р.,

*м. Білозерське
ЗОШ № 14*

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ

В основі виховання будь-якого народу міститься природна потреба у самозбереженні, самовдосконаленні, самостверженні шляхом розбудови власної держави. Через це будь-яке виховання завжди має бути національним. Навіть комуністичне виховання, про яке йшлося вище, попри декларований повсюдно "інтернаціоналізм", мало свої національні, переважно "великоруські", особливості і виконувало щодо національних меншин "Союзу" функцію їх зросійщення.

Отже, повсюдно у вихованні діє усвідомлення, що "... виховання, коли воно не хоче бути безсилим, повинно бути народним" (К. Ушинський).

Історична можливість нашого народу розбудувати власну державу (що стало можливим після розпаду Радянського Союзу) зумовлює потребу глибинної перебудови системи виховання в напрямку створення саме національного виховання. Воно повинно бути глибоко просякнуте національним духом – не від почуття ненависті й ворожості щодо сусідів, а від любові до рідної землі. Перебуваємо в дійсності лише на початку становлення такої національної системи виховання.

В умовах українських реалій, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання молоді.

«Педагогічна система кожної історичної епохи, – пи-ше академік М. Стельмахович, – висуває свій оригінальний чи актуальний уже знаний образ людини. Кардинальні зміни в житті суспільства вносять відповідні коректи-ви у виховний ідеал. То ж цілком закономірно виникає питання про сучасний педагогічний ідеал національного родинно-громадсько-шкільного виховання в Українській державі».

В Україні, як і в інших країнах світу, історично склалася система виховання, що ґрунтувалася на національних рисах і самобутності українського народу, але тривалий час вона нехтувалась і заборонялася. Нині, спираючись на глибинні національно-виховні традиції народу, поступово відроджується національна система виховання, яка врахо-вує такі особливості сьогодення, як перехід України до ринкових відносин, відродження всіх сфер життя українського суспільства і процес розбудови незалежної держави. В її основі – український виховний ідеал.

Мета виховання має об'єктивний характер і виражає

ідеал людини в узагальненій формі. Вона об'єктивно відображає вимоги конкретного суспільства, що визначаються рівнем розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. Зі зміною продуктивних сил і виробничих відносин змінюється і мета виховання. Наголошуючи на важливості визначення мети і завдань виховання, К. Ушинський писав: «Що сказали б ви про архітектора, який, закладаючи нову будівлю, не зумів би відповісти вам на запитання, що він хоче будувати? Те саме повинні ви сказати й про вихователя, який не зуміє чітко й точно визначити вам мету своєї виховної діяльності... Ось чому, ввіряючи ви-хованню чисті й вразливі душі дітей, ввіряючи для того, щоб воно провело в них перші, а тому й найглибші риси, ми маємо цілковите право спитати вихователя, якої мети він добиватиметься в своїй діяльності, і вимагати на це пи-тання ясної й категоричної відповіді».

Поняття «національне виховання» охоплює всі зазначені особливості. По-перше, воно рівнозначне державному, хоча останнє є вужчим, одиничним щодо виховання як за-гального поняття. По-друге, в жодній країні світу не існує виховання «взагалі». Воно завжди має конкретно-історич-ну національно-державну форму і спрямоване на формування громадянина конкретної держави, яка не може бути без національною. І нарешті, національне виховання найбільше відповідає потребам відродження України. Воно однаково стосується як українців, так і інших народів, що проживають в Україні. Саме принцип етнізації виховного процесу і передбачає надання широких можливостей представникам усіх етносів для пізнання своєї історії, тра-дицій, звичаїв, мови, культури, формування власної гід-ності й" через пізнання власної історико-культурної спад-щини допомагає пізнати глибинність взаємозв'язків кож-ного з них з українською нацією, її державою, перекона-тися, що саме українська суверенна держава охороняє національні права всіх громадян України.

Головна мета національного виховання на сучасному

етапі – передавання молодому поколінню соціального дос-віду, багатства духовної культури народу, його націо-нальної ментальності, своєрідності світогляду й на основі цього формування особистісних рис громадянина України (національної самосвідомості, розвиненої духовності, мо-ральної, художньо-естетичної, правової, трудової, фі-зичної, екологічної культури), розвиток індивідуальних здібностей і талантів.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- участь у громадсько-політичному житті країни;
- повага до прав людини; - верховенство права;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- рівність усіх перед законом;
- готовність захищати суверенітет та територіальну цілісність України.

Провідна роль у вихованні молоді належить українській мові як духовному стержню нації. Рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість молоді. Розуміння студентами процесу повернення до рідних коренів, витоків українства, національного самоствердження і саморозвитку вже є проявом патріотизму. Студентська молодь має усвідомити, що без оволодіння державною мовою неможливо стати повноцінним громадянином своєї держави, патріотом України та й просто інтелігентною людиною, кваліфікованим спеціалістом будь-якої галузі

господарства. Актуальними сьогодні є думки І. Огієнка та В. Сухомлинського про те, що до найважливіших ознак нації належить рідна мова, а з нею витворена культура, яка стає душею нації, її духом. Зокрема, В. Сухомлинський зазначав, що в руках педагога слово є могутнім виховним засобом, яке здатне підняти, звеличити людину в її власних очах, утвердити її патріотичну свідомість і громадянську гідність, на все життя відкрити в її серці невичерпні й вічні джерела любові до своїх предків.

«Перебудова життя, – пише О. Вишневський, – а в царині освіти – навчально-виховного процесу – це пере-дусім перехід до віри в інші ідеали, а відтак і до життя, орієнтованого на них. Ідеал – це вічний, досконалий, але недосяжний взірець. Він є стимулом для особистої і громадської діяльності, він живить наше буття, зміцнює моральні устої, підтримує сумління. Сила ідеалу – нездоланна, а тому «ідеалісти» легко переносять труднощі буденного життя».

Ідеал – уявлення про взірець людської поведінки і стосунки між людьми, що виходять із розуміння мети життя.

Г. Ващенко вважав, що ідеал не може бути постійним, він має вдосконалюватися. «Розв'язуючи питання про цілі виховання сучасної української молоді, ми мусимо рахуватися не лише з нашими традиціями, а й з тими завданнями, що ставить перед нами сучасне і майбутнє, а також прийняти до уваги психічні властивості нашого народу, як позитивні, так і негативні. Перші треба розвивати, другі усувати або принаймні ослаблювати.

Кінцевою метою виховання особистості є її підготовка до виконання комплексу ролей, необхідних для суспільного життя: громадянина, трудівника, громадського діяча, сім'янина, товариша. Підготовка до ролі громадянина передбачає формування людини з активною громадянською позицією, почуттям обов'язку й відповідальності перед суспільством. Роль трудівника охоплює вміння і бажання активно працювати,

створювати нові матеріальні та духовні цінності. Виконання ролі громадського діяча означає активну участь особистості в громадському житті. Уже в стінах школи особистість слід готувати й до ролі сім'янина, майбутнього батька, чоловіка, матері, дружини. Ко-жен учень як товариш повинен уміти розуміти іншу лю-дину, співчувати, жаліти, поступитися, поділитися та ін.

«Потреба спрямування змісту національного виховання (едукації) у русло українознавства, – вважає М. Стельмахович, – диктується рядом вагомих мотивів. По-перше, нагальною потребою відродження й розвитку української педагогічної культури в Україні. По-друге, тим, що саме українознавство стало нині державною політикою і філо-софією, науковою системою, що визначає основи освіти, культури, мистецтва, навчання й виховання. По-третє, українознавча едукація орієнтується на здійснення націо-нального виховання через освіту. Термін «едукація» у класичній педагогіці втілює в собі найголовнішу функцію основної школи – олюднення знань, недопущення національного невігластва.

Список використаних джерел

1. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. – С.17.
2. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). – К., 2002.
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015-2019 рр., затверджена на колегії МОН України 26 березня 2015 року.
4. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу. – Твори: У 7-ми т. – К., 2000. – Т.5.
5. Фіцула М.М. Педагогіка. Посібник. – К., 2001.

Остапчук О. Г., Шуминська В. О.,

м. Покровськ

*КУ «Центр професійного розвитку
педагогічних працівників»*

Покровської міської ради

**ІНТЕГРАЦІЯ НАСКРІЗНОГО ВИХОВАННЯ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ (З ДОСВІДУ РОБОТИ
ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ПОКРОВСЬКОЇ ГРОМАДИ)**

Війни виграють не генерали, війни виграють шкільні вчителі. Тому, в тих надзвичайно складних умовах, в яких опинилась наша країна сьогодні, на освітян покладена надважлива місія виховання справжнього патріота з яскравою українською ідентичністю, готового відстоювати єдину національну державність. Заклади освіти Покровської громади є дієвими учасниками реалізації державної системи національно - патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. А одним з важливих напрямів роботи КУ «Центру професійного розвитку педагогічних працівників» Покровської міської ради в цій площині є підвищення професійної компетентності педагогів, що працюють на цій ниві, координація виховної на національно-патріотичної роботи закладів та консультативний й організаційний супровід проведення тематичних конкурсів і заходів.

Концепція «Нова українська школа» презентувала освітянській спільноті нову модель випускника, яка характеризує його як цілісну усебічно розвинену особистість, здатну до критичного мислення; патріота з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і уміє приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; новатора, здатного змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя [1]. Отже, ідея освітніх змін очевидна – це перехід від школи знань до школи компетентностей, які в нерозривному зв'язку

включають знання, уміння та ціннісне ставлення. Також, в документі наголошується про те, що виховний процес буде невід'ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність)... Виховання сильних рис характеру та чеснот здійснюватиметься через наскрізний досвід [1].

Наскрізний досвід VS виховання є комплексним опосередкованим процесом виховання особистості, що відбувається на постійній основі за рахунок непрямих впливів. На нашу думку, основним маркером дієвості та системної реалізації наскрізного виховання в освітньому процесі є принцип інтеграції. Дослідники вважають, що інтеграція вирішує основні суперечності освіти — протиріччя між безмежністю знань й обмеженими людськими ресурсами. Вважаємо, саме інтеграція в урочній та позаурочній діяльності закладів освіти в національно – патріотичній площині дозволить більш цілеспрямовано та ефективно здійснювати виховний вплив на підростаюче покоління. Хочемо наголосити на тих, змістовних напрямках, за якими заклади освіти нашої громади реалізують державну систему національно - патріотичного виховання та забезпечують її наскрізність, а саме: освіта, простір, наступність та співпраця.

Вже протягом декількох років педагоги громади при викладанні учбових дисциплін активно застосовують завдання із виховним впливом та діляться досвідом в цьому напрямку. Так, за ініціативи КУ «ЦПРПП» Покровської міської ради, було розпочато роботу ПДС «Організація наскрізного виховання на уроках математично – природничого циклу в умовах Нової української школи», створюється банк тематичних завдань, затверджуються до використання в освітньому

процесі навчальні предметні посібники, реалізуються STEAM проекти з національного виховання. Цікавим прикладом наскрізного виховання в дії, вважаємо, проведення в Покровській громаді щорічного науково-дослідницького конкурсу для дітей молодшого шкільного віку «Чомусик», основними завданнями якого є розвиток у маленьких здобувачів освіти науково - дослідницьких навичок та наскрізних предметних й ключових компетенцій.

Особистий приклад патріотизму несуть як наші освітяни, так і батьки учнівської молоді, які захищають Батьківщину в лавах ЗСУ, працюють на освітньому фронті, волонтерять, допомагають притулкам для тварин тощо.

Безумовно, важливою та дієвою лінією впровадження наскрізного виховання в освітній процес є простір. Вважається, що виховний вплив в закладі освіти повинно нести абсолютно все – стіни, стеля, вікна, вулиця та будинки. В усіх закладах освіти нашої громади дбайливими руками педагогів, учнів та батьків створено національні куточки та осередки, оздоблено освітні рекреації, оформлено постійно діючі виставки та лаунжзони. В трьох закладах, а саме, Навчально-виховному комплексі № 1, Навчально-виховному комплексі № 2 та Гришинському ЗЗСО діють шкільні музеї, які гостинно приймають учнів, батьків та гостей. З метою популяризації та презентації освітніх та виховних досягнень наших закладів освіти, створення їх позитивного досвіду, працюють вебспільнота Покровської громади «ОСВІТНИЙ_ПОКРОВСЬК», що охоплює більш ніж 1000 учасників <https://m.facebook.com/groups/2628740694028722/?tsid=0.8246136673967974&source=result>, вебгрупа Центру https://m.facebook.com/groups/457563752866190?group_view_referrer=search, сайти та вебгрупи закладів освіти.

Ще одним елементом наскрізного виховного простору є наступність, яка презентована як міжпредметною інтеграцією, так і взаємодією між ланками освіти та

зкладами. Актуальність та значення інтеграції навчальних предметів спонукають педагогів до пошуку нових освітніх форм та технологій: в цьому навчальному році на рівні громади діють 15 тематичних методичних семінари, змістом яких є інтеграція як предметів, так і навчальних елементів.

Запорукою ефективного та цілеспрямованого виховного впливу також є також співпраця між закладами освіти нашої громади, так із державними й громадськими інституціями, а саме: Покровсько – Ясинуватським ОМВК, Покровським історичним музеєм, ветеранськими та волонтерськими організаціями, благодійними фондами.

Таким чином, врахування та залучення всіх елементів наскрізного виховання, його активна інтеграція в освітній процес є запорукою ефективного здійснення державної політики національно - патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Лише в цьому випадку ми зможемо сказати, що наші діти дійсно знаходяться у всеохоплюючому виховному середовищі.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]: рішення колегії МОН України від 27 жовтня 2016. – Режим доступу: <https://goo.gl/XtVDXB> – С.6, 19, 20.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytela / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяда», 2017. - 206 с.
3. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник. Львів: Світ, 2019. – 136 с.
4. Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти в Україні – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2022/06/08/nakaz-mon-vid-06-06-2022-527-pro-deiaki-pytannia-natsional-no-patriotychnoho-vykhovannia-v-zakladakh-osvity-ukrainy-ta-vyznannia-takym-shcho-vtratyv-chynnist-nakazu-ministerstva-osvity-i-nauky-ukrainy/>.

Охтирсько А. В.,

сміт Мангуш

ОЗЗСО

НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИХОВНИЙ ПРОСТІР ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

«Для народу, який не пропонує Світу національного доробку, а прагне бути лише реципієнтом чужих цінностей і надбань, у ХХІ столітті уготована єдина дорога – бути розчиненим і упокореним. Тому висока і благородна місія національної культури і освіти – оберігати й утверджувати Ідентичність Української Нації як фундаментальну цінність буття...» [5]. Під цінностями держави, як правило, розуміється бажаний стан найбільш важливих факторів для його сталого існування і розвитку. Доведено, що духовні цінності виступають ознаками розвиненості будь-якої нації, без яких вона взагалі не може існувати. Нація, в якій нівелюються духовні цінності, приречена на втрату державності, і це лише справа часу. Тому за теперішніх умов важливою є активізація зусиль із підвищення духовного рівня української молоді, формування у неї стійкої системи глибоких морально-духовних цінностей, оскільки саме вони складають основу мотиваційної сфери як особистості, так і суспільства в цілому [4].

Сьогодні Україна ціною життя своїх Героїв, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, тому пріоритетного значення набуває національне виховання дітей та учнівської молоді. Наша школа працює в дистанційному режимі, адже територія нашої громади окупована. Наші учні – це діти, які виїхали у більш безпечні регіони України, діти, які перебувають за кордоном, діти, які продовжують знаходитись на окупованій території. Тому дуже важливо, щоб національне виховання наскрізно пронизувало весь освітній процес і базувалося на національній історії,

знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут та долю країни.

Національне виховання у нашому закладі охоплює всіх учасників освітнього процесу, сприяє формуванню у дітей та утвердженню у педагогів і батьків національних та загальнолюдських цінностей, особистісних якостей, що притаманні громадянину України. Проявом патріотичного духу, свідченням формування Української політичної нації є використання української національної та державної символіки, українського традиційного одягу, жовто-блакитних кольорів. При цьому важливо не підміняти зовнішніми ознаками патріотизму його глибокої ідейної сутності – готовності своєю працею, науковими, творчими й спортивними досягненнями, службою із захисту країни сприяти розвитку української демократичної держави. Відповідно, всі заходи, які ми проводимо у закладі, на жаль, онлайн, наповнені громадянсько-патріотичним змістом, стверджують ідею спільності інтересів та взаємоповаги усіх громадян України, підтримують прагнення кожної особистості до духовного, інтелектуального, творчого та фізичного розвитку задля розквіту держави і перемоги в цій жорстокій війні.

Педагоги нашого закладу добирають і поєднують різноманітні методи і форми національного виховання, уникають формалізму й одноманітності, насичують їх патріотичними емоціями та переживаннями, активно використовують приклади мужності й звитяги захисників України як з історичного минулого, так і нинішніх Героїв, які боронять нашу державу від російської агресії.

Класні керівники надають перевагу активним формам роботи, що передбачають самостійну або спільну роботу, набуття дітьми та учнівською молоддю соціального досвіду; сприяють формуванню національної свідомості, критичного мислення, ініціативності, творчого підходу до справи, відповідальності за свої дії та вчинки:

громадській, волонтерській діяльності, соціальним практикам, пошуковій, дослідницькій та проєктній діяльності, флешмобам, акціям. Так, напередодні Дня Незалежності України було проведено конкурс фоторобіт «Пейзажі рідної України очима дітей Мангушської громади», учні надали на конкурс світлини тих куточків України, де вони зараз знаходяться; конкурс виразного читання патріотичних віршів «Слово про Україну», учасники надіслали проникливі відео, особливі почуття викликали вірші у виконанні тих дітей, які пережили жахи війни. Міжнародний день миру у закладі відзначили проведенням наступних заходів: панорама малюнків «Під мирним небом Приазов'я» (учасники – учні 1-4 класів); конкурс-презентація власних віршів на тему «Моя мирна Україна» (для учнів 5-11 класів); онлайн-виставка буклетів, листівок, плакатів «Ми – єдині! Ми – за мир!» (учасниками стали учні й учителі). Переможцями шкільного поетичного конкурсу «Моя мирна Україна» стали учні 7 класу, які змогли онлайн створити колективний вірш, передаючи естафету поетичного слова від учня до учня.

*Моє Приазов'я – мала Батьківщина,
України-неньки маленька частина,
Зараз тобі дуже важко, ворога навала,
Прийшла на нашу землю, її розтоптала.
Наробили горя людям, розкидали по світу.*

Як цвіт духмяний калиновий розлетівсь од вітру...

У Всесвітній день прибирання «World Cleanup Day» діти разом з батьками прибирали оселі (здебільшого тимчасові), подвір'я, парки і висловили надію, що наступного року будуть прибирати території рідних сіл і селищ Мангушської громади. Взяли активну участь діти, батьки й учителі у Всеукраїнському Забігу «Шаную воїнів, біжу за героїв України», учасники усвідомлювали, що бігли за Героїв, які віддали життя за Україну. У нашому закладі на честь свята Дня захисника і захисниці України проведено виховні години, квести, онлайн-екскурсії, виставки, інтелектуально-логічні ігри тощо. За

підсумками заходів створюємо відеороліки, презентації, онлайн-виставки, розміщуємо у соціальних мережах та на сайті закладу.

Окремої уваги заслуговує волонтерська діяльність педагогів, учнів, батьків, яка через конкретну, практичну діяльність сприяє встановленню соціальних зв'язків, опануванню дітьми нових навичок, формуванню у них прагнення до відповідальної поведінки, моральних та духовних якостей, світогляду справжнього громадянина України. Зазвичай діяльність волонтерських груп здійснюється в інформаційно-просвітницькому, профілактичному, соціальному, охоронно-захисному напрямках. Реалії сьогодення визначили новий напрям волонтерської роботи – психологічна та моральна підтримка воїнів Збройних Сил України, Національної гвардії, інших військових формувань; допомога родинам, що були вимушені покинути свої домівки у результаті агресії росії та окупації окремих територій України. Наші діти та учнівська молодь бере участь у волонтерських акціях, що проводяться за ініціативи громадських організацій, навчального закладу, а також самі ініціюють волонтерські акції «Лист Герою», «Намалюю тобі Україну», «Допоможи пораненому бійцю» тощо.

Важливу роль у національному вихованні дітей та учнівської молоді відіграє педагог, його особистий приклад, його погляди та практичні дії, що мають бути взірцем для наслідування. Якість виховного процесу напряму залежить від рівня підготовленості педагогів до кожного заходу; використання різноманітних методів і форм; знання і вміння врахування вікових і психологічних особливостей дітей; відвертості, емоційності, оптимізму та активної патріотичної позиції вчителя. Кожен наш педагог – яскрава особистість, справжній патріот, який не зрадив, не пішов на співпрацю з окупантом, а сміливо й надійно сьогодні тримає освітянський фронт.

Важлива роль у формуванні патріотизму належить сім'ї. Тому ми, педагоги, залучаємо батьків учнів до

активної участі у виховних заходах національного спрямування. Батьки наших учнів не тільки спостерігають за здобутками їх дітей, вони безпосередньо впливають на формування молодого покоління своїм досвідом та своїм прикладом. Наші педагоги завжди підтримують ініціативи батьківської громади, взаємодію у розробленні та виконанні рішень щодо національного виховання дітей та учнівської молоді. З цією метою використовуємо активні методи: тренінги, дискусії, дебати, аналіз виховних ситуацій, які сприяють усвідомленню батьками ролі сім'ї у вихованні дітей, формуванні патріотичних почуттів та готовності служити своїми знаннями, працею України.

Пріоритетним напрямком виховання дітей та молоді в національній системі освіти є патріотичне виховання. Актуальність патріотичного та духовного виховання юного покоління зумовлюється процесом формування в Україні громадянського суспільства, становлення єдиної нації. Патріотизм сьогодні є нагальною потребою і для людей, і для держави, оскільки високий рівень патріотизму громадян забезпечить повноцінний гармонійний розвиток як особистості в державі, так і суспільства в цілому.

Патріотичне та духовне виховання підростаючого покоління забезпечить цілісність народу України, його національне відродження, об'єднання різних етносів і регіонів країни, соціально-економічний і демократичний розвиток України, розбудову та вдосконалення суверенної правової держави, соціально-політичну стабільність у державі та гідне представлення нашої країни у світі.

Педагоги нашого закладу вважають, що сучасні учні повинні розуміти і сприймати українську ідею; сприяти розбудові державної незалежності; засвоювати національні цінності: українську культуру, мову, шанобливе ставлення до історичної пам'яті тощо.

Наші діти – зерна нації. Щоб кожний учень став відбірним зернятком і виріс гармонійною особистістю, схожою на дозрілий колос, потрібно створити для цього всі умови в сім'ї та освітньому закладі, посіяти у душу

дитини зернятка пам'яті народної та духовності, здоров'я та працелюбності, культури та краси. Проростуть ці паростки добра – і виросте колосисте поле життя, наснаги, мудрості і самоповаги майбутньої надії держави.

Список використаних джерел

1. Касьян В. І. Філософія: навч. посібник / В. І. Касьян. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ: Знання, 2005. – С. 255.
2. Кремень В.Г. Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура / Вісник Національної академії педагогічних наук 2(2). Режим доступу: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/86/115>
3. Національно-патріотичне виховання в Україні: наук.-допом. бібліогр. покажч./НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [упоряд.: Страйгородська Л. І., Пономаренко Л. О., Тарнавська С. В. та ін.; наук. ред. Березівська Л. Д.; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О.]. – Київ, 2019. – 368 с.
4. Тернопільська В. І. Соціально-комунікативна культура школяра: шляхи сходження: [монографія] / В. І. Тернопільська. – Житомир: Рута, 2008. – 300 с.
5. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 742 с. ДОЦЕНКО Валентина Олександрівна, вчитель біології Бориспільського академічного ліцею, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист, відмінник.

Рибалка Л. Д.,

*м. Слов'янськ
комунальний позашкільний заклад
«Донецька обласна Мала академія наук
учнівської молоді»*

ГРОМАДЯНСЬКО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На думку українських науковців, істориків і педагогів, музеї, бібліотеки та архіви належать до інститутів, соціальною функцією яких є збереження пам'яті через

відтворення для сучасних українців культури минулих часів [3, с. 193]. Зазначимо, що до переліку тих, хто зберігає історичну пам'ять українського народу, доцільно додати ще заклади освіти. Адже саме педагогічні працівники – учителі історії, керівники гуртків історико-краєзнавчого напрямку – є основними популяризаторами серед дітей і молоді, їх батьків славетного минулого українського народу та діяльності самих музейних установ. Для багатьох здобувачів і здобувачок освіти музейні двері вперше відкрилися завдяки вчителю.

Розвиток музейного просвітництва, музейної педагогіки як засобу відродження та збереження історичної пам'яті українського народу був об'єктом дослідження багатьох українських дидактів доби незалежності. Зокрема, у 2017 році опублікований науково-методичний посібник «Музейна педагогіка: теорія і практика». На думку авторки посібника Удовиченко І. В., головною місією музею як інституції, що існує для розвитку суспільства, має бути становлення системи цінностей, а саме, сприяння переходу від цінностей виживання до цінностей самовираження. Щодо музейної педагогіки, то ця наукова галузь має вивчати та визначати шляхи розвитку особистості під час контакту з музейними експонатами – візуалізованими цінностями соціуму [5, с. 11]. Удовиченко І. В. пропонує практичний інструментарій для організації освітньої діяльності музеїв, що сприятиме становленню гармонійної особистості, активної громадянської позиції. Перевага надається активним формам музейної педагогіки: театралізованим екскурсіям, музейним казкам, станційним іграм і квестам, майстер-класам тощо [5, с. 32-35].

У монографії Н. О. Філіпчук «Педагогічно-просвітницька діяльність музеїв України (кінець ХІХ – початок ХХІ століття)» підкреслено, що за умови добре організованої взаємодії співпраця музею та закладу освіти породжує позитивний синергетичний ефект. Однак налагодження ефективної взаємодії музеїв та освітніх інституцій залежить від особистості педагога, який має

знати основи музеології (музеезнавства); надбання національної та світової культур; володіти комунікативними вміннями; вести ефективний діалог з учнівськими колективами, батьками та громадськістю, а також із музейними працівниками; мати зацікавленість культурою, історією, природою [2].

У дисертаційному дослідженні Снагощенко В. В. розглядаються музеї закладів освіти – духовно-інтелектуальний компонент освітнього середовища, який наповнюють архівні матеріали, автентичні речі, аудіовізуальні засоби тощо. Нагадується, що метод особливих «музейних» уроків визнано експертами Ради Європи як один із основних методів викладання історичних дисциплін у середній школі, а екскурсії в музеї розцінюються як діалогічна форма історико-культурної освіти [4, с. 2].

Питання роботи музеїв при закладах освіти висвітлюється також у публікації Білик Н. І. «Музей як центр координації освітньо-виховної та краєзнавчої роботи закладу освіти». Визначено, що музей відрізняє від будь-якого іншого шкільного зібрання, предметного кабінету наявність фонду, оригінальних матеріалів, які відповідають його профілю. Головними завданнями діяльності музеїв авторка вважає залучення молоді до краєзнавчої, науково-дослідницької роботи; формування в молоді соціального досвіду на прикладах історичного минулого України; вивчення, експонування та популяризацію історико-культурних та природних надбань рідного краю; розширення і поглиблення загальноосвітньої та допрофесійної підготовки молоді засобами позакласної, позашкільної роботи [1, с. 85].

Проте сьогодні, в умовах дії воєнного стану, використання засобів музейної педагогіки задля поглибленого вивчення дітьми та молоддю історії України є утрудненим. Ще з 2014 року здобувачам освіти недоступні понад 130 тисяч експонатів Донецького обласного краєзнавчого музею, які залишилися на тимчасово окупованій території. Через військові дії

учнівство сьогодні не може відвідувати міські краєзнавчі музеї Бахмута, Слов'янська та інших населених пунктів Донецької області. У музеях територіальних громад, де не ведуться активні бойові дії, виставкові експозиції демонтовано, а експонати переміщено до сховищ задля їх збереження під час обстрілів. Тому єдиною можливою формою музейного просвітництва в сучасних умовах стають відеоекскурсії та онлайн-заняття, під час яких учнівство знайомиться з віртуальними експозиціями та виконує на цій основі завдання дослідницького характеру.

Нагадаємо відмінності між екскурсією / відеоекскурсією та музейним уроком / онлайн-заняттям. Екскурсія – це колективний огляд музейних об'єктів, який проводиться за визначеною метою і спеціальним маршрутом під керівництвом спеціаліста – екскурсовода. Урок у музеї має проходити відповідно до навчальної програми за темою, зміст якої передбачає роботу з музейними об'єктами. Тому під час підготовки до уроку учитель не перекладає всю роботу на музейного працівника. За його допомогою педагог визначає музейні об'єкти, що несуть важливий інформаційний та освітній зміст; готує пояснювально-ілюстративну розповідь про обрані об'єкти, завдання дослідницького характеру.

Учитель історії може запропонувати учням у позаурочний час здійснити відеоекскурсії:

стародавня історія України – Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія» (<https://museum-portal.com/ua/museum/natsionalniy-istpryko-arheologichniy-zaovidnyk-olviva>);

історія України IX – XIII ст. – віртуальна екскурсія «Архітектура та ремесло Чернігова XI-XIII ст.» (<https://museum-portal.com/ua/museum/chernihiv-architecture-and-craft-in-xi-xiii-centuries>);

історія України XVI - XVIII ст. – віртуальна екскурсія Острозьким замком (<https://ostrohcastle.com.ua/3Ddonjon/index.html>); віртуальний тур українськими музеями просто неба (музеї «Запорізька Січ», «Резиденція Богдана Хмельницького» ,

<https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>);

історія України XIX – початку XX ст. – Національний музей Тараса Шевченка (<https://museum-portal.com/ua/museum/national-museum-of-taras-shevchenko>);

Шевченківський Національний Заповідник у Каневі (<https://museum-portal.com/ua/museum/shevchenko-national-reserve>); Львівський літературно-меморіальний музей Івана Франка (<https://museum-portal.com/ua/museum/lvivskij-literaturno-memorialnij-muzej-ivana-franka>).

Вказані віртуальні тури та екскурсії можуть стати важливим доповненням до шкільного курсу історії, надати учнівству зорові враження, забезпечити емоційне сприйняття музейних об'єктів, що водночас є історичними джерелами.

Продемонструємо особливості організації та проведення онлайн-занять із використанням музейних фондів і виставкових експозицій на прикладі матеріалів веб-сайту Національного музею Голодомору-геноциду. Зазначимо, що працівники вказаного музею проводять платні онлайн-заняття та відеоекскурсії за попереднім замовленням. Проте ситуація в енергетиці може завадити участі дитини в такому занятті. Тому більш доцільним є використання матеріалів сайту Національного музею Голодомору-геноциду під час підготовки учителем власного дистанційного тематичного уроку. Наприклад, педагог може запропонувати учнівству завдання дослідницького характеру – аналіз листів Джері Бермана, інженера з Південної Африки, до братів і сестер (писемні джерела особистого походження). Ці листи висвітлюють трагедію Голодомору 1932–1933 рр. на сході України, де Джері Бермана працював на будівництві мосту в Станиці Луганській (нині Луганська обл.).

Витяг із листа Джері Бермана від 31 грудня 1932 р.: «Це найгірший рік і найгірша зима Радянської Росії з 1924 року. Безсумнівно. Країна не видає хліба за планом, селян змушують і залишають кожен фунт (?). Вони переповнюють будівельні поселення і, оскільки нестача

велика, погіршують становище. Кожна організація веде свою власну боротьбу, і, щоб звільнитися від відповідальності, центральний уряд перекинув на нас увесь розподіл продовольства, тобто до малих органів виконавчої влади, що суто відповідають за будівництво. Що ми, пішаки, можемо робити там, де Уряд провалився – не знаю. Справи похмурі, здається, скрізь. Мої ноги все ще холодні, ні, холодніші, ніж коли я починав. Я сьогодні вранці снідав «холодним», тобто хлібом (жахливої якості навіть у Росії, сіно та земля) і цукром (залишився з Харкова). Немає ні вугілля, ні дров. Отже, сьогодні вранці мій господар не розпалював вогонь, і тому я не мав «кіп'ятка». Але я більше не переживаю. Я впевнений, що виживу з мільйонами інших. Сьогодні пізно ввечері в «Станиці» я буду обідати в «Столовій» і забуду всі свої негаразди».

Питання:

1. Чи вистачало продуктів харчування для інженерів і робітників на будівництві мосту в Станиці Луганській? Охарактеризуйте стан забезпечення продовольства мешканців міст і робітничих селищ Донбасу.
2. У листі Бермана є фраза «селян змушують і залишають кожен фунт». Що, на вашу думку, мав на увазі інженер, коли писав її? Чому взимку 1932 року селяни покинули рідні домівки та «переповнили будівельне поселення»?

Також на уроці можна використати записи спогадів очевидців Голодомору. Розділ «Цифрова історія. Свідчення» веб-сайту Національного музею Голодомор-геноциду містить спогади семи осіб, які у 1932 – 1933 рр. жили в Донецькій області. Зокрема, Антоніна Петрівна Таран-Шнуренко згадувала, що у 1932 р. на трудовень в колгоспі на півдні Донеччини давали по 100 гр. пшениці. Її заробіток за рік умістився в одному мішку. Восени становище стало нестерпним. У дітей з'явилися голодні набряки. Коли у сільраді дізналися, що чоловік Антоніни Петрівни влаштувався на роботу у Маріупольському

порту і не бажає повертатися до села, то жінку виключили з колгоспу і забрали корову. Наприкінці лютого 1933 р. Антоніна Петрівна з дітьми покинула хату, що невдовзі була пограбована комнезамівцями. На підставі вказаних спогадів можна обговорити з учнями штучний характер Голодомору 1932 – 1933 рр., роль активістів комітетів незаможних селян в його організації.

Проте в музеях зберігаються не тільки писемні, а й речові та візуальні історичні джерела. Щоб продемонструвати можливості їх використання під час музейних уроків, пропонуємо розробку онлайн-заняття за темою «Розвиток української культури другої половини XVII – XVIII ст.».

Отже, залучення дітей і молоді до перегляду віртуальних екскурсій музеями України, використання світлин музейних об'єктів під час проведення дистанційних уроків може стати дієвим засобом популяризації культурно-історичної спадщини українського народу, громадянсько-патріотичне виховання дітей і молоді. Водночас звертаємося до працівників музеїв регіонів, де не йдуть активні бойові дії, з проханням про створення контенту для таких дистанційних занять.

Список використаних джерел

1. Білик Н. І. Музей як центр координації освітньо-виховної та краєзнавчої роботи закладу освіти / Н. І. Білик // Рідні джерела. – 2021. – № 3 (198). – С. 82-90.
2. Вовк М. Музейна педагогіка в Україні: історія, теорія, практика (рецензія на монографію Н. О. Філіпчук «Педагогічно-просвітницька діяльність музеїв України (кінець XIX – початок XXI століття)» за наук. ред. акад. Н. Г. Ничкало. Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 468 с.) / М. Вовк // Слово Просвіти. – 2021. – Режим доступу: <http://slovoprosvity.org/2021/03/29/muzeyna-pedahohika-v-ukraini-istoriia-teoriia-praktyka/>.
3. Киридон А. Музеї як інституції пам'яті / А. Киридон // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. – 2015. – Вип. 16(1). – С. 193-200. – Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2015_16%281%29__23.

4. Снагощенко, В. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. В. Снагощенко ; Міністерство освіти і науки України. Київський університет ім. Бориса Грінченка. – Київ, 2010. – 20 с.
5. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І. В. Удовиченко. – К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. – 72 с.

Савіна В. В.,

*м. Торецьк
ЗЗСО І-ІІІ № 20*

МІСІЯ ВЧИТЕЛЯ-УКРАЇНІСТА – ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Українське суспільство покладає на сучасного педагога одне із найскладніших завдань – формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського та конституційного обов'язку перед державою, збереження її цілісності та незалежності, сприяння становленню України як правової, демократичної, соціальної держави.

Школа є важливою ланкою виховання свідомих, активних, високоморальних громадян нашої держави. Сучасний освітній заклад спрямовує свою діяльність на забезпечення всебічного розвитку особистості шляхом навчання та виховання, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, інтегрованості, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги в інтересах людини, родини, суспільства, держави.

Виховати почуття патріотизму, самовідданої любові до Батьківщини неможливо без знання нашого минулого: історії, культури, традицій. Як зазначав В.О. Сухомлинський: «Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується». В основу національно-патріотичного виховання дітей, підлітків мають бути покладені педагогічний досвід українського народу, його історично-культурні традиції, духовність, мораль, ідеологія.

Виховання патріота – це покликання сучасної освіти і, в першу чергу, це місія вчителя-україніста закладу освіти. До засобів патріотичного виховання вчителя української мови та літератури належать рідна мова та історія, українська література, рідна природа, українська культурно-духовна спадщина. Серед методів та форм виховання патріотизму пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини та сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.

Учитель-україніст реалізує поставлені виховні цілі та завдання через нестандартні, інтерактивні уроки української мови та літератури, позакласну предметну діяльність здобувачів освіти. Основними напрямками виховання національної свідомості та патріотизму на уроках української мови й літератури є:

- 1) виховання пошани й любові до рідної мови, прагнення зберегти її, бо мова – це ДНК нації;
- 2) формування думки про значення родини, сім'ї, роду, родоводу;
- 3) формування знань про історію великої батьківщини – України та малої – Донеччини, державні та національні, народні символи;
- 4) формування знань про історико-культурну, духовну, літературну скарбницю Батьківщини;
- 5) формування стійкості у своїх національних переконаннях.

У процесі роботи вчитель шукає шляхи й засоби для формування в учнів високої національної свідомості через використання українознавчого та краєзнавчого компонентів на уроках та в позаурочний час. Дитина пізнає себе як особистість, громадянина, патріота, починаючи з маминого слова, любові до батьківської хати, до колискової, яку співала мама, до родини, до рідної мови й народної пісні. Саме це формує поняття «Батьківщина». І тільки тоді, коли дитина усвідомила себе сином чи донькою України, відчула гордість за її славне минуле, зрозуміла те, що треба вчитися, працювати задля майбутнього своєї держави, можна з гордістю сказати: «Це патріот! Місія виконана!».

Під час викладання української мови та літератури вчитель має використовувати всі можливості, щоб виховати учнів справжніми патріотами. Для реалізації даної виховної мети вчитель-україніст може широко використовувати навчальний матеріал з предметів «українська мова», «українська література».

Рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання, вагомий чинник впливу на національну свідомість молоді, є ідентифікаційним кодом нації. Василь Сухомлинський зазначав, що в руках педагога слово є могутнім виховним засобом, яке здатне піднести, звеличити людину в її власних очах, утвердити її патріотичну свідомість і громадянську гідність, на все життя відкрити в її серці невичерпні й вічні джерела любові до своїх предків. На уроках української мови педагог розкриває перед учнями роль рідної мови для кожного народу, української мови – для українців.

Предмет «Українська мова» має значні виховні можливості, адже в процесі вивчення лінгвістичних тем («Фонетика», «Орфоепія», «Орфографія» тощо) можна широко застосувати українознавчий матеріал.

Формувати національну свідомість здобувача освіти треба поступово: від простого до складного. Під час вивчення розділу «Лексикологія» у 5-6 класах можна більше уваги приділити вивченню матеріалу з теми

«Історизми. Архаїзми. Неологізми», що яскраво демонструє назви предметів українського побуту, що вийшли з ужитку, чи слова, що знайшли себе в сучасності, або ж познайомить школярів із «новоспеченими» українськими словами. Цікавим завданням для дітей цього віку буде дослідження походження власного імені чи прізвища, а також легенд, переказів, історичних довідок про них. Особливу увагу юних дослідників привертають прізвища та прізвиська односельців українського походження. Наприклад, Михась, Винник, Кушнір, Кулак, Біловус. Діти із задоволенням займаються пошуково-дослідною діяльністю, відшукуючи незвичайні прізвища та прізвиська своїх родичів та знайомих. Результатом даного виду роботи є захист проєктів «Історія походження українських прізвищ (прізвиськ) односельців» на рівні закладу, міста. Один із учнів 7 класу презентував власний проєкт на тему «Прізвища односельців українського походження» і став переможцем Всеукраїнської історико-красознавчої конференції учнівської та студентської молоді «Південно-східна Україна: від стародавності у XXI століття». Відшукуючи зв'язок власного прізвища з українськими коренями, козацтвом, шестикласники відчують і розуміють свою приналежність до держави, її історії, а вчитель «засіває» дитячі душі перші зернами любові та поваги до Батьківщини.

Розділ «Морфологія» є широким тлом для виховання юного громадянина України. З метою узагальнення та систематизації вивченого з теми «Прикметник» у 6 класі було побудовано урок під назвою «Моя Україна». Урок проходив у формі подорожі містами України. Протягом уроку діти не тільки повторювали вивчене про прикметники, але й знайомилися з легендами про утворення міст (Київ, Харків, Львів, Одеса), працювали з текстом «Донеччина – мій рідний край», аналізували його, визначали в ньому прикметники, їх приналежність до певної групи (твердої, м'якої, групи на -лиций). Школярі залюбки розгадували кросворд «Україна», будували сенкани «Батьківщина», зачитували власні мінітвори

«Історія мого селища», «Моя вулиця називається так, тому що...».

Виховувати юного патріота можна не тільки, використовуючи матеріал про Державні та народні символи, Герб та Прапор України. У 7-9 класах важливо зробити акцент на особистісних досягненнях людини задля державного блага Батьківщини, тобто показати людину як зразок патріотизму та самопожертви заради України. Саме це стало поштовхом для проведення уроку української мови у 7 класі під назвою «Олімпійськими шляхами українських чемпіонів». Семикласники узагальнювали вивчене з теми «Дієприкметник» у формі змагання. Здобувачі освіти грали в інтелектуальний футбол, виконали вправу «Тренування швидкості», взяли участь у супергрі «Олімпійські інтелектуальні ігри чемпіонів», а в кінці уроку були нагороджені справжніми золотими медалями. Під час уроку діти дізналися про спортивні подвиги своїх співвітчизників, про олімпійських чемпіонів незалежної України. Кожен учасник уроку-змагання відчув гордість за нашу державу, її видатних, всесвітньо відомих спортсменів.

Одним із дієвих засобів виховання патріотизму підлітків є проектна пошуково-дослідна робота на уроках української мови. Учні 5 класу 2 тижні працювали над підготовкою групових проектів «Квіти – народні символи України», які потім були презентовані під час уроку мовленнєвого розвитку «Квітковий вернісаж рідної України». Клас був поділений на 4 групи. Кожна група отримала свою квітку, що є народним символом України. Протягом двох тижнів дослідники збирали інформаційний пізнавальний матеріал про значення даної квітки в житті українців: загальне поняття, лікарські властивості, міфи та легенди, казки, вірші, пісні, загадки тощо. На першому уроці мовленнєвого розвитку діти презентували свої проекти, захищали їх, а на наступному уроці – складали письмовий твір-опис квітки, яку досліджували. Даний вид діяльності не тільки навчив п'ятикласників складати письмові твори-описи, але й познайомив їх з неосязною

скарбницею фольклору, міфологічним світом українців, розширив дитяче уявлення про квіти, які є символами України.

Українська література – це справжнє невичерпне джерело формування національної ідентичності в середньому шкільному віці. Урок літератури в 5 класі можна організувати у формі мандрівки, квесту, змагання, під час якої діти перевтілюються в козаків чи чумаків, а потім виконують завдання різної складності та характеру. Вивчаючи біографічний матеріал письменників, варто використовувати методичний прийом «Сторітелінг» або «Перевтілення». Дитина повинна відчувати ту епоху, в якій жив митець. Перевтілитися у письменника і розказати про його боротьбу за суверенність України, її право на існування. Ця вправа складна, але креативна, старшокласники залюбки беруть участь.

В 5-6 класах уроки літератури розглядаємо через призму давнини: уривки з літописів, перекази й легенди про запорожців, казки про винахідливих та спритних українських хлопців та дівчат, показуючи приклади патріотизму, мужності, відваги, сміливості українського народу. В 7-9 класах формуємо світогляд дитини, національно-патріотичні погляди на основі вивчення та аналізу творів А. Чайковського «За сестрою», А. Кашенка «Над Кодацьким порогом», Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі», В. Рутківського «Джури козака Швайка». Діти глибоко сприймають історичне минуле доби козаччини, пишуться героїчними подвигами козаків.

Важливу роль у вихованні юних патріотів виконують творчі літературні конкурси. Діти пишуть літературні есе, казки, вірші, нариси тощо. Така творча діяльність дає свої позитивні результати. У 2016 році учні 5 класу взяли участь у Всеукраїнській дитячій мистецькій акції «Мій Шевченко-мій світ». Вони написали казку «Казка про Тараса Шевченка та Пана», інсценували її, створили відео та стали переможцями. Шестикласниця досліджувала легенди та перекази смт. Щербинівка, потім презентувала

дану роботу на обласному фестивалі юних мовознавців «Мова мого роду – мова мого народу». Робота посіла I місце. Учениці 9 класу написали нарис «Ми на віки – побратими!», в якому розказали про зустріч на Закарпатті з отцем Іваном, його заслуги перед державою. У своїй роботі діти розказали про цю людину як взірць патріотизму та героїзму, самовідданості та самопожертви заради свободи України.

Позакласна робота вчителя-україніста – неосяжний простір для формування національної свідомості, гідності учнівської молоді. Для реалізації цієї виховної мети організовую:

- ✓ предметні тижні;
- ✓ святкування державних свят;
- ✓ проведення свят, що популяризують українські обряди, традиції, звичаї;
- ✓ проведення мовно-літературних конкурсів, змагань, турнірів;
- ✓ святкування Міжнародного дня рідної мови та Дня української писемності, Шевченківські дні.

Сучасний вчитель-україніст має певний методичний інструментарій для організації позакласної предметної діяльності школярів. Найбільш ефективними формами проведення позакласних предметних заходів є літературна кав'ярня, брейн-ринг, челендж, квест, вебквест, проектна діяльність, ярмарок, фестиваль, літературний маскарад, вечорниці тощо. Зараз, у складний час сьогодення (карантинні обмеження, воєнний стан) популярними серед учнів є вебквести. Наприклад, вебквест до Дня Незалежності «Подорож у минуле, або Як козаки здобували свою незалежність», вебквест до Дня вишиванки, «Мандри тасмичними стежками рідної Донеччини».

Виховання національної самосвідомості юних громадян України на уроках української мови та літератури – першочергова місія кожного вчителя-україніста. Виховуючи в дітях любов до малої та великої Батьківщини, свого народу, своєї землі, ми формуємо

гідне майбутнє нашої держави та нації.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. [Електронний ресурс]–Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
2. Г.Т. Шелехова, М.І. Пентилюк, В.І. Новосьолова, Т.Д. Гнаткович, Н.Б. Коржова, К.В. Таранік-Ткачук Українська мова. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів, розроблена на основі нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти і затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804 зі змінами) / К.: Видавничий дім «Освіта», 2013.
3. Українські педагоги про національно-патріотичне виховання : зб. матеріалів Всеукр. наук. – практ. Семінару / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Зозуля С. М., Філімонова Т. В. ; літ. ред. Редько-Шпак Л. В. ; рецензенти Сухомлинська О. В., Коляда Н. М.] – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2016. – 60 с.
4. Єрмоленко Н. І. «Формування національно-патріотичних якостей учнів загальноосвітньої школи». [Електронний ресурс]–Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/40663/
5. Кравченко М.А. Формування національної свідомості і патріотизму на уроках української мови і літератури та в позакласній роботі. - Білгород – Дністровський, 2018 р.

Тимошина Е. В.,

м. Костянтинівка,

КЗ «Донецький Палац молоді «Юність»

**«ЮНІСТЬ В ОБІЙМАХ УКРАЇНИ»:
ДОСВІД РОБОТИ КЗ «ДОНЕЦЬКИЙ ПАЛАЦ МОЛОДІ
«ЮНІСТЬ» З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ**

Становлення української державності на сучасному

етапі, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, переконань, що визначають основні напрями виховної роботи та модернізацію освітнього процесу в позашкільній освіті. Тому пріоритетна роль належить саме патріотичному вихованню.

Відповідно до Закону України «Про освіту», Указу Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» від 18.05.2019 № 286, розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 р. № 1233-р «Концепція Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року» та інших документів, що унормовують діяльність закладу позашкільної освіти, можна говорити про те, що національно-патріотичне виховання – це важлива складова сучасного освітнього процесу.

Оскільки патріотичне виховання набуває нині виняткового значення, то виникає потреба в упровадженні нових підходів для створення єдиної системи національно-патріотичного виховання у закладі позашкільної освіти на всіх етапах формування особистості.

Комунальний заклад «Донецький Палац молоді «Юність» (далі – Палац) було переміщено на територію підконтрольну українській владі у квітні 2015 року. Уся матеріально-технічна база залишилася на тимчасово окупованій території. Палац є осередком освітнього, культурно-мистецького, духовного життя регіону, який реалізує державну політику щодо національно-патріотичного виховання молоді, в умовах суспільно-політичної ситуації, що склалася в регіоні, на засадах підвищення рівня національної свідомості, формування активної громадянської позиції.

Національно-патріотичне виховання стало пріоритетним, планомірним напрямом діяльності Палацу, спрямованим на формування національної свідомості та

гідності, дбайливого ставлення до рідної мови, культури, історії, традицій свого роду, народу, держави, інтересу до міжнародного спілкування, зростання ролі власної причетності й відповідальності за долю держави.

З вирішення питань національно-патріотичного виховання Палац керується Цільовою соціальною програмою національно-патріотичного виховання в Донецькій області на 2021-2025 роки від 05.11.2020 №1215/5-20, що визначає зміст та основні шляхи розвитку системи патріотичного виховання здобувачів освіти та спрямована на подальше формування патріотичної свідомості як однієї із найважливіших цінностей і основ морально-духовної єдності суспільства.

Складний процес національно-патріотичного виховання у Палаці здійснюється за допомогою різноманітних інноваційних форм роботи, вибір яких залежить від змісту та завдань виховної роботи закладу, вікових особливостей здобувачів освіти з урахуванням основних напрямів їх діяльності. Тому освітній процес має бути насичений різними аспектами національно-патріотичного виховання.

Щороку в Палаці планується значна кількість заходів патріотичного спрямування, які мають на меті посилення моральної складової в загальній системі формування у дітей та молоді національної гідності, готовності до виконання громадянських та конституційних обов'язків, особистісних рис громадянина Української держави, успадкування духовних надбань українського народу.

Серед вказаних заходів потрібно виділити обласні заходи, які зареєстровані у Головному територіальному управлінні юстиції у Донецькій області, а саме:

- Відкритий обласний фестиваль-конкурс української пісні,
- Обласний фестиваль Різдвяних традицій «Різдвяне диво»,
- Масовий патріотичний захід «Козацькі забави»,
- Обласний фестиваль естафета «ВІД ПИСАНКИ ДО ПИСАНКИ»

- Обласний очний конкурс писанкарства «Країна писанкова»,
- Щорічний обласний огляд-конкурс з декоративно-прикладної та фототворчості у професійно-технічних навчальних закладах,
- Обласна заочна виставка-конкурс писанкарства «Слобожанська писанка»,
- Щорічний обласний огляд-конкурс самодіяльної художньої творчості у професійно-технічних навчальних закладах Донецької області,
- Обласна виставка-конкурс науково-технічної юнацької творчості Донеччини «Техно-Україна. Techno-UA».

Жодна нація за всю історію не має такої кількості пісень, які самостійно створив український народ. Тому Відкритий обласний фестиваль-конкурс української пісні (далі – Фестиваль) *став не просто конкурсом, це – окрилена українська душа та небайдужість дорослих, які хочуть допомогти творчій молоді розкрити свій талант, виховують шанобливе ставлення до загальнолюдських цінностей та до української пісні.*

Уперше Фестиваль відбувся у грудні 2015 році. Його мета – поліпшення національно-патріотичного виховання молоді, стимулювання творчого, інтелектуального, духовного потенціалу, пошуку і підтримки здібної, обдарованої та талановитої молоді. Фестиваль став традиційним, і щороку, незважаючи на всі вимоги сьогодення, він продовжує жити, тому що українська пісня – це частина духовного життя народу і вона не залишає його ні в радості, ні в смутку.

Серед обласних заходів Палацу, спрямованих на реалізацію патріотичного виховання, також можна виділити:

- Обласний етап Всеукраїнського дитячо-юнацького фестивалю-конкурсу мистецтв «Пісня над Бугом»,
- Обласний етап Всеукраїнського фестивалю хореографічного мистецтва «Галицькі барви»,

- Обласний захід до Дня Матері «Майбутнє в руках матерів»,
- Обласний захід до Дня Європи «День Європи в Україні»,
- Свято до Дня вишиванки «Рушник любові та єднання», онлайн-конкурс для користувачів сайту «Вишиване селфі», відеопрезентація «Вишиванка єднає українців», флешмоб серед педпрацівників та вихованців Палацу «Одягни вишиванку – зроби цей день яскравим»,
- Відкритий обласний фестиваль молодіжних громадських організацій і молодіжних центрів «Молодь за розквіт України» у Донецькій області.

Виконання Програми забезпечується активною участю дітей та молоді у заходах національно-патріотичного спрямування. Виховання патріотизму передбачає застосування великого арсеналу форм і методів проведення цих заходів для здобувачів освіти регіону, а саме:

- до Дня Соборності України (круглий стіл «Захід, схід – одна країна! Це – соборна Україна», літературно-музична композиція, виставка малюнків, відео лекторій «Моя Україна. Люблю її. Крапка!», інтерактивний квест),
- до Дня народження Олекси Тихого (відеопрезентація «Олекса Тихий – символ українського Донбасу»),
- літературна мандрівка пам'яті Василя Стуса «Україно, ти моя молитво»,
- до дня пам'яті Героїв Крут (виховна година «Пам'ятай про Крути»),
- сторітелінг «Факти з життя і творчості Євгена Гребінки»,
- до Дня герба України «Ми діти твої, Україно!» (літературно-художній відео журнал),
- до дня пам'яті Героїв Небесної Сотні (літературно-музична композиція «На варті наших душ – Небесна Сотня», виставка робіт вихованців гуртків образотворчого та декоративно-прикладного

- мистецтва),
- до Міжнародного дня рідної мови (інтерактивна інтелектуальна гра),
- - до Дня народження Лесі Українки (літературна відео гостинна «Хотіла б я піснею стати»),
- до Дня національної культури та Шевченківського дня (Відкритий онлайн-фестиваль до Дня народження Т.Г. Шевченка «Шевченко в колі сучасної молоді», інтелектуальний бій, поетичний зорепад),
- до Дня українського добровольця «Вони для нас виборюють життя...» (відеопривітання),
- - до Дня Чорнобильської трагедії (музично-тематична композиція «На Чорнобиль журавлі летіли...», вахта пам'яті, онлайн-марафону #Чорнобиль# більмоєїкраїни#пам'ятай, Путівник «Чорнобиль події і наслідки»),
- До Дня прикордонника України (інтерв'ю та відео вітання «З'єднанні метою»),
- до Дня пам'яті та примирення (мітинг-реквієм, святковий концерт «1939-1945. Пам'ятаємо! Перемагаємо!», огляд-лекція, зустріч двох поколінь «Одна родина у двох війнах», Вахта пам'яті «Тим, хто віддав життя за мир», майстер-клас «Мак пам'яті», відео урок з образотворчого мистецтва «І маки зацвіли по всій землі, бо кров солдатів знову пролилася»),
- до Дня скорботи та надання почесей пам'яті жертв війни в Україні (відеосторітелінг),
- до Дня пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу, до Міжнародного дня звільнення нацистських концтаборів, до 80-х роковин трагедії «Бабиного Яру», до Дня пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу, до дня пам'яті жертв політичних репресій (тематичні інформаційні відео презентації),
- до Дня Конституції України (інтерактивна гра, привітання, квіз «Конституція оберіг нашої державності»),

- Майстер-клас з гончарства в межах обласного археолого-етнографічного заходу «Дотик до минулого»,
- Майстер-клас з писанкарства в межах Всеукраїнського фестивалю туристичних маршрутів та народних художніх промислів «Мандруй Україною»,
- Навчально-розвивальний майданчик «Творча молодь Донеччини»,
- до Дня Прапора (урочиста акція «Здіймаєм гордо Знамено України», виставка робіт вихованців декоративно-прикладного мистецтва, інтерактивна гра),
- до Дня Незалежності України (інтерактивна гра «Україно моя незалежна, ти любове і гордість моя!», відеолістівка, флешмоб «Ти будеш жити, Україно – країна щастя і добра»),
- до Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність держави (майстер-клас з виготовлення соняшника, відеопрезентація, відеоролик «Уклонимся пам'яті загиблих героїв»),
- до Міжнародного дня миру (акція «Мир і єдність Україні», «Жива листівка»),
- до Дня захисників і захисниць України (тематична година з практичною роботою «Захисник – це гордість України», відеопривітання «На захисті Батьківщини», Тематичний святковий концерт «Служити – Захищати!»),
- семінар-практикум для заступників директорів та керівників гуртків з декоративно-прикладної, технічної творчості та образотворчого мистецтва «Джерела творчості»,
- до Дня звільнення України від нацистських окупантів (відеосторітелінг),
- до Дня української писемності та мови (відеосторітелінг «Генії сучасності українського слова», літературна вікторина, відеопам'ятка, година

- спілкування «Шануймо рідне слово!»),
- до Дня Гідності та Свободи в Україні (відеопрезентація документальних фільмів про останні революційні події 2013-2014 р. «Біль мого народу», інформаційна година Топ 5 пісень «Пісня, як історія подій», експрес-огляд),
- до дня пам'яті жертв Голодоморів (онлайн-конкурс читців, відеоурок),
- літературний вечір з митцями міста для творчої молоді «З Україною в серці»,
- літературно-музична композиція, присвячена популяризації українських пісень «Українське різнобарв'я лунає мов веселковий водограй»,
- до дня Збройних сил України (вітальна листівка військовим, відеовітання),
- до дня Святого Миколая (театралізована ігрова програма «В український край іде Миколай», майстер-класи «Майстерня Мрій», естрадно-ігрове видовище «Гостини Святого Миколая», відеопривітання, відео-челендж «У Миколая в ранній час подарунки є для нас»),
- майстер-класи, арт-години, виставки-презентації, майстерні радості робіт з декоративно-прикладної творчості за різними напрямками,
- випуск збірника-звіту заходів Палацу з реалізації Програми національно-патріотичного виховання дітей та молоді у Донецькій області,
- випуск тематичного річного календаря з національно-патріотичного виховання.

Використовування можливостей мережі Інтернет забезпечує інтерактивну взаємодію всіх учасників освітнього процесу, тому контент сайту нашого Палацу систематично наповнюється інформацією новинами про проведені заходи з національно-патріотичного виховання: Facebook, Instagram, YouTube та на сайті Палацу (<https://yunist.org.ua/>).

У даній ситуації саме заклади позашкільної освіти мають можливості та ресурси для підвищення

ефективності роботи в даному напрямку.

Сьогодні важливо, щоб освітній заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, тому робота нашого Палацу організується так, щоб виховання гармонійно розвинутих громадян Незалежної України, гідних жити і творити сьогодення, вбирав в себе заповіді, норми, традиції попередніх поколінь.

Хандога К. В.,

*м.Краматорськ
ДНЗ «КВІТКУ»*

ІННОВАЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Національно-патріотичне виховання є пріоритетним напрямком виховання у національній системі освіти. Його актуальність зумовлюється як процесом відродження нації, так і суттєвими змінами, яких країна зазнала протягом останнього десятиліття.

У період війни, яку російська федерація розв'язала 24 лютого 2022 року, і до сьогодні веде проти України, виникла нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Відповідно до результатів педагогічних досліджень достеменно встановлено, що 40 відсотків від загального обсягу виховних впливів на особистість дитини здійснює освітнє середовище, в якому вона перебуває. Окрім того, цей показник посідає домінуючу позицію з-поміж інших джерел впливу на становлення й розвиток особистості, таких, як сім'я, думка однолітків, позаосвітня діяльність, інтернет-ресурси.

Отже, на сучасних педагогів покладена надзвичайно вагома відповідальність – формування у молодого покоління ціннісного ставлення до українського народу, Батьківщини, держави і нації, яке має стати рушійною силою змін та сприяти абсолютному припиненню негативних впливів інших держав.

В закладах професійно – технічної освіти навчаються підлітки у віковому діапазоні від 15 до 20 років. Цей час є одним із найважливіших періодів становлення людини, бо саме тоді настає соматична, статева та психофізіологічна зрілість, формується система уявлень про себе як особистість та суб'єкта навчально-професійної діяльності, відбувається перегляд ціннісно-духовних категорій, посилюється усвідомленість мотивів поведінки. Однією із найважливіших змін також є формування і зміцнення позитивних особистісних рис – відповідальності, почуття обов'язку, цілеспрямованості, наполегливості, самостійності, вміння регулювати свої почуття, бажання та схильності.

Зважаючи на психофізіологічні фактори здобувачів та здобувачок освіти, враховуючи сучасну загрозу денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння до сфери впливу іншої держави, перед професійно-технічним закладом освіти як соціальним інститутом поставлено завдання – виховати громадянина, найвищою чеснотою якого була б любов до Батьківщини та свого народу, який би активно захищав її інтереси. На виконання цієї мети має бути спрямований весь уклад закладу освіти, весь освітньо-виховний процес – все, що сприяє перетворенню молодого людини, майбутнього випускника на громадянина, формування у кожного сталих національних цінностей та активної громадянської позиції.

Ідеологічною основою підготовки майбутніх фахівців мають стати загальнолюдські та гуманістичні цінності, державна та національна спрямованість в органічному поєднанні з історією та культурою України.

Система професійної підготовки, незалежно від

обраного фаху, також має бути орієнтована на тісний зв'язок з національними традиціями суспільства, його життям, інтересами та моральними цінностями, щоб здобувач освіти мав чітке бажання після закінчення навчання працювати на благо рідної держави, самореалізовуватися у суспільстві як особистість із високою національною свідомістю.

Враховуючи інновації в сучасній освіті, перехід навчальних закладів в регіоні на дистанційну форму на час воєнного стану, перед освітянами стоїть важливе завдання - організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, комунікувати з учнями на відстані, надихати та мотивувати їх до навчання, створити умови для виховання національно свідомого фахівця нової генерації, який буде застосовувати та самовдосконалювати набуті знання, уміння та навички на благо України.

Наша держава має давню і величну культуру та історію, і ознайомлення з нею здобувачів освіти має бути не лише формальним та поверховим, а глибинним, щоб після проведених виховних заходів виникало чітке усвідомлення своєї співпричетності до минулого, сьогодення й майбутнього свого народу. Власне, ця обставина виховує любов до своєї Батьківщини й рідної землі, формує готовність її захищати й примножувати її славу.

Історичні знання відіграють суттєву роль у національно-патріотичному вихованні. Вони не лише ілюструють той нелегкий шлях звитяги й боротьби українського народу, а й формують певне відношення до подій минулого.

Оцінне світосприйняття та світосудження впливає з самої природи людського буття, є невід'ємною частиною її внутрішньо суб'єктивної онтології. Цінності продукуються людською свідомістю, включаючи не лише теоретичні моральні та естетичні категорії, суспільні ідеали тощо, а й ту обставину, що цінність виступає оцінкою дійсності людиною та джерелом

сміслоутворюючої основи людського діяння.

Пізнання історичного буття минулих епох не означає, що воно позбавлене, відсторонене від впливів сучасності. Людина, вдивляючись у пільму віків, не лише пізнає інший світ буття, а й зіставляє його зі своїм культурно-ціннісним світом, що зумовлює постійні взаємовпливи, перегукування історичних епох, що засвідчує своєрідний конструктивний діалог поколінь різних епох.

Надзвичайно важливими є виховні бесіди зі здобувачами та здобувачками освіти про події сьогодення. Враховуючи факт, що телевізійні новини в більшості дивляться люди середнього віку, а молодь надає перевагу соціальним мережам (Facebook, Instagram, Telegram, TikTok та ін.), необхідно залучати її до осмислення реалій та нових викликів за допомогою демонстрації відеороликів та світлин. Під час теоретичного навчання та в позаурочній роботі педагог має розповісти про героїчний спротив українського народу протягом останніх місяців: про незламність прикордонників на острові Зміїний у Чорному морі, які стали авторами гасла про російський корабель, про абсолютну відданість та жертвовність команди пілотів 40-ї бригади тактичної авіації, яку прозвали «Привидами Києва», про наших мужніх воїнів-Азовців «зі сталі», які були згодні віддати своє життя, але не скоритися ворогові, про парамедикиню Катерину «Пташку» Поліщук, яка стала символом української жінки на війні, про героїчну загибель Віталія Скакуна, який підірвав міст разом із собою, щоб не дати ворогові рушити далі, про безмежну любов до своєї країни Романа Ратушного, який, не дивлячись на молодий вік, був активним українським діячем та активістом, але, на жаль, загинув Героєм у 24-річному віці, захищаючи рідну землю, та про інші приклади звитяги українців.

Іншим важливим аспектом формування національно самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння українською мовою та послуговування нею повинні стати пріоритетними у виховній роботі закладу. Мовне середовище неодмінно

має впливати на формування свідомого громадянина та патріота України.

Щоб активно заохочувати молодь до популяризації української мови, необхідно долучатися до трендів та послуговуватися креативними способами: відшліфувати мовні навички разом із інтерактивним героєм Лепетуном, під час уроків приділяти декілька хвилин часу на перегляд експрес-уроків Олександра Авраменка, проводити мовні змагання за допомогою квіз-вікторин та челенджів, які в сьогоденні набули популярності в інтернет-мережі.

Під час набуття учнями професійних навичок необхідно наголошувати на важливості історичного розвитку певного фаху в регіоні та держави, ознайомлювати здобувачів та здобувачок освіти із надбаннями та відкриттями українців, активно впроваджувати відомості про національну культуру та традиції; використовувати державну символіку та кольори прапору під час виготовлення творчих виробів та продуктів професійної діяльності (страв української кухні в разі навчання за професією «Кухар;кондитер», зачісок у вигляді коси, яка здавна була символом української жіночої вроди для здобуття професії «Перукар», особливостей українського архітектури для майбутніх будівельників тощо).

Реалізації концепції національно-патріотичного виховання молоді сприяє і козацька педагогіка. У виховній системі професійно-технічного закладу освіти має активно використовуватися елементи козацької педагогіки. З метою поширення знань серед здобувачів та здобувачок освіти про козацький національно-патріотичний рух, про героїзм козаків у боротьбі з чужоземними загарбниками доречно проводити такі заходи, як віртуальні екскурсії до історико-краєзнавчих музеїв, фестивалі козацької пісні, спортивні змагання до Дня українського козацтва; залучати молодь до активної участі у Всеукраїнській військово-патріотичній грі «Джура».

Для розвитку і реалізації патріотичних

компетентностей молоді нагальним є її залучення до заходів, що проводимуться в закладі або за його межами. Беручи участь у відповідних програмах, учасники не лише набувають необхідних знань, але й передають їх аудиторії під час виступу, самостійно трансформують почутий матеріал для передачі одноліткам. Водночас набувають навичок національної самосвідомості та гуманістичної моралі обидві категорії. Згодом у процесі життєдіяльності формуються чіткі патріотичні якості вихованців, які стануть невід'ємною частиною соціального досвіду.

Педагоги професійно-технічного навчального закладу мають навчати і виховувати майбутніх фахівців, які здатні розглядати свою професійну діяльність з загальнолюдської точки зору, з позиції глобальних соціокультурних і технологічних процесів. Але, перш за все, освітній простір закладу має бути насичений національними пріоритетами: ідеями патріотизму, високої духовності, громадянської позиції, цінності праці та служіння на благо України. Випускники мають бути особистостями з високою національною самосвідомістю, готовністю до виконання громадянського, конституційного та професійного обов'язку.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527: станом на 20 жовт. 2022 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення 20.10.2022). – Назва з екрана.
2. Бех І.Д., Чорна К.І. Національна ідея в становленні громадянина – патріота України: програмно-виховний контекст / І.Д.Бех, К.І.Чорна. - Київ: Нац. акад. пед. наук України, 2014. – 48 с.
3. Дудка І.А. Патріотичне виховання студентської молоді як складова громадської діяльності вищого навчального закладу / І.А.Дудка // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. - 2015. - Випуск 16. - С. 56-63.

4. Мурсамітова І.А., Гарбузюк Т.В. Національно-патріотичне виховання як засіб формування соціальних та життєвих компетентностей студентської молоді / І.А.Мурсамітова, Т.В.Гарбузюк // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки): зб. наук. праць. - 2016. - № 6. - С.252-259.
5. Кульчицький В.Й. Патріотичне виховання як складова професійної підготовки майбутнього фахівця / В.Й.Кульчицький // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2019. – Випуск 1(44). – С.88-90.

Чаплик Н. В.,

заступник директора з НВР

КЗ «Верхньокам'янська ЗОШ I-II ступенів»

Званівської сільської ради

Бахмутського району Донецької області

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГІДНОСТІ І САМОСВІДОМОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Російське вторгнення в Україну 2022 року – відкритий військовий напад Росії на Україну, це частина російсько-української війни, розв'язаної Росією 2014 року, участь у якій РФ намагається заперечувати. Генеральна Асамблея ООН у своїй резолюції від 2 березня 2022 року засудила дії Росії та назвала їх агресією проти України. Міжнародний суд ООН в Гаазі 16 березня 2022 року зобов'язав Росію припинити розпочаті 24 лютого 2022 року військові дії в Україні. Але військова агресія продовжується.

[Військова кампанія почалася після тривалого нарощування російських військ з листопада 2021 року вздовж кордону України з РФ і Білоруссю та визнання органами влади Росії 21 лютого 2022 року терористичних утворень на території України – так званих «ДНР» і «ЛНР» – як державних утворень. Близько 4 години за

київським часом 24 лютого президент РФ В. Путін оголосив про «спеціальну воєнну операцію» з метою нібито «демільтаризації та денацифікації України»].

Потрясіння від абсурдності дій сусідньої держави відносно нашої Батьківщини змінилося бажанням діяти, допомагати солдатам ЗСУ, постраждалим землякам з районів активних бойових дій. Задачею педагогічного і учнівського колективів школи в цей період стала волонтерська діяльність: збирання теплих речей, продуктів харчування, написання листів підтримки тощо.

З першого дня вторгнення Росія порушувала правила ведення війни і масово чинила воєнні злочини. Не стала виключенням і територія с.Верхньокам'янського, де розташована наша школа. Село опинилося в полі активних бойових дій, і населення села, в тому числі родини дітей і вчителі, евакуювалися у більш безпечні регіони України і дружніх держав. Надіємося, що ці трагічні для кожної сім'ї обставини, сприятимуть посиленню національно-патріотичного виховання. Тимчасове проживання родин в центрі та заході України здатні допомогти подолати наявні [...істотні відмінності у системах цінностей, світоглядних орієнтаціях груп суспільства, населення певних територій країни, окремих громадян, внаслідок чого продукуються протилежні погляди на минуле і майбутнє нації, шляхи її подальшого поступу, утворюється підґрунтя для невиправданої фрагментації, просування несумісних із незалежністю держави місцевих ідентичностей, міжрегіональних, міжетнічних, мовних конфліктів, що жодним чином не сприяє національній консолідації, суперечить принципам державності та соборності України та позначається на здобутках державотворення; недостатня поінформованість населення України про історичні факти героїчної боротьби та визволення від поневолення Українського народу і здобуття незалежності України; незавершеність процесу формування національного мовно-культурного простору, стійкості його ціннісної основи до зовнішнього втручання; відсутність сталої тенденції застосування української

мови у сферах суспільного життя].

Вперше в історії освіти 2022-2023 навчальний рік почався в умовах воєнного стану у дистанційному форматі, але це ніяк не вплинуло на виконання місії нашої школи: формування національної гідності та самосвідомості. Адже [педагог в умовах воєнного часу мусить не тільки здійснювати освітній процес, а й забезпечувати розвиток учнівської молоді, розуміти потреби дітей, допомагати впоратись з проблемами, які виникли].

Національно-патріотичне виховання здійснюється в режимі онлайн: відбуваються патріотичні флешмоби, квести, веб-марафони, фото – репортажі, фото-квести, конкурси дитячого креативу, в яких учні школи беруть активну участь, що сприяє [становленню самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста та демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формуванню активної громадянської позиції, утвердженню національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності].

Ми продовжуємо виховні традиції свого освітнього закладу: в День українського козацтва другокласники були посвячені у козачата, орган учнівського самоврядування створений за принципами козацької педагогіки, з пошаною ставимося до української державної символіки та національної перлини, українського оберегу – вишиванки. До проведення виховних заходів залучаємо воїнів Збройних Сил України, які передають настанови молодому поколінню, вселяють дух віри у Перемогу, у нерушимість єдності України. Як зворотній зв'язок учні пишуть СМС-подяки, малюють листівки.

Російська влада веде активну інформаційну війну та застосовує шовіністичну пропаганду, тому своєю задачею педагогічний колектив вважає формування критичного

мислення, вміння аналізувати, навчання медіа-безпеці. Без використання інформаційно-комунікативних технологій вирішити цю проблему було б неможливо. Основне завдання вчителя, який використовує ІКТ, – навчити дітей добувати інформацію і її аналізувати, розвивати вміння робити це швидко й ефективно, що формує навички, які знадобляться їм у житті. [Використання ... інформаційно-комунікаційних технологій ... створює сприятливі умови для формування в дитини здатності сприймати предмети та явища різнобічно, системно, емоційно].

Інтерактивні форми комунікації здатні подолати інформаційну ворожу пропаганду, якщо до комунікації спонукати батьківську спільноту, бо інформація, отримана в родині, є для дитини найціннішою. Тому гостями і учасниками наших онлайн-заходів є батьки. Партнерська взаємодія дозволяє нам надіятися на 100% єдність у виховних пріоритетах - формуванні суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність) і безперечну Перемогу світла над темрявою, демократії над тоталітаризмом, правди над брехнею.

Список використаних джерел

1. Наказ МОН України від 06.06.2022 № 527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641».
2. «Цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання в Донецькій області на 2021 - 2025 роки», затверджена наказом Донецької облдержадміністрації від 05.11.2020 № 1215/5-20.
3. Зиньковська З.О. Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних засобів навчання // Класному керівнику для роботи – 2013. – № 7(55). – с. 6-12.
4. Інтернет-ресурс [https://uk.wikipedia.org/wiki_\(2022\)](https://uk.wikipedia.org/wiki_(2022))

Секція 3

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА

Андруняк А. І., Баликіна О. Є., Руріч Л. О.,

*м. Добропілля
ЗДО № 34 «Вуглик»*

УКРАЇНЬСЬКА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Актуальність теми

У Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності вказано, що виховання громадянина в державі має бути спрямоване передусім на розвиток патріотизму, тобто любові до свого народу, до України, виробленні активної життєвої позиції. Найефективнішим у формуванні особистості громадянина-патріота є, на нашу думку, залучення дітей до української літератури. Незаперечна роль книги у вихованні основ національної самосвідомості маленького громадянина, формуванні потреби у поглибленні знань про свій народ, його традиції, звичаї, обряди, у формуванні моральних почуттів й оцінки, розвитку сприйняття художнього слова.

Книга залишається тим видом мистецтва, який оперує словом. І саме їй надано великі можливості проникати в духовний світ людини, світ її думок, почуттів. «Живе» спілкування з книгою не можуть замінити засоби масової інформації, дитячі комп'ютерні програми, аудіо- та відео-книги. Через книгу дитина пізнає навколишній світ і себе в ньому.

Читання закладає в дитині моральні цінності, учить співчувати і співпереживати, дивуватися й радіти. Хороша книга вводить малюка в світ художніх образів, дає перші, і тому найбільш сильні враження про прекрасне. Саме література створює незамінні цінності, від яких залежить

прогрес в духовному та національному житті суспільства.

Мета нашого дослідження – проаналізувати можливості української літератури в процесі національно-патріотичного виховання дошкільників, формування в них художнього смаку, морально-етичних якостей та розвитку творчих здібностей.

Наукова позиція щодо ролі художньої літератури у вихованні дітей залишається неодмінною (О. Аматыєва, А. Богуш, О. Бочкарьова, Н. Гавриш, Р. Жуковська, О. Монке, Ю. Руденко, Є. Тихеева та ін.), з огляду на значення для розвитку мовлення, образності мислення та уяви дошкільників, формуванню у них оцінно-етичних суджень, засвоєння соціокультурної норми рідного народу. Художня література була й лишається одним з важливих засобів національно-патріотичного виховання собистості у дошкільному дитинстві. Маленькі діти люблять слухати казки, читати книжки, запам'ятовувати вірші – і це природно, оскільки художня література – скарбниця культури, постачальник реальних знань та сильних вражень. А якщо зміст літературних творів розповідає про історію та буття свого людей свого краю, розкриває образи українських героїв, то починає з'являтися почуття гордості за свій народ, пошана до його представників. Саме так закладаються основи національної гідності. Чарівний світ літератури допомагає відчувати гордість за те, що ти народився саме на цій землі, живеш тут і тут будуть жити твої нащадки.

Практичний аспект проблеми використання української літератури в процесі національно-патріотичного виховання дошкільників розкриємо через презентацію досвіду закладу дошкільної освіти № 34 «Вуглик» м. Добропілля Донецької області. В нашому дитсадку не один рік реалізується проект «Українські письменники – дітям». Ми знайомимо дітей з вітчизняними майстрами слова, їх творами.

Маруся Чурай

Ця дівчина не просто так, Маруся.

Це – голос наш. Це – пісня.

Це – душа.

Серед творів Марусі Чурай чимало присвячено дитячій та юнацькій аудиторії. Це такі як: «Грицю, Грицю до роботи», «Засвистали козаченьки», «Зелененький барвіночку». В наш час її творчість звеличують сучасні письменники, вчені, співаки: Ліна Костенко, Ірина Білик, Л.Огніва та ін.. З дв'ятьма старшого жожкільного віку ми не тільки читаємо її пісні, а й проводимо театралізації. Наприклад пісня «Грицю, Грицю до роботи» дуже добре показала себе в костюмованих театралізаціях. Діти заучують текст, поповнюють словник, розвивають пам'ять, творчі задатки.

Леся Українка

«...Я в серці маю те, що не вмирає»

Знайомлячи дітей з творчістю Л.Українки ми, в доступній для дітей формі, розповідаємо історію її життя: «Синьоока, білява дівчинка, з душею гордою і ніжною, серцем лагідним і ніжним, характером сильним, волею незламною. Мама називала її Лесею. Коли ще Леся не вміла читати, батько навчив її переказувати за ним байки Л. Глібова. Улюбленими творами дівчини стали вірші Тараса Шевченка. Коли дівчинці виповнилось 9 років вона почала писати вірші. І були вони такі гарні, що їх почали друкувати. Дуже любила Леся писати про українську природу». Читаємо вірші і підбираємо до них ілюстрації. Серед них такі вірші для як: «На зеленому горбочку...», «Літо краснее минуло», «Вишеньки»; казка «Біда навчить», «Лелія», «Три метелики» та слухаємо коліскові пісні, одна з них «Місяць ясененький. Використовуємо поєднання читання літератури та художню діяльність. Створюємо колективні картини або колажі. Пояснюємо дітям, що ми живемо в Україні, це наша рідна Батьківщина, наша рідна земля і ми її любимо, як любила свою Батьківщину Леся Українка, її пісні, чудову українську мову, українські традиції. Ми – земляки славетної поетеси Лесі Українки, і цим можна пишатися, адже Лесею знають і люблять в усьому світі.

Іван Франко

«...ми мусимо навчитися чути себе українцями — не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів»

І.Я. Франко написав майже п'ятдесят казок, двадцять із них увійшли до збірки "Коли ще звірі говорили" 1899 р. («Лисичка та журавель»; «Мурко та Бурко»; «Лисичка і рак»; «Вовк, лисиця та орел» та ін.), поеми – «Лис Микита», «Коваль», оповідання – «Олівець», «Малий Мирон» тощо. І сучасні діти їх із задоволенням слухають. Сприймаючи казкових героїв, сміючись над ними або співчуваючи їм, дитина винесе звідси «перші і міцні основи замилювання до чесноти, правомочності справедливості». Казки І.Франка навчають дитину знаходити вихід із складних ситуацій, вірити в силу добра, любові, справедливості, краси. Знайомство із казками цього автора поєднуємо з тематичними настільними іграми – «Склади казку», «Відгадай героя» тощо.

Марійка Підгірянка

«Я, несміливе дитя Підгір'я, списувала, що мені старі ліси розказували»

Знайомство з творчістю М.Підгірянки проводимо через читання оповідок «Про чотири пори року», «Казка про цапка», «Казка про їжачка», «Казка про Бабу Завірюху» та ін.. Марійка Підгірянка змалку виховувала у дітей любов до природи рідного краю, розкривала перед ними чудову книгу її барв, звуків і таємниць, вчила розуміти мову смерекових лісів і гірських потоків, тваринний світ. Персонажі її творів для дітей – тварини, рослини, явища природи («Котик», «Зайчик і песик», «Курчатко», «Верховина» та ін.).

Твори Марійки про природу й сьогоднішні діти сприймають з великим захопленням, і на них вони мають великий виховний вплив. За своїм змістом ці вірші дуже різноманітні, насичені глибокою емоційністю. Читання поєднуємо з іграми-пошуканками.

Ліна Костенко

«Народ шукає в геніях себе»

Українській літературі дуже поталанило, бо є в ній постать, яка усім своїм життям і творчістю утворює чесність і невідступність довічних мистецьких принципів. Для кожного з нас, поезія Ліни Костенко – справжнє явище. Читаючи від вірша до вірша, як по сходинках, піднімаєшся все вище і вище на ту духовну вершину, з якої видно всю Україну з її болями і радощами, злетами і падіннями. Так писати може лише справжня українка, тому що поезія Ліни Костенко – це наша історія і філософія, наш спосіб мислення, героїка минулого і проблеми сьогодення. Дитячі вірші Ліни Костенко веселі, образні, цікаві. Треба читати і вчити їх усі, бо важливо бачити красу світу через призму рідної мови. Серед них такі як: «Бабуся-Ягуся», «Сунічки», «Чародійне слово», «Польові дзвіночки», «Білочка восени», «Веселий дощ» та ін.. В її творах дуже багато краси та любові. Знайомство з її творчістю поєднуємо з проектною діяльністю дітей. Малюки створюють брошури, де кожна сторінка – їх бачення поетичних образів.

Наталя Забіла

«Від малої дитячої книжки інколи в свідомості дитини залягає слід на все життя...»

Улюблена малятами віршована казка «Пригоди автобуса» була надрукована ще у 1928 року. Видавши в цьому ж році віршоване оповідання для малюків «Про маленьку мавпу», Наталя Забіла твердо стає на шлях творення дитячої літератури. Час від часу у неї з'являються книги й для дорослого читача, однак твори для дітей стають її покликанням, її щоденною турботою і з часом приносять їй заслужений успіх та любов мільйонів юних читачів.

Одним з найкращих творів Наталі Забіли є цикл віршованих оповідань «Ясочина книжка» (1934). Ця невеличка за обсягом збірка, з якою ми знайомимо дітей, складається з восьми коротких оповідань, об'єднаних однією героїнею – маленькою дівчинкою Ясею. Від першого оповідання «Ясочин садок» до заключного «Ведмедикова хатка» проходить рівно рік – від зими до

зими. Ми також витримуємо цей проміжок часу.

Знайомство з творами Н.Забіли ми супроводжуємо з художньою діяльністю. Діти виготовляють обкладинки для книжки з її віршами, адже вона написана дуже давно.

Тарас Шевченко

Творчість видатного поета й письменника Тараса Шевченка спрямована на формування національно-патріотичних почуттів, любові до рідної України та її народу, усвідомленні спільності власної долі з долею своєї держави. Поезія Т.Шевченка зачаровує своєю виразністю, простотою, вона завжди зароджувала натхнення та пробуджувала прагнення до волі, виховувала патріотизм та національну гідність.

Читаючи вірші поета, дитина уявляє і червону калину, що пишається своєю красою, і те, як молодіє явір, розмовляє зі своїми дітками їхня мама-качка. Ті з дітей, що все це бачили в дійсності, уявляють картини своїх попередніх бачень, немов гортаючи сторінки пам'яті під впливом слів поета. Знайомство з творчістю поета поєднуємо з психологічними етюдами.

Висновки. Виховання читача, здатного сприймати художній твір у всьому його багатстві – процес довгий і складний, але, якщо початковий етап введення маленької людини в читацьку культуру буде своєчасним і успішним, значно скоротиться число юнаків і дівчат, не здатних або не бажаючих прилучитися до духовного досвіду свого народу. Твори українських письменників та поетів доступні дітям з раннього віку. Знайомлячи дітей з українською літературою педагоги знайомлять їх з історією свого народу, з рідною природою, побутом, життям людей, акцентують увагу на повазі до Батьківщини. Українська література у поєднанні з різними видами дитячої діяльності є дієвим засобом національно-патріотичного виховання дошкільників.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. – Монографія. – Запоріжжя, Провіта, 2002. – 216 с.

2. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей в дошкільному навчальному закладі. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти.-К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. – 304 с.
3. Гавриш Н. Художньому слову – гідне місце в освітньому просторі //Дошкільне виховання, 2006. -№3. –С.15-19.

Бондаревська Н. В.,

м.Гірник

ЗДО №26 Рябінка

ПРОЕКТ: «СЛАВНЕ МІСТО ШАХТАРІВ – ГІРНИК»

Як я тебе люблю,

Мій рідний край, мій рідний край!

М. Владимов

Однією з найважливіших педагогічних задач, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також любов до рідного краю яке зароджується в дошкільному віці і ці патріотичні почуття надзвичайно важливі для подальшого формування особистості. Державний стандарт дошкільної освіти – Базовий компонент дошкільної освіти ставить перед педагогами мету – забезпечення життєвої компетентності дитини, до змісту якої входить і поняття «бути громадянином своєї країни, патріотом свого народу». Формувати у дітей громадянські почуття. Вчити їх бачити і розуміти красу рідного селища. Продовжувати давати знання про традиції українського народу. Поглиблювати знання про Батьківщину. Знайомити з державними символами України. Виховувати інтерес і повагу до людей, що в ньому проживають, бажання дізнаватися про минуле та сучасне рідного міста.

Тип проєкту: дослідницький, груповий;

Тривалість: вересень - жовтень (2022р)

Учасники проєкту: Діти старшої групи, вихователі, батьки.

Очікуваний результат: Оволодіння дітьми інформацією: Гірник – мала Батьківщина дітей. Сформувати у дітей уявлення про культуру та історію шахтарського міста Гірник.

Актуальність:

Відповідаючи на вимоги часу, запити суспільства, у контексті духовного розвитку особистості важливо здійснювати виховання у дітей почуття патріотизму, любові до рідної домівки, краю, Батьківщини.

У кожної людини є своє улюблене місто. Найчастіше улюбленим містом, селищем, краєм є те місце, де людина народилася або провів багато часу, де промчало дитинство людини, адже саме з дитинством, у більшості людей виникають самі добрі і приємні спогади. Скільки б ні було років людині, він завжди пам'ятає якісь моменти зі свого дитинства, а разом з ними і місця улюбленого міста. Причому цьому місту зовсім не обов'язково бути столицею. Він може бути тихим містечком і в той же час бути самим улюбленим містом, так як з ним пов'язано багато приємних вражень. Любов до рідного краю зароджується в дошкільному віці і ці патріотичні почуття надзвичайно важливі для подальшого формування особистості. У кожного любов до міста проявляється по-різному. Я хочу, щоб дітям, місто, в якому вони живуть, стало би коханим і дорогим! Цей проєкт присвячується шахтарському містечку Гірник – містечку, який є Батьківщиною моїх вихованців.

Мета: створити систему роботи з формування у дітей знань і уявлень про рідне місто, його історії, культури, національності, визначні пам'ятки.

Сприяти налагодженню тісної взаємодії педагогів, батьків і дітей.

Розвивати пізнавальну активність, допитливість, творчі здібності усіх учасників проєкту.

Виховувати почуття гордості за місто, повагу до людей, що в ньому проживають, бажання дізнаватися про минуле та сучасне рідного міста

Завдання:

- Розширити і поглибити знання дітей про місто Гірник, Курахівської громади Донецької області, його історію, пам'ятки, багатства міста, людей – трудівників;
- познайомити з символікою Гірника: прапор, гімн, герб;
- залучити батьків в освітній процес для спільної роботи по вивченню міста.
- знайомити дітей з географічним розташуванням мікрорайону, природними ресурсами;
- ознайомити дітей з традиціями, працею і побутом жителів Гірника;
- дати знання про видатних людей, героїв-земляків;
- прищеплювати дітям любов до рідного міста, розвивати інтерес до його історичного минулого та теперішнього, формувати бажання примножувати славу рідного краю.
- виховання почуття гордості за своїх земляків, бережного ставлення до довкілля й турботи про нього;
- формування бажання зберігати чистоту, порядок у своєму місті;
- розширювати форми співпраці з батьками у здійсненні освітнього процесу; активізувати батьків у вихованні патріотичної свідомості дітей.

Пріоритетні напрямки у сфері духовно-морального виховання:

- формування знань про історію шахтарського міста;
- ознайомлення з традиціями та культурою спадщиною міста;
- розширення знань про природу рідного краю;
- знайомство з пам'ятками міста.

Основні види діяльності, що забезпечують реалізацію духовно-морального виховання

підростаючого покоління: пізнавальна, продуктивна, дослідницька, ігрова, мовленнєва, творча.

Етапи роботи над проєктом

I етап. Запуск проєкту: екскурсії, бесіди та заняття.

1. Екскурсії вулицями міста. При цьому зверталася увага, які у нас вулиці, які назви.

Тема	Мета	Термін
ВЕРЕСЕНЬ		
Бесіди: «Місто Гірник – його історія», «Пам'ятки міста»	закріпити та узагальнити знання про місто, з історією виникнення, людей – трудівників, які прославили Гірник, визначні пам'ятки міста: (православна церква, будівлі, музеї, парки, спортивні споруди).	1, 2 тиждень
Екскурсія по місту: пам'ятники, історичні місця	Сформувати у дітей уявлення про культуру народу, про історію пам'яток міста Гірник.	2 тиждень
Заняття «Моє рідне місце» Малювання на тему: «Моє улюблене місце в місті»	познайомити дітей з історією міста, викликати у дітей інтерес до навколишнього світу навколо нас	3 тиждень
Виготовлення фотоальбому з участю батьків «Шахтарське місто Гірник»	Залучити батьків до спільної роботи з вивчення міста	4 тиждень
Читання художньої літератури, розповідання про місто	Показати дітям всю красу рідного міста через художню літературу, оспівану письменниками і поетами.	Протягом місяця
ЖОВТЕНЬ		
Бесіди: «Моє багатонаціональне	закріпити та узагальнити знання	1,2 тиждень

місто», «Герб нашого міста»	дітей про місто. Дати дітям поняття про національності, які проживають в Гірнику. Виховати почуття любові до рідного міста і виховувати толерантне ставлення один до одного. Познакомити дітей з гербом, прапором і гімном шахтарського краю.	
Екскурсії в музей «Берегиня»	закріпити та узагальнити знання про місто, його історію виникнення, одяг, побут. Життєвий уклад	3 тиждень
Малювання на тему: «Намалюй свій герб шахтарського міста»	познакомити дітей з символікою Гірника, значенням основних колірних поєднань прапора.	4 тиждень
Заучування віршів про Батьківщину	Показати дітям красу тереконів, ландшафт природи, оспівані різними поетами.	Протягом місяця
Перегляд слайдів «Місто, в якому я живу»	виховати почуття любові до рідного міста, проявляти турботу. Підтримувати чистоту в місті і створювати прекрасне.	4 тиждень

2. З'ясували у дітей, в яких місцях вони люблять гуляти з батьками. Оформили альбом з фотографіями цих місць.
3. Переглянули листівки з видами міста та обговорили аналогічні питання.
4. Організували екскурсію по найближчих вулицях, підприємствам, музеям.

5. Прийняття рішення: здійснення проекту «Славне місто шахтарів – Гірник»

II етап. Планування проекту

1. Створення ініціативної групи з реалізації проекту, до складу якої входять батьки, діти старшої групи, вихователі групи.

2. Для здійснення проекту планується проведення наступних заходів

Організована діяльність:

- Бесіди з дітьми: «Місто Гірник - його історія», «Пам'ятки міста», «Моє багатонаціональне місто», «Герб нашого міста»;
- Екскурсії по місту Гірник;
- Заняття для дітей ознайомлення з професією шахтаря, з містом;
- Читання, розповідання, заучування віршів про шахтарський край;
- Конкурс малюнків (дитячих) «Моє улюблене місце в місті», «Намалюй герб шахтарського міста».
- Екскурсія в шкільний музей «Берегиня».
- Оформлення фотоальбому «Пам'ятні місця в місті Гірник».

III етап. Підведення підсумків

1. Підсумковий захід літературно-музичний вечір «Моє улюблене місто» за участю батьків, на якому демонструється виконання виконаної роботи в ході проекту, повідомляється про вчинені практичних справах.
2. Обговорення результатів роботи, ходу дій кожного, виявлення причин успіхів і невдач.
3. Створення слайдової презентації «Місто, в якому я живу».

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Настільна книга керівника дошкільного навчального закладу. Частина 5 / упоряд. : Т. В. Панасюк, С. І. Нерянова, А. А. Грищенко. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 144 с. – С. 5–31.

2. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення / Н. Гавриш. – Донецьк : Лебідь, 1999. – 170 с.
3. Гавриш Н. Сонечко мандрує Україною: зошит із українознавчими творчими завданнями для дітей старшого дошкільного віку / Н. В. Гавриш, С. О. Бадер, О. О. Стаєнна. – К. : Генеза, 2015. – 40 с.
4. Народознавство в дошкільному закладі : методичні рекомендації для вихователів / упоряд. О. П. Макаренко. – Тернопіль, 1992. – 143 с.

Засипка Г. С.,

*вихователь – методист ЗДО № 11
м. Покровськ Донецької області*

ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ ЯК БАЗОВОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ

В умовах героїчної боротьби українського народу за суверенітет і територіальну цілісність своєї держави, національно-патріотичний рух охопив усі ланки нашого життя, зокрема, освіту. У концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженій 06.06.2022 року Наказом Міністерства освіти і науки України № 527, зазначено, що “Серед виховних напрямків сьогодні найбільш актуальними виступають громадсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання”. Нова стратегія виховання вимагає нових підходів і шляхів до формування патріотизму як почуття і як базової якості особистості.

Над теоретичною основою багатокomпонентної та багатовекторної системи національно-патріотичного виховання потужно працюють українські науковці. І. Бех розкриває методологію сучасного процесу патріотичного виховання через призму системного, особистісно орієнтованого, аксіологічного та діяльнісного підходів. Він стверджує, що “патріотизм – це особливе, тобто

безумовне і високосмислове почуття-цінність, яке характеризує ставлення особистості до народу, батьківщини та до самої себе”.

У свою чергу освітяни-практики ЗДО № 11 «Чебурашка» м. Покровська спрямовують свої зусилля на реалізацію освітнього процесу через дистанційні форми роботи. У тісній співпраці з батьками проводимо як синхронні, так й індивідуальні онлайн-заняття, стимулюючи всебічний розвиток малят та виховуючи любов до своєї родини, народу, країни. Під час війни спостерігається активізація патріотичних почуттів, свідомості та поведінки як у дорослих так і в маленьких українців. Тож підтримуємо ці духовні пориви, зміцнюємо національну ідентичність як основу справжнього патріотизму. Кожну навчальну тему збагачуємо іграми, вправами, цікавими фактами, які викликають гордість за свою країну. Таким чином забезпечуємо формування соціально-громадянської компетентності дошкільнят.

Враховуючи специфіку організації онлайн-занять, дбаємо про емоційні сплески. Адже важливо, щоб те, про що ми говоримо з дітьми, не залишалось на рівні знань, а збуджувало переживання, одухотворювало наших вихованців. Дієвим засобом патріотичного виховання залишається мистецька діяльність. Оскільки дистанційна освіта передбачає значне часове обмеження тривалості занять, пропонуємо слухання ліричних поетичних творів та українських народних пісень перед денним сном. Народні казки, оповідання українських дитячих письменників радимо батькам читати у вечірній час. На підсвідомому рівні малюки вбирають духовне багатство українського народу, яке лягає на душу і проростає в ній паростками патріотичної свідомості.

Музика і художнє слово надихають дітей і батьків на участь у творчих художніх проектах, які забезпечують своєрідний зворотній зв'язок щодо засвоєння певних навчальних тем. Так, навчальний рік розпочинали з малювання на тему “Наймиліша в світі Україна”. Навчальні теми: “Книга – друг і порадник”, “В світі різні є

народи”, “Свято Захисників Вітчизни” завершилися творчим проектом “Героїчна історія України”. Старші дошкільнята представляли свої малюнки на ресурсній зустрічі, висловлюючи захоплення українськими козаками та сучасними захисниками України. На багатьох сімейних малюнках також зображені різні символи нашої держави – мирної, багатой, Богом благословенної. Такі роботи мають сакральне значення – вони програмують рідну землю і все, що для нас дороге на збереження під час війни. Тож ті, хто малював ці малюнки, стають також захисниками нашої України перед Всевишнім.

Слушним є твердження І.Беха: “Лише слово, яке наповнене сильною пристрастю, має відчутну виховну силу”. Саме поетичні твори мають великий виховний вплив на дошкільнят. Слухання, вивчення і декламація дітьми патріотичних віршів сприяє оволодінню державною мовою, формуванню національної свідомості, висловленню своєї любові до Батьківщини. Як раділи старші дошкільники, коли розповідали віршики про хоробрих козаків і отримували в нагороду оплески своїх одногрупників, батьків і вихователів. Саме такі прості патріотичні дії усіх учасників ресурсної онлайн-зустрічі забезпечують відчуття єдності з українським народом, який сьогодні надзвичайними зусиллями виборює право на вільне життя. Водночас відбувається єднання з минулими поколіннями, які героїчно утверджували українську державу. Важливо, щоб ці виховні засіб був сповнений оптимізмом і вірою нашої Батьківщини над ворогами.

Діяльнісний підхід вимагає зміни функцій сучасного вихователя. Педагог не транслює готові істини, не займається духовним моралізаторством, а стимулює дитину на діяльність, патріотичні прояви у спілкуванні. Занурення дітей разом з батьками у світ українських народних казок робить їх співтворцями нашої національної скарбниці. Так у межах творчого родинного проекту: “Казки про наших дітей” сім’ї трансформують загальновідомі українські казки, в яких наші хлопчики та дівчатка допомагають котигорошку, Івасику-Телесику та іншим казковим героям

перемагати зло. В цих авторських казках виявляється прагнення батьків до культивування у своїх дітях кращих рис української ментальності: працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережливого ставлення до природи. Таким чином, реалізується народне прислів'я “Казка вчить, як на світі жить”.

Оскільки діяльнісний підхід базується на визнанні діяльності основним засобом і вирішальною умовою патріотичного виховання, не можна обмежуватися спогляданням та пасивним реакціями на красу українського народно-прикладного мистецтва. Відповідно запрошуємо дітей з батьками до художньої майстерні “Візерунки української землі”. Народні мотиви, нав'язані рідною природою, присутні в орнаментах, вигаданих нашими дітьми й батьками, є свідченням їхньої причетності до багатой культурної спадщини українців.

Серед базових складових патріотизму сьогодні найбільш важливими є діялісна відданість Батьківщині, моральна стійкість, готовність до самопожертви. Усі ці якості в громадянина-патріота бачимо у наших військових, які ціною власного життя виборюють незалежність української держави. У цій ситуації свято Збройних Сил України набуває надзвичайного значення. Для підвищення престижу військової служби акцентуємо увагу на таких якостях захисників України як патріотизм, мужність, дисциплінованість, технічна грамотність, відповідальність і фізична витривалість. Застосовуємо відеоматеріали, які знайомлять дітей з різними військовими професіями, викликають до служби у Збройних Силах України. І звичайно, діти з батьками готують малюнки і словесні привітання українським воякам, які захищають сьогодні наші міста і села. Готуємо ці привітання заздалегідь і відправляємо рідним, знайомим, землякам. Так, прості, але щирі патріотичні акції роблять дошкільнят учасниками соціально-громадського життя нашої країни.

Отже, сьогодні в умовах дистанційної освіти підтримка батьками процесу формування соціально-

громадянської компетентності дітей відбувається шляхом активної участі в різноманітних мистецьких проектах, які забезпечують перехід від емоційних проявів до конкретних патріотичних дій. Це допомагає у формуванні в дошкільнят почуття власної гідності, самодостатності та проявам любові до Батьківщини як базової якості особистості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaksiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodometodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1B-dJsxlljilNxfuy3jjq5n4ZVPeo4gZ8/view>
4. Бех І. Патріотизм має бути дієвим / / Дошкільнє виховання. – 2016.-№8 – с. 2-3.
5. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. / І.Д.Бех. – Київ-Чернівці: “Букрек” 2018. – 320 с.

Клініна М. В.,

ЦПРПП управління освіти

Торецької МВЦА Бахмутського району

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ГЕОКЕШИНГ

*У дитинстві відкриваєш материк,
котрий назветься потім – Батьківщиною.*

Ліна Костенко

У зв'язку зі змінами в соціумі, від системи освіти вимагають застосування нових педагогічних технологій, спрямованих на індивідуальний розвиток особистості. У оновленому Стандарті дошкільної освіти, «Базовому компоненті дошкільної освіти – 2021», а саме освітньому напрямі «Дитина в соціумі» соціально-громадянську компетентність дитини визначено як здатність до прояву особистих якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя. [1; 36] Основи соціально-громадянської компетентності закладаються в дошкільному віці і є передумовою для подальшого розвитку соціальної та громадянської компетентності в Новій українській школі. Визначальними для зазначеної компетентності є сформованість у дитини дошкільного віку не лише низки відповідних знань та вмінь, а й емоційного ставлення до загальнолюдських цінностей, як громадянина, представника українського народу. Вітчизняними науковцями Неряною С., Піроженко Т., Косенчук О. увагу акцентовано на потребі формування у дітей здатності самостійно мислити, добувати і застосовувати знання, ретельно обмірковувати прийняті рішення і чітко планувати свої дії, а також ефективно співпрацювати в різноманітних за складом групах, бути відкритими для нових контактів і зв'язків. [1;75] Байер О. наголошує на необхідності спеціально організувати діяльність дошкільників, створити всередині неї атмосферу взаємної довіри, співробітництва дітей один з одним і дорослих.

Важливим фактором ефективності освіти стає впровадження інноваційних педагогічних технологій, що відкривають нові можливості виховання і навчання дошкільнят. Педагоги закладів дошкільної освіти Торецької громади прагнуть до того, щоб діти активно намагалися самі знайти відповіді на свої запитання, проявляли більше самостійності, уяви, допитливості. Однією з таких інноваційних педагогічних технологій є

«геокешінг». Дана технологія дозволяє зробити процес навчання актуальним, особистісно-значущим, цікавим, творчим та продуктивним. Це захоплююча командна гра, в якій присутні: подорож, знаходження місця розташування заданих об'єктів, пошук інформації про них, розвиток допитливості та пізнавальної активності, вміння спілкуватися і знаходити в результаті спілкування потрібну інформацію. Головною особливістю геокешінгу є те, що «схованки» створюються в місцях, які володіють природним, історичним або культурним інтересом [3; 6]. Як свідчить практика, геокешінг є ефективним засобом дізнатися багато цікавого і пізнавального про рідний край та навколишній світ, вміти діяти в різних життєвих ситуаціях. З дітьми дошкільного віку ми використовували лише елементи цієї захоплюючої гри, проводили її за методикою «освітнього геокешінгу». У грі брали участь діти молодшого, середнього, старшого дошкільного віку, їх вихователі, педагоги

ЗДО, залучали і батьків. Діти молодшого дошкільного віку грали в спрощену гру, виконували елементарні завдання. Діти середньої групи вже вчилися користуватися картами-схемами та пересуватися в приміщенні

закладів дошкільної освіти. Можливість реалізації освітніх завдань цілком реальна в умовах дитячого садка; це надало неоціненну допомогу педагогам у питанні залучення дітей до посильної участі у соціальних подіях, що відбувалися в дитячих осередках та громаді, зробили його незвичайним, таким, що запам'яталося, цікавим та ігровим.

Головна перевага геокешінгу полягає в тому, що така форма організації дитячої діяльності ненав'язлива, адже в ігровому, цікавому вигляді сприяє активізації пізнавальних і розумових процесів учасників [3; 7]. За

допомогою такої гри ми спробували досягти освітніх цілей: реалізовували проектну та ігрову діяльність, ознайомилися з новою інформацією, закріплювали наявні знання, відпрацьовували на практиці вміння дітей. Крім зазначеного, під час взаємодії в колективі однолітків, можна було відзначити, що підвищується атмосфера згуртованості і дружби, розвивається самостійність та ініціативність дошкільників. Отже, даний напрямок, освітній геокешинг, стає актуальним, адже за його допомогою можна було здійснити комплексно-діяльнісний підхід до розвитку особистості кожної дитини. Це кращий спосіб познайомити дітей з природою рідного краю, пам'ятками і історією нашого міста. Основна перевага гри геокешинг полягає в тому, що кожного разу діти не знають яка пригода їх чекає, з чим їм доведеться зіткнутися і який маршрут подолати. Отже, я вважаю, що геокешинг можна включати в усі освітні галузі. Тому, що «освітній геокешинг» є технологією, що спрямована на освітній процес, має практичний зміст і організацію проектної діяльності дошкільнят.

Новизна полягає у тому, що в процесі реалізації «освітнього геокешингу» було встановлено щільний зв'язок між дитячою пошуковою діяльністю та підвищенням рівня дитячої допитливості та ініціативності. Практична значимість заключається в розробці педагогами ЗДО № 1 «Червона шапочка», ЗДО № 6 «Сонечко», ЗДО № 8 «Золотий ключик», ЗДО № 9 «Веселка», ЗДО № 11 «Казка», ЗДО № 14 «Дивоцвіт», ЗДО № 15 «Золота рибка» та дошкільного відділення ЗЗСО І–ІІІ ст. № 20 комплексу заходів із використання технології «освітнього геокешингу». За мету творча група педагогів обрали прагнення створити організаційні умови ефективності проведення гри геокешинг, наповнити її розвивально-пізнавальним матеріалом та підтримати інтерес до інтелектуальної діяльності, доставити дітям задоволення від гри розвивальної спрямованості.

Ними була проведена робота з реалізації розвивальних завдань:

- розвиток у дошкільників інтересу до інтелектуальної діяльності, самостійного вирішення пізнавальних, творчих завдань і здібностей, індивідуальних позитивних психологічних якостей;
- розвиток уміння у дітей орієнтуватися на місцевості по карті-схемі, визначати напрямок маршруту, формування вміння «читати» найпростішу графічну інформацію, пересуватися в просторі, орієнтуючись на умовні позначки;
- стимулювання розвитку розумових здібностей, логічного мислення, цілеспрямованості;
- формування комунікативних навичок дітей, культури спілкування, дослідницьких навичок, самореалізації дітей.

Разом із тим працювали над реалізацією навчальних завдань, а саме:

- навчали дітей грати в геокешинг, дотримуючись логіці гри, підкоряючись її правилам;
- навчали орієнтуватися на місцевості у найпростіший спосіб;
- створювали передумови до навчання користування компасом, зашифрованими схемами, картами, планом, маршрутом;
- ознайомити батьків прийомам освітньої гри геокешинг.

У комплексі були вирішені також і виховні завдання:

- виховання інтересу до гри геокешинг, бажання виконувати та доводити розпочату справу до її логічного завершення;
- виховання під час гри дружніх, партнерських взаємин;
- виховання впевненості, почуття власної гідності, культури спілкування, доброзичливості та емоційної чуйності;
- формування навичок взаємодії з однолітками, взаємодопомоги;
- формування лідерських якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Для результативної роботи педагоги дотримувалися наступних принципів, [3;10] я лише нагадаю про них:

- принцип індивідуально-особистісного підходу;
- принцип комфортності і успішності ;
- принцип систематичності і послідовності (перехід від простих ігор та завдань до більш складних);
- принцип науковості і доступності понять (при відборі змісту нами було враховані науковість і доступність понять);
- принцип природовідповідності (буде успішний і ефективний лише за умови відповідності екологічної освіти законам розвитку дитячого організму);
- принцип інтеграції змісту (дозволяє об'єднати всю освітньо-виховну роботу в одне ціле і побачити місце кожної предметної галузі в даній системі);
- принцип особистого соціального досвіду дитини (кожна дитина має можливість проявляти свою індивідуальність, що в значній мірі стимулює її саморозвиток та сприяє набуттю соціального досвіду);
- принцип орієнтування на партнера-однолітка – забезпечення дитині можливості орієнтуватися на ровісника, взаємодіяти з ним і вчитися у нього, а не тільки у дорослого;
- принцип краєзнавства, вивчення природи рідного краю (дозволяє формувати поняття на основі безпосереднього спостереження і вивчення предметів та явищ навколишньої природи, використовувати наявну у дітей інформацію для того, щоб вони застосовували свої знання в різноманітних видах практичної діяльності, створювати сприятливі умови для самовираження, організації комунікативного спілкування).

Для успішної реалізації гри педагоги застосовували наступні методи:

- метод «відкриттів» (пізнавальна діяльність породжує ідею –відкриття);
- метод колективної пошукової діяльності (пошукова

діяльність стимулює розумову активність, допомагає знайти вірне рішення з усіх можливих);

- метод діалогічності (вихователь + вихованець = співрозмовники). [3;11]

Були застосовані наступні форми роботи: бесіди, екскурсії, акції, трудовий десант, урок доброти, спостереження у екологічній лабораторії, екологічний патруль, складання карт і схем, ігри – подорожі, залучення до участі у виставках та експозиціях. Варто відзначити, що процес підготовки до гри згуртовує дітей і дорослих єдністю мети і загальними завданнями, що само по собі створює атмосферу емоційного комфорту так важливого для дітей.

До сценарію було включено різноманітні види діяльності, адже виконувати одноманітні завдання діти дошкільного віку, згідно з психолого-віковим особливостям, не можуть. В ході гри учасники проходили низку перешкод та виконували пізнавально-інтелектуальні завдання. Всі завдання для гри було подано на окремих аркушах паперу і сховано в скриньках, контейнерах. Ми у обов'язковому порядку пояснили дітям правила гри: кожне наступне завдання буде пов'язано з попереднім, тобто без виконання першого завдання вони не можуть розв'язати друге, третє. Педагоги лише спостерігали, направляли дітей до прийняття правильного рішення, але остаточні висновки діти мали робити самостійно.

Основними критеріями вдалого освітнього геокешингу є насамперед його безпечність для учасників, а також оригінальність, цілісність, логічність, відповідність запланованому сюжету, створення атмосфери повного занурення в гру. Також були передбачені тимчасові інтервали, під час яких діти виконували завдання, але при цьому не втрачали до нього інтерес. Гра за допомогою декорацій, інвентарю та музичного супроводу була емоційно забарвлена, що забезпечує відповідний позитивний настрій. Це допомагає в проведенні гри, не відволікаючи, а навпаки концентруючи увагу дітей на

тому чи іншому завданні. Правильно підібраний супровід – це шлях до творчої діяльності, при якій діти потрапляють в світ образів.

Наприкінці циклу проведених «освітніх геокешенгів» ми очікували отримати наступні результати:

- діти чітко дотримуються правил гри і отримують задоволення від неї;
- вміють слідувати логіці дії в грі;
- вміють «читати» найпростішу графічну інформацію і самостійно пересуватися в просторі, орієнтуючись на умовні позначення;
- здатні встановлювати стійкі контакти з однолітками;
- мають навички раціонального природокористування;
- виявляють цікавість до практичного експериментування і допитливість;
- збагатилися знання дошкільнят про місто: його місцезнаходження, визначні пам'ятки і культурну спадщину;
- у дітей простежується звичка зосереджуватися і мислити самостійно;
- діти виявляють інтерес до самостійного вирішення пізнавальних завдань;
- діти навчилися користуватися компасом, зашифрованими схемами, картами, орієнтуватися в часі і просторі;
- у дітей сформувалися комунікативні навички, уміння спілкуватися і знаходити в результаті спілкування потрібну інформацію, вирішувати проблему спільно.

Отже, інноваційна технологія «освітній геокешинг» зайняла своє місце в системі роботи в закладах дошкільної освіти Торецької громади, - вона стала цікавим і захоплюючим процесом, як для дітей, так і для дорослих. Найголовніше в патріотичному вихованні дітей дошкільного віку: не слід чекати від малят «дорослих форм» прояву любові до Батьківщини [2; 6]. Якщо в результаті педагогічної роботи дитина буде обізнана з містом, країною, її географією, символікою, природою; якщо дошкільник буде знати тих, хто прославив рідне

місто і країну, якщо він проявлятиме інтерес до здобуття знань, то можна вважати, що завдання виконано в межах, доступних дошкільному віку.

Список використаних джерел

1. «Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження»- навчально-методичний посібник. Видавництво «Ранок» – 2021 р.
2. «Живи, Україно, живи для краси!» – національно-патріотичне виховання в ДНЗ. Упорядник Частнікова А.Г. Х., Видавнича група «Основа» – 2016 р.
3. Рабчун Н.О. «Геокешинг – це весело!» – Нетішин: 2017 р.

Максименко О. В.,

м. Бахмут

КЗ «Бахмутський педагогічний фаховий коледж»

ПРОФЕСІЙНО - ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПЕДАГОГІКИ З ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА

Сьогодні ставить нові виклики перед системою підготовки фахівців дошкільної освіти. Формування соціально-громадянської компетенції дошкільників стало новою ключовою для дошкільної освіти невідомою компетентністю. Вважаю, що саме при вивченні тем педагогіки ми маємо можливість сформувати у студентів знання, вміння і навички роботи з дітьми з таких питань, як прояв особистісних якостей і соціальних почуттів, любові до Батьківщини і готовності малюків до посильної участі в соціальних подія. На заняттях у студентів формуються уміння підібрати форми і методи роботи з малюками у засвоєнні таких складних понять, як спроможність діяти як відповідальний громадянин, виявлення толерантності і поваги до людей різних національностей і віро сповідуваль, дбайливе ставлення до свого здоров'я, розуміння загальноприйнятих правил

поведінки і спілкування.

Разом з тим, загарбницький напад на Україну, широкомасштабна війна змінили традиційну систему теоретичної і практичної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти і перевели її у формат дистанційної освіти. Тому викладання педагогіки в сучасних умовах вимагає нових підходів у опануванні студентами теоретичних питань і практичного їх застосування, як то: вміння працювати з дітьми в групах дитячих садків і проводити роботу з малюками он-лайн. Тому, плануючи освітню роботу зі студентами, велику увагу приділяю адаптуванню навчальної програми і методів викладання до сучасних умов.

У зв'язку з визначенням вище проблемами, а саме: формування знань, умінь і навичок студентів з соціально-громадянської компетенції у дітей дошкільного віку та перехід на дистанційне та змішане навчання викладання дисципліни «Педагогіка» йде за такими напрямками:

1. Адаптація навчальної програми і методичного комплексу з предмету "Дошкільна педагогіка" до сучасних умов і завдань дошкільної освіти

2. Створення сучасного якісного освітнього середовища для опанування студентами питань формування соціально-громадянської компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання.

3. Формування практичних умінь та навичок майбутніх фахівців дошкільної освіти з питань введення малюків у світ людських взаємин.

Працюючи над адаптацією навчальної програми і

методичного комплексу з предмета "Дошкільна педагогіка" до сучасних умов і завдань дошкільної освіти, були введені в теми програми з питань формування соціально-громадянської компетенції дошкільників.

Розділ педагогіки	Додані питання з формування соціально-громадянської компетенції у дітей дошкільного віку
ВИХОВАТЕЛЬ І ДІТИ	Права дитини
РОЗВИТОК І ВИХОВАННЯ	Основні етапи соціалізації особистості
РОЗВИТОК І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ	Вміння дітей вербалізувати основні поняття, пов'язані із життям людини в суспільстві
ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ	- Формування ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших як до найвищої цінності; - Засвоєння правил безпечної в соціумі; - Обговорення різних прикладів і моделей здоров'я збережувальної поведінки
РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ	Аналіз занять, спрямованих на ознайомлення зі світом речей, людей, природи на регіональному матеріалі
МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ	- Формування знань про індивідуальні відмінності та культурне розмаїття і повагу до них; - Формування почуття власної гідності як представника українського народу; - Дотримання правил і способів міжособистісної взаємодії в соціально-громадянському просторі; - Формування здатності до волонтерської та благодійної діяльності
ТРУДОВЕ	- Позитивне емоційно-ціннісне

ВИХОВАННЯ	ставлення до людської праці
ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ	- Формування навичок елементарної пошуково-дослідницької діяльності для розв'язання різноманітних завдань
ГРА	- Дотримання правил і способів міжособистісної взаємодії в соціально-громадянському просторі; - Формування навичок самопізнання через спілкування з людьми та практичну взаємодію зі світом у іграх-стратегіях
РОБОТА ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З СІМ'ЄЮ	- Приклади і моделі здоров'язбережувальної поведінки; - Надання дитині права вибору в різних життєвих ситуаціях

Створення сучасного і якісного освітнього середовища для опанування студентами питань формування соціально-громадянської компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання передбачало таку роботу:

- доповнення електронної бази навчально-методичного комплексу з дисципліни «Дошкільна педагогіка» роботою на сучасних освітніх платформах та сервісах а саме: створенням квестів, он-лайн ігор для дошкільнят, коміксів, які допоможуть дітям здійснювати вибір, приймати рішення, аргументувати свій вибір, формувати здатність до рефлексії;
- адаптація лекційного матеріалу: збільшення кількості схем і опорних конспектів, що покращує процес сприйняття інформації з тем педагогіки;
- написання Методичних рекомендацій щодо організації ігор з дітьми з соціально-громадянської компетенції засобами українського фольклору;
- обов'язкове використання інформаційних, цифрових технологій: відеозаписів, презентацій, Інтернет - ресурсів для створення якісного освітнього середовища;

- створення і використання тестів і тестових завдання з педагогіки на платформах Online Test Pad та LearningApps » для контролю знань;
- створення скетч-нотатків для кращого запам'ятовування матеріалу під час он-лайн лекцій;
- проведення он-лайн конкурсів, олімпіад, воркшопів.

Формування практичних вмінь та навичок майбутніх фахівців дошкільної освіти з питань введення малюків у світ людських взаємин, по-перш за все, містило організацію роботи студентів з Інтернет – ресурсами: перегляд досвіду роботи педагогів, які вивчають питання формування соціальних взаємовідносин і взаємодії.

Студенти долучались до створення мультимедійних презентацій за темами «Доброта», «Що таке радість?», «Як я вболіваю за друга?», «Подаруй любов» та ін. На заняттях були надані завдання по створенню і озвученню відеофільмів соціальної спрямованості за казками і оповіданнями В.Сухомлинського «Два козлики», «Горе і радість», «Що таке любов?».

Практичні он-лайн заняття були також спрямовані на виготовлення книжок, посібників, що сприяють формуванню інтересу до співпраці з однолітками, здатності до спів переживання. Особлива увага приділялась моделюванню ситуацій морального вибору і створенню ситуацій, спрямованих на формування відповідальності, самостійності, працелюбності, людяності, спостережливості, справедливості, які студенти проводили на он-лайн конференціях.

Майбутнім вихователям пропонувалось зробити відеозапис проведення фрагментів занять, ігор для використання в роботі з дошкільниками. На заняттях з педагогіки студенти набували знань по створенню коміксів для дошкільнят за допомогою онлайн-сервісу StoryboardThat, темою яких було формування у дошкільників здатності співпереживати, співчувати, керувати власними емоціями і виражати почуття.

Таким чином, робота розпочата. Студенти із задоволенням працюють на он-лайн заняттях,

спілкуються і отримують консультації в чатах, показують свої наробки і досягнення на он-лайн конференціях і конкурсах професійної майстерності. Тому вважаю, що саме заняття з педагогіки відіграють велику роль у професійно -практичній підготовці студентів до роботи з дошкільнятами з формування соціально-громадянської компетенції.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с
3. Завязун Т.В. Розвиваючий потенціал ігрової діяльності дитини. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України; Т. IV. Вип. 6. Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. С. 50–59.
4. Косенчук О. Дитина в соціумі : впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти / О. Косенчук // Дошкільне виховання. – 2021. – № 4. – С. 3-8

Мозукало О. О.,

*с. Максимільянівка
ЗДО №27 «Катруся»*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ

Актуальність теми. Наші діти живуть сьогодні в досить складних соціально-економічних умовах, обумовлених ситуацією, що склалася в державі. У нашому суспільстві відбувається зміна світосприймання, переоцінка системи цінностей, дисгармонізація зв'язків особистості з оточуючим середовищем. Це все впливає на дітей, тому що відсутність власного досвіду життя змушує

їх приймати ті правила, життєві орієнтири і пріоритети, які поширені у світі дорослих.

Історична та світова практика доводить, що головна мета виховання – це формування гармонійно розвиненої особистості, підготовленої до самостійного життя. Сучасне суспільство потребує людей, здатних приймати самостійні рішення, брати на себе відповідальність доводити власну думку, а не очікувати вказівок, довіряти собі та світу. Але дорослі, надто культивують відчуття залежності у дітей. Зрештою, вони виростають пасивними, сприймають оточуючий світ вороже. Саме тому, педагоги та батьки повинні особливу увагу приділяти проблемам формування соціально-громадянської компетентності у вихованні дітей.

Дошкільна освіта – першаланкаунеперевній системі освіти, і від того, який початковий «старт» буде дано малюкові, значною мірою залежатимуть якість та динаміка його особистісного розвитку, життєві установки та світорозуміння дорослої людини. У зв'язку з цим особливо актуальною є проблема виховання соціально-громадянської компетентності особистості вже з дошкільного віку. Одне з найважливіших завдань педагогів та батьків – дати дітям правильне уявлення про себе й оточуючу дійсність, навчити почуватися господарем долі. І саме батьки та педагоги мають закласти в дитині те, що допоможе їй надалі пройти нелегкий шлях дорослішання. Від них залежить, якою виросте дитина, яке місце в суспільстві посяде.

Мета нашої публікації – визначити особливості формування соціально-громадянської компетентності в дошкільному віці.

Соціально-громадянська компетентність – це здатність дитини виявляти особистісні якості, соціальні почуття, любов до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на поліпшення спільного життя.

Дошкільний вік – сензитивний для формування

соціально-громадянської компетентності. Саме в цьому віці відбувається становлення майбутнього громадянина, закладаються основи майбутньої самосвідомості, характеру, поведінки, моральних цінностей, національної ідентичності, соціальної єдності, демократичності, патріотизму.

Громадянські та соціальні компетентності пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають:

- спроможність діяти як відповідальний громадянин та брати повноцінну участь у громадському й суспільному житті, спираючись на розуміння соціальних, економічних і політичних понять та сталого розвитку.
- критичне оцінювання основних подій національної, європейської та світової історії, а також повагу до прав людини і верховенства права.
- цінування культурного розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України.
- виявлення поваги до інших і толерантності, уміння конструктивно співпрацювати, співчувати та діяти в конфліктних ситуаціях, зокрема пов'язаних із різними проявами дискримінації.
- дбайливе ставлення до особистого, соціального і фізичного добробуту та здоров'я, дотримання здорового способу життя.
- розуміння правил поведінки і спілкування, що є загальноприйнятими в різних спільнотах і середовищах, спроможність діяти в умовах невизначеності та багатозадачності. .

Сформованість соціально-громадянської компетентності має виражатися в ціннісному ставленні дитини до себе, своїх прав та прав інших, наявності уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії між членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінні дотримуватись цих правил у соціально-громадянському просторі, а також у ціннісному ставленні та повазі до

культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур.

Соціально-громадянська компетентність дитини дошкільного віку формується в різних видах діяльності, зокрема в ігровій, комунікативній, здоров'язбережувальній, художньо-естетичній, пошуково-дослідницькій тощо.

Методи, за допомогою яких вихователь може формувати соціально-громадянську компетенцію дошкільника:

- Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація, відеометод. Застосування комплексу наочних методів сприятиме візуалізації соціальних явищ і процесів, у яких старші дошкільники можуть брати посильну участь (демонстрування соціальних правил та норм поведінки, домовленостей у щоденній життєдіяльності, засвоєння зразків демонстрації відкритості до спілкування та взаємодії з представниками різних національностей і культур);
- Словесні: бесіда, розповідь, читання (слухання дітьми) художньої літератури. Словесні методи спрямовані на формування в дітей умінь виражати почуття за допомогою слів, міміки, жестів; пояснювати причини своїх емоцій; звертатися по допомогу до однолітків та знайомих; використовувати під час спілкування ввічливі слова; висловлювати власну думку та приймати думку іншого, розв'язувати конфлікти шляхом діалогу;
- Практичні: вправи, прості досліди, дидактичні ігри, моделювання. Під час виконання практичних дій діти набувають досвід дотримання норм моралі, виявляють повагу до прав і свобод людини; вчать поводитись відповідно до соціальної ролі (донька/син, брат/сестра, онука/онук, друг/подруга); долучаються до різних видів діяльності, беруть участь у прийнятті рішень з особистих питань та щодо життя колективу тощо;
- Проблемні – постановка і розв'язання завдань.

Проблемні методи дають можливість зробити пізнавальне завдання актуальним для кожної дитини в групі. Розв'язання завдань, пов'язаних із необхідністю дати оцінку подіям і персонажам, соціальним явищам і фактам, сприятиме формуванню емоційно-ціннісного ставлення до них;

- Дослідницькі – організація пошукової, творчої діяльності дітей. Дослідницькі методи задовольняють потребу малят у набутті досвіду соціальної поведінки під час діяльності та творчому його використанні в повсякденні;
- Інтерактивні: соціальне проектування, різні форми обговорення соціальних проблем, рольові та ділові ігри в розв'язанні конфліктних ситуацій тощо. Інтерактивні методи передбачають взаємодію і співпрацю всіх учасників освітнього процесу під час розв'язання практичних завдань. Вони створюють необхідні умови як для становлення та вдосконалення компетентності через залучення учасників освітнього процесу в осмислене проживання індивідуальної й колективної діяльності, так і для усвідомлення і прийняття ними громадянських цінностей, для накопичення досвіду соціально-громадянської діяльності. Наприклад, розглядаючи ситуацію, можна попросити дитину уявити себе на місці персонажа, розповісти про його почуття, оцінити дії та змодельовати власну поведінку в цій або схожій ситуації. Так дитина занурюється в соціальний сюжет, переживає емоційну реакцію, що сприяє розвитку вмінь адекватно оцінювати, співвідносити свою поведінку з поведінкою інших.

Для успішного формування соціально-громадянської компетентності дошкільників необхідна особистісно орієнтована взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу. Важливу роль відіграють у цьому процесі також особистісні цінності вихователя, його життєвий досвід.

Педагог має:

- знати, поважати і захищати права дітей;

- проявляти повагу до людської гідності, різноманітності, показувати приклад спілкування на основі взаємної поваги;
- організовувати розвивальний простір для ознайомлення дітей із правами та обов'язками людини в демократичному суспільстві;
- створювати умови для набуття дітьми соціального досвіду;
- підтримувати ініціативи дітей щодо участі в різних видах діяльності; надавати можливість прийняття рішення щодо власної участі в розв'язанні питань життя групи;
- забезпечувати усвідомлення дітьми своєї індивідуальності, унікальності та цінності для колективу;
- підтримувати дітей, коли вони ініціюють взаємодію, висловлюють свої думки, демонструють товариські стосунки;
- говорити про норми взаємодії між людьми та пропонувати дітям розробляти такі норми і правила разом;
- допомагати вихованцям устанавлювати власні межі, поважати межі інших, знаходити шляхи розв'язання конфліктних ситуацій;
- запобігати проявам булінгу, зупиняти їх;
- сприяти формуванню лідерських якостей;
- взаємодіяти з батьками; стимулювати батьків до спільного прийняття рішень, що стосуються роботи дошкільного закладу, групи, наприклад, спільної організації заходів, у яких беруть участь діти, тощо.

Висновки. Дошкільний вік відноситься до чутливих періодів у соціальному розвитку дитини. Саме в цей час відбувається інтенсивне формування основних якостей та властивостей особистості, навичок соціальної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку сприятиме тому, що діти навчатимуться бути ініціативними, приймати рішення,

брати на себе відповідальність. Для того щоб сформувати соціально-громадянську компетентність у дошкільника, потрібний увесь спектр педагогічних впливів і засобів. Дієвими методами формування такої компетентності є наочні, практичні, словесні, проблемні, дослідницькі, інтерактивні

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazoviy-komponent-doshkilnoyi-osvitiv-ukrayini>
2. Кононко О.Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника: навчально-методичний посібник до Базової програми розвитку дитини дошкільного віку Я у Світі"/ К.: Світич, 2009. - 208 с.
3. Поніманська Т.І., Козлюк О.А., Марчук Г.В. Виховання людяності (До Базової програми розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі"): Методичний посібник/ К.: Міленіум, 2008. - 138 с.

Налівкіна О. В.,

*м. Торецьк
ЗДО № 8*

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ДОШКІЛЬНИКІВ ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ ЇХ ДО ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Саме сьогодні наша Україна опинилася в скрутному, жахливому становищі та нажаль, наші діти відчули на собі найстрашніше, що може трапитися у житті – вони почули голос війни... Тому питання патріотизму ніколи не було настільки актуальним, як зараз!

«Патріотизм», «любов до Батьківщини», «Україна єдина» – як зробити, щоб ці слова не просто були гаслами сьогодення, а міцно ввійшли у свідомість громадян України? Ці питання ми й поставили перед собою,

починаючи роботу з формування патріотичного світогляду наших вихованців. [3;3].

“Виколисати” з дітей справжній український народ-одне з основних завдань нашого педагогічного колективу і щоб у повному обсязі виконати це завдання вихователям на допомогу приходить інноваційний метод проектної діяльності.

Педагогами нашого садка розроблено та реалізовано багато проектів пріоритетним напрямком яких є народознавство та розвиток патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку.

Виховувати майбутнього громадянина ми починаємо ще з групи раннього віку. Спеціально для цього був створений освітній проєкт «Маленькі гілочки ростуть, родинним деревом стають», основна мета якого націлена на розвиток інтересу до соціального світу шляхом спостережень та пізнання навколишнього світу. [2; 38]. Даний проєкт направлений на розвиток соціалізації дітей раннього дошкільного віку, він створює передумови для подальшого формування національно-патріотичних почуттів, для проростання зернятка любові у маленькому серці до сім’ї та рідного краю. Так наші найменші вихованці навчаються любити свою родину, поважати дорослих, захоплюватися колисковою своєї матері, будувати дружні взаємовідносини з діточками своєї групи.

Розробляючи цикл проектів з виховання у дітей дошкільного віку патріотичних почуттів, педагогічний колектив нашого закладу дотримується принципу систематичності та послідовності у роботі. Відтак для дітей молодшого дошкільного віку педагогами розроблений пізнавально-виховний міні проєкт «Стежка до дитячого садочка», завдяки якому ми розширюємо знання малечі про садок, разом поринаємо у світ професій людей, які працюють у закладі, спостерігаємо за природою рідного міста, усвідомлюючи, що все це – маленька частинка великої держави- України. [2; 89-90].

Для роботи з вихованцями середніх дошкільних груп розроблений освітньо-виховний проєкт «Маленьке

серденько тремтить від слова Україна». За мету розробленого проєкту вбачається формування першооснов патріотичного виховання дітей дошкільного віку засобами народознавства. Реалізація даної роботи спрямована на формування у дітей національної свідомості й почуття гідності як у представника свого народу. Вихованці залюбки залучаються до вивчення фольклору, ознайомлюються з українським одягом, з традиційною оселею та народною іграшкою. Втілюючи педагогічні задуми, педагоги залучають малят до пізнання споконвічних національних цінностей у процесі ознайомлення з малими формами українського народного фольклору: потішками, забавлянками, колисковими, лічилками, народними іграми. [2; 152].

Спостерігаючи за тим, з яким задоволенням і прагненням дошкільнята залучаються до вивчення усіх видів народної творчості, з яким зацікавленням слухають розповіді дорослих про минуле нашого краю у педагогічного колективу виникла потреба поглибити роботу з виховання у малюків патріотичних почуттів до нашого регіону та вирішити проблему виховання національних спадкоємців і продовжувачів національних традицій. Діточкам старших дошкільних груп ми пропонуємо дослідити життя рідного краю-нашого Донбасу. Задля системності в роботі нами був розроблений проєкт «Квітні традиціями, наш рідний Донбас!». У рамках реалізації проєктної діяльності вихованці пізнають культуру, звичаї та особливості провідної промисловості нашої маленької батьківщини. [2; 225-226].

Бачачи результати своєї роботи та позитивну динаміку від впровадження проєктної діяльності, педагогічний колектив закладу вирішив не зупинятися на досягнутому. Це стало поштовхом для організації у нашому закладі гуртка національної народної пісні «Джерельце», маленьких учасників якого можна почути та побачити на багатьох заходах міського рівня. А для того, щоб гурткова робота велася плідно, було створено Програму під назвою

«Джерельце української пісні». Розробляючи її, педагоги прагнули не тільки сформувати вихованців духовно, розвивати їхні таланти, а й виплекати у їхніх душах справжню любов до української національної творчості. Дана Програма розроблена для дітей старшого дошкільного віку та затверджена методичною радою міського методичного кабінету управління освіти та рекомендована для роботи музичних керівників дошкільних, загальноосвітніх навчальних закладів, батьків.

У ході реалізації проектної діяльності батьки ніколи не залишаються осторонь, бо вважаємо не можливим досягти мети без їхньої підтримки та уваги! Завдяки залученню батьків до співпраці та їхньої активної участі в рамках проектної роботи зараз на майданчиках нашого садочка з'явилися перші грона калини, які вони висадили разом з вихователями. Із великим задоволенням татусі малечі – почесні шахтарі нашого міста – беруть участь у розважальних заходах закладу. Саме від них дошкільнята чують і про чорне золото – вугілля, і про хранителя підземних надр – Шубіна, і про почесну професію шахтаря. Завдяки талановитим майстриням, а саме матусям вихованців в осередках груп з'явилися ляльки-мотанки, сорочки з орнаментною вишивкою-вишиванки, проходять майстер-класи з виготовлення української національної страви – вареників. [1;17-18]

Реалізуючи домінуючі завдання освітньо-виховних проектів педагогічний колектив та вихованці ніколи не залишаються осторонь від підтвердження стійкої національної громадської позиції. Дитячий садок щиро підтримує збройні сили України, нами були неодноразово відправлені на фронт дитячі поробки та листи з підтримкою до захисників. Заклад із задоволенням долучається до всеукраїнських флешмобів на підтримку воїнів, власними силами вихователів та діточок створене та передано вітальне авторське панно до 5 річниці створення 10-тої окремої гірсько-штурмової бригади «Едельвейс».

Втілюючи у життя освітні проекти найбільш хвилюючими залишаються підсумкові етапи, у яких можна побачити результати сумісної праці вихованців, педагогів та батьків. Завдяки такій взаємодії у нашому закладі з'явилися мобільні та яскраві осередки, дидактичні матеріали для роботи з дітьми: куточок «Матусина колиска» в групі раннього віку; макет «Дорога до дитячого садочка» в групі молодшого дошкільного віку; сенсорно-дидактична гра «Українське Сонечко»; міні-монумент «Золото шахтарського краю»; осередок українознавчого напрямку «Дивись, дитино, це твоя Україна»; куточок почесних мешканців міста Торецьк «Донбас у моєму серці»; декоративне панно «Це твоя Україна-серденька частина».

Безперечно, педагогічний колектив закладу дошкільної освіти № 8 «Золотий ключик» прагне здійснювати національно-патріотичне виховання на всіх етапах навчання та забезпечувати всебічний розвиток вихованців, бо вважаємо, що від нас, педагогів дошкільця, залежить старт дитини як громадянина своєї держави, яким буде майбутнє покоління українців, а відтак, у якій державі ми житимемо.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / наук. кер. Піроженко Т.О., 2021 рік.
2. «Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років» / наук. кер. проекту В.О.Огнев'юк. Київ, ун-т ім.Б.Грінченка, 2020 рік.
3. Кривоніс М.Л., Дроботій О.Л. «Патріотичне виховання в ДНЗ»- Харків, видавництво «Ранок» 2016 рік (серія «Сучасна дошкільна освіта»).

Омельченко Ю. С.,

м. Мирноград

ЗДО № 1 «Зірочка»

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

*Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.*

В. Симоненко

У статті обґрунтовано необхідність формування національно-патріотичної свідомості дітей дошкільного віку в умовах дистанційного формату та організація такої роботи.

Ключові слова : національно-патріотична свідомість, дистанційна освіта.

Україна, рідна Україна. З яким болем ми зараз говоримо про свою багатостраждальну країну та водночас з якою гордістю ми кажемо: «Я – українець». Саме в цей непростий для нашої землі час ми зрозуміли, як сильно любимо свою країну, як готові виборювати до останньої краплі крові свободу та незалежність. Зрозуміли це, мабуть, всі: і ті, хто просто тут жив, і ті, хто просто бездумно слухав гімн, і ті, хто просто дивися на синьо - жовтий прапор. Зрозуміли це всі: і дорослі, і маленькі діти.

Війна торкнулася кожної української родини, стала частиною нашого життя, а перемога в ній стала спільною метою всього українського народу. Перебуваючи в умовах, коли неможливо вести освітній процес у звичайному форматі, педагоги Донеччини, зокрема і вихователі дошкільних закладів, змушені були перейти на дистанційне навчання, адже продовження освітнього процесу в період воєнного стану – це демонстрація незламного духу освітян, дітей, батьків вихованців. Звичайно, найважче педагогам – дошкільникам, адже маленьку дитину важко зацікавити, утримати її увагу, перебуваючи на відстані. Але життя вносить свої

корективи та вимагає від педагогів використовувати різні форми організації освітнього процесу.

Працюючи вихователем групи молодшого віку ЗДО №1 «Зірочка», я використовую в своїй роботі як синхронне, так і асинхронне навчання. Для батьків, які не мали змоги вийти на онлайн заняття було створено instagram – сторінку та telegram –канал «Колобок.ua», де вони разом зі своїми дітьми можуть переглянути заняття в записі.

Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації. формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей.[1]

Патріотизм – любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народу, гордість за свій народ, прагнення захистити його надбання, продовжити примноження його загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей.

Всі ми розуміємо, що виховання справжнього патріота, свідомого, волелюбного громадянина своєї країни треба починати з раннього дитинства, вкладаючи в нього зернятка поваги, шани до рідної землі, народу, його традицій та історії. Процес національно-патріотичного виховання має дві складові, перша з яких створює платформу для іншої:

- 1) моральне виховання як засвоєння дитиною загальнолюдських цінностей, моральних норм життя в суспільстві;
- 2) національне виховання, яке має на меті формування почуття любові до Батьківщини, ціннісного ставлення особистості до своєї землі, українського народу, його історії, культури, традицій [2].

Наша Батьківщина – найкраща країна. Але її треба любити не за пам'ятки природи, культури чи мистецтва, як і будь-яка інша країна, Україна гідна поваги й любові просто за те, що це є наша рідна земля.

Саме це я прищеплюю своїм вихованцям, намагаюся донести до їх свідомості як важливо цінувати, пишатися своєю країною. Свою роботу будую, враховуючи принцип національної спрямованості, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, природи, українського народу, шанобливого ставлення до його культури, історії, традицій; поваги до культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;

Наш навчальний рік розпочався з онлайн-заняття «Кольори сміливості». Діти ознайомилися із національними символами України – прапором, гербом, гімном, слухали та намагалися підспівувати слова гімну. Маленькі українці знають, якого кольору наш стяг, що ці кольори означають, чому він важливий для всього нашого народу. Діти малювали та з гордістю демонстрували себе із прапором України. Під час вивчення теми «Я все люблю в своїй країні», ми разом з вихованцями занурилися у знайомство з традиціями і культурними надбаннями нашої країни та висловлювали це у своїх роботах. Неможливо дитину змусити робити щось, казати те, чого вона не відчуває. Під час бесіди «За що я люблю Україну» я побачила, що діти ростуть справжніми патріотами, вони люблять свою країну, своє місто та висловлюють це.

14 жовтня народ України відзначав одне з найбільш важливих свят в сучасній історії держави – День захисника України. У цей день віддають почесні воїнам, які боролися за незалежність країни та продовжують боротися за суверенітет нашої держави у війні, бережуть спокій і дарують надію на наше вільне і щасливе майбутнє. Цьому дню був присвячений тематичний тиждень «З Україною в серці». Разом з маленькими вихованцями до свята ми виготовили привітальні листівки та янголів-охоронців, а ще записували привітальні відеоролики та ролики зі словами подяки воїнам ЗСУ. Ми даємо дітям розуміння, що ці ширі слова

подяки – це моральна підтримка наших героїв, які боронять нас від ворога. А ще діти розуміють, за що вони дякують захисникам та від щирого серця бажають їм найголовнішого – повертатися живими.

Робота сучасного вихователя полягає в умінні в старому знаходити щось нове, видозмінювати, випереджувати, конструювати, інформувати. Вихователь саме в цей період виступає як педагог, ведучий, інформатор, помічник, порадник. У своїй роботі поєднує різні види діяльності, подає інформацію в сучасному контексті. Дітям дуже подобаються спільні заняття з музичним керівником, де музичний супровід має патріотичний зміст. Вихованці із задоволенням слухають українські пісні в сучасній обробці та танцюють з песиком Патроном. Для зацікавлення дітей українським фольклором було запропоновано взяти участь в інтерактивній олімпіаді за мотивами українською казкою «Ріпка», яка проводилася на платформі «ВСЕОСВІТА». Радошам малюків не було меж, коли вони отримали справжні дипломи переможців.

Патріотичні почуття відрізняються яскравістю, емоційністю. Поступово, у процесі більш комплексного та ґрунтовного ознайомлення дітей з навколишнім світом, розширюються їхні уявлення про рідне місто, край, країну, її історію, природу, наповнюючись новим змістом, закладаючи основи почуття любові до Батьківщини.[3]

Залучаю дітей до культури, українського слова, пропонуючи батькам вдало дібраний мультиплікаційний матеріал на теми «Я і моя родина», «Рідний край», «Моя маленька Батьківщина», «Традиційний посуд», «Національні іграшки», «Рослині символи», «Національний одяг» тощо. Все це стимулює розвиток національно-патріотичних якостей дитини (любов до рідного краю, любов до культурного спадку свого народу, виховання любові, поваги до своїх національних особливостей, почуття власної гідності як представників свого народу та ін.).

Ще однією дієвою формою роботи дистанційного

навчання є участь у флешмобах. Вихованці, батьки та вихователі долучились до флешмобу #Подякуй_воїну. Це невелике слово «Дякую» об'єднало вихователів, вихованців, батьків та показало, наскільки важливі спільні дії задля високої мети – нашої перемоги. Наші вихованці разом з батьками знаходяться у різних куточках України, за кордоном, але завдяки таким формам роботи зможуть висловити ту пошану і вдячність захисникам України, яку зараз відчувають. Адже, коли соціальні мережі сповняться вдячністю, наші воїни отримають величезну психологічну підтримку від кожного великого чи маленького українця.

Важливим аспектом у формуванні свідомості дітей, що вони є частиною великої справи та допомагають перемозі, є зворотний зв'язок. Дитячі малюнки, вірші та листи – зворушливі й завжди бажані обереги для захисників України на фронті. Тому виникла думка підтримати воїнів в цей непростий час та надіслати дитячі малюнки. Свої мрії та сподівання діти завжди висловлюють в малюнках. Вони малюють квіти, сонце, веселку, чарівників. Але коли було запропоновано намалювати щось для захисників, то всі намагалися зобразити мирне життя- це мрія одна на всіх. Це були спільні роботи, які малювалися всією родиною, байдужими ніхто не залишився. Але найголовніше, що ці дитячі роботи були передані на передову, і діти мали змогу побачити свої малюнки в руках воїнів через соціальні мережі. Вони зрозуміли, що навіть такими маленькими справами допомагають наблизити перемогу. Діти відчували гордість за свої вчинки.

Формат дистанційного навчання передбачає тісний зв'язок та виконання спільних робіт з батьками. Адже без допомоги батьків маленькі діти самі не зможуть впоратися: зробити поробки, записати відеоролики, вивчити вірш, прочитати казку. Вихователь діє як провідник: розповідає історії, легенди, пропонує завдання, а діти з батьками роблять висновки та виконують творчі роботи. Вони із захопленням малюють калину, слухаючи пісню «Ой, у лузі червона калина» та розуміючи, що вона стала не тільки народним оберегом, а й справжнім

сучасним символом України за свободу та волю. Виконуючи з дітьми творчі завдання, записуючи привітання та подяки воїнам, батьки теж розуміють, якою ціною нам дістається мир та свобода, разом зі своїми дітьми вчать любити та може по-новому, по-справжньому цінувати свою Батьківщину. Адже це дійсно важлива складова національно-патріотичного виховання дошкільників – робота з батьками. На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і починати потрібно саме з батьків.

Патріотичні почуття не з'являються самі по собі, це результат довготривалого виховного впливу на людину. Донести до дітей ці цінності потрібно широко та відверто, це допоможе їм зрозуміти важливі речі. Якщо ти сам в це не віриш або прикидаєшся, діти відразу відчують і гостро на це реагують. Отож, щоб навчити дітей любити свою країну ти сам повинен любити її всім серцем.

Список використаних джерел

1. Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://drive.google.com/file/d/1B-dJxlljilNxfuy3jjq5n4ZVPeo4gZ8/view>
2. Гавриш Н., Крутій К. Національно-патріотичне виховання у ситуації
3. соціального неспокою: змінюємо підходи. Дошкільне виховання. 2015.
4. №8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://elibrary.kubg.edu.ua/10614/1/N_V_Gavrish_Nacionalno-patriotuchne_vuhovanie.pdf
5. Соціально-педагогічні детермінанти морального формування особистості: автор Матвієнко, О. В. / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова → Серія 05. Педагогічні науки: реалії та перспективи → Випуск 55 Соціально-педагогічні детермінанти морального формування особистості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/23527>

Поліщук І. В.,

*Петрівський ЗДО «Кульбабка»
Олександрівської селищної ради*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Упродовж 2021/2022 навчального року колектив Петрівського закладу дошкільної освіти «Кульбабка» працював відповідно до змісту Концепції розвитку закладу освіти, Річного плану роботи та потреб сучасного суспільства.

Базовим компонентом дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) [1], який затверджений наказом Міністерства освіти і науки № 33 від 21.01.2021 року [2], визначена нова ключова компетентність – соціально-громадянська. Її мета – забезпечення життєвої компетентності дитини, до змісту якої входить поняття «бути громадянином своєї країни, патріотом свого народу». Тому методична тема «Використання ігрових технологій для формування соціально-громадянської компетентності дошкільника», над якою працює наш заклад дошкільної освіти, актуальна і потребує подальшого вивчення.

Виховувати маленького соціально компетентного громадянина складно. Про це говорять як науковці, так і практики. Проте автори Державного стандарту дошкільної освіти зазначають, що у старших дошкільників має бути сформована соціально-громадянська компетентність. Переконані, що досягти цієї мети можна у грі, адже будь-яка колективна гра сприяє розвитку соціальних навичок дитини, дає можливість взаємодіяти та знаходити компроміси з іншими вихованцями.

Які завдання мають розв'язувати ігри, щоб сприяти соціально-громадянському розвитку дошкільників? Це, перш за все, формувати особистісні якості: самостійність, відповідальність, працелюбність, лідерство, людяність, спостережливість, справедливість, ініціативність,

креативність; збагачувати уявлення дітей про себе, свою сім'ю, дитячий садок, Батьківщину, соціальні ролі та взаємини; ознайомлювати зі звичаями і традиціями сім'ї, українського народу; формувати культуру поведінки, повагу до партнерів у творчих іграх; навчати відстоювати власну думку тощо.

Над темою «Використання ігрових технологій для формування соціально-громадянської компетентності дошкільника» наш заклад почав працювати з вересня 2021 року. Відразу були окреслені основні завдання для педагогічного колективу:

- створити базу даних про наявні методики, технології та позитивний педагогічний досвід із означеної проблеми;
- розробити власну систему роботи, у якій будуть поєднані найефективніші наукові розвідки, здобутки педагогів-практиків дошкільного виховання та власні методичні напрацювання.

Для формування соціально-громадянської компетентності колектив Петрівського закладу дошкільної освіти використовує такі види ігор:

- ❖ сюжетно-рольові;
- ❖ будівельно-конструктивні;
- ❖ театралізовані;
- ❖ народні;
- ❖ дидактичні;
- ❖ рухливі;
- ❖ інтерактивні;
- ❖ інтелектуальні.

Сюжетно-рольова гра – один із показників успішної соціалізації молодших дошкільників. Саме вона допомагає моделювати взаємини між дітьми та спонукає об'єднуватися в ігрові підгрупи. Психологи стверджують, що в сюжетно-рольових іграх вони вчаться дослухатися один до одного та спільно планувати діяльність.

Для старших дошкільників, окрім сюжету, важливими стають правила, які необхідно виконувати відповідно до

певної ролі. Діти цього віку прискіпливо ставляться до того, як партнер їх дотримується. Саме правила гри допомагають їм регулювати взаємини. Тож у цей віковий період заохочуємо вихованців самостійно розробляти правила гри, дотримуватися їх, відповідати за їх порушення. Пропонуємо дітям ігри, у яких потрібно домовитися, спланувати спільні дії та досягти поставленої мети. Наприклад, *гра «Подорож до лісу»*, мета якої допомогти створити ігрову ситуацію, налагодити взаємодію між тими, хто вибрав певні ролі; закріпити знання про навколишній світ, працю водія; стимулювати творчу активність; розвивати почуття колективу, вміння досягати мети прийнятними способами спілкування; виховувати комунікативні навички, дружні партнерські взаємини.

Ігри з правилами (дидактичні, рухливі) – найзручніші для організованого проведення. Їх широко застосовуємо під час занять чи індивідуальної роботи для фізичного, пізнавального, мовленнєвого, художньо-естетичного розвитку, фізкультурних, музичних свят і розваг, екскурсій, спостережень. Ефективними вони є й під час прогулянок, ранкових прийомів, вечірніх годин як окремих форм організованої діяльності дітей як у груповому приміщенні, так і на свіжому повітрі. Це, наприклад, *гра «Кому достанеться кегля»*, яка розвиває спритність, увагу, виховує товариськість. *Гра «Подоляночка»* знайомить із національним колоритом, розвиває природний слух, орієнтацію у просторі, виховує чесність, приязні стосунки тощо.

Дидактичні *«Ігри на лупучках»*, що були підготовлені педагогічним колективом закладу, навчають, розвивають і захоплюють діток; сприяють розвитку зорового та слухового сприйняття, дрібної моторики, пам'яті, мови, логічного мислення, уяви та навичок просторового мислення; збагачують уявлення дітей про себе та навколишній світ.

Творчі ігри (сюжетно-рольові, театралізовані, конструкторсько-будівельні) – це різновид діяльності

дітей, яка здійснюється з їхньої ініціативи і є проявом самостійності та креативності дошкільників. На заняттях педагоги закладу часто використовують казкових персонажів, ігри-подорожі з виконанням різноманітних пізнавальних завдань, ігри-розваги тощо. При проведенні освітньої діяльності ми займаємо позицію організатора, партнера-дослідника, який спільно з дітьми досліджує нову інформацію і щиро дивується разом з ними отриманим результатам.

На заняттях ми практикуємо такі види креативної діяльності з дошкільниками: інтелектуальна гра «Найрозумніший», брейн-ринг «Я люблю свою країну», заочна подорож «Подорож Дніпром», виставки дитячої творчості «Відпочиваємо в Україні», «Майбутнє мого села»; відеоролики «Кліп про Україну», «Подорожуємо Карпатами», «Київ – столиця України», флешмоб «Ми – діти твої, Україно» тощо. Відзначимо, що діти постійно перебувають у грі, для них – це спосіб життя. Саме тому ми органічно «вбудовуємо» будь-яку діяльність у дитячу гру, адже це робить освітній ефект більш значущим.

Організуючи освітню діяльність дошкільників, розвиваємо в них прагнення до ініціативності й самостійності, до пошуку розумного й гідного виходу з різних життєвих ситуацій, щоб будь-яка дитяча діяльність (ігрова, трудова, комунікативна, продуктивна, рухова, пізнавально-дослідницька, музично-художня, читання) була мотивованою.

І які б форми заняття ми не обрали (групові, індивідуальні, вільну чи самостійну діяльність), завдання педагогів полягають у тому, щоб кожную дитину зробити активним членом колективу; установити дружні відносини між дітьми, що засновані на справедливості, відповідальності перед товаришами, встановити правильне співвідношення між грою та навколишнім світом, знаннями в життя дитини, виховувати фізичні та психологічні якості, необхідні для майбутнього дитини.

Отже, вихованці нашого закладу дошкільної освіти легко та природно опановують навички взаємодії. Ігрова

діяльність допомагає їм засвоїти соціальні правила та норми, орієнтуватись у своїх правах та обов'язках, навчитися емпатії тощо.

Колектив нашого закладу освіти продовжуватиме працювати задля формування соціально-громадянської компетентності дошкільників під гаслом «Роби велике, поки воно ще мале, тому що, все велике починається з малого».

Список використаних джерел

1. Державний Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL:<https://mon.gov.ua/ua/news/novij-bazovij-komponent-doshkilnoyi-osvitizabezpechit-pidvishennya-yiyiyakosti-ta-vidpovidnist-mizhnarodnimstandartam-sergij-shkarlet> (дата звернення: 25.10.2022).
2. Наказ Міністерства освіти і науки № 33 від 21.01.2021 року «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) у новій редакції.

Профатілова С. В.,

*м.Торецьк
ЗДО №15*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ ШЛЯХОМ ВИКОСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Патріотизм – почуття соромливе та делікатне...

*Побережи святі слова, не кричи про любов
до Батьківщини на всіх перехрестях.*

*Краще мовчки працюй в ім'я
її блага та могутності*

Василь Сухомлинський

До основних завдань патріотичного виховання дошкільнят належать:

- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, селища), любові

- до культурного спадку свого народу;
- формування духовно-моральних взаємин, поваги до своїх національних особливостей та толерантного ставлення до представників інших національностей, ровесників, батьків, сусідів, інших людей;
- виховання шанобливого ставлення до рідної землі, захисників Вітчизни, державної символіки, традицій держави, загальнонародних свят [1;11].

Особливо цінною для сучасної дошкільної практики є педагогічна спадщина талановитого українського педагога – гуманіста, новатора і філософа Василя Сухомлинського. Запропоновані ним форми і методи освітнього впливу на дитячу особистість актуальні і тепер. Він вбачав пріоритет у формуванні нового покоління, вихованні справжніх патріотів, що по-справжньому люблять Батьківщину, горді за свій народ та його історичне минуле, відповідальні за його майбутнє.

Я, працюючи вихователем ЗДО (я-с) №15 «Золота рибка» Торецької міської військово – цивільної адміністрації Бахмутського району Донецької області, намагаюся будувати виховний процес з дітьми на гуманістичних та патріотичних ідеях Василя Сухомлинського, викладених у його літературних творах для дітей на тему родинних стосунків, шанування свого народу, любові до рідної домівки і краю з людьми, природою, традиціями. Щоб виховати дитячі чесноти, а саме: толерантність, чесність, тактовність до рідних людей, бажання зробити їм приємне, ми читаємо і переказуємо твори В. Сухомлинського «Материнське щастя», «Безсмертна мати», «Хлопчик і хвора мама», «Тихо, бабуся відпочиває», «Святковий обід»[4]; драматизуємо їх та пропонуємо розглянути різні життєві ситуації.

У своїй роботі використовую діяльнісний підхід, щоб виховати у малят почуття любові до свого дитячого садка, рідного селища, турботливе ставлення до природи. Проаналізувавши оповідання Василя Сухомлинського

«Який слід повинна людина залишити на землі», дітям захотілося теж залишити щось корисне після себе. Тому ми разом посадили кілька кущів калини на території дитячого садка, пригадавши казки «Щоб метелик не наколовся», «Куди поспішали мурашки» «Покинуте кошеня», «Відломлена гілка» висадили квіти у квітниках, прикрасили майданчики. [2]

Під час бесід, занять і дидактичних ігор діти знайомилися з історією рідного селища, з поверненням йому історичної назви Нью-Йорк. У дошкільників формується любов до рідного краю, бережливе ставлення до природи і її мешканців. Вони разом з батьками виготовили шпаківні, щоб пташкам було куди повернутися. Цьому передувало читання та подальше обговорювання оповідань «Борисова шпаківня», «Навіщо кажуть спасибі», «Дівчинка і синичка»[3]. Під час бесід і занять з використанням казок Василя Сухомлинського «Важко бути людиною», «Що посієш, те й пожнеш», «Бо я людина», «Вічна тополя», «Старий і ластівка» [4], під час підготовки та проведення музичних розваг і свят з українознавства, діти залучаються до системи цінностей культури і традицій українського народу, знайомляться з народними і державними символами.

У рамках святкування ня української писемності та мови, під час комплексного заняття «Співуча українська мова», залучали дітей до вивчення традицій українського народу, цінності його культури та мови, шанобливого ставлення до його надбань. Підґрунтям до цього стало ознайомлення зі змістом оповідань «Бо за морем чужина», «Червоні маки за хатою», «Мені захотілося додому» [4].

Отже, використовуючи творчість великого педагога, гуманіста Василя Сухомлинського, нашим дітям ми прищеплюємо найкращі людські якості: доброту,

чуйність, людяність, відповідальність, патріотизм, любов до батьків, до близьких людей, до рідної землі.

Список використаних джерел

1. Кривоніс М.Л., Дроботій О.Л. «Патріотичне виховання в ДНЗ» – Харків, видавництво «Ранок», 2016. – (Серія «Сучасна дошкільна освіта»)
2. Сухомлинський В.О. «Вогнегривий коник: Казки. Притчі. Оповідання» 2-е видання, Київ, видання «Вікар», 2008р.
3. <https://tales.org.ua/kazky/kazky-ukrainskykh-pysmennykiv/vasyl-sukhomlynskyj/>
4. <https://mala.storinka.org/>

Решетняк М. В.,

м. Мирноград

ЗДО № 7 «Посмішка»

**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ
КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Основи соціально-громадянської компетентності закладаються в дошкільному віці і є передумовою для подальшого розвитку соціальної та громадянської компетентності в Новій українській школі.

У Державному стандарті дошкільної освіти **соціально-громадянська компетентність** визначається як здатність дитини до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя [1].

Сформованість соціально-громадянської компетентності має виражатися в ціннісному ставленні дитини до себе, своїх прав та прав інших, наявності уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії між членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінні дотримуватись цих правил у соціально-громадянському просторі, а також у ціннісному ставленні та повазі до

культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур [4]. Для формування й розвитку соціально-громадянської компетентності дошкільника необхідні певні умови і розвивальне ігрове середовище. Основні види діяльності, за яких відбувається це формування – ігрова, комунікативна, здоров'язбережувальна, художньо-естетична, пошуково-дослідницька тощо.

Мета нашої розвідки – розглянути особливості формування соціально-громадянської компетентності дошкільника в ігровій діяльності.

Ігрова діяльність – провідний вид діяльності дитини в дошкільному віці. Те, що пропущене крізь призму гри, діти засвоюють не так, як те що вони лише чули від дорослих або навіть спостерігали самі. І відбувається це тому, що гра не просто відображає, вона моделює соціальні ситуації. Це веде до засвоєння і використання всього багатства людської культури [3, с. 51.].

Психолого-педагогічні аспекти ігрової діяльності дошкільників досліджено у працях Л. Артемової, А. Бурової, К. Карасьової, С. Ладивір, Д. Менджеричької, Т. Піроженко, Т. Поніманської та ін.

В. Сухомлинський зазначав, що гра – це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається дивовижний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості [6, с. 425].

У психологічній літературі гра розглядається як форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, зафіксованого у соціально закріплених способах здійснення предметних дій, у предметах науки і культури [7, с. 79]. У педагогіці гра визначається як форма вільного самовияву людини, яка передбачає реальну відкритість світові можливого й розгортається або у вигляді змагання або у вигляді зображення (виконання, репрезентації) якихось ситуацій, смислів, станів [2, с. 73].

Ми погоджуємося з трактуванням С.Тарасенко, що ігрова діяльність це динамічна система взаємодії дитини з

навколишнім світом, у процесі якої відбувається його пізнання, засвоєння культурно-історичного досвіду і формування дитячої особистості. Вона є родовим поняттям по відношенню до гри [5, с. 18].

Формування соціально-громадянської компетентності дошкільника в ігровій діяльності відбувається через:

- *формування емоційно-ціннісного ставлення:*
 - формування інтересу до взаємодії з однолітками та активності в колективних іграх;
 - виховання поваги до партнерів по грі, їхніх прав, бажання усамітнитися;
 - розвиток емпатії: здатності співпереживати та співчувати, керувати власними емоціями і виражати почуття;
 - розвиток особистісних якостей: самостійності, відповідальності, працелюбності, людяності, спостережливості, справедливості, ініціативності, активності, креативності та ін.
- *сформованість знань :*
 - формування уявлення про себе, свою сім'ю, заклад дошкільної освіти, Батьківщину, соціальні відносини та вміння створювати на цій основі сюжети творчих ігор;
 - збагачення знань про звичаї та традиції сім'ї, українського народу, українські народні ігри та ігри інших народів;
 - сприяння втіленню в іграх сюжетів народних казок, мультфільмів, здатності розуміти і відтворювати емоції персонажів, конструктивні моделі поведінки;
 - ознайомлення із правилами поведінки в групових іграх, наголошення на необхідності домовлятися і ділитися іграшками;
 - формування уявлення про можливість робити вибір і нести за нього відповідальність
- *формування життєвих навичок:*
 - формування культури поведінки, поваги до

партнерів у творчих іграх (“Сім’я”, “У магазині”, “У перукарні” тощо);

- розвиток здатності відстоювати свою думку незалежно від думки дорослих, домовлятися, узгоджувати особисті потреби з потребами інших;
- залучення до активної участі в розробленні правил гри і свідомого їх дотримання;
- організація ігор, у яких діти можуть здійснювати вибір, приймати рішення (голосувати), аргументувати свій вибір та усвідомлювати його наслідки;
- формування поваги до вибору більшості, здатності приймати його і йти на поступки

До основних умов формування соціально-громадянської компетентності дошкільника в ігровій діяльності є *участь батьків*, яка проявляється через:

- сприяння розширенню кола творчих ігор шляхом збагачення соціального досвіду дітей (проведення свят, спільних подорожей, прогулянок, екскурсій до магазину, лікарні, музею тощо);
- обговорення і пояснення вчинків, поведінки, емоцій людей, персонажів книжок, мультфільмів;
- демонстрація власного позитивного прикладу поведінки під час спільних ігор;
- підтримання бажання грати з іншими дітьми, створення ситуацій для спільних ігор, обговорення вражень від гри;
- надання можливості вибору гри, сюжету, іграшок із наголошенням на необхідності нести відповідальність за свій вибір і вчинки.

Аналіз підходів до класифікації ігор у науково-методичній літературі в контексті нашого дослідження показав, що найбільш ефективними є сюжетно-рольові ігри, режисерські, дидактичні, ігри-мандрівки, ігри-пошуканки та народні ігри. Розглянемо їх використання на прикладі роботи ЗДО № 7 «Посмішка» м.Мирноград Донецької області. Ми презентуємо добірку ігор

національно-патріотичного спрямування, що сприяють формуванню соціально-громадянської компетентності наших вихованців.

Ми в своїй роботі виходимо з того, що *сюжетно-рольова гра* – образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) і розігрування ролей. Такі ігри пов'язані зі сферою людської діяльності й людських стосунків, оскільки своїм змістом вони відтворюють саме цей аспект дійсності. Вдаючись до них, діти намагаються по-своєму відтворити дії, взаємини дорослих, створюючи спеціальні ігрові ситуації. Найбільш актуальними є такі, як «В гості до бабусі», «Чим багата українська хата» – ознайомлення дітей з українською народною культурою, народним побутом; «Туристична агенція» – ознайомлення з територією, пам'ятками України; «Волонтери» – ознайомлення з волонтерською діяльністю, її видами та значенням, «Ярмарок» - ознайомлення з українськими народними традиціями та ін.

Режисерська гра дошкільника - це індивідуальна гра, в процесі якої дитина створює ігрові ситуації з іграшками, предметами-заступниками. У цій грі дитина може бути сам в ролі, а може лише регулювати взаємовідносини між іграшками, як режисер. В основі сюжету гри лежить особистий досвід дитини. Наприклад: устаткування української хати, святкування дня народження друга або міста. У сюжеті можуть бути знання, взяті з мультиків, книг, розповідей інших людей. Наше завдання – створити умови для набуття враження про навколишнє життя, сформуванню той ресурс, з якого дитина буде черпати сюжети.

Дидактична гра – це гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом. Вона є одночасно і ігровим методом навчання дітей дошкільного віку, і формою навчання дітей, і самостійною ігровою діяльністю, та засобом всебічного виховання дитини. Ми використовуємо ігри з різноманітними предметами –

кубики, мозаїки; ігрові зошити та альбоми з друкованою основою; настільно-друковані – «Українські страви», «Український одяг», «Пам'ятні місця України», «Українські ремесла», «Лабіринт», «Віночок», «Українські свята», «Символи України» та ін.; словесні – «Загадки з торбинки», «Казка навпаки», «Цікаві слова», «Борботушки», «Смішинки з торбинки», «Мирноградські загадки», «Де я живу», «Мое місто» та ін.; музично-дидактичні – «Український оркестр», «Народні музичні інструменти», «Музична угадайка», «Танок та костюми», «Музичні квіти українського віночка» та ін.; ігри-мандрівки – «Веселий потяг», «Українські доріжки», «Подорож до моря», «Мандри Україною», «Скарби рідного міста».

Актуальним на сьогодні стало використання сучасних *ігор-пошуканок* – квестів та геокешингів. Ці форми прийшли до садочків з дорослого життя, і сказати, що ми їх застосовуємо в повному обсязі недоречно, найчастіше використовуємо елементи, або проводимо у стилі, форматі геокешингу або квесту. Проте, педагоги нашого ЗДО все ж таки максимально намагаються дотримуватися особливостей організації і проведення цих форм, адаптуючи їх для дітей дошкільного віку. Цікавою для наших вихованців виявився фотоквесту – «Мій Мирноград», де діти закріплювали та поповнювали знання пам'яток рідного міста. Гра-пошуканка «Скарби козаків» допомогли дошкільнятам у доступній формі дізнатися про українських козаків, їх чесноти та лицарську честь. Щорічно на початку літа проводиться квест-гра «Український віночок». Діти старшого дошкільного віку знайомляться з народним символом України – віночком, відшуковують у природі ті квіти, які входять до його складу.

Висновки. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що ігрова діяльність сприяє успішному формуванню соціально-громадянської компетентності дошкільників, оскільки є природньою потребою дитини, її провідною діяльністю. Завдання педагогів – створити в ЗДО умови для розвитку ігрової діяльності малюків через організацію

особливого розвивального середовища, збагатити життєвий досвід дитини для його відображення в сюжетах ігор, сприяти залученню батьків, урізноманітнити ігровий репертуар сучасними компонентами.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с
3. Завязун Т.В. Розвиваючий потенціал ігрової діяльності дитини. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України; Т. IV. Вип. 6. Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. С. 50–59.
4. Косенчук О. Дитина в соціумі : впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти / О. Косенчук // Дошкільне виховання. — 2021. — № 4. — С. 3-8
5. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навчально-методичний посібник / за ред. Г. С. Тарасенко. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 320 с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти т.- т.2.- К., 1986.-С.425-426.
7. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник / В. Б. Шапар. – Харків : Прапор, 2004. – 640 с.

Сопільник А.,

*в.о. завідувача відділу дошкільної освіти
Донецького облППО*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті обґрунтовано необхідність формування соціально-громадянської компетентності дошкільників в умовах воєнного стану та окреслено особливості організації такої роботи в дистанційному форматі.

Ключові слова: соціально-громадянська компетентність, дистанційна освіта, онлайн-заняття.

Кожне нове покоління людей живе і розвивається у певному національному середовищі, життя якого залежить від особливостей державного устрою країни.

Сензитивним для формування соціально-громадянської компетентності є дошкільний вік. Саме в цей період відбувається становлення майбутнього громадянина, закладаються основи самосвідомості, характеру, поведінки, моральних цінностей, національної ідентичності, соціальної єдності, демократичності, патріотизму, участі дітей у прийнятті рішень, відповідальності.

Соціально-громадянська компетентність – ключова компетентність дошкільної освіти, що визначена в оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти, затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України № 33 від 21.01.2021 [1].

Проблемам формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку присвячені дослідження І. Беха, А. Богуш, Л. Божович, М. Гончарової-Горянської, О. Запорожця, О. Кононко, С. Ладивір, Т. Поніманської та інших. У закладах дошкільної освіти вихователі шукають нові форми та методи роботи, які сприятимуть формуванню соціальної компетентності дітей. Однак і теоретичні, і практичні аспекти означеної проблеми потребують подальшого вивчення та узагальнення.

Формування соціальної компетентності дошкільника починається в сім'ї та продовжується в закладі дошкільної освіти. Саме в родині малюк встановлює свої перші зв'язки з близькими людьми. Формування соціальних контактів дитини поза межами сім'ї (зокрема з однолітками та новими дорослими в закладі дошкільної освіти) дає можливість набути важливого суспільного досвіду, необхідного для подальшого життя. Цей процес є ефективним та результативним під час очного спілкування та взаємодії, а в умовах введення воєнного стану та запровадження дистанційного навчання в Україні потребує розв'язання таких актуальних питань:

- ✓ Як сформувати соціально-громадянську компетентність у дітей дошкільного віку під час дистанційного навчання?
- ✓ Які форми, методи та інструменти обрати вихователям для формування соціально-громадянської компетентності вихованців?
- ✓ Як в умовах дистанційного навчання виховати небайдужого громадянина та залучити до цього процесу батьків дошкільників?

Формування соціально-громадянської компетенції у дітей дошкільного віку реалізується з урахуванням системи особистих цінностей, здатностей, потреб, інтересів та активності. Індикатором її сформованості є емоційно-ціннісне ставлення вихованців до суспільних подій, явищ, засвоєння ними системи знань, навичок, що визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти. Результат, так само, засвідчує ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав та прав інших; наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми, а також ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур [1].

На нашу думку, найбільш оптимальною та безпечною формою організації освітнього процесу щодо формування соціально-громадянської компетентності в умовах воєнного стану є дистанційна освіта, яка представлена на рис. 1.

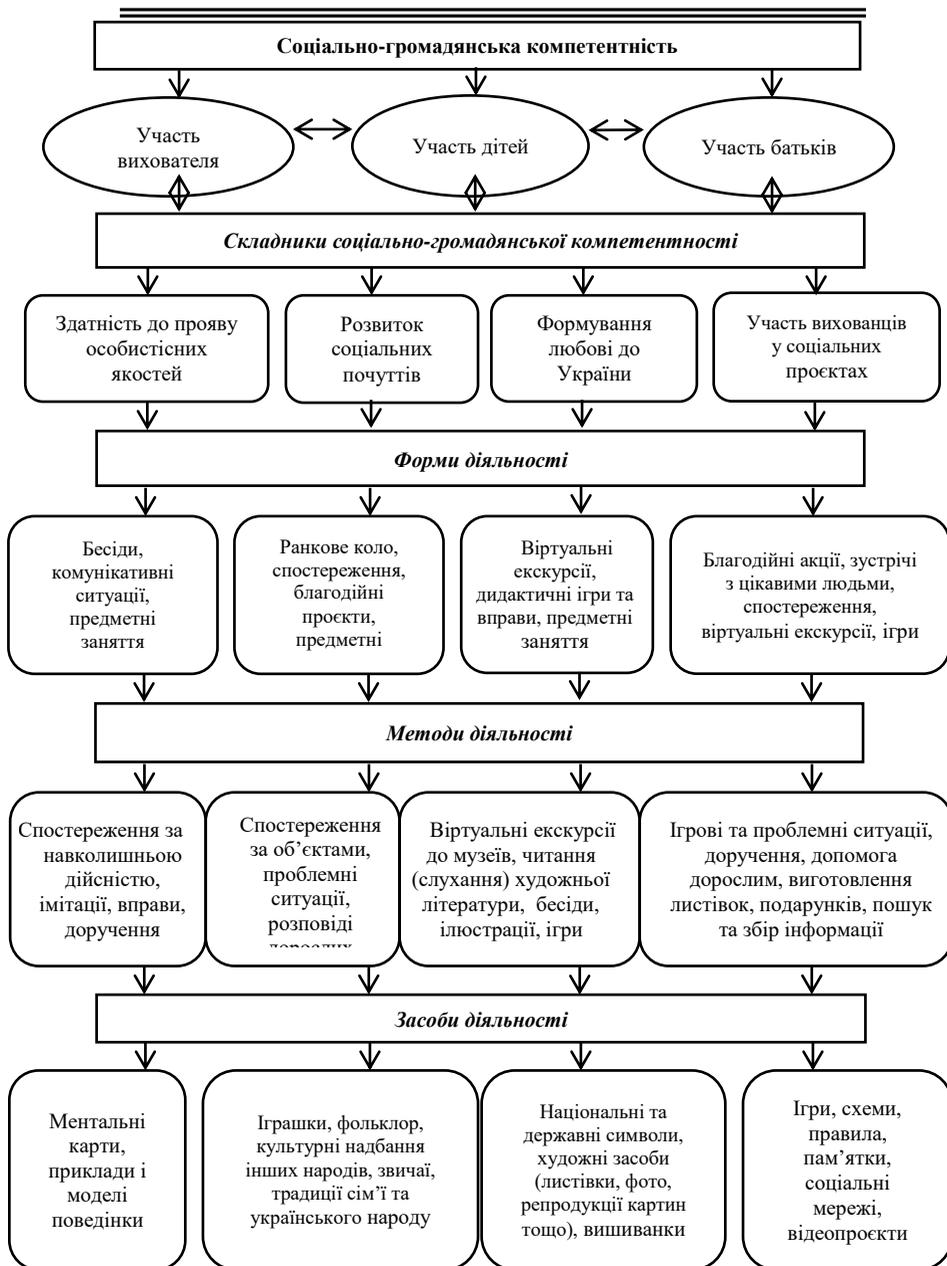

Рис. 1. Організація освітнього процесу під час дистанційного навчання

Елементи дистанційного навчання вже давно застосовують батьки і вихователі: численні навчально-розвивальні комп'ютерні програми, аудіоказки, мультфільми, безліч музичних руханок, майстер-класів із художньої творчості тощо.

Формат онлайн-занять для дошкільнят передбачає безпосередню участь батьків. Щоб виконувати завдання вихователя, необхідно створити освітній простір у домашніх умовах, мати відповідні матеріали та якісний інтернет-зв'язок для забезпечення режиму реального діалогу. Бажано, щоб батьки продовжили заняття з дитиною, закріплюючи отримані знання.

Проводити онлайн-заняття необхідно весело, лагідно й привітно, з використанням персонажів українських казок, ляльок у національному вбранні, зі зверненням до дітей на ім'я, щоб привернути увагу до важливих моментів.

Під час проведення ранкового кола бажано використовувати ігри, завдання в онлайн-форматі, аудіозаписи дитячих пісень, руханок, але найголовніше – це діалог дорослого та дитини.

Ігрова діяльність у дистанційному форматі передбачає використання ютуб-каналу (музичні ігри), груп у телеграмі чи вайбері, Zoom-конференції (ігри з картинками та символами). У сюжетно-рольові, рухливі ігри пропонуємо батькам пограти разом із дітьми, використовуючи поради педагогів.

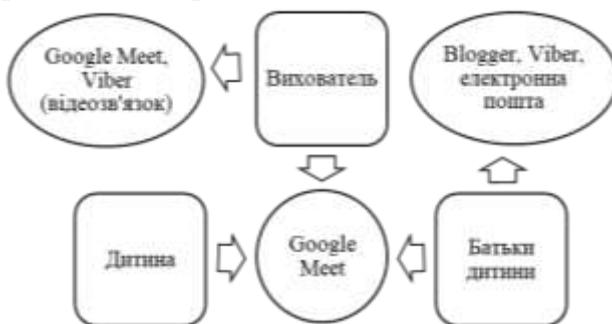

Рис. 2. Взаємодія між учасниками освітнього процесу в умовах дистанційного навчання

Віртуальні подорожі, екскурсії рідною Україною, благодійні акції, онлайн-зустрічі з цікавими людьми, флешмоби – все це впливає на всебічний розвиток дитини та формує її соціально-громадянську компетентність.

Переконані, що ефективність освітнього процесу досягається завдяки правильно організованій взаємодії між його учасниками (рис. 2).

Якщо раніше відповідальність за якість навчання і виховання дітей переважно покладалася на педагогів, то тепер саме час допомогти батькам відчутти себе відповідальними суб'єктами освітнього процесу. Вибір платформи, графік прямих трансляцій, формат завдань – усе це не просто елементи освітнього процесу, а цілісна система, яка добре працює, якщо продумана та чітко спланована наперед.

Отже, сьогодні соціально-громадянська компетентність має стати стрижнем майбутнього громадянина України. Результативність освітнього процесу значною мірою залежить від того, наскільки ті чи ті форми й методи діяльності стимулюють розвиток самоорганізації дітей. Чим доросліші вихованці, тим збільшуються їхні можливості до критично-творчого мислення, активності, творчості, самостійності, усвідомлення власних світоглядних орієнтацій, які є основою життєвого вибору, громадянського самовизначення.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт дошкільної освіти: основні положення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/reform/80932/>
2. Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnovi-osviti>
3. Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України

Халабузарь С. Д.,

м. Мар'їнка

ЗДО №56 "Золотий ключик"

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКА

Для сучасного закладу освіти найактуальнішою є проблема виховання майбутніх громадян, носіїв національної та людської гідності, патріотизму, порядності, творців матеріальних та духовних цінностей. Виховання особистості має бути спрямоване передусім на розвиток патріотизму – любові до свого народу, до України. Адже стабільність і могутність держави багато в чому залежить від патріотизму її громадян.

Патріотизм являє собою одне з найбільш глобальних людських почуттів, закріплених віками і тисячоліттями, поєднує в собі любов до своєї Вітчизни, гордість за свій народ, відповідальність за його минуле і сьогодення, готовність до його захисту.

З утвердженням незалежності української держави змінюються напрямки патріотичного виховання. В своїй основі таке виховання відображає дух та інтереси української нації і найвищою мірою має бути частиною національного виховання. Засобами такого виховання я розкриваю дошкільнятам правдиві сторінки історії українського народу, його звичаї і військові доблесті, боротьбу за українську землю, за волю, за честь і славу.

Відтак, патріотичне виховання дітей дошкільного віку будується на чітких теоретико-методичних засадах, основою якою є – українська національна ідея.

Мета нашого дослідження – проаналізувати особливості використання інноваційних технологій в

системі національно-патріотичного виховання дошкільників

Патріотичне виховання – це педагогічний процес, який передбачає формування патріотичної вихованості, національної свідомості, почуття вірності та відданості, гордості за минуле й сучасне (історія, традиції, культура), готовності до захисту інтересів Вітчизни, вболівання за долю свого народу, його майбутнє.

Почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

Патріотизм як моральна якість має інтегральний зміст. З огляду на це в своїй педагогічній роботі ми поєднуємо ознайомлення дітей з явищами суспільного життя, народознавство, засоби мистецтва, практична діяльність дітей (праця, спостереження, ігри, творча діяльність та ін.), національні, державні свята.

Для патріотичного виховання важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування у дітей патріотичних почуттів. З власного досвіду вважаємо, що найсприятливішим для початку систематичного патріотичного виховання є середній дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ.

Цілеспрямоване патріотичне виховання повинно поєднувати любов до найближчих людей з формуванням такого ж ставлення і до певних феноменів суспільного буття. З цією метою факти життя країни, з якими ознайомлюємо дошкільнят, ілюструємо прикладами з діяльності близьких їм дорослих, батьків залучаємо до оцінки суспільних явищ, спільної участі з дітьми у громадських справах.

Згідно методичних рекомендацій до Базового

компоненту дошкільної освіти ми ознайомлюємо дітей з явищами суспільного життя за напрямками, зміст яких поглиблюється у кожній наступній віковій групі. Вже у молодшій групі діти знають назву рідного міста (села), а в середній мають певні уявлення про Батьківщину («Батьківщина – це місце, де людина народилась і живе, де народились і живуть її батьки. Вона така ж рідна для людини, як її батьки, тому й називається Батьківщиною. Наша Батьківщина – Україна»). Дошкільнята знають, що люди, які мають спільну батьківщину, – це народ, а ті, що народилися і живуть в Україні – український народ. У народі з роду в рід передаються мова, пісні, повага до старших, любов до дітей і рідного дому. Методичні рекомендації передбачають формування у дітей уявлень про історію рідного міста (села), походження його назви і назв вулиць, географічні та історичні пам'ятки.

Працюючи над проблемою патріотичного виховання дітей своєю ціллю поставили різними педагогічними засобами розбудити у дітей інтерес до оточуючого світу, любові до України, до її героїчного минулого і сьогодення. Однією з інноваційних форм організації роботи з патріотичного виховання є екскурсія – дошкільники виходять на місце вивчаючих об'єктів (природи, історичних місць, пам'ятників), така форма роботи дозволяє організувати спостереження в дійсних умовах. Так під час екскурсії до краєзнавчого музею знайомимо дітей з минулим рідного міста, діти збагатилися новими враженнями, знаннями про минуле нашого краю. Екскурсія до пам'ятника Т.Г. Шевченка у нашому місті сприяла формуванню їхнього світогляду, розвитку творчого мислення, фантазії та мовлення, викликала патріотичні почуття та гордість за рідний край, за рідне місто та його мешканців. Але коли немає можливості, наприклад, наглядно милуватися красою різних куточків нашої країни, використовуємо презентації, слайд-шоу, мультимедійні фотоальбоми. Це наочність, яка дає можливість нам побудувати пояснення на занятті логічно, науково, з використанням відео фрагментів. При

такій організації матеріалу вмикаються три види пам'яті дітей: зорова, слухова, моторна. Презентація дає можливість розвинути матеріал поетапно. Таким чином можна провести віртуальну відеоекскурсію.

Також проводимо систематичні заняття, які сприяють формуванню у дітей громадянських якостей:

- інтересу до минулого та сьогодення;
- любові до рідного краю, його історії;
- бережного ставлення до довкілля;
- шанобливе ставлення до народних традицій та звичаїв рідної землі.

Тематика занять: «В гостях у бабусі», «Ігри патріотів», «Ми діти твої, Україно», «Традиції і звичаї українського народу»; бесіда: «Ми діти рідної землі».

Метод проектів – інноваційна технологія, яка сприяє реалізації особистісно-орієнтовного підходу в національно-патріотичному вихованні дітей.

Працювали над проектом «Моя Батьківщина». За мету взяли ознайомлення із самобутністю предметів давнини, оригінальністю українського вбрання, красою традиційного українського життя.

Цей проект дозволив нам навчити дітей любити свою Батьківщину, шанобливо ставитись до традицій українського народу, його історії, символіки, творів народної творчості, до творчості народних майстрів. Дав змогу помітити самобутність предметів давнини, оригінальність українського вбрання, красу традиційного українського життя. Стане основою для подальшого виховання патріотизму у дітей, розвитку їхньої національної свідомості, зародження почуття гордості за те, що вони – українці.

Квести ми використовуємо як ігрову технологію, яка має чітко поставлену задачу, ігровий задум. Під час проведення квесту «Люби і знай свій рідний край», ми викликали у дітей бажання поповнювати свої знання про рідне місто, про край в якому народилися всі ми і живемо, про народну символіку, та символи рідного краю.

Показали красу і велич рідної мови, як ознаку національної гідності, закріплювали знання про страви української кухні та предмети побуту.

Одним із засобів національно-патріотичного виховання дітей в дошкільних групах є належне **облаштування етнографічного осередку**. Його ми розташовували в світлому, зручному місці, естетично оформленому, візуально відокремленому від ігрових центрів. Оснащення етнографічного осередку постійно змінювали і поповнювали.

В облаштованому осередку малята знайомляться з предметами народного декоративно вжиткового мистецтва, державною та національною символікою, українськими письменниками, національними героями, українськими народними казками, легендами, іграшками. Змінювали експозиції в осередку відповідно до теми тижня, пори року, державних національних свят та тематичних днів.

Ще в нашому дошкільному закладі є облаштований **«міні-музей»**, який охоплює один невеликий, але цікавий та близький для наших дідей напрямок розвитку культури, історії українського народу.

Міні-музей включає:

- куточок Кобзаря;
- ляльки-мотанки;
- українські рушники;
- українська вишивка;
- народні іграшки;
- перлини гончарного мистецтва;
- спортивна гордість Донеччини.

Вдало облаштоване музейне середовище дає змогу сформувати у дітей знання про український побут, посуд, вишивку, народні іграшки, українські обереги, традиції господарювання, спортивну гордість нації та земляків. Міні-музей закладу має експонати, представлені в одній чи кількох експозиціях. В якості експонатів виступають не лише реальні предмети, а й фотографії, макети, моделі,

іграшки, творчі роботи дітей.

Під час вивчення теми використовуємо технологію співробітництва: «Моя сім'я», «Рідне місто».

Діти, які володіють інформацією з даної теми, можуть виконувати роль вихователя та ділитись своїми знаннями з іншими дітьми. Закріплюючи знання з певної теми, використовуємо гру «Журналісти», під час якої дитина – журналіст бере інтерв'ю в аудиторії на тему, наприклад, «Що ти знаєш про Мар'їнку?».

Інтерактивна акція – цю форму роботи використовуємо під час проведення тематичних тижнів: «За мир в усьому світі», «Подаруй валентинку» – виготовили паперових голубів та валентинки і дарували їх військовим, які захищають наше рідне місто Мар'їнка.

Активно застосовуємо інтерактивні форми роботи з дошкільниками.

Інтелектуальні ігри: «Найрозумніший», брейн-ринг «Я люблю свою країну», виставки дитячої творчості «Відпочиваємо в Україні», «Майбутнє мого міста»; відеоролики «Кліп про Україну», «Подорожуємо Карпатами», «Київ – столиця України», флеш-моб «Ми – діти твої, Україно», тощо.

Висновки. Отже, використання різноманітних інноваційних технологій в процесі національно-патріотичного виховання сприяє формуванню в дошкільників основ національної свідомості. Поєднання форм, урізноманітнення тематики робить освітній процес цікавим для малюків, дозволяє в доступній формі знайомитися з минулим та сучасними здобутками України, її людьми, природою, пам'ятками. Любити – означає знати. Знання про рідний край, Батьківщину допомагають сформувати основу патріотизму.

Любїть Україну, як сонце любїть,

Як вїтер, і трави, і води...

В годину щасливу і в радїсну мить,

Любїть у годину негоди.

Любїть Україну у снї й наяву,

Вишневу свою Україну,

Красу її, вічно живу і нову

І мову її солов'їну.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості : У 2-х кн. Кн.1.: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. видання. – К., Знання 2003. – С. 32-44.
2. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі/ А.М. Богуш, Н.В. Лисенко. – К., Знання 2002. – С. 36-49.
3. Газіна І.О. Формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості (психолого-педагогічні особливості)// Педагогіка . – 2005. – №1. – С. 8-10.
4. Кисельова Н. Виховувати патріотів // Дошкільне виховання. – 2001. – № 3. – С. 27- 28.

Хромихіна І. М.,

м.Бахмут,

дошкільний навчальний заклад

ясла-садок № 27 «Зірочка»

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ –
ПРОВІДНА ВІЗІЯ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

В умовах сьогодення національно-патріотичне виховання є провідною педагогічною візією, оскільки кожен народ не просто зберігає виховні традиції й особливості, а й прагне перенести їх у майбутнє, щоб не втратити національну особистість та самобутність.

Безперечний факт, що бабусина сорочка-вишиванка, матусина лагідна колискова, дідусеві розповіді про минуле, родинні свята та обереги-це не лише теплі спогади дитинства, а й те, що закладає основи патріотизму, нерозривного зв'язку з Батьківщиною, рідним народом. Прилучення дітей до української культури, звернення до витоків народознавства - могутній чинник розвитку людини з високими духовними

потребами й національними цінностями.

Тому колектив дошкільного навчального закладу ясел-садка №27 «Зірочка» Бахмутської міської територіальної громади багато років приділяє велику увагу роботі з формування соціально-громадянської компетентності та національної свідомості у дошкільників. Особливо це важливо зараз, в умовах війни з російським агресором.

Головну мету та завдання діяльності педколектив розглядає через призму інваріантної частина Базового компоненту дошкільної освіти, який націлює педагогів на виконання наступних завдань з соціально – громадянського виховання:

Освітній напрям «Особистість дитини» – формувати елементарні уявлення дитини про себе як носія свідомості та самосвідомості, сприйняття себе в контексті відносин з іншими [1, 7 с.];

Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» – формувати інтерес до довкілля та самої себе, стимулювати активне сприймання людей та подій, що відбуваються в соціумі[1,12с.];

Освітній напрям «Дитина у природному довкіллі» – формувати моральні норми гуманної взаємодії з природним довкіллям, виховувати любов до природи рідного краю [1,14с.];

Освітній напрям «Гра дитини» – ознайомлювати з українськими народними іграшками та митцями, вчити відповідально ставитися до обов'язків, пов'язаних з роллю в грі [1,15с.];

Освітній напрям «Дитина в соціумі» – формувати уявлення про країну, народи, нації, суспільство, людство, виховувати готовність сприймати соціальний досвід, робити добрі вчинки [1,17с.];

Освітній напрям «Мовлення дитини» – формувати уявлення про українську мову як державну, вчити вести діалог, використовуючи етикетну українську лексику [1, 18 с.];

Освітній напрям «Дитина у світі мистецтва» –

залучати до надбань національної культури, формувати ціннісне ставлення до українських мистецьких традицій та творів українських митців, виховувати інтерес до українського декоративно-прикладного мистецтва [1, 23с.].

Тому зрозуміло, що педколектив закладу щороку обирає для змісту освітнього процесу комплексну програму розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля»[2, 182 с.], яка містить етнічні та історичні підрозділи, що сприяють розкриттю гармонійної, свідомої високодуховної особистості дошкільника. На установчій педраді також була обрана парціальна програма «Зерно любові», що дозволяє поглибити знання педагогів про духовно-моральне виховання дошкільників.

Роботу в закладі будуємо так, щоб у дітей виникало бажання більше дізнаватися про рідну Батьківщину, а в педагогів – весь час шукати щось цікаве, нове та впроваджувати в практику.

З метою забезпечення цілісного процесу розвитку духовного потенціалу особистості дітей дошкільного віку творчою групою педагогів дошкільної установи розроблено модель національно-патріотичного виховання, що містить різні форми роботи з дітьми за тематичними блоками «Історичне віконце», «Природа рідного краю», «У світі прекрасного», «Народні перлинки», «Разом з батьками».

В рамках блоку «Народні перлинки» середовищну модель національно-патріотичного виховання реалізуємо через мотивацію діяльності малят в етнографічних куточків, міні-музеях груп. Дошкільнята з задоволенням розглядають українську кераміку, грають з писанками, колихають ляльок-мотанок, приміряють елементи українських костюмів, облаштовують предметами побуту макети української хати [4, 25 с.]. На заняттях гуртка «Веселкові фантазії» та під час самостійної художньої діяльності діти власноруч виготовляють експонати для міні-музеїв та етнографічних куточків.

Блок «Історичне віконце» реалізуємо через систему проведення тематичних свят, які проводять у співпраці з

зкладами освітнього округу (День Прапора, День Незалежності України, День металурга, День вишиванки, День міста, День захисників та захисниць України, Шевченківські дні). Такі заходи супроводжуються виставками дитячих малюнків. Пишаємося традицією відвідування випускниками садочка Алеї випускників та міської Алеї троянд. Щорічно в дитячому садку до державних та народних свят проводяться розваги «Ігри патріотів», «Маленькі козачата», «Великі перегони за мужністю», «Росте козацька слава». Освітня робота під час проведення народних свят та розваг сприяє формуванню естетичних смаків дітей, пізнавальної активності, прагненню якомога глибше пізнавати свій народ, своє національне коріння.

Тематичний блок «Природа рідного краю» реалізується шляхом проведення екскурсій, прогулянок-квестів, геокешингів, під час яких робимо акцент на красі, розмаїтті, багатстві та особливостях Донеччини. Дошкільнята залюбки долучаються до трудових десантів та природоохоронних заходів біля Північного ставу, разом з батьками святкуємо Дні Землі, Дні здоров'я. Коли духм'яне українське літо в самому розпалі, з квітчастими вінками і яскравими вогнищами приходить свято Івана Купала, яке традиційно в нашому дитячому садку проходить біля Північного ставу. На святі діти водять хороводи, співають українські пісні, прикрашають вербу стрічками, пускають на воду сплетені ними вінки.

Блок «У світі прекрасного» включає спільні літературно-музичні вечори «України ніжний спів» за творчістю Тарас Шевченка та Лесі Українки, вікторини за українськими народними казками, виставки – презентації творів українських письменників. Ефективною формою роботи є «Театр в бібліотеці», коли діти мають можливість перевтілитися в героїв улюблених творів. На сайті закладу дошкільної освіти відкрито рубрику «Онлайн-бібліотека», де батьки можуть ознайомитися з творами українських письменників для дітей. Давня дружба єднає наш дошкільний заклад з Бахмутським

міським Народним домом. Наші діти відвідують виставки вишивки, ляльок, народної іграшки, картин місцевих художників, щорічно проводяться екскурсії та майстер-класи в музеї писанкарства. Цікаво та весело проходять такі заходи, як майстер-клас українського народного танцю, АРТ-тераса біля бібліотеки.

Інтегруємо всі блоки через організацію проєктної діяльності, яка будується на засадах етнопедагогіки, спільному святкуванні народних свят та організації театралізованої діяльності з дорослими. За останні роки вдалось реалізувати творчі проєкти: «Ми роду козацького діти», «Моя Батьківщина – моя Україна», «Козацькі цікавинки», «Рідне місто знаємо – вулиці вивчаємо», «Родинні обереги» та інші. Через них дошкільники вивчають історію та культурні надбання країни, рідного краю шляхом відвідування краєзнавчого музею, екскурсій містом, презентацію пам'яток та оберегів родин [5, 8 с.]. Через проєкти активно залучаємо батьків до освітньої роботи, обміну кращим досвідом сімейного виховання. Так, до Дня міста батьки приймали участь у відеочелленджі «Я люблю Бахмут за ...», флешмобі «З Бахмутом у серці». Батьки згадують історію свого родоводу, діляться сімейними захопленнями і реліквіями, вчать передавати українські традиції гостинності та духовності дітям.

В умовах карантину та воєнного часу заклад дошкільної освіти продовжив реалізацію пріоритетних завдань. Під час дистанційного навчання педагогічний колектив закладу дошкільної освіти використовує різні канали комунікації (онлайн-заняття, вайбер-групи, сторінка закладу на фейсбуці, сайті, відеозустрічі) для того, щоб діти, за допомогою батьків, змогли навчатися рідною мовою, виховувались справжніми патріотами. Цікавими формами з патріотичного виховання стали віртуальні подорожі до різних куточків України, веб-вітрина «Ми – маленькі українці», тематичні онлайн-виставки дитячих малюнків «З жита та неба наш прапор ясний», «Україна єдина», хвилинка презентації книг

«Українська мозаїка», тематичні заняття «Наша мова барвінкова», літературна вітальня «Українські письменники-гумористи», театральний вернісаж «Стежками українських казок», перегляд мультимедійних презентацій та відеоматеріалів.

Педколектив з вихованцями долучився до перегляду Всеукраїнського заходу «Пісня єднання» до Дня соборності України, до акції до Дня Української Державності «Держава – це ми!». Проведено низку заходів до Дня єднання України, Міжнародного дня рідної мови (мовленнєвий марафон «Наша мова барвінкова», літературні посиденьки «Твори Шевченка-серце народу», патріотично-правовий путівник «Обереги нашої державності», година українознавства «Україна-це ми»).

Методична робота з педагогами постійно супроводжує процес вдосконалення народознавчої діяльності з садочку, збагачуючи сучасним змістом, новітніми формами співпраці. Дитячий садок є опорним для засідань міської педагогічної спільноти для вихователів «Дивосвіт», що розповсюджує кращий досвід з національно-патріотичного виховання дошкільника на засадах народознавчої діяльності. Ноу-хау вихователя-методиста закладу - інтерактивні вправи з українським колоритом: «Вишивка конспекту», «Рушничок-перспектива», «Соняшник ідей», «Калина чи кропива». Велику зацікавленість у слухачів викликали підготовлені на засіданнях профспільноти слайд-шоу «Календар перегортаємо-народні звичаї вивчаємо», народознавчий мікс «Театр – це диво», гумористична мозаїка «Народного гумору перлинки-для кожної дитинки», методична сесія «Козацька педагогіка».

Педагогами закладу дошкільної освіти під керівництвом вихователя-методиста розроблена серія практичних посібників для вихователів громади: «Подорож містом», «Барвистий віночок патріотичного виховання», «Театралізована діяльність як ефективний засіб національно-патріотичного виховання в ЗДО», «Маленькі захисники».

Заклад дошкільної освіти неодноразово був переможцем у міському етапі обласного конкурсу патріотичного календаря «Знай історію, плекай майбутнє» у номінації «Найкращий патріотичний календар закладу дошкільної освіти» (2019, 2022 рік). У 2020 році відеоролик нашого закладу дошкільної освіти посів I місце у міському етапі та II місце обласного етапу конкурсу візитівок та відеороликів з національно-патріотичного виховання в номінації «Найкращий відеоролик закладу дошкільної освіти». У міському конкурсі для педагогів закладів дошкільної освіти «Говоримо з дошкільниками українською» в номінації «Кращий досвід родинного виховання» (вектор «Цікаво граємо-мовлення розвиваємо») сертифікат отримала родина вихованки Єви Селютіної. Єва Сичова нагороджена дипломом за I місце у Всеукраїнському дистанційному конкурсі до 8 березня «Свято весни та мами» в номінації «Пісочна графіка» у 2022 році (художній керівник Наталія Снегір'ова).

Отже, завдяки систематичній роботі з формування національного світогляду нам вдалося удосконалити професійні компетентності педагогів з проблеми національно-патріотичного виховання, сформувати у дошкільників патріотичні почуття до країни, до людей, які її населяють, повагу до культурних надбань, залучити батьків до спільної з дітьми музейної справи та налагодити співпрацю по відвідуванню культурних центрів.

Ми сподіваємось, що подальша робота закладу дошкільної освіти підтвердить правдивість слів Софії Русової: «Національне виховання виробляє у дитини не подвійну хистку мораль, а сприяє формуванню міцної, цілісної особистості» [3,102с.].

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий
2. керівник: Пироженко Т.О., — К.: Видавництво, 2021. – 26 с.

3. 2.Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» //Білан О.І.,за заг.ред.О.В.Низьковської.– Тернопіль: Мандрівець, 2022. - 216 с.
4. 3.Русова С. Вибрані педагогічні твори: у 2-х кн. / Софія Русова; за ред. Є. І. Коваленко.- Київ: Либідь, 1997. - Кн.1.-272с.
5. Смольникова Г. Виховуємо патріотичні почуття змалку /
6. Г. Смольникова // Дошкільне виховання. – 2018. – № 8. – С. 24–26.
7. Сокач Ю. Патріотичне виховання: як зробити дієвим / Ю. Сокач // Дошкільне виховання. – 2017. – № 8. – С. 7–9.

Шинк М.А., Казаріна І.Г.,

ЗДО №1 «Червона шапочка»

Торецької міської ВЦА Бахмутського району

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В ДИТЯЧОМУ САДКУ ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

*Перш ніж дитина осмислить усю глибину тієї істини,
що вона – громадянин своєї країни,
і це покладає на неї великі обов'язки,
вона має навчитися платити добром за добро,
творити своїми силами щастя й радість іншим людям*

Василь Сухомлинський

Проблема формування різнобічної та повноцінної особистості, що володіє патріотичними почуттями, набуло особливого значення. Рішення цієї проблеми вимагає нових підходів в організації педагогічної діяльності. Для виховання патріотичних почуттів у дітей педагоги закладу дошкільної освіти (я-с) № 1 «Червона шапочка» Торецької міської військово-цивільної адміністрації Бахмутського

району Донецької області, використовують різноманітні інноваційні форми практичної роботи. Шляхом оновлення форм, методів та прийомів педагогічного впливу, розвитку особистісної культури дитини на засадах її любові до Батьківщини, залучали до посильної участі у волонтерській діяльності.

Дитина має установку позитивного ставлення до світу, до різних видів праці, інших людей і себе, має почуття власної гідності; активно взаємодіє з однолітками та дорослими, бере участь у спільних іграх. Вона здатна домовлятися, враховувати інтереси та почуття інших, співпереживати невдачам і радіти успіхам однолітків, адекватно виявляти свої почуття, зокрема почуття віри у себе, намагається вирішувати конфлікти. Вміє висловлювати та відстоювати свою позицію з різних питань, а також співпрацювати та виконувати як лідерські, так і виконавчі функції у спільній діяльності.

За основу дитячого волонтерства нами було обрано принцип дорослішання. Спілкуючись і допомагаючи молодшим дошкільнятам, діти – волонтери відчували себе дорослими, у них виникло прагнення вирішення нових, складніших завдань пізнання, спілкування, діяльності. Тому серед освітніх практик нас зацікавило волонтерство, яке вже довело свою життєздатність та ефективність. Активна форма спілкування в дитячому середовищі продемонструвала, що дитина стає більш ініціативною та самостійною у виборі способів вияву своїх інтересів.

Технологія ефективної соціалізації – *волонтерство*, може допомогти компенсувати дефіцит розвитку, підтримати самостійність та ініціативу. Актуальність волонтерського руху в закладі дошкільної освіти об'єднує батьків, педагогів та дітей, діяльність яких продиктована доброю волею, полягає в тому, що вона наведе:

- до більш ефективного формування у дошкільнят милосердя, відповідальності, самостійності та ініціативи;
- до оптимізації дитячо-батьківських відносин та вміння співпрацювати в команді.

Організація практики волонтерства у нашому дитячому садку здійснювалася поетапно. Перший етап можна умовно позначити як підготовчий. Завданням цього етапу було вивчення теоретичних аспектів дитячого волонтерства, проектування організації культурної практики в закладі дошкільної освіти. Два педагоги старшої групи Казаріна Інна та Нікитенко Оксана виявили бажання брати участь у організації дитячого волонтерства. Ініціативною групою було складено проект організації культурної практики в дитячому садку, обговорено питання керування практикою, час у розпорядку дня, організація запуску, утримання та форми дитячої волонтерської діяльності. Склали план діяльності майбутньої команди, визначили відповідальність кожного педагога в організації цієї культурної практики.

Запуск дитячого волонтерства відбувся на організаційному етапі, завдання якого полягало у мотивуванні дітей на волонтерську діяльність, організація команди. Вихователями проводилися бесіди "Хто такі волонтери?", "Про можливість стати волонтерами для малечі". Педагоги з'ясували, чим подобається займатися дітям. Чому ми можемо навчити дітей?

Було розроблено орієнтовне помісячне планування волонтерського руху. На практичному етапі реалізувалися конкретні справи волонтерської команди. Акції проходили у нашому закладі дошкільної освіти регулярно, були пов'язані з комплексно-тематичним плануванням. Перша акція

"Книжка для малечі", під час якої діти старшої групи передали книжки, з яких вони "виросли" вихованцям молодшої групи. Акція «Макулатура – ресурс» була організована з метою привернення уваги батьків вихованців до необхідності збереження природних ресурсів рідного краю. Наступна акція була присвячена до Дня захисників та захисниць України, у рамках якої діти виготовляли вітальні листівки для військовослужбовців.

Взимку діти з батьками охоче долучилися до екологічної акції «Щедра годівничка». Малята разом з батьками виготовляли штучні ялинки, з непридатного матеріалу – іграшки та прикраси для підвіконь, розмальовували вікна у межах акції «Збережемо зимову красуню-ялинку» та «Чудові візерунки».

Навесні було проведено низку акцій, а саме: «Місто квітів», «Першоцвіти – передвісники весни», «Батарейка – здавайся!», «Збираємо макулатуру, здаємо використаний папір на переробку!», «Посади калину!», «Закривай міцніше кран, об не витік океан».

Нами було отримано позитивний ефект від волонтерства:

- вихованці старшої групи навчилися вступати в контакт, висловлювати свою точку зору, слухати, розуміти і приймати точку зору співрозмовника, стали готові вирішувати соціальні завдання, адекватно поводитися в різних життєвих ситуаціях, у тому числі і конфліктних, у них відзначені більш розвинені комунікативно – мовленнєві вміння та навички;
- діти - волонтери усвідомлюють свою важливу місію - вважають себе старшими помічниками, які готові прийти на допомогу молодшим, тим самим вони отримали чудову можливість відчувати себе дорослими та потрібними;

- педагоги та батьки, об'єднавши зусилля з вихованням у дітей милосердя, працьовитості, доброти, толерантності – підвищили свою педагогічну компетентність.

Наші діти, випускники дитячого садка, не тільки дізналися про волонтерство, – шляхетний і потрібний рух, а й самі в ньому взяли участь. Педагоги садка переконані, що в майбутньому це залишить відбиток у свідомості дітей як бажання допомагати іншим.

Список використаних джерел

1. Богуш А. , Гавриш Н. «Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник для ВНЗ. Київ:Слово, 2008 р.
2. Пометун О. «Дошкільнятам про сталий розвиток» – дидактичні матеріали. Видавництво «Ліра», 2014 р.
3. Сухомлинський В.О. «Батьківська педагогіка». Київ: «Радянська школа», 1078 р.

Янковенко В. Л.,

*м. Добропілля
ЗДОН №34 «Вуглик»*

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Перед сучасною та незалежною Україною постала проблема творчо відродити українське національно-патріотичне виховання і водночас піднести його на високий рівень культурного розвитку. А що ж таке патріотизм для кожного з нас? На мою думку, це насамперед висока внутрішня культура, любов до Батьківщини, повага до свого минулого, любов до своєї мови та традицій. І якщо педагог сам усвідомлює, що таке патріотизм, то він свідомо підходить до закладання основ національно-патріотичного виховання у дітей.

Дошкільний вік є саме тим періодом, коли слід

розпочинати формування у дітей основних елементів національних відомостей, утворювати усвідомлення своєї приналежності до нації, пробудження любові і поваги до державної мови, традицій, символіки. Від того, як будуть вони сформовані в перші роки життя дитини, залежить весь її подальший розвиток. Саме цей період дуже актуальний для національного виховання, бо у дітей розвиваються ті почуття і риси характеру, які пов'язують дитину зі своїм народом та країною. Ще з минулих часів виховання дітей неможливо було уявити без народної педагогіки, та її основної складової – музично-естетичного підґрунтя. Рідна культура, як батько і мати, зобов'язана стати невід'ємною частинкою душі дитини, що формує особистість.

До основних напрямів національно-патріотичного виховання належать:

- формування уявлень про рід, сім'ю, родину;
- ознайомлення з традиціями, і культурою свого народу;
- виховання любові та поваги до своїх національних особливостей;
- виховання почуття власної гідності, як представників свого народу;
- формування духовно-моральних взаємин.

Кожен із цих напрямів стає основним змістом освітньо-виховної діяльності з дітьми, та обов'язково зроби свій внесок в соціалізацію особистості дитини.

Так в сучасності, неможливо переоцінити роль музики в національно-патріотичному вихованні дошкільнят.

Серед засобів національного виховання у музичній діяльності одним з основних є використання творів українського фольклору (забавлянки, мирилки, колискові, колядки, хороводні ігри та таночки)

Процес виховання та навчання дітей дошкільного віку, побудований на основі народних традицій, на пісенно-ігровому дитячому фольклорі, водночас позитивно впливає на розвиток емоційних проявів та активного спілкування дітей між собою та з дорослими; формування

цілісних поглядів дитина на оточуючий світ і пізнання свого «Я» в ньому; вивчення рідної мови, звичаїв та культури, розвиток музично-творчих здібностей, інтелекту, самосвідомості і духовності, вміння погоджувати свої дії під час спільної музичної діяльності.

Народні музичні твори ненав'язливо, часто у веселій ігровій формі, знайомлять дітей зі звичаями і побутом українського народу, працею, дбайливим ставленням до природи, життєлюбством та почуттям гумору. Цікавість, милозвучність, ритмічність дитячого фольклору викликає зацікавленість у дітей та бажання повторити і запам'ятати його. А багатогранність та обсяг музичного матеріалу допомагає малцям поєднувати та відтворювати різноманітні види діяльності, такі як: вивчення елементів народного танцю, вивчення українських народних пісень та їх виконання, розгляд ілюстрацій народознавчого змісту та бесіда у поєднанні з музикою, використання народних звичаїв, обрядів, ігор на святах та розвагах, ознайомлення та зацікавлення дітей українськими народними інструментами.

Для патріотичного виховання важливо правильно визначити віковий стан, на якому стає можливим активне формування в дітей патріотичних почуттів. Найсприятливішим для початку систематичного національно-патріотичного виховання є середній дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ.

Питання та дослідження, збереження та популяризації українського фольклору в сучасних умовах набувають особливого значення. Це пов'язано насамперед з могутнім духовно-творчим потенціалом української традиційної культури, яка є головним чинником морально-естетичного само оздоровлення і відродження національної самосвідомості, духовності народу, проявом ментальності, стає підґрунтям розвитку професійного мистецтва

Метою музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку засобами національного дитячого музичного фольклору є становлення духовного світу

особистості, створення умов для формування внутрішньої потреби суб'єкта у неперервному вдосконаленні та в реалізації своїх мистецьких здібностей та творчих можливостей.

Збереження культурно-історичних традицій засобами фольклору під час музичної діяльності

Найпоширенішою формою національно-патріотичного виховання в нашому дитячому садку є проведення календарних свят в українському стилі, де діти приймають активну участь. Дошкільнята знайомляться з обрядами, звичаями українського народу. Така «жива» форма спілкування з прадавніми звичаями має велике значення для засвоєння культурних звичаїв («Стрітєння», «Святий Миколай у гості завітай», «Щедрий вечір, добрий вечір», «Великдень», свята «Закосичення») В нашому садочку вже стало доброю традицією осінньою порою влаштовувати свято «Веселий ярмарок», де діти з задоволенням приймають участь а також здобувають поняття про ярмарок, традиції його проведення в Україні. Такі свята сприяють зростанню духовної культури, патріотизму та почуття любові до рідної землі.

Ще одним важливим напрямом національно-патріотичного виховання є формування уявлень про свою сім'ю та родину, тому до освітнього процесу активно залучаємо батьків вихованців Разом з батьками в дошкільному закладі проходять такі свята як «День матері», «Родина, як зірка єдина», «На нашій Україні», «Ми-українці». Особливу роль у всіх святах відводимо участі батьків. Треба відзначити з яким задоволенням батьки долучаються до проведення дитячих свят та розваг. Вони приймають участь у всіх складових урочистих заходів, а саме: «Танок з рушниками» (матусі з доньками), «Гопачок» (хлопці і їх татусі), гумореска «Допитливий син», «Гопачок для мами», колискова «Котику сіренький» та інші. Завдяки участі батьків у творчому житті нашого дитячого садка організація свят та розваг стала веселим і цікавим дійством, створилася атмосфера сімейного, затишного кола.

Сім'я в доступних формах дбає про гармонійний розвиток дитини, опікується її розумовим, моральним, естетичним і фізичним вихованням. У певному розумінні родина – це і є Батьківщина. Тому любов до своєї родини, матері, батька, родичів, дотримання духовно-культурних традицій, які вони формують, - це і є вияв патріотизму, що формується в родинних стосунках.

Народна музична творчість - фольклор, є дієвим засобом виховання національного характеру, патріотизму, естетичної самосвідомості. Дитячі пісні, потішки, ігри – це найулюбленіший вид діяльності дітей на музичних заняттях, а народна творчість є невід'ємно цінним дидактичним матеріалом, який завжди в нагоді. Яскраві образи добра і зла і в піснях, казках, приспівках – доступні і завжди зрозумілі дітям. Вони учасники та постановники музично-ігрової та вокально-танцювальних композицій, казок, інсценівок. Участь дітей в іграх і казках, допитливість, сумісне виготовлення костюмів, декорацій, атрибутів, афіш, згуртовує дошкільнят, і робота стає цікавою, а значить творчою.

Найулюбленішими фольклорними творами, які запам'яталися нашим вихованцям та дуже сподобалися їх батькам, є:

1. Пісні: «Подольночка», «Лисичка-сестричка», «Два півники», «Котику сіренький», «Щедрий вечір, добрий вечір», «Ходить гарбуз по городу»;
2. Таночки: «Гопак», «Кривий танець», «Козачок», «Коломийка», «Горлиця»;
3. Інсценівки музичних казок: «Веселі гуси», «Козуню-любуню, пристань до мене», «Сімейка», «Танцювали миші по бабиній хижі»;
4. Небиліці та жарти: «Переплутанка», «Диваки», пісня-небиліця «Я вам, люди, заспіваю»;
5. Ігри: «Чижик, чижику, пташку маленький», «Труби Грицю в рукавицю», «Гуси», «Ой, мишка, до нори, до нори», «А ми просо сіяли, сіяли».

Особливу роль у вихованні національно-патріотичних якостей належить проведення у садочку державних свят,

таких як «День Незалежності України», «День Конституції», «Соборність України», «День захисників України», «Свято Прапора». На цих заходах діти приймають активну участь, де вони знайомляться з історією українських визначних дат. Усі види музичної діяльності можуть бути задіяні як засоби патріотичного розвитку.

Одним із найцінніших скарбів є танцювальне мистецтво. Народний танець-це душа українського народу. Яскраві побутові танці, ліричні хороводи, веселі побутові таночки, сюжетно-тематичні, обрядові – все це невичерпний скарб українського народу.

Діти знайомляться з такими таночками, як «Гопак», «Козачок», «Коломийки». Танцювальні заняття суттєво впливають на формування індивідуальності дитини, спричинюють розуміння приналежності до своєї нації. Завдяки систематичній і ретельній роботі над танцювальними рухами в народних, обрядових, стилізованих постановках у дітей розвивається естетичний смак, творча та пізнавальна активність, вміння виразити свої почуття за допомогою жести, руху. Послідовна та систематично організована робота сприяє реалізації завдань національно-патріотичного виховання. Таночки, які дуже сподобались нашим малятам це: «Козачата», «Катерина і Василь», «Кривий танок», «Метелиця», «Подяляночка».

Яскравого звучання фольклорним святам надає гра дітей на дитячих музичних інструментах. Українська фольклорна база дуже багата етнічними мелодіями, які використовуємо в оркестрових постановках. Діти з великим задоволенням пізнають усе різноманіття українських народних інструментів, слухають їх звучання, та самі долучаються до гри на них. Для дошкільнят стало відкриттям, що мелодії пісень і таночків, почуті ними раніше, звучать по-новому у виконанні на різних народних музичних інструментах. В дитячому садку проводимо роботу через різні форми організації виховної діяльності- це музичні заняття, індивідуальна робота,

самостійна музична діяльність, впровадження інноваційних технологій, інформаційних комп'ютерних технологій, перегляд презентацій, відеороликів. На початку знайомства з музичним які є в дошкільному закладі: бубон, свищики, сопілка. Діти дуже емоційно відкликаються на знайомство з інструментами, а комп'ютерні технології дозволили нам побачити і послухати такі інструменти як трембіта, цимбали, бандура, дрімба. Після знайомства з інструментами дуже ефективно зацікавити дітей музично-дидактичними іграми – «Відгадай який інструмент», «Диригент», «На чому граю», «Знайди інструмент». Перегляд презентацій допомогло дошкільнятам запам'ятати зовнішній вигляд та їх особливості.

Народні музичні інструменти України – це яскрава сторінка історії музичної культури українського народу. Вони виявляють багатство його душі, свідчать про високу матеріальну та духовну культуру. Вони є ще одним підтвердженням наспівного, мелодійного характеру української музики, її багатоголосся.

Звичайно, починати роботу потрібно зі створення для дітей теплої, затишної атмосфери. Кожний день дитини в дошкільному закладі має бути наповнений радістю, усмішками, добрими друзями, веселими іграми. Адже з виховання почуття прихильності до рідного дитсадка, рідної вулиці, рідної сім'ї починається формування основи, на якій буде рости почуття любові та поваги до Батьківщини.

Впевнена, що використання українського дитячого фольклору несе в собі виховання свідомого громадянина-патріота своєї держави. Лише при застосуванні музичного фольклору на заняттях, святах та розвагах ми виховуємо любов до своєї країни, до свого міста, любов і повагу до українського народу. І якщо дітям надавати належний приклад, педагоги зможуть зростити в них не тільки гідних українців, а й виховати в них дійсно шанобливе ставлення до України.

Григорій Сковорода казав: «Кожен повинен знати свій

народ – а в народі пізнавати себе. Якщо ти українець, то будь ним».

Список використаних джерел

1. Патріотичне виховання в дошкільному навчальному закладі. Укладач Л.Швайна, І. Логвіненко, О.Тарасова, О, Христич. //Видавництво «Основа» 2017 стор.5-6.
2. Україна – моя Батьківщина. // Програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку [за науковою редакцією О.Д. Рейпольської] О. Каплуновська, І.Кичата, Ю. Палець. Тернопіль, видавництво «Мандрівець» 2016, с.58-59.
3. У рідному краї і серце співає.// Українознавство, як основа національного виховання дошкільників. Л.І. Євтушина. Видавництво «Основа» с.10-11.
4. Національно-патріотичне виховання в ДНЗ. // М.Л. Дроботій. Видавництво «Основа» 2017, с. 7-8.
5. Історія українського народного танцю.// Методичний посібник. Краматорськ 2020
6. Навчальне видання Горбарєва О.А., Кугуєнко Н.Ф. Парціальна програма «Народна пісенна творчість у вихованні національної свідомості дошкільників». // пров. ред. Рогінська Ю.Г. Видавництво «Ранок» 2014.

Секція 4

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Васильчук І. Ю.,

*м. Слов'янськ
ЗОШ № 1*

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЧЕРЕЗ МЕДІА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Нині нагальною потребою суспільства є виховання дітей свідомими, активними його членами. Це одне з найскладніших завдань системи освіти, оскільки громадянськість, почуття патріотизму свідчать про найвищий ступінь духовного розвитку особистості. З історії педагогіки можна бачити, як поступово розвивалась ідея виховання особистості, патріотизму в різні часи.

У сучасному світі медіаосвіта стає фундаментальною складовою інформаційної безпеки країни, відіграє стратегічну роль у вихованні патріотизму молоді, формуванні української ідентичності. Медіаосвіта має стати одним з головних чинників забезпечення відкритості освіти щодо сучасних швидко змінюваних знань і наближення змісту освіти до потреб повсякденного життя людини.

Медіаосвіта – не тільки шлях до ефективності діяльності людини в системі трудових відносин, але спосіб залишатися самим собою, цілісною особистістю, здатною до самовираження і людяності. Не втрачають значення і традиційні завдання медіаосвіти, які полягають у запобіганні вразливості людини до медіаманіпуляцій і медіанасильства, втечі від реальності, у профілактиці поширення медіазалежностей.

Розроблення і прийняття Концепції впровадження медіа-освіти в школі (далі Концепція) є важливою

складовою створення школи випереджаючої освіти для сталого розвитку.

Метою медіаосвіти є формування в дітей, молоді, батьків конкретних знань, вмій і навичок, що дають змогу свідомо й активно відбирати інформацію зі ЗМІ, а також підготовка до критичного вибору віртуальних співрозмовників, до використання медійних засобів як інструментів для самоосвіти, отримання, переробки й узагальнення інформації.

Патріотизм – багатовимірна, багатокомпонентна і водночас цілісна система якостей особистості, яка об'єднує емоційно-почуттєву, інтелектуальну, діяльнісно-поведінкову сфери її існування

Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. На взаємодію з різноманітними медіа, такими як преса, радіо, кіно, телебачення, інтернет, припадає вагома частка в бюджеті вільного часу громадян України, чим зумовлюється значний вплив медіа на всі верстви населення, передусім на дітей і молодь.

Вітчизняна Концепція впровадження медіаосвіти позиціонує її як складову освітнього процесу, спрямовану на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (інтернет, комп'ютерно опосередковане спілкування, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційнокомунікаційних технологій.

Основними принципами вітчизняної медіаосвіти є: особистісний соціально-психологічний підхід; орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій; естетична наснаженість; продуктивна мотивація.

Оновлений варіант Концепції вітчизняної медіаосвіти декларує, крім того, такі важливі для нашого контексту принципи, як: громадянська спрямованість, пошанування

національних традицій, патріотичне виховання.

Будь-яке успішне навчання, виховання, стимулювання психічного розвитку учнів забезпечується системою методів, засобів, методик/технологій, прийомів.

Методи усвідомлення цінностей патріотичного виховання як любові до Батьківщини (розповідь, роз'яснення, бесіда, диспут, дискусія, приклади); методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки (тренування, привчання, доручення, педагогічні вимоги, ситуація вільного вибору, ігровий метод); методи стимулювання поведінки і діяльності (заохочення, змагання, покарання); методи педагогічної підтримки, змістом якої є подолання суб'єктивних та об'єктивних перепон (підтримка всіх вихованців, індивідуально-особистісна підтримка).

Типовими методами медіаосвіти, які я використовую на уроках української мови та літератури є: вербальні (розповідь, лекція, бесіда, діалог, обговорення, аналіз, дискусія тощо), наочні (перегляд візуального, аудіовізуального матеріалу), репродуктивні, дослідницькі, евристичні, проблемні, ігрові тощо.

У сучасній школі у зв'язку з інформатизацією освіти все частіше традиційний урок з учителем, який стоїть з крейдою біля дошки, поступово замінюється медіауроком (мультимедійним уроком), оскільки з інформаційних технологій найчастіше на ньому реалізуються мультимедійні засоби.

Я використовую значний спектр широкодоступних мультимедіа-тренажерів. Наприклад, програмний продукт «Українська абетка», «Абетка-Малятко» із циклу «Уроки тітоньки Сови», «Абетка імен» тощо.

Фонохрестоматія – це педагогічний програмний засіб (музичні твори, читання майстрів художнього слова), створений відповідно до навчальної програми з української літератури.

Слайд-твір – мультимедійний продукт, створений на відповідну тему уроку самими учнями, які створюючи слайди, самостійно обирають для себе засоби для

досягнення мети, виявляють креативні якості. Це свого роду диференційований, індивідуальний підхід до виконання домашнього завдання.

Ефективною формою перевірки знань учнів є самодиктант у мультимедійному форматі: у тексті, представленому на слайдах, навмисно пропущено знаки, букви, цифри, символи (залежно від предмета: з української мови – розділові знаки, букви, з математики – цифри, з хімії – символи тощо). Під час роботи учні виправляють помилки, обґрунтовуючи відповідні правила. Така форма роботи реалізовується лише після вивчення навчального матеріалу на етапі поглиблення знань.

Одним із цікавих мультимедійних продуктів у школі є медіапроект. Його тему учень може вибрати для себе самостійно або з допомогою вчителя. Розрізняють індивідуальні та групові медіапроекти.

В учнів викликає зацікавлення медіапроект «Літературний портрет». Це проект, що містить документи, фотографії, таблиці, ілюстративний матеріал, аудіо- та відео фрагменти, скомпоновані в послідовному порядку, що дає змогу найбільш повно й яскраво розповісти учням про життєвий і творчий шлях письменника.

Віртуальну екскурсія. Це відеорозповідь про музеї та історичні місця не лише України, а й усього світу. До кожного відеосюжету розробляються відповідні завдання, які учні виконують під час уроку. Таким чином, віртуальна екскурсія знайомить учнів з історією, природою, економікою, культурними надбаннями, видатними людьми обраної держави, розширює кругозір школярів, сприяє їх розвитку.

Під час медіа уроків із літератури учні працюють з гіпертекстами. Вони дають змогу зв'язувати текст, аудіо, фотографії, креслення, карти, картинки, що рухаються, та інші форми інформації в осмислене ціле. Навчальний гіпертекст уроку літератури поєднує текст художнього твору, літературно-критичні матеріали щодо його інтерпретації, асоціативні зв'язки типу «слово – символ –

метафора», «епізод – герой – ідея», «ілюстрація – образ», «кінофрагмент – інтерпретація», «візуальний ряд – асоціативний ряд».

До засобів медіаосвіти належать традиційні засоби масової інформації (друковані видання, газети, журнали, радіо, кіно, телебачення, відео) та новітні технології (комп'ютер, інтернет, мобільна телефонія, індивідуальні гаджети).

Медіаклуб є однією з основних форм організації медіаосвіти. Методика проведення занять у форматі медіаклубу «базується на проблемних, евристичних, дискусійних формах навчання, які стимулюють розвиток критичного мислення й творчі здібності аудиторії щодо сприймання, інтерпретації та аналізу медіатекстів. В основу занять покладено принцип інтерактивності – власної активної участі і групової взаємодії, активного обговорення у формі діалогу з дотриманням стилю співробітництва в спілкуванні.

Голуб І. В.,

м. Мирноград

ЗОШ № 5 ім. Валерія Доценка

ДІЄВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ

Кожна секунда невпинно рухає наше життя вперед, змінюючи світ. Навіть просто зараз, доки ви читаете рядки цієї статті, уже знаходитесь в новій реальності. Так, безумовно, світ навколо нас ніколи не зупиняється. Розвинені технології стрімко й тісно влітаються в усі сфери сьогодення.

Перед закладами освіти України відповідно до Концепції Нової української школи стоїть надважливе завдання: підготувати учнів до впевненого самостійного життя в сучасному мінливому світі, яким керує «її величність» інформація. Саме вона має необмежений

вплив на людину, її світовідчуття, цінності, пріоритети.

У наш час, коли ми щоденно завантажуюмо додатки «Держава в смартфоні», розвиваємо дистанційну освіту, створюємо канали на відеохостингу «Ютуб» або в телеграмі, ведемо профілі в соціальних мережах «Фейсбук» чи «Інстаграм», читаємо новини з інтернет-видань та загалом дізнаємося про все з інтернету, бути медіаграмотним – означає в першу чергу бути захищеним. А для кожного закладу освіти безпека дітей, майбутнього нашої країни, понад усе. Кожен учень повинен знати, як убезпечити себе від руйнівних впливів негативної інформації, критично її оцінюючи, вміючи фільтрувати джерела, звідки вона надходить, «відсіюючи» фейкові новини. Отже, дитина буде відчувати себе захищеною від маніпуляцій інформаційного простору та зберігати психологічний спокій.

Насамперед, медіаграмотними повинні бути, на мій погляд, дорослі. Уже потім вони зможуть навчити цьому дітей. Ми, українські вчителі, з початкової школи повинні інтегрувати в будь-які навчальні предмети складові інформаційної грамотності. Формування навичок, пов'язаних із продуктами сфери медіа, допоможуть нашим дітям якнайкраще орієнтуватися у світі та медіапросторі. Хоча, можливо, слово «повинні» буде не зовсім доречним. Учителі ніби ті супергерої. Вони просто хочуть робити щось корисне! Так, саме хочуть і вмотивовані, бо розуміють, що від їхньої роботи залежить, яку країну в майбутньому розбудують сьогоднішні здобувачі освіти. І її суспільство буде цифровим, розвиненим.

У ЗОШ №5 ім.Валерія Доценка вже кілька років поспіль педагогічний колектив працює над комплексними, системними підходами до розвитку напряму медіаосвіти. Інтеграція інфомедійної грамотності пронизує всі предмети, зокрема й уроки української мови та літератури. Мовно-літературна освіта взагалі, вважаю, є стрижневою в цьому питанні, бо саме під час уроків української мови та літератури ми формуємо національну ідентичність,

виховуємо дітей як свідомих, відповідальних громадян сучасного українського суспільства, які рухатимуть нашу державу в європейському напрямі розвитку, потужного потенціалу вільної та сильної країни медіакомпетентних людей.

Відтак, традиційним для наших учителів є проведення Всеукраїнських уроків медіаграмотності. Минулого року такі заходи були проведені з нагоди відзначення Дня єднання. Особливо зараз, коли Україна знаходиться в стані війни, вкрай важливо вміти розрізняти фейкову та правдиву інформацію. Слід зазначити, що методичну допомогу для проведення уроків із основ медіаграмотності надали офіційні джерела державної платформи «ФІЛЬТР». Учителі систематично користуються цими матеріалами, покращуючи свої та учнівські компетентності.

Існує чимало сертифікованих курсів із медіаграмотності для педагогів. Наприклад, у листопаді минулого року вчителі нашої школи пройшли навчання на курсі від Академії української преси з теми «Абетка вакцинації чи освітнє щеплення від дезінформації: від А до Я». Засвоєні знання колеги успішно впроваджують в освітній процес. Окрім того, ефективним шляхом у саморозвитку вчителів є долучення до конкурсів різного рівня. Нашим позитивним досвідом стала участь у Всеукраїнському конкурсі на кращі плани-конспекти інтегрованих уроків із елементами медіаграмотності для 1–11 класів. За результатами конкурсу вчителі початкових класів були відзначені переможними дипломами I та II ступенів за якісні розробки з природознавства, математики, інформатики, які розвивають інфомедійні компетентності молодших школярів.

Наше покоління дітей народжується та зростає у світі цифрових технологій. Будь-які зміни і трансформації сприймаються дітьми абсолютно природно. Саме тому педагоги ЗОШ № 5 ім.Валерія Доценка часто шукають унікальні активності, які були б цікаві для школярів. Можливість долучитися до проекту «Українські міста

майбутнього» стала дійсно продуктивною. Учителі та учні школи долучалися до серії лекцій та дискусій про майбутню відбудову України з інноваторами, експертами з містобудування та філософами. Цей проєкт організовано у співпраці Українсько-данського молодіжного дому, простору дизайну та медіа Pixlab. Такі активності за участю видатних особистостей у якості спікерів надовго запам'ятовуються дітям та мають видимий практичний ефект.

Учителі української мови та літератури систематично працюють над самоосвітою. Вони є активними учасниками діалогів на вебінарах, вебсемінарах різного рівня, проходять курси підвищення кваліфікації та онлайн-тренінги. Серед багатьох варто виокремити онлайн-заходи від Академії української преси (вебсемінар «10 причин практикувати медіаосвіту під час війни», відеотрансляція «Як не програти на інформаційному просторі гібридної війни»); навчання за програмою «Цифрові інструменти Google для освіти» від МОН України і Google Україна; проходження циклу вебінарів «Використання хмарних сервісів Microsoft Teams для організації освітнього процесу в закладах освіти».

Широкі можливості педагогам для розвитку цінних навичок медіаграмотності в школярів дала активна участь у Всеукраїнському проєкті «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність». Колектив закладу отримав у подарунок набір навчально-методичних матеріалів саме для уроків української мови (подібні набори маємо і для інших дисциплін). Інтегровані вправи, які містяться у матеріалах, схвалені до використання у загальноосвітніх навчальних закладах Навчально-методичною радою Міністерства освіти і науки України. Комплекс завдань допомагає вчителям під час уроків формувати в учнів якісні навички з інфомедійної грамотності, розвивати вміння відрізняти факти від суджень, ідентифікувати фейкову інформацію, правильно робити пошукові запити в Інтернеті тощо. Проєкт «Вивчай та розрізняй» виконується Радою міжнародних наукових досліджень та

обмінів (IREX) та за підтримки посольств США і Великої Британії у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси.

Безцінно, коли потужна сила педагогічної спільноти Донецької області разом докладає багато зусиль до розвитку медійної грамотності наших школярів. Особливо відзначимо нещодавній фестиваль «Україна в об'єктиві», проведений відповідно до плану роботи Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Мета заходу – підтримка творчої молоді, формування навичок створення медіамистецького продукту, привернення уваги до технологій як прогресивного й перспективного засобу комунікації. Учні ЗОШ № 5 здобули в рамках цього унікального конкурсу перемоги в номінаціях «Робототехніка», «Комп'ютерна графіка» та «Музичний відеокліп». Консультативно-мотивуючий супровід учасникам забезпечили в тісній співпраці вчителі української мови та літератури разом із учителем інформатики. Висока результативність від участі у фестивалі залишила дітям найкращі враження, доповнила набір компетентностей, необхідних для активної й усвідомленої участі в житті сучасного медійного суспільства.

Уроки української мови та літератури вчать дітей мислити, аналізувати, висловлювати власну думку, робити висновки. Тут простір творчості для педагогів неосяжний, бо існує безліч форм і методів роботи для розвитку критичного мислення школярів. Можна навіть вигадати щось своє, авторське. Головне, щоб було цікаво і вам, і вашим учням. Для спільної творчої роботи над темами, проблемами, опрацюванням джерел допоможуть такі онлайн-ресурси як Canva, LearningApps, Genially. Тут зазначу, що ви можете опанувати багато ресурсів і не вміти їх ефективно застосовувати в роботі, а можете засвоїти один, але якісно та досконало його використовувати, розвиваючи медіаграмотну особистість школярів.

Отже, якби мене або моїх учнів попросили розставити

розділові знаки в реченні: «Медіаграмотність: розвивати не можна пропустити!», ми поставили б кому перед заперечною часткою не... Як і всі вчителі Мирноградської ЗОШ № 5 ім.Валерія Доценка. А ви?

Гончар Т. Р.,

ЦПО Іллінівської сільської ради

МЕДІАШКОЛА, ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОГО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

1. Медіаграмотність

Медіаграмотність – сукупність знань, навичок та умінь, що дозволяють людям аналізувати, критично оцінювати і створювати різноманітні повідомлення для різних типів медіа. Окрім того, медіаграмотність передбачає вміння розуміти й аналізувати, як медіа функціонують у суспільстві та який вплив вони мають.

2. Медіашкола ЦПО Іллінівської сільської ради

Кожному національно свідомому українцеві треба бути апостолом національної свідомості. Бути медіаграмотним означає бути здатним оптимально використовувати відповідну інформацію, зберігаючи її розумно, й ділитися нею з іншими. З цією метою на базі ЦПО Іллінівської сільської ради було створено Медіашколу для вихованців.

Чи варто вірити соціальним мережам? Боти і тролі. Хто платить за лайки? Усі новини – не об'єктивні, ці та інші теми ми розглядаємо під час навчання у нашій школі.

Гарна стрічка стрічка у Фейсбуці? Що за цим стоїть? Як створити свій репортаж за всіма правилами сучасної журналістики? Це, та багато іншого можна дізнатися на наших заняттях.

3. Теперішнє медіасуспільство – це суспільство 2.0

Канадський вчений Джон Пандженте виділив такі ключові поняття медіаграмотності. Одна з них:

«Створення медіапродукту – це бізнес. За кожним бізнесом стоять конкретні люди зі своїми інтересами. Вони визначають зміст того, що ми дивимося, читаємо, слухаємо.» Створення медіапродукту – це бізнес. За кожним бізнесом стоять конкретні люди зі своїми інтересами. Вони визначають зміст того, що ми дивимося, читаємо, слухаємо.» Ми маємо вміння аналізувати кожну новину, яку отримуємо.

Медіа диктують нам, про що думати, навіть якщо ми не пеланували думати про те, що прочитали. Медіа можуть керувати нашими думками, а отже можуть керувати і нами. Вихованці мають можливість створювати власні репортажі, брати інтерв'ю. На практиці діти з'ясували, що висвітлена подія або інтерв'ю, може викликати різне ставлення у глядача. Важливо на що, буде зроблено акцент на позитивних чи негативних аспектах. І ті, й інші можуть бути правдою, але саме вибір фокусу буде впливати на сприйняття події або особи в цілому. Саме журналісти обирають, з якою сторони показати нам ту чи іншу подію, і лише медіаграмотні глядачі можуть проаналізувати подану інформацію і визначити наскільки надійною вона є.

У сучасному суспільстві контент має змогу створювати кожен. Але якщо вам не подобається інформаційний продукт, ви маєте право адекватно зреагувати і відмовитися від нього. Ми вчимося не лише розрізняти контент, але і створювати його якісно. Учні мали змогу взяти інтерв'ю, і вони переконалися, що лише від поставлених ними питань залежить якою постане об'єкт інтерв'ю перед глядачем.

4. Досягнення цілей за допомогою засобів масової інформації.

У сучасному медіасуспільстві практично неможливо досягнути особистих, соціальних, професійних або суспільних цілей без використання медіа хоча б у якийсь спосіб.

Отже, людину, що сприймає інформацію через призму медіаграмотності, майже неможливо ввести в оману – вона усе знає наперед. Вивчивши аспекти

медіаграмотності глибше, ви зможете знаходити моменти маніпуляцій у матеріалах, а також навчитися правильно їх блокувати. Ви зможете залишити важливі документи, гроші, власне життя і здоров'я та добробут ваших рідних у безпеці. Мати знайомства, що можуть позитивно вплинути на ваше життя – один з елементів особистісного та професійного успіху, і медіаграмотність як найліпше підходить на роль такого корисного друга.

5. Заняття в Медіашколі

Ми працюємо над тим, щоб кожен учень відчував себе причетним до долі України, відзначався національною гідністю. Відеорепортажі з місцевих парків та інтерв'ю з визначними людьми міста та громади. Під час наступних учні брали на себе цю ініціативу, готували інтерактивні та інформаційні довідки, цікаві факти, обговорення чи грали в журналіста та інтерв'ююваного. Так, робота наповнена цінним і цікавим контентом, який розважав і розвивав. Перегляд та аналіз українських ютуб-каналів, що пояснюють і досліджують історію, освіту, науку. Усвідомлюючи сенс і історію, розуміємо цінність символів. Зокрема, такі можливості допомагають розвивати свої компетентності, взаємодіяти з іншими учасниками. Всі ці чинники викликають інтерес до праці на благо нашої держави. Патріотичне та духовне виховання підрастаючого покоління забезпечить цілісність народу України.

Григоренко Т. Г.,

м. Дніпро

ВСП МПФК ДВНЗ «ПДТУ»

МЕДІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ – КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНЦІЯ У ВИХОВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА

На початку XXI століття процеси модернізації та вдосконалення освіти неминуче пов'язуються з найбільш

потужними соціокультурними трендами, характерними для останніх десятиліть – нарощування темпів трансформації культури під впливом інформаційних технологій, зіткнення різних ціннісних домінант та актуалізації всього, що пов'язано з аксіологічною сферою. У сучасному світі проглядається стійка взаємозалежність між формуванням та розвитком аксіології з одного боку та медіасередовищем з іншого, оскільки саме в медіасередовищі відбувається трансформація та реалізація цінностей, у тому числі й у освіті. Підростаючі покоління з перших років свого життя стикаються з медіасередовищем, і навіть діти молодшого шкільного віку часто більше часу проводять за комп'ютерними іграми та обміном повідомленнями у соціальних мережах, ніж за справжнім живим спілкуванням.

Звичайно, нові комп'ютерні технології забезпечили більшу оперативність комунікації, спростили взаємодію між людьми, але залучення до культури з їх допомогою втратило свою безпосередність, і сучасна культура часом стає алгоритмізованим обміном стереотипними реакціями, а чи не живим зростанням і багатовимірним розвитком. Водночас медіакомунікації активізували міжкультурні контакти, загострили полеміку навколо самоідентифікації, характеру та спрямованості міжкультурної взаємодії, загострили питання громадянської та національної самоідентифікації особистості. Цінності сучасної культури можуть і повинні поширюватися за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, але важливо, щоб їх змістовною основою залишалися традиційні норми, загальнолюдські моральні пріоритети, які можуть бути фундаментом гуманістичної культури, незалежно від технологічної бази суспільства, в якому вони поширюються [2].

Процес інтенсивного розвитку інформаційних та комунікаційних технологій (далі – ІКТ) торкається всіх сфер життєдіяльності сучасного соціуму, заснованого на використанні знань та інформації. Відповідно, система освіти також повинна гнучко адаптуватися до умов

інформаційного суспільства, що стрімко змінюються. Впровадження в освітній простір новітніх технологій призводить до перегляду ролі педагогів, яким слід якісно змінити підходи до організації всього освітнього процесу та ефективно використовувати можливості ІКТ в інтеграції з інноваційними педагогічними технологіями, наповнити зміст навчальних матеріалів актуальним мультимедійним контентом, створюючи цим умови для формування нових компетенцій.

Актуальність цих нововведень обумовлена і тим, що сьогодні педагог працює з принципово новим поколінням студентів (аборигенами цифрового світу). Основними характеристиками представників цього покоління є утруднені навички комунікації, інтенсивність психосоціального розвитку, прагматичність, синдром дефіциту уваги з гіперактивністю, феномен багатозадачності та ін. Це представники нового типу комунікаційної культури. Вони досить швидко освоїли ази комп'ютерної грамотності. Вільно орієнтуються у кіберпросторі. Молодь – найактивніші споживачі та виробники медіапродуктів. У повсякденному житті регулярно використовують різноманітні цифрові пристрої.

У той самий час найголовнішою функцією будь-якої групи (спільноти) є прагнення виживання, продовження існування, а кращому разі, вдосконаленню її буття. Нація як «група» також бачить своєю метою забезпечення повноцінного існування її членів.

У той час як стабільність у групі забезпечена, виникає нова мета-продовження життя та перетворення шляхом формування ідентичності як загальної ознаки приналежності до цієї спільноти. Кожна нація несе в собі стійку генетичну базу (відмінність, ознака), зміни можуть відбуватися за потребою, залежно від зміни зовнішніх умов, а також житла.

Групова ідентичність людей проявляється через різні напрями культури, процес соціалізації тощо. Міра культурної ідентичності-це один із факторів існування групи. Національна ідентичність забезпечує збереження

нації.

Якщо говорити про ідентичність як про генетичну приналежність до групи (нації), то основною характеристикою є зовнішність (фенотип). Цілісний образ доповнюється певним стилем поведінки у повсякденній діяльності та у спілкуванні з оточуючими.

Головною відмінністю груповий ідентичності людей є динаміка розвитку, яка залежить від зовнішніх умов, і від формування членів цієї групи ставлення до свого співтовариства, до що склалася у ній системі норм.

Головними складовими ідентичності є:

1. об'єктивна (групові потреби, норми та цінності),
2. суб'єктивна (сприймається членом групи загальний образ функцій, інтересів тощо. буд.).

Якщо застосувати ці компоненти стосовно національної ідентичності, то об'єктивна складова постає як образ нації - характер, традиції, багатогранність проявів специфіки культури; а суб'єктивна- вбирає у собі широту сприйняття світу (світогляд). Обидва компоненти можуть змінюватися з різних причин, проте найбільш «лабільна» суб'єктивна сторона ідентичності, схильна до змін та доповнень.

Мова, релігійний напрямок, збереження культурної спадщини та шанування традицій – це одні з тих важливих засад, що характеризують національну ідентичність, формують менталітет, а також сприяють зміцненню системи; стійкість також забезпечують члени нації шляхом усвідомлення, прийняття та докладання зусиль для розвитку своєї спільноти.

Стійкість національної ідентичності як системи забезпечується шляхом дотримання членами групи норм, функцій, вимог, що сформувалися, а також через розвиток, що сприяє перетворенню та процвітанню суспільства в майбутньому.

На жаль, останнім часом світоглядні основи зазнають руйнації: засмічується мова, відбувається спотворення колективної пам'яті, виникає деградація у суспільстві.

Збереження повноцінності національної ідентичності

вимагає зусиль, оскільки усталена у минулому система може бути недостатньо ефективна. Акцент має бути зроблений на національні інтереси, на фактори, що сприяють розвитку та процвітанню, має прийти усвідомлення необхідності покращення життя нації загалом.

Людина – істота багатогранна, у ньому життя як природного (природного), так і духовного (піднесеного). І, безумовно, умови, що створюються для розвитку та збереження його буття, а також його національної приналежності повинні створюватися з урахуванням специфіки людської сутності.

Національна ідентичність передбачає взаємозв'язок ідентичності громадян держави з її історико-культурними традиціями, моральними цінностями, ідеалами, переконаннями, національним суверенітетом тощо. Вона проявляється через те, як окремі люди чи групи ідентифікують свою приналежність до держави як до політичної спільноти.

Отже, для повноцінного існування та виховання стійкості нації важливим є підвищення професіоналізму педагогів.

Проте за умов безперервного і стрімкого розвитку технологій лише володіння ІКТ-компетентності (як студентів, і педагогів) вже недостатньо. Нова парадигма знань, що передбачає самостійний і безперервний процес добування знань (інформації), також свідчить про нагальну потребу у формуванні нового виду компетенцій XXI століття.

Метою має бути не інформування, а формування інформаційних, у тому числі новинних компетенцій студента. Для цього треба допомогти студентам орієнтуватися в джерелах інформації, користуватися різними стратегіями читання, адекватно розуміти прочитане, сортувати інформацію з погляду її важливості, «відсіювати» другорядну, критично оцінювати нові знання, робити висновки та узагальнення.

Ключову роль набуває вміння працювати з різними

видами медіатекстів, оцінювати якість та достовірність одержуваної інформації, протистояти маніпулятивному впливу, формувати конструктивну медіаповедінку. Вкрай необхідне формування навичок критичного аналізу інформаційних джерел. Необхідно навчити студентів інтерпретувати, розуміти та оцінювати значення різних медіа контентів, використовуючи різноманітні аналітичні інструменти. Ці навички краще розвиваються через вивчення різноманітних медіа контентів та жанрів. Все це здатне реалізувати медіаосвіту.

Список використаних джерел

1. Бути медіаграмотним: 10 необхідних компетентностей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
2. http://www.osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/buti_mediagramotnim_desyat_neobkhidnih_kompetentnostey/
3. Гуза Ю. Правила користування Фейсбукком від Йорана Андерсона. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
4. <http://www.medialiteracy.org.ua/index.php/dliamediaspozhyvacha/publikatsii-2/44-publikatsii-dlia-mediacostumer/596-pravylakorystuvannia-feisbukom-vid-yorana-andersona.html>
5. Плахта Д. Медіаосвітня вакцинація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/mediaosvitnya-vakcynaciya>
6. Плахта Д. Чому важливо бути медіаграмотним або Як виробляти у собі інформаційну «імунну систему». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/chomu-vazhlyvo-buty-mediagramotnym>
7. ЮНЕСКО опублікувала п'ять принципів медійної та інформаційної грамотності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/yunesko_opublikovala_pyat_printsipiv_mediynoi_ta_informatsiynoi_gramotnosti/
8. Онищенко Н. Формування національної ідентичності студентської молоді: психолого-педагогічний аспект. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=43604412>

Долга А. Г.,

Покровська ТГ

ЗОШ № 9

РОЛЬ МЕДІА У ФОРМУВАННІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ АКТИВНОГО ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

Сьогодні кожен українець опинився у досить важкій ситуації. Багатьом довелося докорінно змінити своє життя. Це відобразилося і на освітньому процесі. Діти були вимушені полишити домівки, внести корективи до повсякденного ритму життя, розлучитися з друзями, однокласниками. У цих обставинах школа – це своєрідний осередок, що об'єднує учнів та вчителів. Завдання освітнього процесу в умовах сьогодення: підтримати, допомогти, зорієнтувати. І саме тут ключову позицію займає виховна складова. Педагоги, повинні прикласти максимум зусиль, щоб виховати покоління майбутніх лідерів, здатних критично мислити, ставити питання, не приймати інформацію на віру просто так. Доба цифровізації, коли можливо за допомогою одного кліка клавіші поринути в інформаційний простір, також стала часом, коли цей простір використовується як поле для маніпуляцій, пропаганди та інформаційної війни. Україна сьогодні потерпає не тільки від збройного, а й від інформаційного вторгнення з боку країни-агресорки через соціальні мережі, телевізійні канали. Демократична країна потребує активних громадян, які здатні розрізнити правду та пропаганду. Тому навички критичного мислення та медіаграмотності сьогодні є потужною зброєю кожного. І саме цим компетентностям педагоги приділяють активну увагу на усіх предметах у школі та у виховному процесі.

Колишня міністерка освіти Лілія Гриневич зазначала: «Наші діти зараз не ходять до школи за знаннями, вони можуть отримати їх з величезної кількості електронних джерел. Дорослі не можуть захистити їх, наприклад, від неправдивої інформації, але ситуація для українських громадян стає ще складнішою у зв'язку з тим, що ми всі

живемо в умовах гібридної війни. Для виживання нашої держави дуже важливо, щоб громадяни вміли критично мислити. Для того, щоб ефективно навчати дітей медіаграмотності, ми мусимо відверто собі сказати, що метою пересічної школи ніколи не було навчити критично мислити. Адже критично мислити означає, що людина вміє ставити запитання, а не приймає просто так на віру. Традиція ж пострадянської школи – знати правильну відповідь на запитання. Ми зараз змінюємо цю парадигму. Медіаграмотність – це необхідне вміння для сучасної особистості: ми підкреслюємо це і в Концепції Нової української школи, і в законі «Про освіту» [3].

Основними принципами, на яких ґрунтується модель впровадження медіаграмотності в освітній процес, згідно «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні» (нова редакція) є:

1. Особистісний підхід (медіаосвіта базується на актуальних медіапотребах споживачів інформації з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних та соціально-психологічних особливостей, наявних медіауподобань і рівня сформованості медіакультури особистості та її найближчого соціального оточення).
2. Орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (медіаосвіта спирається на передові досягнення в галузі ІКТ, використовує їх
 1. для організації роботи медіапедагогів, формування спільних інформаційних ресурсів, полегшення комунікації та координації в середовищі взаємодії учасників медіаосвітнього руху).
 2. Пошанування національних традицій (медіаосвіта базується на культурних традиціях народу, враховує національну та етнолінгвістичну специфіку медіапотреб її суб'єктів, забезпечуючи конструктивність діалогу).
3. Пріоритет морально-етичних цінностей (медіаосвіта спрямована на захист суспільної моралі і людської гідності, протистойть жорстокості і різним формам насильства, сприяє утвердженню загальнолюдських

цінностей, зокрема ціннісному ставленню особи до людей, суспільства, природи, мистецтва, праці та самої себе).

4. Громадянська спрямованість (медіаосвіта сприяє розвитку в країні громадянського суспільства).
5. Естетична наснаженість (медіаосвіта широко використовує кращі досягнення різних форм сучасного мистецтва та естетичного виховання засобами образотворчого мистецтва, музики, художньої літератури, кіно, фольклорних практик, розвивається з урахуванням потенціалу існуючих у суспільстві загалом і на місцевому рівні інституцій та окремих проектів мистецького профілю).
6. Продуктивна мотивація (у межах медіаосвіти поєднуються акценти на творче сприймання медіа і розвиток здатності того, хто вчиться, створювати власну медіапродукцію з метою її подальшого використання в спільноті, на фестивалях, конкурсах, що сприяє формуванню продуктивної мотивації учасників медіаосвітнього процесу) [1].

Враховуючи вище зазначене, готуючись до занять із застосуванням медіа-ресурсу, педагог повинен пам'ятати, що важливо не перевантажити учнів інформацією. Відомо, що людина здатна запам'ятати 2-3 інформаційні повідомлення з потоку новин. Також має значення, як і де подається інформація, ілюстрована вона чи ні. Саме від цього залежатиме увага аудиторії. Якщо ви хочете використати певну родзинку, використовуйте її у той час заняття, коли учні найбільш активні, коли їхня увага ще нічим не засмічена.

На першому, початковому етапі, необхідно познайомити учнів з теоретичними основами медіа освіти: пояснити значення понять *медіа*, *маніпуляція в медіа*, *пропаганда*, *фейк*, *джинса*. Розуміючи значення таких складних, як здається, понять, учні зрозуміють, що перетинаються з ними щоденно. Також важливо акцентувати увагу вихованців на тому, що досить часто характер нашої поведінки залежить від конкретних медіа,

яким ми надаємо перевагу, адже це не просто обіг інформації, це потужний ресурс для формування громадської думки та впливу на людей.

З учнями старшого шкільного віку варто розглянути поняття «гейткіпери» (власники медіа) та пояснити, що саме ці люди контролюють зміст медіа, вирішують, чи потрібно, щоб споживачі про це дізналися, чи ні, а також, що потребує аудиторія, а без чого їй можна обійтись. Варто зауважити, що медіа не можуть змусити нас думати в певний спосіб, але вони можуть зробити ті чи інші питання актуальними для нас, і таким чином маніпулювати. Використовуючи ту чи іншу інформацію, завжди треба зважати на те, хто її гейткіпер.

Кожен з нас щодня продивляється велику кількість інформаційних матеріалів. І в повсякденному житті, і у підготовці до уроків, виховних годин, ранкових зустрічей. Це можуть бути різноманітні відео, ілюстрації, статті тощо. Та як серед цього величезного медіапотоків віднайти саме якісний журналістський матеріал, що нас проінформує, а не дезорієнтує, заплутає, призведе до хибних висновків? Варто пам'ятати, що журналіст у своїй професійній діяльності має керуватися відповідними стандартами. Саме вони визначають ступінь його професіоналізму та рівень якості матеріалу, що подається.

Ключовими поняттями, з якими необхідно допомогти розібратися учням, є *маніпуляція* та *пропаганда*. Для того, щоб познайомитися з ними детальніше, зверніться трохи до історії. Акцентуйте увагу на тому, що механізм пропаганди запущено було у Ватикані для популяризації віри. Вона ставила за мету просування впливу католицької церкви у її боротьбі зі світською владою у світі. Ширшого розмаху та вжитку пропаганда дістала під час Першої та Другої світової війни. Уже більше стало не можливо позиціонувати це поняття у позитивному сенсі через викликані нею страхітливі наслідки. Таким чином в ХХ столітті позитивна пропаганда була замінена іншими поняттями: *соціальна реклама*, *PR* («зв'язки із громадськістю»), які й здобули масового ужитку.

Із власного досвіду роботи необхідно зауважити, що учням середньої та старшої шкільної ланки особливо подобається працювати із соціальною рекламою. Рекомендується пояснити учням, що цей вид реклами не має на меті отримання фінансового прибутку, а навпаки посприяє у формуванні громадської думки з певного питання, допоможе окреслити актуальні проблеми суспільства; створіть You Tube-канал та завантажуйте з учнями туди свої власні тематичні відеоролики соціальної реклами. Це розвиватиме в учнів навички роботи з ІТ-технологіями; навчить добирати актуальний матеріал, який задовольнятиме попит аудиторії, що споживатиме цей медіа-продукт.

Також зверніть увагу на поняття PR (публічні відносини, зв'язки з громадськістю) – діяльність, спрямована на досягнення взаємопорозуміння та згоди між людьми, соціальними групами, класами, націями, державами на основі цілеспрямованого формування громадської думки та управління нею. Поясніть, що дане явище не має негативного відтінку, яке дуже часто у повсякденному житті ми на нього покладаємо, говорячи: «піариться», «піарить когось». Молоде покоління повинно розуміти, що PR не є недоліком суспільства, а є потужним механізмом задля налагодження стосунків у цивілізованому суспільстві.

Необхідно пам'ятати, що соціальна реклама, PR, реклама товарів, послуг – це витоки «білої» (позитивної) пропаганди. Тут є потреба практично розібрати приклади кожного з понять. Для підбору інформації можна звернутися до ресурсів телеканалів, використати для аналізу той матеріал, який буде ближче учням, зрозуміліше. Для обговорення рекомендовано взяти події, які прямо чи опосередковано можуть стосуватися учнів, перебігу їхнього повсякденного життя.

Ще одним важливим питанням підготовки учителя до заняття є вибір типів медіа. Від них залежить вид вправ, які можна застосувати, та форма уроку. Сінді Шейбе та Фейз Рогоу, автори праці «Медіаграмотність: підручник

для вчителів», пишуть: «Готуючись до занять, спробуйте використати документи: сучасні та історичні; високо – і низько – технологічні; масові й альтернативні; комерційні й незалежні; професійні і любительські; а також такі, що представлятимуть різні медіа жанри (наприклад, документальний фільм і драма, теленовини, аналітика, доку-драма, реалітіпрограми; гіп-гоп, кантрі, фолк та класична музика) та медіа форми (наприклад, аудіо, текст та відео)» [2, 120].

Працюючи з практичним матеріалом, дослідіть поняття фейку: навчіть учнів перевіряти достовірність зображень (за допомогою пошуку у Гугл можна віднайти першоджерело фотографії чи картинки); правдивість новини (який ресурс пише про цю подію; хто є гейткіпером цього медіа; чи дотримані журналістські стандарти; перевірте дату та час публікації; дивіться, на які джерела посилаються у новині; перегляньте, що пишуть інші видання, віднайдіть першоджерело). Наголосіть, що перш ніж поширити певну публікацію та певний матеріал у соціальних мережах треба добре подумати і проаналізувати матеріал на наявність фейку.

Звичайно ж, щоб якісно подати учням вище зазначений матеріал, учителям потрібно навчатися самим: перебудувати звичні форми роботи, вдосконалювати зміст навчального матеріалу та форми підготовки до уроків, здійснювати перепідготовку та підвищення кваліфікації, зорієнтовані на випереджальне ознайомлення з медіаосвітніми інноваціями. Лише тоді, коли педагоги усвідомлять важливість оновленого підходу до освітньої (а особливо виховної) діяльності, можна буде говорити про формування нового покоління лідерів, агентів змін сучасної демократичної країни.

Список використаних джерел

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдюнової, М. М. Слюсаревського. Київ: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2016. 16 с.
2. Медіаграмотність: підручник для вчителів / Сінді Шейбе,

- Фейз Рогоу / Перекл. З англ.. С. Дьома; за загал. Ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. – К.: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. – 319 с.
3. «Медіаграмотність – це необхідне вміння для сучасної особистості», – Лілія Гриневич. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/mediagramotnist_tse_neobkhidne_vminnya_dlya_suchasnoi_osobistosti_liliya_grinevich/](https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/mediagramotnist_tse_neobkhidne_vminnya_dlya_suchasnoi_osobistosti_liliya_grinevich/)
 4. Основи критичного мислення : [навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи] / Пометун О. І., Пилипчатина Л. М., Сущенко І. М., Баранова І. О. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 216 с.
 5. Основи медіаграмотності: Навчально-методичний посібник для вчителя 8 (9) клас. Плани-конспекти уроків / За ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк, О. П. Мокрогуза. – Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2014. – 190 с.

Іващенко Н. В.,

*Миколаївський ЗЗСО І-ІІІ ст. №3
Краматорського району*

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ – ЗБРОЯ ПРОТИ ПРОПАГАНДИ

«Національна ідентичність – це ключове питання для суспільства. Україні потрібна стратегія формування національної ідентичності» – таку думку в інтерв'ю «Голосу України» висловив відомий український вчений, заступник директора інституту соціології НАНУ, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України Євген Головаха [2].

Поняття «ідентичність» широко використовується в різних гуманітарних науках. У найширшому смислі воно означає усвідомлення людиною власної приналежності до певної групи, яке дає їй змогу визначити своє місце в соціокультурному просторі та вільно орієнтуватися в навколишньому світі [1]. Ідентичність – це не сталий

термін, він постійно змінюється. За статистичними даними Інституту соціології НАН України майже 40 % українців у 2020 році шукали свою ідентичність та 61,7 % респондентів ідентифікували себе, в першу чергу, як українці [4].

Отже, перед сучасною системою освіти постає новий виклик – формування національної свідомості та ідентичності в умовах реформ та модернізації суспільства. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні передбачає, що сприяння формуванню громадянської національної та культурної ідентичності – це одна з пріоритетних задач [3]. Також серед основних громадянських компетентностей, які повинна сформувати система освіти, виокремлюють розуміння власної громадянської (державної), національної та культурної ідентичності [3].

Цей процес не може повноцінно відбуватися без розвитку критичного мислення та медіаграмотності.

Критичне мислення – не вроджене вміння. Щоб йому навчитися, потрібно розвивати й інші свої навички. Всі вони в поєднанні дадуть можливість сприймати інформацію настільки об'єктивно, наскільки це можливо з урахуванням людського фактора. Серед якостей, які стануть у пригоді на шляху до медіаграмотності та розвитку критичного мислення, можна виокремити:

1. Спостережливість і зацікавленість. Інтерес до світу та оточення, вміння помічати деталі, збирати дані призводить до формування власної думки та кращого розуміння дійсності.

Так, наш соціальний світ ділиться на «я», «ми» та «вони». Ми поділяємо його самі відповідно до теорії самоідентифікації (основа всіх інших теорій у соціальній психології). Наприклад, Ви можете сприймати себе як українець/українка, як студент, як менеджер, як блогер, як волонтер, як солдат... Це всі різні рівні самоідентифікації. Якісь виявляються більше, а якісь менші. Ви відчуваєте приналежність до групи людей, що ідентифікують себе так само як і Ви.

2. Об'єктивність та аналіз. Цілком об'єктивним у нас бути не вийде через те, що люди схильні проєктувати особистий досвід на ті чи інші ситуації. Але зосередившись на фактах та науковій оцінці, а не на емоціях, можна поглянути на те, що відбувається, більш неупереджено.
Так, ми відчуваємо віддаленість від тих, хто ідентифікує себе по-іншому, ніж ми. Пропаганда користується цим і ділить світ на «своїх» та «чужих». Виникають міжгрупові конфлікти та самоідентифікація зі своєю групою стає очевидною. Ви об'єднуєтесь та протистоїте іншій групі. На цьому етапі може підключатись дегуманізація. Тобто іншій групі присвоюється нелюдський ярлик, вона демонізується у ваших очах і вважається недостойною гуманного ставлення.
3. Визначення важливості інформації. Уміння відокремлювати актуальну та значущу в конкретній ситуації інформацію від непотрібної та нецінної значно допомагає дійти до раціонального висновку. Навички медіаграмотності вчать фільтрувати й сортувати інформацію, що надходить.
Так, в історії існує безліч прикладів того, як дегуманізація певних народів та етносів (яка була частиною пропаганди) виправдовувала насильство, ненависть та геноцид. Далеко у минуле ходити не треба. Сьогодні також чітко простежується російський наратив щодо українців: «вони всі нелюди», «вони нацисти та бандерівці». Навіщо це робиться? Щоб відкинути моральні переконання, емпатію та провину. Людині простіше проявити агресію стосовно «нелюду», навіть якщо це дитина чи жінка. Наслідки дегуманізації ми спостерігаємо.
4. Вміння робити власні висновки. З інформацією потрібно працювати – оцінювати, аналізувати та робити висновки. Але пам'ятайте, що припущення, що ґрунтуються на фактах \neq здогадки.
5. Емпатія та вміння слухати. Так, зайва емоційність

спотворює сприйняття. Але важливо враховувати й людський фактор, який у світі впливає на все. До того ж уміння слухати та чути чужу думку дуже допомагає формуванню своєї власної. Що ж до українців: чи не дегуманізують вони росіян? Звісно, дегуманізують. Знелюднення проявляється з обох боків: і з боку агресора, і жертви. Проте, пропаганда від нападника набагато жорсткіша. У тих, на кого нападають, дуже зрозуміла реакція – дегуманізувати агресора. Цей захисний механізм формується природним чином і пропаганда тут не потрібна.

6. Вивчення когнітивних спотворень. Мозок любить розставляти пастки, до яких сам і потрапляє. Адже попереджений – значить озброєний. Тож необхідно вивчати когнітивні спотворення та перевіряти себе на них під час роботи з тією чи іншою інформацією.

Сьогодні ми часто бачимо заголовки «Вони гірші за тварин!». Що ж нам робити з цим та як реагувати? Банально, але, насамперед, залишатися людьми. Незалежно від самоідентифікації. Пропускати інформацію через призму скептицизму і не дозволяти пропаганді перетворити себе на тварину, яка готова знищувати.

Список використаних джерел

1. Грушевицкая Т. Г., Попков В. Д., Садохин А. П. Основы межкультурной коммуникации: Учебник для вузов (Под ред. А. П. Садохина). – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002.
2. Національна ідентичність – ключове питання для суспільства [електронний ресурс]//Голос України. – режим доступу <http://www.golos.com.ua/article/350002>
3. Про внесення змін до Концепції розвитку громадянської освіти в Україні [Електронний ресурс]:Розпорядження Кабінету міністрів України від 8 жовтня 2022 р. N 893-р. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KR220893?from=legislation>
4. Степаненко В.П. Громадянське суспільство: дискурси й практики. Віктор Степаненко. – К.: Інститут соціології НАН України, 2020. – 420 с.

Катюжинська О. М.,

м. Білозерське

ЗОШ № 15

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАОСВІТНІХ ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

«Все, що ми дізнаємося про світ – ми дізнаємося з медіа»

Сьогодні ми живемо в перенасиченому інформаційному світі. Нам, дорослим досвідченим людям, важко впоратися з великим об'ємом інформації, що найчастіше надходить з медіа (преса, радіо, телебачення, інтернет). Що ж тоді говорити про учнів.

Інформація оточує нас усюди, надходить з різних джерел, впливає на свідомість. І якби ми не хотіли не звертати на неї увагу, не потрапляти під вплив маніпуляцій, не «зависати» в соціальних мережах, але сучасний світ, сучасний інформаційний простір потребує не тільки вміння ознайомлюватися з інформацією, а й вміння критично сприймати, аналізувати, адаптувати, вміти протистояти маніпуляціям.

За Концепцією нової української школи однією з 10 компетентностей є інформаційно-цифрова, яка передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, у публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо)

Для чого потрібна дітям медіаграмотність?

1. Дає змогу мислити критично. Діти мають навчитися самостійно оцінювати різні комунікаційні засоби та визначати, наскільки поданий у них матеріал

- відповідає реальності. Правильно збирати інформацію для формування власної думки.
2. Допомогає, формулює навички, визначає інформацію розумно.
 3. Навчає розпізнавати думку автора, розуміє та приймає чужу точку зору, допомагає та поважає інші погляди.
 4. Медіоповідомлення допомагає відповідально створювати комунікації, визнання власної думки, оцінювання та розуміння, що кожне повідомлення може впливати на іншу дитину по різному.
 5. Роль медіа у нашій культурі дає змогу усвідомлювати плітки про знаменитих людей на обкладинках глянцевого журналу – це все засоби, що формують погляд дитини на світ та змушують мислити певним чином.
 6. Навчає розуміти мету та ідею автора, тоді дитина розуміє мету певного посилання, вона може зробити правильний та усвідомлений вибір.

Отже, медіаграмотність спонукає дітей замислитися що вони бачать, чують, читають – це їм допомагає критично аналізувати медіаповідомлення щоби помічати пропаганду, цензуру, також розуміти, які чинники впливають на інформацію.

Перше, що я роблю на уроці – створюю атмосферу співробітництва, партнерства, взаємодопомоги, яка сприятиме розвитку всіх 10 компетентностей сучасного учня. Тому впроваджую медіаосвіту під час уроків. Беззаперечно, кожен урок, кожна тема, кожний етап вимагають різних педагогічних прийомів, адаптованих до конкретних ситуацій. Розглянемо деякі.

Усі прийоми повинні бути спрямовані на зацікавленість учнів, тобто потрібно залучати те, що сьогодні є невід’ємною частиною життя підлітків. Тому активно використовуємо гаджети учнів (телефони, планшети). Одним із видів залучення новітніх засобів є робота з QR-кодами. Використовування QR-кодів спонукає учнів до роботи з різними джерелами

інформації. Можна закодувати інтернет-джерела, текстові повідомлення, посилання, тестові завдання, ігри та багато іншого.

Віртуальна екскурсія відрізняється від реальної тим, що відображає віртуально реально існуючі об'єкти. Це має великі переваги: доступність, можливість відвідати музей у будь-який момент. Значну роль відіграє пошуковий метод. Учні займаються дослідженням, аналізом, вивченням інформації, зіставленням.

Діти схильні довіряти всьому, що чуять від дорослих. Важливо навчити їх із найменшого віку принципу «довіряй, але перевіряй», іншими словами – критичному мисленню. Для цього я використовую гру «3 факти про мене», кожен учень вигадує три факти про себе, один з яких неправда, й називає їх перед класом. Діти намагаються здогадатися, який із цих фактів хибний, ставлячи уточнювальні запитання.

Вправи:

Тема. Урок-практикум «Школа юного кореспондента»

Зміст навчального матеріалу: Створення номеру класної газети; написання заміток, підбір заголовків, інтерв'ю

Вміння та навички учнів: -вміють писати невеликі замітки, підбирати до них заголовки;

- розуміють значення вислову «рубрика газети» та додають потрібну інформацію;
- розрізняють поняття «інформаційний випуск» та «тематичний випуск»;
- мають уявлення про інтерв'ю.

Тема. Урок практикум «На телестудії»

Зміст навчального матеріалу: Створення та презентація власних телепрограм за запропонованим планом.

Вміння та навички учнів:

- вміють вибирати формат програми згідно запропонованої теми і мети;
- вміють організувати власну роботу та роботу групи із підготовки та проведення улюблених телепрограм.

Тема. Мультфільми. Види анімації.

Зміст навчального матеріалу: Як створюється мультфільм. Види анімації (графічна, об'ємна, пластилінова, лялькова, аніме тощо). Практична робота: «Вчимося дивитися мультфільми»- перегляд фрагментів мультфільмів; аналіз поведінки героїв (позитивної та негативної). Диспут «Чи можна так поводитись в реальному житті».

Вміння та навички учнів:

- мають уявлення про етапи створення мультфільмів;
- розрізняють види анімації, характеризують їх;
- вміють аналізувати поведінку героїв;
- вміють оцінювати власні вчинки та дії, які копіюють поведінку мультгероїв.

Тема. Реклама – потужний сучасний двигун.

Зміст навчального матеріалу: Види реклами (комерційна, соціальна, прихована). Реклама – спосіб інформування споживача, елемент турботи.

Присутність реклами у всіх видах медіа (візуальних, аудіо, аудіовізуальних, Інтернет).

Як створювати рекламу.

Вплив реклами на поведінку людини (купує, їж, пий, дивись, слухай наш продукт).

Якісна і неякісна реклама.

Практична робота: «Аналіз рекламного продукту» - перегляд рекламного продукту (ролику, листівки); виявлення засобів впливу на людину (сюжет, колір, звук тощо).

Вміння та навички учнів:

- мають уявлення про значення реклами в сучасному житті;
- розрізняють призначення реклами;
- розуміють, як реклама впливає на поведінку людини;
- розуміють необхідність протистояння рекламним впливам;
- володіють навичками грамотного сприймання (самі додумують, що не було сказано) та елементарного аналізу рекламної продукції.

Захоплює учнів і така вправа, як розробка обкладинки, афіші. Створюючи її, діти використовують не тільки знання, отримані з різних джерел, а й творчі здібності для адаптації цієї інформації. По закінченню обов'язкове обговорення символів, цитат, обраних учнями, їхня доречність. Це може бути створено як за допомогою звичайного паперу, олівців, так і за допомогою інтернет-ресурсів.

Висновок. Потрібно звернути увагу на те, що уроки з використанням елементів медіаосвіти формують не тільки медіаграмотність учнів, а й сприяють розвитку предметних і ключових компетентностей, які передбачені в Державному стандарті. Основні методи та вправи роботи з учнями, описані у статті, сприяють формуванню особистості, здатної критично сприймати інформацію, аналізувати її, адаптувати, а також допомагають відчувати себе активним творцем медіатекстів.

Список використаних джерел

1. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник/ Ред. – упор. В.Ф. Іванов, О.В.Волошенюк; За науковою редакцією В.В. Різуна. – Київ: Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
2. «Медіаграмотність» – <http://osvita.mediasapiens.ua/> – електронний ресурс.
3. Сагайдак Г.В., «Медіаосвіта у навчально-виховному процесі початкової школи» – <http://bit.ly/25RfG9I> – електронний ресурс

Ключова М. О.,

сmt. Новодонецьке

Новодонецький ОЗЗСО I – III ступенів

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Національна ідея є базовим підґрунтям формування та існування будь-якої нації. Технічний прогрес був і є

рушійною силою розвитку людства, проте не лише винаходи та наукові досягнення мають вагоме значення для соціуму. Ще навіть у найпримітивніших суспільствах люди мало потребу в духовному, а тому поряд із матеріальними цінностями створювали духовні. Відтак, з плином часу сформувалися цінності, які лягли в основу національних ідей (адже кожна нація має таку ідею).

Українська національна ідея полягає в усвідомленні нацією своєї історичної місії: духовної єдності та боротьби за волю народу, суверенність і соборність Української держави, за піднесення її могутності на рівні новітніх прогресивних досягнень. І як результат – відновлення та збагачення слави України.

Саме тому національна ідентичність така важлива. Адже чим більш свідомі громадяни, чим більше вони розвинені духовно, тим легше й швидше відбуватиметься реалізація національної ідеї, тим більш згуртованим буде соціум. І попри те, що деякі політичні діячі України на початку 90-х років ХХ століття вважали, що українська національна ідея «не спрацювала» (вислів Л. Кучми), сьогодні ми спостерігаємо протилежне. Український народ об'єднався у спільному протистоянні ворожій агресії. І національна ідея – основний чинник такого об'єднання.

В умовах глобалізації та тотальної диджиталізації суспільства надто велику роль відіграє цифровий світ: віртуальна реальність, без якої людство вже не уявляє свого існування. Сукупність умінь, знань та навичок роботи у цифровому просторі зумовили появу такого поняття як медіаграмотність.

Комп'ютерні технології, що розвиваються у геометричній прогресії, дозволили стерти кордони між людьми та між державами. Вони об'єднали світ в один інформаційно-медійний простір, дали можливість безперешкодно, миттєво отримувати інформацію, обмінюватися нею без будь-якої цензури. Відтак, користь і якість отриманої інформації залежать виключно від споживача продукту. А для того, аби розумно споживати

медійні продукти, важливо розвивати критичне мислення та навички аналізу.

Сучасні війни (або будь-які військові, політичні, економічні протистояння тощо) мають не лише фізичний аспект, а й великою мірою інформаційний. Тому перемагає той, хто має перевагу в технологіях, у тому числі й інформаційних. Перед суспільством постає величезний виклик – навчитися орієнтуватися в цифровому просторі, і головне – не бути стороннім спостерігачем, а й активним користувачем, здатним не лише споживати інформацію, а й створювати якісний контент.

Основним інструментом засобів ЗМІ та медіа є, звичайно ж, мова. Мистецтво впливу словом відомо ще з часів античності, проте не втратило своєї ваги та актуальності й у наш час. Проте, аби не загубитися у безмежній масі інформації, треба не лише мати інтелектуальні здібності. Треба мати сформований світогляд, чітку громадянську позицію. Але як це зробити? Адже не існує курсів, де б навчали світоглядним основам.

Ця непроста задача має бути реалізована державою на різних рівнях, проте найважливішою є освітня галузь. Концепція національно-патріотичного виховання передбачає становлення самодостатнього громадянина-патріота, здатного усвідомлено успадкувати та утверджувати духовні й культурні надбання українського народу. Проте успішне формування громадянської позиції неможливе без національної самоідентичності, основою якої є духовно-моральні цінності та національна самобутність України.

Ефективність національно-патріотичного виховання залежить ще й від уміння протистояти різного роду маніпулятивним впливам. Напевно, настав час, коли варто при вивченні історії України, української літератури та культури згадувати, вивчати та досліджувати праці Миколи Міхновського, Дмитра Донцова, Євгена Коновальця, Ярослава Стецька та багатьох інших. Величезний літературний спадок українського письменства також має необмежені можливості для цього.

Якщо ж говорити про сучасні джерела інформації, то ми маємо численну кількість освітніх платформ та ресурсів, використання яких сприяє не лише отриманню інформації, а й умінню працювати з нею творчо. Зокрема, серед неймовірної кількості просвітницьких та науково-популярних каналів на YouTube є канал «Козацька звитяга», що існує вже понад 7 років. Один з його авторів – запорізький журналіст, письменник, музикант Валентин Терлецький. Багато років він займається вивченням історії Запорізької Січі, козаччини. На каналі доступно для перегляду відео, де розкриваються питання духовності козаків, їхньої військової підготовки, винаходів, досягнень та багато чого іншого. Дуже ґрунтовним є, наприклад, дослідження науки «козацького спасу», якою, за переказами, володіли українські козаки-характерники. Перегукуються з матеріалами цих досліджень і художні твори В. Терлецького. Його художні твори «Книга Сили. Воля» та «Книга Сили. Віра» описують складний та дуже цікавий період козаччини, який допомагає краще та глибше зрозуміти, усвідомити своє коріння, походження, свої національні особливості.

Буквально кілька місяців тому з'явився канал (на платформі YouTube) Дарини Романської, яка розкриває «таємниці» – невідомі сторінки життя – видатних українських письменників. Зокрема, вже доступні для прослуховування подкасти про Тараса Шевченка, Івана Франка, Олену Пчілку та Лесю Українку. У діалозі з літературознавцем Андрієм Богдановичем авторка висвітлює постаті геніальних українців зовсім з іншої точки зору, аніж ми звикли бачити в підручниках чи наукових дослідницьких працях. Це збагачує знання про вищезгаданих літераторів та водночас «деіконізує» їх постаті, максимально наближає до сучасного читача, дозволяє відчутти себе частинкою величної української нації.

Такого плану джерела інформації є ефективними, адже їх формат максимально наближений до сучасних здобувачів освіти. Покоління «Альфа» суттєво відрізняється від своїх попередників, тому й підхід до них

має бути особливим. Для них найкращим варіантом сприймання інформації є візуалізація. А вміти правильно орієнтуватися в обширі різноманітної інформації відрізнити фейки від правди, «джинсу» від реальності й допомагає медіаграмотність.

Отже, медіаграмотність дозволяє не лише орієнтуватися у світі інформації, не лише відрізнити якісний контент від другосортного, а й відчутти себе приналежним до своєї нації, ідентифікувати як громадянина своєї держави, пізнаючи себе та навколишній світ.

Список використаних джерел

1. Білоусенко О. «Перекличка медіаосвітян», лекції про медіаграмотність в умовах війни та комікси для дітей/
<https://cutt.ly/cB6haqE>
2. Концепція національно-патріотичного виховання до 2025 року (наказ МОН від 06.06.2022 № 527)
3. Лук'яненко Л. Національна ідея і національна воля. – К., 2006. – 288 с.
4. Романська Д. <https://cutt.ly/cB6hzwQ>
5. Терлецький В. Козацька звитяга <https://cutt.ly/sB6hguy>

Кулініч О.,

м. Добропілля,

Добропільський НВК

«Спеціалізована школа I-III ступенів №4

з поглибленим вивченням окремих предметів –

ДНЗ» Добропільської міської ради

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ МОДИФІКОВАНОГО ВАРІАНТУ МЕТОДИКИ МЕТЬЮ ЛІПМАНА «ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ» У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Питання національно-патріотичного виховання стоїть на часі досить гостро. У зв'язку з подіями, які відбуваються в наш час, питання національної

ідентичності є першочерговим. На нас кожної хвилини виливається величезний потік інформації, яку ми сприймаємо чи не сприймаємо, усвідомлюємо чи не усвідомлюємо, але так чи інакше відчуваємо її вплив.

Для адекватного та критичного сприйняття подій необхідно розвивати в дітей «мислення вищого порядку», тобто вміння критично ставитися до інформації, креативно підходити до вирішення різноманітних ситуацій та під час дискусії враховувати думку оточуючих, не критикувати й не відкидати пропозиції, шукати компроміс та робити висновки. У цьому допоможе методика Метью Ліпмана «Філософія для дітей», якій і буде приділена особлива увага.

Інформаційне середовище переповнене різноплановою інформацією, а соціальні мережі мають такий алгоритм роботи, який створює навколо нас так звану «інформаційну бульбашку», з якої досить важко вибратися. Чи звертали ви увагу, що варто було лише зацікавитись певним відео на якусь окрему тематику, як відразу система починає пропонувати величезну кількість подібних роликів, від яких важко відірватися, не переглянути ти не прочитати якусь статтю? Звісно, що мережа таким чином забирає в нас найцінніше – час. Ми починаємо жити у віртуальному світі й інколи не задумуємося, навіщо стільки непотрібної інформації, що це нам діє, для чого та який сенс у побаченому, почутому чи прочитаному.

Бездумне використання інформації руйнує внутрішнє «я» дитини, робить з неї несвідомого споживача. Чи задумувались ми, для чого купуємо ту чи іншу річ, яку постійно бачимо в рекламних роликах чи наслідуюмо звички відомих людей, які є для нас авторитетними? Пригадаймо, як під час інтерв'ю Крістіану Роналду 14 червня під час прес-конференції перед матчем Угорщина-Португалія в рамках Євро-2020 відсунув пляшечку з напоєм «Coca-Cola», а вже наступного дня ЗМІ почали тиражувати інформацію, що таким своїм учинком відомий футболіст обвалив акції компанії на 4 мільярди доларів.

Упевнена, що дехто й досі впевнений у цьому, хоча новина виявилася фейковою, а представники компанії прогнозували такий стрибок у доходах, ціна акцій знизилася, бо були виплачені дивіденди, які входили в попередню суму.

Такий приклад свідчить про те, як простий збіг обставин може перетворити звичайні речі на сенсацію. Інформаційний простір насичений величезною кількістю неперевіраних фактів, метою яких навряд чи є турбота про психологічне здоров'я людини, про інформаційну свободу та безпеку особистості. Орієнтуватися в медійному просторі – це необхідна навичка, яку здобувають не за один урок, не за одне заняття. Методика Метью Ліпмана «Філософія для дітей» сприяє навчанню дітей мислити самостійно: запитувати, фантазувати, не втрачати інтерес до пізнання і віру в те, що вони на щось здатні. Коли мова йде про національно-патріотичне виховання, можна використовувати дану методику в модифікації, пропонуючи різні тексти для обговорення, але дотримуючись розробленого принципу ведення дискусії. Таким підходом ми забезпечуємо розвиток у дітей самостійного мислення, моральної зрілості та соціальної відповідальності.

Україна переживає досить складні часи, коли війна на інформаційному фронті ведеться жорстоко та підступно. Перекручування інформації, гонитва за популярністю, сенсаціями та увагою аудиторії призводить до виникнення величезної кількості сайтів-сміттярок, злочинних Телеграм-каналів, які можуть спричинити шкоду моральному та матеріальному добробуту людини. Уміння розрізняти фейки, розривати «інформаційну бульбашку», не надавати особисту інформацію стороннім особам, щоб уникнути маніпуляцій і є одним із пріоритетних напрямків, яким сьогодні приділяється особлива увага.

Методика «Філософія для дітей» дозволить уникнути нав'язливого повчання, апелювання до моральної шкідливості неперевіреної інформації, закликів не читати чи не дивитись сумнівний контент, грубої заборони. На

сучасних дітей такі аргументи не діють. У кращому випадку вони мовчки послухають та залишаться при своїй думці, а в гіршому – агресивно відреагують та будуть діяти всупереч настановам.

У традиційному уявленні вчитель має беззаперечний авторитет, а «Філософія для дітей» є тим механізмом, який навчає дітей мислити самостійно, критично та креативно, дослухатись до думки оточуючих та враховувати не лише власні інтереси. Мета досягається через діалог, який допомагає вирішувати проблем. В основі методики Р4с («Philosophy for children» «Філософії для дітей») лежить сократівський діалог, який передбачає використання запитань. Цінність філософії полягає в проблематизації, коли ключовим є питання «У чому проблема?». Ми звикли, що проблеми вже прописані в підручниках чи немов лежать на поверхні, тому діти не вміють їх відшукувати, тому стикаються з труднощами розв'язання поставлених задач. В інформаційному просторі медійні робітники часто зловживають умінням подавати інформацію, перекручують факти або свідомо впливають на емоційну складову психіки. Тоді людина стає легкою жертвою маніпуляцій та фейків і джінси. Цінність філософії полягає в тому, щоб навчити дитину мислити, ставити запитання, шукати аргументовану відповідь та критично сприймати інформацію, тому використання методики «Філософія для дітей» у модифікації дозволить вирішити більшість проблем, пов'язаних зі свідомим і несвідомим сприйняттям неправдивих фактів.

Роботу з дітьми за методикою Метью Ліпмана я спостерігала на заняттях, організованих методистом НЦ «Мала академія наук України», експертом з цієї методики в Україні Юлією Миколаївною Кравченко. Саме в її Школах діти показували високі результати навичок критичного мислення, впевнено висловлювали свої думки, не боялися відстоювати власні погляди, чули думки один одного та поважали позицію опонентів.

Висока результативність занять, у яких мені була

надана можливість взяти участь, переконала в тому, що методика Метью Ліпмана «Філософія для дітей» дозволить вирішити цілу низку питань, пов'язаних із розвитком мислення Це такі заходи: Фестиваль шістдесятництва і дисидентського руху (м. Київ, 2017 р.), Всеукраїнська школа з української культури «Стежками козацького бароко» (м. Святогірськ, Донецька область, 2017 р.), Всеукраїнська школа з філософії «Європейська культура філософського діалогу» (м. Кремінна, Луганська область, 2017 р.), тренінгу з розвитку креативного мислення за допомогою методики «Філософія для дітей» (24-25 жовтня 2017 р.), який проводили президент МО «Філософія для дітей країн Азії та Океанії», співзасновник Корейської академії навчання філософії в школі, експерт ЮНЕСКО, провідний експерт з методики «Філософія для дітей» в Азійсько-Тихоокеанському регіоні професор Джінван Парк та експерт з методики «Філософія для дітей» в Україні, кандидат філософських наук, методист НЦ «Мала академія наук України» Юлія Кравченко; робота навчальної сесії лінгвістичної школи в м.Києві по лінії МАН (29 січня – 2 лютого 2018 року).

П'ять років практикування методики показало певні результати в роботі з дітьми. На уроках створювалась атмосфера довіри, діти вчилися слухати й чути одне одного, ставити слушні запитання та не боятися висловлювати власні думки й припущення.

Для комунікації необхідне коло, коли всі є рівноправними партнерами: учні й учитель-модератор. Діалог неможливий, коли діти дивляться один одному в спину й не бачать виразу обличчя та очей співрозмовника. Робота із запропонованим текстом займає невелику частину заняття та має на меті відпрацювання навичок слухання, які перевіряються умінням дітей ставити запитання, що виникли після прочитання. Ключовим у цій роботі є адекватна реакція дітей, які усвідомлюють, що будь-яка оцінка є нормальною, якщо вона конструктивна й обґрунтована. Найгірше запитання – те, яке так і не було поставлене, і з часом діти це усвідомлюють, позбуваються

бар'єрів та страхів, які спостерігаються на початку занять за даною методикою.

Загальна культура спілкування виховується толерантним ставленням одне до одного, умінням чути співрозмовника та брати участь у загальному обговоренні, формувати гіпотези, перевіряти та аргументувати їх. Це алгоритм вирішення будь-якої проблеми.

Досить часто непорозуміння стаються саме тому, що кожен має власне бачення певної проблеми чи поняття. Наприклад, під поняттям «патріотизм» одні вбачають активну життєву позицію, відстоювання інтересів своєї держави та популяризацію традицій, звичаїв, культурного надбання свого народу, а інші думають, що патріотизм – це повага до культури свого народу, збереження традицій своєї сім'ї. Обидві думки правильні, але одна передбачає активну життєву позицію, а інша – пасивну. Працюючи з гіпотезою, дитина вчиться не лише вирішувати проблему, а й відповідати за наслідки цього рішення. Якщо навчити конкретизувати проблему в певному контексті, інтерпретувати її, знати підґрунтя виникнення непорозумінь, більшість конфліктів можна буде уникнути. Кожна спільнота має власне бачення того чи іншого питання, тому без загального обговорення та об'єднання зусиль неможливо розв'язати будь-яку проблему.

Саме під час групової роботи, так званої «спільноти дослідників», у дітей формується піклувальний аспект мислення. Адже треба ереконатися, що ваша гіпотеза (варіант вирішення проблеми) враховує інтереси та почуття інших.

Коли дитина обирає цікаве для себе запитання, вона повинна розуміти, що несе за це відповідальність. Це надзвичайно необхідний навик для виховання громадянської свідомості. У Липмана є вираз: «Людина, яка вміє відповідально мислити, починає відповідально діяти».

Усі ці навички в сукупності дозволяють виховати дітей, які в майбутньому будуть здатні знаходити можливості, створювати їх та ефективно ними управляти.

Уміти орієнтуватися в інформаційному просторі допоможе сформувати відповідальну й мислячу особистість, здатну критично сприймати інформацію та знаходити аргументи для її підтвердження чи спростування.

Список використаних джерел

1. <https://osvitoria.media/experience/yak-vchytelyu-dodaty-do-svoyih-urokiv-filosofiyu-dlya-ditej/>

Кутня В. О.,

*консультант КО «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Добропільська міська рада
Донецька область*

**МЕДІАОСВІТНІ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ВЧИТЕЛЯ Й УЧНЯ:
З ДОСВІДУ РОБОТИ ДОБРОПІЛЬСЬКОГО ЦПРПП**

Медіаосвіченість людини, вміння критично мислити та правильно споживати інформацію – є ключовими навичками ХХІ століття. Медіаосвіта в Україні є обов'язковим напрямком для розвитку демократичної держави, що в сучасних умовах набирає особливої значущості.

Загалом медіаосвіта – це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою масмедіа з урахуванням розвитку інформаційних технологій. Наразі затверджена «Концепція впровадження медіаосвіти в Україні», продовжується Всеукраїнський експеримент з масового впровадження наскрізної медіаосвіти у педагогічну практику, медіаосвітній компонент впроваджено у стандарти початкової освіти.

На державному рівні медіаосвіта глобально виховує патріотизм, просуває національні цінності й культуру,

формує українську ідентичність, протидіє на інформаційному фронті війни з країною - агресором. На особистісному рівні – допомагає соціалізуватися та діджиталізуватися, самовиражатися та критично мислити й протистояти неправдивій інформації. Тож формування інформаційної свідомості у здобувачів освіти потребує підготовки медіаграмотного педагога, який спроможний здійснювати професійну діяльність із застосуванням медіатехнологій не тільки в умовах освітніх реформ, а й викликів воєнного часу. Країні потрібен педагог, який критично та креативно мислить, володіє професійними компетентностями, затний сформувавши медіаграмотну особистість здобувача освіти, свідомого громадянина України.

Серед ключових напрямків діяльності центру професійного розвитку педагогічних працівників є сприяння професійному розвитку педагогічних працівників. Професійний розвиток сучасного педагога, що живе і працює в умовах військової агресії, здійснює навчання в дистанційному форматі та користується веб-ресурсами, здобуває інформацію на теренах інтернету, потребує володіти основами медіаграмотності аби не бути джерелом недостовірної інформації, а стати підтримкою учням/вихованцям у засвоєнні таких важливих знань.

Тож при організації діяльності з педагогами під час війни фахівці комунальної організації «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Добропільської міської ради Донецької області» врахували виклики сьогодення і спрямували роботу на просвітницьку та навчальну діяльність:

- підготували цикл публікацій з основ медіаграмотності для використання в роботі педагогів закладів загальної середньої та дошкільної освіти з хештегом #навчаємо_медіаграмотності;
- зробили добірку заходів підвищення кваліфікації та інформаційних ресурсів з основ медіаграмотності;
- активізували взаємодію з освітньою онлайн-платформою «Дія. Цифрова освіта», на якій містяться

- освітні серіали, подкасти, гайди на різну тематику, національні курси з тестуванням;
- сформували відкритий віртуальний простір – кейс для керівника закладу освіти – інформаційний освітній простір, який здійснює підтримку освітнього процесу та цифровізує управлінську діяльність <https://cutt.ly/DNcFRzW> ;
 - залучили педагогів до поширення досвіду участі у заходах, конкурсах, конференціях, проєктах національно-патріотичного спрямування, з основ медіаграмотності;
 - організували розробку е-контенту, що містить медіаосвітні заняття для учнів, вправ для педагогів з елементами медіаграмотності, інформаційного забезпечення з питань медіаграмотності педагогів через постійні рубрики сайту Центру та сторінки соціальних мереж з відповідним хештегом інформаційної підтримки педагогів;
 - спрямовували на удосконалення загальних та фахових компетентностей педагогічних працівників щодо їх медіаграмотності та критичного мислення, формування навичок критичного аналізу засобами тренінгів та курсів підвищення кваліфікації;
 - стимулювали творчу активність учасників освітнього процесу через відзначення їх результативності на сторінках сайту Центру та соціальних мереж;
 - розробили програму Школи цифрової грамотності педагога» <https://cutt.ly/yNcFGuv> з окремим розділом «Робота з віртуальним інтерактивним освітнім середовищем» <https://cutt.ly/2NcFMuO>, основною метою якої є підвищення рівня цифрової освіти та медіаграмотності педагогічних працівників.

Ще один з провідних напрямків діяльності Центру професійного розвитку педагогічних працівників – координація діяльності педагогічних спільнот - слугував активному вивченню положень нової редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні та розгляду питання можливостей інтеграції елементів медіаосвіти в навчальні

предмети та курси. Елементи медіаосвіти можуть стати додатковим засобом забезпечення зв'язку навчального матеріалу з сучасним життям. Їх використання в освітньому процесі сприяє вмінню успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції.

Цікавими для педагогів були заходи з обміну досвідом за підсумками роботи творчих груп професійних спільнот педагогів, на яких було представлено методичні розробки та творчі напрацювання вчителів, що поєднали теоретичні аспекти формування медіаграмотності з власним практичним досвідом.

Одним із важливих викликів в умовах військової агресії та дистанційного формату співпраці є також створення медіапростору й організація медіаактивності працівників педагогічних спільнот.

Діяльність віртуальних професійних спільнот спрямована на підвищення професійної компетентності педагогів засобами створення продуктів своєї діяльності у медіапросторі спільноти.

Педагоги – важлива ланка в формуванні медіаграмотної особистості здобувача освіти, його національної ідентичності. Але також дуже важливим є сприяти формуванню знань з основ медіаграмотності у батьків та пересічних мешканців громади. З цією метою фахівці ЦПРПП поширюють просвітницьку інформацію в соціальній мережі Фейсбук та Інстаграм, готують інфографіку та контент відеоматеріалів для власного каналу Youtube для поширення в закладах освіти. Серія дописів стосується критичного мислення, мережевої безпеки, соцмереж, медійних спекуляцій, пропаганди, дезінформації тощо. Вони коротко й доступно роз'яснюють, як убезпечитися від інформаційних маніпуляцій.

Системна робота з педагогами закладів освіти Добропільської громади з формування основ медіаграмотності під час освітнього процесу засвідчила її

значущість та своєчасність підготовки учасників освітнього процесу до взаємодії в сучасному інформаційному полі.

У результаті впровадження у роботу зазначених заходів та єдиного підходу до системи національно-патріотичного виховання в закладах освіти, консолідації зусиль педагогів та батьків, ми зможемо сформувати у молодого покоління патріотичну свідомість, відповідальність, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про спільне благо, готовності до інформаційної небезпеки і здатність захиститися від неї.

Список використаних джерел

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL: <https://cutt.ly/1NcGPLx>
2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (нова редакція). URL: <https://cutt.ly/GNcGUOC>
3. Медіаграмотність у школі. Ключові компетентності, форми та методи роботи. URL: <https://osvitaua.com/2020/05/90017/>
4. Медіаосвіта крізь призму критичного мислення учасників освітнього процесу. URL: <https://cutt.ly/bNcGGct>
5. Постанова КМУ № 672 від 29 липня 2020 р. «Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників». URL: <https://cutt.ly/aNcGKmp>

Лавріщева Т. М.,

м. Маріуполь

ЗОШ № 54

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Анотація: Формування навчальної мотивації, а як наслідок - висловлюватися та контактувати за допомогою медіазасобів, з розумом використовувати та аналітично

інтерпретувати інформацію, є однією з центральних проблем сучасної школи. Актуальність цього питання обумовлена самою навчальною діяльністю, оновленням змісту навчання, формуванням у здобувачів освіти прийомів самостійного придбання знань, розвитку активності. Використання будь-яких можливостей навчального матеріалу для того, щоб зацікавити учнів, ставити проблеми, активізувати самостійне мислення, використання медіаграмотності, необхідно для організації співпраці учнів на уроках та при підготовці до захисту робіт науково-дослідницької діяльності (далі НДД), взаємодопомоги, позитивного ставлення до галузі в цілому.

Ключові слова: мотивація, пізнавальна активність, рівень навченості, стимулювання, медіаграмотність, науково-дослідницька діяльність

motivation, cognitive activity, level of learning, stimulation, media literacy, research activity

Сьогодні можна сказати, що реальність намічених в школі перетворень багато в чому залежить від реальності широкого застосування інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ). Однак процес інформатизації - це не тільки забезпечення шкіл засобами обчислювальної техніки, а й вирішення проблем утримання, впровадження нових педагогічних технологій, нових методів і організаційних форм навчальної роботи та виявлення і подальша праця із обдарованими дітьми.

Особливу увагу в своїй роботі ми, педагоги, приділяємо проблемі створення та підвищення мотивації та медіаграмотності до вивчення будь-яких предметів в школі, зокрема, інформатики. Також цей напрям особливо приділяється при написанні НДД робіт, створення теоретичної та практичної частини.

В даний час освіта використовує різні форми, засоби і методи, що отримали назву інтерактивних.

Ефективність навчання і виховання багато в чому залежить від ставлення до навчання самих учнів. Сьогодні у більшості дітей мотивація до навчання практично

відсутній, що є для нас - учителів - серйозною проблемою. Причини створення такої ситуації різні - соціальні, психосоматичні, психологічні та ін.

Для підвищення мотивації необхідно:

- ✓ Забезпечити у учнів відчуття просування вперед, переживання успіху в діяльності, для чого необхідно правильно підбирати рівень складності завдань і заслужено оцінювати результат діяльності;
- ✓ Використовувати всі можливості навчального матеріалу для того, щоб зацікавити учнів, ставити проблеми, активізувати самостійне мислення;
- ✓ Організувати співпрацю учнів на уроці, взаємодопомога, позитивне ставлення до предмета в цілому;
- ✓ Самому правильно будувати стосунки з учнями, бути зацікавленими в їх успіхи;
- ✓ Бачити індивідуальність кожного учня, мотивувати кожного, спираючись на його особисті мотиви.

Деякі способи підвищення мотивації на уроках:

- ✓ Групові форми роботи;
- ✓ Диференційований підхід до учнів з урахуванням їх здібностей;
- ✓ Проблемні і дослідницькі методи навчання;
- ✓ Наявність в навчанні творчих робіт;
- ✓ Зворотній зв'язок;
- ✓ Цікаве виклад, незвичайна форма викладання матеріалу і т.д.

Розвиток творчих здібностей учнів і вплив на процес творчого саморозвитку повинні відбуватися в атмосфері психологічного комфорту, довіри до вчителя, з яким можна обговорити свої проблеми і труднощі, виявити реальні можливості для духовного та інтелектуального зростання. Виявляючи добре, поважне ставлення до учнів, у них формується прагнення до самоосвіти, самовиховання, самовизначення через самопізнання.

Особливу увагу необхідно приділяти ще й такому важливому напрямку як медіаграмотність. Особливо у наш воєнний час. І це стосується не тільки дітей – учнів, а й

усіх учасників освітнього процесу в цілому.

«Медіаграмотність – сукупність знань, навичок та умінь, що дозволяють людям аналізувати, критично оцінювати і створювати різноманітні повідомлення для різних типів медіа.» [8] Тому дуже важливо мати навички розуміння та аналізу, та відслідковувати як медіаструктури функціонують у нашому житті та як впливають на наш розум та свідомість. Довіряти необхідно тільки офіційним та перевіреним джерелам та аналізувати отриману інформацію.

Місія сучасної людини (учасників освітнього процесу) – бути компетентним, надавати допомогу собі та оточуючим (за потребою та необхідністю), постійно навчатися, бути компетентним при споживанні будь-якої інформації в медіапросторі та вміти грамотно будувати свій власний медіа-контент.

Список використаних джерел

1. Вергасов В.М. Активизация мыслительной деятельности студента в высшей школе. – К.: Выпашкола, – 1979, 216 с.
2. Ковальчук Г.О. Активизация навчання в економічній освіті. – К.: КНЕУ, 1999. - 128 с.
3. Лещинский В.М., Кульневич С.В. Учимся управлять собой и детьми: Педагогический практикум. – М.: Просвещение: Владос, 1995. – 240 с.
4. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. – М.:Просвещение,1990. - 192 с.
5. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волощенко; За науковою редакцією В. В. Різуна. — Київ: Центр вільної преси, 2012. — 352 с.
6. Педагогика: Учеб. пособие для студ. пед. учеб. завед./ Под ред.П.И. Пидкасистого. – М.: Пед.об-во России, 1998. – С. 471-475.
7. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: Учебник для студ. пед. вузов: В 2 кн. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн.1: Общие основы. Процесс обучения. – С. 359 – 418.
8. Практическая психология для преподавателей. – М.: Информационно- издательский дом «Филинь», 1997. – С. 242-243.

9. Якунин В.А. Педагогическая психология: Учеб. пособие / 2-е изд. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А. 2000. – С. 130-150.
10. <https://www.google.com.ua>
11. <https://uk.wikipedia.org/>
12. <https://msu.edu.ua/library/mediagramotnist-korysni-materialy/>
13. <http://www.startpedahohika.com>
14. <http://studentam.net.ua/>
15. <http://pidruchniki.com/>
16. <http://readbookz.com/>

Раскова Г. В.,

*м. Часів Яр
ЗЗСОН№17*

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Упровадження елементів STEM-освіти на уроках літератури через призму медіаресурсів

Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. Майбутнє суспільство все більше спиратиметься на інформаційно-комунікаційні технології: web-технології, хмарні обчислення і big data, смартфони та інтернет «розумних речей», штучні інтелекти та інші гаджети. На взаємодію з різноманітними медіа (книги, преса, радіо, кіно, телебачення, інтернет) припадає все вагоміша частка в бюджеті вільного часу громадян України, чим зумовлюється значний вплив медіа на всі верстви населення, передусім на дітей і молодь [2].

Отже, медіа впливають на освіту молодого покоління, перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стають засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти. Але недосконалий медіаконтент може шкодити здоров'ю та розвитку дитини. В освітній діяльності

вчитель використовує ряд механізмів, які допомагають ефективно впливати на формування особистості учня та протистояти зовнішній інформаційній агресії.

Термін «медіаграмотність» походить від термінів «критичне бачення» та «візуальна грамотність». Канадський науковець і консультант з питань медіаграмотності Кріс Ворсноп (Chris Worsnop) вважає, що медіаграмотність – це результат медіаосвіти, вивчення медіа. Що більше ви вивчаєте медіа (за допомогою медіа), то більше ви медіаграмотні, тобто медіаграмотність – це здатність експериментувати, інтерпретувати, аналізувати та створювати медіатексти [1, С.10].

Одним із пріоритетних напрямків розвитку в Україні ефективної системи медіаосвіти є створення системи шкільної медіаосвіти, що закладає основу медіаосвіти протягом життя і передбачає розроблення психологічно обґрунтованих навчальних програм *інтегрованої* освіти для всіх класів [2].

Грамотне застосування на уроках мови та літератури медіа-ресурсів дає можливість реалізувати принципи навчання, зокрема, інтегративний підхід, який передбачає одночасне використання різноманітних шляхів, форм і методів навчання у викладанні споріднених предметів при вирішенні професійних, життєвих та наукових проблем. Крім того, паралельно втілюється принцип міцності знань, оскільки дитина отримує можливість самостійної або групової роботи, в процесі якої формуються і закріплюються знання, уміння і навички і відбувається особистісний ріст.

Важливим аспектом формування національної ідентичності через призму медіаресурсів є упровадження елементів STEM-освіти. На таких уроках створюються умови для гармонійного формування науково-орієнтованої освіти, математично-природничого та суспільно-гуманітарних напрямів. Література є підґрунтям у розкритті форм, об'єктів, природних явищ. Саме сюжетною лінією художнього твору пов'язані дослідження, які мотивують учня до пізнання. В основі

вивчення літератури лежить аналіз художнього твору. Розкриваючи образ головного героя, учні знаходять і пояснюють його портрет, визначають риси характеру, приймають авторську мотивацію його вчинків, виявляють ідейно-художню роль у творі. Так, у 5 класі на уроках зарубіжної літератури, при вивченні японської казки «Момотаро, або Хлопчик- Персик» можемо знайти спільні риси у порівнянні з українською народною казкою «Котигорошко». Аналізуючи твір, пізнаємо природу країн, порівнюємо головних героїв, зазначаючи, що кожен з них є героєм, захисником своєї країни (Україна-козак, Японія-самурай). Будуємо шляхи подолання труднощів, знайомимо з національним вбранням героїв, проводимо спільну проєкцію на сучасну військову форму. Математичним STEM-елементом є рішення задачі, створеної за сюжетом твору. До власного продукту (інжиринг), може належати булава Котигорошка, яку учень змайструє за переглядом відео з мережі Ютуб.

При вивченні даних творів, розуміємо, що саме казка дає дитині перше уявлення про норми народної моралі. Уявлення людей про добро і зло, про справедливість і несправедливість, про совість і сенс життя лежать в основі моральних норм, які визначають правила життєдіяльності. Склались вони віками, ґрунтувались на вічних, загальнолюдських цінностях, втілювались у народних звичаях, традиціях і обрядах. [5]

На прикладі розкриття художнього образу з твору Туве Янсон «Комета прилітає» учень поглиблює знання за змістом твору, проєктує уявлену Країну мумі-тролів у форматі карти подорожей та картинної галереї, пізнає небесні тіла та зазначає їхнє виникнення, можливі наслідки «зустрічі» з ними (природознавчий компонент); робить математичні підрахунки (задача), виявляє власні здібності для створення об'єкту (комета). При вивченні твору, акцентуємо увагу на тому, що герой фантастичної країни любить свій рідний край, свою Батьківщину (*будиночок мумі-тролів у Долині, річку, Самотні гори, мертве море, ліс*) та виявляє неабияку витривалість,

кмітливість, цілеспрямованість, щоб встигнути вчасно дійти додому та врятувати свою родину. Формуємо національну свідомість через порівняння красвидів нашої країни з казковою та проєктування образу Мумі-троля на сучасного громадянина держави.

Образ головного героя з твору Мігеля Сервантеса Сааведра «Дон Кіхот»(8 клас) дивакуватий та незрозумілий сучасному учню. Задля кращого пізнання літературного героя проводимо дослідження, де учні виступають в ролі істориків, географів, астрономів, правознавців, математиків, перекладачів. Таким чином, вони пізнають Іспанію, перекладають українською мовою та озвучують анімаційний уривок з сюжету твору, засуджують насилля, розповідають про відкриття зірки 3552, роблять математичні обрахунки та знайомляться з мистецьким твором Пабло Пікассо «Дон Кіхот».

На такому уроці важливо зацентувати увагу на лицарстві, кодексі честі та порівняти з історією українського козацтва та законами Запорозької Січі (озброєння, вбрання, посвята тощо). Кінцевим продуктом може бути вітрек, зроблений у комп'ютерній графіці. Таким чином, аналізуючи твір, робимо висновки до образу Дон Кіхота, який утілює важливі риси людського характеру та сприймається як символ нескореності людського духу, вірець високого служіння правді, добру, готовності до самопожертви заради шляхетних ідеалів.

Сучасний урок з елементами STEM- освіти неможливий без застосування онлайн-інструментів. Використання на уроках інтернет-ресурсів, що активізує пошукову діяльність учнів, сприяє застосуванню на практиці теоретичних знань, умінь і навичок, розвиває інтелектуальні, творчі і організаційні здібності. Одним з таких освітніх медіаресурсів є інтерактивний плакат, який надає широкі можливості для організації уроку та вміщує необхідні відеоматеріали, завдання на онлайн платформах, кросворди, ребуси, «Хмарки слів», вправи на платформі LearningApps.org, онлайн тестування тощо. Відеоконтент домінує серед уподобань сучасних

школярів, тож створення власного відеоролика, в якому підняті проблеми вивченого твору в сучасному баченні, захоплюють учнів.

Упровадження STEM-технології вимагає від учнів навичок критичного мислення, вміння працювати як в команді, так і самостійно. Працюючи в групах, школярі вільно висловлюють власну думку, відстоюють її, вчаться правильно формулювати та презентувати свою роботу. Створюючи власні відеоролики, реклами, постери, буктрейлери, презентації, плакати, ментальні карти, листівки тощо, вчаться користуватись медіаджерелами, вміло обробляти інформацію та відокремлювати важливе.

Чим більше вони займаються практичною роботою, використовуючи медіа, тим більше формується медіаграмотність та розкриваються власні здібності, що більше проявляють зацікавленість як до літератури, так і до технічних дисциплін. Важливо те, що на уроках розвивається емоційна сфера, що сприяє розвитку національної ідентичності, вічних моральних цінностей.

Список використаних джерел

1. Іванова В.Ф., Волошенюк О.В. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ: Центр вільної преси, 2012. — 352 с.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьоновой, М. М. Слюсаревського. – Київ, 2016. – 16 с.
3. URL:<https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzheniya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/>
4. Іванова В.Ф., Волошенюк О.В. Медіаграмотність: підручник для вчителя / С. Шейбе, Ф. Рогоу/ загал.ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. – К.: Центр вільної преси, Академія української преси, 2014. – 319 с.
5. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних

- зкладах : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/aboutministry/normative/4068>
6. Шайгородський Ю. Суспільна мораль як система цінностей. Правові засади захисту особистісних цінностей та суспільної моралі : збірник нормативних актів України./ Шайгородський Ю. – Київ : Укр. Центр політ. менеджменту, 2007. С. 5–20.
 7. Жадан М.Н. Виховуємо патріотів художнім словом //Вивчаємо українську мову та літературу. /Жадан М.Н. – 2012 – № 15
 8. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ№898 від 30.09.2020року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
 9. Навчальна програма. Зарубіжна література 6-9 класи. Затверджено та надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698), 2022
 10. Навчальна програма 10-11 класи. Філологічний напрям (профіль української філології). Укладачі: **Г.О. Усатенко**, доцент Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка кандидат філологічних наук (голова робочої групи); **А.М. Фасоля**, провідний науковий співробітник відділу навчання української мови і літератури Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук. **Сайт МОН Наказ від 23.10.2017 № 1407**
 11. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська література 5-9 класи. Авторський колектив; Р. В. Мовчан, К.В. Таранік-Ткачук, М. П. Бондар, О.М. Івасюк, С. А. Кочерга, Л. І. Кавун, О. І. Неживий(відповідно до наказу № 617 Міністерства освіти і науки України від 3.06.2016 р.)

Стецюк Т. М.,

м. Бахмут

Управління освіти

Бахмутської міської ради

**ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МЕДІАГРАОТНОСТІ
У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ**

Сьогодні ми живемо в перенасиченому інформаційному світі. Нам, дорослим досвідченим людям, важко впоратися з великим обсягом інформації, що найчастіше надходить із медіа (преса, радіо, телебачення, інтернет). Що ж тоді говорити про учнів.

Інформація оточує нас усюди, надходить з різних джерел, впливає на свідомість. І якби ми не хотіли не звертати на неї увагу, не потрапляти під вплив маніпуляцій, не «зависати» в соціальних мережах, але сучасний світ, інформаційний простір потребує не тільки вміння ознайомлюватися з інформацією, а й вміння критично сприймати, аналізувати, адаптувати, вміти протистояти маніпуляціям.

Відповідно до вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти основне завдання навчання української мови та літератури полягає у формуванні в школярів компетентностей комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування.

За Концепцією нової української школи однією з 10 компетентностей є інформаційно-цифрова, яка передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, у публічному просторі та приватному спілкуванні, розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

Долучившись до проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» у 2020 році, виробила свою

систему роботи з формування навичок медіаграмотності в учнів 9 класів на уроках української мови та літератури . Перед собою поставила завдання:

1. Визначити сутність ключових понять: «медіаграмотність», «медіаосвіта», «критичне мислення».
2. Проаналізувати уміння старшокласників орієнтуватися в медіапросторі.
3. Розробити систему роботи з формування навичок медіаграмотності та медіаосвіти учнів 9 класів на уроках української мови та літератури за допомогою проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність», експериментальним шляхом перевірити її ефективність.

Проєкт «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» реалізується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією Української преси. Пройшла відповідне навчання, після якого зрозуміла, що на сучасному етапі це є найголовнішою компетентністю, якою повинні володіти сучасні молоді люди. Завдяки матеріалам проєкту уроки проходять швидко, жваво, інформативно. А головне: учням це цікаво, вони із задоволенням виконують завдання, стають саме здобувачами знань. Під час уроків української мови та літератури були проведені вправи, запропоновані проєктом. Пропоную кілька вправ, які були адаптовані та проведені під час уроків у 8 та 9 класах.

1. Розвиток української мови. Вправа «творимо фемінітиви», нові медіатерміни. Під час уроку учні познайомилися з інформацією про традицію «Слова року в Україні», яку започаткував сайт myslovo.com. шукали новини в українських ЗМІ й готували інформацію про події, які стоять за кожним відзначеним словом. У межах цього уроку розглянуто питання фемінітивів, а через нього – проблему упереджень та стереотипних уявлень про жінок.

2. Розвиток мовлення «Інтерв'ю в публіцистичному стилі» – вправа «інтерв'ю з медійною особою». Було об'єднано дітей у групи, роздано їм промову Марка Цукерберга перед випускниками Гарварду. Діти під час групової роботи записали кілька питань за цією промовою. Потім ставили питання іншим групам, а також відповідали. Після чого обговорили професію журналіста. Запропонований приклад інтерв'ю в матеріалах проєкту під час роботи груп роздано учню й учениці, вони за дверима класу опрацювали його й уже своїми словами, навіть з акторською майстерністю, розіграли перед класом. Таке завдання стимулює учнів тренуватися практично використовувати текст публіцистичного стилю через рольову гру-інтерв'ю.

3. Розвиток мовлення. Ділові папери. План роботи. Складання плану роботи над проєктом. Оформлення рубрик, стислих описів етапів роботи, аналіз результатів діяльності. Вправа «Складання плану роботи над проєктом із створення сучасної шкільної газети». Цей урок проводився дистанційно. За допомогою спільної роботи в гуглдокументах учні, об'єднані в групи, працювали над проєктом газети, а потім дали покликання на продукт. Така діяльність спрямована на ознайомлення учнів із проєктним менеджментом під час роботи над шкільною газетою. Це дає можливість вивчати медіа на практиці, учні мають змогу безпосередньо створювати власне медіа. У процесі виконання вправи учні дізнаються, що таке проєкти та як їх планувати, а також які функції виконують медіа та які вимоги висуваються до професійних журналістів.

4. Розвиток мовлення. Мовленнєва ситуація. Особливості орієнтування в ситуації спілкування в інтернет-просторі, зокрема в соцмережах. Вправа «Уникнення небезпек в інтернеті». На уроці розглядали поведінку в соціальних мережах, як створити надійний пароль тощо. Під час уроку було запропоновано дві презентації на тему безпечного спілкування в соціальних мережах, а також вправи, спрямовані на уникнення

небезпек в інтернеті, зокрема рольова гра «Тобі пише незнайома людина». Під час цього уроку важливо не критикувати учнів за якусь «неправильну поведінку» в соціальних мережах. Урок побудовано було як обговорення, вислухано думки учнів стосовно того, що є безпечним, а що – ні. У кінці уроку склали пам'ятку «Плюси й мінуси в соціальних мережах».

5. «Розділові знаки у простому ускладненому реченні». Вправа «Аналізуємо дописи лідерів думок». Теоретичний матеріал був ілюстрований прикладами постів мережі «Фейсбук». Старшокласники були об'єднані в групи. Після повторення теорії за допомогою презентації проведено гру, використано роздатковий матеріал – пости з Фейсбуку лідерів думок (журналісти, мандрівники). У цих постах учні мали знайти ускладнені речення, назвати їхні типи. Після практичної частини вчитель розповів, хто такі лідери думок, які їхні якості. Далі кожен учень сформував для себе схему: хто є лідерами думок для нього особисто. Учні вчилися на справжніх текстах із соціальних мереж, спробували самостійно сформулювати правило. Так, це було непросто, але кумедні ускладнення розрядили атмосферу, під час роботи з текстами кожна група витягувала для себе завдання, наприклад, закрити лівою рукою праве око. Також торкнулися такого поняття як «лідери думок». Учні на практиці розібралися, хто такі лідери думок, які вони бувають, спробували для себе визначити таких лідерів та уявили тих, для кого вони є тими, до кого дослухаються.

6. Розвиток мовлення за темою «Усний твір-роздум у публіцистичному стилі мовлення на суспільну тему». Вправа Усний твір-роздум на тему «Кому можна довіряти в соціальних мережах?». Вправу присвячено обговоренню теми обману в профілях користувачів соціальних мереж (редагування зовнішності на фотографіях і відео, підроблені акаунти, боти). Використано відео та статті, які розповідають про відомі випадки викриття такого обману, а також рекомендації з розпізнавання фейкових акаунтів й убезпечення себе від негативних наслідків контактів із

особами, що ховаються за ними. За результатами обговорень учні вчилися критично оцінювати інформацію із соціальних мереж, висловлювали свої судження, як розрізняти підроблені акаунти та ботів у соціальних мережах, вкотре повторили правила безпеки спілкування в інтернеті та написання твору-роздуму. Використання невеличких відео, запропонованих у джерелах, вносять елемент жвавості в такі уроки та посилюють емоційну складову.

7. Розвиток мовлення «Конспект сприйнятого на слух науково-навчального тексту». Вправа «Візуальні конспекти». Під час уроку учні продовжили знайомитися з методами візуалізації інформації та вчитися створювати візуальні конспекти (скетчноути) на основі даних із відеоролика про протидію маніпуляціям «Підтверджувальне упередження». Старшокласники створили візуальні конспекти. Урок проходив дистанційно, від учнів отримано різноманітні образи візуалізації одного й того ж самого відеоролика. Кожен мав власний погляд на проблему і по-своєму креативно подав інформацію. Ще раз переконалися, що в сучасному світі варто розвивати візуальну грамотність, важливо вміти розуміти сенс інформації, поданої у вигляді зображення та створювати її.

8. Урок мовленнєвого розвитку. Складання й розігрування діалогів-обговорень із різними співрозмовниками – товаришем (неформальне спілкування) та вчителем в офіційній ситуації. Вправа «Спростування фейків у діалозі». Основною метою вправи є розвиток в учнів уміння ставити такі запитання, які могли б допомогти з'ясувати факти та фейки.

9. Валентин Чемерис. «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання». Характеристика образів Вітька Горобця, Федька Котигорошка, Галі Козачок. Вправа «Сторіборд». Можна провести на останньому уроці з теми як закріплення й узагальнення матеріалу, коли учні вже добре знають зміст повісті, уміють характеризувати образи й аналізують проблеми, порушені у

творі. Спочатку учні знайомляться з поняттям «сторіборд», потім розробляють у групах сторіборди за змістом повісті, а наприкінці уроку охочі діляться результатами. Таким чином відбувається взаємне навчання, краще запам'ятовується зміст твору, розвивається творчість та уява.

10. Тарас Григорович Шевченко – геніальний поет, мислитель, пророк національного відродження в Україні. Вісь неперервності історичного часу («До Основ'яненка»). Вправа «Наскрізний Шевченко: допис у соцмережі». На цьому уроці важливо показати геній Шевченка в сучасному його розумінні. Діти вже багато про Шевченка знають, але сприймають його здебільшого як бронзовий постамент: разючий, але далекий і холодний. Мета цього уроку – спробувати наблизити Шевченка до наших часів, достукатися до сучасних учнів, якоюсь мірою конкурувати із соціальними мережами й комп'ютерними іграми. Коли показуєш Шевченка в несподіваних образах, важливо пояснити, що це не карикатури й не глум, а спроба осучаснити українського мислителя, це перехід від закостенілих стереотипів про Шевченка – до живих, яскравих мемів. Головне в цій вправі – дати можливість висловитися учням, що вони відчують, і направляти їх до відчуття гордості за свою культуру, за свого Шевченка. Урок був проведений у дистанційному форматі. Після проведеного уроку учні проходили тест «Знайди Шевченка у собі», в основі якого ілюстрації Олександра Грехова із спільного проекту Національного музею Тараса Шевченка та Київського метрополітену «Квантовий стрибок». Дев'ятикласники не просто пройшли тест, а й висловили свою громадянську позицію, деякі навіть знайшли цікаві факти, розмістивши їх у соціальних мережах. А ще під час уроку учні не тільки послушали запропоновані вчителем два варіанти звучання вірша «Думи мої, думи мої...», а знайшли інші музичні інтерпретації цього твору.

11. Михайло Коцюбинський. «Дорогою ціною». Час і вічність у повісті, символічні образи. Романтичність,

мужність і сила волі української жінки Соломії. Вправа «Декодування медіатексту. Створення ескізу обкладинки до твору». Вправа спрямована на розвиток уміння аналізувати візуальний контент та порівнювати його з текстом. Учні та учениці проаналізували обкладинки видань твору «Дорогою ціною», порівняли, декодували образи, зображені на них, оперуючи цитатами з тексту, а також запропонували ідеї власних обкладинок книг.

Отже, медіаграмотність - це, з одного боку, оволодіння сучасними комунікаційними технологіями, а з іншого - формування більш відповідального ставлення до використання цих технологій. Проте, якщо не вдається переробити засоби масової інформації, то треба змінити її аудиторію

Сучасна освіта немислима без використання засобів масової комунікації та інформаційних технологій. Засоби масової комунікації виконують безліч функцій: інформаційну, виховну, просвітницьку, розважальну та ін. Для вдосконалення якості сучасної освіти, забезпечення її доступності та ефективності, підготовки молоді до життя і діяльності в інформаційному суспільстві сьогодні доцільно враховувати процеси стрімкого інформаційно-технологічного розвитку різних галузей.

Список використаних джерел

1. Збірник статей методологічного семінару «Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив. Київ: Національна академія педагогічних наук України, 2013. 741 с.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) [Електронний ресурс]. – Режим досупу: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/> (дата звернення 10.10.2022). – Назва з екрана.
3. Медіаосвіта в Україні: вимога часу чи модний тренд? [Електронний ресурс]. – Режим досупу: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3139492-mediaosvita-v-ukraini-vimoga-casu-ci-modnij-trend.html (дата звернення 10.10.2022). – Назва з екрана.

4. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / за ред. В.В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
5. Медіаосвіта і медіаграмотність: вебсайт. ? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://medialiteracy.org.ua/> (дата звернення 12.04.2022). – Назва з екрана.
6. Навчально-методичні матеріали для вчителя «Інфомедійна грамотність на уроках української мови» для 8–9 класів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi-pidruchniki-ta-navchalno-metodichni-posibniki-rekomendovani-mon/navchalno-metodichni-materiali-dlya-vchitelya-infomedijna-gramotnist-na-urokah-ukrayinskoji-movi-dlya-89-klasiv> (дата звернення 10.10.2022). – Назва з екрана.
7. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]: постановка Кабінету Міністрів України від 30.09. 2020 № 898 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.10.2022). — Назва з екрана.

Ткаченко Н. В.,

Новгородівський ЗЗСО І–ІІІ ст. № 10

Імені Тараса Шевченка

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА СУЧАСНОМУ УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Загальновідома істина – без знання минулого немає майбуття. Давні мудреці говорили: «Оглядаючись в минуле – зніми капелюха, заглядаючись в майбутнє – засукай рукава». Тому для сучасного закладу освіти найактуальнішою є проблема виховання майбутніх громадян, що пам'ятають своє минуле, патріотів, носіїв національної та людської гідності, творців матеріальних та духовних цінностей.

На кожному сучасному уроці української літератури потрібно виховувати в молоді бажання вивчати літературу та історію, знати минуле свого краю, досліджувати,

знаходити, відкривати – цікава і корисна робота юних літераторів. Твори української літератури, які вивчаються в старшій школі є ефективним засобом патріотичного виховання учнів. А допитливих, невтомних дітей у школі немало.

Вивчаючи творчість Дмитра Павличка пропоную учням створити рекламу, добираючи фольклорні елементи, до твору «Два кольори». Як результат колажі моїх учнів учнів 9 класу.

Якісна зміна у викладанні української літератури сприятиме становленню і розвитку насамперед національно свідомої особистості, бо в почуттях і характерах учнівської молоді домінуватиме не космополітизм, а український патріотизм, бажання жити і працювати задля розквіту Української держави.

Фадєєва О. Ю.,

С. Новожеланне

СШ № 39

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ, ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ З ООП

Час війни та постійна інформаційно-психологічна загроза вносить свої корективи. Сьогодні всі учні і учні з ООП не виняток, без проблем включають комп'ютер, планшет, мобільний телефон чи інший гаджет щоб пограти в гру, послухати музику, подивитись відео або навіть зробити це все за допомогою мережі. Інтернет надає дітям неймовірні можливості для здійснення відкриттів, спілкування й творчості. А от чи завжди безпечним Інтернет? Як зорієнтуватися в просторі різноманітних засобів мас-медіа? Для дитини це складне випробування, особливо для дитини з ООП. І тому завдання дорослих щоденно формувати навички медіаграмотності та формування інформаційної культури дитини.

В умовах сьогодення в освіті є нагальна потреба виховання дітей свідомими та активними патріотами. Для системи освіти це важливе та складне завдання, тому що громадянськість, почуття патріотизму свідчать про найвищий ступінь духовного розвитку особистості.

Головною метою інструментальних навичок патріотичної молоді є передусім її свідомо протидія деструктивним інформаційно-психологічним впливам медіа. Тому спротив деструктивним медіавпливам ґрунтується на розвиненій саморегуляції особистості у її взаємодії з медіа, а саме: на свідомому ставленні до будь-якої інформації в цілому, критичній обробці сприйнятого, на його практичному, креативному застосуванні в різних аспектах життя, а також на конструктивній комунікації з іншими, пошуку односторонніх на підставі сприйнятого тощо. Для забезпечення

оптимальної взаємодії з медіапростором від патріота вимагається набуття нових якостей – знань та умінь, які становлять основу медіаграмотності особистості.

Перш ніж розглядати детально нові, медіаінформаційні якості патріота, треба пригадати його традиційні якості та риси характеру. Відокремлено такі актуальні якості патріота, як розуміння і поділяння національної ідеї; сприяння своєю професійною діяльністю (навчанням як підготовкою до неї) економічному, науковому, культурному зростанню Батьківщини; глибока пошана до української мови і обов'язкове застосування її в суспільному житті; любов, захист і відстоювання української мови, а також традицій, звичаїв; гордість за належність до українського народу й обстоювання його інтересів; громадянська активність, що проявляється в конкретних діях; любов до рідної країни і готовність до її захисту; збереження рідної природи і захист довкілля; здоровий спосіб життя і його пропаганда тощо. Не менш важливою і традиційною якістю українського патріота вважається сила його характеру, яка передбачає: вірність переконанням, відданість ідеї; здатність не піддаватися розпачеві; витримку; культ успіху справи і наполегливу працю задля цього; почуття честі і відповідальності; готовність сповнити свій обов'язок; володіння собою та ін. Тому й донині залишається актуальною думка про те, що «хто гартує тіло, той гартує душу, а моральний гарт і характерність – це фундамент сильної нації», бо саме з людей твердого характеру складається нація; саме тому «хто не виховає людини, не виховає народу, не виховає патріотизму».

Отже в умовах гібридної, інформаційної війни, яка ведеться проти нашої країни, крім зазначених традиційних особистісних якостей патріота, вагомого значення набуває нова комплексна якість – медіаграмотність особистості.

Медіаграмотність, як складова медіакультури особистості:

- передбачає вміння людини користуватися інформаційно-комунікаційною технікою;

- виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів;
- успішно здобувати необхідні знання;
- свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа;
- відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто несправжньої реальності, сконструйованої медіаджерелами;
- осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують...

Медіаграмотність є важливим фактором впливу на виховання дитини з ООП, а саме оволодіння вмінням використовувати пізнавальний, соціокультурний потенціал медіа. Найголовнішою формою впливу медіа на розвиток дітей з ООП є перенесення і відображення інформації про оточуючий світ та унаочнення її в доступному для дітей форматі. Оскільки сприйняття світу, новин та інформації дитиною з ООП значною мірою залежить від того, як їх подають медіа треба навчити відокремлювати цю інформацію.

Навчаючи дітей з ООП медіаграмотності ми запобігаємо впливу на психіку, орієнтуємо їх в потоці інформації, який виливається на дитину з екранів телевізора, комп'ютера, вчимо аналізувати, критично сприймати побачене, безпечно користуватися сучасною технікою, розвиваємо комунікативні навички, мову та мислення, формуємо необхідні інформаційно-комунікативні компетентності.

Мета навчання медіаграмотності:

- розвиток комунікативних здібностей учнів;
- формування критичного мислення;
- навчання сприйманню інформації, перекодуванню візуального образу у вербальну знакову систему;
- оцінювання якості інформації;
- вміння вибрати інформацію з мас-медіа;
- підвищення загальнокультурного рівня особистості.

У часи інформаційної війни, коли технології психологічного впливу на свідомість суспільства завдяки

медіа перетворюються на поширену практику, медіаграмотність особистості стає новою, надважливою психологічною якістю патріота. Медіаграмотність, крім суто технічно-практичної площини – уміння користуватися медіапристроями, виражати себе, комунікувати з іншими за допомогою медіазасобів, орієнтуватися в інформаційних потоках і шукати потрібну інформацію, має надважливу складову – саморегуляцію. За належного рівня розвитку цієї складової медіаспоживач спроможний оптимально взаємодіяти з інформаційним простором у цілому і критично, креативно опрацьовувати сприйняте зокрема.

У вихованні медіаграмотності вчитель-дефектолог допомагає учням відрізнити правдиві новини чи інформацію від фейкових. Виховання в цьому напрямку треба проводити ретельно, тому що це один з головних елементів медійної грамотності. Під час виховної роботи з цього напрямку обговорюється з учнями, що таке фейк та фейкові новини. Треба мати на увазі, що де-які учні чули таку фразу, але це не означає, що вони розуміють значення та її зміст. Тому в своїй роботі я використовую різноманітні вправи для того щоб навчити розрізняти правду від фейку, для того щоб учні усвідомлювали реальне значення цього явища, щоб вони розуміли до чого можуть привести неправдиві новини. Допомагаю учням визначити різні види підроблених новин. Разом з учнями створюємо презентації або статті про якусь вигадану новину. Спочатку створені на правдивих фактах, а потім - на вигаданих. Потім аналізуємо роботи наскільки вони є шкідливими та як їх потрібно вміти відрізнити.

Також дуже важливо під час виховної роботи навчити учнів перевіряти інформацію та не керуватись першим враженням. Під час своєї роботи разом з учнями обираємо пост чи якусь статтю, перевіряємо, які джерела використовує автор, звертаємо увагу на зображення та коментарі.

Діти із задоволенням та цікавістю проходять курс з медіаграмотності від GOOGLE. В цій програмі багато

навчальних ігр, які допомагають дітям розпізнавати дезінформацію – фейкові URL-адреси та заголовки новин. Діти навчаються розуміти різницю між джерелами.

Навчання учнів з ООП медіаграмотності це складний процес, але дуже потрібний. У дітей з ООП виникають труднощі в тому, що їм складно озвучити свою точку зору в тій чи іншій ситуації. Це може бути через знижений словниковий запас слів або особливості розвитку дитини. Тому проводиться робота з вивчення нових слів. На практиці проводяться дискусії які вчать дитину більш впевнено поводити себе під час відстоювання своєї позиції. Навчаючи розуміти, як і чому люди думають по-різному, діти навчаються прискіпливо ставитись до інформації.

Проведена виховна робота з медійної грамотності, стане в пригоді учням з ООП під час навчання та у повсякденному житті. Всі набуті вміння та знання допоможуть орієнтуватись у шквалі негативних фейкових новин та виокремлювати істину та правду.

Інформаційна війна, нав'язана нам країною-агресором, та необхідність протистояти ворожій навалі спонукають усіх українців ставати наразі вищою мірою медіаграмотними. Це дасть нам змогу убезпечитися від шкідливих, руйнівних інформаційно-психологічних впливів. Особливий наголос хотіли б зробити на тому, що саме патріоти як свідомі, активні громадяни своєї країни мають наполегливо оволодівати новими якостями у вигляді інструментальних навичок, які є, власне, невід'ємною складовою медіаграмотності особистості. Саме медійна грамотність здатна посилити ресурс патріота не тільки коли йдеться про його здатність чинити спротив інформаційному тискові, а й про його спроможність реалізовувати «наступальні» дії на віртуальних фронтах інформаційної війни.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна. – К. : ІПВ, 2014. – 29 с.

2. Больц Н. Азбука медиа / Ноберт Больц; пер. с нем. Л. Ионин, А. Черных. – М. : Европа, 2011. – 136 с.
3. Ващенко Г. Виховання любові до Батьківщини (націоналізм і інтернаціоналізм) / Григорій Ващенко. – Лондон : Вид. КК СУМ у В. Британії, 1954. – 40 с.
4. Череповська Н. І. Медіаосвітні засоби як ресурс розвитку патріотичних почуттів особистості / Н. І. Череповська, О. Л. Вознесенська // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. статей / НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології.
5. Череповська Н. І. Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді : навчально-методичний посібник / Н. І. Череповська; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2017. – 156 с.

Шафорост М. М.,

м. Добропілля

Добропільський НВК

«Спеціалізована школа I–III ступенів № 4

з поглибленим вивченням окремих предметів –ДНЗ»

Добропільської міської ради

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗАСОБАМИ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Сучасний світ мас-медіа істотно впливає на життя та виховання, освіту та суспільну думку. Шкода, що багато медіа-ресурсів не перевіряють достовірність оприлюднених даних. Слід зазначити, що стало нормою використання численних маніпулятивних технологій. Суспільству потрібні такі навички: уміння сприймати, аналізувати, створювати, оцінювати текст, розуміти контекст та шляхи створення супротиву фейкам, маніпуляціям, пропаганді. Сучасний простір із активним упровадженням мультимедіа в життя вимагає від освіти

перебудови методів і форм навчання та виховання, які дозволять підростаючому поколінню гнучко адаптуватися до швидкозмінних умов життя, бути толерантними, застосовувати отримані знання на практиці. За словами М. Маклюена, «для того, щоб жити в сучасному суспільстві, необхідно бути медіаграмотними».

20 травня 2010 року постановою Президії Національної академії педагогічних наук була схвалена Концепція впровадження медіаосвіти в Україні – це важлива складова модернізації освіти, яка сприятиме побудові в Україні інформаційного простору, становленню громадянського суспільства. Основною метою Концепції є сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіаосвіти, що має стати фундаментом гуманітарної безпеки держави, розвитку і консолідації людства, протидії зовнішній інформаційній агресії, всебічно підготувати суспільство до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формувати в дітей медіаінформаційну грамотність та національну ідентичність .

Сучасний учитель Нової української школи повинен приділяти увагу формуванню ключових компетентностей (громадянської, загальнокультурної, здоров'язбережувальної, інформаційно-комунікаційної, комунікативної, міжпредметної, естетичної, проектно-технологічної, соціальної) та вміло їх поєднувати. Згідно з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, затвердженим постановою КМУ від 23 листопада 2011 р. № 1392 (зі змінами) визначені ключові компетентності здобувачів освіти 5-11 класів. Слід зазначити, що діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях, пошук шляхів інтеграції до національної ідентичності через медіаграмотність. Програмою передбачено формування мовної компетентності шляхом засвоєння системних знань про мову як засіб вираження думок і почуттів. Це сприятиме збагаченню активного словникового запасу учнів,

пізнанню та усвідомленню особливостей життєвого досвіду народу, розвитку мовних, інтелектуальних та пізнавальних здібностей, формуванню патріотичного світогляду, використанню інформаційно-комунікаційних технологій. Володіння українською мовою, знання національних обрядів і традицій, захоплення українською літературою та історією, вільне та безпечне оперування інформацією у віртуальному просторі сприяє зміцненню держави, забезпечує доступ до джерел української духовності, дає змогу учням у повному обсязі реалізувати себе в різних сферах і галузях.

Особливу увагу на уроках української мови та літератури варто приділяти формуванню національної ідентичності, розвиваючи медіаграмотність учнів. У цьому допомагають різноманітні онлайн-сервіси.

Добираючи завдання різної складності, доречним буде використовувати приклади з усної народної творчості. Ілюструючи навчальний матеріал зразками національної культури, учитель виховує в дітях любов та повагу до рідного краю, шанобливе ставлення до традицій та в ненав'язливій формі сприяє розвитку словникового запасу та формуванню національної свідомості.

Візуалізуючи навчальний матеріал, можна не лише подавати сухі правила та визначення або біографічні відомості, а й стимулювати увагу та розвивати уяву учнів. Інфографіка – один із найдієвіших засобів творчого підходу до передачі інформації. Наприклад: «Мова – скарб нації», «Наголошуй правильно», «Головні та другорядні члени речення», «Просте речення», «Складне речення», «Біографія Т.Г. Шевченка», «Життєвий шлях Лесі Українки», «Творчий шлях Григорія Сковороди», – цікавий вид роботи, як покращити інтерес дитини до пізнання.

Застосування чек-листів спонукає учнів швидко запам'ятовувати правила та факти: «Іменник як частина мови», «Чергування у-в», «Твори Івана Франка», «Іван Нечуй-Левицький «Кайдашева сім'я».

Позитивно впливає на формування національно-

патріотичної свідомості створення вчителем коміксів. «Емма Андієвська «Говорюща риба», Всеволод Нестайко «Тореадори з Васюківки», «Григорій Сковорода – цікаві факти» – яскравий приклад роботи з текстом, який не завжди є зрозумілий для дітей певного віку.

Через використання текстів, багатих на художні засоби та дискусійні запитання, цікавих фактів з історії, учитель може допомогти сформувати в учнів стійке переконання в тому, що щастя можна побудувати на своїй землі. Це такі диктанти, як «Україна», «Батьківщина», «Рідний край», «Пишаюся, що я українець».

Викладання матеріалу шляхом створення презентацій дає змогу вчителю структуровано подати матеріал, акцентувати увагу на найважливіших моментах. Наприклад: «Література рідного краю. Емма Андієвська», «Олекса Тихий – борець за незалежність», «Володимир Сосюра – душа українського народу», «Василь Стус – герой нашого часу». Ці презентації можуть бути створені учителем та учнями. Саме така робота допоможе дитині виділяти основне з великого потоку інформації, перевіряти факти, виявляти фейки, створюючи власний контент.

Закріпити інформацію учню допоможуть тести: «Знайди фейк. Біографія Квітки-Основ'яненка», «Безсполучникове речення», «Словосполучення» і багато інших.

Сьогодні в соціальних мережах поширюється велика кількість тестів, які збирають особисту інформацію, тому потрібно з обережністю ставитися до участі в таких опитуваннях. Це дасть можливість захистити себе від маніпуляцій з боку сторонніх осіб та не опинитись в «інформаційній бульбашці». Краще радити учням перевірені та надійні сайти і групи, а ніж наражати їх на небезпеку. Мої учні користуються матеріалами, які представлені в групі «СловоДвір» на Фейсбук <http://surl.li/dnfr>, яка допомагає учителю та учням бути обізнаними в сучасному світі української мови.

Визначну роль у формуванні національної свідомості відіграють релаксаційні хвилинки. Фотографії та відео

природи рідного краю, пам'яток культури, вислови відомих українців про сенс життя, важливість навчання та про Батьківщину дають змогу не тільки відпочити, а й стимулюють уяву підростаючого покоління.

Виховні заходи – найпотужніший інструмент учителя в роботі з дітьми. Онлайнове дефіле «День вишиванки», виховна година «День Державного прапора», онлайн квест «Ми українці: честь і слава незламним!», онлайн акції «Долоньки миру», свято «День захисників і захисниць України», учні долучаються до еколого-краєзнавчого руху учнівської та студентської молоді «Донбас заповідний», участь у конкурсі дитячих малюнків «Збережімо ґрунти рідної України», онлайн-зустріч «Як розповідати учням про мінну безпеку та підготувати їх до надзвичайної ситуації?», обласна пошуково-краєзнавча експедиція «Донбас ексурсійний», квест «День української писемності та мови» є прикладом того, як просто та цікаво організувати позакласну роботу та допомогти учням усвідомити себе частиною нації та орієнтуватися в інформаційному середовищі. Кожному вчителю слід пам'ятати, що принципи національно-патріотичного виховання ніколи не можна нав'язувати підростаючому поколінню, а тільки плекати в душах дітей любов та повагу до рідного краю.

Важливість медіаосвіти в сучасному світі обумовлена глобалізацією мас-медіа. Уміння орієнтуватися в інформації суттєво впливає на сприйняття людиною навколишнього світу. На сьогодні існує велика кількість медійних працівників, які безвідповідально ставляться до своєї головної функції – чесно та правдиво інформувати про події та факти дійсності, тобто віртуальна картинка світу значно відрізняється від реальної.

Медіаосвіта дає людині можливість самозахисту, вчить критично сприймати медійні повідомлення. Більшість сучасних учених вважають, що медіаграмотність – це результат медіаосвіти, коли людина формує навички з аналізу та оцінки медіаматеріалів.

Список використаних джерел

1. Гуріна А. Медіаграмотність як життєво необхідна навичка в сучасному соціально-політичному та культурному просторі України / А. Гуріна // Нова педагогічна думка. – 2017. – № 4. – С. 24-26. – Режим доступу: <http://surl.li/dnfro>
2. Гуріненко І. Ю. Сутність терміна «медіазасоби навчання» / І. Ю. Гуріненко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – Запоріжжя, 2009. – Вип. 3 (56). – С. 178–184.
3. Іванов В. Ф. Публіцистика. Масова комунікація: медіаенциклопедія / за заг. ред. В. Ф. Іванова. – К.: АУП ЦВП, 2007. – 780 с.
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/dartz>
5. Шуляр В. Учень-читач і вчитель-фасилітатор в умовах 12-річної школи:
1. [науково-методичний посібник] / В. Шуляр, Н. Огренич. – Миколаїв: Вид. Г. Гінкул, 2006. – 208 с.

Секція 5

ПАТРІОТИЗМ ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Артюхова С. Г.,

с.Нововодяне

Нововодянська ЗОШ І–ІІ ст.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Патріотизм мусить проявлятися не тільки в охоті зложити життя в жертві за національні ідеали, але й в охоті щоденною тяжкою працею здобути щораз нові позиції, творити щораз нові вартості. Справжній патріот – це людина, яка, заплативши штраф за неправильну парковку, радіє, що система діє ефективно. Петро Федун-Полтава Уїльям Воган

Характеристика цінності в освітньому процесі:

1. Віддячність та відданість своєму народові – почуття особливої емпатії до людей та суспільства, в якому людина народилася, виросла й де попри можливі труднощі відбувається фізичний, інтелектуальний та духовний розвиток особистості;
2. Дотримання законів та суспільно корисних правил життєдіяльності - усвідомлення необхідності знати та дотримуватися норм моралі й норм чинного законодавства; свідоме уникнення зневажливого ставлення до закону, протидія правовому нігілізму в собі та інших людях;
3. Відчуття гордості за надбання національної культури, мови, історії, традицій – шанобливе ставлення до культурних здобутків народу, його історичних досягнень, пам'яті про осіб, що полягли за його незалежність та самобутність; здатність зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;

4. Урахування суспільного інтересу у своїй повсякденній діяльності – розуміння, що для патріота важливо не тільки бути носієм культури рідного народу, але й повсякчас зважувати свою життєдіяльність з нинішніми інтересами загального блага;
5. Готовність діяти в інтересах народу – відчуття потреби зберегти та примножити надбання й добробут українського народу, захищати інтереси країни у разі збройної агресії проти неї.

Концепція Нової української школи ґрунтується на ідеї виховання особистості, патріота, інноватора. Патріотичне виховання нині охоплює шкільну освіту, але його основи закладає родина.

Батьки нинішніх школярів, дитинство яких припало на 80-90-ті – перше «покоління незалежності». Вони зростали в період, коли радянська система патріотичного виховання пішла в небуття, а українська ще не сформувалася. Попри це, дехто став патріотом у зрілому віці завдяки самоосвіті, доступу до різноманітного контенту, вивченню історії. Нарешті з'явилась можливість відкрито говорити про розкуркулення, репресії, Голодомор та інші злочини проти українства, повертати імена забутих героїв. Помаранчева революція, Революція гідності та війна на Сході також для багатьох стала горнилом патріотичного духу.

Хто виховує патріотів?

Учні молодших класів НУШ знають про Україну набагато більше, ніж їхні батьки у тому ж віці. Можуть назвати державну символіку, заспівати гімн, знають імена видатних українців минулого та сьогодення, орієнтуються у літературних творах українських класиків та сучасних авторів – цю інформацію вони вивчають протягом навчального року в курсі кожного шкільного предмета.

Патріотичним вихованням опікується Відділ національно-патріотичного виховання при Міністерстві молоді та спорту. Затверджена стратегія національно-патріотичного виховання на 2019–2025 роки, в рамках

якої працюють з дітьми. Пріоритетними напрямками визначено громадсько-патріотичне, військово-патріотичне та духовно-моральне виховання. Серед найвідоміших форм роботи – військово-патріотична гра «Сокіл-Джура» та її різновиди – «Джура-прикордонник», «Джура-десантник».

Найбільшою проблемою сучасного патріотичного виховання в Україні, певне, є неможливість працювати з дітьми тимчасово окупованих територій Донбасу та анексованого Криму.

Навчання через дію

Із перших років незалежності ідеї патріотичного виховання втілюють громадські організації: «Пласт», «Спас», «Школа бойового гопака» та інші, що працюють зі школярами впродовж року. Рух цей здебільшого тримається на ентузіазмі викладачів і спрямований на цікаве та змістовне дозвілля, фізичне загартування та формування україноцентричного світогляду. Перевагою таких організацій є добровільність вступу, а отже, можливість створити цілісне середовище однодумців.

«У роботі з молодшими школярами ефективним є навчання через дію. Важливо максимально оживити українську культуру. Впродовж року влаштовувати народні свята, відтворювати традиції, обряди, де діти стають безпосередніми учасниками. Для своїх вихованців влаштовуємо Коляду, веснянки, гаївки, Свято першої борозни, Купала, запрошуємо кобзарів, народних майстрів. Так формується зв'язок з країною, усвідомлення, ким ти є. По можливості, варто влаштовувати дітям мандрівки історичними місцями, відвідувати інтерактивні екскурсії, археологічні розкопки. На свята одягати національні костюми. Навіть якщо маленька дитина не розуміє символів вишитих на сорочці – важливо, щоб вона звикла сприймати її як частину свого життя. Так само, як і знання української мови.

Українські бойові мистецтва – це також важливий інструмент виховання патріотів, адже вони формують

світогляд. «Будемо сильними – нас будуть поважати, з нами будуть рахуватися», – говорю учням. Вчити відстоювати свою думку важливо і хлопців, і дівчат. Маленьким можна читати народні казки, в яких закладено важливі для українців сенси й моделі поведінки. На заняття до старших дітей запрошуємо воїнів АТО. Спілкуючись з ними діти усвідомлюють, що війна близько, країну треба захищати. А оскільки війна триває ще й в інформаційному та культурному просторі, школярів варто вчити протидіяти пропаганді.

На мою думку, патріотичне виховання впроваджується швидше, якщо залучена вся родина. Наші заняття розвивають дисциплінованість, стриманість, організованість, самостійність. І як результат, – покращується успішність у школі”.

Концепція Нової української школи передбачає, що її випускники будуть патріотами з активною життєвою позицією, які діють згідно з морально-етичними принципами і здатні приймати відповідальні рішення, поважати гідність і права людини. Успішна реалізація цих ідей залежить від скоординованої роботи педагогів та батьків.

Національно-патріотичне виховання учнів в умовах Нової української школи

Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Національно-патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується (за В.О. Сухомлинським).

Патріотизм виявляється в любові до Батьківщини, свого народу, турботі про його благо, сприянні становленню й утвердженню України як суверенної,

правової, демократичної, соціальної держави, готовності відстояти її незалежність, служити і захищати її, розділити свою долю з її долею, повазі до українських звичаїв і обрядів, усвідомленні спільності власної долі з долею Батьківщини, досконалому володінні української мовою. Виховання у молодого покоління почуття патріотизму нині визнано проблемою загальнодержавного масштабу, адже патріотизм – це одна із найважливіших рис сучасної людини.

У початкових класах закладається основа національної свідомості учнів, любов до рідної землі, своєї «малої батьківщини», виховується патріотична гордість за минуле і сучасне України, любов до рідної мови, формується духовно розвинена, творча, працелюбна особистість.

Національно-патріотичне виховання учнів початкових класів НУШ здійснюється у процесі навчально-пізнавальної діяльності шляхом внесення ціннісних складових у зміст навчальних предметів, відведення належного місця "спільно-взаємодіючій діяльності" як на уроках, так і в позаурочний час; гуманізації взаємин у системах "педагог-учень", "учень-учень"; використання вихователем демократичного стилю спілкування із здобувачами освіти; створення умов для творчої самореалізації кожної особистості.

Національно-патріотичне виховання учнів реалізується у процесі організації: навчально-виховної діяльності, позаурочної та позакласної роботи, позашкільної освіти, роботи органів учнівського самоврядування, взаємодії з батьками, громадськими організаціями, державними установами.

У молодшому шкільному віці важливо формувати здатність дитини:

- пізнавати себе як члена сім'ї, родини, дитячого угруповання, як учня, жителя міста чи села;
- виховувати у неї любов до рідного дому, краю, вулиці, своєї країни, її природи, рідного слова, побуту, традицій.

Головна мета посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді - готовність до виконання громадянських і конституційних обов'язків; успадкування духовних надбань українського народу; досягнення високої культури взаємин; формування особистісних рис громадянина Української держави.

Список використаних джерел

1. Назаренко Л. М., Антюшина О. М. Ціннісні орієнтири «нової школи»: у вимірі наукової позиції є. П. Голубородько. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://roippo.org.ua/upload/iblock/db0/veb_nar-16.10.2020.-pos_bnik..pdf
2. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/natsionalno-patriotichne-vihovannya-ditey-ta-molodi/>

Байдаченко Т. С.,

*м. Слов'янськ
Донецький обласний ІППО*

САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ФІЛОЛОГІВ-УКРАЇНІСТІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ ЯК ВИЯВ ПАТРІОТИЗМУ

Останній рік приніс чимало випробувань для педагогічної спільноти України. Попри складний воєнний час учителі не тільки гідно реалізують освітні завдання, але й демонструють вияв незламної громадянської позиції.

Не можна не відчувати гордість за колег – згуртованих, цілеспрямованих, готових самовіддано працювати задля перемоги. Учитель-захисник України, учитель-волонтер, учитель, який надає підтримку тим, хто потребує, – разом із цим ще всупереч усьому навчає дітей, виховуючи майбутнє покоління мудрих патріотів.

Не секрет, що немає поступу, якщо стоїш на місці. Людина, яка певний час не розвиває свої здібності, не

поповнює скарбницю знань, уреши-решит деградує. То чи можна реалізувати завдання, які ставить перед нами Нова українська школа, не дбаючи про вдосконалення професійних компетентностей [3]?

З іншого боку, чи можна організувати ефективну самоосвітню діяльність у період, коли кожному з нас доводиться долати безліч проблем, нерідко переживати важкі події, жити далеко від дому, часто навіть не маючи ресурсів для роботи - ні матеріальних, ні духовних?

Досвід 2022 року не тільки дозволяє ствердно відповісти на це питання, але й спонукає пишатися співвітчизниками [4, 5].

Підтверджують цю думку й результати анонімного онлайн-опитування «Підвищення кваліфікації філологів-україністів Донеччини в умовах сьогодення», реалізованого відділом мовно-літературної освіти Донецького обласного ІІІІО. Участь в анкетуванні взяли 195 учителів української мови та літератури нашої області.

85 % опитаних вважають потрібним підвищення кваліфікації для вчителів в умовах воєнного часу, 75 % уже пройшли курси підвищення кваліфікації у 2022 році (станом на жовтень). Серед мотивів самоосвітньої діяльності, крім того, що вона є однією з вимог до атестації педагогічних працівників, колеги відзначили особистісне зростання, професійний розвиток, інтерес до обраної тематики, прагнення до спілкування з колегами в непростий час сьогодення.

Понад 65 % опитаних обрали цьогоріч для професійного поступу курси, спецкурси Донецького обласного ІІІІО, близько 10% - міжкурсів заходів нашого інституту. Крім цього, колеги підвищили кваліфікацію в межах проєктів всеукраїнського та міжнародного рівнів, вебінарів та спецкурсів на онлайн-платформах.

Пишаємося, що 97,5 % тих, хто проходив курси при Донецькому обласному ІІІІО серед опитаних, задоволені в цілому змістом та форматом курсів. Наведено фрагмент одного з анонімних відгуків:

«Дякую ... фахівцям ІІПО за організацію курсової підготовки. Донецьким ІІПО надається можливість вибору з широкого спектру тем, форм проходження кваліфікації. Обирала в цьому році декілька тренінгів (у минулому році проходила 30-годинні курси). Цілком задоволена обраними курсами. Наразі пройшла й ще зареєструвалася на короткотривалі тренінги. Співпрацюємо і надалі».

До речі, у період із січня по жовтень курси підвищення кваліфікації для вчителів української мови та літератури при Донецькому обласному ІІПО пройшли 189 осіб, курси НУШ – 175 учителів-україністів.

Сотні педагогів узяли участь у міжкурсових заходах мовно-літературного відділу. Методичні заходи 2022 року реалізовано відповідно до плану. Слід відзначити їх масовість (не меншу, ніж у попередні роки) та інноваційність.

Закінчили роботу дві обласні авторські творчі майстерні вчителів української мови та літератури: «Медіаосвітне середовище вчителя-україніста та учня. Точки перетину» (майстер Горбач М.О., учитель української мови та літератури Краматорського закладу загальної середньої освіти № 22 з профільним навчанням імені Миколи Миколайовича Крупченка Краматорської міської ради) [1] та «Лайфхаки в кейсі, або Ненудне ЗНО» (майстер Гордієнко О. В., учитель української мови та літератури Бахмутського закладу загальної середньої освіти №11 з Бахмутської міської ради) [2]. Більшість учасниць АТМ виконали програму попри надскладні обставини.

Наводимо деякі думки учасниць про захід та саморозвиток узагалі.

«Учасникам обласної авторської майстерні пощастило: попри війну, попри жахливі виклики сьогодення 25 учителів Донецької області вже протягом пів року працюють на творчому фронті... Разом ми вчимося, експериментуємо, освоюємо нові навчальні платформи, долаємо особисті кордони, створюємо цікаве ігрове поле для здобувачів сучасної освіти. Ми віримо, що

наш спільний ігровий продукт принесе користь дітям України. Ми віримо в Перемогу! Фортуна любить сміливців!» (Кузьменко О. В., Вугледарський НВК «Політехнічний лицей-загальноосвітня школа I–II ступенів»).

«У цей нелегкий час, як ніколи, відчуваємо потребу в набутті нових знань, опануванні інноваційними формами та методами роботи» (Акользіна Н. О., Краматорська загальноосвітня школа № 11 Краматорської міської ради Донецької області).

У листопаді очікуємо традиційне творче свято – обласний фестиваль «Шукай краси, добра шукай!», на який уже сьогодні подали заявки близько 100 учасників. А 9 листопада (ще за однією доброю традицією) усією областю долучимося до всеукраїнської патріотичної акції «Радіодиктант національної єдності».

Про небайдужість, професійний неспокій колег свідчить також цьогорічна участь у фахових та творчих конкурсах. У надскладних умовах не залишилися осторонь таких випробувань 18% опитаних. Хочемо зазначити, наприклад, що кількість учасників XIII Всеукраїнського конкурсу фахової майстерності для вчителів-україністів «Соняшник-учитель» – 2022, за свідченням організаторів, «є безпрецедентно великою». До речі, тема цьогорічного конкурсу звучала так: «Пелюстки переможної єдності».

Причому вчителі не тільки самі є активними, а й спонукають до участі в конкурсах і змаганнях учнів, що є сьогодні дуже важливим (49,7 % опитаних). Палітра заходів є надзвичайно широкою: Всеукраїнський конкурс з українознавства «Патріот», Міжнародний мовно-літературний конкурс ім. Т.Шевченка, Міжнародний конкурс знавців української мови імені П. Яцика, конкурс учнівської творчості «Об'єднаємось, брати мої!», «Створи шедевр», конкурс захисту наукових робіт МАН, обласний фольклорно - етнографічний квест «Традиційні зимові свята українського народу», Всеукраїнський учнівський літературно-мистецький конкурс «стежками Каменяря»,

Всеукраїнський дитячий літературний конкурс «Я - майбутнє України» тощо.

Наразі перед філологами Донеччини нелегке випробування – проведення предметної учнівської олімпіади та мовно-літературних конкурсів. Та ми неодноразово долали виклики. Сподіваємося гідно представити рідний край на всеукраїнському рівні.

Отже, те, що тримає нас разом, що надихає, що дає дихати, жити й творити – це любов до Батьківщини. А любов має бути дієвою. Якщо любиш Україну, то любиш і себе в ній. А значить, дбаш про свій розвиток, про самоосвіту. Що й роблять філологи-україністи Донеччини.

Список використаних джерел

1. Завершила роботу АТМ із медіаграмотності вчителів української мови та літератури [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/UNULdbg>

2. Збираймо щедрий урожай: підсумки АТМ Олени Гордієнко [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/HNUKJNx>

3. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/6NUJI0V>

4. Сайт філологів-україністів Донеччини [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://viddilukrfilolog.wixsite.com/nova-mova>

5. Спільнота українських філологів Донеччини [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.facebook.com/groups/841085039694255/?ref=share>

Барабаш Л. М.,

*Шандриголівська ЗОШ І–ІІІ ступенів
Лиманської міської ради Донецької області*

ВПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ

Освіта ХХІ століття – це освіта для людини. Її

стрижень – розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни. Дана тема дуже актуальна в умовах розбудови національної системи освіти, бо розвиток сучасної школи висуває низку вимог до стилю роботи творчого вчителя. Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527, йдеться мова про те, що у період війни, яку російська федерація розв'язала і веде проти України, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських, цінностей.

У Лист МОН від 10.06.2022 № 1/6267-22 "Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах

освіти України" відзначено, що найважливішою метою сучасної загальноосвітньої школи є всебічний розвиток кожної дитини як особистості на основі розкриття і повної реалізації її потенціальних можливостей, розумових і фізичних здібностей, виховання громадянина, що керується у своїй діяльності загальнолюдськими принципами і здатного до свідомого суспільного вибору.

У державному документі «Нова українська школа» окреслено мету і завдання нової школи, зокрема яким має бути випускник нової школи, це – цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення; це – патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення; це – інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя.

Національно-патріотичне виховання на уроках біології має бути спрямоване на послідовне формування моральної позиції особистості учня, яка перевіряється завдяки вираженню почуття національного патріотизму, національної гідності, відданості своїй Вітчизні, відповідальності за раціональне використання і збереження її природних ресурсів – основи розвитку України як держави. Адже, саме на уроках біології виховання громадянина-патріота тісно пов'язано з пізнавальною діяльністю учнів, зміст і методи якої безпосередньо впливають на реалізацію виховних завдань. Природа є потужним фактором виховання поваги й любові до своєї Батьківщини, могутнім засобом виховання в дітей ціннісних ставлень, моральних якостей, насамперед національної свідомості.

Розбудова Української держави ставить на порядок денний надзвичайно важливе та невідкладне завдання – виховання справжнього громадянина, патріота рідної землі.

Науково-матеріалістичне виховання учнів необхідно поєднувати з екологічним та моральним вихованням, адже екологія та мораль тісно перегукується з патріотизмом.

Мораль – це не лише норма поведінки, а й почуття патріотизму. Патріотизм – це любов до Батьківщини, вміння бережливо зберігати та передавати із покоління в покоління те, що робить людина насправді красивим, добрим, чуттєвим, мужнім.

Про патріотизм написано і сказано стільки, що, здається, додати нічого. Наша Батьківщина змінилась. Переглядається минуле, турбує теперішнє, лякає своєю невідомістю майбутнє. Виховання почуття патріотизму нерозривно пов'язане з глибоким вивченням історії нашої держави. В цьому плані деяке місце можна відвести і предмету біологія, адже багато видатних вчених-біологів прославили нашу державу.

Однією із центральних проблем, яка постає перед сучасною біологією є проблема взаємовідносин людини та навколишнього середовища. Вже у стародавні часи люди розуміли, що неможливо тривалий час нехтувати законами природи, які підтримують у рівновазі все величезне біологічне різноманіття нашої планети. Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості.

Дбаючи про те, аби виховання молоді мало конкретний, самобутній, національний характер в процесі викладання біології поєдную навчання та виховання підростаючого покоління із систематичним використанням найбагатшої спадщини українського народу, впроваджую національну систему виховання. Саме біологія, як навчальний предмет, дає великі можливості для формування наукового світогляду учнів. Успіх у формуванні наукового світогляду, як це відмічає В.О. Сухомлинський, визначається зовсім не об'ємом відомостей, які зафіксувались у пам'яті учнів. Якщо учні будуть знати основні факти, будуть володіти основними біологічними поняттями, законами, принципами, то цього досить, щоб створити в свідомості учнів струнку, мотиваційну картину світу.

Технологія національно-патріотичного виховання

учнів дає можливість формувати у майбутніх громадян патріотичне мислення, патріотичну свідомість, розвивати інтелект особистості для активної участі в навчально-пізнавальній діяльності, виробляти активну громадську позицію, реалізовувати її в практичній діяльності.

Використовуючи основні технології формування патріотизму, національної свідомості та громадянськості вчитель у практичній діяльності реалізує такі завдання:

- 1) розкриття для кожної особистості поняття патріотизму, любові до свого народу, до рідної Батьківщини;
- 2) формування патріотичних переконань в учнів, обґрунтування необхідності їх постійного удосконалення в реальних умовах навчально-пізнавальної діяльності;
- 3) використання реальних соціально-педагогічних умов у процесі реалізації технології національно-патріотичного виховання особистості;
- 4) застосування нових наукових досягнень у практиці патріотичного виховання особистості, активізація шляхів підвищення ефективності національно-патріотичного виховання учнів у сучасній школі.

На уроках біології доцільно використовувати такі елементи національної культури як народні перекази, легенди, оповіді, загадки, пісні, думи, прислів'я та прикмети про наших супутників – рослин і тварин, які дійшли до нас із сивої давнини.

Патріотичне виховання передбачає формування в учнів знань, та уявлень про досягнення нашої країни в галузі науки, адже багато видатних вчених біологів, таких як І.І. Мечников, С.Г. Навашин, В.І. Вернадський, О.В. Паладін, М.І. Пирогов, М.М., Амосов, О.О. Богомолець, І.І. Шмальгаузен та багато інших, прославили Україну. При цьому завжди необхідно підкреслювати їхню приналежність до України, звертати увагу на внесок української науки в розвиток світової біологічної науки.

Пропоную можливі варіанти використання елементів

національно-патріотичного виховання на уроках біології:

Тема: Рослини

Приділяємо увагу рослинам-символам України – калині, вербі, дубу, тополі, маку, барвінку, чорнобривцям. Ефективним у цьому випадку буде використання проєктної діяльності учнів. На моїх уроках були виконані міні-проєктні роботи «Без верби і калини немає України», «Барвінок малий – символ України», які стали учасниками обласної природоохоронної акції «Проліска».

Тема: *Вегетативне розмноження рослин*

Розповідаємо про подвиг великого письменника Т.Г. Шевченка. Протягом семи останніх років заслання він не міг писати і малювати, тому використовуючи прутики верби, працював над тим, щоб створити у безводному казахстанському степу чаруючий оазис.

Тема: *Бактерії – найменші одноклітинні організми.*
Роль бактерій у природі та значення в житті людини

Вивчаємо будову бактерій, роль у природі, значення для людини, з'ясуємо шляхи їх проникнення в організм і звертаємось до народних легенд. Ось одна з них:

Чума ходила по селах під виглядом дівчини – жебрачки, що просила хліба і перетворювалась на чорного kota, пса чи курку. Бідні співчували, допомагали хто чим міг, а багаті ставились до неї по-іншому. Вони навмисне уникали зустрічі з нею. Хлопчик багача розповідав, що батька нема, пішов у поле, а мама в димарі сховалась. За це чума – дівчина умертвила і батька, і матір. А коли вона у вигляді чорної кішки зустріла бідного, то він забрав її до дому і нагодував молоком, яке його жінка купила у сусідки за гроші. Чума обійшла цю сім'ю і не завдала лиха. Потім кішка вибігла на двір і пішла до сусідки, в якій жінка купила молока. Через деякий час багачка була мертва і в руках тримала гроші, які взяла за молоко.

Тема: *Слухова сенсорна система*

Під час мотивації навчальної діяльності учнів використовуємо вірш Лесі Українки

Стояла я і слухала весну,
Весна мені багато говорила,

Співала пісню дзвінку, голосну,
То знов таємно-тихо шепотіла.
Вона мені співала про любов,
Про молодощі, радощі, надії,
Вона мені переспівала знов
Те, що давно мені співали мрії...

Під час вивчення біології людини, розповідаємо про досягнення медицини, із життям і діяльністю М. Амосова, О. Богомольця, І. Мечникова.

М. Амосов – автор понад 400 наукових робіт, включаючи 19 монографій. Ряд монографій перевидано в США, Японії, Німеччині, Болгарії. Він сам зробив близько 7 тисяч складних операцій, завдячуючи яким спас життя людям. У створеному ним інституті підготовлено 40 докторів і понад 150 кандидатів наук, багато хто з них очолює великі наукові центри. Микола Михайлович широко відомий як письменник. Його повісті «Думки та серце», «Записки з майбутнього», «ППГ-2266», «Книга про щастя та нещастя» неодноразово видавалися у нас в країні та за кордоном.

Сироватка Богомольця (АЦС) в роки Другої світової війни по суті була єдиним вітчизняним засобом, що застосовувалася для прискорення процесів зрощення переломів і загоєння пошкоджених м'яких тканин. Не підлягає підрахунку число життів поранених бійців, врятованих за допомогою цієї сироватки. Крім того, він проявив себе і людиною великої цивільної мужності. Так, в роки масових репресій по проханнях О. Богомольця і під запропоноване ним особисте доручення були звільнені з місць ув'язнення ряд крупних учених.

Відданим справі науки був і Ілля Ілліч Мечников. Він сформулював загальну теорію запалення як захисної реакції організму в боротьбі з інфекцією та заклав основи імунології. Мечников першим заявив, що запалення – це не лише свідчення атаки мікробів, а й захисна реакція організму. Він помітив це під час дослідів із личинкою морської зірки: коли вчений ввів у неї шип троянди, то рухливі клітини обліпили його, намагаючись знешкодити

шкідливого «нападника». Мечников назвав такий процес фагоцитарною реакцією організму, а клітини, які борються з мікробами – фагоцитами. Фагоцитарна теорія Мечникова стала наріжним каменем у сучасній концепції імунітету людини. Проте тривалий час його теорія зазнавала нищівної критики.

«Фагоцитарна теорія, створена понад чверть століття тому, впродовж багатьох років активно заперечувалась з усіх боків, – сказав у нобелівській промові у Стокгольмі Ілля Мечников. – Тільки останнім часом вона була визнана в науковому світі. Тому можна сподіватися, що в майбутньому в медицині винайдуть ще не один засіб, щоб використовувати фагоцитоз в інтересах здоров'я».

Тема: Значення біологічної науки в житті суспільства

Учні отримують домашнє завдання: підготувати повідомлення “Вклад вчених-біологів України у розвиток біологічної науки.”

Тема: Історичний розвиток органічного світу

Розповідаємо, що Україна володіє безцінною спадщиною людства – едіакарською біотою. Звертаємо їхню увагу на те, що подільський розріз венду й нижнього палеозою нижче міста Кам'янця-Подільський, в пригирловій частині Смотричу та по Дністру має світове значення. Наголошуємо, що Україна може пишатись тим, що вона входить в п'ятірку країн світу за поширеністю палеонтологічних знахідок докембрію.

Процес виховання юного громадянина має бути спрямований на розвиток особистості, таланту розумових, фізичних і духовних здібностей дитини в їх найповнішому обсязі. Пріоритетним напрямом цього процесу є розвиток національної самосвідомості, яка вбирає в себе:

- любов до Батьківщини, до історичного і самобутнього образу українського народу;
- віру в його духовну силу і покликання;
- волю до того, щоб українці посіли почесне місце в цивілізованому світі;

→ вміння осмислювати історії, культуру, мистецтво, цінності, мораль, звичаї, обряди, символіку свого народу, нації, рідного краю, оволодіння рідною мовою, систему вчинків, які випливають із любові, віри, волі й осмислення, готовність свідомо служити інтересам Вітчизни.

Знаходячись у постійному педагогічному пошуку як вчитель біології, аналізуючи проблеми сьогодення шляхом «Впровадження національно-патріотичного виховання в процесі вивчення біології», приходжу до висновку, що знання і вміння, які отримують учні під час вивчення біології сприяють вихованню громадянина, справжнього патріота своєї Батьківщини.

Патріотизм – це почуття не інстинктивне, не генетичне, не закладене природою. Воно є, якщо можна так сказати, почуттям інтелектуальним. Потреба любові до Батьківщини не належить до базових потреб. Це жінку кохають серцем, а батьківщину, свій народ, мову та культуру люблять свідомо. Дитині не можна нав'язати патріотизм, але її можна виховати патріотом. І нам є про що розказати дітям, щоб вони пишалися тим, що є українцями.

Отже, на мою думку, використання елементів національно-патріотичного виховання на уроках біології сприяє збагаченню духовного світогляду школярів, формує усвідомлення особистістю себе як часточки українського народу з власною національною гідністю. В наш час, коли нівелюється приналежність людини до певної нації, виховання справжнього патріота набуває особливо важливого значення. Виховуючи в учнях любов до рідного краю, ми формуємо гідне майбутнє нашого народу.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527. – режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>

2. Бех І. Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна. – Київ, 2014. – 29 с.
3. Дудар, О. В. Залучення національних традицій до сучасної системи виховання / О. В. Дудар // Класний керівник. – 2012. – № 1/2. – с. 22-23.
4. Качур М. М. Поняття “патріотизм” в українській науковій педагогічній думці / М. М. Качур // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2013, № 6 (32). – Суми: СумДУ імені А. С. Макаренка. – с. 54-61.
5. Коробка Л. Система громадянського виховання у школі життєтворчості / Людмила Коробка // Директор школи – 2014. – Лютий (№ 3). – с. 13-16.

Бараненко І. О.,

м. Костянтинівка

ЗЗСО № 6

**КЛУБ «ГОЛОС МИРОТВОРЦІВ»
ЯК ОСЕРЕДОК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

На думку нашого сучасника Дмитра Сиротюка, *школа – це маленький тест-драйв дорослого життя. Формуючи в ній сучасне суспільство, що базується на цінностях, ми вчимо дітей механізмів, що працюють у державі.*

Без усякого сумніву, найбільше у світі щастя – це мир на землі, коли на ній розквітають чарівні квіти, люди живуть спокійно, земля не здригається від страшних вибухів, а діти вчаться, здобувають знання, щоб зробити наш край ще прекраснішим. Мир на землі – це найбільше благо, бо є тато і мама, ніхто не гине у боях, і багато радості у світі.

Ми живемо в непростий для України час. Останні події підтвердили необхідність здійснення патріотичного виховання покоління, що підростає.

Для мене патріотичний напрямок був і залишається

пріоритетним. У класі ми створили клуб «Голос миротворців». Мета клубу: виховувати свідомих громадян України в дусі патріотизму, взаємоповаги та толерантності, братерства й миротворчості, вчити вирішувати будь-які суперечки мирним шляхом, бути добрими та милосердними.

Робота нашого клубу є невід’ємною частиною урочної та позаурочної діяльності та представлена в циклі занять.

Під час проведення інформаційної хвилинки «Я миротворець – місяць без слів...» діти отримали інформацію про дуже цікаву професію, яка складається з 2 слів: мир і творець. Перед початком заняттям учні обрали собі букви: **м**, **и** або **р** та об’єдналися в 3 групи.

Працюючи в групах, школярі більше дізналися про те, хто такі миротворці, що таке миротворчість, як застосовуються миротворчі сили. Представники кожної групи поділилися цікавою та пізнавальною інформацією.

«Центр миротворчості» розповів про 2 важливих свята: 29 травня – Міжнародний день миротворців ООН та 15 липня – День українських миротворців.

Інформаційна група представила стрічку часу «Історія створення Миротворчих сил ООН».

Група юних патріотів ознайомила з Кодексом честі юного миротворця. Усі учні дали урочисту обіцянку та вступити в ряди юних миротворців.

На рефлексивному етапі було проведено вправу «Подарунок». Активно й творчо діти підійшли до справи. У маленьких рученятах звичайний папір перетворювався на білих голубів, на крильцях яких вони писали свої побажання рідній країні, воїнам та героям, які її захищають.

Під час інтерактивної вправи «Святковий салют» діти мали змогу висловити свої думки щодо здійснення очікувань від проведеного заняття.

- Що сподобалося?
- Яка проблема, що обговорювалась, найбільше схвилювала?
- Чи здійснилися ваші очікування?

Діти прикріплювали стікер у вигляді зірочки з паперу на дошку – і всі побачили власноруч створений святковий салют на честь дружби, взаєморозуміння й миру.

На початку 2 заняття «Добро в людських серцях» діти переглянули відео «Притча про доброту» та обговорили його зміст.

Після складання асоціативного куца за допомогою малюнків до слова «Добро» учням були запропоновані питання творчого характеру: З чим ви пов'язуєте слово добро? Якщо б добро зобразити музикою, якою вона буде? З яким предметом ви порівнюєте добро? Яким кольором ви б його намалювали?

Із великим задоволенням учні створювали велике серце доброти, вклавши в нього зі своїх сердець частиночку добра.

Далі діти зустрілися з хлопчиком Мирчиком, який провів з ними Поетичну розминку. Вони разом складали вірші про добро, добираючи риму до останнього слова кожного другого рядочка.

Потім Мирчик запропонував їм створити Хрестоматію Миру. Щоб розмістити в ній свої роботи, треба було написати 3-хвилинне есе на тему: «Що для мене є добро». Кожен мав можливість прочитати свої роздуми друзям. Так, Хрестоматія була заповнена цінними думками.

На завершennі заняття переглянули мультфільм «Просто так!», познайомилися із золотим правилом вихованості: стався до людей так, як би ти хотів, щоб люди ставилися до тебе, запалили свічку та у дружньому колі висловили своє враження про заняття.

Спалахнула свічка ясним полум'ям,

Підійдіть погрітися, кому холодно.

Крихітку любові нашої взяти,

Добрі слова на останок сказати...

Розвиток патріотичних почуттів, гордість за Батьківщину, виховання бажання жити та працювати в мирі, дружбі та злагоді, бути справжнім громадянином своєї країни – це мета гри-тренінгу «Мир народжується в думках людей».

Діти працювали над головоломкою нового покоління кроссенсом. Ця інноваційна технологія мала на меті колективне створення асоціацій до слова «Мир».

Потім переглянули пісочну анімацію «Мир для дітей» від Ксенії Симонової, а далі на них чекала групова арт-терапія, де вони спробували створити свою власну пісочну анімацію.

Найулюбленіша вправа учнів – це складання сенканів. Представники груп отримали слова: Батьківщина, захисник, війна, мир. Кожна група працювала із захопленням.

Цікавою була для учнів й інформаційна хвилинка, яку вони підготували самостійно. Їхня розповідь торкнулася актуальної теми сьогодення – війни. Діти дізналися, що світ зазнав величезну кількість війн, кожна з них повинна була б слугувати нагадуванням для всіх про те, що найжорстокіша ціна за них – це життя людей і мирне небо над головою. За підрахунками аналітиків упродовж останніх 6 тисяч років мирними, тобто без воєн, були лише 292 роки.

Для вироблення в учнів умінь знаходити рішення будь-якої проблеми було запропоновано вправу «Учимося креативно мислити».

Діти тренували свою креативність, спробувавши дібрати закінчення речення.

Мир – це ...

Війна – це ...

У День Миру люди мають...

Я люблю мирне небо над головою...

Під час хвилинки-цікавинки учні працювали в парах над деформованим текстом та склали легенду про емблему миру. Вони також дізналися про Дзвін Миру, який звучить протягом 1 хвилини у Всесвітній День Землі, щоб нагадати всім людям, наскільки важливо, щоб на нашій планеті панував Мир.

Зібравшись у коло, діти висловили свою думку «Мій внесок у справу миру», а потім з великим задоволенням взяли участь у грі. На ватмані із зображенням брудного

океану учні розмістили у формі маленьких крапельок-побажань свої думки про те, що треба зробити, щоб на Землі запанував мир. Зробили висновок, що океан став набагато чистішим, хоча ще залишилися темні плями. А це означає, що треба й надалі продовжувати дарувати світу добро, адже без миру, дружби та взаєморозуміння не прожити. Це повинен розуміти кожен і йти з цією думкою по життю.

Усі разом відправилися в мандрівку «Діалог із майбутнім». Уявивши,

що закінчили школу й стали висококваліфікованими фахівцями, утворили свою сім'ю. Треба було попрацювати над завданням та пояснити своїм рідним дітям, чому збереження миру є основним завданням для всіх поколінь.

На четвертому занятті «Толерантність врятує світ» учні знову зустрілися в клубі «Голос миротворців».

На початку заняття працював театр-експромт. Діти не тільки слухали, а й інсценували старовинну легенду «Як добре, що всі ми різні», яка допомогла сформулювати мету зустрічі. Толерантність – ключове слово цього заняття.

На нашій планеті існує дуже велика кількість різних людей. Усі ми несхожі один на одного і щоб мирно співіснувати, нам треба миритися з цим розмаїттям. Такими словами почалося виконання вправи «Сніжинка».

Після виконання завдання, треба було відповісти на запитання: Чого навчає ця вправа?

Діти зробили висновок, що всі люди різні між собою, але це не означає, що хтось є кращим за інших. Чому виникають сварки, бійки, війни? Мабуть, тому, що існує розлад між людьми, немає між ними злагоди, кожен хоче слави або заздрить іншому, хоче довести, що він кращий.

Від «Центру повідомлень» учні дізналися, що слово «толерантність» походить від латинського прикметника «терплячий». Отже, толерантний – це здатний витримувати іншого, не такого як сам. Діти дали відповідь на запитання: чому толерантність так актуальна в наш

час? А також спробували на кожну літеру слова назвати рису характеру, притаманну толерантній людині. Вийшов асоціативний ряд.

Наступною була вправа «Мудреці».

На столах лежали конверти із зазначенням різних якостей людини. Треба було спробувати вибрати ті якості, які відповідають толерантній людині.

Під час виконання вправи «Товариський суд» діти тренувалися вирішувати конфліктні ситуації за принципом толерантності та обговорювали їх у підгрупах. Слід відзначити, що група відіграла роль товариського суду, який повинен винести «вирок» ситуації. Потім усі учні висловили думки, чи був цей «суд» толерантним і чи можна бути толерантним у цій ситуації.

Дуже цікавою виявилася робота у творчих групах по створенню та захисту емблеми толерантності. Під час захисту робіт зробили висновок, що толерантність – це повага до людини, до її життя та вчинків. Найвища наука життя – бути добрим.

Вправа «Передбачення» почалася мелодійною музикою, і діти почули повчальну казку про дівчинку Любов, яка обирала собі подругу. Наприкінці казка перервалася, і дітям треба було передбачити, кого ж вона обрала та пояснити свою думку.

Під час проведення вправи «Килим ідей» оголосилися запитання: Чому в нашому житті важко бути толерантним? Чому існує така проблема?

Кожна група отримала 10 різнокольорових смужок і великий аркуш паперу. Свої відповіді учні записали на смужках (на одній смужці – одна відповідь). Далі на великому аркуші утворився «килим», діти наклеїли всі смужки так, щоб усе написане можна було прочитати. Представник групи захищав свій «Килимок».

На рефлексивному етапі було проведено вправу «Толерантність починається з мене». Діти стали в коло, взяли за талію сусідів, нагнулися вперед, назад. Взятися за плечі сусідів, нагнулися вперед, назад.

– Ви падаєте? Чому?

– Тому що у нас є підтримка. І це так важливо в нашому житті!

На останньому 5 занятті юні миротворці відправилися в «Подорож заради миру», під час якої їх чекали такі несподіванки: відвідування в бібліотеці тематичної виставки «Під мирним небом»; зібрання пазлів із прислів'їв, щоб утворилося «Дерево мудрості», створення колажу «Діти обирають мир».

Учні відвідали казкову галявину, де усім класом склали сторітелінг «Як мир переміг війну». На завершальному етапі провели веселі змагання «Козацькі забави».

З давніх-давен нашим пращурам – запорізьким козакам були притаманні гідність, прагнення незалежності, волелюбність і весела вдача. Козацьке військо впродовж віків було армією, яка протистояла чужинцям, боронила свою землю і український народ від завойовників.

Українська армія по праву пишається своєю історією, традиціями. Ніколи наші війська не загарбували чужих територій, не посягали на чуже добро, чужі землі, ніколи не були агресорами. Україна сьогодні – незалежна держава. Українські Збройні Сили покликані охороняти рідну землю!!!

Головною ж метою запропонованих заходів було бажання показати, що діти хочуть жити, творити, навчатися та рости під мирним небом, у мирній країні. З цього приводу дуже влучно сказав великий педагог В. Сухомлинський: «Чим раніше людина залишила своє коріння в рідній землі, тим міцніше вона приросте до неї душею своєю, тим дорожчою для неї буде доля рідної землі».

Хочеться сподіватися, що ці та інші заходи утверджуватимуть у молодого покоління прагнення жити без воєн та конфліктів, бути толерантними та миролюбними. Адже тільки так ми зможемо будувати майбутнє, у якому будуть щирі дитячі посмішки та любов.

А хіба це не найголовніше?!

Список використаних джерел

1. Сорока Г. І. Сучасні виховні системи та технології: навчально-методичний посібник для керівників шкіл, вчителів, класних керівників, вихователів, слухачів ІПО. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2002. – С.128. (Серія «Управління школою»).
2. Апраксина О.А. Позакласна робота в школі, К., Освіта 2007. – 130 с.
3. Місюра Т.М. Виховний захід «Урок миру» [Електронний ресурс] / Місюра Тетяна Миколаївна // ІНФОурок: [сайт]. – Режим доступу: <http://infourok.ru/vihovniy-zahid-urok-miru-527222.html/>. Шпак М. Відео «Україна-мати» [Електронний ресурс] / Шпак М.// Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=wA09qgGUw9k>
4. Збірник методичних матеріалів для педагогічних працівників на допомогу у відзначенні Міжнародного Дня миру у 2016 році / за заг. ред. Т. В. Тарасової, - К.: , 2016. Режим доступу: <http://school150.edu.kh.ua/Files/downloads/myr.pdf>
5. **Миротворчі сили ООН – Вікіпедія** Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Миротворчі_сили_ООН

Інтернет-ресурс:

6. <http://metodportal.com>
7. <http://www.teacherjournal.com.ua>

Беліменко Л. В.,

*НВК ЗОШ І-ІІІ ступенів - ліцей
м. Добропілля*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У сучасних умовах українських реалій, коли Україна зусиллями військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набувають ціннісні орієнтири сучасної української школи, що представлені у матеріалах Міністерства освіти і науки України "Ціннісні орієнтири

сучасної української школи", зокрема, патріотизм.

У педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченко поняття "патріотизм" визначається як "суспільний і моральний принцип, що характеризує ставлення людей до своєї країни, яке виявляється в певних діях і складному комплексі суспільних почуттів, що звичайно називається любов'ю до Батьківщини" [2, с. 356].

Патріотизм та національна свідомість закладені на генетичному рівні в наших пращурів і передаються з покоління в покоління.

Як же можна охарактеризувати зазначену цінність в освітньому процесі?

Вдячність та відданість своєму народові – почуття особливої емпатії до людей та суспільства, в якому людина народилася, виросла й де попри можливі труднощі відбувається фізичний, інтелектуальний та духовний розвиток особистості.

Дотримання законів та суспільно корисних правил життєдіяльності – усвідомлення необхідності знати та дотримуватися норм моралі й норм чинного законодавства; свідоме уникнення зневажливого ставлення до закону, протидія правовому нігілізму в собі та інших людях.

Відчуття гордості за надбання національної культури, мови, історії, традицій – шанобливе ставлення до культурних здобутків народу, його історичних досягнень, пам'яті про осіб, що полягли за його незалежність та самобутність; здатність зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави.

Урахування суспільного інтересу у своїй повсякденній діяльності – розуміння, що для патріота важливо не тільки бути носієм культури рідного народу, але й повсякчас зважувати свою життєдіяльність з нинішніми інтересами загального блага.

Готовність діяти в інтересах народу – відчуття потреби зберегти та примножити надбання й добробут українського народу, захищати інтереси країни у разі

збройної агресії проти неї [3, с. 44, с. 45].

З огляду на характеристику даної цінності, можна виділити цілий цикл заходів, що виховують дух патріотизму в учнів (для співпраці з учнями та батьками є Google Classroom, а також створені групи у Telegram):

"Ранкове коло" набуло особливого значення в НУШ. Навчальний день розпочинається з формування ціннісного ставлення особистості до своїх Батьківщини, держави, народу, нації. Це подобається учням і назавжди залишається з ними у їх свідомості.

"День вишиванки". Щороку у третій четвер травня вся країна відзначає Всесвітній день вишиванки! Святувати його почали не так давно, але ця традиція вже встигла міцно закріпитися у свідомості багатьох людей. Не залишилися осторонь і ми. Створили унікальний орнамент онлайн, тобто кодування свого ім'я та долучилися до Патріотичного Вишиванкового дефіле також онлайн.

Челендж ЦДЮТ "Написане з любов'ю слово Україна". Діти зараз по усім куточкам планети, але усі вони сумують за рідною Україною. Україна – в серці кожного з нас. І воно болить через втрати відважних воїнів, мирного населення, знищені міста, інфраструктуру та окуповані території. Але б'ється ще дужче, бо більш за все прагне Перемоги!

Марафон "Моя улюблена Донеччина". 2 липня Донецька область святкувала своє 90-річчя! Діти доєдналися до обласного онлайн-марафону. Розмістили світліни із зображенням краєвидів та улюблених місць мирної Донеччини. Такі заходи допомагають вихованню в учнів любові до рідного краю, гордості за його успіхи.

Онлайн-фестиваль віршів "Якою я бачу свою Україну". Вперше, 28 липня 2022 року, в Україні відзначили День Української Державності. Діти записали відео особистого декламування віршів про Україну, в яких висловили інтерес до життя українського народу, до його історії та культури, до природи України.

"День Державного Прапора". Державний прапор України – це символ віри і добра. Учні зробили прапор

своїми рученнями. Пишайся своїм прапором, патріот, адже Україна – мужня духом, велика та квітуча країна!

Фотоквест "Діти єднають Україну" присвячений Дню Незалежності України. Учні із задоволенням долучилися до святкування, бо всі ми вірні Батьківщині, незалежності та цілісності нашої держави, любові до України. Діти виконали всі завдання: в календарі обвели цей день та місяць, коли в Україні святкують День Незалежності, зробили фото однієї з рослин-символів України, сфотографували річ, яка є символом гостинності. Діти пишуться історією землі, своєї незалежної країни!

Квест-гра "Ми українці: честь і слава незламним!". Патріотами не народжуються, патріотами стають, і завдання школи – виховати гідне підростаюче покоління, патріотів своєї держави. Учні молодших класів НУШ знають про Україну набагато більше, ніж їхні батьки у тому ж віці. Можуть назвати державну символіку, заспівати гімн, знають імена видатних українців минулого та сьогодення – цю інформацію вони вивчають протягом навчального року в курсі кожного шкільного предмета.

Онлайн-акції "Долоньки миру", "Голуб миру". Щороку 21 вересня люди у різних куточках планети відзначають Міжнародний день миру, свято, яке покликане змусити всіх не тільки задуматись, але й зробити що-небудь заради спокою на Землі. Учні власноруч виготовили паперові долоньки та паперових голубів як символ миру та духовного розвитку нації. На мою думку, патріотичне виховання впроваджується швидше, якщо залучена вся родина. Матуся учениці нашого класу також приєдналася до проведення Всеукраїнської акції "Голуб миру". Вишила бісером чудову картину.

"Донбас заповідний". Діти долучилися до еколого-краєзнавчого руху учнівської та студентської молоді "Донбас заповідний". Рух виховує в учнів любов до рідного краю та почуття відповідальності за збереження довкілля.

"День захисників і захисниць України". У цей день проводили вікторину "Козацькому роду – нема

переводу!". Розучували рухи таночку "Козачок". Учні власноруч виготовили вітальні листівки і тим самим продемонстрували свою шану та повагу до захисників України. Записали відео зі словами вдячності до всіх захисників і захисниць України, які щодня роблять неймовірно та боряться за нашу з вами перемогу.

Підсумовуючи, варто зауважити, Концепція Нової української школи передбачає, що її випускники будуть патріотами з активною життєвою позицією, які діють згідно з морально-етичними принципами і здатні приймати відповідальні рішення, поважати гідність і права людини [1, с. 6]. Покоління високої патріотичної свідомості, з почуттям вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу.

Список використаних джерел

1. "Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/TNmAZCc>
2. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Пед. думка, 2001. – 514 с.
3. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/yNmAIWg>

Борульник В.Г.,

м. Селидове

Селидівська загальноосвітня гімназія

Селидівської міської ради Донецької області

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВИЯВ ПАТРІОТИЗМУ ТА ЗАСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Головною метою сучасної загальної освіти в Україні є виховання свідомого громадянина, формування життєво компетентної особистості, здатної до життєдіяльності в полікультурному соціумі. Педагогічний колектив Селидівської загальноосвітньої гімназії намагається

створити умови для розвитку й самореалізації кожної особистості як громадянина України, формувати покоління конкурентоспроможних і мобільних, здатних навчатися впродовж життя, створювати та розвивати цінності громадянського суспільства. Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа”, Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, діяльність колективу Селидівської загальноосвітньої гімназії спрямована на виконання таких завдань:

- формування в учнів компетентностей, важливих для успішної соціалізації особистості;
- формування морально-етичних, соціальних, громадянських ціннісних орієнтирів, виховання національно свідомої, духовно багатої, фізично досконалої особистості;
- формування почуття важливості волонтерської діяльності;
- розвиток творчої співпраці педагогічного колективу, учнів і батьків на засадах педагогіки партнерства.

Враховуючи події сьогодення, однією з важливих ланок виховної роботи освітнього закладу є розвиток волонтерського руху. Волонтерство – це фундамент громадянського суспільства. Це один з ефективних інструментів розкриття власного потенціалу та розвитку практичних навичок. Волонтерство для школярів є невичерпним джерелом набуття громадянської освіти, можливістю вчитися та сприяти демократичним змінам у країні, можливістю реалізовувати свій власний потенціал у служінні суспільству. Юний волонтер завдяки соціальній діяльності набуває практичні життєві орієнтири, власний досвід саморозвитку особистості. Громадська активність школярів допомагає спробувати себе в обраній професії та зробити свідомий вибір у майбутньому. Головним завданням педагогічної спільноти є поширення культури волонтерства в освітніх закладах та Україні.

В процесі виховної роботи учні у співпраці з педагогами, представниками громадських організацій, членами молодіжної ради намагаються знаходити відповіді на важливі питання, які цікавлять молодь: хто такий волонтер? чи кожен може бути волонтером? навіщо школярам волонтерство? Молодь усвідомлює, що волонтерська діяльність відкриває для них широкий спектр можливостей: спробувати себе у новій справі, завести цікаві знайомства, змінити своє середовище, відчутти себе здатним щось зробити, будувати соціальні відносини, отримати додаткові бали для вступу у вищий навчальний заклад та інше. Волонтерство розвиває соціальні, громадянські та емоційні навички, які є ключовими компонентами концепції Нової української школи. Адже ці компетентності необхідні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, сім'ї та роботі. Не менш важливим є той момент, що волонтерство допомагає розвивати комунікативну компетентність: учні вчаться висловлювати свої власні думки, відстоювати свою позицію, вести конструктивний діалог, приймати аргументи інших.

На сьогодні послуги волонтерів потрібні для розв'язання проблем у сферах соціального захисту, охорони здоров'я, освіти та виховання, охорони довкілля, спорту і туризму, культури та молодіжного руху, правозахисної діяльності. До волонтерської діяльності долучається все більше і більше людей різного віку, які спрямовують свої зусилля задля перемоги нашої країни! Волонтерський рух є дуже різноманітним. Але, всіх волонтерів об'єднує бажання робити щось хороше, аби змінити світ на краще.

Як учні можуть долучитися до волонтерства? Сьогодні школярі освітніх закладів країни роблять та передають на фронт, у лікарні патріотичні вироби, листівки, малюнки зі словами підтримки, підіймаючи настрій і бойовий дух захисникам України.

Разом з іншими волонтерами, благодійниками організовують благодійні ярмарки на підтримку Збройних

Сил України, допомагають на волонтерських штабах, долучаються до виготовлення окопних свічок, маскувальних сіток, донатять гроші на потреби українських бійців, беруть активну участь у благодійних акціях та ініціативах “Плетемо перемогу разом”, “Зітріємо серцем!”, “Дякуємо тобі, мій захисник!”, “Добрі справи від добрих сердець” та ін.

Віriamo в те, що доброта та благодійні справи неодмінно приведуть нас до миру та перемоги! Спільними зусиллями ми зможемо змінити свої міста, країну та світ на краще!

Список використаних джерел

1. Волонтерство та громадсько-активні школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/method/1505/> (дата звернення: 20.10.2022). – Назва з екрана.
2. Волонтерство як інструмент навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/volonterstvo-yak-instrument-navchannya/> (дата звернення: 20.10.2022). — Назва з екрана.
3. Про волонтерську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від від 19.04.2011 № 3236-VI: станом на 03.09.2022, підстава – [2519-IX](#). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 22.10.2022). – Назва з екрана.
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства освіти та науки від 06.06.2022 № 527. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-v-zakladah-osviti-ukrayini-ta-viznannya-takim-sho-vtrativ-chinnist-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-16062015-641> (дата звернення: 20.10.2022). – Назва з екрана.
5. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]: Рішення колегії МОН від 27.10.2016. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20se-rednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.10.2022). – Назва з екрана.

Булатецька Ю. О.,

м. Торецьк

ЗЗСО І–ІІІ ст. № 20

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ (НУШ)

Україна на сучасному етапі переживає складні часи. Саме тому вона потребує нових підходів до патріотичного виховання особистості. Велику роль у цьому процесі відводять закладам освіти, а саме наймолодшим її вихованцям. Бо діти – це наше майбутнє, і від них залежить, у якій країні ми будемо жити: вільній, демократичній, суверенній, незалежній...

Початкова школа – це фундамент, основа національної свідомості учнів, що дозволяє ще з першого класу формувати в дітей знання й уявлення про суспільство, рідний край, розкриває особливості взаємодії людей у родині, розвиває свідоме ставлення до своєї країни, до рідної мови, виховує гордість за минуле і сучасне України, творить її майбутнє.

За концепцією Нової української школи, її випускники – це «освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти здатні до ризику та інновацій» [1]. У результаті впровадження системного патріотичного виховання ми маємо молоде покоління з розвинутою патріотичною свідомістю і відповідальністю, з почуттям вірності, любові до Батьківщини, готове до захисту національних інтересів, цілісності та незалежності України.

Національно-патріотичне виховання в початкових класах Нової української школи здійснюється у процесі навчально-пізнавальної діяльності шляхом внесення ціннісних складових у зміст навчальних предметів, як на уроках, так і в позаурочний час. Патріотичне виховання наскрізною лінією проходить крізь усі галузі освітнього процесу.

Концепція Нової української школи працює на

принципах педагогіки партнерства, в основу якої покладено спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем та батьками.

Таким чином, батьки моїх вихованців є активними учасниками не тільки в навчальному процесі, а ще й у виховній роботі. Усі разом ми працюємо над проектами, дослідженнями, поглиблюючи та розширюючи знання учнів про Україну, її традиції, культуру, народні та державні символи.

Кожного року ми долучаємося до історичних пам'ятних дат нашої держави : до вшанування Дня пам'яті героїв Крут (героїко-патріотична година «Квіти у полі, там де Крути»), до Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту (відвідування виставки у шкільному музеї «Пам'ять»), до вшанування Героїв Небесної сотні (перегляд презентації «Ті спогади – то вічний серця біль»), до Дня Гідності та Свободи (відвідування шкільного музею «Пам'ять»), до Дня захисника та захисниць України (пишемо вітальні листи та малюнки захисникам), до дня народження Т.Г. Шевченка (читання віршів, віртуальні подорожі), до Дня вишиванки (досліджуємо, звідки прийшла до нас вишиванка, виготовляємо лепбуки) тощо. Результатом цієї роботи є те, що діти знайомляться

з історичними пам'ятними датами нашої держави з початкових класів, а перейшовши до середньої ланки, вони ці знання поглиблюють.

На уроках «Я досліджую світ» вивчаємо історичні події за допомогою стрічки часу (існування Київської Русі, Козацької доби, Трипільської культури). Кожного року поглиблюю знання дітей про державні символи: Прапор, Герб і текст Гімну. Досліджуємо історію українських прапорів (колір, зображення на них). Для цього готую презентації, демонструю фільми, організовую екскурсії до шкільних музеїв, відвідуємо бібліотеку, долучаємося до участі в онлайн- олімпіадах.

На уроках української мови вивчаємо біографію і творчість митців слова: Ліни Костенко, Наталі Гуркіної, Нати Гончаренко, Володимира Сосюри, Лесі Українки, Тараса Шевченка, Дмитра Павличка, Наталі Забіли... У кожному творі цих письменників розкривається тема патріотичного виховання, духовного зв'язку поколінь, що

дає можливість усвідомити дітям, що для них є Батьківщина. Вивчаючи теми українського фольклору (загадки, прислів'я, приказки, щедрівки, веснянки, гаївки), пояснюю дітям, що багатство усної народної творчості свідчить про мудрість і талановитість нашого народу.

На уроках математики та «Я досліджую світ» національно-патріотичне виховання формується через зміст задачі. Складаю задачі, у яких треба порівняти кількість населення різних областей, обчислити відстань від одного міста до іншого, знайти, у якому році було засноване те чи інше місце та порівняти ці дати. Таким чином ми відпрацьовуємо не тільки обчислювальні навички, а й виконуємо пошукову роботу, досліджуючи минуле.

На уроках «Мистецтво» знайомимося з українськими піснями, народними інструментами, досліджуємо, якому регіону нашої країни належить орнамент, зображений на рушниках, вишиванках, вивчаємо традиції, смаки нашого народу. Вивчаємо українські народні пісні, демонструємо виставки малюнків

Щоб підвищити інтерес дітей до знань, на уроках використовую різні форми роботи: онлайн сервіси, такі як LearningApps, платформу На урок, додатки Googl.

Навіть працюючи в дистанційному форматі, ми об'єднуємось у малі групи, знаходимо цікаву інформацію і презентуємо її на уроці. Дуже вдячна батькам, які в такий складний час долучаються до освітнього процесу та допомагають нам не тільки в навчанні, а й у виховній роботі.

Народна мудрість говорить: «Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього». Саме тому ми повинні докласти всі зусилля, щоб наші діти знали свою історію, національні традиції і мали змогу творити майбутнє.

Список використаних джерел

1. Концепція Нова українська школа – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Національно-патріотичне виховання молодших школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів – [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://surl.li/dmqhb>
3. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання / О. Я. Савченко. – 2-ге вид., доповн., переробл. – К.: Богданова А.М., 2009. – 226 с.

Вакал Т. В.,

*Нововодянська ЗОШ І–ІІ ступенів
Білозерської міської ради*

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ В ОСВІТЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Орієнтиром Нової української школи є цінності. Виховання на цінностях – один з ключових компонентів Нової української школи.

Виховання – це складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку.

Цінність – будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини чи суспільства, заради якого вона діє, витрачає сили, час, гроші, здоров'я, заради якого вона живе.

Цінності є фундаментом освіти та умовою формування людини та суспільства, які у своїй як професійній, так і повсякденній діяльності зважають морально-етичний та

публічний інтереси. Основою втілення цінностей у шкільний простір стають ключові компетентності, які поєднують навчальний, виховний, інформаційно комунікаційний і розвивальний потенціали шкільної освіти. Структура людських цінностей формується на основі свідомого, осмисленого відображення людської реальності. Педагогічна наука розглядає цінності в контексті основних педагогічних категорій – освіти, навчання, виховання, розвитку.

Цінності в освітньому середовищі: гідність, рівність, справедливість, толерантність та культурне різноманіття, турбота, чесність, довіра, верховенство права, нетерпимість до корупції та фаворитизму, патріотизм, екологічно-етична цінність, соціальна відповідальність, лідерство та самореалізація, свобода.

Поняття цінностей є дуже важливим у сучасному суспільстві. Адже саме ті орієнтири, які обирає собі людина прямо впливають на життя усього суспільства. Тому кожна особистість має відповідально і свідомо формувати власні канони поведінки та усвідомлювати можливі наслідки, які матимуть вплив на життя інших. Науковці зазначають, що «цінності – це соціально схвалені і підтримані більшістю людей уявлення про те, що таке добро, справедливість, романтизм, патріотизм, дружба. Цінності не підлягають сумніву, вони є еталоном і ідеалом для всіх людей»

Виховуй у собі Людину – ось що найголовніше, інженером можна стати за п'ять років, учитись на людину треба все життя. (Василь Сухомлинський)

В сучасних умовах пріоритетну роль відіграє саме розвиток патріотичної особистості, а також громадянське, національне, військово-патріотичне виховання.

Патріотизм (від грецького "патріс") – це любов до Батьківщини, відданість Вітчизні, народу. Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття того, що в моєму класі, школі, районі, місті, країні все мене стосується, все залежить від мене.

Практика доводить, що найбільш результативним

формування патріотичної особистості школяра буде за умови застосування у навчально-виховному процесі інноваційних педагогічних технологій, а саме: інтерактивних уроків, факультативних курсів, позакласних заходів, екскурсій, пошуково-дослідницької діяльності, учнівського самоврядування, експериментальної роботи

Загальнолюдські цінності не є вродженими, вони набуваються в процесі виховання. Саме вчителі є співавторами духовного та освітнього простору дитини. Цінності виникають, формуються і розвиваються внаслідок міжсуб'єктних відносин. У педагогічній діяльності для нас важливо розуміти цінності як ідеал, прийнятий особистістю, як значущі для неї явище, поняття, установка. К.Ушинський відзначав, що такі цінності, як патріотизм, людяність, любов до праці, воля, чесність, правдивість, є основою морального виховання особистості. Цінності – це одна з найбільш стабільних характеристик особистості, її духовності. Вони завжди пов'язані з еталоном, на який орієнтується людина в своєму житті, з ідеалом, який вона наслідує або намагається наслідувати.

Прилучення людини до цінностей, формує духовний спосіб життя, який в індивідуальному плані означає певний комплекс якостей, властивостей та вмінь, що дають їй змогу самореалізовуватися, здійснювати самостійну, внутрішньо вмотивовану діяльність.

В українців донедавна були сильно розвинуті традиційні цінності. А саме: важливість релігії, відносини батьків і дітей, повага до влади і традиційні сімейні цінності. Члени суспільства, які дотримуються цих цінностей, зазвичай, відкидають значні зміни суспільного ладу. За роки незалежності України ситуація дещо змінилася. Перехід до ринкової економіки змінив людей і їх цінності. Першочергова увага у суспільстві почала приділятися захисту прав людини, широким можливостям самореалізації індивіда, комфортним умовам його життя, багатокomпонентному розвитку. Українці повірили у зміни на краще, на зближення за рівнем життя з

європейськими економічно розвинутими країнами.

Кожна людина – неповторне творіння, і це потрібно усвідомлювати й цінувати, розвивати й відповідально застосовувати в житті, розуміючи, що гідність є породженням і умовою свободи. По-справжньому гідною може бути тільки вільна людина. Гідність змушує громадянина діяти, ставати на заваді порушенням принципів. Вільні у своїх діях і захищені законом ЗМІ створюють свободу слова у суспільстві і надають змогу громадянам бути по-справжньому обізнаними зі станом справ у країні. Через них людина може висловити своє судження стосовно тієї чи іншої суспільної проблеми. Наслідком свободи слова є громадська думка. Адже вона стає можливою тільки тоді, коли люди можуть вільно, не боячись за наслідки, виявляти своє істинне ставлення до тих чи інших подій.

У Законі України «Про освіту» мету освіти визначено як всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян.

Варто розуміти, що виховання будь-якої цінності або чесноти у собі та інших людях, ба більше в дітях, – це титанічна праця. Неправильна інтерпретація цінності може завдати не менше зла духовному та інтелектуальному розвитку людини, ніж її повна відсутність. Тож цінності в освіті мають бути не просто добіркою хороших та гідних правил життєдіяльності у суспільстві, а наочним набором внутрішніх щоденних принципів, які допоможуть у дорослому житті не лише обрати професію, знайти своє покликання, але й реалізувати свій творчий потенціал, стати гідним громадянином, сім'янином.

Характеристика цінностей в освітньому процесі

Усі учасники освітнього середовища намагаються почути думку іншого, вміють активно слухати, з повагою ставляться до батьків та вчителів. Учителі ставляться до

здобувачів освіти як до рівноправних учасників освітнього процесу, різнобічно сприяють гармонізації мікроклімату у класі, приділяють увагу кожному. Всі учасники освітнього процесу мають однакові права та однаково відповідальні перед іншими. Великою проблемою побудови добробуту в країні є питання несправедливості, з якою стикаються на різних рівнях батьки та вчителі як громадяни. Прикро, але часто це здатне зламати особистість чи принаймні серйозно вплинути на її світосприйняття.

Вчитель толерантно ставиться до батьків і дітей, які відрізняються за кольором шкіри, віросповіданням, політичними поглядами. Учасники освітнього процесу з повагою та підтримкою ставляться до внутрішньо переміщених осіб. Жодних мовних чи інших обмежень у побутовому спілкуванні ніхто не відчуває. Батьки виховують в дітях цінність усвідомлення неповторності кожної людини, розуміння необхідності ставлення до інших людей, їхніх поглядів, традицій.

І педагогічні працівники, і батьки мають обов'язки турбуватися про дитину. У певних кризових моментах правильним у контексті цінностей є не лише діалог у стилі «хто винен?» чи «хто недоопрацював?», а самокритичне виявлення причин, що призвели до можливих несприятливих наслідків, й спільна діяльність усіх дорослих учасників освітнього процесу у відновленні належної турботи за дитину.

Вдячність та відданість своєму народові – почуття особливої емпатії до людей та суспільства, в якому людина народилася, виросла й де відбувається фізичний, інтелектуальний та духовний розвиток особистості. Патріотизм мусить проявлятися не тільки в охоті зложити життя в жертві за національні ідеали, але й в охоті щоденною тяжкою працею здобути щораз нові позиції, творити щораз нові вартості. Патріотизм не повинен сприйматися лише як утвердження всього українського з формуванням зневажливого, зверхнього ставлення до культур та мов інших народів. Патріотизм перестає бути цінністю, коли людина порушує закон, «в ім'я нації»

демонструє зневагу до нього (адже спільні для всіх право і закон якраз і є одними із найважливіших надбань всього українського народу).

У школі вшановуються державні свята, усі учасники освітнього процесу з повагою ставляться до державної мови та державних символів України. Велика увага приділяється вивченню історії та культури українського народу. У закладі активно залучають до патріотичного виховання бійців АТО, з повагою відносяться до Героїв Небесної Сотні, здатні донести дітям важливість відповідального ставлення до свого народу, дотримання прав інших громадян у своїй повсякденній діяльності. Діти та їхні батьки організують та беруть участь у благодійних акціях, як от, збір коштів для поранених бійців, а також для інших нужденних груп населення (онкохворих, дітей-сиріт). Учитель у наведенні сучасних прикладів патріотизму звертає увагу здобувачів освіти на те, що людина не може бути справжнім патріотом, якщо вона поряд з шануванням української мови, культури, традицій дозволяє собі порушення законів, що діють для всього українського народу. Вони розуміють, що, незважаючи на свій вік, вони, а не їхні батьки чи вчителі, мають відповідати за свою поведінку. Розуміють, що кожен з них у тому чи іншому сенсі є прикладом для інших.

Українське народне прислів'я говорить: «Посійте вчинок – зберете звичку, посійте звичку – зберете вдачу, посійте вдачу – і ви зберете долю».

Отже, п'ять принципів виховання по-новому:

Створення атмосфери свободи, довіри та безпеки, яка базується на відповідальності, повазі до гідності, прав, свобод.

Ухвалення виховної програми спільно з батьками та створення тематичних акцій, які базуються на дитячій ініціативі, ідеях.

Прищеплення цінності гуманізму через конкретні дії. Менше слів – більше дії.

Шкільне виховання має стати не «каральним». Замість «не можна вчиняти інакше» має стати «так було б

ефективно».

Завдання школи – вказувати та аналізувати орієнтири, підказувати, як вчинки та цінності людини впливають на інших та на її життя, а також створювати психологічно комфортну атмосферу.

Випускник нової школи: цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення.

Патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини.

Інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя.

Список використаних джерел

1. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. / М-во освіти і науки України. – Київ, 2019. – С. 33
2. Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід. / Збірник тез: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., [Тернопіль], 2021. – С. 270
3. Федорова Ю., Пляка С. Цінності як орієнтир у Новій українській школі // Тези доповіді. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://znayshov.com> (дата звернення: 25.10.2022). – Назва з екрана.

Верещак І. В.,

м. Добропілля

НВК «ЗОШ I-III ст. № 7 – ДНЗ»

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

*Національно-патріотичне виховання – це сфера
духовного життя, яка проникає в усе,
що пізнає, робить, до чого прагне,
що любить і ненавидить людина,
яка формується*

В. О. Сухомлинський

Тема патріотизму є дуже актуальною в наші часи. Забезпечуючи національну безпеку України необхідно приділити особливу увагу сфері національно-патріотичного виховання.

З метою посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді в закладах освіти відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2020 року № 932 «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки» Міністерством освіти і науки України затверджена **Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходи щодо її реалізації до 2025 року** (наказ МОН № 527 від 06.06.2022).

Серед основних складових національно-патріотичного виховання в концепції виокремлені громадсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання.

Метою національно-патріотичного виховання визначено становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, формування активної громадянської позиції.

У початкових класах закладається основа національної свідомості учнів, любов до рідної землі, своєї країни, виховується патріотична гордість за минуле і сучасне України, любов до рідної мови, формується духовно розвинена, творча, працелюбна особистість.

Саме тому ціннісним орієнтиром Нової української школи є патріотизм.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» спрямований на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання.

На цих уроках я намагаюсь формувати соціальну справедливість, працелюбність, взаємоповагу; виховую соціально-активну особистість, здатну бережно ставитись

до природи, світу, інших людей.

Навчальний предмет «Я досліджую світ» поєднує в собі навчальний зміст кількох освітніх галузей. За типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Шияна Р. Б. 1–2 класів, таких освітніх галузей сім: мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, соціальна, здоров'язбережувальна та громадянська.

Таким чином, під час вивчення теми «Наша Батьківщина» учні працювали над проектом «Рідний край, де ми живемо, Україною зовемо».

Мета:

- розширити знання дітей про свою державу, її історію, культуру, державні та національні символи;
- виховувати любов до України, повагу до народу.

Завдання:

- розширити і поглибити знання учнів про Україну, її історію, пам'ятки;
- закріпити знання про державні і національні символи;
- виховувати у дітей громадянські почуття, почуття любові до Батьківщини, рідного краю, любов до державної мови;
- розвивати дбайливе ставлення до держави.

Учасниками проекту були: учні, вчитель, батьки.

Під час виконання проекту учні були ознайомлені з історією нашої держави, українськими традиціями, відвідали онлайн Музей становлення української нації. Також учням була запропонована віртуальна екскурсія містами України.

На уроці учні виготовили дидактичний матеріал: державні і народні символи нашої країни. Створили стенд «Символи України».

На виховній годині присвяченій Дню писемності і мови діти декламували вірші про нашу Батьківщину.

Батьки допомагали в реалізації проекту. Разом з дітьми робили фото та знімали відео місцями нашого району. Створили відеоролик «Краса рідного краю».

Учні були зацікавлені проектною діяльністю, досягли

поставленої мети та засвоїли матеріал.

Також були проведені наступні заходи:

- гра мандрівка «Мандруємо Україною», у ході якої учні дізнавалися про видатні місця країни і могли розглянути їх на відео;
- ігрова програма «Козацькими стежками», де діти були ознайомлені з життям козаків і могли спробувати себе на їх місці, виконуючи різні завдання та конкурси;
- години спілкування «Тепло долонь і серця захисникам України», «Непереможна Україна», учні могли воготовити листівки, намалювати малюнки нашим захисникам;
- єдині уроки «Вшанування пам'яті небесної сотні» та інші.

Підсумовуючи, варто зауважити, що національно-патріотичне виховання в початковій школі дозволяє з першого класу формувати і розвивати свідоме ставлення дітей до своєї країни – вміння цінувати поважати події минулого і сучасні досягнення нашого народу. Покоління у якого виховано почуття патріотизму, готове до подвигу, відстоювання інтересів своєї країни. Саме патріотизм повинен об'єднувати українців, зберегти те, що протягом століть було нашою метою – незалежну державу.

Список використаних джерел

1. Василь Сухомлинський про джерела патріотичного виховання молодших школярів. URL : https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/4518/pravylo_oformlennyaspykuvykorystanyhdzherel.pdf (дата звернення 21.10 2022)
2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-zatverdylu-novu-kontseptsiyu-patriotychnogo-vyhovannya/> (дата звернення 21.10.2022).
3. Навчальна програма для 1-4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-rochatkovoyi-shkoli> (дата звернення 21.10.2022).

Гатєж Т. В.,

м. Костянтинівка

ЗЗСО I-II ступенів № 8

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ – ШЛЯХ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Національно-патріотичне виховання –
це сфера духовного життя, яка проникає в усе,
що пізнає, робить, до чого прагне,
що любить і ненавидить людина, яка формується*

В.О. Сухомлинський

Цінності є фундаментом освіти та умовою формування людини та суспільства, які у своїй як професійній, так і повсякденній діяльності зважають морально-етичний та публічний інтереси. Загальнолюдські цінності не є вродженими, вони набуваються в процесі виховання. Цінність формується щодня, а не згідно з розкладом. На відміну від передавання знань з будь-якої дисципліни певна цінність може успішно впроваджуватися у людській свідомості лише наскрізно, через настановлення й особистий приклад.

Для педагогічного колективу Нової української школи патріотичний напрямок роботи був і залишається пріоритетним. Формування громадянина - патріота України, підготовленого до життя, з високою національною свідомістю, виховання громадян, які здатні побудувати громадянське суспільство, в основу якого були б закладені та постійно втілювалися демократія, толерантність та повага до прав що в моєму класі, школі, місті, країні все мене стосується все залежить від мене. Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття того, що набуває сьогодні особливого значення. Головною запорукою процвітання держави є національно-патріотичне виховання молоді, частина якої щороку поповнює лави державних службовців, захисників, свідомих громадян. Адже саме вони вносять свої корективи в закони, суспільне життя, етико-моральні

діях. Розглядаючи патріотизм як ціннісний орієнтир Нової української школи, маємо уявляти модель сучасного громадянина «Сім Я». Я – свобода, гідність, справедливість, турбота, толерантність, повага до закону, повага до життя. Важливе значення в реалізації моделі «Сім Я» має формування усвідомлення розвинутою особистістю, через власне ставлення до суспільства та держави, важливість соціальної активності молоді та формування системи загальнокультурних і громадянських цінностей.

Основою сучасного підходу до формування у школярів патріотизму є переконання, що носієм патріотизму є особистість людини. Патріотизм у сучасному розумінні — це відчуття того, що в «моєму класі, школі, місті, країні все стосується мене, і все залежить тільки від мене».

В умовах військової агресії відбувається становлення української державності, побудова громадянського суспільства, виховання справжніх патріотів, інтеграція України у світове та європейське співтовариство, які передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначають основні напрями роботи з молоддю та модернізації освітнього процесу.

Ідеалом виховання виступає різнобічне та гармонійно розвинений національне свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та самовдосконалення.

Головною домінантою патріотизму є формування у особистості ціннісного ставлення до навколишнього дійсності та самої себе, активної за формою та моральної, за змістом, життєвої позиції. Після нападу Росії на Україну 24 лютого 2022 року потребують переосмислення і оновлення багато світоглядних речей. Війна вплинула на весь світ, формується нова парадигма взаємовідносин між окремими країнами, перерозподіляються регіональні впливи. Саме сьогодні відбувається випробовування народу на стійкість, мужність, порядність. Саме в такі періоди загартовується сила і дух нації,

викристалізуються її цінності, турується нелегкий шлях до суверенності. Ми є свідками історичних подій і важливо знайти своє місце в глобальному суспільстві. А це неможливо без оновлення концепції освіти, зокрема Нової української школи. На очах наших учнів твориться нова історія вільного українського народу. Надійним фундаментом виховання патріотизму стає віра в наших воїнів, волонтерів та незламний дух козацького роду кожного українця. Сучасний педагог має працювати на засадах взаєморозуміння, співробітництва щодо захисту прав та свобод, оволодіння дітьми універсальними цінностями та моделями поведінки, які складають основу світової культури; на виховання національно-патріотичного почуття, яке базується на любові до своєї країни, народу, нації, держави. Починається патріотизм із любові до сім'ї, дому, краєвидів. З любов'ю до рідних місць пов'язана любов до способу і стану життя, мови, культури тощо.

Тепер, в умовах повномасштабної війни, яку розв'язала РФ проти України, вже ні в кого не викликає сумнівів той факт, що зараз ми маємо приділити особливу увагу вихованню сучасного патріота. Саме тому надзвичайно важливо дотримуватися основних векторів:

- заходи національно-патріотичної спрямованості;
- волонтерська діяльність;
- поштовх до вивчення української культури;
- навчальні проєкти, присвячені борцям за незалежність та свободу нашої країни;
- зустрічі із ветеранами АТО, ООС та війни РФ проти України.

Підсумовуючи, варто зауважити, що виховання патріотизму дозволяє формувати і розвивати свідоме ставлення учнів до своєї країни – вміння цінувати і поважати події минулого і сучасні досягнення нашого народу, розрізняти поняття добра і зла. Покоління, у якого виховано почуття патріотизму за моделлю «Сім Я», готове до подвигу, відстоювання інтересів своєї країни.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію національно-патріотичного виховання [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 18.05.2019 р. № 286/2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення: 14.10.2022).
2. Дроб'язко П. І. Українська національна школа: витоки і сучасність / П. І. Дроб'язко. – К. : Видавничий центр «Академія», 1997.
3. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти [Електронний ресурс] // Режим доступу : www.studsell.com/view/68019/40000
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К., 1976
5. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді // Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641.
6. Державний стандарт базової середньої освіти [Електронний ресурс] Режим доступу <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-novyj-standart-dlya-5-9-klasiv-dyvitsya-dokument/> (дата звернення: 15.10.2022).

Гоменюк Є. Г.,

пгт. Курахівка

Курахівський ЗЗСО І–ІІІ ступенів № 22

Курахівської міської ради

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ – ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки України, головною метою якої є створення школи, у якій діти навчатимуться із задоволенням та отримуватимуть не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у житті. Вагомий внесок у формування такої особистості забезпечує використання в освітньому процесі нестандартних форм організації навчання, які створюють умови для активної навчальної

діяльності школярів і їх патріотичного виховання [1].

На сучасному етапі становлення та розвитку держави постає складне і відповідальне завдання – формування людини нового типу, інтелектуальної, творчої, ініціативної й активної, самостійної, гармонійно розвиненої, свідомої особистості з громадянською позицією, почуттям національної гідності, готової до конкретного вибору свого місця у житті.

Сьогодні Україна проживає один із найсуворіших періодів становлення та розвитку. Відбувається випробовування народу на стійкість, мужність, порядність. Саме в такі періоди вимогою часу стає здатність фахівців з виховання юного патріота України набувати нової якості – здатності творчо мислити, швидко орієнтуватися в сучасному насиченому інформаційному просторі, приймати нестандартні рішення, впроваджувати передові методики в виховному процесі, які би оптимально поєднували кращі вітчизняні й зарубіжні традиції. Тому сьогодні, як ніколи, потрібні нові шляхи та підходи до виховання патріотизму, як базової якості особистості.

Структура патріотизму складається із низки системи якостей та компонентів, кожний з яких поєднує пізнавальні, емоційно-вольові і поведінкові компоненти, а саме: патріотична свідомість, патріотичні почуття, патріотичну поведінку та діяльність. Саме громадянські компетентності тісно пов'язані з такими ідеями, як : справедливість, рівність, демократія , вмінням критично оцінювати основні події національної, європейської та світової історії.

Варто зазначити, що саме період молодшого шкільного віку, за своїми психологічними характеристиками, є найбільш сприятливим саме для виховання патріотичних почуттів – любов до рідного краю, мови, культури, повага до історичного минулого, відповідальність за долю Батьківщини, відданість національній ідеї, готовності до захисту України. Тобто базується на копіювання поведінки дорослого.

Розвиток патріотичних почуттів спирається на загальнопедагогічні принципи, а формування патріотичних почуттів передбачає переорієнтацію уваги з інформативного впливу – на діяльнісне виховання, відштовхуючись від реального життя до відтворення моделей реального життя.

Виховання у дітей та молоді патріотичних почуттів інтегрує в собі завдання пізнавального і виховного змісту. Необхідно передусім враховувати їхній світогляд, отримані знання, формувати уявлення про суспільні явища та події. Для виховання патріотичних почуттів поряд із збагаченням здобувачів освіти певною інформацією та уявленнями необхідно впливати на їхні почуття, формувати в них свідоме ставлення до суспільних явищ, фактів, подій, прикладів героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави.

Формування національно-патріотичного виховання здобувачів освіти Нової української школи буде ефективним через реалізацію системи виховних завдань : застосування елементів народознавства, усвідомлення знань про національну українську культуру, виховання поваги до Конституції України, законів України, символіки, формування мовленевої культури, виховання екологічної культури, розвиток духовних цінностей, розвиток моральності та духовності.

Ефективними формами та методами з реалізації виховного потенціалу початкової школи, є: свята, зустрічі з видатними людьми, екскурсії, звернення до національної культури, народної творчості на уроках мистецтва, залучення учнів до патріотичної діяльності на уроках «Я досліджую світ», яка збагачує їх досвідом патріотичної поведінки.

Отже, формування патріотичних почуттів – це багатовимірний та багатокомпонентний інтегративний педагогічний процес, спрямований на формування у молодших школярів цілісної системи якостей, які перетворюються у потреби служіння українському народу

і Батьківщині.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument> (дата звернення: 24.10.2022).
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення: 24.10.2022)
3. Нова українська школа: порадник для вчителя, за ред. Н. М. Бібік. Київ: Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Артеменко Л. М., Сучасне розуміння патріотичного виховання. Педагогічний альманах: збірник праць молодих науковців. Ніжин : НДУ, 2018. С. 9-13.
5. Колеснік Є. І. Формування особистісних якостей громадянина-патріота та основні його принципи. Харків: 2013. № 13.С. 111-119.

Горічева О. В.,

*Білокузьминівський ліцей,
Костянтинівської міської ради*

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО У ВИХОВАННІ ПАТРІОТИЗМУ ШКОЛЯРІВ

Сьогодні, в такий нелегкий для рідної країни час, на перший план виступають питання формування у молодого покоління почуття патріотизму, відданості своїй країні, зміцненні її державності та активної громадянської позиції.

Наріжним каменем патріотичного виховання в школі є «становлення громадянина патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу і забезпечувати її національну безпеку, знати свої права і обов'язки, цивілізовано відстоювати їх, сприяти єднанню українського народу, громадянському миру і злагоді в суспільстві, готовності захищати її» [2].

Музичне мистецтво у вихованні патріотизму школярів

посідає особливе місце. Воно виступає основою духовного життя суспільства і служить джерелом: виховання історичної пам'яті, знання про народні традиції, формування національної ідеї та переможного прагнення до волі й широкого патріотизму і любові до України, до батьків, роду, родини, людяності.

У молодших школярів одним із головних стрижнів національно-патріотичного виховання є вироблення умінь і навичок вільного користування, з комунікативною метою, українською мовою, а в цьому не останню роль відіграє український фольклор[3]. Тут ми можемо спостерігати інтеграцію в музичне мистецтво. На таких уроках музичного мистецтва та в позаурочній діяльності учні мають можливість оцінити красу українського народного мистецтва, поспостерігати за інтонаційними особливостями музики українського народу, відчутти національну своєрідність та спільне і відмінне в музиці різних народів.

Впливи та зміни за допомогою музики цікаво відбуваються у дітей середнього та старшого шкільного віку, бо вони зовсім по іншому акцентують свої пріоритети.

Саме школа має перетворити музичне мистецтво на важливий чинник патріотичного виховання, покликана готувати людину до самостійного оволодіння скарбами вітчизняної і світової музичної культури [1] Це означає активне залучення музики як гвинтика виховного процесу. Роль музики в патріотичному вихованні учнів неocenенна. Тільки музикою, смачною та дзвінкою українською піснею ми можемо виразити свою любов до країни, до рідної української пісні на уроках музичного мистецтва з 1–7 клас.

На цих уроках учні мають змогу дізнатися про кращі здобутки української народної музики, фольклору, твори композиторів – класиків, масові пісні. Кожен урок сьогодні несе в собі риси патріотичного виховання. Адже вивчаючи ту чи іншу пісню, слухаючи той чи інший твір ми розповідаємо дитині про її авторів, про Батьківщину,

на якій вони народилися, про народ, за який вони вболівали, про проблеми, які їх турбували і які вони висвітлювали в своїх творах.

На рівні з великими композиторами Й. С. Бахом та Л. ван Бетховеном вивчається і творчість наших українських композиторів, зокрема Є. Станковича, Л. Грабовського, В. Сильвестрова, М. Скорика. Також виховання патріотизму полягає і у вивченні пісень українських композиторів, таких як П. Майборода, І. Шамо, О. Білаш, М. Катричко, О. Злотник, О. Білозір, Марічка Бурмака, І. Карабиць.

Ми сьогодні на уроках музичного мистецтва вивчаємо творчий і життєвий шлях таких композиторів як В. Івасюк, Н. Яремчук, Т. Петриненко нарівні з корифеями українського музичного світу і композиторами – класиками.

Високий мистецький рівень, невичерпна життєва сила, ентузіазм, багатство емоцій, колоритність пісенності українського фольклору яскраво відображають естетичні уподобання та психологію українського народу. Відродження національних традицій на уроках музичного мистецтва відбувається шляхом слухання та співу українських народних пісень, інсценування їх. Виховання засобами музичного фольклору розглядається як невід'ємна частина навчально-виховного процесу.

Особливу увагу в розрізі патріотичного виховання заслуговують теми, присвячені українській хоровій музиці. Це знайомство з найкращими композиторами хорового жанру: М. Лисенко, Б. Лятошинським та іншими.

Під час Другої світової війни прем'єр-міністр Великої Британії Вінстон Черчілль відмовився від пропозиції одного з міністрів скоротити витрати на культуру заради оборони. «А за що ми тоді воюємо?» – запитав Черчілль. Ця історія доводить, що культура і мистецтво важливі навіть в умовах війни.

Нині, під час російсько-української війни, кожен українець боронить свій фронт: і не лише військовий,

волонтерський, гуманітарний чи інформаційний, а фронт мистецький.

Мистецтво і культура змінюють формати під час війни, але не втрачають своєї цінності. Так деякі твори зазвучали з новою силою, з новим забарвленням і змістом. Взяти хоча б українську народну пісню «Ой, у лузі червона калина». Кожен українець в нашій країні та мало не кожен за кордоном, чув цю пісню, а може і співав, у виконанні лідеру гурту «Бумбокс» Андрія Хливнюка, що ще на початку повномасштабного вторгнення Росії на територію нашої держави заспівав її, пішовши захищати Україну та Київ у лавах тероборони. Ця пісня стала воістину народним гімном України. То ж на уроках музичного мистецтва слід наголосити на ролі пісень, які отримали нове життя і формують нашу патріотичну свідомість, які підтримують нас в такий важких період. А скільки нових пісень з'явилося. Вони відображають почуття і відношення українців до наших героїв – захисників, до окупантів, до трагічних подій, до того, що об'єднало всіх нас. Нові пісні звучать з уст молодого покоління українців, вони зрозумілі для учнів, бо вони на одній хвилі з авторами цих пісень. Ці твори вже доказали своє право на існування і тому можуть претендувати на своє місце в викладанні на уроках згідно тем.

Сьогодні українці згуртувались та разом допомагають своїй державі та захисникам. Серед них чимало талановитих людей, які навіть під час війни знаходять куди направити свою творчість. Серед музикантів, які вирішили боронити нашу країну: Олег Михайлюта – Фагот (гурт ТНМК), Фома (лідер гурту Мандри), Тарас Тополя (гурт Антитіла), Олександр Положинський (колишній лідер гурту Тартак); взяли до рук зброю режисери Ахтем Сєйтаблаєв, Олег Сенцов, актор Олексій Тритенко, хореограф Дмитро Дікусар та багато інших. Я глибоко переконана у тому, що мистецтво і культура під час війни навіть важливіші ніж за мирних часів. Мистецтво допомагає, аби світ не забував про війну в Україні.

У нашій країні і за кордоном митці різних напрямків і жанрів намагаються своєю творчістю підіймати бойовий дух військових, підбадьорювати співвітчизників та розповідати правду про війну і агресію Росії в Україні зі сцени, творчих майданчиків, вулиць міст і містечок.

Саме через культуру до людей доноситься інформація, через пісні, поезії, музику. Відомі українські співаки (Пономарьов, Михайло Хома, Джамала та інші), танцюристи, музиканти та інші творчі особистості залишаючись в Україні займаються волонтерською діяльністю, виступають з концертами в прифронтовій зоні, перед переселенцями, в шпиталях – вони психічно підтримують українців своєю творчістю. Вони дають приклад наслідування, бо навіть діти, співаючи на вулицях міст і сіл, збирають кошти на потреби ЗСУ. Учні на уроках музичного мистецтва, зокрема на часі на дистанційних уроках, стали більш відповідальними, більш зібраними, адже більша частина вивчення навчального музичного контенту лягла на їхні плечі. Вони навіть виступили з пропозицією обирати одну із сучасних пісень – піснею тижня. Протягом цих 20 тижнів проспівали більше 20 пісень. І першою, звісно, була «Ой, у лузі червона калина», гімн ЗСУ «Марш нової армії», «Байрактар», «Буде весна», «На землі, повітрі і на морі», «Україна переможе», «Слава ЗСУ», «Незламна», «Геть війна», «Додому», «Стефанія». Звісно ж, перш ніж запропонувати чи взяти до уваги запропоноване учнями, твір переглядається, убираються моменти ненормативної лексики, бо які б події не сталися в нашій країні ми – педагоги повинні стояти на засадах, щоб повертати наших учнів до перш за все до культури, до мистецтва.

Як написав міністр культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко у Фейсбучі: «Війна дає поштовх досі невідомим нам наративам у мистецтві. В мистецтві ми завжди знаходимо відображення та переосмислення реальності часу, коли воно народилось. Наше мистецтво, що народилось протягом війни, буде говорити за нас довше, ніж ми живемо». (В Україні

запустили медіатеку мистецтва, створеного під час війни, яку кожен з нас, причетний до мистецтва, має змогу доповнити) [4]

Пам'ятаймо, що війна – це завжди руйнування, знищення, смерть. Культура, мистецтво – це творіння, життя.

А завершити хочу такими словами: «Нема життя без України, бо Україна – це доля, яка випадає раз на віку, бо Україна – це мати, яку не вибирають, як і долю, бо Україна – це пісня, яка вічна на цій землі. Рідна мати і Україна – два крила любові, і наша пісня цьому підтвердження».

Список використаних джерел

1. Інтернет ресурс: «Патріотичне виховання учнів музичних шкіл»
2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України № 527 24 с.
3. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання на уроках в початковій школі https://www.facebook.com/oleksandr.tkachenko.ua/posts/pfbi_d02ee9AYhbpozqpi3tDcm3ufjRaShmdhxHnpic2LyjHeGwKhGFqdJgm88gjiR5og5pvl
4. Посилання на цитату міністра культури та інформаційної політики України Олександра Ткаченка в Фейсбук

Жуковська О. О.,

*м. Білозерське
ЗОШ № 15*

ПАТРІОТИЗМ ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

***Поєднання традиційних та сучасних технологій виховання
патріотизму учнів початкової школи в умовах
дистанційного навчання***

*Патріотизм мусить проявлятися не тільки в охоті
зложити життя в жертві за національні ідеали,*

*але й в охоті щоденною тяжкою працею здобути
щораз нові позиції, творити щораз нові вартості.*

Уїльям Воган

Патріотизм врятує світ. Але спершу – Україну

Нові виклики в освіті. Організація навчання і виховання у воєнний час – це новий виклик для усіх учасників освітнього процесу. Під час війни заклад загальної середньої освіти є осередком, який дає змогу дітям отримувати психологічну підтримку, спілкування, переключення уваги, відволікання від новин, впевненість, відчуття приналежності до спільноти. Як виховувати це почуття? Як формувати нового українця, що діє на основі національних цінностей? Виникало багато питань, як і під час будь-якої важливої місії.

Кожен буде жати, що посіяв! Нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття, і як базової якості особистості, особливо, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей. Початкова школа – це важливий етап формування особистісного розвитку, громадянської самосвідомості, виховання справжнього патріота. Як технічно правильно підійти до даного питання? Чи можливо це зробити під час онлайн-освіти? Які ресурси застосовувати? Як органічно поєднати традиційні та сучасні технології, методи та форми організації освіти учнів? Шляхом випробовувань шукаємо нову освітню траєкторію розвитку учасників освітнього процесу, поєднуючи сучасні інструменти та класичні, традиційні на уроках та в позаурочний час. Сучасне покоління учнів – це люди, що з'явилися на світ у епоху Інтернету, тому не уявляють життя без нього, віддають перевагу спілкуванню в мережі. Вони не ділять світ на цифровий і реальний, а вважають це двома частинками

одного цілого. Саме тому, і ми, педагоги, повинні це враховувати в навчанні та вихованні сучасного покоління. В епоху дистанційного та змішаного навчання смартфон став незамінним інструментом для проведення уроків, навіть з учнями початкових класів. Тому, вважаю, що в роботі сучасного вчителя важливого значення набуває використання інтерактивних сервісів для подання і відтворення інформації. В умовах віртуальної освіти, яка триває вже не перший рік, є цілий спектр інструментів та сервісів, більшість із яких перекладені українською. Існують сервіси, які допомагають організувати інтерактивне навчання, де можна проводити опитування в режимі реального часу для отримання зворотного зв'язку та урізноманітнення освітнього процесу.

Ми заряджені на перемогу. Тому, я вбачаю своїм першочерговим завданням – аби патріотизм був зрозумілий для кожного учня в практичній площині. Діти мають відчувати, що ці знання дають користь тут і зараз. У своїй роботі з учнями використовую онлайн - інструменти для створення коміксів, смайлів. Комікси можна створювати як власноруч, промальовуючи кожен епізод, так і за допомогою спеціальних програм, у межах яких можна вдало компонувати різні елементи. Пропоную учням перейти за посиланням <https://www.pixton.com/> та власноруч безкоштовно моделювати персонажів онлайн, додавати власні малюнки і фото, супроводжуючи кожен фрагмент відповідними текстовими коментарями. Перед святом Дня захисника та захисниць України ми з учнями створювали власний комікс за темою «Козаки – переможці» за мотивами українських мультфільмів. Разом з учнями приймали участь у конкурсі патріотичного смайлу до Дня захисників і захисниць України та Дня українського козацтва. Використовували сервіс <https://emoji-maker.flat-icons.com/>.

У нашій школі вшановуються державні свята, усі учасники освітнього процесу з повагою ставляться до державної мови. Проводяться заняття, спілкування на перервах – виключно **державною мовою**, спілкування з

батьками учнів, листування, навіть, мова та спосіб введення на телефоні – українська. Україномовне оточення впливає на формування особистості, яка надалі поважатиме й любитиме свою країну. Спільно з цим традиційно проводяться акції пам'яті (урочисті лінійки, покладання квітів, вшанування ветеранів, уроки мужності, урочисті вечори, зустрічі) до визначних подій:

- ✓ Дня пам'яті та примирення; Дня Перемоги;
- ✓ Дня вшанування учасників бойових дій;
- ✓ Дня Чорнобильської трагедії ("Дзвони Чорнобиля");
- ✓ Дня скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні;
- ✓ Дня партизанської слави;
- ✓ Дня пам'яті жертв голодомору ("Запали свічку");
- ✓ Дня Соборності України;
- ✓ Дня пам'яті героїв Крут;
- ✓ Міжнародного Дня осіб похилого віку;
- ✓ Дня пам'яті Героїв Небесної Сотні.

Традиційним є **співпраця з шкільною бібліотекою**. В рамках Всеукраїнського місячника шкільних бібліотек систематично проходять онлайн – зустрічі з робітниками бібліотеки для цікавого та змістовного спілкування.

Радою учнів організована **волонтерська діяльність** в школі, яка сприяє встановленню соціальних зв'язків, опануванню дітьми новими навичками, формуванню у них прагнення до відповідальної патріотичної поведінки, моральних та духовних якостей, світогляду справжнього громадянина України.

Традиційно, щорічно проводимо заходи до Дня української мови та писемності (9 листопада), до Дня рідної мови (21 лютого):

- конкурс декламаторів до Дня української писемності та мови;
- літературно-музична композиція «Віночок української мови»;
- бібліотечні уроки «Світлиця слова»;
- вікторина знавців української мови «Нам не все одно».

На початку цього навчального року МОН видало рекомендації про щоденне проведення в закладах освіти **загальнонаціональної хвилини мовчання** за загиблими, які загинули внаслідок збройної агресії . Для дитини молодшого шкільного віку хвилина без можливості рухатися – це складний процес. Для того, щоби “Хвилина мовчання” набула для дітей сенсу, а не була “відпрацюванням”, щоби дитина відчула свій внесок, пропоную дітям подумки промовляти слово «Дякую» і рахувати, хто більше промовить про себе це чарівне слово. По закінченні, ділимося хто скільки встиг промовити.

Дистанційна форма навчання вносить свої корективи в основні освітні орієнтири. Учасники освітнього процесу опановують нові можливості дистанційної освіти та виховання, але вважаю, що навіть коли йдеться про такі серйозні речі, як патріотичне виховання, краще вдаватися до ігрових форм навчання. До речі, саме дитячі ідеї , формати, які учні пропонують, стають родзинками у використанні .

Ранкове коло, заняття, уроки безпеки проводимо , використовуючи різні персонажі, як історичні так і сучасні. Так, на уроках безпеки часто до учнів в гості приходять **талісман Служби України** з надзвичайних ситуацій **Пес Патрон**. Учні дуже любляють **фізхвилинки патріотичного змісту** .

Руханка 3. Карта України

Я тримаю у руці (стискати й розтискати долоні, руки підняті вгору).

Кольорові олівці (витагнути руки вперед і розкрити долоні).

Хочу я намалювати (хитання голови вгору-вниз-вгору-вниз).

Кримські гори і Карпати. (розведення рук у сторони)

Степ і пагорби Дніпрові, (потягнутися вгору)

І озера, і діброви, (торкнутися руками підлоги, ніби зачерпнувши воду)

І веселку, і калину, (потягнутися вгору)

Чорне море і Дунай – (торкнутися руками підлоги,

ніби зачерпнувши воду)

Все це наша Україна, (покружляти на своєму місці)

Наш чудовий рідний край!(руки в боки, стрибають ні місці).

Або використовуємо **сервіс YouTube** з відео фізкультхвилинок , наприклад, **патріотична руханка "Доброго вечора! Ми з України!"**

До Дня захисників та захисниць України ми з учнями прийняли участь в **загальноукраїнській ініціативі «Віртуальна дошка подяки від дітей захисникам України» від проєкту «Підтримай дитину»**. Також, підтримали **Акцію «Смілива гривня»** («мобілізація» монет на допомогу ЗСУ). Нещодавно в нашому класі відбулося **віртуальне знайомство** з захисниками, які зараз захищають наші землі від ворогів, з татусями учнів, які навчаються в нашому класі. За допомогою сервісів зв'язку, учні поспілкувалися з тими, кого називають Героями країни, і з великими задоволенням слухали розповіді і цікаві історії. В свою чергу, учні влаштували справжній **пісенний battle патріотичних пісень** («Ой, у лузі червона калина», «Україна – це я», «Діти України», «Там, біля тополі»). Неможливо переоцінити роль музики в патріотичному вихованні. Великі потенційні можливості патріотичного впливу полягають в музиці. Музичні твори ненав'язливо, часто у веселій ігровій формі, знайомлять дітей зі звичаями і побутом українського народу, працею, дбайливим ставленням до природи, життєлюбством, героїзмом, почуттям патріотизму та гордості до своєї країни.

Ще один сучасний сервіс, який ми використовуємо з учнями – це класний **ТікТок**, в якому найчастіше проводимо **челенджі**. Одним з останніх завдань для учнів було : використавши маски в налаштуваннях камери для відео розповіді від імені героя – рятувальника Патрона про свою роботу і допомогу захисникам (#патрон#песпатрон)

Патріотизм та національна самосвідомість закладені в ДНК наших пращурів і передаються з покоління в

покоління. Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття, що набуває особливого значення. Правильно спланована система національно-патріотичного виховання у сучасній школі, реально допомагає керувати процесом виховання в молоді почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції, надає всій проведеній роботі системності, послідовності й цілеспрямованості. Розуміючи всю складність питання патріотичного виховання, школа повинна прийняти на себе основне навантаження з патріотичного виховання молоді, адже саме тут базується наше майбутнє, майбутнє Батьківщини. Саме тому виховання громадянина-патріота було, є й надалі буде стратегічною метою кожної школи. Патріотична свідомість наших громадян залишається найважливішою цінністю, однією з основ духовно-моральної єдності суспільства. Виховати людину, яка любить свою землю, народ, яка готова до захисту своєї Батьківщини, формувати нового українця – дуже непросто завдання. Потрібно домагатись, щоб система національно-патріотичного виховання була постійною й спрямованою на кінцевий результат – виховати справжнього громадянина-патріота своєї країни. А це вдається тоді, коли ми всі будемо на правильному шляху, аби кожна дитина змогла засвоїти головне: любов до Батьківщини – це прояв патріотизму, а захист Вітчизни – це священний обов'язок кожного патріота.

Список використаних джерел

1. Апраксина О.А. Позакласна робота в школі, К., Освіта 2007. – 130 с.
2. Лист МОН від 10.08.2022 № 1/9105-22 “Щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022/2023 н. р.”
3. Марушій О. Шляхи активізації патріотичного виховання в школі // Рідна школа . – 2001. – № 5. – С. 22-24.
4. Наказ МОН від 06.06.2022 №527 “Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641.

Зальвовська О. О.,

м. Костянтинівка

Опорний заклад освіти

«Новодмитрівський ліцей

Костянтинівської міської ради»

ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Враховуючи сучасну суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні, усе більшої актуальності у сьогоденні набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Завдяки результатам педагогічних досліджень достеменно встановлено, що 40 % від загального обсягу виховних впливів на особистість дитини здійснює саме освітнє середовище, в якому вона перебуває. Слід визнати, що поміж інших джерел впливу на становлення й розвиток дитини (сім'я, однолітки, позашкільні освітні заклади та ін.) школа все ж таки посідає домінантні позиції, тож і відповідальності на неї покладається значно більше, і можливостей перед нею відкривається більше.

Тому, в першу чергу, навчальний заклад має стати для кожної дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди у нашому суспільстві. Адже система виховання постійно відтворює і поглиблює емоційно-естетичний, художньо-творчий, модальний та інтелектуальний компоненти свідомості народу, створює умови для розвитку і розквіту природних задатків і талантів кожного громадянина України, формування духовного потенціалу – найвищої цінності нації та держави.

Отже, пріоритетним напрямком виховання дітей

та молоді в національній системі освіти є саме патріотичне виховання. Його актуальність зумовлюється процесом формування в Україні громадянського суспільства, становлення єдиної нації.

Патріотизм сьогодні є нагальною потребою і для людей, і для держави, оскільки високий рівень патріотизму громадян забезпечить подальший повноцінний гармонійний розвиток як особистості в державі, так і суспільства цілому. Саме тому виховання патріота – обов'язок, право та місія сучасної освіти.

Патріотизм (від латинського patria – країна, вітчизна, батьківщина) – це любов і відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам. Історичне джерело патріотизму – це формування зв'язків з рідною землею, рідною мовою, народними традиціями, звичаями та культурою. Нині патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини. Визначальною рисою українського патріотизму має бути його дієвість, спроможна перетворювати почуття в конкретні справи та вчинки на користь держави. Справжній патріот повинен мати активну життєву позицію, своїми справами та способом життя сприяти якісним змінам ситуації в країні на краще. Для формування такої свідомості особистості має бути успішно реалізована цілісна система національно-патріотичного виховання.

Патріотичне виховання – планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму. Таке виховання включає в себе розвиток любові до батьківщини, відданість їй; національної самосвідомості й гідності; знання і виконання законів держави (законослухняність); гордість за державу, готовність захищати інтереси Батьківщини та

свого народу; дбайливе ставлення до рідної мови, історії та культурної спадщини, традицій; відповідальність за природу рідної країни, дбайливе ставлення до неї; потребу зробити свій внесок у долю батьківщини; інтерес до міжнародного спілкування; прагнення праці на благо рідної країни, її народу.

Мета патріотичного виховання – це виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнародних взаємин, формування у молоді потреби та умінь жити в громадському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної культури.

В основу національно-патріотичного виховання мають бути покладені історичні й культурні цінності, традиції і звичаї народу, значення яких зростає в умовах європейської інтеграції України.

Посилення національно-патріотичного виховання нерозривно пов'язане з трансформацією правової культури, правової та громадянської свідомості. Ці процеси, у свою чергу, ґрунтуються на:

- визнанні й забезпеченні в реальному житті прав людини, гідності та свободи як правових і соціальних цінностей (підхід, що ґрунтується на правах людини);
- утвердженні гуманістичної моралі та формуванні поваги до таких цінностей, як свобода, рівність, справедливість, чесність, відповідальність тощо;
- утвердженні поваги до Конституції України, законодавства, державної символіки, державної мови;
- формуванні соціальної активності особистості – готовності до участі в процесах державотворення, до виконання громадянського й конституційного обов'язку щодо відстоювання національних інтересів і незалежності держави, здатності до спільного життя та співпраці в громадянському суспільстві, здатності до самостійного життєвого вибору та готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до правових і демократичних принципів.

Головною тенденцією національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до Батьківщини, держави, народу, нації.

Тож, напрямками роботи навчального закладу з національно-патріотичного виховання є:

- формування патріотизму, відповідальності за долю нації, держави;
- виховання розуміння високої цінності українського громадянства, внутрішньої потреби бути громадянином України;
- формування поваги до Конституції України, державної символіки (Герба, прапора, Гімну України);
- збереження і продовження українських культурно-історичних традицій;
- виховання шанобливого ставлення до української мови, історії;
- формування національної свідомості, людської гідності, любові до рідної землі, родини, народу;
- формування соціальної активності;
- виховання правової культури особистості;
- формування й розвиток духовно-моральних і загальнолюдських цінностей;
- сприяння розвитку фізичного, психічного та духовного здоров'я, задоволення естетичних та культурних потреб особистості;
- виховання здатності протидіяти проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадській діяльності.

Вищеперелічені складові національно-патріотичного виховання реалізуються різними шляхами, здійснюється як на уроках, так і в позаурочний час.

Патріотичне виховання в школах спрямовується на залучення учнів до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури. Воно здійснюється на всіх етапах навчання в школі, адже саме національно-патріотичне виховання

забезпечує всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарованість, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності і культури, виховання громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання нашої держави.

Патріотичне та духовне виховання підростаючого покоління забезпечить цілісність народу України, його національне відродження, об'єднання різних етносів і регіонів країни, соціально-економічний і демократичний розвиток України, розбудову та вдосконалення суверенної правової держави, соціально-політичну стабільність у державі та гідне представлення нашої країни у світі.

Виховати громадянина означає підготувати підростаючу особистість до участі в розв'язанні завдань держави, до управління її справами і виконанням функції громадського діяча та захисника Батьківщини. Для цього потрібно сформувати в нього комплекс особистісних якостей і рис характеру.

Який же патріотизм, які якості і риси повинні мати школярі? Серед характерних ознак патріотизму визначаються розуміння і сприйняття української ідеї; сприяння розбудові державної незалежності; засвоєння національних цінностей: української культури, мови, прищеплення шанобливого ставлення до історичної пам'яті; військово-патріотичне виховання тощо. Найважливішою громадянською рисою особистості є сформованість національної свідомості, патріотичних почуттів до рідної землі, свого народу. Ціновим засобом відображення нації є формування в людини національної гідності й гордості за свою Батьківщину, відмова від почуття національної меншовартості, від почуття національної неповноцінності, що формувалися віками. Завдання школи та обов'язок педагогів – виростити дітей справжніми громадянами та патріотами з почуттям особистої відповідальності.

Для реалізації цих глобальних завдань необхідна системна робота, яка передбачає забезпечення гармонійного співвідношення різних напрямів, засобів, методів виховання дітей у процесі навчання і позакласної діяльності.

Школа – це життєвий простір дитини; тут вона не просто готується до життя, а живе. Тому виховна робота має плануватися так, щоб сприяти становленню особистості як творця і проектувальника життя, гармонізації та гуманізації стосунків між учнями і педагогами, школою і родиною, керуючись ідеями демократичного діалогу між поколіннями. Важливу роль у цьому відіграє позакласна робота. Її мета полягає у задоволенні інтересів і запитів дітей, розвитку їх творчого потенціалу, нахилів і здібностей у різних сферах діяльності та спілкування. Домінуюча роль в її організації, звісно, належить класному керівнику, який є передусім організатором позакласних виховних заходів. Одночасно він є ініціатором залучення учнів до роботи гуртків, секцій у позашкільних закладах.

В основу національно-патріотичного виховання мають бути покладені принципи гуманізму, демократизму, єдності сім'ї і школи, наступності та спадкоємності поколінь.

З метою реалізації Концепції національно-патріотичного виховання молоді в навчальному закладі має бути оформлений стенд з національною символікою, мають проводитись тематичні уроки з різних предметів, присвячені становленню та розвитку української державності; лекції, бесіди; уроки пам'яті; години спілкування; постійно діючі фотовиставки та виставки дитячих малюнків; заняття гуртків та факультативів з народознавства; декади правових знань; свята присвячені відзначенню Дня прапора, Дня Соборності України, Дня рідної мови, Дня української писемності та мови, тощо; літературні свята; конкурси читців; випуски буклетів, брошур, газет, літературно-мистецькі вечори, зустрічі. Невід'ємними складниками уроків мають бути виховні

бесіди, пізнавальна інформація про Україну, її людей і події, пов'язані з ними, складання усних і письмових текстів на патріотичні теми, підготовка і презентація проєктів патріотичного змісту (наприклад, написання творів про земляків, які прославили рідний край, вітальних листівок захисникам України) тощо.

Крім цього, навчальні заклади мають проводити інформаційно-просвітницьку роботу з батьками, спрямовану на формування толерантності, поваги до культури, історії, мови, звичаїв та традицій як українців, так і представників різних національностей за участю психологів, істориків, працівників ювенальної поліції.

Важливим аспектом формування національно самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння українською мовою та послуговування нею повинно стати пріоритетними у виховній роботі з дітьми. Адже рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість молоді, ідентифікаційним кодом нації.

Список використаних джерел

1. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641: Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527.
2. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах.
3. Бех І.Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І.Д. Бех, К.І. Чорна; Національна академія педагогічних наук України. Інститут проблем виховання. – Київ, 2014, 29 с.
4. Гнатюк В.М. Управління системою національного виховання учнів загальноосвітньої школи: методичний посібник / В.М.Гнатюк. – Київ: Оріяни, 1998.
5. Кононенко П. Концепція української національної школи – родини. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції / П. Кононенко, Т. Усатенко. – Київ: Школяр, 1997. –

с. 123–133.

6. Сорока Г.І. Сучасні виховні системи та технології: навчально-методичний посібник для керівників шкіл, вчителів, класних керівників, вихователів, слухачів ПО (серія «Управління школою») / І.Г.Сорока. – Харків: Веста. Видавництво “Ранок”, 2002. – с.128 ..

Кілко О. Ю.,

м. Костянтинівка

ЗЗСО № 13

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Відповідно до Закону України «Про освіту», Концепції Нової української школи виховання є невід’ємною складовою освітнього процесу, наскрізним процесом, що охоплює усі сфери шкільного життя і має ґрунтуватися на загально – людських цінностях.

Пріоритетного значення в розбудові нової школи набуває завдання формувати в учнів систему таких цінностей, як-от: морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-громадянських (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відовідальність). Ці складові виділяємо серед ключових компетентностей Нової української школи, де кожна галузь володіє освітнім потенціалом, необхідним для їх формування та реалізації.

Щоранку Нова українська школа зустрічає дітей ранковою зустріччю, під час якої відбувається розвиток важливих навичок дітей, а саме: толерантного ставлення один до одного, розуміння точки зору інших дітей, розвиток емпатії, навичок ухвалення рішень, комунікативних навичок, навичок вираження почуттів і керування ними, навичок критичного мислення. Часто

обговорюємо питання: Яким ти хочеш, щоб було сьогодні? Що тебе засмутило востаннє? Якби завтра ти став дорослим, щоб ти зробив? Як ти думаєш, яким буде твоє майбутнє? За що ти найбільше вдячний? Наскільки вчора ти був хоробрим? Про що тобі подобається мріяти? Хто твій герой? Чому? Чим ти можеш пишатися? Як ти сьогодні можеш комусь допомогти?

Оскільки не кожна дитина повинна погоджуватися з ідеями інших, ці питання розглядаються в процесі вільної дискусії. Протилежні ідеї вислуховуються й обговорюються, адже існує взаємна довіра серед дітей. Учнів заохочую до обміну своїм досвідом та ідеями, застосовуючи технологію «Крісло автора». Під час ранкової зустрічі й упродовж усього дня діти уважно слухають, з повагою відповідають, практикують доброзичливе ставлення один до одного. Усі ці навички є необхідними для досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції.

Також залучаю дітей до вироблення спільних правил, які, як і закони, створені для забезпечення людей, для захисту їх індивідуальних прав і свобод, слугуючи дороговказами щодо відповідної поведінки. Таким чином, готуємо дітей до виконання громадянських і конституційних обов'язків у майбутньому.

Освітнє фізичне середовище НУШ, де відбувається більшість навчальних видів діяльності, може слугувати добрим підґрунтям для розвитку як морально-етичних, так і соціально – громадянських навичок. Тут необхідним вважаю наявність державної і народної символіки, яку діти можуть виготовляти разом із вчителем та батьками або самостійно. Різноманітні фото спільної діяльності, результати творчої, дослідницької, проектної роботи, тобто все те, що відображає інтереси й потреби дітей, їхні попередні знання, досвід та сприяє розвитку їхніх спроможностей та загально-людських цінностей.

У часи невизначеності, відсутності усталених рішень, які всі ми зараз переживаємо, особливого значення набуває критичне мислення. Тому на своїх уроках

постійно застосовую технології критичного мислення, а саме: «Мозковий штурм», «Асоціативний куш», «Кубування», «Діаграма Вена», «Займи позицію», «Читання з позначками», «Знаю. Хочу дізнатися. Дізнався.», «РАФТ», «Фішбоун», «Читання з передбаченням», «Хмара слів», «Ромашка Блума», «Незакінчене речення», «Сенкан», «Шість капелюхів», «Кроссенс», «Кластер», «Інтелект-карта» тощо.

Наприклад, за допомогою технології «Асоціативний куш» спонукаю учнів висловлювати свої асоціації за темами «Україна», «Родина», «Символи», «Мова» тощо.

На уроці літературного читання, працюючи над твором В. Шевчука «Дорога історії», застосовую технологію «Знаю. Хочу дізнатися. Дізнався», щоб діти визначилися з тим, що вони знали вже з історичного минулого України, що дізналися нового та про що хотілося б ще дізнатися. За допомогою технології «Сенкан» синтезуємо інформацію і факти про козаків на основі оповідання І.Квітки «Звідки козаки брали сили захищати нашу неньку?»).

На інтегрованих заняттях ЯДС складаємо «Інтелект - карту» державних та народних свят: що означає те чи інше свято, з якими традиціями пов'язано тощо. За допомогою «Кроссенсу» нанизуюмо (узагальнюємо) знання про унікальність українців, національну ідентичність громадян на основі духовно моральних цінностей українського народу, національної самобутності.

За допомогою «Хмари слів» збагачуємо своє мовлення, вивчаючи українські фразеологізми та сталі вирази на уроках української мови.

Ці сучасні технології спонукають учнів думати вільно та відкрито стосовно певного предмета, образу, теми, а також планувати власні кроки щодо можливих шляхів вирішення проблем.

Реалізації національно-патріотичного виховання також сприяє інтегрований підхід у Новій українській школі та тематичне навчання, коли предметні межі зникають, а тема розглядається з опорою на знання й навички учнів з

кількох предметних областей.

Так, в 1 класі ми проводили тематичні тижні «Я і моя Батьківщина», «Моє довкілля», «Я - мандрівник», «Ми – українці, ми – європейці». Під час таких тижнів першокласники набували знань про малу батьківщину й Батьківщину велику – Україну; про державні символи України; про те, що українські воїни-герої захищають Україну. Навчалися правил безпечної поведінки в довкіллі, дбайливого ставлення до природи.

Мандруючи Україною, вивчали найважливіші географічні об'єкти та пам'ятки культури рідного краю. Дізналися, що Україна – європейська країна; назви деяких країн Європи; символи української вишиванки та їх значення.

Все це вивчали через призму різних освітніх галузей: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, соціальної і здоров'язбережної, фізкультурної, громадянської та історичної, мистецької.

Однією з основних засад Нової української школи є компетентнісний підхід до навчання. «Щоденні 3» та «Щоденні 5» – це практичні кроки, покликані формувати компетентності в учнів, зрощувати й готувати дітей до майбутнього, де вони будуть успішними і конкурентноспроможними громадянами.

Під час роботи за цими технологіями намагаюся підбирати матеріал про героїчне минуле нашої держави, її сьогоденням та плани на майбутнє. Наприклад, філворд, у якому треба відшукати і записати 15 слів, пов'язаних з Україною, її історією, культурою й побутом; народознавчий календар, за допомогою якого вивчаються не лише народні свята, а й числівники; фотоматеріали рослин Червоної книги України, назви яких треба записати в алфавітному порядку; мандрівка картою України за допомогою розв'язування рівнянь; складання вірша про Україну за поданими римами тощо.

Утілюючи ідеї педагогіки партнерства, будую освітній процес таким чином, щоб діти постійно були залучені до спільної діяльності: пошук рішень, спільні суспільно

корисні справи, благодійні акції, конкурси, проекти тощо. Разом створюємо колективне творче панно «Народні символи України», лепбуки «Червона книга України», «Природні дива України», «Українська гривня». Проводимо конкурс листів другові за кордон «Я розкажу тобі про Україну», практичне заняття «Як народжується писанка», аукціон народної мудрості, народознавчий марафон «У країні мистецтв», флешмоб «Моя родина – найкращий скарб», «Моя вишиванка». Наші дослідницькі проекти: «Ремесла та промисли українців», «Історія козацтва», «Що в Україні най...най...най ..», «Лабіринти мови», «Славетні українці» тощо.

Невід'ємною складовою становлення патріота та громадянина своєї держави вважаю участь дітей у Всеукраїнських акціях та конкурсах національно – патріотичної направленості. Акція "Намалой, якою ти бачиш Україну через 5 років", конкурс дитячого малюнка «Діти мають право на майбутнє», конкурс з українознавства "Патріот", онлайн – проєкт «Що я скажу солдату Перемоги», міжнародний конкурс дитячої листівки «Дітям світу – сонце й мир!», конкурс від освітньої платформи «Всеосвіта» «З Україною в серці».

Батьки є безпосередніми учасниками освітнього процесу в НУШ. Саме тому систематично залучаємо їх до спільної діяльності.

Наприклад, вивчаючи українську національну кухню, разом із батьками ліпили вареники. На уроках мистецтва створювали національні обереги, робили гербарій з квітів українського віночку. Також разом читали вірші Шевченка, співали гімн України, грали в народні ігри, проводили козацькі розваги.

Часто запрошуємо батьків поділитися своїм досвідом, розповісти щось цікаве, наприклад про економне використання та бережливе ставлення до природних ресурсів; продемонструвати уміння вишивати українські орнаменти на рушнику чи сплести кошики з лози, або заспівати українські пісні чи провести екскурсію рідним краєм, розповідаючи при цьому про дбайливе ставлення

до природи.

Ігрова діяльність є пріоритетною в навчанні учнів Нової української школи. На своїх уроках часто застосовую сюжетно – рольові та дидактичні ігри національно – патріотичного спрямування: «Чим багата українська хата?», «Підбери одяг для маленьких українців», «Ярмарок», «В гості до бабусиної хати» тощо.

У результаті проведеної роботи в учнів формується почуття вірності, любові до Батьківщини, поваги до національних, історичних, культурних і духовних цінностей українського народу, його історико - культурного надбання й традицій, державної мови та державних символів України, турботи про спільне благополуччя, природу, збереження та шанування національної пам'яті, формування активної громадянської позиції.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи.
2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (Наказ МОН від 06.06.2022 №527 “Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України”).
3. Інформаційні матеріали щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022/2023 навчальному році (додаток 1 до листа Міністерства освіти і науки України від 10.08.2022 № 9105-22).
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytela / Під заг. ред. Бібік Н. М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
5. «Щоденні 3» та «Щоденні 5»: унікальні техніки, які допоможуть втримати увагу учнів і зроблять уроки цікавішими [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/news/shchodenni-3-ta-shchodenni-5-unikalni-tekhniky-yaki-dopomozhut-vtrymaty-uvahu-uchniv-i-zrobliat-uroky-tsikavishymy-28946.html>

Легуцька Ю. М.,

с. Верхньокам'янське, Бахмутський район

Донецька область

КЗ «Верхньокам'янська ЗОШ І–ІІ ст.»

Званівської сільської ради

**РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ
ЗАСОБАМИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ – ПРІОРИТЕТНЕ
ЗАВДАННЯ ВЧИТЕЛЯ З РУЙНУВАННЯ СТЕРЕОТИПУ
НЕПОВНОЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, війни, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання та розвиток обдарованої особистості почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Щоб художні твори посіли належне місце у формуванні складників вихованості патріотичних почуттів в учнів, на уроках української літератури необхідно моделювати ситуації, які сприятимуть розумінню учнями суспільно-політичних явищ, змальованих автором у творі, проводити аналогії із сучасністю; через мистецтво слова пробуджувати національну свідомість.

З особливістю національного характеру, культурою, символами, пріоритетами, народними й національними героями, з побутом та життям українців знайомлю учнів, використовуючи на кожному уроці тексти народознавчого характеру. До пошуку таких текстів залучаю обдарованих учнів класу. Проводжу уроки-символи, на яких через виконання різних вправ і завдань учні знайомляться з народними або державними символами (калина, хліб, рушник), з народними звичаями, святами (Великдень, Святий Наум, сватання, обжинки).

Вважаю, що інтерактивні вправи є універсальними для розвитку життєвих компетентностей обдарованого учня, вони формують уміння колегіально вирішувати завдання, сприяють активізації особистісних якостей школяра.

Перевагу надаю роботі в групах, парах, яка дає можливість прищеплювати учням толерантність, вболівання за спільну справу, вміння поступатися власними інтересами заради спільної справи.

Добираючи теми для самостійних пошукових досліджень (проектів), творів-роздумів, прагну, аби вони мали не тільки пізнавальне значення, але несли й глибоку виховну функцію, морально-етичне смислове навантаження. -Чи можна вважати патріотами людей, що виїхали за межі України? - Моя хата скраю, чи... ? - Патріотизм – потреба чи обов’язок?

Підбираю тексти, що не залишають байдужими, спонукають до дискусії, до висловлення власної думки.

Виховання активної життєвої позиції, як вияву громадянськості й патріотизму з обдарованими відбувається через усвідомлення бажання та готовності стати на захист Вітчизни на прикладі різних творів та перегляді соціальних роликів, у яких йдеться про мужність й самовідданість воїнів, 169

громадян, історичних осіб. У процесі проведення навчальних диктантів, вправ пропоную учням визначити основну думку тексту, акцентувати увагу на тих думках, почуттях, які формують патріотизм і громадянськість Розвивати художню уяву, фантазію, образне мислення допомагає метод РАФТ.

Наприклад, завдання: напишіть СМС-повідомлення у минуле і майбутнє про події в Україні. Інформація про події, прохання.

Роль, адресант, козаки, які дивом потрапили з минулого у наш час на Україну у зону конфлікту.

Аудиторія – 1 гр. – минулі часи, козаччина; 2 гр. – майбутнє.

Форма – СМС-повідомлення.

Тема. Інформація про події, прохання

Пріоритетним завданням словесника є руйнування стереотипу неповноцінності української мови, який упродовж попередніх поколінь з різних ідеологічних причин насаджувався в свідомості українців. Аби учні

сприймали українську мову як сучасну, європейську, багату, культурну, розвинену, широко й системно демонструю повнокровність і спроможність нашої мови в усіх сферах життя. Створюємо інтернет плакати, вчимося робити Бук-трейлери та Веб-квести.

Для мене як вчителя дуже важливо, щоб обдаровані учні, знайшли застосування знанням у житті. Свою діяльність спрямовую на формування творчої особистості. Бо вірю – зруйнувавши стереотип неповноцінності української мови, виховавши особистість, здатну засвоювати знання і застосовувати їх на практиці ми відродимо інтелектуальний потенціал країни, від якого залежить майбутнє нашої держави, а отже, наше, громадян України.

Список використаних джерел

1. Вишневський Омелян. Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації і сучасні виклики) http://ukrpedagog.org.ua/inc/1____.pdf
2. Вишневський О., Кобрій О., Чепіль М. Теоретичні основи педагогіки / Курс лекцій. За ред. О.Вишневського. – Дрогобич, 2001. – С.189. http://ocpvm.org.ua/wp-content/uploads/2013/10/konfer_2012.pdf
3. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді. <http://tme.uomo.edu.ua/docs/10/6.pdf>
4. Методичні рекомендації з питань організації виховної роботи в навчальних закладах у 2014/2015 н.р. http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247489300
5. Лист МОН України від 25.07.2014 № 1/9-376 «Про методичні рекомендації з питань організації виховної роботи в навчальних закладах у 2014/2015 н. р.» http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/42285/

Лозинська О. Ю.,

м. Білозерське

ЗОШ № 18

**ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ НА УРОКАХ
ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ПІЗНАЄМО ПРИРОДУ»
В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Головною метою освіти сьогодення є формування нової людини з критичним, креативним і піклувальним мисленням, яка прагне до постійного саморозвитку, бере на себе відповідальність за свій життєвий вибір і власну життєдіяльність [1]. У Концепції Нової української школи зазначено, що її випускник має бути особистістю, інноватором і патріотом з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, приймає відповідальні рішення, поважає гідність і права людини, вміє досягати власного благополуччя і здатен на безкорисливе соціальне служіння[2].

Патріотизм сьогодні є нагальною потребою і для людей, і для держави, оскільки високий рівень патріотизму громадян забезпечить повноцінний гармонійний розвиток як особистості в державі, так і суспільства в цілому.

Основою моєї роботи з виховання патріотичних якостей на уроках природничої освітньої галузі є створення умов для формування в учнів громадянського становлення через навчально-виховну діяльність. Патріотизм виступає в єдності духовності, громадянськості та соціальної активності особистості, яка усвідомлює свою нерозривність з Вітчизною.

Основна проблема виховання патріотизму у школярів полягає в тому, що загальна увага до патріотизму як прояву моральності значно послабилася в останні роки. В результаті у багатьох учнів сформувався дефіцит таких важливих моральних якостей, як гуманність, законслухняність, колективізм, спрямованих на збереження зв'язків у багатьох спільнотах – від вузького

сімейного кола до держави в цілому. Одним з частих проявів духовної спустошеності сучасної молоді і зниженого рівня культури є різке падіння значимості патріотизму в ролі визначальних цінностей нашого народу. Зараз часто спостерігається відчуженість молодого покоління від загальної вітчизняної культури, від важливого суспільно-історичного досвіду.

Патріотичне виховання – це не тільки планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у учнів доброго відношення до батьківщини, але і розвиток національної самосвідомості й гідності, дбайливого ставлення до рідної мови, культури та традицій, відповідальності за природу рідної країни, потреби зробити свій внесок у долю батьківщини, інтересу до міжнародного спілкування, прагнення праці на благо рідної країни, її народу. Патріотичне виховання повинно проходити наскрізною лінією, як у сім'ї, так у школі та в інших державних і громадських організаціях.

Василь Олександрович Сухомлинський писав: «Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується» [3].

На мою думку, провідна роль у патріотичному вихованні відводиться інтегрованому курсу нової української школи «Пізнаємо природу» для учнів 5 класу. Саме цей предмет є джерелом найпотрібнішого наукового знання, найкращою дисципліною розуму, яка привчає дитину до пильних спостережень, послідовних висновків, що має найпотужніший моральний та етичний вплив на вихованця. Природа є потужним фактором виховання поваги й любові до своєї Батьківщини, могутнім засобом виховання в дітей цінностей ставлень, моральних якостей, насамперед національної свідомості.

Освітня природнича галузь розвиває дитячу увагу та спостережливість. Наприклад, діти щоденно спостерігають за птахами, рослинами та комахами, проте їх знання не мають системності, і вони не можуть передбачити багатьох наслідків діяльності представників

місцевої флори та фауни. Але користуючись примітивним досвідом дитини, вчитель повинен надати йому науково-систематичного характеру.

Навчально-виховний процес у школах повинен "...відповідати настрою і нахилу дітей, пояснювати не те, що від них далеке, а те, що біля них" [4]. Не дивлячись на всю складність міського життя, учнів потрібно знайомити з природою жвавого нештучного життя звірів, птахів, "...які захоплюють увагу дітей, тішать їх своєю зрозумілою психологією, ваблять увагу дітей своєю красою" [5]. Незважаючи на те, що малі міські жителі мало знайомі з природою, "...вона має такий великий вплив на душу дитини..." [5], тому основне завдання вчителя -якнайбільше ознайомлювати вихованців з природою.

На уроках курсу «Пізнаємо природу», одним із напрямків вивчення природи рідного краю є вивчення розділу «Пізнаємо світ живих організмів», під час якого учні знайомляться з видовим складом рослин, тварин, бактерій, грибів і лишайників, їх значення. Використовуючи цікаві та наочні форми, повинно проходити ознайомлення учнів з найпомітнішими видами, поширеними в різних куточках нашої країни, особливу увагу звертаючи на місцеві види флори і фауни.

З метою формуються в учнів почуття любові до природи, рідного краю, використовується урізноманітнення навчально-виховного процесу пізнавальними тематичними екскурсіями в поле, парк, лісосмугу, на берег озера, проводяться віртуальні подорожі по знаменитим місцям нашої країни, під час яких діти наглядно знайомляться з біорізноманіттям живих організмів та природою України і рідного краю, особливостями ландшафту, складом ґрунту та води знайомимося з важливими історичними подіями в ході становлення нашої держави, з видатними українськими державними діячами, з великими мандрівниками. Це забезпечує збагачення духовного життя учнів, стимулює бажання більше побачити, більше зробити для збереження природного середовища.

При вивченні біорізноманіття живих організмів,

використовуються такі елементи національної культури як народні перекази, легенди, оповіді, загадки, пісні, думи, прислів'я та прикмети про наших супутників – рослин і тварин, які дійшли до нас із сивої давнини. При ознайомленні з різноманітність рослин, доцільно використовувати проектну діяльність, під час якої дітям пропонується дослідити історію, наукове, духовне та історичне значення рослин-символів України – калини, верби, дубу, тополі, маку, барвінку, чорнобривців.

Патріотичне виховання передбачає формування в учнів знань, та уявлень про досягнення нашої країни в галузі науки, адже багато видатних вчених прославили Україну. При цьому завжди необхідно підкреслювати їхню приналежність до України, звертати увагу на внесок української науки в розвиток світової біологічної, хімічної науки. Так, під час вивчення розділу «Пізнаємо світ науки» в інтегрованому курсі НУШ «Пізнаємо природу», відбувається створення умов для формування в учнів почуття гордості за свою Батьківщину. Вивчаючи з учнями 5 класу цей розділ, діти дізнаються про те що у місті Києві знаходиться один з найвідоміших в світі музеїв науки, знайомляться з науковцями та науковицями України, що присвятили своє життя вивченню таємниць природи та стали авторами багатьох відкриттів у різних галузях знань, знайомляться з українськими дітьми-винахідниками, які винайшли предмети та методики корисні для всього світу. Ці знання дають можливість ще раз акцентувати увагу учнів на те, що Україна володіє безцінною спадщиною людства.

Використання краєзнавчого матеріалу у викладанні природничого курсу підводить учнів до глибшого розуміння навколишнього середовища і сприяє пробудженню поваги і любові до того місця, де вони народились і вирости.

Під час вивчення розділів «Пізнаємо природу речовини» та «Пізнаємо нашу природу», задля виховання патріотичних якостей, можна використовувати такі завдання до народних прислів'їв: пояснити сутність явища,

про яке згадується у прислів'ях: «Взимку сонце світить, та не гріє», «На новий рік прибавилось дня на заячий скік»; назвати властивості води, які згадуються у прислів'ях «Вода крапля по краплі і камінь довбає» «Вода найде собі дорогу»; пояснити зміст прислів'їв «Без води і не туди, і не сюди», «Що може вродить камінна гора, коли в її води нема!». Також корисним є організація народознавчих хвилинок, до яких учні готують народні приказки, прислів'я, прикмети, пов'язані з природними явищами, тваринами і рослинами. Такі народознавчі хвилинки організовуються у вигляді конкурсів або змагань.

Тема «Ми і наше здоров'я» в розділі інтегрованого курсу «Пізнаємо природу», також має значний внесок в розвиток патріотичних якостей, оскільки дає можливість ознайомити унів з досягненнями української медицини. Особливу увагу слід приділити життю і діяльністю Миколи Амосова, який був визнаний другим після Ярослава Мудрого великим українцем за результатами опитування громадської думки «Великі українці». Він є автором сотень наукових робіт та монографій, відомих на весь світ, провів тисячі найскладніших операцій, завдяки яким спас життя людям. Також слід пригадати українського медика Олександра Богомолець, який розробив метод дії на сполучну тканину антиретиккулярної цитотоксичної сироватки, що застосовувалася для прискорення процесів зрощення переломів і загоєння пошкоджених м'яких тканин. Не підлягає підрахунку число життів поранених бійців, врятованих за допомогою цієї сироватки. Такі знання викликають в учнів почуття гордості за свою країну та її співвітчизників. Разом з тим для формування почуття патріотизму необхідно у навчання включати відомості про сучасні досягнення українців у різних галузях науки, викликаючи тим самим гордість за геніїв свого народу та націю в цілому.

У вивченні інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» разом з позаурочною діяльністю, через наскрізні змістовні лінії, відбувається екологічне виховання, як складової патріотичного виховання. Екологічне виховання

передбачає розкриття сутності світу природи - середовища перебування людини, яка має бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі. Це, зокрема, вміння осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею. Естетична краса природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності [6]. Так учні приймають активну участь у щорічних природоохоронних акціях та конкурсах «Годівничка», «Птах року», «Проліска», «Замість ялинки, зимовий букет», «Стоп, сміття!», «Парад квітів біля школи», «Галерея кімнатних рослин». При час конкурсів учні вчаться турбуватися про нашу Землю, дружити та змінювати світ на краще, допомагати птахам, озеленяти природу, турбуватися про чистоту своєї держави.

Виховання патріотичних якостей – це безперервний процес, він починається з народження людини і продовжується все життя, і спрямований на розвиток духовності, громадянськості та соціальної активності особистості, яка усвідомлює свою нерозривність з Батьківщиною. Виховання громадян і патріотів своєї Батьківщини – процес тривалий, що вимагає наполегливості, послідовності і великого терпіння [7]. І природнича галузь навчання займає в цьому процесі важливе місце.

Список використаних джерел

1. «Філософія для дітей» - нове слово у розвитку демократії. Careia. ua [Електронний ресурс] / Орест Лесюк // Careia. ua. – 2014 – Режим доступу: <https://gazeta.ua/articles/life/filosofiya-dlya-ditej-nove-slovo-u-rozvitku-demokratiyi/586835>
2. Концепція нової української школи [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Сухомлинська О.В. Історико-педагогічний процес: нові

- підходи до загальних проблем / О.В. Сухомлинська. – К.: А.П.Н., 2003. – 68 с.
4. Русова С. Позашкільна освіта. Засоби її переведення / Н.А. Корф. – К.: Дзвін. - 88 с
 5. Русова С. Нова школа. Видавництво "Українська школа" / С Русова. – К., 1917. -20 с.
 6. Іванчик Г. Ф., Пеньков О. І. Про деякі аспекти екологічної освіти школярів. Соціально-гуманітарна освіта України та шляхи її розбудови / За ред. В. Л. Андрущенка. – К., 1997.
 7. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформаційний збірник МОУ. – 1996. – № 13. – с. 2–5.

Малахінська О. В.,

с. Мирлолюбівка

НВК «Мирлолюбівська ЗОШ І–ІІ ступенів – ДНЗ»

Гродівської селищної ради

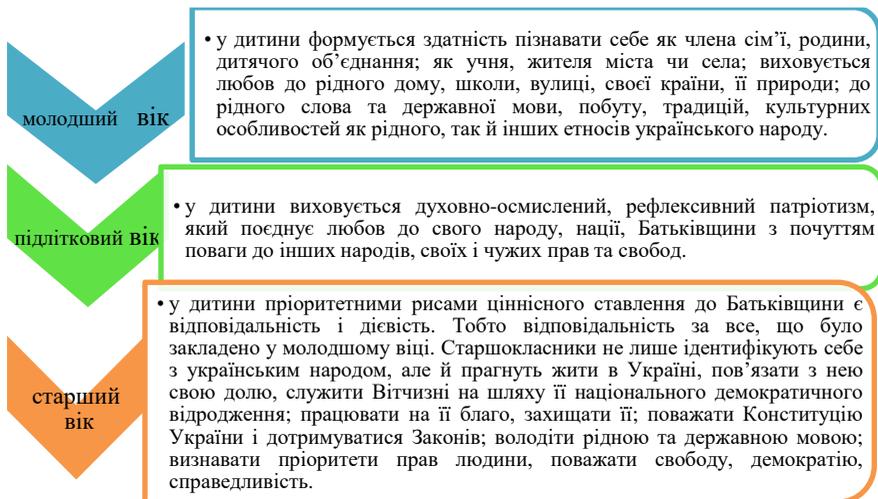
Покровського району Донецької області

ПАТРІОТИЗМ ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР У ВИХОВНІЙ РОБОТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Працюючи педагогом-організатором вже понад 10 років, помітила різницю у виховній роботі на той період часу та на момент сьогодні. Як багато відбулося змін у людських цінностях, а в більшості, змінились наші діти. Так , сучасний патріотизм - це зовсім не те поняття, яке було в минулому. У цьому навчальному році я взяла класне керівництво 5 класу і намагаюся виховувати та шукати «патріотизм» в дітях сучасних, в дітях Нової української школи. Взагалі, основним напрямком освіти сьогодні є формування нової людини з критичним, креативним і піклувальним мисленням, яка прагне до постійного саморозвитку, бере на себе відповідальність за свій життєвий вибір і власну життєдіяльність [2]. У Концепції Нової української школи зазначено, що її випускник має бути особистістю, інноватором і патріотом з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, приймає

відповідальні рішення, поважає гідність і права людини, вміє досягати власного благополуччя і здатен на безкорисливе соціальне служіння [1].

А скажіть, чому випускники НУШ, зараз, прийшовши до 5 класу, не повинні бути патріотами? Відтак, виховання патріотизму передбачає розуміння підростаючою особистістю того факту, що це почуття вже наявне у її житті тут і тепер; звичайно, одні його аспекти досконалі, а над іншими треба ще працювати [5]. Батьки, вчителі, суспільство повинно виховувати та розвивати патріотизм, як духовно-моральну цінність. Він завжди виступав пріоритетним завданням функціонування держави, становлення суспільства, розвитку особистості. Патріотизм постає однією з провідних цінностей, якими має не тільки оволодіти підростаюча особистість, а й жити з цим. Як говориться в Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді [4], що:

Кожного разу, проводячи заходи, пов'язані з національно-патріотичним вихованням, дивлюсь на учнів, за їх реакцією, коли їм розповідають про історію країни, її традиції, звичаї. Одні діти із задоволенням слухають, інші – доповнюють, розповідають свої історії з життя родини,

села, а деяким, чомусь це зовсім не цікаво. Чому?

Ми пов'язуємо поняття «патріотизм» з поведінкою, спрямованою на захист державно-національних цінностей: захист інтересів, території, природи, мови, традиції, культурної спадщини. Важливе місце відводиться ритуалам як проявам патріотизму: вшанування героїв, відзначення пам'ятних дат, ювілеїв відомих людей, вияви поваги до державних символів тощо [3]. Тому у навчально-виховному комплексі теж проводяться заходи пов'язані з цими напрямками: фотофлешмоб, присвячений 30-ій річниці незалежності України «Україна – країна, якою я пишаюся»; онлайн-подорож визначними історичними місцями, ознайомлення з пам'ятками української історії та культури різних регіонів України; КВЕСТ «Знай і люби свій рідний край», челенджі, дебати, години спілкування, моделювання розвивально-виховних ситуацій тощо. Застосовуються різноманітні інтерактивні форми та методи виховання, щоб не просто прочитати чи розповісти дітям факти, а й показати, щоб вони побачили, усвідомили, що відбувалося в країні, завдяки чому вона будувалась.

Використовуючи різноманітні ігрові форми, такі як конкурсно-розважальні змагання «Я козацького роду», хеппінг, гра-подорож «Країнами світу», розважально-ігрова програма «Дітям на втіху Миколай йде по світу» та

багато інших, діти стають учасниками цих подій, тобто вони самі творять історію, розкривають події, потрапляють в ту чи іншу ситуацію та знаходять з неї вихід. Вони проявляють свої почуття, емоції, розкривають свою натуру.

У школі, разом з класними керівниками проводимо різноманітні тематичні патріотичні заходи, наприклад, конкурсно-ігрова карусель «Тої слави козацької повік не забути», гра-конкурс «Єдиний скарб у тебе – рідна мова»; фестиваль «З Україною у серці», осінній ярмарок «Дари рідного краю», театралізовані вистави за творами українських письменників, виставки малюнків у патріотичному стилі. Особливо зараз, коли у нашій країні йде війна, діти почали більше розкриватися, показувати свої емоції в малюнках, у віршах до різноманітних челенджів, флешмобів патріотичного характеру. Проводимо уроки мужності, виховні години, на яких вчимо дітей любити Батьківщину, належно ставитись до державних символів, систематично нагадуємо про важливість державних свят. Ми намагаємось довести дітям, що патріот – це перш за все людина, яка повинна поважати інших людей, любити свою країну, з її законами та правилами. Основним напрямком «патріотизму» – є волонтерство. Діти часто чують від рідних, вчителів, знайомих про цінність допомоги іншим людям, бачать їх приклад участі в громадських організаціях. Тому дуже часто ми з дітьми беремо участь у різноманітних акціях: «Лелеченя добра», «Серце до серця», «Турбота», «Ветеран

поруч», «Подарунок військовим».

Виховувати патріотичні почуття, не забувати своє коріння учням допомагає шкільний музей «Світлиця», в якому ми часто проводимо екскурсії, виховні години. У ньому зібрані різноманітні історичні експонати, які принесли жителі села, матеріали ,пов'язані з історією школи. Можна багато розповісти про культурні здобутки своїх предків, але побачене один раз залишить значно більший вплив на свідомість, аніж неодноразово почути.

До виховної роботи залучаємо батьків. Вони не тільки часті гості наших свят, а також їх учасники разом з дітьми. І дивлячись на те, як поведуться діти в школі, батьки іноді говорять, що вдома вони не такі. Батьки прищеплюють дитині необхідність бути відданою інтересам своєї сім'ї, проте не так важливо дбати про добробут суспільства, у якому вона росте. Вони часто вважають, що цінності та виховання – це щось вторинне в освіті, а головне, щоб дитина змогла заробляти собі на життя. Тому ми розповідаємо батькам про необхідність виховання у учнів

дбайливого та належного ставлення до всього, що їх оточує, бо вдома, дитина чує розмови своїх батьків і підтримує їхню життєву позицію, на той час, як ми намагаємось виховати в неї дієві духовні та моральні цінності, прищепити любов до Батьківщини, розвинути громадянську позицію.

Список використаних джерел

1. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/no-va-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. <https://gazeta.ua/articles/life/ filosofiya-dlya-ditej-nove-slovo-u-rozvitku-demokratiyi/586835>
3. <https://osvitoria.media/experience/yak-govoryty-z-ditmy-pro-tsinnosti/>
4. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
5. <https://www.kremenetslyceum.com.ua/wp-content/uploads/trening-progr-z-Ukrayinoyu-v-sertsi.pdf>

Матвєєва Н. І.,

*м. Селидове
ЗОШ №2*

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НУШ

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. *Концепція Нової української школи ґрунтується на ідеї виховання особистості, патріота, інноватора.* Головне завдання НУШ – виховати інноватора та громадянина.

У молодшому шкільному віці я формую здатність у дитини: пізнавати себе як члена сім'ї, родини, як учня, жителя міста. Виховую у здобувачів освіти любов до своєї країни, її природи, рідного слова, традицій. Прислухаюся до їхньої думки, вчу критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Спонукаю їх до дослідження нового.

Моє завдання – виховати гідне підростаюче покоління.

І це я роблю під час проведення уроків та виховних заходах.

На уроках математики патріотизм виховую через умову математичної задачі.

Навчальний предмет «Я досліджую світ» спрямовано на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання. Багато сил надаю вихованню в дитини свого власного «Я», розуміти значення життя як найвищої цінності.

На уроках української мови у процесі опрацювання правила вживання великої літери, у власних назвах зосереджую увагу учнів на застосуванні цього правила під час запису прізвища, імені, назви нашої Батьківщини, її столиці, рідного міста, річок, морів, гір та інших географічних назв України. Постійно впроваджую ігрове, критичне мислення, проблемне навчання, особистісне орієнтоване навчання, проєктне, інформаційно-комп'ютерне, інтерактивне навчання та ІКТ. На уроках української мови використовую фольклорні форми: загадки, лічилки, приказки, прислів'я, народні прикмети, уривки з казок та дитячі пісні, колискові, щедрівки та колядки, веснянки. Використовую ІКТ-технології на патріотичну тему: інтерактивні вправи, GR -коди, ребуси, пазли, зашифровані завдання з буквами і цифрами, складання нових слів із заданих літер, кросворди, тренажери, тести. Використовую активні методи, що спрямовані на пошук істини і примушують критично мислити. До цих форм належать ранкові кола, диспути, челенджи, сюжетно-рольові та ситуаційні ігри. Це українські народні ігри та забави, лічилки, скоромовки, тренінги, мозгові атаки.

Невід'ємними складниками уроків української мови і літературного читання є виховні бесіди, пізнавальні інформації про Україну, людей та всі події, які пов'язані з ними. Складаємо усні чи письмові тексти на патріотичну тему, готовимо презентації проєктів патріотичного змісту. Реалізовуючи їх виховний потенціал я пояснюю дітям, що багатство і розмаїття народної творчості свідчать про

мудрість і талановитість українського народу. А ці знання і добре ставлення до них стане запорукою збереження цього багатства для майбутнього наших українців.

На уроках «Дизайну та технології» знайомлю з традиційними народними ремеслами в Україні. Мої учні власними руками виготовляють з пластиліну, солоного тісту або глини посуд, завдяки орнаментам українського розпису надають йому національного стилю.

На уроках «Музичного мистецтва» учням надаю можливість відчутти красу українського народного музичного мистецтва, осягнути інтонаційні особливості музики українського народу, відчутти національну своєрідність, спільне і відмінне в музиці різних народів.

Для досягнення мети патріотичного і громадянського виховання суттєву роль відіграють позакласні виховні заходи.

Дистанційно пройшов Перший урок 2022 "Ми українці: честь і слава незламним!". Розповідаючи вірші, переглядаючи відео, слухаючи українські пісні та проводячи бесіду про рідний край, формувала в учнів усвідомлення що таке Батьківщина, держава, патріотизм, якими були, є і мають бути справжні українці, щоб ні у кого і ніколи не виникало бажання нав'язувати українцям, як їм жити, з ким дружити, якою мовою говорити і куди рухатися у розвитку своєї суверенної незалежної держави.

Дистанційна інформаційна хвилинка «День єднання». Державна акція, що відбулася 16 лютого 2022 року згідно з Указом Президента України. Відбулося підняття Державного Прапора України, виконання Державного Гімну України. Інформація, яку я підготувала, була спрямована на знання про єднання та підтримку України.
Додаток 8.

Переглядаючи відео майстерні НУШ "14 жовтня – День козацтва. День Захисника України. День Пресвятої Богородиці", прилучала дітей до цінностей народного життя рідного краю, сприяла усвідомленню учнями місця ролі українського козацтва у боротьбі за свободу і самостійність, виховувала повагу до історичної спадщини

нашого народу, любов до рідної землі, її традицій, вірувань. *Додаток 9.*

Дистанційна година патріотичного виховання «Я – громадянин – патріот незалежної Держави України» закінчилася дискусією. Учні висловлювали свою думку з питань «Хто такий патріот?».

Висновок. У початкових класах НУШ закладається основа національної свідомості учнів, любов до рідної землі, своєї «малої батьківщини», виховується патріотична гордість за минуле і сучасне України, любов до рідної мови, формується духовно розвинена, творча, працелюбна особистість.

Список використаних джерел

1. Youtube. До дня української писемності та мови. Творча майстерня. Вірші "Про мене" <https://cutt.ly/LBUMqVY>
2. Youtube. Челендж до Міжнародного дня рідної мови "Шануй українську. Роби як ми!" <https://cutt.ly/oBUBexq>
3. Блог Матвеевої Наталі Іванівни Інформаційна хвилинка "У Бабиному Яру палають сотні свіч" <https://cutt.ly/oBDBvC0>
4. Блог Матвеевої Наталі Іванівни. Дистанційна інформаційна хвилинка «День єднання» <https://cutt.ly/IBIwxgV>
5. Інтернет. Патріотичне виховання учнів початкової школи <https://cutt.ly/gBDXPtW>
6. Національно-патріотичне виховання в Україні — Вікіпедія <https://cutt.ly/OBDXeVk>
7. Сайт Міністерства освіти і науки України <https://mon.gov.ua/ua>
8. Сайт на порталі «Всеосвіта» Матвеевої Наталі Іванівни <https://cutt.ly/mBPola6>
9. Сектор освіта – Нова українська школа <https://cutt.ly/LBFgqNR>
10. Тлумачний словник української мови <https://slovnkyk.ua/>

Мірошниченко О. А.,

м. Покровськ

Ліцей № 6

**ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ
СУЧАСНОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ
ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО
ТА ТУРИСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ**

Сила народу – в єдності

Іван Франко

Питання формування національної свідомості та патріотичних почуттів, набуття соціального досвіду та успадкування духовних надбань українського народу, формування особистісних рис громадянина-патріота української держави сьогодні набула нового змісту та актуальності. Дослідженню цієї теми присвятили своє життя відомі українські педагоги: А. Макаренко, В. Сухомлинський, Г. Ващенко, С. Русова та сучасні науковці І. Бех, В. Кириченко, Ж. Петрошко.

Національна свідомість є усвідомленням індивіда національної належності, специфічних рис власної нації, ставлення до національних цінностей. В умовах сьогодення формуванню національної свідомості школярів, згуртуванню колективу засобами спільної праці, участі в загальних заходах, що зорієнтовані на патріотичне виховання особистості приділяється велика увага. Сьогодні, коли Україна потерпає від кривавих пазурів ворога, постає необхідність у вихованні молодого покоління через соціальний досвід, багату духовну культуру українського народу, його національну ментальність та згуртованість, своєрідність світогляду та незламність духу.

Сучасний культурознавець Віталій Слука стверджує, що «процес формування національної свідомості починає свої витoki ще з давнього минулого українського народу, де в часи перших прототипів національної спільноти на теренах України зародилася модель «справжнього

українця» (національно свідомого)».

Велику увагу вихованню любові до Батьківщини, до рідної землі та рідної мови, повазі до історичної спадщини та формуванню національної свідомості приділяли у своїх творах Іван Франко, Тарас Шевченко та Костянтин Ушинський. Етнопсихолог Наталія Стефаненко стверджує: «Діти не просто базова цінність українців. Це їм через колискові пісні закладають цінності, які залишаються в підсвідомості на все життя. Це їхні гени допомагають сприйняти все те, що є для українців святим. Це в їхніх головах звучання української мови активує щось таємниче і важливе, чого ми поки що не розуміємо, але головне – саме через особливе ставлення до дітей українці стали таким народом, яким вони є».

Головною метою «Концепції національного виховання» є передача молодому поколінню українського національного генетичного коду, що є основою для формування особистісних рис громадянина України, до числа яких належать найбільш важлива та актуальна національна свідомість. Виходячи із вище зазначеного можна виділити пріоритетні засоби формування патріотизму та національної свідомості – декоративно-ужиткове мистецтво та туристичну (краєзнавчу) роботу.

У різні часи гуртки туристичної та декоративно-ужиткової спрямованості мали різне значення. Саме видатний український педагог К. Ушинський уперше визначив краєзнавство «могутнім засобом вивчення мови», надавши рекомендацію щодо вивчення його «колом, що розширюється» від добре знайомого до загального, від свого рідного краю до всієї країни.

Сучасні українські вчені дали означення краєзнавству, як комплексному, науковому і всебічному вивченню певної території (села, міста, області, краю), популяризації і всебічному використанню цього пізнання з метою наближення життя до науки, засобу навчання і виховання національно-свідомих громадян.

Вагома роль у позашкільній діяльності Ліцею № 6 м. Покровська належить гурткам декоративно-ужиткового

та туристичного напрямків, які дуже популярні серед сучасної учнівської молоді. Пріоритетними напрямком роботи вчителів – керівників гуртків є створення інноваційного позашкільного соціуму, який спрямований на розвиток краєзнавчих вмінь та навичок, пізнання національної культури, традицій, звичаїв, природи, побуту населення рідного краю, виховання свідомого українця. Однією зі складових загального виховного процесу в позаурочній діяльності закладу освіти є формування національної свідомості, патріотичних почуттів у процесі взаємодії учасників гуртка «Пішохідний туризм», який існує на базі навчального закладу протягом останніх 20 років та гуртка декоративно-ужиткового мистецтва «Оберіг», який почав своє існування з моменту перепрофілювання закладу освіти у 2021 році.

Система виховання учасників гуртків має власні принципи. А саме:

- виховання любові до рідної землі та рідного краю, українського народу, шанобливого ставлення до культурної спадщини, здатності зберігати національну ідентичність;
- збереження духовно-моральної та культурно-історичної української спадщини;
- наступності поколінь.

Декілька поколінь гуртківців туристів змінилося за час існування та зміни навчального закладу. Керівником гуртка сьогодні є його колишній вихованець, який продовжує традиції своїх попередників, упроваджує та втілює в життя новітні ідеї, якими так захоплюються вихованці гуртка. Це:

- щорічне триразове таборування поблизу селища Богородичне на березі річки Сіверський Донець на північному схилі Донецького кряжа на території національного природного парку «Святі гори»;
- участь у Зльотах-Чемпіонатах зі спортивного туризму Донецької області та здобуття призових місць у особисто-командних змаганнях з техніки пішохідного

- туризму, де наші вихованці систематично протягом багатьох років посідають призові місця;
- участь та перемоги у Відкритих Кубках Донецької області в закритих приміщеннях;
 - понад 12 навчально-тренувальних зборів протягом останніх трьох років;
 - 2 багатоденних походи Карпатами;
 - десятки походів вихідного дня краєвидами та пам'ятками культури та архітектури Донеччини – Перлина Донбасу Свято-Успенської Святогірської лаври та крейдяні гори, музей народної архітектури у селі Прелесне Слов'янського та крейдова скеля в Білокузьминівці, тощо.

І це далеко не весь список активності гуртка «Пішохідний туризм». У перспективному плані було відвідування архітектурних пам'яток культури та давнини: курганів, кам'яних виробів та половецької кам'яної баби середини другої половини XII століття «Скіфська баба» в селі Кам'янка Донецької області Криворізької сільської громади, заповідника «Кам'яні могили» Нікольського району, острову Хортиця, селища Петриківка Дніпропетровської області.

Діяльність гуртка декоративно-ужиткового мистецтва «Оберіг» проходить під девізом «Вінок калиновий сплітаю із звичаїв рідного краю». Основним завданням гурткової роботи є ознайомлення вихованців із різними видами декоративно-прикладного мистецтва, їх виникненням, мотивами, елементами та технологією; вивчення традицій, звичаїв та культури української народної творчості. Гуртківці мають змогу зануритися у стародавні часи під час виконання своїх виробів. Незважаючи на нетривалий термін існування гуртка «Оберіг», лише один навчальний рік, вихованці мають перемоги та призові місця у конкурсах та турнірах національно-патріотичного виховання та декоративно-ужиткової спрямованості:

- міський конкурс-фестиваль «Наш пошук і творчість

- тобі, Україно!»;
- обласний конкурс квіткових композицій до Дня захисників та захисниць України та до Дня українського козацтва;
 - обласний конкурс «Український сувенір»;
 - міський фестиваль «Іду з дитинства до Тараса» до дня народження Тараса Шевченка;
 - обласний конкурс «Природа і творчість»;
 - обласна акція «Україна понад тисяча років Державності»;
 - міська виставка творчих робіт «Зі святом Пасхи».

Військова агресія російської федерація внесла певні корективи в життя кожного українця, і наші гуртківці не є виключенням. Багато проєктів змінили дату своєї реалізації, деякі плани перенесено на майбутнє. Але наші діти не зупиняються на досягнутому. Туристи, які знаходяться у різних кутках світу, поширюють відомості про нашу країну, її культуру та незламну волю українців. Майстри та майстрині продовжують креативити та вирішили створити Інтернет-сторінку «Крамниця оберегів», де будуть продавати свої вироби, щоб донатити на потреби ЗСУ. Усі ми віримо у своє світле та незалежне українське майбутнє!

Ми пишаємося своїм історичним корінням, відродженням духовності та національних традицій, звичаїв та обрядів! Віримо у перемогу добра над російською навалюю! Віримо в Перемогу і відновлення нашої держави!

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання молоді. // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – К., 2009.
2. Ушинський К.Д. Про народність в громадському вихованні. // Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. – Т.1. – К.: Рад. школа, 1983. – С. 99.
3. Слукa В. Українська національна свідомість – основа буття нації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vzhovkvi.com/kultura/ukrajinska-natsionalna-svidomist->

osnova-buttya-natsiji.html.

4. Стефаненко Н.І. Динаміка форми гармонізації переживань Українців. // Вісник КНТШ. – К.:2008.

Михайліченко Т. В.,

м. Слов'янськ

ЗОШ № 1

МОЖЛИВОСТІ МОДЕЛІ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ «КОТИГОРОШКО» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ЯК ЦІННІСНОГО ОРІЄНТИРУ НУШ

В рамках Нової української школи ціннісним орієнтиром є виховання особистості з активною громадською позицією, яка діятиме згідно з морально-етичними принципами і здатна буде приймати відповідальні рішення та поважати гідність і права людей.

Для досягнення поставленої мети щодо виховання національно-патріотичного спрямування я використовую модель виховної системи «Котигорошко» (Додаток 1) – це комплексний підхід, який складається з «трьох горошинок» і ґрунтується на довірі, відповідальності, повазі, доброті, милосерді та толерантності.

«Перша горошинка» – наскрізний процес виховання – один з компонентів Нової української школи, який формує такі цінності: гідність, чесність, повагу до мови та культури, патріотизм. Він є базою для успішної взаємодії дитини з суспільством і складається з таких елементів:

- введення у зміст освіти системи цінностей національно-патріотичного спрямування, які доповнюють зміст навчальних предметів;
- проведення інтегрованих уроків та поєднання навчальних завдань з виховними;
- формування через мовно-літературну галузь почуття любові до рідної мови та поваги до народнопоетичної творчості;

- введення наскрізної лінії виховання патріотизму через формування ключових компетентностей під час вивчення математики;
- впровадження національного, громадянського, морального, правового виховання на уроках «Я досліджую світ»;
- організація шкільного життя за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих вчинків.

Патріотичне виховання, яке здійснюється у процесі навчання та наскрізно пронизує весь навчально-виховний процес, закладає в учнів фундамент глибоких знань, формує світогляд та національну самосвідомість.

«Друга горошинка» – Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура») – базова основа для організації комплексної системи національно-патріотичного виховання, яка вміщує такі складові:

- виховання громадян-патріотів, захисників державної незалежності та територіальної цілісності України;
- розвиток таких якостей як гуманізм, турбота та взаємодопомога («Щоденник добрих справ»);
- плекання українських традицій та духовних цінностей;
- формування та закріплення навички активної життєвої позиції;
- заохочення дітей до вивчення історії боротьби за державну незалежність;
- дотримання кодексу честі: дисциплінованість, активність, відважність, витривалість, врівноваженість, чесність, безкорисливість.
- формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості.

Участь у грі «Сокіл» («Джура») – це виховання нових поколінь України у дусі відданості Батьківщині та її народу на основі відродження національних і загальнолюдських духовних і моральних цінностей на історично сформованих засадах козацького світогляду, формування у дітей глибоких і твердих національно-

патріотичних переконань, підготовка до творчої праці, до військової служби та захисту своєї країни, розвиток високих психологічних якостей: сміливості, рішучості, стійкості, ініціативності.

«Третя горошинка» – етнографічна майстерня «Берегиня» - це можливість розкрити багатогранність та невичерпність народної української душі, ознайомитися з яскравим багатством витоків і досягнень минулого, посилити інтерес до історії, до вивчення звичаїв та традицій рідного краю, розвивати любов до Батьківщини за допомогою таких компонентів:

- дослідження фольклорно-етнографічної спадщини рідного краю;
- збереження самотутніх українських звичаїв, обрядів та традицій;
- ознайомлення з народними ремеслами;
- оздоблення виробів національними символами (вишивка, розпис);
- виготовлення оберегів, ляльок-мотанок;
- пізнання навколишнього середовища та розширення світогляду, розкриття змісту народних свят;
- участь в майстер-класах та тематичних виставках.

Робота в майстерні виховує патріотизм, розвиває почуття гармонії, спонукає дітей до народної творчості з метою відродження мистецтва вишиванки та створення оберегів, а дослідницька діяльність спрямовує на творче застосування набутих знань та вмінь.

Патріотизм являється своєрідним форматом життєвих орієнтацій людини і проявляється у її вчинках та діяльності.

Недооцінка патріотизму може призвести до послаблення соціально-економічних, духовних і культурних основ розвитку суспільства і держави.

Модель виховної системи «Котигорошко» дає можливість «виростити» громадянина-патріота, готового самовіддано розбудувати Україну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу,

забезпечувати її національну безпеку, сприяти громадянському миру й злагоді в суспільстві, працювати заради власного й суспільного благополуччя.

Додаток 1

інтегровані уроки «З Україною у серці», «Ми за мир в Україні»; проекти патріотичного спрямування «Мій край – моя історія жива», «Я – громадянин України»; тиждень самоврядування

формування рою «Маленькі козачата», створення емблеми та знамена, розучування гасла, участь у конкурсах та змаганнях гри «Сокіл» («Джура»)

виготовлення ляльок-мотанок; тематичні виставки «Мистецтво любові до рідного краю», «Великодня веселка»; відзначення традиційних свят «Козацькому роду нема переводу», «Від Святого Миколая до Різдва».

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. З Україною в серці (тренінг з національно-патріотичного виховання дітей та молоді) : посіб. / І. Д. Бех, В. І. Кириченко, Ж. В. Петрочко. - Харків : «Друкарня Мадрид», 2016. - 140 с. Вид. 2-ге, змінене. Деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2018-п#Text> (дата звернення: 26.10.2022). – Назва з екрана.
2. Котигорошко [Електронний ресурс] // Вікі Казка. – Режим доступу: <https://kazka.fandom.com/uk/wiki/Котигорошко> (дата звернення: 29.10.2022). – Назва з екрана.
3. Перегляд Наскрізне виховання цінностей у новій українській школі [Електронний ресурс] // New pedagogical thought. – Режим доступу: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/188/164> (дата звернення: 26.10.2022). – Назва з екрана.
4. Презентація на тему: "Виховання на цінностях – як один з ключових компонентів формування Нової української школи: від теорії до практики" [Електронний ресурс] // Освітній проект «На Урок» для вчителів. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-na-temu-vihovannya-na-cinnostyah-yak-odin-z-klyuchovih-komponentiv-formuvannya-novo-ukra-nsko-shkoli-vid-teori-do-praktiki-219043.html> (дата звернення: 26.10.2022). – Назва з екрана.

Онщенко І. В.,

Бахмутський НВК

«Загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів №11 –

багатoproфільний ліцей»

Бахмутської міської ради

Донецької області

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТА – МІСІЯ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

*Виховати патріота ... – означає наповнити
повсякденне життя підлітка
благородними почуттями,
які забарвлювали б усе,
що людина в цьому віці пізнає і робить.*

В.О. Сухомлинський

*Патріотичне виховання – це сфера духовного життя,
яка проникає в усе, що пізнає, робить,
до чого прагне, що любить і ненавидить
людина, яка формується.*

В. О. Сухомлинський

Враховуючи сучасну суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо. Тому, в першу чергу, саме заклад освіти має стати для кожної дитини осередком становлення громадянина-патріота України, а виховна діяльність побудована так, щоб приклади наставників-учителів, шкільне середовище виховували дітей у дусі патріотизму, глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності, самобутності.

Патріотизм (від латинського patria – країна, вітчизна, батьківщина) – це любов і відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам. Історичне джерело патріотизму – це формування зв'язків з рідною землею, рідною мовою, народними традиціями, звичаями та культурою.

Патріотизм – це одна із якостей людського характеру.

Він, подібно до любові, керує людською свідомістю, заставляючи робити великі і малі вчинки в ім'я своєї Батьківщини. Патріотизм – величний вияв нескінченної любові до рідного краю. Патріотизм, як і честь виховує великих, сильних людей, які не рахуються з ціною свого життя й здатні пожертвувати ним заради рідної землі. Патріотизм породжує впевненість у собі, волю в перемогу, віру в свою націю, свій народ. Патріот живе в єдності зі своїм народом, він живе своїм народом, адже життя народу стає його життям.

А що ж таке патріотичне виховання? Патріотичне виховання – це планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто доброго ставлення до Батьківщини.

Виховна робота завжди була невід'ємною складовою освітнього процесу, а зараз, в умовах військової агресії РФ проти України, її важливість складно переоцінити. Усе, що відбувається зараз – виклик для школи, для вчителів, батьків та учнів. Звісно, постає питання: як саме працювати просто зараз, як розставити акценти?

Провідна роль у вихованні молоді належить українській мові як духовному стержню нації. Рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість підростаючого покоління. Розуміння учнями процесу повернення до рідних коренів, витоків українства, національного самоствердження і саморозвитку вже є проявом патріотизму. Сучасні школярі мають усвідомити, що без оволодіння державною мовою неможливо стати повноцінним громадянином своєї держави, патріотом України та й просто інтелігентною людиною, кваліфікованим спеціалістом тощо.

Василь Сухомлинський зазначав, що в руках педагога слово є могутнім виховним засобом, яке здатне піднести, звеличити людину в її власних очах, утвердити її патріотичну свідомість і громадянську гідність, на все життя відкрити в її серці невичерпні й вічні джерела любові до своїх предків.

Патріотичне виховання в закладах освіти реалізується і через освітній процес. Тому, плануючи кожен урок, намагаюся чітко окреслити виховну мету та способи її реалізації. Використовуючи досвід українського народу, його історико-культурні традиції, духовність, намагаюся поглиблювати знання учнів про Україну, про рідний край; формувати розуміння своєї причетності до всіх подій, які відбуваються в державі; виховувати глибоку повагу до своїх батьків, до природи. Переконана, вихованням патріотичних почуттів в молодших школярів має бути пронизаний кожний урок. У цьому навчальному році до друку вийшов посібник «Українська мова та читання. 4 клас» (за підручниками І.К. Пономарьової, Л.А. Гайової та О.Я.Савченко, І.Я. Красуцької) видавничої групи «Основа», де я є співавтором. Велика кількість уроків приділена вивченню історії нашої Батьківщини її героїчного минулого, державних та народних символів нееньки - України, любові до рідної мови, звертається увага на те, яка глибока мудрість закладена в прислів'ях та приказках про рідну землю. Вважаю, що без вивчення рідної мови неможливе становлення справжнього громадянина.

У класі велику увагу приділяю збереженню і примноженню духовних цінностей, культурних національних традицій, шанобливому ставленню до української мови. Свідченням цього є щорічні заходи до Дня української писемності та мови, Міжнародного дня мови, учні беруть активну участь в Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика, в онлайн олімпіадах з української мови (національна освітня платформа «Всеосвіта», освітній проект «На урок»), Всеукраїнському конкурсі «Зимові свята в традиціях українського народу», заходи до Дня вишиванки тощо. У межах канікулярного періоду молодші школярі перетворюються на активних учасників читацьких марафонів, що дає можливість збагачувати словниковий запас, розвивати мовлення, критичне мислення, вчитися спілкуванню з однолітками.

Великий виховний потенціал мають історичні дослідження та проекти. Так, цікавим для дітей стає життя козаків, їх боротьба за свободу та правду. Перегляд відеоматеріалів у межах зазначених заходів, читання тематичної літератури, створення малюнків та стіннівок поглиблює знання дітей про героїчне минуле наших предків.

Живим прикладом мужності та героїзму є захисники України, що боронили країну в минулому і зараз обороняють нашу державу від російської агресії. Зустрічі з ветеранами АТО, ООС у День козацтва та День захисників і захисниць України, підготовка для них листів-привітань та малюнків, участь у Всеукраїнському конкурсі дитячої творчості до Дня захисників і захисниць України «Перемога» також сприяють вихованню патріотизму.

Учні щоденно долучаються до загальнонаціональної хвилини мовчання за співвітчизниками, загиблими внаслідок збройної агресії російської федерації проти України.

Своєрідним протестом учнів на російську агресію є участь в патріотичних акціях і за межами нашої країни – у Польщі, Італії, де сьогодні перебувають діти класу, залишаючись справжніми громадянами нашої держави.

Велику увагу приділяю і роботі з батьківською громадськістю. Різноманітні професійні знання та вміння батьків, їх захоплення допомагають збагатити позакласну патріотичну роботу з учнями. Батьки учнів знайомлять дітей із сімейними бойовими та трудовими традиціями, читають та обговорюють з ними книги на військово-патріотичну тематику, сприяють фізичній підготовці та загартуванню дітей.

Виховання дітей – дуже відповідальна справа. Перед класним керівником постає багато складних і водночас важливих завдань. Формування ціннісного ставлення до суспільства та держави, виховання незалежної і гармонійної особистості, справжніх патріотів нашої Батьківщини – найголовніше завдання освітян. Потрібно

бути цікавим для своїх вихованців, але й не забувати, що виховання – це не розвага, а процес утворення моральної і духовної основи людини. Успішна держава – це успішні громадяни, які сповнені національної свідомості, любові до рідного краю, свого народу, шанобливого ставлення до його культури, традицій та звичаїв, горді за свою землю і здатні поважати своїх сусідів, толерантно ставляться до культури всіх народностей, які проживають в Україні.

Список використаних джерел

1. Ковальчук О.Є. Сучасний погляд на національно-патріотичне виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vvak.in.ua>
2. Лист МОНУ № 1/6267-22 від 10.06.22 року «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86625/
3. Чорна К.І. Патріотизм – духовна цінність молодих громадян України // Цінності освіти і виховання. Науково-методичний збірник / За заг. ред. О.В.Сухомлинської. – К., 1997. – С. 209–212.

Петрікова Т. А.,

Мар'їнська ТГ

Зорянський ЗЗСО І–ІІІ ступенів

СТВОРЕННЯ ФЛІПБУК-ПОРТФОЛІО

«МИ – ТВОЄ МАЙБУТНЄ, УКРАЇНО!»

В РАМКАХ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ НУШ

Концепція Нової української школи ґрунтується на ідеї виховання **особистості, патріота, інноватора**. Патріотичне виховання нині охоплює шкільну та позашкільну освіту, але його основи закладає родина.

Батьки нинішніх школярів, дитинство яких припало на 80-90-ті – перше «покоління незалежності». Вони зростали в період, коли радянська система патріотичного

виховання пішла в небуття, а українська ще не сформувалася. Попри це, дехто став патріотом у зрілому віці завдяки самоосвіті, доступу до різноманітного контенту, вивченню історії. Нарешті з'явилась можливість відкрито говорити про розкуркулення, репресії, Голодомор та інші злочини проти українства, повертати імена забутих героїв. Помаранчева революція, Революція гідності та війна на Сході також для багатьох стала горнилом патріотичного духу.

Хто виховує патріотів?

Учні молодших класів НУШ знають про Україну набагато більше, ніж їхні батьки у тому ж віці. Можуть назвати державну символіку, заспівати гімн, знають імена видатних українців минулого та сьогодення, орієнтуються у літературних творах українських класиків та сучасних авторів – цю інформацію вони вивчають протягом навчального року в курсі кожного шкільного предмета, під час виховних заходів поринають в ознайомлення з історією України, її звичаями та традиціями.

Найбільшою проблемою сучасного патріотичного виховання в Україні, певне, є неможливість працювати з дітьми в офлайн режимі, але коли діти змушені були покинути свої домівки, проводити час в бомбосховищах та підвалах, втрачати на війні рідних та близьких людей, стати не за своїм віком дорослими в своїх поглядах і міркуваннях, почуття патріотизму в них стало розвинуте більше, ніж на 100 відсотків. Кожна дитина зараз мріє швидше стати дорослою людиною, досвідченим фахівцем, нескореним патріотом своєї батьківщини і допомогти своїй рідній неньці – Україні.

Патріотичним вихованням опікується Відділ національно-патріотичного виховання при Міністерстві молоді та спорту. Затверджена стратегія національно-патріотичного виховання на 2019–2025 роки, в рамках якої працюють з дітьми. Пріоритетними напрямками визначено громадсько-патріотичне, військово-патріотичне та духовно-моральне виховання.

У національно-патріотичному вихованні важливо

використати й виховний потенціал. Водночас важливою складовою національно-патріотичного виховання є поширення інформації про досягнення наших співвітчизників та їх внесок у скарбницю світової цивілізації, зокрема у сферах освіти, науки, культури, мистецтва, спорту, висвітлення внеску представників корінних народів та національних меншин України та громадян інших держав у боротьбу за державну незалежність і територіальну цілісність України, процес її державотворення, вітчизняну наукову, духовно-культурну спадщину.

Одним із напрямків для досягнення мети Стратегії національно-патріотичного виховання є: забезпечення підтримки україномовних дитячих і молодіжних друкованих видань, спрямованих на виховання молодого покоління в дусі патріотизму, поваги до історичного минулого та духовної й культурної спадщини, популяризація читання як соціально важливого вміння.

А однією із технологій Нової української школи є технологія Портфоліо. Портфоліо учня початкової школи містить інформацію про дитину, її захоплення, досягнення, успіхи, творчі здібності, фотоматеріали.

Поєднавши два основних напрямки в сучасній освіті: національно-патріотичне виховання і порт фоліо учня початкової школи, як технології НУШ, ми своєю класною родиною (вчитель, батьки, учні) вирішили створити ФЛІПБУК – ПОРТФОЛІО учня початкової школи на тему «Ми – твоє майбутнє, Україно!» у вигляді електронної книги на он-лайн платформі <https://www.storyjumper.com/>, яку по закінченню можна роздрукувати в твердій палітурці.

Метою створення фліпбуку є:

1. Спостереження за перевтіленням маленького громадянина України в **особистість**.
2. Відстеження зростання майбутнього **інноватора** (моніторинг успіхів і досягнень у навчанні).
3. Виховання **патріота** своєї нації (виховні заходи національно-патріотичного спрямування, класні

години щодо вивчення історії України, традицій та звичаїв нашого народу...)

Створення фліпбуку почалося із 1 класу (зараз ми у 2 класі) і буде продовжуватися накопичення матеріалу до кінця 4 класу. По закінченню початкової школи книга буде роздрукована. І ми, листаючи її сторінки, зможемо відстежити, як не що давні малюки перетворюються в **особистість**, яка усебічно розвинена, здатна до критичного мислення, в **патріота** з активною позицією, який поважає гідність і права людини, в **інноватора**, який здатний змінювати навколишній світ та учитися впродовж життя.

Книга в друкованому варіанті буде наповнена фото звітом виховної роботи, грамотами, дипломами та сертифікатами, які підтверджують досягнення учнів, творчими роботами та іншими матеріалами. В електронному – ще і відео. Портфоліо – книга буде побудована на основі казки-розповіді. До вашої уваги фрагмент книги, яким вона починається.

Ми – твоє майбутнє, Україно!

В славетній, мужній та нескореній державі, яка має назву Україна, серед золотистих ланів пшениці, на сході є невеличке село Зоряне. Воно має таку назву тому, що його мешканці були дуже працьовиті і прославляли завжди свій край великими досягненнями та високими результатами в різних галузях. Відомі всім односельці займали почесне місце на дошці пошани і сяяли, як зірки на небосхилі. Село дійсно було Зоряним. А виховували цих зірок чародії в казковому будинку, який розмістився в центрі села і має назву – Школа. В цій затишній школі вчителі не просто чародії, вони творці, які перетворюють маленьких необізнаних малюків на відомих, досвідчених фахівців, відданих своїй справі. А саме головне – патріотів своєї Батьківщини. У 2021 році 1 вересня у казковому будинку з'явилась нова сім'я першачків. Вона завжди гуділа в своїх справах. Її мешканці стали проявляти себе працьовитими, як бджілки, і тому, їх класну сім'ю прозвали «Шалені бджілки». Шалені до роботи, шалені до

участі в різних виховних заходах. Одного вересневого дня зібралась бджолина сім'я на збори. Фея-вчителька ознайомила батьків «шалених бджілок» з історією назви села, з творчим потенціалом їх маленьких дітлахів і всі разом прийшли до висновку, що спільними зусиллями ми виховаємо майбутнє нашої України, яке засвітить на небосхилі зірки своїх досягнень і прославить свою маленьку, але таку рідну і дорогу для кожного частинку рідної землі, яке зросте справжнім патріотом своєї країни і стане на її захист.

Далі історія буде продовжуватися.

Підсумком цих батьківських зборів і стало створення фліпбук-портфолію. Перед дітьми полягло завдання: «Пройти достойно цей зоряний шлях до вершини», а перед батьками і вчителем: «Створити всі умови для цього».

Так і розпочалась історія виховання майбутнього нашої України у моєму класі, яка залишиться напам'ять нащадкам!

StoryJumper - це платформа, де учні, батьки та вчителі співпрацюють, щоб видавати власні збірки оповідань, які переживуть їх та вплинуть на їхні громади для майбутніх поколінь!

StoryJumper допоможе вам поділитися історіями в своєму серці і розумі – як з оточуючими, так і з усім світом.

Стати опублікованим автором допоможе вам зробити реальний вплив, залишити спадщину та поділитися захоплюючими історіями, які сподобаються людям.

З StoryJumper ви перетворюєте свої ідеї в реальність-ефектно і надовго! Я з цим працюю і рекомендую вам!

Список використаних джерел

1. Про Стратегію національно-патріотичного виховання [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 18.05.2019 р. № 286/2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>
2. (дата звернення: 27.10.2022). – Електронний кабінет Верховної Ради України.

3. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти [Електронний ресурс] : Постанова кабінету міністрів від 21 лютого 2018 р. № 87. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення: 27.10.2022). — Електронний кабінет Верховної Ради України.
4. Патріотичне виховання школярів НУШ [Електронний ресурс] : Наталка Шаманова, журналістка Проекту «Навчаємось разом: дружня школа» – Режим доступу: <https://www.schoollife.org.ua/patriotychno-vyhovannya-shkolyariv-nush/> (дата звернення: 27.10.2022). – Он-лайн платформа «Шкільне життя».

Русінова О. Ю.,

*м. Білозерське
ЗОШ № 18*

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДИТИНИ

*Вдихнути в юну істоту душу громадянина –
це значить передати не тільки радість,
захоплення, гордість за все те,
що становить собою наші святині,
а й сердечний біль, тривогу, турботу
за долю цих святинь – свободу і незалежність,
честь і велич, багатство і славу
нашої улюбленої Вітчизни.*

В.О. Сухомлинський

Наша рідна Україна з давніх-давен славилась і славиться мужніми, вільними, сильними, чесними, працьовитими людьми. Сьогодні, виховуючи дітей в умовах, коли вони стали свідками війни, побачили руйнування, відчули глибину болю, відчаю, горя, втрати, стали втікачами зі своєї рідної домівки,... особливо акцентується увага щодо національно-патріотичного виховання дітей. Патріотизм та національна свідомість

закладені на генетичному рівні в наших пращурів і передаються з покоління в покоління. Теперішня ситуація сколихнула націю, підняла на надзвичайно високу сходику національно-патріотичне виховання. Патріотизм у сучасному розумінні – це любов та відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам.

Найголовнішим завданням нашої держави є виховання громадянина-патріота. Нова українська школа спрямована на розвиток національної свідомості учнів, поваги до минулого нашої країни, готовності до дій на захист держави та любові до Батьківщини взагалі. Серед характерних ознак національно-патріотичного виховання є розуміння і сприйняття української ідеї; сприяння розбудові державної незалежності; засвоєння національних цінностей: української культури, мови; прищеплення шанобливого ставлення до історичної пам'яті. Тільки громадяни, які є національно свідомими патріотами, здатні виступати в різних сферах життєдіяльності суспільства, щоб країна займала гідне місце в цивілізованому світі.

Учитель - зразок для дитини в сучасній школі. У вчителя незвичайна місія в житті: стати другом для кожної дитини, направляти, стежити за становленням особистості, яка входить у сучасний світ, виховувати людину, здатну гідно зайняти своє місце в житті нашої незалежної європейської країни.

Молодший шкільний період – найбільш сприятливий, для формування національної свідомості, особистості. Звідси, особливу увагу слід звертати на створення доброзичливої та довірливої атмосфери, врахування побажань та інтересів дитини.

Напрямами реалізації національно-патріотичного виховання є:

- ✓ пошуково-дослідницька діяльність щодо вивчення історії України,
- ✓ вивчення та збереження традицій українського народу,

- ✓ розвиток мистецтва,
- ✓ виховання духовно-моральних цінностей.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності, виникає нагальна необхідність на посилення патріотичного виховання дітей - формування нового українця:

- ✓ повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України),
- ✓ участь у громадсько-політичному житті країни,
- ✓ повага до прав людини,
- ✓ толерантність,
- ✓ готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Класний керівник повинен бути професіоналом, тому ставлю себе поряд з дитиною в діяльності, а не напроти неї. Намагаюся допомогти дитині зрозуміти себе і повірити в свої сили, створюю ситуацію успіху, щоб дитина стала справжнім патріотом своєї Батьківщини, щоб у дорослому житті мої вихованці внесли свій внесок у розвиток нашої країни.

Я твердо вірю в силу виховання, яка складається з дуже простих компонентів: любові до дітей, мудрого слова, сили особистого прикладу, справедливості, довіри, здатності прощати дитину, доброти. Учитель – учень – єдина духовна спільнота, а життєвий шлях дитини – шлях радості, шлях успіху.

Я не можу бути байдужою людиною, оскільки спілкуюся із справжнім дивом природи - дітьми. І це диво потрібно вигодувати теплотою свого серця, багатством душі. Серце дитини не прийме брехні, будь-яка нещирість буде виявлена, і її внутрішній світ закритється від вчителя, який допустив помилку.

Проблема формування національної свідомості є досить актуальною в наш час. Формування національної свідомості – це ще й формування свідомості світогляду, культурного життя народу, уклад життя сім'ї, нації.

Патріотичне виховання надзвичайно важливе, оскільки

духовні цінності людини своїм корінням сягають глибокої давнини, де ідеалами була щира та чесна праця, турбота за ближнього, життя протікало у відповідності до законів Бога і природи. Але на жаль, людство у швидкому потоку часу втратило духовність та культуру поведінки. Грубість, невміння, небажання зрозуміти іншого, проявити повагу, толерантність, співчуття, милосердя, справедливність – докази дефіциту моральності, гуманності.

Тому, виховання маленьких громадян України повинно бути спрямоване, насамперед, на розвиток їхніх гуманістичних почуттів, формування національних та загальнолюдських цінностей, доброти, поваги, широсердя, совісті, чесності, правдивості, гідності, любові, милосердя. Також значне місце у змісті національно-патріотичного виховання має відводитися формуванню культури поведінки дітей. Вступаючи до школи, дитина вперше приходиться в новий колектив, в якому протягом тривалого часу буде здобувати знання, відпочивати, грати, працювати. Тому, я не можу бути байдужою. Як дитина почувається в колективі? Як допомогти дитині? По-перше, дати можливість самостійно діяти, приймати рішення. По-друге, виховувати повагу, доброзичливість, що є основою для формування навичок і звичок культурної поведінки. Тільки повсякденна узгоджена вимогливість, терпіння і наполегливість та мій особистий приклад дадуть добрий результат.

Ефективність національно-патріотичного виховання залежить від форм і методів його організації. Пріоритетну роль у національно-патріотичному вихованні мають відігравати активні форми, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення:

- ✓ конкурси, бесіди, диспути та вікторини,
- ✓ історичні турніри та дослідження,
- ✓ круглі столи та дискусійні клуби,
- ✓ національні свята та рольові ігри,
- ✓ мистецькі виставки та майстер-класи,
- ✓ ігри-драматизації та інтерактивні плакати,
- ✓ благодійні акції та клуби волонтерів,

- ✓ слайд-вернісажі та слайд-екскурсії ,
- ✓ віртуальні виставки, подорожі, екскурсії
- ✓ відео-фото-челендж та бібліомедійні уроки.

Намагаюся вчити дітей способом ділового і особистісного спілкування, співробітництва, толерантно і коректно робити зауваження, відстоювати власну думку без використання недобррозичливих суджень та оцінок. Роз'яснюю можливі способи поведінки, які виражають бажання надати допомогу людям, підтримати ініціативу інших, вчу справедливому ставленню до зауважень партнера, вчу уміло аргументувати заперечення, переконувати партнера. Намагаюся заохочувати дії дітей, які направлені на підтримку однолітків, на отримання спільного результату, акцентую увагу на результати спільної діяльності, формую уявлення дітей, що вони є значущим суб'єктом для дитячої спільноти.

Організуючи навчально-виховний процес, намагаюся створювати умови, щоб учні получали задоволення від кожного уроку, заняття, щоб діти вчилися в колі поваги, взаєморозуміння, підтримки, без примушення. Українська дитина дуже вразлива, тому намагаюся знаходити підхід до кожної, щоб розбудити зацікавленість, стати на сторону дитячих інтересів, підходити до кожного з ласкою, задовольняючи їхні потреби.

Завдяки інноваційним технологіям діти засвоюють норми поведінки, взаєморозуміння, повагу по відношенню до однолітків, до старших, а навички і здібності розвиваються через творчі та дидактичні завдання. Участь моїх школярів у різноманітних заходах, де вони є і організаторами, і виконавцями акції «Милосердя», «Ветерани живуть поруч», «Затишок», «Разом до перемоги», «Українські діти за мир», «Все буде Україна», в щорічній виставці-ярмарку «Щедрість української землі», у конкурсах декоративно-прикладної творчості, малюнків, спортивних змаганнях, дає змогу їм приймати на себе відповідальність за справу колективу, сприяє їхньому духовному зростанню, розвитку лідерських,

організаторських та творчих здібностей у суспільній роботі, ініціативи.

Дитинство – це пора, коли діти вчаться розрізняти добро від зла, послух від свавілля, совісне від безсовісного. Показую на прикладі казок, мультфільмів про героїчного пса Патрона, що зло дуже часто вбирає свої підступи. Пояснюю, що зло несе лише руйнування, біль, страждання. Намагаюся допомогти їм зберегти добро. Гордість за свою землю, свій народ, а значить, і національна свідомість формується лише за умови, коли людина добре знає історію і культуру рідної держави. Надаю дітям знань про походження української нації, історичне минуле українського народу, його героїчні і трагічні сторінки, тривалу боротьбу за свою державність, волю і незалежність.

У творчому тандемі з батьками дітей та бібліотекаром намагаюся донести до серця і розуму дитини, що патріотизм виявляється в любові до Батьківщини, свого народу, турботі про його благо, повазі до українських звичаїв і обрядів, відчутті своєї належності, усвідомленні спільності власної долі з долею Батьківщини, досконалому володінні українською мовою, усвідомленні моральних та культурних цінностей, знанні історії, звичаїв, обрядів, символіки. Значну увагу під час проведення таких заходів приділяю формуванню в учнів почуття національної гідності, вихованню поваги до національних символів та святинь Батьківщини, до людей, які відіграли важливу роль у формуванні української державності, до героїв нашої країни:

- ✓ загально-національна хвилина мовчання,
- ✓ конкурс віршів «Таланти твої, Україно»,
- ✓ фото-челендж малюнків «Я малюю Україну»,
- ✓ відео-челендж «Українські діти – за мир в Україні»,
- ✓ перегляд тематичної презентації «Козацькому роду нема переводу»,
- ✓ гра-подорож «Символи України»,
- ✓ екскурсії рідним містом «З чого починається Батьківщина»,

- ✓ віртуальний квест юних козачат до Дня захисника і захисниці,
- ✓ тематичні години спілкування до Дня українського козацтва, Дня Гідності і Свободи України,
- ✓ мистецька онлайн - виставка «Пам'ять серця»,
- ✓ інформаційна хвилина до Дня пам'яті жертв голодомору, до Дня пам'яті трагедії Бабиного Яру,
- ✓ урок мужності до Дня визволення України від фашистських загарбників «А пам'ять священна...»,
- ✓ інтелектуальна гра «Я люблю Україну»,
- ✓ урок мужності та урок пам'яті до Дня Соборності України та Дня пам'яті героїв Крут,
- ✓ урок-реквієм до Дня вшанування Героїв Небесної Сотні та Революції Гідності,
- ✓ урок – реквієм до Дня пам'яті жертв Голокосту,
- ✓ акція «Валентинка для солдата»,
- ✓ воїнам ЗСУ листівки-надійки, сувеніри, малюнки,
- ✓ збір речей для українських захисників,
- ✓ благодійна акція в підтримку ЗСУ «Смілива гривня».

Мудрий філософ Григорій Сковорода писав, що "людина народжується двічі: фізично і духовно. Біля духовної колиски стоїть духовний наставник – вчитель, який стає людині другим батьком, матір'ю, бо прищеплює її душі моральні якості віри, надії, любові, глибокої поваги до рідної землі, свого роду, держави".

Тому, не потрібно доводити, що ми, перші вчителі, стаємо другою матір'ю для своїх вихованців. Саме ми намагаємося пробудити ті зародки патріотизму, що є в кожному дитячому серці від народження. І моя місія, як вчителя, донести до вихованців, що патріотизм – основа духовного життя кожної людини, її прагнення до волі, незалежності та процвітання своєї країни.

Моє завдання, як вчителя – бути поруч з вихованцями в пошуках цікавого, різностороннього, захоплюючого, дати можливість дітям відчувати успіх, повірити в себе, щоб вони вирости чесними, щирими, добрими, розумними, відповідальними, мали гарні манери, були духовно зрілими і культурними, були справжніми патріотами своєї

країни, готовими боронити її незалежність та цілісність. Все буде Україна.

Список використаних джерел

1. Рашковська В.І. Теоретичні і методичні основи використання образотворчої православної спадщини в духовному розвитку майбутнього вчителя: Автореф. дис. канд. педагог. наук: 13.00.04 / Рашковська Валентина Іванівна; Запоріжжя. – Запоріжжя, 2010.– 40 с.
2. Сухомлинський, В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибр.твори: в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К., 1976. – Т. 3. – С. 279–582.
3. Сухомлинський, В. О. Народний учитель / В. О. Сухомлинський // Вибр.твори: в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К., 1976. – Т. 5. – С. 239–255.
4. Сухомлинський, В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори: в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К., 1976. – Т. 1. – С. 55–202.
5. Сухомлинський, В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибр.твори: в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К., 1976. – Т. 3. – С. 9–278.
6. Фромм Е. Втеча від свободи / пер. з англ. М. Яковлева. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 288 с.

Ступак Л. М.,

*м. Білозерське
ЗОШ № 18*

ВІД МАЛЕНЬКОГО ПАТРІОТА ДО СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

*Патріотичне виховання – це сфера духовного життя,
яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне,
що любить і ненавидить людина, яка формується.*

В. О. Сухомлинський

Народна мудрість говорить: якщо хочеш залишити про себе пам'ять на п'ятдесят років – саджай сад, на сто – будуй будинок, на тисячу – виховуй сина. Народ, який

бажає зберегти себе в історії, має піклуватися про виховання своїх синів. На тлі суспільно-політичної ситуації, що склалася в Україні, усе більшої актуальності набуває виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції. Діти мають безпосередній зв'язок з тим, що відбувається в країні: їхні батьки мобілізовані й застосовують зброю, працюють волонтерами, беруть участь у громадських акціях. Велике і складне завдання сучасного вчителя. Йому потрібно допомогти маленькому громадянину правильно зорієнтуватися у виборі цінностей, які сприятимуть виробленню стійкого імунітету до негативних форм життя, формуватимуть уміння бачити прекрасне в усіх сферах сьогодення. Тому завдання Нової української школи передбачити таку освіту майбутнього, яка ґрунтується на формуванні компетентностей та вихованні на цінностях. Для роботи над цим питанням потрібен системний комплексний підхід, що передбачає дотримання певних принципів, як у навчальній, так і у виховній роботі.

Основою моєї роботи з національно-патріотичного виховання є створення умов для формування в учнів громадянського становлення через навчально-виховну діяльність. Патріотизм виступає в єдності духовності, громадянськості та соціальної активності особистості, яка усвідомлює свою нерозривність з Вітчизною.

Діти з першого класу починають сприймати навчальні завдання як завдання, що стоять перед всім класом, цікавитися навчальними досягненнями своїх товаришів, переживають за результати всього класу. Навчальні справи стають основною справою класного колективу. Поступово у школярів виникають інтереси, пов'язані з позакласною роботою, з громадським життям класу, школи, з тими взаємовідносинами, які встановлюються в учнівському колективі. У них починає формуватися відповідальне ставлення до себе, людей, колективу, суспільству в цілому. Саме в молодшому шкільному віці

починається становлення громадянина-патріота Батьківщини, а формування патріотизму у дітей стає найважливішим завданням вчителя початкових класів.

Школа це життєвий простір дитини; тут вона не просто готується до життя, а живе. Тому виховна робота планується так, щоб сприяти становленню особистості як творця і проектувальника життя, гармонізації та гуманізації стосунків між учнями і педагогами, школою і родиною, керуючись ідеями самоцінності дитинства, демократичного діалогу між поколіннями.

Орієнтація сучасної освіти на розкриття особистісного потенціалу учнів зумовила виникнення й удосконалення освітніх технологій, які забезпечують нову якість співпраці між учителем і його вихованцями. Особливо важливо це враховувати в умовах нової української школи. Вчителю потрібно зробити урок не лише пізнавальним, інформативним, але й підтримати у дітей бажання вчитися, постійно підвищувати мотивацію до навчання. Нові форми навчання розвивають і нові відношення між учителем і учнем, нові суб'єкт-суб'єктні стосунки. Великої популярності в сучасній школі набула групова форма роботи. На уроках я використовую елементи тренінгу («Де козак, там і слава!», "Ми – майбутнє України"). Така робота дає можливість розвивати ключові компетентності молодшого школяра: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною мовою; навчатися впродовж життя; розвиває громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробутом та здоровим способом життя.

Ефективною технологією реалізації поставлених завдань є проведення ранкових зустрічей у початковій школі. Практика ранкової зустрічі – один з перших методів, орієнтованих на учня. Ранкова зустріч сприяє формуванню у школярів ряду соціокультурних компетентностей, до яких належить, перш за все, створення спільноти, члени якої пов'язані один з одним спільними інтересами та цінностями. Учні можуть

висловлювати свою точку зору, чути відмінні думки інших людей, аналізувати їх. Соціальні переваги цього підходу сприяють розвиткові емпатії, активному слуханню однолітків, навчають дітей розуміти позиції інших людей. Уміння сприйняти точку зору іншої людини руйнує упередженість, сприяє толерантності та визнанню відмінностей. Такі соціальні компетентності допомагають школярам жити у взаємній повазі, створюють умови для позитивного, відкритого спілкування між окремими членами суспільства.

Сьогодні одним із основних факторів соціалізації учнів НУШ є медіа ресурси. Все більше і більше інформації діти отримують з різних медіа. Це відбувається тому, що багато медіаресурсів беруть на себе навчальні і просвітницькі функції. При обговоренні тем головне, щоб дитина відчула, як та чи інша інформація стосується її особисто, її родини, міста, країни, всього світу. На уроках ми з учнями складаємо щоденник перегляду телепередач, обговорюємо їх, виконуємо інтерактивні вправи, тренажери, тести, створюємо ігри, комікси, плакати, колажі та інші вправи з медіатворчості. Цікавими та ефективними методами формування медіа грамотності учнів є використання веб-квестів – інтерактивних подорожей у просторах Інтернету, а також завдань типу «новина тижня», коли учень упродовж тижня, переглядаючи інтернет-новини, обирає найважливішу новину, усно або письмово переказує, ілюструє й нарешті презентує в класі, аргументуючи свою доповідь.

У своїй роботі успішно використовую квести, які увійшли в освіту і нині набувають значної популярності вже як освітня технологія. (Квест-гра до Дня Соборності України «Діти єднають Україну», квест-гра «Люби і шануй свій край», «Мова калинова», «З Масляною» та інші). Цінність квесту полягає в його потужній мотиваційній складовій: освітні цілі реалізуються в захопливій ігровій формі з цікавим сюжетом, що містить елементи пошуку і відкриття. Варто зазначити, що квести можуть організовуватись як у приміщенні, так і на

підвір'ї. На уроках природознавства, під час екскурсій використовую еколого-природничі квести, які забезпечують розвиток у дітей інтересу до вивчення природи рідного краю, сприяють поглибленню й розширенню знань про природне довкілля, збагачують досвід взаємодії дитини з ним (зокрема на засадах пошукової діяльності), формують емоційно-зацікавлене, гуманне ставлення до нього. Після кожної гри підводяться підсумки та нагородження команд.

Дуже цікавою є квестофантія на тему «Ми – маленькі українці», «Я – моя родина – Україна – світ». Чому «квестофантія»? Тому що – це розвага з елементами квесту і використанням фантів. «Фанти» (з німецької «pfand» – залог). Квестофантія - це командна гра. Усі повинні сприяти досягненню спільної мети під час виконання завдань. Двічі на рік проводжу геокешинг «Мандрі до козацьких скарбів», «Разом сила». Це пригодницька гра з елементами туризму і краєзнавства. Завдання, яке вирішують гравці в геокешинг - це розшукування схованок, підготовлених заздалегідь. Місце розташування схованок може бути зовсім поруч, а може зажадати подолання серйозних перешкод. В ході гри геокешинг діти не тільки активно рухаються, вдосконалюють свої фізичні навички і вміння, а й розвиваються розумово. Беручи участь в грі, діти самовиражаються, отримують нові відомості, які збагачують їх уявлення про світ людей, моральні цінності, про важливість свого здоров'я і здоров'я оточуючих, вчать правилам безпечної поведінки. Це кращий спосіб познайомити дітей з природою рідного краю, пам'ятками і історичним значенням нашого міста. Адже скарб можна знайти не тільки в землі, а й у всьому різноманітті нашого навколишнього світу. Але що найголовніше, учні отримують радість від спілкування з однолітками та дорослими. А винагородою за спритність, наполегливість та старанність стає знайдений скарб. Таким чином, це ефективний і необхідний спосіб для розвитку самостійності, допитливості, пізнавальної активності,

наполегливості в пошуку і досягненні результату, в бажанні подальшого самостійного дослідження і пізнання навколишнього світу.

Разом з учнями складаємо хмари слів (хмара тегів, або зважений список) – це візуальне відтворення списку слів, категорій, міток чи ярликів

на єдиному спільному зображенні. За допомогою хмар слів можна віалізувати будь-яку текстову інформацію з певної теми у більш наочний спосіб. Це сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації. Хмара містить в собі як візуальну інформацію (наприклад, форма хмари), так і смислове навантаження – сам текст.

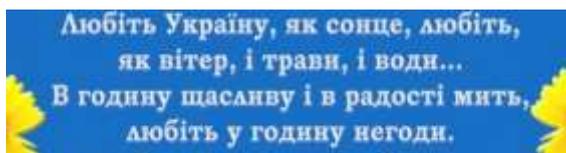

Цікавим є навчальний прийом розвитку критичного мислення денотатний граф, що дозволяє структурувати інформацію, а також наочно зображувати смислові зв'язки між ключовим поняттям та його ознаками. В основі прийому – блок-схема, яка описує поняття, розкриваючи його ключові аспекти. Головний принцип схеми – чергування іменників і дієслів, які відгалужуються від головного поняття-іменника та невід'ємно з ним пов'язані. Схема являє собою своєрідне дерево. Стовбур – головне слово (іменник), від якого йдуть розгалуження блоки-

дієслова. У свою чергу від них ідуть додаткові розгалуження – блоки-іменники та іноді пов'язані з ними прикметники.

У багатьох дітей існує кліпове мислення – особливість людини сприймати світ через короткі образи і послання. Чому з'явилося таке мислення? Це відповідь на зростання кількості інформації. Читач, що має кліпове мислення, не здатний надовго зосередитися на одному об'єкті. Щоб полегшити сучасним школярам читання та залучити увагу читачів використовують емодзі у текстах, прислів'ях, віршах, загадках.

У своїй практиці почала використовувати кубики історій «Rory's Story Cubes». Це також метод метафоричного особистісного ресурсу для розвитку ключових компетентностей 21 століття (спілкування і співпраця, креативність, критичне мислення) і вирішення

різноманітних освітніх завдань. Формують всі компетентності, а особливо: вільне володіння державною мовою; інноваційність; підприємливість; культурна компетентність. Використовують їх на уроках, під час ранкової зустрічі, мозкового штурму, рефлексії, важливих розмов, групової роботи, годин спілкування. «Сенкан» за допомогою кубиків історій «Rory's Story Cubes».

Це може бути як випадковий малюнок, так і малюнок з отриманого кубика. Складати сенкан можна починати тоді, коли учні навчилися добирати синоніми, асоціації, дії, ознаки та складати речення.

Україна

Незалежна, могутня

Розквітає, бореться, могутніша

Україна – наша держава.

Батьківщина

Інтерактивною взаємодією між дитиною та дорослим є використання технології «лепбук» на теми: «Рушник – наш оберіг», «Козацькому роду нема переводу». Це така книга або папка будь-якої форми та з будь-якої теми, з вкладеними у неї оформленими у оригінальний спосіб різноманітними міні книжками, віконечками, малюнками, іграми. В контексті завдань STEM освіти, лепбук покликаний розвивати допитливість, пізнавальну мотивацію та навчальну активність. По-перше, такі форми роботи надають можливість здобути дитині певну інформацію про навколишній світ, яку отримує в процесі власної активності. По-друге, у процесі взаємодії з однолітками і дорослими, дитина опановує способи діяльності, через які пізнає себе, соціум, навколишній світ, взагалі, механізми пізнання світу через індивідуальну, групову діяльність.

Одним із шляхів впровадження концепції «Нової української школи» в освітній процес у початкових класах є STEM-технологія, провідними принципами якої є інтеграція та дослідницько-проектна діяльність. На відміну від класичної освіти, STEM надає дитині набагато більше автономності, що вчить дитину бути самостійною,

приймати власні рішення та брати за них відповідальність. STEM-освіта має велике значення для розвитку інноваційної освіти в країні. Впровадження STEM-навчання у початковій школі надзвичайно актуальне і дозволить сформуванню у дітей життєво необхідні навички: самостійність, вміння критично мислити, відстоювати свої ідеї та безконфліктно взаємодіяти з іншими людьми, застосовувати науково-технічні знання у реальному житті та вміння розв'язувати практичні проблеми. В процесі навчання в учнів формується правильне і дбайливе ставлення до держави, природи, родини, праці, традицій, відомих людей. Школярам можна запропонувати попрацювати над проектом: «Славетні українці минулого» або «Славетні українці сьогодення».

Отже, потреба постійного вдосконалення національно-патріотичного виховання, надання системності цьому вкрай важливому для держави процесу залишається актуальною.

Список використаних джерел

1. Найдюнова Л.А. Основні напрями і перші підсумки експериментального впровадження медіаосвіти на всеукраїнському рівні / Л.А. Найдюнова // Збірник статей методологічного семінару «Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив. – К., 2013. – С. 63-79.
2. Олексик О.Р. Елементи STEM-освіти в початковій школі / О. Р. Олексик. – Тернопіль: Академвидав, 2017. – 136 с.
3. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук. \ метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; за ред. О.І. Пометун. – К.: Вид-во А.С.К., 2004. – 192 с.
4. Сучасні освітні тренди. STEM-освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/stem-osvita-310.html>
5. Тренінги та технологія їх проведення. автори-упорядники: Л. Калініна, Л. Карташова, В. Лапінський [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://vlapinsky.at.ua/metodika/trening.mht>

Тимохіна І. В.,

м. Білозерське

Білозерська міська рада

ЗОШ I-III ст. № 13

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

В умовах повномасштабної війни, розв'язаної Росією проти України, національно-патріотичне виховання молодого покоління набуває особливої значущості. Сьогодні патріотизм, як ніколи, покликаний стати стрижнем єдності нашої держави та суспільства. Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

На необхідності виховання свідомої особистості патріота-українця, гуманіста й демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин зосереджено увагу в Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді [9].

У довідкових виданнях патріотизм (від гр. *patriotes* – батьківщина) тлумачиться як любов до своєї батьківщини, відданість своєму народу, гордість за свій народ, прагнення захистити його надбання, продовжити примноження його загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей [1].

Патріотизм є результатом національно-патріотичного виховання, яке передбачає формування у молодого покоління ціннісного ставлення особистості до

українського народу, Батьківщини, держави, нації; високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [9].

Г. Сковорода підкреслював специфіку патріотичного виховання з позицій пізнання і самопізнання, зазначаючи, що кожен повинен знати свій народ, а в народі пізнати себе. Якщо ти українець, то будь ним [12]. Письменник вказував на необхідність плекати у кожній людині любов до народу та Батьківщини, людську гідність, гордість, шанобливе ставлення до народних традицій, розвитку всього українського, а також неухильно дотримуватися виховних традицій українського народу.

В. Сухомлинський писав, що патріотичне виховання покликане виховувати у молодій людини високі моральні ідеали, почуття жертвовного служіння Батьківщині [13].

Національно-патріотичне виховання здійснюється:

- закладами освіти,
- сім'єю,
- органами державної влади та місцевого самоврядування,
- громадськими об'єднаннями,
- благодійними організаціями,
- іншими інститутами.

У Державних стандартах початкової та базової середньої освіти вказується, що «плекання любові до рідного краю та української культури, шанобливе ставлення до Української держави», «формування патріотизму» є підґрунтям реалізації мети освіти [2;3].

Основними принципами національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах є:

- принцип національної спрямованості (передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливого ставлення до його культури; поваги до

- культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберегти свою національну ідентичність, пишатися належністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;
- принцип самоактивності й саморегуляції (забезпечує розвиток у вихованця суб'єктних характеристик; формує здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень; виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках);
 - принцип полікультурності (передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, створення для цього необхідних передумов: формування відкритості, толерантного ставлення до відмінних ідей, цінностей, культури, мистецтва, вірувань інших народів; здатності диференціювати спільне і відмінне в різних культурах, спроможності сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської);
 - принцип соціальної відповідності (зумовлює потребу узгодження змісту і методів національно-патріотичного виховання з реальною соціальною ситуацією, в якій організовується виховний процес, і має на меті виховання у школярів готовності до захисту України та ефективного розв'язання життєвих проблем);
 - принцип історичної і соціальної пам'яті (спрямований на збереження духовно-моральної і культурно-історичної спадщини українців та відтворює її у реконструйованих і осучаснених формах і методах діяльності);
 - принцип міжпоколінної наступності (зберігає для нащадків зразки української культури, етнокультури народів, що живуть в Україні [9]).

I. Заставний зазначає, що виховання патріотизму в загальноосвітніх навчальних закладах відбувається за допомогою загально педагогічних методів під час різних видів навчально-виховної діяльності. Серед засобів

патріотичного виховання – рідна мова, українська література, вітчизняна історія, культура, рідна природа, звичаї, традиції тощо [4].

Особливе значення у вихованні патріотизму молодого покоління теоретики та практики (Л. Коломієць, Ю. Руденко, В. Сухомлинський, М. Чекета та ін.) відводять українській мові та літературі.

Українська література – це духовне багатство народу України, а рідна мова – найважливіша ознака нації, яка є її душею та духом.

На думку Ю. Руденко, рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість дітей та молоді, ідентифікаційним кодом нації. Розуміння учнями процесу повернення до рідних коренів, витоків українства, національного самоствердження і саморозвитку вже є проявом патріотизму [11].

В. Сухомлинський зазначав, що в руках педагога слово є могутнім виховним засобом, яке здатне піднести, звеличити людину в її власних очах, утвердити її патріотичну свідомість і громадянську гідність, на все життя відкрити в її серці невичерпні й вічні джерела любові до своїх предків [13].

Як вказує Л. Коломієць [5], уроки української мови та літератури – прекрасне підґрунтя для цієї роботи. Твори української літератури віддзеркалюють ментальність українського народу, його історію, моральні цінності, ідеали, традиції, національний характер та є надзвичайно ефективним засобом патріотичного виховання учнів.

М.Чекета [16] вважає, що виховання патріотизму на уроках мови і літератури сприяє збагаченню духовного світогляду школярів, формує усвідомлення особистістю себе як часточки українського народу з власною національною гідністю.

Основна мета навчання української мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатого мовної особистості. Одним із завдань є формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень. Метою

української літератури є виховання національно свідомого громадянина України, формування й утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей [7].

Сенситивним періодом для виховання патріотизму є період навчання у 5–9 класах.

Велике значення на уроках української мови у цей час має послідовне й системне вивчення слів-символів, у яких закарбовано культурний досвід минулих поколінь: лелека, калина, кладка, чорнобривці, вишиваний рушник і под. Саме вони сприяють формуванню національної картини світу наших учнів, закорінюють нові покоління в ґрунт духовності. Збагачення учнівського словника колоритними фразеологічними одиницями, що витворені попередніми поколіннями, позитивно позначатиметься на розвитку образного мислення, розумінні ментальності свого народу: або пан, або пропав; у степу і хрущ м'ясо; береженого Бог береже, а козака – шабля; де два козаки, там три гетьмани і под.

Тому на кожному уроці фахівці радять збагачувати словник учнів щонайменше однією такою ідіомою. Важливо навчати любові до рідної мови не деклараціями, а вишуканими зразками української мови – багаті і гнучкої в передаванні найтонших відчуттів людини (мова творів Л. Костенко, В. Симоненка, Є. Гуцала, М. Стельмаха, О. Довженка).

З огляду на національно-патріотичний аспект у навчанні української літератури важливим бачиться зробити деякі акценти на змістових і дидактичних складниках. Так, під час вивчення міфів, легенд, народних переказів і казок, календарно-обрядових й історичних пісень (фольклорних творів) варто звертати увагу на те, що їхні герої – це позитивні й негативні моделі наших пращурів-українців: світлі персонажі Сварог, Берегиня, Білобог протиставляються темним силам Чорнобогові і ящерам. Розмова про героїчні вчинки Хмельницького, Морозенка, Кармалюка має формувати чітке розуміння наступності поколінь, відгомін колишніх перемог у

сучасному житті: справжні герої жили не лише в минулому, вони були в нашій недавній історії, є і серед нас, тобто ми, сучасні українці, – нащадки духовно і фізично сильних людей.

Аналіз сюжетів народних творів має сприяти формуванню в учнів морально-етичних цінностей, усвідомлення себе як частини великого етносу з величною історією. Вивчаючи літописні оповідання в сучасних перекладах В. Близнеця, драматичний твір О. Олесья «Ярослав Мудрий», обов'язково треба унаочнювати виклад літературно-історичного матеріалу через демонстрацію архітектурних пам'яток, які є найкращим свідченням високої обдарованості наших предків: зображення Києво-Печерської лаври, Софії Київської, Золотих воріт, пам'ятників засновникам Києва, княгині Ользі, Ярославові Мудрому тощо.

Ознайомлюючи учнів із життям і творчістю Т. Шевченка, треба розповідати не лише про важке дитинство поета, а висвітлювати його талановитість, багату фантазію, творчу уяву (пошуки малим Тарасом стовпів, що підпирають небо; відгуки батька про незвичайного сина, багатий світ українських традицій і звичаїв, у якому зростав майбутній поет), робити акцент на красі українських пейзажів і споконвічного прагнення наших пращурів жити в гармонії з рідною природою («Садок вишневий коло хати», «За сонцем хмаронька пливе...»).

Розповідь про життя Лесі Українки та її поезії («Як дитиною, бувало...», «Давня казка» та ін.) варто робити в позитивістському ключі: людина – сильна особистість; будь-які труднощі загартовують людину; мужність і оптимізм завжди перемагають зло й несправедливість. Узагалі, бесіди про минуле нашого народу треба проводити в оптимістичному аспекті, наголошувати на світлих сторінках української історії, а про труднощі варто говорити як про чинники, які робили нас, українців, сильнішими й досвідченішими. Саме такий підхід формуватиме в учнів любов і повагу до рідної землі,

вироблятиме стійкий імунітет до негативних викликів сучасного суспільства.

Важливим складником національного виховання є культивування таких важливих концептів, як «Україна», «мати», «хата», «лелека», «вишиваний рушник» тощо. Саме вони міцною ниткою духовності прив'язують людину до свого дому, стежки, до близької чи рідної людини, а саме на них тримається сучасний світ із його труднощами й викликами, саме вони цементують свідому особистість з багатим духовним світом. Тому вивчення таких творів, як «Лебеді материнства» В. Симоненка, «Любіть Україну» В. Сосюри, «Дорогою ціною» М. Коцюбинського має бути глибоко змістовним, із розкриттям символів, із застосуванням особистісно-орієнтованих підходів, із проєкціями в сучасне життя [7].

Враховуючи вище зазначене, треба акцентувати увагу на тому, що результативність патріотичного виховання на уроках рідної мови та літератури можлива лише за умови, коли робота за даним напрямом є спланованою та носить системний характер.

Отже, українська мова та література мають потужний потенціал щодо виховання патріотизму школярів, при умілому використанні якого можливо досягти значних успіхів у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Академічний тлумачний словник URL:<http://sum.in.ua> (дата звернення: 27.10.2022)
2. Державний стандарт початкової освіти URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text> (дата звернення: 27.10.2022)
3. Державний стандарт базової середньої освіти URL:<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>(дата звернення: 27.10.2022)
4. Заставний І. В. Основні напрями патріотичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів // Студентський альманах : зб. магістер. робіт / ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. Київ,

2012. № 2.
5. Коломієць Л.М. Формування національно-патріотичної свідомості учнів на уроках української літератури та в позакласній роботі URL: [https://naurok.com.ua/formuvannya-nacionalno-patriotichno-svidomosti-uchniv-na-urokah-ukra-nsko-literaturi-ta-v-pozaklasnij-roboti-68057.html](https://naurok.com.ua/formuvannya-nacionalno-patriotichno-svidomosti-uchniv-na-urokah-ukra-nsko-literaturi-ta-v-pozaklasnij-roboti)(дата звернення: 27.10.2022)
 6. Методичні рекомендації щодо викладання української мови, української літератури, зарубіжної літератури у 2022/2023 навчальному році URL: <https://www.schoolife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-ukrayinskoyi-movy-ukrayinskoyi-literatury-zarubizhnoyi-literatury-u-2022-2023-navchalnomu-rotsi/>(дата звернення: 27.10.2022)
 7. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання на уроках української мови та літератури URL:<http://www.lyceum.univer.kharkov.ua/index.php/ua/uchebno-vospitatelnaya-rabota-2/natsionalno-patriotichne-vikhovannya/1223-metodychni-rekomendatsiji-shhodo-natsionalno-patriotichnogo-vikhovannya-na-urokakh-ukrajinskoyi-movi-ta-literaturi> (дата звернення: 27.10.2022)
 8. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року URL:http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/(дата звернення: 27.10.2022)
 9. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> (дата звернення: 27.10.2022)
 10. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 27.10.2022)
 11. Руденко, Ю.А. Патріотичне виховання учнів [Текст] / Руденко Ю.А. – К.: Освіта, 2000. - 112 с.

12. Сковорода, Г. С. Сродность к богословію [Текст] / Сковорода Г.С. // Повне збір. творів, у 2-х т. – К.: Знання, 1973. - т. 2. -123с..
13. Сухомлинский, В. А. Родина в сердце. [Текст] / Сухомлинский, В. А. М. : Молодая гвардия, 1980. – 169 с.
14. Українська література
URL:<https://edufuture.biz/index.php?title=Укра> (дата звернення: 27.10.2022)
15. Чепіль, М. М. Теоретико-методологічні аспекти патріотичного виховання [Текст] / Чепіль М.М. // Проблеми українського національного виховання : зб. наук. пр. / Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Дрогобич, 2013. - С. 34–44.
16. Чекета, М.В. Національно-патріотичне виховання на уроках української мови URL:http://vvorotaschool.ucoz.ua/blog/nacionalno_ра (дата звернення: 27.10.2022)

Тоїчкіна О. Р.,

*м. Родинське, Покровська ОТГ
ЗЗСО №8*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ РОСІЙСЬКОМОВНИХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НУШ

У південно-східних регіонах України майже всі школи перейшли на навчання українською мовою. Проте діти, які вперше прийшли в україномовні школи, мають обмежений обсяг української лексики, недостатні орфоепічні та граматичні уміння.

Зміст і методична система шкільного курсу української мови не повністю враховують особливості навчання української мови таких дітей, виховання в них належного рівня мовленнєвої культури, хоча сучасна загальноосвітня школа має забезпечити російськомовним школярам такий рівень оволодіння державною мовою, який давав би їм змогу надалі користуватись нею в усіх сферах суспільно-політичної та професійної діяльності.

Аналіз мовознавчої літератури показав, що проблема

культури мовлення як окремої лінгвістичної дисципліни завжди була в центрі посиленої уваги вчених. Цій проблемі присвячено праці провідних вітчизняних лінгвістів і методистів – Н. Бабич, О. Біляєва, І. Білодіда, М.Жовтобрюха, А. Каніщенко, А. Коваль, Л. Мацько, В. Русанівського та ін. Вони вивчали питання мовної культури особистості та суспільства, комунікативні якості культури літературного мовлення та мовного виховання. Психологічний та психолінгвістичний аспекти визначеної проблеми досліджували Л.Виготський, М.Жинкін, О. Леонт'єв, О. Лурія, С. Рубінштейн, І. Синиця та ін. Лінгводидактичні засади навчання другої мови в білінгвістичному оточенні висвітлювалися вченими-методистами А. Богущ, Н. Пашковською, В. Труновою, М. Успенським, О. Хорошковською.

Аналіз наукової, психологічної і лінгводидактичної літератури свідчить, що особливо актуальним на сьогодні є пошук шляхів оптимізації мовного виховання учнів, які приходять у перші класи шкіл з українською мовою навчання саме з російськомовних родин. Слід зазначити, що і вивчення досвіду вчителів з проблеми формування культури українського мовлення російськомовних дітей переконливо доводить необхідність методичних новацій у цій галузі.

Інтерферуючий вплив російськомовного оточення проявляється, передусім, на фонетичному, граматичному рівнях, чим суттєво погіршує опанування правильності (вимова, написання) та чистоти мовлення. З огляду на це постає потреба в ретельному відпрацюванні саме цих ознак. Лише свідоме ставлення учнів до норм, притаманних системі української мови, здатне забезпечити досконалий рівень їхнього мовлення, що вимагає дотримання фонетичних, лексичних, граматичних норм сучасної української літературної мови та визначає ступінь оволодіння мовленнєвою культурою.

Гіпотеза дослідження – якщо під час оволодіння загальномовленнєвими вміннями та навичками впроваджувати науково обґрунтовану та методично

доцільну педагогічну систему формування культури українського мовлення, яка охоплює поетапність засвоєння основних комунікативних ознак мовленнєвої культури, раціональне використання адекватних методів, прийомів і засобів мовленнєвого розвитку, відповідну організацію навчально-мовленнєвої діяльності шляхом мовного забезпечення і побудови системи вправ, то це підвищить ефективність оволодіння російськомовних першокласників нормативним українським мовленням.

Дослідження дозволило обґрунтувати окремі психолого-педагогічні передумови процесу формування культури українського мовлення російськомовних першокласників:

- вчитель, організовуючи навчально-мовленнєву діяльність з метою засвоєння основних комунікативних ознак мовленнєвої культури, має враховувати індивідуально-вікові особливості учнів, забезпечувати адекватну мотивацію, доцільне поєднання методів, прийомів і засобів мовленнєвого розвитку;
- добираючи мовні одиниці для використання їх у процесі вивчення української мови, формування мовленнєвої культури, вчитель має створювати атмосферу підтримки та словесного заохочування дітей під час побудови висловлювань і спілкування;
- застосування системи вправ (підготовчих і мовленнєвих) у процесі засвоєння першокласниками культури українського мовлення має активізувати продуктивну мовленнєву діяльність школярів, поліпшувати рівень володіння загальномовленнєвими вміннями і навичками;
- поступовий перехід від простих до складніших завдань, від повільного до швидкого темпу вправління, виконання репродуктивних, оперативних і тренувальних вправ дозволить російськомовним першокласникам ефективно засвоїти доступні їхньому розумінню основні комунікативні ознаки мовленнєвої культури, а надалі - вільно і досконало

спілкуватися українською державною мовою.

Експериментально доведено, що набуття вмінь досконалого мовлення, яке характеризується сформованістю його основних комунікативних ознак, а саме: правильності, точності, лексичного багатства, чистоти, доречності, логічності, виразності та норм ввічливості, виробляється ефективно, якщо забезпечується вчителем відповідна організація навчально-мовленнєвої діяльності, яка полягає, передусім, у створенні системи вправ для опанування мовленнєвої культури, спеціальному мовному забезпеченні цього процесу (мовленнєве середовище, позитивне емоційне стимулювання, пізнавальний інтерес, активізація мовленнєвої діяльності), у зразковому мовленні педагога.

З'ясовано, що у структурі вмінь унормованого мовлення молодших школярів домінуючими є правильна звуковимова, уточнення, збагачення й активізація лексичного складу, опанування діалогічної та монологічної форм мовлення. Згідно з цим, як переконає дослідно-експериментальна робота, формування культури українського мовлення російськомовних першокласників має підпорядковуватись таким чотирьом напрямкам:

1. Засвоєння норм сучасної української літературної мови (орфоепічна та граматична правильність мовлення).
2. Формування навичок активної роботи зі словом (точність, чистота, багатство мовлення).
3. Формування вмінь діалогічного висловлювання (доречність, мовленнєвий етикет).
4. Формування навичок монологічного мовлення (логічність, виразність).

Визначено, що опанування молодшими школярами основних комунікативних ознак мовленнєвої культури має відбуватись поетапно, з урахуванням ступеня нарощення труднощів, закономірностей набуття мовленнєвих умінь і навичок.

Як засвідчило дослідження, у процесі впровадження системи формування мовленнєвої культури доцільно

використовувати такі методи мовленнєвої практики: пояснювально-ілюстративний, імітаційний, репродуктивний, оперативний, продуктивно-творчий (комунікативний).

На підставі аналізу експериментальних даних з'ясовано, що системність і різноманітність вправ за змістом і формою виконання мають забезпечувати позитивну мотивацію навчальної діяльності, збуджувати пізнавальний інтерес школярів щодо оволодіння досконалим мовленням, виховувати повагу до української мови як державної; свідоме ставлення учнів до норм, притаманних системі сучасної української літературної мови.

За результатами експерименту визначено, що пропедевтичним аспектом у системі роботи з формування культури українського мовлення школярів має стати виконання підготовчих вправ, спрямованих на засвоєння правильності (орфоепічної, граматичної) як визначальної комунікативної ознаки. Надалі на її усвідомленні базується формування решти ознак, які доцільно відпрацьовувати за допомогою системи спеціальних мовленнєвих вправ (тренувальних, продуктивних і комунікативно-творчих).

Підготовчі вправи забезпечують відпрацювання навичок слухання-розуміння україномовних текстів, засвоєння вимови та наголосу слів, вправління у вживанні їх у граматичних і синтаксичних конструкціях, заучування напам'ять прислів'їв, загадок, скоромовок, віршів тощо.

Вправи для продуктивного мовлення (мовленнєві) є базовою частиною розробленої нами експериментальної системи формування мовленнєвої культури. Враховуючи ступінь нарошення труднощів та комплексність самого поняття "культура мовлення" запропоновано систему вправ на засвоєння найбільш важливих та доступних для молодшого шкільного віку основних комунікативних ознак: правильності, точності, логічності, чистоти, багатства, виразності, доречності та мовленнєвого етикету, які, у свою чергу, розподіляються за вищезазначеними чотирма напрямками опанування

культури мовлення.

Стрижнем дослідно-експериментального навчання виступили розробка і практична реалізація науково обґрунтованої і методично доцільної лінгводидактичної експериментальної системи формування культури українського мовлення російськомовних першокласників, яка включала поетапність засвоєння комунікативних ознак мовленнєвої культури, методичне забезпечення і відповідну організацію навчально-мовленнєвої діяльності.

Дослідження дозволило простежити відчутні позитивні зміни у засвоєнні першокласниками експериментального класу культури українського мовлення.

Результати перевірки ефективності розробленої нами та апробованої у процесі експериментального навчання лінгводидактичної системи засвідчили, що формування основних комунікативних ознак культури українського мовлення учнів експериментального першого класу відбувалось значно успішніше, ніж у контрольному, покращилась змістовність висловлювань, кількість реплік (речень) у діалозі та монологі, їх насиченість граматичними формами, мовновиражальними засобами. Так, перевірка нормативності мовлення свідчить про те, що в експериментальному класі, порівняно з контрольним, суттєво зріс рівень дотримання досліджуваних комунікативних ознак. Наприклад, точність мовлення поліпшилась на 15,5 %, орфоепічна правильність - на 17,0 %, доречність – на 28,2 %. Кількість порушень мовлення зменшилась на 37,1 %.

Позитивні результати експериментальної роботи є достатньою підставою для підтвердження висунутої нами гіпотези дослідження, засвідчують ефективність розробленої експериментальної системи формування культури українського мовлення російськомовних першокласників і дають змогу зробити висновок про обов'язкове врахування поетапності засвоєння основних комунікативних ознак мовленнєвої культури, раціональне методичне забезпечення та відповідну організацію навчального процесу.

Експериментально доведено, що реалізація запропонованої лінгводидактичної системи дає змогу розвивати пізнавальний інтерес до вивчення української мови, оскільки її засобами дитина пізнає навколишній світ, отримує всебічний розвиток; збуджує бажання творити за допомогою слова і, як наслідок, збагачує свій, особистісний інтелектуальний потенціал, духовність і загальну культуру.

В організації експерименту, в щоденній роботі допомагають методичні посібники для вчителів, вказані у списку викристаних джерел.

Список використаних джерел

1. Вашуленко О. В. Формування у молодших школярів умінь створювати власні висловлювання на уроках літературного читання : методичні рекомендації. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2020. 71 с.;
2. Пономарьова К.І Посібник «Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови». Київ: «КОНВІ ПРІНТ», 2020. 131 с.;
3. Котик Т.М. НУШ: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2020. 192 с.
4. НУШ : poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bıbık. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.;

Трубчаніна О. М.,

вчитель хімії ЗОШ № 9 (опорна)

Покровської міської ради

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ ПОЗИЦІЇ ЗАСОБАМИ YOUTUBE КАНАЛУ «ОЛЕНА ТРУБЧАНІНА ЗРОЗУМІТИ ХІМІЮ»

<https://www.youtube.com/c/ОленаТрубчанінаЗрозумітиХІМІЮ>

Виховання патріотичних почуттів у молоді традиційно здійснюється при вивченні дисциплін гуманітарного

циклу: музики, мови та літератури, історії, суспільствознавства і т.д. Здається, однак, робота повинна проводитися більш масштабно і охоплювати предмети природничого, фізико-математичного і інших напрямів. Розглянемо можливості патріотичного виховання на прикладі дисципліни хімії. Національно-патріотичне виховання на уроках хімії тісно пов'язано з пізнавальною діяльністю учнів, зміст і методи якої безпосередньо впливають на реалізацію виховних завдань. Природа є потужним фактором виховання поваги й любові до своєї Батьківщини, могутнім засобом виховання в дітей ціннісних ставлень, моральних якостей, насамперед національної свідомості [1].

2,5 роки тому я створила Ютуб канал "Олена Трубочаніна Зрозуміти ХІМІЮ", та почала створювати відеолекції різних форматів, кожна з яких відповідає моїм технічним можливостям та потребам глядачів, серед яких головними є учні та вчителі хімії.

На даний момент мій канал має 4,27 тисячі користувачів, 290 відео та отримав 650 тисяч переглядів. На моєму каналі є відео, які формують патріотичну позицію вчителя-природничника, вчителя хімії та, звісно ж, учня. Пропоную перелік даних роликів із посиланнями у таблиці 1.

Таблиця 1

***Перелік відео каналу "Олена Трубочаніна.
Зрозуміти ХІМІЮ", спрямованих на виховання
патріотичної позиції***

<i>Вміст (посилання)</i>	<i>Назва відео</i>	<i>Час публікації відео</i>	<i>Пере- гляди</i>
uLXgrbV8Hqg	МІНІ-МУЗЕЙ ХІМІЇ. Як його створити в кабінеті хімії?	Jun 26, 2020	1799
OJjuIMGZsiA	ВЧЕНІ-ХІМІКИ на ГРОШАХ: Вернадський	Sep 13, 2021	957

	на 1000-чі гривень та Менделєєв на Карбованці		
RddGMCr1a9g	НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ПРЕДМЕТА "ХІМІЯ" (прийоми виховання)	May 17, 2021	649
6nzVIV_Jt-c	МОЯ НОВА НАОЧНІСТЬ ДЛЯ КАБІНЕТУ ХІМІЇ - ПЛАКАТИ УКРАЇНСЬКИХ ХІМІКІВ	Sep 4, 2020	441
3wh6NkzFcr8	Як скласти слово Ukraine символами хімічних елементів... або інші змістовні слова	Oct 13, 2022	409
qGuwc3qYp6k	ХІМІЧНІ ДИТЯЧІ КНИЖКИ УКРАЇНСЬКОЮ: ЧИ ІСНУЮТЬ ВОНИ?	Jul 16, 2020	291
sTH269_7iyU	ПРО ЦІКАВУ ТЕЛЕПЕРЕДАЧУ "ХІМІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ" НА КАНАЛІ "ЦІКАВА НАУКА", авторка Юлія Мирошниченко	Nov 10, 2021	193
oIo044qgoHE	Про вилучення некоректних виразів і канцеляризмів-росіянізмів з лексики вчителя хімії	Aug 29, 2022	171

Власний досвід з формування патріотичної позиції вчителя та учня було узагальнено мною у відео

"НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ПРЕДМЕТА "ХІМІЯ" (прийоми виховання)". На уроках при вивченні тем, передбачених програмою, ми неодноразово згадуємо імена великих учених, які зробили неоціненний внесок у розвиток хімії: В.І.Вернадського та Д.І.Менделєєва. Наприклад, вивчаючи тему "Періодична система" підкреслюємо зв'язок творця ПСХЕ з Україною, доповнюючи зміст уроку наступними питаннями [2, с.23]:

1. Менделєєв. Вивчення Донецького кам'яновугільного басейна. Стаття "Майбутня сила, що зберігається на берегах Дінця". Теорія про перетворення підземних покладів кам'яного вугілля на газоподібне паливо.
2. Менделєєв – почесний член українських університетів та наукових товариств.
3. Менделєєв та його українські друзі-хіміки – В. Олевинський і П. Сидоренко.

Проте для формування стійкого почуття патріотизму цього, на жаль, цього недостатньо, потрібні нові приклади з уже відомими і новими іменами, багато прикладів і багато імен. У відео "ВЧЕНІ-ХІМІКИ на ГРОШАХ: Вернадський на 1000-чі гривень та Менделєєв на Карбованці" я розповідаю про видатних вчених через призму купюри, з незвичного погляду. А чи знають наші діти імена українських хіміків? У рамках проектної діяльності учням можна запропонувати теми проєктів, в яких необхідно відобразити не тільки наукові досягнення, а й особистісні якості, улюблені заняття та інтереси учених. Старшокласникам можна запропонувати написати есе на тему "Чому можна навчитись у ... (Вернадського В.І., Горбачевського І.Я., Зелінського М.Д., Пилипенко А.Т., Яцимирського К. Б. тощо)". Такі завдання дозволять учням більш глибоко осмислити біографію ученого, вибрати цінності якості особистості та висловити власні міркування щодо співвідношення заслуг учених та їхніх морально-етичних якостей. При цьому в учнів виникає почуття гордості за свою країну та її співвітчизників. Разом з тим для формування почуття патріотизму у навчання необхідно включати відомості про сучасні

досягнення українців у різних галузях науки, викликаючи тим самим гордість за геніїв свого народу та націю в цілому [2, с.23]. Тому у відео "МОЯ НОВА НАОЧНІСТЬ ДЛЯ КАБІНЕТУ ХІМІЇ – ПЛАКАТИ УКРАЇНСЬКИХ ХІМІКІВ" у звертаюся до колег-хіміків з відповідними порадами.

Хімічні завдання сприяють здійсненню зв'язку навчання з життям, виховують працьовитість, цілеспрямованість, виробляють світогляд, в задачах легко реалізуються міжпредметні зв'язки. Знання з національно-патріотичним змістом стійкіші, практичніші — дитина швидше ними скористається в реальній життєвій ситуації. У відео "НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ПРЕДМЕТА "ХІМІЯ" мною запропоновано "українські" "Задачі на сплави і розчини", які особливо стануть в нагоді в класах з гуманітарним профілем. А у відео "Як скласти слово Ukraine символами хімічних елементів... або інші змістовні слова" – показано ігри зі складання криптограм символами хімічних елементів.

Українське суспільство абсолютно готове до зміни вектора розвитку двомовності з переважання російської на домінування української, яку необхідно реалізувати передусім через виховання молодшого покоління. Цього можна досягти через використання включно україномовного контенту (приклад у відео "ПРО ЦІКАВУ ТЕЛЕПЕРЕДАЧУ "ХІМІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ" НА КАНАЛІ "ЦІКАВА НАУКА", авторка Юлія Мирошниченко") та використання науково-популярної літератури українською. У цьому вам допоможе Ютуб канал "Олена Трубчаніна Зрозуміти ХІМІЮ", список відтворення "КНИГИ ДЛЯ ЮНИХ ХІМІКІВ ТА ВЧИТЕЛІВ ХІМІЇ" (посилання <https://bit.ly/3z8tuTG>), у якому надано рекомендації для учнів та вчителів-природничників з використання навчальної та додаткової літератури. А почати перегляд даного розділу рекомендую з відео "ХІМІЧНІ ДИТЯЧІ КНИЖКИ УКРАЇНСЬКОЮ: ЧИ ІСНУЮТЬ ВОНИ?".

Надзвичайної ваги набуває завдання дерусифікації

освіти усіх рівнів. Зважаючи на змістове наповнення дидактичного матеріалу з хімії, що пропонується для надання відповідного грифа Міністерства освіти і науки, необхідно постійно працювати над повним вилученням некоректних виразів та канцеляризмів-росіянізмів, які трапляються чи наявні в лексиці вчителів хімії. Відповідні рекомендації надано у моєму відео "Про вилучення некоректних виразів і канцеляризмів-росіянізмів з лексики вчителя хімії".

Великий Ньютон сказав: "Розв'язок задач корисніший, ніж вивчення правил". Для нас вислів геніального англієця справедливий подвійно тому, що наша мета, крім хімічних знань, за допомогою патріотично спрямованого контенту сприяти розвитку в учня стихійної, а потім і свідомої любові до Батьківщини. А ця любов є найважливішою складовою національної свідомості та самосвідомості.

Список використаних джерел

1. Наказ МОН України від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичне виховання дітей та молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах».
2. Трубчаніна, Олена. Аналіз уроку хімії : виховний аспект / О. Трубчаніна // Завуч. – 2017. – № 4. – С. 20-23
3. Островерхова Н. Аналіз уроку за новітніми технологіями / упоряд. І. М. Рожнятовська. – К. : Видавничий дім «Шк. світ», 2012. – 120 с.

Тулінова О. Д.,

м. Покровськ, ЗОШ № 3

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, БАТЬКІВЩИНИ

Сутність національного виховання полягає у всебічному пізнанні історії, культури, духовності українського народу, пізнання та усвідомлення кожною дитиною себе як індивідуальності, особистості та як частки своєї нації, а на цій основі – і всього людства.

Ціннісне ставлення особистості до суспільства й держави виявляється в патріотизмі. В Україні патріотизм має національну значимість та цінність, оскільки є одним із найбільш глобальних людських почуттів, поєднує в собі любов до Вітчизни, свого народу, гордість за його минуле і сьогодення. Тому нині одним із пріоритетних напрямів роботи з юним поколінням є патріотичне виховання як складова духовно-ціннісної компетентності молоді.

Четвертий рік я працюю в класі, що навчається за програмою науково-педагогічного проєкту "Інтелект України". Він спрямований на засвоєння духовного багатства, яке створювала українська нація. Плекання національної свідомості й самосвідомості, прищеплення моральних ідеалів та ціннісних орієнтирів відбуваються системно, за допомогою різних форм та засобів, інтегровано, органічно й цікаво для дітей. Учні із задоволенням залучаються до роботи, роблять висновки, висловлюють свої судження, дають оцінку, творчо працюють із матеріалом, що спрямований на виховання сучасної повноцінної, високоморальної особистості. Завданнями проєкту є пробудження й виховання в кожному учневі патріотичних почуттів, залучення до вищих цінностей:

- любові до батьків, своїх предків, рідної землі;
- любові до рідної мови, культури, народу, пошани до історичного минулого, національних традицій і звичаїв;
- глибокого усвідомлення власної національної

належності, відчуття єдності зі своїм народом;

- любові до Батьківщини — України, готовності творити задля кращого її майбутнього.

Наш робочий день починають ранкові зустрічі, складовою яких є афірмації. Афірмація - це позитивно сформульована фраза-твердження, що працює як самонавіювання із завданням змінити звичний образ думок і сформулювати те майбутнє, до якого хочеться прийти. Тривалий час на ранкових зустрічах повторюється клятва Прапора України; проводяться ігрові вправи, групові та колективні роботи, під час яких формується культура спілкування, збагачується мовлення молодших школярів українськими формами звертання та правилами мовленнєвого етикету, пробуджується інтерес до національних традицій та звичаїв українців.

На уроках застосовується емоційно-естетичний фон, створюються ситуації емоційного переживання учнями педагогічних установок на оволодіння національними цінностями, усвідомлення знань про національну українську культуру. Під час освітнього процесу відбувається орієнтація дітей на позитивні результати діяльності щодо засвоєння певних національних цінностей у родині та в школі.

Найоб'ємніша робота з формування ціннісного ставлення до Батьківщини відбувається на уроках предмету “Япізнаю світ”. Виховні цілі пов'язані з ознайомленням із традиціями шанобливого ставлення українського народу до природи, любові до рідного краю, Вітчизни. Відеоролики допомагають нам здійснити віртуальні подорожі по окремих областях України. Подорожуючи туристичними маршрутами, діти знайомляться з найдивовижнішими куточками нашої країни, вивчають рельєф, природні угруповання, рослинний і тваринний світ рідної країни. Учні із задоволенням вивчають історію України, починаючи з кам'яної доби, адже справжні патріоти мають бути обізнаними в історичному минулому своєї країни. Діти знайомляться з відомими людьми: письменниками,

художниками, історичними постатями, спортсменами, акторами, артистами. Видатні постаті, успішні люди, патріотично спрямовані, що уміють переборювати життєві труднощі і йдуть до власної мети, стають зразком для вироблення в учнів власних життєвих стратегій. На кожному уроці ЯПС присутня робота з картою (політичною, адміністративно-територіальною, фізичною, контурною тощо). Вправа “Мандрівник” допомагає дітям запам’ятати контури країни, та окремих областей. Закріплення вивченого матеріалу відбувається в ігровій формі: квести, географічне лото, вікторини тощо.

ЯПС - інтегрований предмет, тому тут є завдання і з математичної галузі: обчислення висоти гір, глибини озер, морів; прокладання маршрутів на карті, рахуючи об’єкти, що проходять, та відстань між ними. Дітям дуже подобається нейробіка від Бу-Бу для майбутніх картографів (швидкісна лічба) та цікаві задачі географічного змісту. Відправляючись у “Математичну подорож містами України”, учні виконують послідовно арифметичні дії та дізнаються про кількість українських шкіл у тому чи іншому місті.

Щодо мовно-літературної галузі. Особлива увага учнів зосереджується на багатстві і милозвучності української мови, захоплення дітей її красою, пробудження любові до рідного слова, прагнення вивчати українську мову досконало. Вивчаємо життя і творчість видатних українців: Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки та інших. Діти починають усвідомлювати значення української мови для становлення незалежної самостійної держави України, роль української мови як державної. На уроках української мови розглядаємо багато текстів про красу рідного краю. Вивчаючи річки, озера, гори нашої Батьківщини діти одночасно вивчають власні та загальні іменники, орфограму велика літера у власних назвах. Учні працюють з науковими текстами як справжні мовознавці: визначають частини мови, ставлять питання, в іменниках визначають відмінок, а в дієсловах - дієвідміну. А скільки цікавої та корисної інформації в цих текстах! Там

закладено виховання в молодших школярів любові до рідного краю і своєї Батьківщини, поваги до національних традицій і символів українського народу, почуття гордості за відомих людей України, турботливе ставлення до цінностей і надбань нашої країни.

Вагоме місце на уроках української мови займає використання малих фольклорних форм: загадок, лічилок, мирилок, приказок і прислів'їв, народних прикмет, фразеологізмів, обрядових пісень. Багатство і розмаїття народної творчості свідчить про мудрість і талановитість українського народу, а знання і трепетне ставлення до них стане запорукою збереження цього багатства для майбутніх поколінь.

Технологічна галузь знайомить дітей із традиційними народними ремеслами України. Учні власними руками виготовляють із пластиліну або глини посуд, завдяки орнаментам українського розпису надають йому національного стилю, навчаються виготовляти ляльки-мотанки, виготовляють сюжетні витинанки різних регіонів нашої країни. Мистецька галузь дає можливість відчутти красу українського народного музичного мистецтва, досягнути інтонаційні особливості музики українського народу, відчутти національну своєрідність українського таночку, формує в молодших школярів культуру почуттів, основи національної та громадянської свідомості.

На виховних заходах діти також поповнюють знання про Україну, навчаються бути гідними своєї Батьківщини: веб-квести, вікторини, онлайн-ігри, години спілкування, проекти, акції тощо. Проводимо конкурси дитячої зображувальної творчості: «Слава українським військовим», «У світі немає кращої країни, ніж Україна», «Пам'ятаємо, перемагаємо», беремо участь у всеукраїнських акціях, фотомарафонах, челенджах, в обласних конкурсах. Традиційним стало святкування знаменних дат: Дня Збройних сил України, Дня Соборності, Дня захисників та захисниць України, Дня української писемності та мови, Дня Незалежності

України та ін.

Таким чином, формування моральної поведінки, активної життєвої позиції, правил співжиття, єдності слова і діла в підростаючій особистості, готовності брати активну участь у житті своєї держави відбувається щоденно, повсякчас. Усе це допоможе нам виростити покоління людей, яке завжди буде готове до подвигів, із гідністю відстоюватиме інтереси свого народу.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – Київ, 2014. – с. 29.
2. Киричок В. А. Сучасні тенденції патріотичного виховання молодших школярів. / В. Киричок // Педагогічний вісник. – 2010. – № 1. – С. 21
3. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину // Вибр. тв. У 5т.Т.2/ В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1976. – С. 149–416.
4. Чепурна Н. М. Шляхи формування патріотизму учнівської молоді. / Н. Чепурна // Педагогічний вісник. – 2010. – №1. – С. 12.

Шовкопляс Т. І.,

м. Торецьк

ЗЗСО І–ІІІ ступенів № 17

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Однією з основних засад виховання особистості в суспільстві в усі часи було патріотичне виховання. На сучасному ж етапі розбудови та військової боротьби за збереження й захист кордонів незалежної держави роль і значення патріотичного виховання значно підвищується. Виховання патріотизму – проблема загальнодержавного масштабу, адже патріотизм – це одна із найважливіших рис сучасної людини.

Протягом останніх 8 місяців у суспільстві спостерігається сплеск прояву патріотичних почуттів і

нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу. Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно враховувати, що Україна має давню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей.

У Заходах щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року визначено метою національно-патріотичного виховання становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності. Сучасна школа формує і закріплює в учнів патріотичні почуття, необхідні для майбутнього громадянина молодій державі. Патріотизм виявляється в любові до Батьківщини, свого народу, сприянні становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної держави, готовності відстояти її незалежність, служити і захищати її, повазі до українських звичаїв і обрядів, усвідомленні спільності власної долі з долею Батьківщини, досконалому володінні українською мовою. Виховання почуття патріотизму – проблема загальнодержавного масштабу, адже патріотизм – це одна із найважливіших рис сучасної людини.

В історичному аспекті патріотизм – одне з найбільш глибоких почуттів. Воно сформувалося водночас з такими поняттями, як рідна земля, країна, держава, батьківщина, вітчизна. Ще з прадавніх часів патріотизм, почуття національної гідності були притаманні українському народові. Тому патріотизм

повинен об'єднувати українців, зберегти те, що протягом століть було нашою метою, – незалежну державу. У початкових класах закладається основа національної свідомості учнів, любов до рідної землі, своєї «малої батьківщини», виховується патріотична гордість за минуле і сучасне України, любов до рідної мови, формується духовно розвинена, творча, працелюбна особистість. Необхідно пояснювати дітям зміст понять добра і зла, формувати уявлення про значущість України та її цінності. Все це допоможе виростити покоління людей, яке завжди буде відстоювати інтереси свого народу.

Сім'я, родина, дім, рідна вулиця, природа навколо – це ті фактори, які дитина бачить, розуміє, за допомогою яких можна зацікавити дитину, спонукати її до дослідження нового, і які формують у неї почуття патріотизму.

Завдання школи – виховати якнайбільше патріотів своєї держави. І це ми можемо зробити під час проведення уроків, тематичних тижнів, виховних класних та загальношкільних заходів, долучення до проєктної діяльності тощо.

Учителі початкових класів завжди фокусують свою увагу на спадщині В. Сухомлинського, де можна знайти напрями для планування своєї діяльності. Патріотичне виховання було і залишається актуальною проблемою. В. Сухомлинський вважав, що виховувати справжнього громадянина своєї країни треба починати ще з дитинства. Цей процес розпочинається там, де дитина вперше усвідомлює себе особистістю – у рідному селі, селищі чи місті, у родині, колі друзів, у середовищі, в якому живе. Тому вона повинна мати знання про те місце, де народилася, живе, навчається, про все, що можна назвати коротко, але вичерпно – мала Батьківщина.

Уже в 1 класі протягом тижня «Я і моя Батьківщина» діти знайомляться з державними символами України, пояснюють значення слова «батьківщина» - місце, де людина народилася і живе, де народилися і живуть її батьки, називають місцевість, у якій проживають,

вказують адресу проживання, називають членів родини та демонструють їхні фото, говорять про День захисників та захисниць України, пригадують казки про героїв-захисників, слухають розповідь учителя про українських воїнів – наших захисників (із використанням фотографій воїнів чоловіків і жінок та переглядом відеороликів), створюють вітальну листівку захисникові або захисниці України. Тиждень «Ми – підприємливі» (осінній добродчинний ярмарок) відкриває для дітей поняття «добродчинність», що треба зробити, щоб стати добродчинцями вже сьогодні, а зібрані кошти доречно спрямувати на підтримку ЗСУ. З народними звичаями діти знайомляться на тижнях «Зимові свята», «Весняні свята. Великдень». На тижні «Моє довкілля» проводимо екскурсію на шкільне подвір'я, бо саме уроки серед природи, як зазначав В. Сухомлинський, вчать дитяче серце бачити, відчувати красу рідного краю, добро і зло, горе і радість, надають учням можливості формувати патріотичні почуття. Різнокольорові фарби осінньої природи не можуть нікого залишити байдужими, а зібраний гербарій стане основою для створення красивих дитячих композицій. Проведення уроків, тематичних тижнів супроводжується народною та сучасною музикою у виконання українських артистів.

Тиждень «Ми – українці» (3 клас) допомагає дітям усвідомити, що Україна – це європейська держава, а також дізнатися про 7 чудес України, викликати інтерес, відчуття гордості за свою країну. Знайомляться з тваринним та рослинним світом наших лісів, за яким деревом можна відразу визначити Україну («Без верби і калини нема України»), які квіти цвітуть на українських полях і луках (кульбабки, волошки, маки), які заповідники є на території держави. Ознайомившись з фрагментами історії України на стрічці часу, дізнаються, в який час жили їхні діди та прадіди, умовами життя, праці, одягом тощо. Активізують пізнавальну діяльність учнів ігри в «поїздки і подорожі» (у минуле своєї родини, рідного міста, краю тощо).

У початкових класах НУШ ми пропонуємо учням не готові знання, а їх самостійний пошук і створення - використання діяльнісного методу навчання. Одним із шляхів впровадження діяльнісного підходу на сучасному уроці є метод проєктів.

Наше селище Новгородське було перейменоване на Нью-Йорк, повернувши свою історичну назву. Не всі діти знають, чому саме таку назву мало селище і хто був його засновниками. Тому в 2 класі був проведений інформаційно – пошуковий проєкт «Мій рідний край» з метою розширення знань про Україну, ознайомлення з історією свого селища, його назвою; розвитку спостережливості, допитливості, пам'яті, виховання почуття патріотизму, любові та поваги до рідного краю. На перших сходах роботи над проєктом були поставлені такі завдання:

- дізнатися більше про Україну, історію рідного селища;
- учитися працювати з довідковою літературою;
- учити дітей працювати колективно та в групах;
- залучити батьків для збору інформації та екскурсії селищем;
- зробити фотовиставку «Наше селище».

У 4 класі в межах проєкту «Моє селище» після екскурсії рідним селищем Нью-Йорк на уроці «Дизайн і технології» створювали макет однієї з вулиць - Зарічної, яка веде до центру селища. Діти зустрічались з місцевими жителями, проводили опитування, збирали і узагальнювали дані про історію виникнення рідного краю, спостерігали за красою місцевості. У свою роботу учні втілили любов до рідного краю та бажання зробити його кращим.

Уроки української мови відкривають безмежні можливості для формування маленького патріота. Під час вивчення розділу «Мова і мовлення» необхідно звертати увагу учнів на багатство і милозвучність української мови, захоплювати дітей її красою, пробуджувати любов до рідного слова, прагнення вивчати українську мову. У 3-4

класах слід пояснювати значення української мови для становлення незалежної самостійної держави України, роль української мови як державної.

У процесі опрацювання правила вживання великої літери у власних назвах варто зосередити увагу учнів на застосуванні цього правила під час запису назви нашої Батьківщини, її столиці, рідного міста чи села, річок, морів, гір та інших географічних назв України.

Підручник 3 класу «Українська мова та читання» (К. Пономарьова, Л. Гайова) побудовано у вигляді подорожі містами України. При цьому цінним є опрацювання текстів про походження цих назв, про красу і неповторність визначних місць України, про історичне минуле нашої країни та її відомих людей (письменників, художників, історичних постатей, спортсменів, акторів, артистів тощо). Міста України та прізвища письменників діти згадають під час опрацювання алфавіту. Інформація про святкування Дня вишиванки, чарівність степів та велич наших гір, красу річок, природні багатства допоможе розвинути любов до наших земель і підкреслити, що Україна – дуже красива і багатогранна держава.

Працювати під девізом «Українське – це стильно» допоможе показ українських вишиванок, прикрас з бурштину, виставку писанок, виступ наших артистів на «Євробаченні», перегляд уривків з українських мультфільмів та фільмів тощо.

В. Сухомлинський наголошував, що справжньою особистістю людина може стати лише тоді, коли добре оволодіє материнською мовою, знатиме усну народну творчість, історію і культуру свого народу, а ще буде дбайливо оберігати природні багатства рідної землі. На його думку, сформувати таку особистість учителеві допоможе широке використання в освітньому процесі українського фольклору, в першу чергу казок, легенд, пісень.

Велику виховну роль відіграє український фольклор – загадки, лічилки, мирилки, приказки і прислів'я, народні

прикмети, дитячі пісеньки, колискові, щедрівки, колядок, веснянки, заклички тощо. Реалізуючи їх виховний потенціал, варто пояснювати дітям, що багатство і розмаїття народної творчості свідчить про мудрість і талановитість українського народу, а знання і трепетне ставлення до них стане запорукою збереження цього багатства для майбутніх поколінь. Формування життєвих компетентностей, почуття патріотизму формується також через виконання творчих завдань: пригадайте випадок із життя, який стосується одного з прислів'їв; знайдіть у збірках прислів'я про ставлення людей до знань, природи й інших людей; складання розповіді на тему «Улюблена українська народна пісня моєї родини».

На уроках «Літературного читання» (4 клас) діти знайомляться з історіями козаків та князів Київської Русі, їхні славетні подвиги та перемоги, досягнення, внески кожного з них у розвиток культури, про які знають у всьому світі, головними святами нашої держави, історією їх виникнення. На уроці позакласного читання «Не вмирає наша слава» діти дізнаються, що козаки завжди стояли на захисті рідної землі, були нескореними, гордими, відважними, надзвичайно сміливими, для кого Батьківщина – понад усе. Українці пишаються тим, що їхня Батьківщина не раз переживала дні своєї слави, мужньо долала найважчі випробування, коли гинули мільйони її синів і дочок. Нелегкий час переживає сьогодні країна. Для кожного з нас важливо, щоб Україна була вільною державою, щоб квітували її вишневі садки, білили серед зеленого розмаїття хати, тьохкали літньої ночі солов'ї, кликало до себе важким колоссям поле, а наша співуча українська мова звучала у всьому світі.

Знайомство з творами Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, Л. Глібова викликає гордість, адже імена цих українських письменників відомі за межами України, їхній внесок в українську літературу неоціненний. Необхідно прививати цікавість до історії та культури нашого народу, щоб довести, що українці - це сильна нація.

У нашому закладі працює музей «Духовна криниця», основною метою якого є розкриття перед дітьми багатства духовної та матеріальної культури українського народу, виховання культурної творчої особистості, яка сприймає, цінить, втілює в життя принципи добра і краси, сприяння вихованню патріотизму, ціннісного ставлення до нашої спадщини, формування національної свідомості. Серед експонатів діти можуть побачити старовинні меблі, посуд, вишиті рушники, вишиванки тощо, беруть участь у конкурсі на кращого читця поезій Т. Шевченка, проводяться уроки, виховні заходи та свята «Масляна», «Свято Покрови», «Свято рідної мови», де діти можуть не тільки ознайомитися, а й долучитися до звичаїв і традицій українського народу.

Невід'ємними складниками уроків української мови та літературного читання є виховні бесіди, пізнавальна інформація про Україну, її людей і події, пов'язані з ними, складання усних і письмових текстів на патріотичні теми, підготовка і презентація посильних проєктів патріотичного змісту (наприклад, написання творів про земляків, які прославили рідний край, заходи «Листівки захисникам Вітчизни, «Обереги для захисників») тощо.

Головною метою патріотичного виховання у початкових класах є вироблення у молодших школярів умінь і навичок вільного користування усно й письмово українською мовою. З цією метою необхідно використовувати творчі, ігрові завдання, ділитися враженнями, розповідати події, які справили враження, поширювати словниковий запас протягом тематичних тижнів, активно використовувати інтерактивні технології, щоб навчальний процес був цікавим, зрозумілим, доступним. А також залучати до цього процесу батьків, щоб об'єднати зусилля і спрямувати увагу на розвиток і виховання дітей, маленьких українців.

Список використаних джерел

1. <https://nus.org.ua/news/mon-zatverdylo-novu-kontseptsiyu-patriotychnogo-vyhovannya/>
2. <https://drive.google.com/file/d/1B-dJsxlJjilNxfuy3jjq5n>

- [4ZVPeo4gZ8/view](#)
3. [NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf](#)
 4. [ped-visnik-61-2018-1-34.pdf \(mdu.edu.ua\)](#)
 5. [SZiF11 T Kocubien \(indexcopernicus.com\)](#)
 6. Спеціалізована загальноосвітня школа № 291 з поглибленим вивченням іноземної мови м. Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://school-291.inet.ua/roboata-metodichnikh-ob-ednan/vchiteli-pochatkovikh-klasiv/item/367-patriotychne-vykhovannia-uchniv-pochatkovoi-shkoly.html> (дата звернення 13.10.2022). – Патріотичне виховання учнів початкової школи.
 7. [Комплект «Я досліджую світ» - Ресурси - Портал превентивної освіти \(autta.org.ua\)](#)

Щербак О. В.,

ЗЗСО І–ІІІ ст. с-ща Зелений Гай

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ТА ІНФОРМАТИКИ У 5 КЛАСІ НУШ

*Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її вічно живу і нову
і мову її солов'їну.*

В. Сосюра

Слова Володимира Сосюри, звучать у мене в голові щодня з 2014 року. Кожного дня я задаю собі питання, хіба можна не любити землю на якій ти родився і виріс, яка дала тобі все: життя, дім, родину...? І цю любов до рідного краю, своєї Батьківщини я намагаюсь провести червоною ниткою через свої уроки і заходи. Ми бачимо, що виховання патріотизму, відданості загальнодержавній справі, активної громадянської позиції в молодого покоління набуває усе більшої актуальності. Тому, в першу чергу, саме заклад освіти має стати для кожної дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати країну як

суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу. Я гадаю, метою кожного вчителя має бути виховати саме таку людину.

Викладаючи матеріал у 5 класі за підручником Олександра Істера (видавництво «Генеза» 2022 р.), знаходжу дуже багато цікавого матеріалу позначеного жовто блакитним прапорцем . Такі вправи дають нам можливість дізнатись багато цікавого про нашу Україну та про видатних українців. Так, наприклад, повторюючи вивчений матеріал, виконуючи №13, ми згадуємо видатного письменника всіх часів Івана Франка. Склавши прізвище ФРАНКО, обов'язково слід згадати твори які діти вивчали у молодших класах «Ліс Микита», «Грицева шкільна наука» тощо. І звісно переглянути уривок з мультфільму «Фарбований лис», або зачитати уривок твору: «— Але-бо ти, Грицю-небоже, нічого не вважаєш, — крикнув на нього професор і покрутив його за вухо, так що Грицеві мимоволі аж сльози стали в очах, і він так перепудився, що довгий час не тальки не міг уважати, але й зовсім о-світі не тямив. Коли, нарешті, отямився, хлопці вже починали читати склади на подвижник табличках, які розкладав і складав професор. Вони невтомимо по сто разів співучими голосами повторяли: "а-ба-ба-га-ла-ма-га". Грицеві, не знати чому, дуже се сподобалося, і він почав своїм пискливим голосом навипередки кричати: "а баба галамага". Професор уже готов був узнати його дуже пильним і здібним хлопаком і, хочачи ще ліпше переконатися про се, переставив букви. Несподіваним способом він виставив перед учениками букви "баба", але Гриць, не дивлячися на них, а тільки на професора, тонким співучим голосом крикнув: "галамага". Всі зареготалися, не виключаючи й самото професора, тільки Гриць, здивований, оглянувся і знов наголос сказав до свого сусіда: "Цому не клицис галамага?" Аж тоді бідолаха стямився, коли професор потягнув його за понятливість різкою по плечах.», а діти мають згадати назву...

13. Розташуй числа в порядку спадання та відгадай прізвище видатного українського письменника: 36 981(Н), 37 291(Р), 36 831(О), 42 379(Ф), 36 979(К), 37 219(А).

Ми українці знатні не тільки письменниками, а дуже розумними людьми, знавцями ІТ технологій, які можуть дати всьому світові чудову систему електронних платежів PayPal.

20. Розташуй дробі в порядку спадання та прочитай прізвище киянина, який у 27 років створив систему електронних платежів PayPal, якою нині користується увесь світ.

$\frac{10}{29}$ В $\frac{15}{29}$ Е $\frac{7}{29}$ И $\frac{5}{29}$ Н $\frac{18}{29}$ Л $\frac{9}{29}$ Ч

399. Площа території України дорівнює 603 630 км². Шосту частину території займають ліси. Яка площа лісового фонду України?
400. Швидкість поширення звуку в повітрі 330 м/с. Через який проміжок часу почуємо грім, якщо відстань до блискавки 6 км 600 м?
401. Знайди значення виразу та дізнайся рік заснування міста Канів Черкаської області. Чим славиться це місто?
 $17\ 016 : 24 + 28\ 782 : 78$
402. Відстань від Вінниці до Одеси складає 428 км. Автівка пододала її за 4 год. Чи подолає вона відстань від Одеси до Запоріжжя за 5 год, рухаючись з тією самою швидкістю, якщо ця відстань складає 497 км?

Дуже дітям сподобався номер 401. Де вони не тільки дізнались в якому році було засноване місто Канів, а й переглянувши коротке відео за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=F6p-uagEx7Y>, дізнались чим знатне це місто. І пригадали рядки з віршу який вчили у початковій школі «Садок вишневий коло хати, хрущі на вишнями гудуть...».

Хіба можна пройти повз номера про літак-гордість нашої України. І діти після номеру навипередки стали розповідати, що нажаль його було знищено. Але переглянувши фото з 30-ї річниці незалежності і пригадавши слова президента, дійшли висновку, що його обов'язково відбудують.

190. Український вантажний літак «Мрія» перевіз найбільший в історії авіації моновантаж вагою 187 600 кг. Округли це число до тисяч кілограмів та подай у тоннах.

Звісно, дізнатись рік прийняття конституції ми зможемо розв'язавши номер 306. А пригадавши рік, записали в зошит статтю 53. Де говориться, що «Кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

306. Знайди добутки $45 \cdot 124$ і $64 \cdot 56$. Відніми від більшого значення менше та пригадай рік прийняття Конституції України.

Коли не було подібних вправ доводилось вигадувати самостійно. Наприклад:

- Обчисливши значення виразу $(807+174) \cdot 2$, ви дізнаєтесь рік побудови нашої школи
- Обчисліть значення виразу $125 \cdot 8 + 407 \cdot 2$ - дізнаєтесь рік народження Великого Кобзаря. Тощо.

У 6 класі, вивчаючи тему «Додавання та віднімання чисел з різними знаками», можна дізнатись багато цікавого про спадщину українського народу, граючи у авторську гру «Зміни правила».

Якщо говорити про інформатику – то можливостей виховувати національну свідомість і любов до своєї Батьківщини набагато більше. Тим паче, що сам автор підручника «Інформатики 5кл», Й. Ривкінд, Т. Лаврова та інші, пропонує практичну роботу «Мандрівка до Києва». Де ми працюємо з фотографіями Андріївської церкви, Хрещатика, і тут слід обов'язково наголосити, на їхній історії.

А при вивченні у 5 класі теми «Комп'ютерні презентації», рекомендую створити презентацію «Народні символи України», де учні не тільки будуть навчатися працювати в Power Point, а й поновлять знання про українські народні символи. Коли у 6 класі ми продовжимо вивчати дану тему – можна створити презентацію «7 чудес України», щоб діти більше дізнались про надбанням українського народу.

Вивчаючи тему «Текстовий редактор», пропоную

редагувати текст про озеро Синевир – Морське око України. Щоб діти не тільки більше дізнались про нашу красоти, а й відчули гордість за свою Батьківщину.

Виховання патріотизму – свідомого громадянина, який дбає і поважає свої традиції та цінності, насправді дуже важливо не тільки в умовах сьогодення, а й по всяк час. В нашому закладі освіти ми вже не один рік працюємо над проблемою «Забезпечення системного підходу до виховання свідомої національно – патріотичної особистості на засадах гуманізму, демократії, свободи, здорового способу життя, готовності до змін». І маємо певні результати. На даний момент багато наших випускників захищають цілісність наших кордонів. А здобувачі освіти з метою їхньої підтримки – пишуть їм листи, підписують прапори, виготовляють обереги, записують звертання та створюють відеоролики <https://studio.youtube.com/video/7uGc74Tqmb0/edit>; <https://www.youtube.com/watch?v=fr0RAosUys> (робота учнів 8 класу з теми «Опрацювання мультимедійних об'єктів»). Готують концерти і їздять з привітаннями у службові частини, будинки пристарілих (2018-2020 роки). Проводять благодійні ярмарки та купують подарунки до будинок людей похилого віку та у дитячий притулок. У Вікіпедії написано: «Національно-патріотичне виховання – спрямоване на дітей та молодь, це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави». То ж продовжуємо виховувати таких патріотів. Бо за ними майбутнє нашої СИЛЬНОЇ, НЕЗЛАМНОЇ І ПРЕКРАСНОЇ УКРАЇНИ!

МОЖЛИВО, ЗНОВУ ЗАГРИМЛЯТЬ ГАРМАТИ

Можливо, знову заgrimлять гармати,
І танк зімне пшеницю на лану,
І буде плакати і журитись мати,
Коли сини ітимуть на війну.
І хтось востаннє поцілує милу,
І хтось сльозу непрохану змахне,
А може, дехто втратить віру й силу,
Своє життя рятуючи одне.
Але не я... Я квиснути не стану,
Хоч як не буде боляче мені,
За нашу землю, дорогу й кохану,
Я рад прийняти на себе всі вогні.
За тих дітей, що бігають до школи,
За матерів, змарнілих у труді,
За рідні наші верби довгополі,
За наші дні, прекрасні й молоді.
І тут ні сліз, ні відчаю не треба,
І тут не треба страху і ниття –
Живе лиш той, хто не живе для себе,
Хто для других виборює життя.

22.06.1955

Василь Симоненко

Список використаних джерел

1. Підручник О.Істера Київ «Гене́за» 2022 рік.
2. Підручник Й.Ривкінд та інші Київ «Гене́за» 2022 рік.
3. Франко І.Я. Зібрання творів у 50-и томах – К.: Наукова Думка, 1978 р.
4. Стаття Побережної І.В. 2019 р. «Виховання патріота – обов'язок, право та місія сучасної освіти»
5. Вікіпедія

Секція 6

**УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
В ЗЗСО**

Бондаренко Т. М.,

*директор Нововодянської ЗОШ І–ІІ ступенів
Білозерської міської ради
Донецької області*

**УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, насамперед, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку. У сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз, і водночас, великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд із забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське та євроатлантичне співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатоконпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави [1].

Враховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Важливо, щоб кожен освітній заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано

розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

«Школа – це маленький тест-драйв дорослого життя. Формуючи в ній сучасне суспільство, що базується на цінностях, ми вчимо дітей механізмів, що працюють у державі», – каже заступник керівника Київського осередку Української Академії Лідерства, чинний пластун Дмитро Сиротюк. Якщо подивитися на розбір словосполучення «національно-патріотичне виховання», то можна виділити три ключові вектори: національне – плем'я, народ, тобто спільнота, у якій ми проживаємо і яка нас об'єднує; патріотичне – це про громадянську свідомість, людину, яка усвідомлює свої обов'язки та права в межах цієї держави; виховання – інструмент формування цінностей, спосіб усвідомити, зрозуміти та прийняти цінності, що стосуються громадянської свідомості [2].

Важливим чинником національно-патріотичного виховання є феномен Майдану – промовистого свідчення жертвовності заради безумовного дотримання прав людини та поваги до людської гідності, відстоювання загальнонаціональних інтересів відмовою учасників від особистого заради досягнення спільної мети. Зміст виховних заходів має позиціонувати Майдан як форму небаченого дотепер у світовій історії мирного колективного протесту українців у відповідь на порушення базових прав людини і громадянина з боку недемократичного політичного режиму в країні.

Актуальним сьогодні є організація, збирання та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів у ході російсько-української війни, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України.

Що ж треба зробити першочергово?

По-перше, виокремити – як один із найголовніших

напрямів виховної роботи – національно-патріотичне виховання – справу, що за своїм значенням є стратегічним завданням. Не менш важливим є повсякденне виховання поваги до Конституції держави, законодавства, державних символів – Герба, Прапора, Гімну.

По-друге, необхідно виховувати в учнівської молоді національну самосвідомість, налаштованість на осмислення моральних та культурних цінностей, історії, систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, усвідомленням відповідальності.

По-третьє, системно здійснювати виховання в учнів громадянської позиції; вивчення та популяризацію історії українського козацтва, збереження і пропаганду історико-культурної спадщини українського народу; поліпшення військово-патріотичного виховання молоді, формування готовності до захисту Вітчизни.

По-четверте, важливим аспектом формування національно самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння українською мовою та послуговування нею повинно стати пріоритетними у виховній роботі зі здобувачами освіти. Мовне середовище повинно впливати на формування учня-громадянина, патріота України.

По-п'яте, формувати моральні якості особистості, культуру поведінки, виховувати бережливе ставлення до природи, розвивати мотивацію до праці.

Для реалізації цих глобальних завдань необхідна системна робота, яка передбачає забезпечення гармонійного співвідношення різних напрямів, засобів, методів виховання здобувачів освіти у процесі навчання і позакласної діяльності.

В освітній процес мають упроваджуватися форми і методи виховної роботи:

- З метою сприяння набуттю молоддю соціального досвіду, успадкування духовних та культурних надбань українського народу проводити серед учнів освітню, інформаційну роботу з вивчення, популяризації національної історії та культури

шляхом ознайомлення з об'єктами історичної та культурної спадщини України, Донецької області, регіону, використовуючи активні форми роботи: етнічний фестиваль «Мови різні – душа одна», політичний челендж «Вишиванка – місток єднання минулого, сьогодення та майбутнього українців».

- Забезпечувати вивчення та використання державної символіки України в освітньому процесі.
- Залучати здобувачів освіти до організації та проведення Всеукраїнських акцій «Лист пораненому», «Подаруй свято» (передача листів, малюнків, власних виробів), ярмарку «З вірою в любов і милосердя».
- Проводити конкурси, вікторини з питань ролі Збройних Сил у відстоюванні ідеалів свободи та державності України та її громадян від княжої доби до часів незалежності.
- Сприяти участі учнів у Всеукраїнській військово-спортивній патріотичній грі «Джура».
- При відзначенні національних свят та пам'ятних дат, зокрема Дня захисника України, Дня Гідності і Свободи, Дня Збройних Сил України, Дня Соборності України тощо, керуватися методичними матеріалами; організовувати семінари, конференції, круглі столи; проводити військово-спортивні змагання, фестивалі-конкурси патріотичної пісні, прози і поезії, творів образотворчого мистецтва; вшановувати сучасних героїв-захисників України та пам'ять загиблих за свободу, єдність та незалежність Українського народу.
- Удосконалювати громадську, волонтерську, пошукову, дослідницьку та проектну діяльність, діяльність учнівського самоврядування, активні форми роботи: флешмоби, акції, челенджі.
- Ознайомлювати батьків із сучасними психолого-педагогічними знаннями, використовувати активні методи: тренінги, дискусії, дебати, аналіз виховних ситуацій, які сприяють усвідомленню батьками ролі

- сім'ї у вихованні дітей, формуванні патріотичних почуттів та готовності служити своїми знаннями, працею України.
- Оформлювати на пересувному стенді та в бібліотеці виставки друкованих видань до календарних державних свят і подій.
 - Проводити конкурси плакатів, мультимедійних презентацій, буклетів, календарів на патріотичну тематику.
 - Організовувати та проводити патріотичні благодійні акції «ЗСУ потребує твоєї підтримки».
 - З метою формування у вихованців патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України, виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки проводити: виховні години та бесіди, уроки пам'яті, майстер-класи «Моя рідна Україна», «Знати і поважати Герб своєї країни, її Прапор і Гімн», «Наша країна – Україна», «Державна символіка Батьківщини», «Твої права і обов'язки», «Що таке воля», «Рід, родина, рідня», «Патріотизм – нагальна потреба України», «Велика ціна визволення України», проекти «Подаруй оберіг для воїна», «Дивіться: митці!», «Захисники і захисниці».
 - Сприяти участі у Всеукраїнських літературних конкурсах «Вірю в майбутнє твоє, Україно!», «Об'єднаймося ж, брати мої!»; міжнародних днях, присвячених Пам'яті та скорботі за загиблими під час Другої світової війни, родині «Сім'я, родина, рід – які слова святі, вони потрібні кожному в житті!» (проект «Школа родинного затишку»).
 - Проводити конкурси пленерного живопису «Миру в Україні бути!», фотоколажів «Ми – майбутнє України»; години спілкування, дискусії, дебати до Дня пам'яті жертв голодоморів, Всеукраїнські акції «Засвіти свічку».
 - Святкувати День Збройних Сил України, зокрема організовувати конкурс малюнків «ЗСУ – гордість

держави», виховні години, спортивні змагання «Я – захисник України», флешмоби.

«Народ, який думає на один рік, – вирощує хліб; народ, який думає на десять років, – вирощує сади; народ, який думає на сто років, – вирощує молоде покоління», – говорить народна мудрість.

Отже, завдання закладу освіти – так побудувати освітню систему, щоб сама її організація, приклади авторитетних наставників-учителів, шкільне середовище виховували дітей у дусі патріотизму, глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності, самобутності, а ключовим пріоритетом у національно-патріотичному вихованні стало формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Якщо буде світло в душі – буде краса в людини; якщо є краса в людини – буде гармонія в домі, якщо є гармонія в домі – буде порядок у нації; якщо є порядок у нації – буде мир у світі.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання [Електронний ресурс]: Наказ МОН від 06.06.2022 №527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 (дата звернення: 17.10.2022). Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2022/06/08/nakaz-mon-vid-06-06-2022-527-pro-deiaki-pytannia-natsional-no-patriotichnoho-vykhovannia-v-zakladakh-osvity-ukr> - Назва з екрана.
2. Як організувати патріотичне виховання. 30 ідей, порад і ресурсів [Електронний ресурс]: (дата звернення: 17.10.2022). Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/yak-organizuvaty-patriotichne-vyhovannya-30-idej-porad-i-resursiv/> - Назва з екрана.

Носова О. О.,

*консультант КУ «Центр професійного
розвитку педагогічних працівників»
Костянтинівської міської ради*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На жаль, українським дітям ХХІ століття довелося побачити війну не тільки у стрічках кінофільмів, а й у дійсності. Сьогодні, коли наша країна переживає складні часи, виборюючи свободу та незалежність, даючи відсіч збройному вторгненню агресора, який зазіхає на територіальну цілісність нашої держави, національно-патріотичне виховання підрастаючого покоління набуває пріоритетного значення.

Патріотизм – найважливіший духовно-моральний чинник збереження суспільної стабільності, незалежності та безпеки держави. Навчити патріотизму, як вчать фізиці чи історії, не можна. Вирішальну роль у цьому відіграє сформованість патріотичних почуттів педагога, що є передумовою його готовності до патріотичного виховання учнів, бо наставник, який не є патріотом, не спроможний здійснювати ефективний процес національного виховання. Отже, самому педагогові мають бути притаманні любов до Батьківщини, усвідомлення безперечної цінності своєї країни, віра в її майбутнє.

Процес виховання патріотизму передбачає цілеспрямовану професійну діяльність педагога, зосереджену на формуванні духовних якостей особистості, що виражається у ціннісному ставленні до державної мови та державних символів своєї країни, її історії та культури, прагненні до творчої активної діяльності на благо Вітчизни.

Для якісного процесу виховання справжнього патріота, бути просто вчителем недостатньо, треба бути вчителем-новатором. Перед сучасним учителем постійно постають питання: «Як організувати та провести цікавий

захід?», «Як максимально залучити в виховний процес новітні технології?», «Якою повинна бути виховна робота в умовах активної цифровізації освіти?», «Як бути з учнями на одній хвили?».

Швидка інформатизація суспільства, цифровізація сучасного життя, процеси глобалізації висувають свої вимоги і вносять корективи в систему традиційного громадянського й патріотичного виховання. Новітній час потребує новітніх підходів, форм і методів виховання учня-громадянина-патріота. Цифрові технології стають універсальним інструментом виховного процесу, застосування яких дозволяє вчителям вирішувати організаційно-педагогічні та методичні завдання на якісно високому рівні. З'являються нові освітні засоби, що відповідають потребам учнів, нові види діяльності, що враховують їх інтереси тощо.

Інтернет-ресурси надають нові можливості щодо здійснення патріотичного виховання молоді завдяки наявності таких унікальних якостей, як мультимедійність, інтерактивність, необмежений обсяг інформації, а також висока швидкість її поширення та доставки. Застосування нових медіа дозволяє швидко донести інформацію до великої кількості користувачів, залучити учнівську молодь до реалізації соціальних проєктів патріотичної спрямованості. За допомогою комп'ютера, мобільного телефону, цифрового фотоапарата, відеокамери та інших технічних пристроїв учні можуть не лише отримувати інформацію, а й створювати індивідуальний чи загальний інформаційний продукт патріотичної спрямованості. Якщо раніше ми спостерігали переважно офлайн проєктно-дослідницьку діяльність учнів, то сьогодні цифрові технології дозволяють взаємодіяти ще продуктивніше. Перебуваючи за сотні або тисячі кілометрів один від одного та працюючи над колективним проєктом, можна проводити щоденні зустрічі у сервісах для відеоконференцій Zoom або Google Meet, усією командою вибудовувати процес роботи завдяки онлайн-платформі для управління проєктами Trello, здійснюючи

гнучке управління діяльністю своєї команди. Соціальне замовлення на молодіжну творчість та активність у сфері патріотизму дає величезний позитивний імпульс освоєння цінностей історії свого народу, наповнює гордістю за його досягнення, створює прагнення принести користь Батьківщині.

Інформаційні технології можуть активно використовуватися в різних напрямках патріотичного виховання. Онлайн-платформи вже сьогодні дозволяють зробити уроки, класні години, позакласні заходи яскравими і незабутніми, допомагають дітям проживати події, пов'язані з тематикою заходу. Так, тепер організуються онлайн-трансляції, екскурсії (в музеях, театрах тощо), онлайн-зустрічі із цікавими людьми (наприклад, з учасниками бойових дій на Сході України, членами сімей Героїв Небесної Сотні, учасниками антитерористичної операції, операції об'єднаних сил, учасниками війни Російської Федерації проти України та їхніх сімей, військовими капеланами, діячами сучасної культури, мистецтва, науки, спорту, які виявляють активну громадянську й патріотичну позицію), інтерактивні ігри і багато іншого. Для викладачів створюється розширений пошук методичних розробок для виховних заходів та обміну досвідом.

Отже, національно-патріотичне виховання підрастаючого покоління в сучасних умовах потребує використання інформаційних технологій. Причому це не повинно вичерпуватися використанням вже готових електронних ресурсів – слід залучати учнів у привабливу, соціальнозначущу спільну діяльність, що створює умови для формування нового українця, який діє на основі національних та європейських цінностей. Це дозволить зробити процес патріотичного виховання ефективнішим.

Орлова Н. В.,

*заступник директора з виховної роботи
Парасковіївської спеціальної школи № 40
Донецької обласної ради*

**УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ НАЦІОНАЛЬНО-
ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗЗСО:
ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ ПАРАСКОВІЇВСЬКОЇ
СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ № 40 ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

Пріоритетного значення в розбудові Нової української школи набуває патріотичне виховання, яке є планомірною виховною діяльністю і спрямоване на виховання у школярів почуття патріотизму. Таке виховання передбачає формування любові до Батьківщини, національної свідомості й гідності; шанобливе ставлення до української культури, традицій, рідної мови; потребу зробити свій внесок у розвиток Батьківщини, рідного краю; відповідальне ставлення до природи, прагнення вчитись і працювати на благо країни.

Виховання учнів у сучасній школі здійснюється в контексті національно-патріотичної та загальнолюдської культури, охоплює весь освітній процес, ґрунтується на свободі вибору мети життєдіяльності та поєднує інтереси особистості, суспільства, держави і нації.

Головним гаслом роботи педагогів та учнівського колективу Парасковіївської спеціальної школи № 40 Донецької обласної ради є: *«Якщо буде світло в душі, буде краса в людині. Якщо є краса в людині, буде гармонія в домі. Якщо є гармонія в домі, буде порядок у нації. Якщо є порядок у нації, буде мир у світі».*

Для педагогічного колективу нашої школи напрям патріотичного виховання був і залишається пріоритетним. У своїй роботі враховуємо такі організаційні орієнтири:

- до створення виховного середовища залучається весь колектив: керівництво закладу, вихователі, класні керівники, учителі-предметники, педагог-організатор, шкільний бібліотекар. Відповідно, виховний процес у

закладі спеціальної освіти не зводиться до окремих виховних занять, а має наскрізний характер;

- педагоги є взірцем для школярів, вони своїм прикладом надихають їх і зацікавлюють;
- у плануванні діяльності враховуються індивідуальні здібності, нахили кожної дитини, створюються умови для їх реалізації;
- співробітництво з позашкільними закладами освіти;
- налагодження партнерської взаємодії.

Формулою успішного вирішення всіх орієнтирів у діяльності закладу є умотивований вихователь, учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно.

Успіх діяльності педагога залежить від взаємин. Тому у нашому закладі будуємо стосунки на основі співдружності, співпраці і ділового партнерства. Усі ми – рівноправні суб'єкти навчально-виховної діяльності.

Управлінський аспект у контексті національно-патріотичного виховання школярів передбачає стимулювання патріотичної активності педагогів, їх оптимальній участі у спільній діяльності. Увазі читачів ми пропонуємо портрет творчого педагогічного колективу Парасковіївської спеціальної школи № 40 Донецької обласної – однодумців, які іноді в суперечках, дебатах створюють справжні родинки позакласної діяльності.

Вихователі і вчителі – це мої думки, моє бачення, мої аналітики, мої дидактики, виконавці творчих ідей. Це команда, яка справу виховання перетворює у мистецтво, це команда, яка корекційно-виховну систему нашого закладу збагачує родинками власного досвіду. Це команда, яка виховуючи навчає, навчаючи – виховує. Це команда, з якою ми маємо одне бажання – прищепити дітям палку любові до нашої України, до кожного захисника й захисниці, які боронять кордони рідної землі.

Хорошу дитину треба проєктувати. Хорошого педагога – захочувати, стимулювати та добре знати.

Ураховуючи дистанційну форму навчання, в умовах якої ми працюємо майже з 2021-го року, я як заступник директора добре вивчила попит на нашому корекційно-

виховному «ринку». І добре знаю, де кому з педагогів краще вдається застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Технології колективного творчого виховання, ігрові технології здебільшого застосовують педагоги, які працюють у початковій ланці. Керівники гуртків, педагог-організатор опанували та вдало застосовують технологію виховання та розвитку дітей за інтересами. Декому з педагогів до душі очолити онлайн-театр казок, інших педагогів бачу керівниками народознавчих чи то патріотичних гуртків. Очолити ансамбль патріотичної пісні зможуть педагоги, які люблять та розуміють українську народну пісню, музику. Педагоги, які мають певний досвід, залюбки разом з учнями візьмуться за образотворче мистецтво. Творчість в мистецтві декупажу, квілінгу тощо – покликання інших.

Кожен без винятку вихователь і вчитель має свою справу, кожен керує діяльністю класного загону – дитячим творчим колективом. Таких, кому нічого взагалі не дано, у нашій школі немає.

Отже, розглянемо основні аспекти управлінської діяльності й напрями роботи з педагогічним колективом.

Насамперед, необхідно всіляко сприяти формуванню емоційно-ціннісного ставлення педагогів до проблем патріотичного виховання школярів та створенню умов для усвідомлення педагогами мети своєї діяльності в умовах воєнного стану.

По-друге, формування та розвиток у педагогічного працівника вміння обрати саме доцільні напрями та засоби дистанційної роботи, методи, прийоми, техніки патріотичного виховання.

Значне місце в управлінській діяльності заступника директора посідає формування та вдосконалення вмінь та здібностей педагогів, які входять у поняття «готовність до патріотичного виховання школярів». Мається на увазі вміння вихователя, учителя вміло орієнтуватися у соціально-педагогічних ситуаціях, знаходити гуманні способи їх розв'язання, вибудовувати педагогічно доцільні стосунки з батьками учнів, громадськими

організаціями, управляти власними емоціями та поведінкою під час суспільно корисної, патріотично спрямованої діяльності; доцільно використовувати методи (прийоми) виховного впливу, знаходити оптимальні способи досягнення очікуваного результату; як результат діяльності закладу – виховання особистості випускника – патріота своєї країни (рис.1).

Рис. 1 Модель випускника

Досвід діяльності Парасковіївської спеціальної школи № 40 переконує, що значною мірою її успішний розвиток пов'язаний з удосконаленням виховної системи через метод партнерських проєктів.

Робота педагогів у межах партнерських проєктів сприяє оволодінню сучасними методами патріотичного виховання, технологіями використання ефективних традиційних та інноваційних педагогічних технологій.

Перший досвід партнерських відносин школа мала з навчальним закладом іншої області, а саме – Харківської. Протягом довгострокового партнерського проєкту «Час милосердя без меж» ми працювали зі спеціальним НВК І-

II ступеню № 2 Харківської обласної ради. Зміст проекту та його умови передбачали залучення до спільної діяльності дитячих громадських організацій Парасковіївської спеціальної школи Бахмутського району та Харківського закладу спеціальної освіти.

Педагоги нашого навчального закладу разом із колегами міста Харкова мали змогу не просто з'єднувати онлайн дітей двох шкіл спільними корекційно-виховними заходами патріотичної спрямованості, а й забезпечувати повну гармонію у їх виховній взаємодії. Це можливо лише за умов, коли в школах домінує доброзичлива атмосфера щирих, теплих, лагідних родинних взаємин. Водночас утверджується життєвий оптимізм дітей, радість від спілкування з однолітками через малюнки, поробки, листи, фотопрезентації, онлайн-зустрічі. Усе це спонукає дітей до чемної поведінки з виявом добра і милосердя у ставленні до ближнього. Єдність дітей двох шкіл хоч і базована не на кровній спорідненості, а на звичайній шкільній згуртованості, але ж була спричинена спільністю інтересів, набуттям знань про інші регіони нашої країни.

Народно-педагогічні традиції як соціально-історичне багатство українського народу в нинішніх умовах набувають особливого змісту. З одного боку, час вимагає відроджувати, зберігати й збагачувати прогресивні традиції українського народу. З іншого – залучати нові покоління школярів до збереження й плекання цих цінностей.

Народна педагогіка, що містить в собі надійно перевірені часом та історичним відбором традиції людства, є сьогодні для нас надактуальним предметом вивчення.

У своїй управлінській практиці вже багато років керують таким принципом: «вихід» педагогів та дітей за межі освітнього закладу приносить велику користь.

Певний досвід партнерських народознавчих відносин педагоги нашої школи придбали як ініціатори та активні учасники довгострокового народознавчого партнерського проекту «Джерела народних обрядів», автором якого є вихователь Парасковіївської спеціальної школи № 40, керівник гуртка Донецького ОПДЮТ «Чарівний світ

ляльки-мотанки» В. М. Ятченко. Партнерами проєкту є Парасковіївка сільська бібліотека Соледарської об'єднаної територіальної громади та учні й педагоги Парасковіївської ЗОШ I-III та дошкільного закладу «Тополька».

З метою формування та розкриття національно-патріотичного потенціалу школярів вихователі, керівники дитячих творчих колективів, педагог-організатор, керівники гуртків, шкільний бібліотекар у межах проєкту плідно використовували виховні можливості народної української педагогіки.

З метою вивчення й освоєння духовних цінностей народної культури та краєзнавства, наш заклад ініціював сумісний з краєзнавчим музеєм міста Бахмута проєкт «В океані Бахмутського краю, відкриваємо духовні острови!». Особливостями проєкту було залучення безпосередньо учнів-старшокласників нашої школи до краєзнавчої роботи та певних заходів, пов'язаних з ознайомленням дітей з Бахмутським краєм. Завдяки спільній роботі педагогів, учнів з науковими працівниками музею та хранителем фонду вдалося реалізувати краєзнавчі заходи.

У межах ініційованого Донецьким облППО довгострокового національно-патріотичного проєкту «Майбутнє України будемо разом», сумісно з педагогами та учнями Костянтинівської, Лиманської та Парасковіївської спеціальних шкіл проведено низку цікавих, а головне – змістовних і корисних для дітей заходів.

Упродовж реалізації проєкту «Майбутнє України будемо разом» педагоги вивчали управлінський досвід, який висвітлював оптимальні шляхи формування й розвитку компетентності заступника директора з виховної роботи спеціального закладу освіти щодо реалізації завдань національно-патріотичного виховання. З метою впровадження інноваційних технологій виховання в практику роботи освітніх закладів з основних напрямів національно-патріотичного виховання було розроблено методичний порадник «Методичний супровід національно-патріотичного виховання у виховному

процесі спеціального навчального закладу».

Очікуваними результатами реалізації народознавчих проєктів є виховання в учнів ціннісного ставлення до суспільства і держави, а саме усвідомлення ними приналежності до української держави й народу.

Особлива увага керівництва закладу спрямована на налагодження співпраці з військовими формуваннями України.

Перший досвід у створенні довгострокового партнерського проєкту «Марафон патріотичних справ» ми придбали з військовою частиною, яка розташована поруч з освітнім закладом. Планування сумісних заходів патріотичної спрямованості трансформувалося в довгостроковий партнерський проєкт.

Географія партнерських стосунків поступово розширювалася. Наш заклад був учасником пілотного проєкту «Допомога йде», який мав на меті надання всебічної допомоги тим, хто її потребує. Сумісно з офіцерами відкритого цивільного співробітництва оперативного командування «Схід» керівництво школи визначило низку ключових заходів для реалізації проєкту. Метою було надати дітям, які цього потребують, хірургічну медичну допомогу, а головне – безкоштовно.

За таким принципом я, як заступник директора, будувала партнерські стосунки педагогів і учнів нашої школи з офіцерами групи цивільно-військового співробітництва ЗСУ, які дислокувалися у місті Бахмуті. Зустрічі дітей з військовими у межах партнерських проєктів сприяли не лише розкриттю національно-патріотичного потенціалу школярів, а й допомагали педагогам у доступній формі надати дітям відповіді на актуальні для них питання: Що відбувається навколо них? Чому така ситуація склалась на Донбасі та в українському Криму? Чи довго так триватиме? Починаючи ще з 2014-го року наш колектив дітей і дорослих дуже добре на собі відчував підтримку українських військових.

У результаті впровадження системи партнерських проєктів у напрямі національно-патріотичного виховання

ми отримали очікуваний результат: забезпечення у школярів розвинутої патріотичної свідомості й відповідальності, почуття вірності, любові до Батьківщини, поваги до національних, історичних, культурних і духовних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови та державних символів України, турботи про спільне благо, природу, збереження та шанування національної пам'яті, формування активної громадянської позиції.

Вимога теперішнього часу – обрати новий ритм шкільного життя – дистанційний. Дистанційний ритм в умовах війни, коли ворог вбиває дітей, руйнує школи, садочки, лікарні, заклади позашкільної освіти, знищує села, населені пункти, міста, вимагає від нас усіх більш дієвих кроків, твердих рішень. І нашому колективу це вдається. Вдається лише за умов дружньої, злагодженої роботи керівництва нашого закладу, плідної творчої роботи педагогічного колективу та відповідального ставлення до своїх обов'язків батьків та звісно ж дітей.

Ми – команда, ми – єдиний механізм. Ми обрали новий дистанційний ритм шкільного життя!

Чопенко М. М.,

*заступник директора з виховної роботи ЗЗСО
I–III ступенів селища Зелений Гай
Волноваського району Донецької області*

ПАТРІОТИЗМ – ІДЕАЛ МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНЦЯ

*Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її вічно живу і нову
і мову її солов'їну.*

В. Сосюра

Саме цими словами Володимира Сосюра хочеться

розпочати свою роботу. Наша країна, на жаль, сьогодні переживає нелегку суспільно-політичну ситуацію. Усе більшої актуальності набуває виховання у здобувачів освіти громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, захищати та відстоювати права нашої держави, сприяти єдності та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

Патріотизм – найглибше людське почуття. Це, перш за все, відданість і любов до Батьківщини, до солов'їної, милозвучної мови, до свого народу. Це почуття є одним із найважливіших духовних надбань людини, яке характеризує вищий рівень розвитку особистості й проявляється в її активній самореалізації на благо держави.

Нині справжні патріоти повинні дати нове життя духовному розвитку країни, переосмислити морально-правову культуру та визначити для себе найвищі пріоритети громадської свідомості.

У нашій школі приділяється велика увага патріотичному вихованню, яке формує у дітей любов до Батьківщини, держави, народу, нації, мови та культури. Також ми намагаємося виховувати у кожного здобувача освіти любов до батька і матері, своїх предків; відчуття того, що ми, в будь-якій ситуації повинні бути одним цілим із представниками своєї нації; зберігати свою людську і національну гідність, честь; а також бути завжди готовим до боротьби з неправдою, злом та зазіханням на наші землі. Важливим завданням у вихованні учнівської молоді є також подолання в учнів недовіри й підозрілості у ставленні до інших народів і націй, сприяння толерантності міжнаціональних відносин в умовах багатонаціональної держави.

Протягом навчального року важливе місце у патріотичному вихованні посідає участь учнів у масових заходах патріотичного змісту. Це й відзначення державних та релігійних свят, знаменних подій у житті школи, села, громади, тижнів із різних навчальних предметів, конкурсів, олімпіад, виставок, участь

здобувачів освіти в організації загальнодержавних свят – Дня Незалежності, Дня державного прапора, Дня знань, Дня захисника України, Дня української хустки, Свята Перемоги та багато інших.

Наші педагоги на своїх уроках збагачують учнів патріотичними почуттями, під час засвоєння ними певного матеріалу, де можна розповісти про героїчне минуле нашого народу, його прагнення до зміцнення могутності рідної країни, про його мужність. Під час проведення предметних тижнів (з української літератури, історії, правознавства) ми завжди, намагаємося розробляти цікаві форми роботи (дебати, дискусії, «Круглі столи») з патріотичним напрямом.

Починаючи з вересня цього нелегкого навчального року ми майже кожного дня намагаємося ще сумлінніше виховувати справжніх патріотів. Перший урок, в онлайн-режимі «Ми українці: честь і слава незламним!» пройшов дуже цікаво. Здобувачі освіти переосмислили всі цінності справжнього патріота. Дуже шкода, що саме війна змусила багатьох замислитися над тим, хто ти є і, що ти робиш для користі своєї Батьківщини.

Національне виховання у нашому закладі освіти можна розглянути як інтегровану систему:

- родинне виховання (Всесвітній день захисту тварин, Міжнародний день людей похилого віку, Міжнародний день миру, День рятувальника). Ми намагаємося залучати батьків до проведення наших свят. Діти разом з батьками малюють малюнки, розповідають вірші, співають пісні до відповідного заходу. Під час проведення виховної години до Дня рятувальника вчителі познайомили дітей зі складною роботою наших односельців – патріотів-рятувальників;
- естетично-художнє виховання (День Незалежності, День прапора, Шевченківські читання, Всеукраїнська патріотична акція «Донеччина вишивана», День української хустки, благодійна акція «Смілива

- гривня» – збери монету для допомоги ЗСУ, участь у фестивалі до Дня Європи);
- військово-патріотичне виховання (щорічна участь у Всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі «Сокіл» («Джура»); останні роки булава, яка символізує перемогу, не покидала стіни нашої школи; покладання квітів загиблим воїнам до Дня перемоги; щороку відзначаємо визволення нашого селища Зелений Гай від німецько-фашистських загарбників; зустрічі з учасниками бойових дій (намагаємося якомога більше залучати їх до шкільних змагань, квестів); волонтерська діяльність для героїв ЗСУ – це найулюбленіша справа наших дітей і колективу школи);
 - трудове виховання (прибирання пам'ятника загиблим солдатам; плетіння маскувальних сіток для воїнів-земляків, які зараз стоять на захисті нашої Батьківщини; допомога у вигрібанні листя та сухої трави найстаршим мешканцям нашого села);
 - екологічне та здоров'язберігаюче виховання (насадження дерев та квітів на території села, прибирання території школи. Цього року у нашому навчальному закладі після третього уроку проходить загальношкільна руханка, до якої ми інколи залучаємо військових, щоб у дітей був більший стимул до занять спортом).

У нашому закладі діє гурток від обласного центру туризму та краєзнавства «Джура», здобувачі освіти з великим задоволення його відвідують, а також виконують усі поставлені цілі. Завдання гуртка є: виховання фізично й морально здорової людини; засвоєння моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій.

Для розвитку соціальної активності і поглиблення патріотичних почуттів важливим є заохочення школярів до діяльності в учнівському самоврядуванні, що сприяє поглибленню знань учнів з історії та культури народу, його традицій, формуванню патріотичних поглядів,

переконань та почуттів, відповідальної поведінки.

Ще одне з чільних місць у системі патріотичного виховання учнів належить вихованню любові й шани до державної символіки, ритуалів суверенної України.

Кожного дня перед нашою школою стоїть завдання – виховання у молодого покоління почуття патріотизму, формування особистості на засадах духовності, моральності, толерантності.

Патріотизм. Патріот. Сьогодні ці слова набувають іншого змісту. У такий важкий час для держави дуже важливе розуміння від учнів того, що ці труднощі тимчасові, а рідна ненька-Україна перевіряє всіх нас на міцність, любов, вірність.

Не розчаровуйсь в Україні!

А зрозумій її печаль.

Що робиш ти для неї нині,

У себе спершу запитай.

Роман Керик

**МАТЕРІАЛИ
VIII ОБЛАСНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ В РЕГІОНІ»**

10 листопада 2021 року

Здано на виробництво 01.11.2022 р.

Підписано до друку 30.09.2022 р.

Відділ інформаційно-видавничої діяльності ДОНОБЛІППО

